

СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Број 113 Год. LXIII Четврток, 20 септември 2007

Цена на овој број е 280 денари

www.slvesnik.com.mk

contact@slvesnik.com.mk

СОДРЖИНА

	Стр.		Стр.
1488. Закон за правната положба на црква, верска заедница и религиозна група....	1	1496. Закон за изменување и дополнување на Законот за водните заедници.....	176
1489. Закон за хемикалии.....	7	1497. Закон за основање на Национална агенција за европски образовни програми и мобилност.....	177
1490. Закон за ветеринарно здравство.....	37	1498. Наредба за престанок за важење на Наредбата за забрана на внатрешен промет, откуп и извоз на отпадоци и остатоци на производи од железо, челик, алуминиум, бакар, олово, цинк, калај, бронза и месинг.....	184
1491. Закон за изменување и дополнување на Законот за класифицирани информации.....	98	Огласен дел.....	1-8
1492. Закон за заштита и благосостојба на животните.....	103		
1493. Закон за нуспроизводи од животинско потекло.....	137		
1494. Закон за платниот промет.....	156		
1495. Закон за изменување и дополнување на Законот за ловството.....	171		

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 1488.

Врз основа на член 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ПРАВНАТА ПОЛОЖБА НА ЦРКВА, ВЕРСКА ЗАЕДНИЦА И РЕЛИГИОЗНА ГРУПА

Се прогласува Законот за правната положба на црква, верска заедница и религиозна група, што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 5 септември 2007 година.

Бр. 07-3833/1
5 септември 2007 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Љубиша Георгиевски, с.р.

ЗАКОН ЗА ПРАВНАТА ПОЛОЖБА НА ЦРКВА, ВЕРСКА ЗАЕДНИЦА И РЕЛИГИОЗНА ГРУПА

И. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

(1) Со овој закон се уредуваат основањето и правниот статус на црквата, верската заедница и религиозната група, уредување на богослужба, молитва и верски обред, верска поука и образовни дејности, приходи на црквата, верската заедница и религиозната група, како и други прашања.

(2) Црквата, верската заедница и религиозната група се одвоени од државата и се еднакви пред закон.

Член 2

(1) Црква, верска заедница и религиозна група, во смисла на овој закон, е доброволна заедница на физички лица кои со своето верско убедување и изворите на нивното учење ја остваруваат слободата на вероисповедта соединети по вера и идентитет изразен со поделнакво извршување на богослужба, молитва, обреди и друго изразување на верата.

(2) Верски службеник е лице кое е во служба и со своето верско убедување и припаѓа на црква, верска заедница и религиозна група и врши верско-обредни, просветни, организациски и добротворни активности во согласност со нормите на врховниот орган на својата регистрирана црква, верска заедница и религиозна група, кои се во согласност со Уставот, законите и правните прописи во Република Македонија.

Член 3

Правото на слобода на уверување, мисла и совест, ја вклучува слободата на манифестирање на својата вера или убедување, што сам или заедно со другите, јавно или приватно го има секој човек.

Член 4

(1) Не е дозволена верска дискриминација.
(2) Верското убедување не го ослободува граѓанинот од обврските што како граѓанин ги има според Уставот, законите и другите прописи, освен ако тоа со закон или друг пропис поинаку не е уредено.

Член 5

Црквата, верската заедница и религиозната група имаат право внатрешно слободно да се организираат со нивни органи на управување, хиерархија и надлежност и да определуваат лица кои ќе ги застапуваат и претставуваат и да донесуваат акти во врска со тоа.

Член 6

Државата го почитува идентитетот на црквите, верските заедници, религиозните групи и другите облици на религиозно здружување и со нив воспоставува однос на постојан дијалог и развива облици на постојана соработка.

Член 7

(1) Црквата, верската заедница и религиозната група своите активности ги вршат согласно со позитивните законски прописи на Република Македонија, меѓународните декларации и конвенции за слободата на вероисповедта и изразувањето на верата.
(2) Државните органи во рамките на своите надлежности и овластувања создаваат услови за непречено извршување на активностите на црквата, верската заедница и религиозната група.

Член 8

Со закон може да се ограничи слободата на изразување на религијата или убедувањето доколку тоа е неопходно во интерес на јавната сигурност, поредокот, здравјето, моралот или заштита на правата и слободите на другите.

II. ПРАВЕН СТАТУС НА ЦРКВА, ВЕРСКА ЗАЕДНИЦА И РЕЛИГИОЗНА ГРУПА

Член 9

(1) Црква, верска заедница и религиозна група се запишуваат во Единствениот судски регистар на црквите, верските заедници и религиозните групи (во натамошниот текст: надлежниот регистар), со што стекнуваат својство на правно лице.
(2) Органот на државната управа надлежен за работите во врска со односите меѓу државата и верските заедници води евиденција за регистрираната црква, верска заедница и религиозна група.
(3) Во надлежниот регистар се запишува црква, верска заедница и религиозна група доколку претходно веќе не е извршена регистрација на таква црква, верска заедница и религиозна група.

Член 10

(1) Името и официјалните обележја на секоја нова црква, верска заедница и религиозна група треба да се разликуваат од називите и официјалните обележја на веќе регистрираните цркви, верски заедници и религиозни групи.

(2) Зборот “Македонија”, неговите изведенки, како и преводите на овој збор, потоа грбот и знамето на Република Македонија можат да се внесат во името и обележјата на црквите, верските заедници и религиозните групи на начин со кој се истакнува угледот и достоинството на Република Македонија.

(3) За употребата на името “Македонија” Министерството за правда дава писмена согласност.

Член 11

(1) Надлежен суд за водење на Единствениот судски регистар на црквите, верските заедници и религиозни групи е Основниот суд - Скопје II - Скопје.

(2) Податоците запишани во надлежниот регистар се јавни.

(3) Министерот за правда ја пропишува формата и содржината на образецот на надлежниот регистар и начинот на неговото водење.

Член 12

(1) Запишувањето во надлежниот регистар се врши врз основа на барање.

(2) Кон барањето од ставот (1) на овој член се доставуваат:

- записник од одржано основачко собрание,
- акт за основање,
- акт со кој се уредува статусот, организацијата и дејствувањето,
- опис на изворите на учењето од членот 2 став (1) на овој закон,
- одлука за определување на лице овластено за застапување и претставување на црква, верска заедница и религиозна група и
- доказ за државјанство на основачите и лицето овластено да застапува и претставува црква, верска заедница и религиозна група.

(3) Црквата, верската заедница и религиозната група се должни да определат одговорно лице, кое до надлежниот регистар ќе поднесе барање за запишување во рок од 30 дена од денот на донесувањето на одлуката за основање.

(4) Ако кон барањето од ставот (1) на овој член не се доставени сите потребни документи, надлежниот суд ќе го повика подносителот на барањето во рок од 15 дена од известувањето да ги достави потребните документи, а во спротивно барањето ќе го отфрли.

Член 13

Актот за основање од членот 12 став (2) алинеја 2 на овој закон содржи:

- име и назив на црквата, верската заедница и религиозната група во Република Македонија,
- седиште и адреса на црквата, верската заедница и религиозната група во Република Македонија,
- опис на обележјата и ознаките што ќе ги употребува црквата, верската заедница и религиозната група,
- име и презиме на лицето кое е должно да поднесе барање за упис до надлежниот регистар,
- начин на изразување на верската припадност и извршувањето на религиозниот култ и
- финансирање на црквата, верската заедница и религиозната група и нивните составни делови и начин на вршење на надзор во финансиското и материјалното располагање со средствата.

Член 14

Ако се исполнети условите утврдени во членовите 12 и 13 од овој закон, регистарскиот суд е должен во рок од осум дена од денот на поднесувањето на барањето да ја запише црквата, верската заедница и религиозната група во надлежниот регистар.

Член 15

Решението со кое се запишува црква, верска заедница и религиозна група содржи:

- име или назив,
- седиште и адреса и
- името на лицето кое ја застапува и претставува црквата, верската заедница и религиозната група.

Член 16

(1) Доколку не се исполнети материјалните услови од овој закон за запишување на црква, верска заедница и религиозна група, судот ќе го одбие барањето.

(2) Против решението со кое се одбива барањето, жалба до второстепениот суд може да поднесе само подносителот на барањето во рок од 15 дена од денот на приемот на решението.

Член 17

(1) Регистрирана црква, верска заедница и религиозна група доколку донеле одлука за престанок или бришење од регистарот, се должни тоа да го пријават до надлежниот суд заради бришење во надлежниот регистар.

(2) Регистрирана црква, верска заедница и религиозна група сите промени во однос на елементите што се запишуваат во надлежниот регистар се должни да ги пријават до надлежниот суд во рок од 15 дена од настанувањето на промената.

III. БОГОСЛУЖБА, МОЛИТВА И ВЕРСКИ ОБРЕД

Член 18

(1) Религиозниот култ се врши во верски објекти како храм, џамија, молитвен дом, синагога, на гробишта и во други простории на црква, верска заедница и религиозна група.

(2) Религиозниот култ може да се врши и да се практикува и во други простории и јавни места.

(3) Богослужба, молитва и други манифестации на верата во верски објект или на места од ставовите (1) и (2) на овој член може да организира и да врши верски службеник од црква, верска заедница и религиозна група во Република Македонија или со нивна дозвола.

(4) Поклоничко патување е организирано патување на група верници, верски службеници на свети места од страна на црква, верска заедница и религиозна група. При организирање на поклоничко патување организаторот е должен за групата верници, верски службеници да ги применува прописите за заштита на населението од разарни болести кои се однесуваат на превентивна заштита.

(5) Секое лажно претставување за верски службеник и злоупотреба на верски униформи и обележја на регистрирана црква, верска заедница и религиозна група не е дозволено.

(6) Никој не смее да ги попречува свештените лица и верските службеници од цркви, верски заедници и религиозни групи во Република Македонија во извршувањето на нивните верски активности во јавните верски објекти и таму каде што тоа е дозволено согласно со овој закон.

Член 19

(1) Верски објект се гради врз основа на барање за издавање на одобрение за градба.

(2) Органите на општините и на градот Скопје надлежни за урбанизам и донесување на урбанистички планови во постапката пред издавањето на одобрението за градба на верски објект можат да побараат мислење од постојната црква, верска заедница и религиозна група, а кое не е обврзувачко за органот.

Член 20

(1) Лицата кои се сместени во болници, домови за деца и домови за стари лица, армиски и полициски институции и простори, затвори и слични институции можат да ја изразуваат својата вера и по сопствено бара-

ње да бидат посетувани од свештени лица заради вршење на верски обред и други форми на манифестирање на религијата или верата во согласност со куќниот ред на институцијата во која се сместени.

(2) Лицата од ставот (1) на овој член можат да бидат посетувани од верски службеник заради вршење на верски обреди.

(3) Институциите наведени во ставот (1) од овој член во рамките на своите законски и просторни можности можат да одвојат просторија во која ќе се извршува верски обред.

IV. ВЕРСКА ПОУКА И ОБРАЗОВНИ ДЕЛНОСТИ

Член 21

(1) Црква, верска заедница и религиозна група можат да изведуваат верска поука.

(2) Верска поука се изведува во простории во кои се вршат верски обреди и други начини за јавно изразување на верата, како и во други јавни и приватни простории и места, доколку со тоа не се повредува јавниот ред и мир.

Член 22

(1) Црква, верска заедница и религиозна група имаат право да основаат верски образовни установи од сите степени на образование, освен од основното образование, за школување на свештени лица и верски службеници, како и ученички и студентски домови за сместување на лицата кои се школуваат во тие установи.

(2) Верските образовни установи се изедначени со другите образовни установи и нивните ученици и студенти ги имаат истите права и обврски.

Член 23

(1) Црквата, верската заедница и религиозната група се должни известувањето за основање на верска образовна установа, со актот за целите и внатрешната организација на училиштето и наставниот план и програма, во согласност со одредбите на овој закон, да го поднесе до органот надлежен за работите во врска со односите меѓу државата и верските заедници најмалку 90 дена пред денот определен за почетокот на неговото работење.

(2) Органот надлежен за работите во врска со односите меѓу државата и верските заедници е должен своето мислење да го достави до црквата, верската заедница или религиозната група, во рок од 60 дена од денот на поднесувањето на известувањето.

Член 24

(1) Наставните планови и програми во верските образовни установи не смеат да бидат во спротивност со Уставот и со законите.

(2) Органот на државната управа надлежен за образованието може да врши увид во наставните планови и програми на верските образовни установи во смисла на ставот (1) од овој член.

Член 25

(1) Настава во верско училиште може да изведува државјанин на Република Македонија.

(2) По исклучок, ако црквата, верската заедница и религиозната група имаат потреба од соодветни кадри, настава во верска образовна установа може да изведува и странски државјанин, во согласност со прописите за престој на странски државјани во Република Македонија и со одобрение од органот надлежен за работите во врска со односите меѓу државата и верските заедници.

Член 26

(1) Црквата, верската заедница и религиозната група самостојно управуваат со верските образовни установи и другите образовни установи, како и со ученичките и студентските домови кои можат да ги формираат во согласност со овој или друг закон.

(2) Одговорното лице во верската образовна установа, образовната установа, ученичкиот или студентскиот дом е должно да му ги стави на располагање на органот на државната управа надлежен за прашања за образованието податоците потребни за вршење увид во нивната работа и во рок определен од тој орган да ги отстрани евентуалните недостатоци.

Член 27

(1) Во воспитнообразовните установи може да се организира верско образование како изборен предмет согласно со закон.

(2) При подготвувањето на наставниот план и програма со кои се утврдува изборниот предмет од областа на верското образование може преку органот надлежен за работите во врска со односите меѓу државата и верските заедници да бидат консултирани црквата, верската заедница и религиозната група.

Член 28

Верско образование како изборен предмет можат да изведуваат лица кои ги исполнуваат посебните услови предвидени за таа цел.

Член 29

Учениците помлади од 15 години можат да посетуваат верско образование како изборен предмет врз основа на согласност на родителите или старателите.

Член 30

Црква, верска заедница и религиозна група можат да основаат хуманитарни, културни, социјални, здравствени, добротворни и друг вид установи, во постапка и под услови утврдени со овој и друг закон.

Член 31

Црква, верска заедница и религиозна група можат да ги користат средствата за јавно информирање и да издаваат, увезуваат и извезуваат печатени работи во согласност со закон, како и да формираат сопствени средства за јавно информирање.

V. ПРИХОДИ НА ЦРКВАТА, ВЕРСКАТА ЗАЕДНИЦА И РЕЛИГИОЗНАТА ГРУПА

Член 32

Приходите на црквата, верската заедница и религиозната група се од сопствено финансирање, приватна филантропија, донации и други форми на финансирање.

Член 33

(1) Црквата, верската заедница и религиозната група самостојно располагаат со стекнатите приходи, во согласност со закон и со прописите на црквата, верската заедница и религиозната група.

(2) Финансирањето на црквата, верската заедница и религиозната група, како и трошењето на финансиските средства е според регулативата за непрофитните организации и организациите од јавен интерес.

VI. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 34

Министерот за правда во рок од 90 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон, ќе го донесе актот за формата и содржината на образецот за запишување во надлежниот регистар и начинот на неговото водење.

Член 35

(1) Органот надлежен за работите во врска со односите меѓу државата и верските заедници е должен во рок од 60 дена од денот на примената на овој закон да ги достави до Основниот суд Скопје II - Скопје податоците и документите за постојните цркви, верски заедници и религиозни групи запишани во нејзиниот регистар.

(2) Сите цркви, верски заедници и религиозни групи регистрирани од страна на органот надлежен за работите во врска со односите меѓу државата и верските заедници заклучно со 1998 година можат да го задржат постојниот правен субјективитет и статус и нивните податоци се пренесуваат и запишуваат во надлежниот регистар во рокот од ставот (1) на овој член.

Член 36

Со денот на примената на овој закон престанува да важи Законот за верските заедници и религиозни групи ("Службен весник на Република Македонија" број 35/97).

Член 37

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија", а ќе се применува од 1 мај 2008 година.

LIGJ PËR POZITËN JURIDIKE TË KISHËS, BASHKËSISË FETARE DHE GRUPIT RELIGJIOZ

I. DISPOZITA TË PËRGLITHSHME

Neni 1

(1) Me këtë ligj rregullohen themelimi dhe statusi juridik i kishës, i bashkësisë fetare dhe grupit religjioz, rregullimi i shërbesës fetare, i lutjes dhe ceremonisë fetare, i mësimimit fetar dhe veprimtarive arsimore, të hyrat e kishës, bashkësisë fetare dhe grupit religjioz si dhe çështje të tjera.

(2) Kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz janë të ndara nga shteti dhe janë të barabarta para ligjit.

Neni 2

(1) Kishë, bashkësi fetare dhe grup religjioz në kuptim të këtij ligji është bashkësia vullnetare e personave fizikë të cilët me bindjen e tyre fetare dhe besimit të tyre e realizojnë lirinë e besimit fetar të bashkuar sipas fesë dhe identitetit të shprehur me kryerjen e njëjtë të shërbesës fetare, lutjes, ceremonive dhe shprehjeve tjera të besimit.

(2) Nëpunës fetar është personi i cili është me shërbim dhe me bindjen e tij fetare i takon kishës, bashkësisë fetare dhe grupit religjioz dhe kryen aktivitete ceremoniale-fetare, arsimore, organizuese dhe bamirëse në pajtim me normat e organit suprem të kishës së vet të regjistruar, të bashkësisë fetare dhe grupit religjioz, që janë në harmoni me Kushtetutën, ligjet dhe me rregullat juridike në Republikën e Maqedonisë.

Neni 3

E drejta e lirisë së besimit, mendimit dhe vetëdijes e përfshin lirinë e manifestimit të besimit ose bindjes së vet, që vetë ose së bashku me të tjerët publikisht ose privatisht e ka secili njeri.

Neni 4

(1) Nuk është i lejuar diskriminimi fetar.
(2) Bindja fetare nuk e liron qytetarin nga obligimet që i ka si qytetar sipas Kushtetutës, ligjeve dhe dispozitivave tjera, përveç nëse kjo me ligj ose me dispozitë tjetër nuk është rregulluar ndryshe.

Neni 5

Kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz kanë të drejtë që përbrenda lirisht të organizohen me organet e tyre të administrimit, hierarkinë dhe kompetencën, dhe të caktojnë persona të cilët do t'i përfaqësojnë dhe prezantojnë dhe të nxjerrin akte në lidhje me këtë.

Neni 6

Shteti e respekton identitetin e kishave, të bashkësive fetare, grupeve religjioze dhe format e tjera të bashkimit religjioz dhe me to vendos marrëdhënie të dialogut të vazhdueshëm dhe zhvillon forma të bashkëpunimit të përhershëm.

Neni 7

(1) Kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz aktivitetet e veta i kryejnë në pajtim me dispozitat ligjore pozitive të Republikës së Maqedonisë, deklaratat ndërkombëtare dhe konventat për lirinë e besimit fetar dhe shprehjes së besimit.

(2) Organet shtetërore në kuadër të kompetencave dhe autorizimeve të veta krijojnë kushte për kryerjen e papenguar të aktiviteteve të kishës, të bashkësisë fetare dhe grupit religjioz.

Neni 8

Me ligj mund të kufizohet liria e shprehjes së religjionit ose bindjes nëse kjo është e domosdoshme në interes të sigurisë publike, rendit, shëndetit, moralit ose mbrojtjes së të drejtave dhe lirive të të tjerëve.

II. STATUSI JURIDIK I KISHËS, I BASHKËSISË FETARE DHE GRUPIT RELIGJIOZ

Neni 9

(1) Kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz, regjistrohen në Regjistrin themeltar gjyqësor të kishave, bashkësisë fetare dhe grupeve religjioze (në tekstin e mëtejshëm: regjistri kompetent), me çka fitojnë cilësinë e personit juridik.

(2) Organi i administratës shtetërore kompetent për punët në lidhje me marrëdhëniet ndërmjet shtetit dhe bashkësisë fetare mban evidencë për kishën e regjistruar, bashkësinë fetare dhe grupin religjioz.

(3) Në regjistrin kompetent regjistrohet kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz, nëse paraprakisht nuk është bërë regjistrimi i kishës, i bashkësisë fetare ose i grupit religjioz të tillë.

Neni 10

(1) Emri dhe shenjat zyrtare të çdo kisha, bashkësisë fetare dhe grupi religjioz të ri, duhet të dallohen nga emërtimet dhe shenjat zyrtare të kishave, bashkësisë fetare dhe grupeve religjioze tanimë të regjistruara.

(2) Fjala "Maqedoni", fjalëformimet prej saj, si dhe përkthimet e kësaj fjale, pastaj stema dhe flamuri i Republikës së Maqedonisë, mund të futen në emrin dhe shenjat e kishave, të bashkësisë fetare dhe grupeve religjioze në mënyrë me të cilën theksohet autoriteti dhe dinjiteti i Republikës së Maqedonisë.

(3) Për përdorimin e emrit "Maqedoni", Ministria e Drejtësisë jep pëlqim me shkrim.

Neni 11

(1) Gjykatë kompetente për mbajtjen e Regjistrin themeltar gjyqësor të kishave, bashkësisë fetare dhe grupeve religjioze është Gjykata themelore - Shkupi II - Shkup.

(2) Të dhënat e shënuara në regjistrin kompetent janë publike.

(3) Ministri i Drejtësisë e përcakton formën dhe përmbajtjen e formularit të regjistrin kompetent dhe mënyrën e mbajtjes së tij.

Neni 12

(1) Regjistrimi në regjistrin kompetent bëhet në bazë të kërkesës.

(2) Me kërkesën nga paragrafi 1 i këtij neni dorëzohen:

- procesverbali nga kuvendi i mbajtur themelues,

- akti i themelimit,

- akti me të cilin rregullohet statusi, organizimi dhe veprimi,

- përkshkrimi i burimeve të mësimin nga neni 2 paragrafi

(1) i këtij ligji,

- vendimi për caktimin e personit të autorizuar për përfaqësimin dhe prezantimin e kishës, bashkësisë fetare dhe grupit religjioz,

- dëshmia për shtetësinë e themeluesve dhe personit të autorizuar që ta përfaqësojë dhe prezantojë kishën, bashkësinë fetare dhe grupin religjioz.

(3) Kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz është i detyruar të caktojë person përgjegjës, i cili do t'i parashtrojë regjistrin kompetent kërkesë për regjistrim në afat prej 30 ditësh nga dita e marrjes së vendimit për themelim.

(4) Nëse me kërkesën nga paragrafi (1) i këtij neni nuk janë dorëzuar të gjitha dokumentet e nevojshme, gjykata kompetente do ta ftojë parashtresin e kërkesës që në afat prej 15 ditësh nga njoftimi t'i dorëzojë dokumentet e nevojshme, në të kundërtën kërkesën do ta hedhë poshtë.

Neni 13

Akti i themelimit nga neni 12, paragrafi (2), alineja 2 e këtij ligji përmban:

- emrin dhe emërtimin e kishës, të bashkësisë fetare dhe grupit religjioz në Republikën e Maqedonisë,

- selinë dhe adresën e kishës, të bashkësisë fetare dhe grupit religjioz në Republikën e Maqedonisë;

- përkshkrimin e shenjave dhe tipareve që do t'i përdorë kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz,

- emrin dhe mbiemrin e personit i cili është i detyruar t'i parashtrojë regjistrin kompetent kërkesën për regjistrim,

- mënyrën e shprehjes së përkatësisë fetare dhe kryerjen e kultit religjioz dhe

- financimin e kishës, bashkësisë fetare dhe grupit religjioz dhe pjesët e tyre përbërëse dhe mënyrën e kryerjes së mbikëqyrjes mbi disponimin financiar dhe material me mjetet.

Neni 14

Nëse janë plotësuar kushtet e përcaktuara në nenet 12 dhe 13 të këtij ligji, gjykata e regjistrimit është e detyruar që në afat prej 8 ditësh nga dita e parashtimit të kërkesës ta regjistrojë kishën, bashkësinë fetare dhe grupin religjioz në regjistrin kompetent.

Neni 15

Aktvendimi me të cilin regjistrohet kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz përmban:

- emrin ose emërtimin,

- selinë dhe adresën dhe

- emrin e personit që e përfaqëson dhe prezanton kishën, bashkësinë fetare dhe grupin religjioz.

Neni 16

(1) Nëse nuk janë plotësuar kushtet materiale sipas këtij ligji për regjistrimin e kishës, bashkësisë fetare dhe grupit religjioz, gjykata do ta hedhë poshtë kërkesën.

(2) Kundër aktvendimit me të cilin hidhet poshtë kërkesa, ankesë mund t'i dorëzojë gjyqit të shkallës së dytë vetëm parashtresin e kërkesës në afat prej 15 ditësh nga dita e pranimit të aktvendimit.

Neni 17

(1) Kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz i regjistruar, nëse ka marrë vendim për pushim ose shlyerje nga regjistri, është i detyruar që këtë t'ia paraqesë gjykatës kompetente për shlyerje nga regjistri kompetent.

(2) Kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz i regjistruar, të gjitha ndryshimet në lidhje me elementet që regjistrohen në regjistrin kompetent janë të detyruar t'ia paraqesin gjykatës kompetente në afat prej 15 ditësh nga krijimi i ndryshimit.

III. SHËRBESA FETARE, LUTJA DHE CEREMONIA FETARE

Neni 18

(1) Kultu religjioz bëhet në objektet fetare si në tempull, xhami, shtëpi lutjesh, sinagogë, varreza dhe në hapësira të tjera të kishës, të bashkësisë fetare dhe grupit religjioz.

(2) Kultu religjioz mund të kryhet dhe të praktikohet edhe në hapësira të tjera dhe në vende publike.

(3) Shërbesa fetare, lutje dhe manifestime të tjera të fesë në objekte fetare ose në vende nga paragrafi (1) dhe

(2) të këtij neni mund të organizojë dhe të kryejë nëpunësi fetar i kishës, bashkësisë fetare dhe grupit religjioz në Republikën e Maqedonisë ose me lejen e tyre.

(4) Udhëtim pelegrinazhi është udhëtimi i organizuar i një grupi besimtarësh, nëpunësish fetarë në vende të shenjta nga ana e kishës, bashkësisë fetare dhe grupit religjioz. Gjatë organizimit të udhëtimit të pelegrinazhit organizatori është i detyruar që për grupin e besimtarëve, të nëpunësve fetarë t'i zbatojë dispozitat për mbrojtjen e popullsisë nga sëmundjet ngjitëse që kanë të bëjnë me mbrojtjen preventive.

(5) Çdo paraqitje e rrejshme si nëpunës fetar dhe keqpërdorim i uniformës fetare dhe i shenjave në regjistrin e kishës, të bashkësisë fetare dhe grupit religjioz nuk është i lejuar.

(6) Askush nuk guxon t'i pengojë personat klerikë dhe nëpunësit fetarë të kishave, bashkësive fetare dhe të grupeve religjioze në Republikën e Maqedonisë në kryerjen e aktiviteteve të tyre fetare në objektet fetare publike dhe aty ku kjo është e lejuar në pajtim me këtë ligj.

Neni 19

(1) Objekti fetar ndërtohet në bazë të kërkesës për marrjen e pëlqimit për ndërtim.

(2) Organet e komunave dhe Qyteti i Shkupit kompetentë për urbanizëm dhe miratimin e planeve urbanistike në procedurën para dhënies së pëlqimit për ndërtimin e objektit fetar mund të kërkojnë mendim nga kisha ekzistuese, bashkësia fetare dhe grupi religjioz, gjë e cila nuk është obligative për organin.

Neni 20

(1) Personat të cilët janë të vendosur në spitale, në shtëpi për fëmijë dhe shtëpi të personave të moshuar, hapësira dhe institucione ushtarake dhe policore, burgje dhe institucione të ngjashme mund ta shprehin besimin e tyre dhe me kërkesë personale të vizitohen nga klerikët për shkak të kryerjes së ceremonisë fetare dhe formave të tjera të manifestimit të religjionit ose besimit në pajtim me rendin shtëpiak në të cilin janë vendosur.

(2) Personat nga paragrafi (1) i këtij neni mund të vizitohen nga nëpunësi fetar për shkak të kryerjes së ceremonive fetare.

(3) Institucionet e përmendura në paragrafin (1) të këtij neni në kuadër të mundësive të tyre ligjore dhe hapësirave mund të ndajnë hapësirë në të cilën do të kryhej ceremonia fetare.

IV. MËSIMI FETAR DHE VEPRIMTARITË ARSIMORE

Neni 21

(1) Kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz mund të mbajnë mësim fetar.

(2) Mësimi fetar mbahet në hapësira në të cilat kryhen ceremonitë fetare dhe mënyrat tjera për shprehjen publike të besimit, si dhe në hapësira dhe vende të tjera publike dhe private, nëse me këtë nuk prishet rendi dhe qetësia publike.

Neni 22

(1) Kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz ka të drejtë të themelojë institucione arsimore fetare të të gjitha shkallëve të arsimit, përveç të arsimit fillor, për shkollimin e klerikëve dhe nëpunësve fetarë, si dhe shtëpi nxënësish dhe studentësh për vendosjen e personave të cilët shkollohen në ato institucione.

(2) Institucionet arsimore fetare janë të barabarta me institucionet tjera arsimore dhe nxënësit dhe studentët e tyre i kanë të drejtat dhe obligimet e njëjta.

Neni 23

(1) Kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz është e detyruar që njoftimin për themelimin e institucionit arsimor fetar, me aktin për qëllimet dhe organizimin e brendshëm të shkollës dhe planin dhe programin mësimor në pajtim me dispozitat e këtij ligji t'ia dorëzojë organit kompetent për çështjet në lidhje me marrëdhëniet ndërmjet shtetit dhe bashkësive fetare së paku 90 ditë para ditës së caktuar për fillimin e punës së tij.

(2) Organi kompetent për çështje në lidhje me marrëdhëniet ndërmjet shtetit dhe bashkësive fetare është i detyruar që mendimin e tij t'ia dorëzojë kishës, bashkësisë fetare ose grupit religjioz, në afat prej 60 ditësh nga dita e marrjes së njoftimit.

Neni 24

(1) Planet dhe programet mësimore në institucionet arsimore fetare nuk guxojnë të jenë në kundërshtim me Kushtetutën dhe ligjet.

(2) Organi i administratës shtetërore kompetent për arsimin mund të kryejë kontrollin e planeve dhe programeve mësimore në institucionet arsimore fetare në kuptimin e paragrafit (1) të këtij neni.

Neni 25

(1) Mësim në shkollë fetare mund të zhvillojë shtetasi i Republikës së Maqedonisë.

(2) Me përjashtim, nëse kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz kanë nevojë për kuadro adekuate, mësim në institucionin arsimor fetar mund të zhvillojë edhe shtetasi i huaj, në pajtim me dispozitat për qëndrimin e shtetasit të huaj në Republikën e Maqedonisë dhe me pëlqimin e organit kompetent për çështjet në lidhje me marrëdhëniet ndërmjet shtetit dhe bashkësive fetare.

Neni 26

(1) Kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz në mënyrë të pavarur administrojnë me institucionet arsimore fetare dhe institucionet e tjera arsimore, si dhe me shtëpitë e nxënësve dhe studentëve, të cilat mund t'i formojnë në pajtim me këtë dhe me ligj tjetër.

(2) Personi përgjegjës në institucionin arsimor fetar, institucionin arsimor, shtëpinë e nxënësve ose të studentëve është i detyruar t'ia japë në dispozicion organit të administratës shtetërore kompetent për çështjet e arsimit të dhënat e nevojshme për kryerjen e kontrollit të punës së tyre, dhe në afat të caktuar nga ky organ t'i mënjanojë mangësitë eventuale.

Neni 27

(1) Në institucionet edukativo-arsimore mund të organizohet arsim fetar si lëndë zgjedhore në pajtim me ligjin.

(2) Gjatë përgatitjes së plan-programit mësimor me të cilin përcaktohet lëndë zgjedhore nga sfera e arsimit fetar përmes organit kompetent për punët në lidhje me marrëdhëniet ndërmjet shtetit dhe bashkësive fetare mund të konsultohen kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz.

Neni 28

Arsim fetar si lëndë zgjedhore mund të zhvillojnë personat të cilët i plotësojnë kushtet e veçanta të parapara për këtë qëllim.

Neni 29

Nxënësit nën moshën 15 vjeçe mund të ndjekin arsimin fetar si lëndë zgjedhore në bazë të pëlqimit të prindërve ose kujdestarëve.

Neni 30

Kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz mund të themelojnë institucione humanitare, kulturore, sociale, shëndetësore, bamirëse dhe lloje të tjera institucionesh, në procedurë dhe nën kushte të definuara me këtë dhe me ligj tjetër.

Neni 31

Kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz mund të shfrytëzojnë mjetet për informim publik dhe të publikojnë, të importojnë dhe të eksportojnë publikime të botuara, si dhe të formojnë mjete vetjake për informim publik.

V. TË HYRAT E KISHËS, BASHKËSISË
FETARE DHE GRUPIT RELIGJIOZ

Neni 32

Të hyrat e kishës, bashkësisë fetare dhe grupit religjioz janë nga: financimi vetjak, filantropia private, donacionet dhe nga forma të tjera të financimit.

Neni 33

(1) Kisha, bashkësia fetare dhe grupi religjioz vetë disponojnë me të hyrat e fituara, në pajtim me ligjin dhe me dispozitat e kishës, të bashkësisë fetare dhe grupit religjioz.

(2) Financimi i kishës, i bashkësisë fetare dhe grupit religjioz, si dhe хархими i мјетеve финансиаре është sipas rregullativës për organizatat jofitimprurëse dhe organizatat me interes publik.

VI. DISPOZITAT KALIMTARE
DHE PËRFUNDIMTARE

Neni 34

Ministri i Drejtësisë në afat prej 90 ditësh nga dita e харjes në fuqi e këtij ligji, do ta miratojë aktin për formën dhe përmbajtjen e formularit për regjistrimin në regjistrin kompetent dhe mënyrën e mbajtjes së tij.

Neni 35

(1) Organi kompetent për punët në lidhje me marrëdhëniet ndërmjet shtetit dhe bashkësive fetare është i detyruar që në afat prej 60 ditësh nga zbatimi i këtij ligji, t'ia dorëzojë Gjykatës Themelore Shkupi II - Shkup të dhënat dhe dokumentet për kishat, bashkësitë fetare dhe grupet religjioze ekzistuese të regjistruara në regjistrin e saj.

(2) Të gjitha kishat, bashkësitë fetare dhe grupet religjioze të regjistruara nga ana e organit kompetent për punët në lidhje me marrëdhëniet ndërmjet shtetit dhe bashkësive fetare deri më vitin 1998 mund ta mbajnë subjektivitetin dhe statusin juridik dhe të dhënat e tyre barten dhe shënohen në regjistrin kompetent në afatin nga paragrafi (1) i këtij neni.

Neni 36

Në ditën e zbatimit të këtij ligji pushon të vlejë Ligji për bashkësitë fetare dhe grupet religjioze ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 35/97).

Neni 37

Ky ligj hyn në fuqi ditën e tetë nga dita e shpalljes në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë" ndërsa do të zbatohet nga 1 maji i vitit 2008.

1489.

Vрз основа на член 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З
ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ
ЗА ХЕМИКАЛИИ

Се прогласува Законот за хемикалии, што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 6 септември 2007 година.

Бр. 07-3838/1
6 септември 2007 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Љубиша Георгиевски, с.р.

ЗАКОН
ЗА ХЕМИКАЛИИ

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Со овој закон се уредуваат условите и начинот на ставање на хемикалиите во промет, условите за производство на хемикалиите, правата и обврските на правните лица кои произведуваат и вршат промет со хемикалии или ги употребуваат, тестирањето, оценувањето, класификацијата, означувањето и пакувањето на хемикалиите, како и надзорот со цел за заштита на здравјето на луѓето и заштита на животната средина.

Одредбите на овој закон во однос на оценувањето и класификацијата се однесуваат и на биоцидите и на детергентите.

Овој закон ги уредува и барањата и постапките за пријавување на нови супстанции и оценувањето на нови и постоечки супстанции, водење на хемиски регистар, постапките за нотификација, постапките за меѓусебно признавање на сертификатите, обврските за известување, утврдување на содржината, начинот и условите за размена на информации за хемикалиите во однос на нивниот степен на опасност, како и условите, обврските и начинот за сигурно ракување со хемикалиите.

Член 2

Одделни поими употребени во овој закон го имаат следново значење:

1. "Хемикалии" се супстанции и препарати:

а) "супстанции" се хемиски елементи и нивни соединенија во природна состојба или добиени во производен процес, вклучувајќи ги и додатоките кои се неопходни за зачувување на нивната стабилност, односно онечистувањата кои се појавуваат во текот на производството, заради применетиот процес на добивање. Поимот ги вклучува и полимерните супстанции, како и растворите на супстанциите кај кои при отстранувањето на растворувачот може да дојде до хемиска промена на супстанцијата или да има влијание врз нејзината стабилност;

б) "полимери" се супстанции составени од молекули, за кои е важен распоредот на една или повеќе видови на мономерни единици, каде што поголемиот број на молекули содржи најмалку три мономерни единици, меѓусебно поврзани со ковалентна врска, или со една или повеќе други мономерни единици или некои други реактанти. Таквите молекули мораат да бидат со различни молекуларни маси каде што разликите во молекуларните маси примарно се должат на разликите во бројот на мономерни единици. Во тој смисол, изразот мономерна единица е реактантна форма на мономер во полимер и

в) "препарати" се смеси или раствори составени од две или повеќе супстанции;

2. "Опасни хемикалии" се:

а) "експлозивни хемикалии" се цврсти, течни, во облик на пасти или желатинозни супстанции или препарати кои реагираат екзотермно без атмосферски кислород, при што брзо создаваат гасови и кои при дефинирани тест услови детонираат, бргу се распаѓаат или при загревање експлодираат, ако се во ограничен простор;

б) "оксидирачки хемикалии" се супстанции и препарати кои предизвикуваат високо екзотермни реакции во контакт со други супстанции, особено со запаливи супстанции;

в) "многу лесно запаливи хемикалии" се течни супстанции и препарати со екстремно ниска температура на палење и ниска температура на вриење и гасовити супстанции и препарати кои се запаливи во контакт со воздух при нормална температура и притисок;

г) “лесно запаливи хемикалии “ се:

- супстанции и препарати кои можат да се загреваат и запалат во допир со воздух при нормална температура и притисок без каква било примена на енергија,
- цврсти супстанции и препарати кои можат лесно-брзо се палат по кус контакт со извор на палење и кои продолжуваат да горат или се уништуваат по изворот на палење,
- течни супстанции и препарати со многу ниска температура на палење и
- супстанции и препарати кои, во контакт со вода или со влажен воздух, развиваат екстремно запаливи гасови во опасни количества;

д) “запаливи хемикалии” се супстанции и препарати со ниска температура на палење;

ѓ) “многу отровни хемикалии “ се супстанции и препарати кои во многу мали количества предзвикуваат смрт, или акутно или хронично оштетување на здравјето кога ќе се проголтаат, вдишат или апсорбираат преку кожата;

е) “отровни хемикалии” се супстанции и препарати кои во мали количества предзвикуваат смрт или акутно или хронично оштетување на здравјето кога ќе се проголтаат, вдишат или апсорбираат преку кожата;

ж) “штетни хемикалии” се супстанции и препарати кои можат да предзвикаат смрт или акутно или хронично оштетување на здравјето кога ќе се проголтаат, вдишат или апсорбираат преку кожата;

з) “нагризувачки хемикалии “ се супстанции и препарати кои во допир со живи ткива можат да ги оштетат или уништат. Тоа се и корозивни хемикалии кои, ако дојдат во контакт со метални површини, камен и минерали, можат да ги оштетат, разорат или уништат преку дејствување со хемиски или електрохемиски процеси;

с) “надразнувачки хемикалии” се некородирачки супстанции и препарати кои преку непосреден, продолжен или повторен допир со кожата или слузокожата, предзвикуваат воспаление или други несакани ефекти;

и) “сензибилизирачки хемикалии” се супстанции и препарати кои, ако се инхалираат или ако навлезат во кожата, можат да предзвикаат пречувствителна реакција, така што при натамошна изложеност на супстанцијата или препаратот, се појавува карактеристичен несакан ефект;

ј) “канцерогени хемикалии” се супстанции и препарати кои, ако се вдишат, проголтаат, навлезат преку кожата или дојдат во допир со кожата, можат да предзвикаат рак или да ја зголемат неговата распространетост;

к) “мутагени хемикалии” се супстанции и препарати кои, ако се вдишат, проголтаат или навлезат преку кожата, можат да предзвикаат промена на генетскиот материјал, со наследни генетски неправилности или да ја зголемат нивната распространетост;

л) “хемикалии кои се токсични за репродуктивниот систем” се супстанции и препарати кои, доколку се вдишат, проголтаат или навлезат преку кожата, можат да предзвикаат, или да ја зголемат распространетост на ненаследни несакани ефекти кај потомството и/или штетно дејствуваат на машките или женските репродуктивни функции и

љ) “хемикалии кои се опасни за животната средина “ се супстанции и препарати кои, ако навлезат во животната средина, можат да претставуваат непосредна, моментална или продолжена опасност за еден или повеќе делови од животната средина;

3. “**Опасни производи** “ се производи кои не се хемикалии во смисла на овој закон, но содржат некоја од опасните хемикалии кои се од точката 2 потточкы од г) до љ) на овој член;

4. “**Биоциди**” се активни супстанции и препарати кои содржат една или повеќе активни супстанции, подготвени во облик во кој се испорачуваат на корисникот, а се наменети за уништување, спречување на дејството или намалување на опасноста, спречување на дејството, или на поинаков начин постигнуваат контролирачки ефект на кој било штетен организам, на хемиски или биолошки начин.

Производите за заштита на растенијата не се вбројуваат во биоциди, во смисла на одредбите на овој закон;

5. “**Биоцид со низок ризик**“ е производ кој како активна супстанција содржи една или повеќе од супстанциите наведени во Листата на активни супстанции за вклучување на нискоризични биоцидни производи и не содржи контролирани супстанции;

6. “**Контролирани супстанции**“ се кои било супстанции, освен активни супстанции кои имаат природен капацитет да предизвикаат несакани ефекти на луѓето, животните или животната средина и се присутни или произведени во биоциден производ, во доволна концентрација да предизвикаат таков ефект;

7. “**Штетен организам**“ е секој организам кој има несакано присуство или негативен ефект на луѓето, нивните активности или производи кои ги користат или произведуваат, или врз животните и животната средина;

8. “**Резидуи**“ се една или повеќе супстанции присутни во биоцидниот производ кои остануваат како резултат на неговата употреба вклучувајќи ги и метаболитите на тие супстанции и производи кои се резултат на нивната деградација или реакција;

9. “**Одобрување за ставање во промет**“ е административна постапка со која надлежниот орган го одобрува, по поднесување на барање поднесено од предлагачот, ставањето во промет на биоциден производ на територија на државата.

За ставање во промет на нискоризични биоцидни производи важи истата постапка;

10. “**Рамковна формулација**“ е спецификација за група на биоцидни производи кои имаат иста примена и ист тип на корисник. Оваа група на производи мора да содржи исти активни супстанции од исти спецификации и нивниот состав мора да претставува само варијација од претходно одобрен биоциден производ кој не влијае на нивото на ризик поврзано со нив и не ја намалува нивната ефикасност.

Варијацијата претставува дозвола за намалување на процентот на активната супстанција и/или измена во процентуалниот состав на една или повеќе неактивни супстанции и/или замена на еден или повеќе пигменти, бои, парфемии од други кои претставуваат ист или помал ризик и кои не ја намалуваат нивната ефикасност;

11. “**Писмо за одобрување**“ (letter of access) е документ потпишан од сопственикот или сопствениците на релевантните податоци кои се заштитени, со кој се одобрува нивно користење од страна на надлежниот орган заради издавање на одобрение за ставање во промет;

12. “**Детергент**“ е супстанција или препарат кој содржи сапуни и/или други површински активни материји наменети за миење и чистење и кои можат да бидат во различна форма (течна, прашкаста, во облик на паста, парчиња со различни форми и облици и слично) и кои се ставаат во промет за употреба во домаќинства, во институции или за индустриски цели.

Како детергенти се сметаат и:

- помошни производи за перење, наменети за наквасување (пред-перење), плакнење или белење на ткаенини,

- омекнувачи-наменети за промена на чувството од ткаенината преку процес кој е комплементарен со перењето на ткаенината,

- препарати за чистење, наменети за употреба во домаќинствата и/или други површини (материјали, производи, машини, механички направи, средства за транспорт и соодветна опрема, инструменти, апарати и друго) и

- други средства за чистење и перење, наменети за секакви постапки на перење и чистење;

13. "**Површински активна супстанција (ПАС)**" е секоја органска супстанција и/или препарат употребен во детергентите, кој има површинско-активни особини и кој содржи една или повеќе хидрофилни и една или повеќе хидрофобни групи со таква природа и големина што можат да го намалат површинскиот напон на водата и да формира раширен или адсорптивен монослој на граничната површина меѓу водата и воздухот и да формира емулзии и/или микроемулзии и /или мицели и да адсорбира на границата меѓу водата и цврстата површина;

14. "**CAS**" е карактеристичен број на веќе откриена супстанција согласно со меѓународната листа - Chemical Abstract Service;

15. "**EINECS**" е Европска листа на постојни комерцијални хемиски супстанции;

16. "**ELINCS**" е Европска листа на ново објавени супстанции;

17. "**Нови супстанции**" се оние супстанции кои се наведени во ELINCS листа (Европска листа на објавени хемиски супстанции);

18. "**ЕУ Индекс**" е карактеристичен број на опасната супстанција од листата на ЕУ за веќе класифицирани супстанции;

19. "**Постојни супстанции**" се супстанции кои се содржани во ЕИНЕЦС листа (Европска листа на постојни комерцијални хемиски супстанции);

20. "**Животен циклус на хемикалија**" е рокот на траење на хемикалијата кој го вклучува севкупниот процес на претходни испитувања, производство, промет, употреба, ракување со отпадоците и амбалажата и нивното безбедно депонирање и/или складирање;

21. "**Производство**" е добивање, изработка и доработка, обликување, преработка, полнење, преточување, мешање на хемикалиите во меѓупроизводи и готови производи, со помош на хемиски, физички или биолошки процеси и постапки, како и нивно транспортирање и складирање во рамките на производната локација;

22. "**Производител**" е секое правно лице кое произведува или добива хемикалија, како и секое правно лице кое врши доработка, препакување или го менува името на хемикалијата за натамошна употреба;

23. "**Ракување**" е секоја активност при која се доаѓа во допир со хемикалијата;

24. "**Употреба**" е подготовка за употреба, складирање и употребување;

25. "**Нотификација**" е известување за документација со потребните информации која се доставува до надлежниот орган;

26. "**Нотификатор**" е производител или друг негов застапник што ја става хемикалијата во промет и ја доставува нотификацијата до органот на државната управа кој е надлежен за работите кои се однесуваат на хемикалиите;

27. "**Ставање во промет на хемикалии**" значи овозможување на достапност до трети лица;

28. "**Промет**" е увоз, извоз, транспорт, транзит, складирање, продажба и/или ракување со хемикалиите, како и трговско посредување на домашен и на странски пазар;

29. "**Научно истражување и развој**" е научно експериментирање, анализа или хемиско истражување спроведено под контролирани услови; тоа вклучува определување на внатрешните особини, перформанси и ефикасност, како и научно истражување поврзано со развој на производот;

30. "**Процес на ориентирано истражување и развој**" е натамошен развој на супстанцијата во правец во кој пилот постројка или производен обид се користат за тестирање на терен за апликација на хемикалиите;

31. "**Предлагач**" е производител или негов овластен застапник кој го предлага ставањето на биоцид во промет;

32. "**Ставање во промет на биоциди**" е овозможување на достапност, независно дали за тоа се плаќа или не, или последователно складирање поинакво од складирањето по излезот од царинската територија или натамошна примена. Увозот на биоцидот на царинската територија се смета за ставање во промет;

33. "**Одобрение за ставање во промет**" е административен акт со кој надлежниот орган го одобрува, по поднесено барање од предлагачот, ставањето во промет на биоцидот;

34. "**Регистрација на биоциди**" е административна постапка со која надлежниот орган, по поднесено барање од предлагачот и по утврдување на соодветноста на доставеното досие, го одобрува ставањето во промет на ниско ризичниот биоциден производ;

35. "**Производител на детергент**" е правно лице одговорно за пуштање на одреден детергент или ПАС за детергент во промет, особено секој производител, увозник, или оној кој врши пакување на сопствена сметка или кое било лице кое ги менува карактеристиките на детергентот или ПАС за детергентот, или кое го креира или менува означувањето ќе се смета за производител. Дистрибутерот кој не ги менува карактеристиките, ознаките или пакувањата на детергентите, или на ПАС за детергентите, не се смета за производител, освен кога тој се јавува како увозник;

36. "**Ставање во промет на детергенти**" е овозможување на достапност до трети лица независно дали за тоа се плаќа или не. Увозот на детергентите на царинската територија на земјата се смета за ставање во промет;

37. "**Отпад**" се неискористени отпадоци на хемикалии, хемикалии на кои им е изминат рокот на траење и отпадна амбалажа;

38. "**Активни супстанции**" се супстанции и микроорганизми, вклучувајќи бактерии, вируси и габички, кои на општ или посебен начин дејствуваат на штетните микроорганизми;

39. "**Базична супстанција**" е супстанција наведена во Листата на базични супстанции чија главна употреба е добивање на непестицидни препарати, но која има и помала употреба како биоцид или директно или во производ кои содржи супстанција и прост растворувач кој не е контролирана супстанција и кои не се става во промет директно за ваква биоцидна употреба;

40. "**Предмети за општа употреба**" се хемикалии кои се ставаат во промет, без да се знае нивниот краен купувач или корисник, а можноста за нивното купување или употреба не е ограничена ниту количински, ниту со некои посебни барања во однос на крајниот корисник, односно купувач;

41. "**Професионална употреба на хемикалии**" е секоја употреба на хемикалии при извршување на регистрирани дејности, вклучувајќи го и прометот на хемикалии;

42. "**Примарна биодеградација**" е структурна промена (трансформација) на површински активната супстанција со микроорганизми која резултира со негово губење на површинско активните карактеристики заради деградација на првобитната супстанција и постепено губење на површински активните особини;

43. "**Конечна аеробна биодеградација**" е постигнување на степен на биодеградација кога ПАС под дејство на микроорганизми во присуство на кислород целосно се разградува до јаглероден двооксид, вода и минерални соли на секој друг присутен елемент (минерализација) и на нови бактериски клеточни конститuentи (биомаса);

44. "**Детергенти за примена во индустрија и институции**" е детергент наменет за перење и чистење надвор од домашна средина, кое се спроведува од страна на специјализиран персонал и при што се користат специфични производи;

45. “Медицински персонал“ е регистриран здравствен работник или лице кое работи по насоки на регистриран здравствен работник кој обезбедува здравствена заштита на пациенти, поставува дијагнози или администрира третман и кој е врзан со професионална доверливост;

46. “Облик на хемикалија“ е агрегатна состојба на хемикалијата и форма во која се става во промет;

47. “ISO“ - International Organization for Standardization и

48. “IUPAC” International Union of Pure and Applied Chemistry.

Член 3

Одредбите на овој закон се применуваат и на:

- производството и прометот на хемиско оружје и хемикалии за добивање на хемиско оружје, ако не се уредени со посебен закон,

- производството и прометот на прекурсори од членот 2 точка 2 на овој закон и

- предметите за општа употреба, ако содржат некои од хемикалиите наведени во членот 2 точка 2 од овој закон.

Одредбите од овој закон што се однесуваат на класификацијата, пакувањето и означувањето се применуваат и кај производи за заштита на растенијата, експлозивните супстанции, радиоактивните супстанции и производите што содржат радиоактивни супстанции, отпад и нечистотиите во хемикалиите, ако содржат некоја од хемикалиите наведени во членот 2 точка 2 од овој закон.

Член 4

Одредбите на овој закон не се применуваат за супстанции и препарати во конечен облик, и тоа:

1) фармацевтски производи за хумана и ветеринарна употреба;

2) храна и предмети и материјали што доаѓаат во контакт со храна;

3) предмети за општа употреба (со исклучок на оние што содржат отровни супстанции);

4) козметички производи;

5) опојни дроги и психотропни супстанции;

6) производи за исхрана на животни;

7) експлозивни супстанции;

8) производи за заштита на растенијата;

9) вештачки ѓубрива;

10) производи кои содржат радиоактивни супстанции и

11) превоз на опасните хемикалии со железнички, патен, внатрешен воден или воздушен сообраќај.

Член 5

Управните и стручните работи во врска со хемикалиите ги врши Бирото за лекови, како орган во состав на Министерството за здравство (во натамошниот текст: Бирото за лекови).

Процената на ризикот за опасност и класификацијата на хемикалиите ги врши Министерството за здравство на предлог на Комисија за хемикалии.

Интерсекторската соработка за спроведување на овој закон ја врши интерсекторско тело за хемикалии кое го формира Владата на Република Македонија.

Член 6

Комисијата од членот 5 став 3 на овој закон е составена од претседател и четири члена кои ги именува министерот за здравство од редот на истакнатите стручни и научни лица од областа на фармацијата, медицината, ветерината, хемијата, технологијата, биологијата, земјоделството и шумарството и заштитата на животната средина.

Проценувањето на ризикот за опасност, класификацијата на хемикалиите, како и нивната безбедна употреба, ги пропишува министерот за здравство во согласност со министерот за животна средина и просторно планирање и министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Комисијата е стручно, самостојно и советодавно тело.

Министерството за здравство ги покрива трошоците на работењето на Комисијата.

Комисијата работи врз основа на деловник и за својата работа одговора пред министерот за здравство.

Член 7

Министерот за здравство овластува јавна здравствена установа која ги врши работите на Центарот за информирање за труење од хемикалии (во натамошниот текст: Центарот).

Центарот од ставот 1 на овој член собира и обработува податоци за акутни труења и други несакани ефекти и информира за акутните труења и другите несакани ефекти, врши документирање, информативни и консултативни активности, води регистар на несреќни случаи на труење, учествува во формулирање и контрола на централната берза на антидоти во Република Македонија и врши и други работи согласно со закон.

Производителите, нотификаторите, односно предлагачите се должни да достават податоци на барање на Центарот.

Содржината и начинот на водењето на регистарот од ставот 2 на овој член ги пропишува министерот за здравство.

Член 8

За обезбедување на интерсекторска соработка, за следење на спроведувањето на овој закон, предлагање измени и дополнувања на Законот врз основа на европските и светските препораки во управувањето со хемикалиите, давање препораки и насоки за потребите за зајакнување на капацитетите на централно и локално ниво и на индустријата согласно со европските и меѓународните препораки и соработување со релевантните тела, Владата на Република Македонија формира интерсекторско тело за хемикалии.

Интерсекторското тело за хемикалии е составено од претставници на Министерството за здравство, Министерството за животна средина и просторно планирање, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерство за внатрешни работи, Министерство за одбрана, Министерство за економија, Министерство за транспорт и врски, Министерство за финансии -Царинска управа и претставник на Здружението за хемиска индустрија.

Со интерсекторското тело претседава претставникот предложен од министерот за животна средина и просторно планирање.

Интерсекторското тело работи согласно со деловник за работа.

Стручно-административните и техничките работи на интерсекторското тело ги врши Бирото за лекови.

II. ТЕСТИРАЊЕ, ОЦЕНУВАЊЕ И КЛАСИФИКАЦИЈА НА ХЕМИКАЛИИТЕ

Член 9

Начинот на тестирање на физичко-хемиските, токсичните и екотоксичните својства на хемикалиите го пропишува министерот за здравство во согласност со министерот за животната средина и просторно планирање и министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Член 10

Оценувањето на опасноста на хемикалиите се засновува врз одредување на физичко-хемиските својства, својствата кои влијаат врз здравјето на луѓето и влијанието врз животната средина.

Опасните својства врз здравјето на луѓето се утврдуваат како:

1) акутни смртоносни ефекти;

2) несмртоносни неповратни ефекти по еднакратна изложеност;

3) тешки ефекти по повторена или пролонгирана изложеност;

4) корозивни ефекти, ефекти кои предизвикуваат иритација;

5) ефекти на сензибилизација и

6) канцерогени, мутагени, тератогени, ембриотоксични и токсични ефекти за репродуктивниот систем.

Во постапката на оценување, Бирото за лекови ја одредува процената на ризикот врз основа на податоците доставени од нотификаторот или предлагачот. Оценувањето на доставената документација ја врши Бирото за лекови, врз основа на мислење од Комисијата за хемикалии.

Процена на ризикот врз здравјето на луѓето и врз животната средина ја пропишува министерот за здравство во согласност со министерот за животна средина и просторно планирање и министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Реалните трошоци за процена на ризикот се на товар на подносителот на барањето.

Постапките за утврдување на опасните својства ги пропишува министерот за здравство во согласност со министерот за животна средина и просторно планирање и министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Член 11

Хемикалијата се класифицира според највисокиот степен на опасност.

Ако се утврди дека хемикалијата има некое од својствата од членот 2 точка 2 на овој закон се класифицира како опасна.

Класифицирањето на опасните супстанции се врши врз основа на важечката EINECS листа на класифицирани супстанции кои се во промет на Европската унија, доколку супстанциите содржани во препаратот се класифицирани по оваа листа.

Националната листа на нови и веќе класифицирани супстанции кои се во промет на територија на Република Македонија ја утврдува министерот за здравство во согласност со министерот за животна средина и просторно планирање и министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Во случај кога опасната супстанција не е содржана во листите од ставовите 3 и 4 на овој член, истата се класифицира врз основа на:

1) резултатите од испитувањата на својствата на супстанциите во согласност со одредбите од овој закон или

2) сознанијата од веќе постоечки податоци.

Класифицирањето на опасни препарати се врши врз основа на:

1) пропишан пресметковен метод;

2) непосредни експериментални истражувања на токсиколошките својства на препаратот според пропишани мерки и постапки и

3) сознанија за својствата на супстанциите кои препаратот ги содржи, користејќи ги постоечките податоци.

Кога некои од токсиколошките својства на препаратот се потврдени со методите од ставот 6 точка 1 и 2 на овој член, при класификацијата се користат резултатите добиени според методот од ставот 6 точка 2 на овој член, освен ако супстанцијата е канцерогена, мутагена или токсична за репродуктивниот систем, кога задолжително се користат резултатите добиени според методот од ставот 5 точка 1) на овој член.

За секој поединечен случај посебно се оценува потребата од испитување, ако за супстанцијата или препаратот се уште нема податоци или тие се добиени со некој друг метод кој не е во согласност со овој закон, за да се избегнат испитувањата врз рбетници.

Нотификаторот кој произведува и става во промет опасни супстанции од листите од ставовите 3 и 4 на овој член, а кои не се класифицирани во листата на опасни супстанции на ЕУ, ако нотификаторот кој произведува и става во промет опасни препарати е должен, заради избегнување на непотребни испитувања врз експериментални животни, да ги употреби постоечките податоци за класифицирање.

Методите за класификација на опасните супстанции ги пропишува министерот за здравство.

Член 12

Министерот за здравство во согласност со министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство и министерот за животна средина и просторно планирање го пропишува начинот на класификација и означување на опасните хемикалии од членот 2 точка 2 на овој закон.

Листата на класифицирани и означени хемикалии се објавува во “Службен весник на Република Македонија”.

Листата од ставот 2 на овој член ги содржи сите класифицирани и означени хемикалии произведени и/или ставени во промет на територијата на Република Македонија, со гранична вредност на дозата или концентрацијата, во согласност со класификацијата и означувањето.

III. НОТИФИКАЦИЈА НА НОВИ СУПСТАНЦИИ

Член 13

Нотификација на нова супстанција се поднесува од нотификаторот.

Постапката за нотификација може да биде целосна (потполна) и скратена.

Содржината на пријавата од ставот 1 на овој член ја пропишува министерот за здравство.

Член 14

Нотификаторот е должен на надлежниот орган во земјата во која супстанцијата е произведена или во земјата во која нотификаторот има седиште да му достави нотификација со:

- техничко досие со сите достапни релевантни податоци неопходни за евалуирање на можните ризици кои може хемикалијата да ги предизвика на човекот и животната средина и кое минимум ги содржи информациите и резултатите од извршените студии за утврдување на опасноста, заедно со целосен и детален опис на извршените испитувања, методите што се применети и/или литературните податоци во врска со направените испитувања и применетите методи,

- техничко досие со информации потребни за евалуација за предвидливи ризици независно дали настапуваат веднаш или имаат одложено дејство, кои супстанцијата може да ги има за здравјето на луѓето и животната средина,

- изјава во врска со несаканите дејства на супстанцијата при различни предвидливи начини на употреба,

- предлог класификација и означување,

- предлог безбедносен лист,

- договор за застапување и

- барање од нотификаторот нотификацијата да биде исклучена од примената на одредбите од членот 21 на овој закон за максимум период од една година по доставувањето на нотификацијата, ако тоа посебно го бара нотификаторот.

Министерот за здравство во согласност со министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство на предлог на Комисијата за хемикалии, ги пропишува податоците кои треба да ги содржи техничкото досие, како и начинот на информирање за нотифицираните хемикалии од нотификаторот.

Член 15

Нотификаторот кој има намера да стави во промет хемикалии на територијата на Република Македонија во количини помали од еден тон годишно по производител, е должен да достави нотификација до Бирото за лекови која вклучува:

- техничко досие со сите достапни релевантни податоци неопходни за евалуација на можните ризици кои хемикалијата може да ги предизвика на човекот и животната средина. Досието содржи минимум информации и резултати од извршените студии за утврдување на опасноста, како и целосен и детален опис на студиите кои се спроведени, методите кои се применети или литературни податоци доколку Бирото за лекови поинаку не одлучи и

- сите други информации од членот 14 алинеи 3 до 7 на овој закон.

Податоците што треба да ги содржи техничкото досие се разликуваат зависно од количините што се ставаат во промет.

Министерот за здравство ги пропишува податоците кои треба да се содржани во техничкото досие, како и податоците потребни за техничкото досие во случај на полимери.

Во случај кога нотификаторот поднел досие за скратена постапка за нотификација, пред количините ставени во промет да достигнат ниво од 100 кг/год. по производител или пред вкупната количина ставена во промет да достигне ниво од 500 кг/год. по производител, нотификаторот треба да поднесе дополнителни податоци заради комплетирање на техничкото досие.

Во случај кога нотификаторот поднел досие за скратена постапка за нотификација, пред количините ставени во промет да достигнат 1.000 кг/год. по производител или пред вкупната количина ставена во промет да достигне ниво од 5 тон/год. по производител, нотификаторот треба да поднесе барање за целосна постапка за нотификација.

Член 16

Процедурите за нотификација и испитувањата од членовите 14 и 15 на овој закон не се однесуваат на:

- супстанциите наведени во EINECS листа,
- адитивите и супстанциите кои се користат исклучиво во животинска исхрана,
- супстанции кои се користат исклучиво во храна и
- активните состојки кои се користат исклучиво за лекови, но не и хемиски меѓупроизводи.

Член 17

Нотифицирани супстанции се оние кои ги исполнуваат следниве услови:

- полимери, со исклучок на оние кои содржат во комбинирана форма 2% или повеќе од 2 % на некоја супстанција која не е наведена во EINECS листа,

- супстанции во промет во количини помали од 10 кг по година по производител доколку производителот ги задоволува критериумите кои се пропишани со овој закон,

- супстанции во ограничени количини кои не надминуваат 100 кг по година по производител и се наменети исклучиво за научно истражување и развој, под контролирани услови. Производителите мораат да чуваат пишани документи со податоци за идентитетот на супстанцијата, податоци за означувањето, количините и листата на корисници и истите мораат да бидат достапни на надлежниот орган во земјата каде што се врши промет со нив и

- супстанции наменети за процесно ориентирано научно истражување и развој со ограничен број на регистрирани корисници во количини ограничени за целите на истражувањето и развојот. За овие супстанции исклучокот важи една година, при што увозникот или

производителот треба да ги достави до надлежниот орган податоците за идентитетот, означувањето, количините, листата на корисници и програмата за истражување и развој, при што треба да се обезбеди супстанцијата да не биде достапна до јавноста. Едногодишниот период може да биде продолжен доколку нотификаторот достави податоци дека тоа е оправдано.

Во случај кога не е можно супстанциите да се означат согласно со членот 59 од овој закон, покрај етикетата која произлегува од спроведените испитувања мора да стои предупредувањето “ВНИМАНИЕ - супстанцијата не е целосно испитана“.

Член 18

Хемикалиите за кои се врши целосна постапка за нотификација можат да бидат ставени во промет по поднесување на потребната документација до Бирото за лекови од страна на нотификаторот. Бирото за лекови, во рок од 60 дена од денот на поднесувањето на потребната документација, е должно да ја прегледа документацијата и да издаде одобрение за ставање во промет на хемикалијата, како и да го извести нотификаторот за доделениот број.

Ако поднесената документација не е комплетна, Бирото за лекови може во писмена форма од нотификаторот да побара нејзино дополнување.

Хемикалиите за кои се врши скратена постапка за нотификација, можат да бидат ставени во промет по поднесување на потребната документација до Бирото за лекови од страна на нотификаторот. Бирото за лекови е должно во рок од 30 дена да ја прегледа документацијата и да издаде одобрение за ставање во промет на хемикалијата, како и да го извести нотификаторот за доделениот број.

Ако поднесената документација не е доволна, надлежниот орган може во писмена форма од нотификаторот да побара нејзино дополнување.

Рокот од ставот 2 на овој член престанува да тече од денот кога Бирото за лекови ќе побара од подносителот да обезбеди дополнителни документи, информации или објаснувања за кои смета дека се неопходни и рокот продолжува да тече од денот на задоволувањето на барањето на Бирото за лекови.

Против решението за ставање во промет на хемикалијата може да се изјави жалба до министерот за здравство.

Член 19

Во случај кога супстанциите се класифицирани како многу отровни, канцерогени, како токсични за репродуктивниот систем или мутагени, производителот или увозникот мора да ги достави до Бирото за лекови соодветните податоци кои се однесуваат на препорачаните методи и мерки за претпазливост при ракување, складирање, транспорт, пожар и други видови опасност, особено хемиски реакции со вода, ако тоа е релевантно, информации кои се однесуваат на сомневање дека супстанцијата може да експлодира кога е во форма на прав, како и мерки за итна помош при истурање или при повреда на лица. Ако се достапни, задолжително се доставуваат податоците за акутната токсичност.

Член 20

Бирото за лекови издава решение за ставање на нови супстанции и препарати во промет на мислење на Комисијата за хемикалии, а врз основа на извршено оценување на пријавата и приложената документација за ставање во промет на нова супстанција, самостојно или во состав на препарат.

Важноста на решението за ставање на нова супстанција во промет е до десет години.

Нотификаторот е должен да поднесе барање за обновата на решението од ставот 2 на овој член 120 дена пред истекот на важноста.

Член 21

Во случај на хемикалија која веќе била нотифицирана согласно со одредбите од овој закон, Бирото за лекови може да се согласи следниот нотификатор да се повика на резултатите за физичко-хемиските, токсиколошките и екотоксиколошките испитувања поднесени од првиот нотификатор, ако може да обезбеди докази дека супстанцијата за која врши ренотификација е иста како и претходно нотифицираната, вклучувајќи го степенот на чистота и природата на нечистувањата.

За користење на резултатите од наведените испитувања за нотифицирани супстанции, следниот нотификатор мора да обезбеди писмена согласност од првиот нотификатор.

Во случај на нотификација на нова супстанција која не е вклучена во ELINCS листа, а е пријавена, одобрена и вклучена во Националната листа на нови и веќе класифицирани супстанции на Бирото за лекови, следниот нотификатор на новата супстанција, може да побара да се земат предвид податоците за супстанцијата и доказите за извршените испитувања доставени од претходниот пријавувач, ако тој писмено се согласува со тоа.

Следниот нотификатор е должен да докаже дека се работи за иста супстанција која е идентична со веќе пријавената, вклучувајќи го и степенот на нејзината чистота и нечистувањата.

Нотификаторот на новата супстанција е должен да побара од Бирото за лекови податок дали супстанцијата веќе била пријавена и кој е нејзин прв нотификатор, со името и адресата на првиот пријавувач.

Во прилог на барањето нотификаторот е должен да достави доказ дека има намера супстанцијата да ја стави во промет и да наведе во колкави количини.

Нотификаторите на иста супстанција се должни да направат сè што е во нивна можност, за да се постигне договор за заедничко користење на податоците од испитувањата.

Член 22

Бирото за лекови ќе го извести нотификаторот дали документацијата за пријавување е комплетна и која постапка за нотификација ќе биде спроведена, во рок од 15 дена од денот на приемот на пријавата.

При оценувањето на нови супстанции, што не биле предмет на пријавување, се спроведува комплетна постапка за нотификација, во рок од 60 дена сметано од денот на приемот на комплетна документација.

За оние супстанции кои веќе биле предмет на пријава од друг пријавувач, се спроведува скратена постапка за нотификација, во рок од 30 дена. Бирото за лекови ќе го информира, во писмена форма, следниот пријавувач за претходно издаденото одобрение на пријавата за нова хемикалија со цитирање на бројот под која е заведена хемикалијата во Листата од членот 11 став 3 на овој закон.

Ако постои некаков сомнеж заснован врз најнови научни сознанија дека супстанцијата е поопасна отколку што е евидентирано со документацијата на пријавување, Бирото за лекови може да бара доставување на документација за дополнителни тестови врз супстанцијата која веќе е нотифицирана.

Во случајот од ставот 4 на овој член Бирото за лекови може да донесе решение за привремена забрана на пуштање во промет на хемикалијата се додека не се достави бараната документација.

Против решението на Бирото за лекови за привремена забрана за ставање во промет на хемикалијата, може да се изјави жалба до министерот за здравство. Жалбата не го одлага извршувањето на одлуката.

Член 23

Хемикалии, во форма на супстанции или во состав на препарат, кои представуваат експлозивни супстанции, отпад и нечистотии во хемикалиите и други, доколку имаат некои од својствата на хемикалиите наведе-

дени во членот 2 точка 2 од овој закон, по извршената оценка и класификација од Бирото за лекови се ставаат во промет во постапка спроведена од соодветен надлежен орган на управата согласно со закон.

IV. СТАВАЊЕ ВО ПРОМЕТ НА БИОЦИДИ

Член 24

Супстанциите кои се користат за изработка на биоциди (во натамошниот текст: активни супстанции), можат да бидат ставени во промет и да се користат само ако се во согласност со барањата од овој закон.

Листата на активните супстанции за вклучување во биоцидни производи, листата за вклучување во нискоризични биоцидни производи, листата на базични супстанции, типот на биоцидните производи, како и нивниот опис ги пропишува министерот за здравство.

За активните супстанции кои врз основа на изјавата на предлагачот ќе се употребат исклучиво за изработка на биоциди, не се применуваат одредбите на овој закон кои се однесуваат на пријавување на нови супстанции.

Член 25

Биоцидите може да се стават во промет и да се користат ако Бирото за лекови, врз основа на мислење на Комисијата за хемикалии, издаде одобрение за ставање во промет преку постапка на одобрување или регистрација и ги впише во регистарот на биоциди.

Начинот на ставање во промет преку постапка на одобрување или регистрација го пропишува министерот за здравство.

Одобрението за ставање во промет на биоциди се издава најдолго за период до десет години.

Одобрението за ставање во промет може да биде условено со посебни ограничувања кои произлегуваат од природата на биоцидот и неговата предвидена примена содржани во барањето за ставање во промет од членот 26 став 2 на овој закон.

При издавањето на одобрението за ставање во промет надлежниот орган ќе ги земе предвид и другите прописи кои се однесуваат на заштита на здравјето на населението, работниците, потрошувачите, животните и животната средина.

Реалните трошоци на постапката за ставање во промет на биоциди се на терет на подносителот на барањето.

Член 26

Барањето за ставање во промет на биоциди се поднесува до Бирото за лекови од правното лице или негов овластен застапник, одговорно за првиот влез на биоцидот во земјата.

Секој предлагач треба да има седиште во Република Македонија.

Член 27

Одобрението за ставање во промет може да биде променето во кој било период од важноста, ако се променети условите под кои било издадено.

Носителот на одобрението за ставање во промет на биоцидот е должен по барање на Бирото за лекови да ги обезбеди податоците потребни за промената.

Член 28

Барањето за издавање на одобрение за ставање на биоциди во промет содржи податоци особено за:

- 1) предлагачот;
- 2) производителот на биоцидот;
- 3) податоците за физичко-хемиските својства на биоцидот;
- 4) податоците за лабораториските и другите испитувања врз основа на кои може да се заклучи каква е штетноста на биоцидот за човекот и животната средина;

5) предлогот на декларацијата и упатството за употреба;

6) решението за ставање во промет на биоцидот во земјата на производителот;

7) списокот на земји во кои биоцидот е одобрен за употреба и е ставен во промет;

8) статусот на биоцидот во земјата на производство;

9) упатството за начинот на ракување со остатоците и амбалажата по поминувањето на рокот на биоцидот, односно по неговата употреба;

10) досието или писмото за одобрување за биоцидниот производ со податоци содржани во збирката на клучни податоци за биоцидниот производ и за активната супстанција, како и во збирката на дополнителните податоци за биоцидниот производ и за активната супстанција пропишани од министерот за здравство и

11) други податоци што ќе ги пропише министерот за здравство.

Содржината на барањето и начинот на издавањето на одобрението од ставот 1 на овој член ги пропишува министерот за здравство.

Ако заради природата на биоцидниот производ или неговата предложена употреба постојат информации кои не е неопходно да бидат доставени, информациите не се доставуваат.

Одредбата од ставот 3 на овој член се применува и кога не е научно неопходно или технички возможно да се поднесат бараните информации. Во тие случаи се поднесуваат потврдувања прифатливи за Бирото за лекови, како што е постоењето на рамковна формулација до која предлагачот има право на пристап.

Ако по евалуацијата на документите, заради евалуацијата на ризикот од биоцидниот производ, се покаже дека е неопходно да се достават дополнителни податоци, предлагачот е должен да ги обезбеди, вклучително и податоците од потребните дополнителни тестирања.

Временскиот период за евалуација на досието се смета од денот на доставувањето на комплетното досие.

Начинот на евалуација на досиејата за биоцидните производи го пропишува министерот за здравство.

Член 29

Името на активната супстанција мора да е како што е наведено во Листата на активни супстанции од членот 24 став 2 на овој закон или како што е наведено во EINECS листа и Националната листа на нови и веќе класифицирани супстанции кои се во промет на територијата на Република Македонија.

Ако активната супстанција не е вклучена во листите од ставот 1 на овој член, се наведува нејзиното вообичаено ISO име, или ако тоа не е достапно, се означува согласно со IUPAC номенклатура.

Член 30

Министерот за здравство ја пропишува постапката за вклучување на активни супстанции во листите од членот 24 став 2 на овој закон.

Член 31

Тестирањата на биоцидите се спроведуваат согласно со членот 9 од овој закон.

Ако тестирањето е вршено со методи поинакви од пропишаните, потребата за вршење на нови тестирања се утврдува за секое барање поединечно, при што се зема предвид потребата од минимизирање на тестирања врз 'рбетници.

Член 32

За да се избегне повторувањето на тестирања врз 'рбетници, подносителот на барањето за ставање во промет на биоцидниот производ, пред започнувањето на постапките кои вклучуваат вршење на експерименти

врз 'рбетници е должен да го извести Бирото за лекови за своите намери и да побара податоци за извршените на испитувања на слични биоцидни производи, како и име и адреса на носителот на одобрението за ставање во промет на биоцидот.

Барањето од ставот 1 на овој член треба да е придружено со докази дека предлагачот има намера да поднесе барање за ставање во промет на биоцид и дека ги поседува сите други потребни податоци.

Бирото за лекови е должно да го извести носителот на одобрението за ставање на биоциди во промет за името и адресата на носителот на одобрението и да го информира носителот на одобрението за името и адресата на новиот предлагач за да се договори размената на информациите, во интерес на избегнување на повторување на веќе извршени тестови врз 'рбетници.

Член 33

Информациите содржани во досието на подносителот на барањето за ставање во промет на биоцид за кој е издадено одобрение за ставање во промет, не можат да бидат користени од страна на други подносителите на барања за ставање во промет на биоциди освен во случај пропишани од министерот за здравство.

Член 34

Носителот на одобрението е должен на Бирото за лекови да му ги достави сите релевантни информации за:

- новите сознанија или информации за ефектите на активната супстанција или биоцидниот производ врз луѓето и животната средина,
- промените на изворот или составот на активната супстанција,
- промените во составот на биоцидниот производ,
- појавата на резистентност и
- промените од административен карактер, како што се промени на пакувањето.

Член 35

Бирото за лекови води регистар на биоциди врз основа на издадени решенија за ставање во промет.

Регистарот се објавува еднаш годишно во "Службен весник на Република Македонија" и ги содржи податоците за трговското име на биоцидот, името на активната супстанција, името на производителот и застапникот, бројот и датумот на издавање на решението и рокот на важноста на одобрението.

Член 36

Биоцидите коишто се класифицирани како отровни, многу отровни, канцерогени или мутагени, како и токсични за репродуктивниот систем не смеат да бидат одобрени за ставање во промет за јавна употреба.

Член 37

По исклучок од членот 25 став 1 на овој закон Бирото за лекови може да издаде дозвола за користење на биоцидот најдолго за период од 120 дена, под одредени услови и во одредени количини.

Член 38

Во случај на вонредна состојба, а со цел да се спречи развој на некој непредвиден организам, кога нема соодветни достапни средства или кога не е можно да се преземат други мерки, Бирото за лекови издава дозвола за користење на одделни биоцидни препарати под посебни услови и во специфицирани количини.

Член 39

Одобрението за ставање во промет на биоцидот се издава во рок од 60 дена од денот на приемот на комплетната документација.

Ако документацијата не е комплетна, Бирото за лекови, во рок од 15 дена од денот на приемот на барањето ќе го извести подносителот на барањето да ја дополни документацијата.

Против решението на Бирото за лекови може да се изјави жалба до министерот за здравство.

Член 40

Одобрението за ставање во промет на биоцидите се обновува пред истекот на рокот за кој е издадено врз основа на повторна оценка на документацијата од членот 28 став 1 на овој закон.

Заради обновување на одобрението за ставање во промет, носителот на одобрението за ставање во промет треба да поднесе барање до Бирото за лекови најмалку 90 дена пред денот на истекот на важноста на одобрението за ставање во промет.

Член 41

Бирото за лекови го укинува или изменува одобрението за обновување за ставање во промет на биоцидите, ако:

- дошло до промена на фактите врз основа на кои е издадено одобрението,
- активната супстанца е исклучена од употреба,
- условите за издавање на одобрението за ставање во промет се променети или повеќе не се исполнети,
- дошло до промена на предлагачот на правата на биоцидот,
- одобрението е издадено врз основа на погрешни или неточни податоци,
- дополнителни податоци од Центарот и
- носителот на одобрението достави образложено барање за укинување или измена.

Ако промената се должи на измена на содржината на листата на активни супстанции, истата се одобрува по извршена евалуација на активната супстанција за која се однесува барањето, во согласност со постапката утврдена во членот 25 став 1 од овој закон.

За укинувањето или изменувањето на одобрението за ставање во промет Бирото за лекови го известува носителот на одобрението.

Член 42

Бирото за лекови може да изврши промена на одобрените услови за употреба на биоцидот, особено на начинот на употреба и количините за употреба, врз основа на обезбедени нови научни и технички сознанија, како и заради заштита на здравјето на луѓето и животната средина.

Член 43

Биоцидите треба да се користат согласно со означувањето и упатството за употреба на биоцидот.

Правилна употреба на биоцидот е рационална примена на комбинации од физички, биолошки, хемиски и други соодветни мерки, при што употребата на биоцидни производи се ограничува на потребниот минимум.

Ако биоцидот се користи на работно место, употребата треба да е во согласност со прописите за заштита при работа.

Член 44

За биоциди за кои се поседува одобрение за ставање во промет во некоја од земјите членки на Европската унија, се спроведува скратена постапка за ставање во промет на територијата на Република Македонија во согласност со членот 25 став 2 од овој закон.

Член 45

Ако Бирото за лекови процени дека биоцидот одобрен од друга земја не ги исполнува условите од членот 28 на овој закон и предложи да се одбие барањето или ќе го ограничи одобрувањето, за тоа ќе ги извести Европската комисија, земјата која го издала одобрувањето и предлагачот и ќе ги образложи причините за одбивањето или ограничувањето.

Член 46

По исклучок од членот 25 на овој закон Бирото за лекови може да дозволи употреба на неodobрени биоцидни производи и активни супстанции за биоцидни производи заради спроведување на научни истражувања и развој и тестирања потребни за ставање во промет.

Испитувањата и тестирања од ставот 1 на овој член не се спроведуваат ако се поднесени податоци кај:

- научни истражувања и развој, ако се подготват и одржуваат пишани досиеја со податоци за идентитетот на биоцидниот производ и активната супстанција, податоци за означувањето, набавените количини, името и адресата на крајните корисници на биоцидните производи или активната супстанција со сите податоци за влијанието врз здравјето на луѓето и животната средина и

- процесно ориентирано истражување и развој, информациите се доставуваат до Бирото за лекови пред ставањето во промет до надлежниот орган во земјата каде што ќе се изврши тестирањето.

Член 47

Биоциди кои немаат одобрение за ставање во промет или активна супстанција која се употребува во биоцид, не може да биде во промет заради вршење на експерименти или тестирања кои вклучуваат или резултираат со ослободување во животната средина, освен ако Бирото за лекови нема претходно издадено одобрение за изведување на експериментите, односно тестирањата и се одредени условите за нивно спроведување.

По исклучок од ставот 1 на овој член Бирото за лекови врз основа на процена на достапните податоци може да издаде одобрение за користење на биоцидот за бараната цел при што ќе ја ограничи употребената количина и третираната површина, со можност да постави и дополнителни барања.

Член 48

Ако експериментот или тестирањето се одвива во земја во која биоцидот нема да биде ставен во промет, подносителот на барањето треба да обезбеди дозвола за нивно спроведување од надлежниот орган на земјата каде што тоа ќе се спроведе.

Ако експериментите, односно тестирањата можат да доведат до штетни ефекти по луѓето, животните или неприфатливи несакани ефекти по животната средина, Бирото за лекови може да го забрани нивното спроведување или да го дозволи под одредени услови и ограничувања.

Член 49

Министерот за здравство го пропишува начинот за класификација, пакување и означување на биоцидните производи.

Член 50

Ако одобрениот биоциден производ се користи како инсектицид, акарицид, родентицид, авицид или молускицид, Бирото за лекови може да одобри поинаков начин на означување и пакување.

V. СТАВАЊЕ ВО ПРОМЕТ НА ДЕТЕРГЕНТИ

Член 51

Детергентите кои се ставаат во промет треба да ги исполнуваат условите по однос на биоразградивоста и означувањето утврдени со овој закон.

За ПАС кои се и активни супстанции за биоциди и кои се користат како дезинфициенси, не се применуваат тестовите за примарна и конечна биоразградивост, дополнителната процена на ризик и методите за испитување и анализа на детергенти, ако се:

- наведени во Листата на активните супстанции за вклучување во биоцидни производи и во Листата за вклучување во нискоризични биоцидни производи од членот 24 став 2 на овој закон и

- составен дел на биоцидниот производ одобрен согласно со членот 37 од овој закон.

Производител на детергенти и/или ПАС може да биде правно лице со седиште во Република Македонија.

Производителот е одговорен за усогласеноста на детергентите и/или ПАС за детергенти со одредбите на овој закон.

Член 52

ПАС или детергентите кои содржат ПАС и кои ги исполнуваат критериумите за конечна аеробна биодеградација утврдени со овој закон, можат да бидат ставени во промет без натамошни ограничувања во однос на биоразградливоста.

Ако детергентот содржи ПАС за кој нивото на аеробна деградација е пониско од предвиденото со овој закон, производителот на детергентот за примена во индустријата или институциите или на ПАС за детергентот за примена во индустријата или институциите, може да бара исклучок согласно со членот 53 од овој закон.

Нивото на примарна биоразградливост ќе се мери за сите ПАС во детергентот кои не го поминале тестот за конечна аеробна деградација.

На оние ПАС за детергенти каде што нивото на примарна биоразградливост е пониско од нивото предвидено со законот, не може да им се дозволи исклучок.

Методите за утврдување на биоразградливоста на ПАС во детергентите, како и референтните методи за испитување и анализа на детергентите ги пропишува министерот за здравство.

Член 53

Барањето за исклучок се поднесува до Бирото за лекови со техничко досие со информации неопходни за евалуација на безбедносните аспекти поврзани со специфичната употреба на ПАС во детергенти кои не ги исполнуваат условите од тестовите за конечна биоразградливост.

Досието вклучува и информации и резултати од тестовите за примарна биоразградливост и од извршената дополнителна процена на ризик, спроведени врз основа на пристап на последователност и во согласност со начелата на Добрата лабораториска практика.

Одлуката за одобрување на исклучокот Бирото за лекови ја донесува врз основа на мислење на Комисијата за хемикалии врз основа на следниве критериуми, ако:

- детергентот, односно ПАС за детергентот нема широка примена,

- се користи само за примена во индустријата или институциите и

- ризикот по здравјето на луѓето и животната средина согласно со обемот на продажба и начинот на употреба е мал споредено со социо-економската корист, вклучително и безбедноста на храната и хигиенските стандарди.

Министерот за здравство ја пропишува содржината на дополнителната процена на ризик.

Член 54

Производителот кој става во промет детергенти или ПАС за детергенти е должен на Бирото за лекови да му достави:

- информации за еден или повеќе резултати од тестовите за биоразградливост,

- информации за ПАС кои не ги поминале тестовите на конечна биоразградливост и за кои била побарана дерогација,

- техничко досие за резултатите од тестовите за примарна биоразградливост и

- техничко досие за резултатите од тестовите и дополнителни информации за процената на ризикот за ПАС во детергентите.

Производителот е одговорен за коректното изведување на тестовите за детергентите кои се ставени во промет.

Производителот треба да има достапна документација за спроведените испитувања за да докаже дека истите се спроведени согласно со прописите донесени врз основа на овој закон, како и дека тој смее да има корист од правото на сопственост на резултатите од испитувањата, за разлика од резултатите од испитувањата кои се веќе познати на јавноста.

Производителите кои ставаат во промет детергенти или ПАС за детергенти, по барање, треба да ги достават на медицинскиот персонал бесплатно и без одлагање листите на податоците за состојките.

Информациите од листата на податоци за состојките се доверливи и можат да се користат само за медицински потреби.

VI. ПАКУВАЊЕ И ОЗНАЧУВАЊЕ НА ХЕМИКАЛИИ

Член 55

Секое правно лице кое произведува или става во промет хемикалии е должно да ги пакува и означува согласно со одредбите од овој закон и прописите донесени врз основа на него.

Член 56

Опасни хемикалии, за коишто не се пропишани специјални безбедносни направи, можат да се ставаат во промет само во пакувања што ги исполнуваат следниве услови:

1) пакувањето треба да е дизајнирано и конструирано така што содржината да не може да истече или да се истури, освен во случај ако не се пропишани специјални мерки на безбедност;

2) пакувањето и затворачите да се изработени од јаки и цврсти материјали кои нема да се разлабаваат и нема да реагираат со содржината на пакувањето, или нема можност да формираат опасни соединенија со содржината на пакувањето;

3) пакувањето и затворачите да ги издржат изложувањата на притисок и другите оптеретувања при вообичаени услови на ракување;

4) садовите снабдени со заменливи направи за затворање да се дизајнирани така што пакувањата да можат повторно да се затворат без излевање, односно истурање на содржината;

5) сите пакувања без разлика на нивната зафатнина, што содржат хемикалии наменети за продажба, обележани како "многу отровни", "отровни" и "корозивни" мораат да поседуваат детски сигурносни затворачи и тактилно предупредување за опасност и

6) сите пакувања, без разлика на нивната зафатнина, што содржат хемикалии наменети за продажба, обележани како "штетни", "многу лесно запаливи" и "лесно запаливи", мораат да поседуваат тактилно предупредување за опасност.

Пакувањето треба да биде затворено со печат на таков начин што при првото отворање печатот неповратно се оштетува.

Член 57

Пакувањата кои содржат опасни хемикалии, а кои се наменети за широка потрошувачка не смеат да имаат:

1) форма и/или графичка декорација која лесно ќе привлече или поттикне активна љубопитност кај децата или ќе ги доведе во заблуда потрошувачите или

2) претставување и/или ознака која се користи за означување на храна или производи за исхрана на животни или медицински или козметички производи.

Член 58

Производителот, при изборот на пакувањето во која опасната хемикалија се става во промет, е должен да води сметка за својствата на хемикалијата, нејзината намена и начинот на употреба.

Опасната хемикалија мора да биде означена така што ќе овозможи согледување на опасноста и од страна на лица со посебни потреби.

Опасните хемикалии мора да бидат спакувани во пакувања коишто не можат да бидат лесно отворени од деца.

Производителот е должен да ја провери соодветноста на пакувањето во овластена лабораторија.

Член 59

Хемикалиите што се ставаат во промет мораат да ги исполнуваат следниве услови во однос на означувањето на пакувањето:

1) означувањето на опасните хемикалии мора да е видно, јасно, недвосмислено и неизбришливо;

2) секое пакување на опасната хемикалија мора да ги содржи следниве минимум информации:

- заштитеното име на хемикалијата,

- ознаката за обликот на хемикалијата,

- името на супстанцијата како што е дадено во EINECS листа. Ако супстанцијата сè уште не е вклучена во постојачката листа, името мора да биде дадено со меѓународно препознатливо име,

- име, адреса и телефонски број на лицето кое е одговорно за ставање во промет на препаратот - производител, увозник или дистрибутер,

- символите за опасност и укажувањето на опасност при употреба на хемикалиите, дизајнот на символите за опасност и написите што укажуваат на опасност треба да бидат во согласност со меѓународните стандарди. Символите треба да бидат отпечатени во црна боја на портокалово-жолта позадина. Кога за означување на опасната хемикалија треба да се применат повеќе од еден знак или симбол, тогаш обврската да се стави знакот Т, ги прави знаците Х и S условни, освен ако поинаку не е определено, обврската да се стави знакот S ја прави необврзувачка примената на знакот Х и обврската да се стави знакот Е ги прави необврзувачки примената на знаците F и O,

- стандардизиран текст во согласност со меѓународните стандарди што овозможува предупредување за ризиците поврзани со употребата на опасните хемикалии (R-фрази),

- стандардизиран текст во согласност со меѓународните стандарди што овозможува известување за совети на безбедно чување и употреба на опасните хемикалии (S-фрази) и

- EEC број, кога е одреден (се презема од EINECS листа или ELINCS);

3) во случај на хемикалии што се класифицирани како надразнувачки, лесно запаливи, запаливи и оксидирачки, каде што пакувањето нема поголема зафатнина од 125 мл, не е потребно означување со R-фраза и S-фрази, Ова се применува и во случај на иста зафатнина на штетни супстанции кои не се наменети за малопродажба;

4) означувањето на хемикалиите со зборовите “неотровни”, “нештетни” или кои било други слични означувања, не смеат да се ставаат на етикетата на пакувањето на хемикалиите што се предмет на овој закон;

5) ознаката на пакувањето треба да е цврсто прикачена на една или повеќе површини од пакувањето, така што податоците кои се на ознаката да се читаат хоризонтално кога пакувањето е поставано нормално. Димензиите на етикетата треба да бидат:

- најмалку 52x74 мм кај пакувања чија зафатнина не надминува 3 l,

- најмалку 74x105 мм кај пакувања со зафатнина над 3 l до 50 l;

- најмалку 105x148 мм кај пакувања со зафатнина над 50 l до 500 l;

- најмалку 148x210 мм кај пакувања со зафатнина над 500 l;

Секој симбол треба да покрие најмалку една десетина од површината на етикетата или во помала од 1 cm². Целата површина на етикетата треба да биде прилепена на пакувањето веднаш по полнењето со супстанцијата. По исклучок, означувањето на ваков начин не е потребно ако сите претходно спомнати податоци се јасно видливи на самото пакување.

Бојата и изгледот на етикетата или во случај на исклучокот за означување, на пакувањето, треба да се стави знакот за опасност и неговата позадина да бидат јасно видливи.

Информациите кои треба да бидат наведени на етикетата треба јасно да се разликуваат од позадината и да бидат со такви димензии да овозможат лесно да се читаат и

б) номиналната количина (изразена како маса или волумен) на содржината во случај на производи за широка потрошувачка.

Појаснувањето на знаците и символите за опасност на хемикалиите и ознаките за предупредување и известување е на македонски јазик и неговото кирилско писмо, со примена на назив што е најчесто во употреба (тривијален назив).

По исклучок од ставот 2 на овој член, ако опасните хемикалии се наменети за индустриска и/или лабораториска употреба, можат да бидат опремени со упатства на друг јазик, само ако сите ракувачи со хемикалиите се информирани за опасностите својства на хемикалиите.

Одредбите на овој член кои се однесуваат на јазикот се однесуваат и за биоцидните производи.

Член 60

По исклучок од членот 59 на овој закон ќе се смета дека барањата за означување се исполнети и кај:

- надворешните пакувања кои содржат едно или повеќе внатрешни пакувања доколку се означени согласно со меѓународните правила за транспорт на опасни супстанции и доколку внатрешните пакувања се означени согласно со барањата од членот 59 на овој закон,

- единечните пакувања доколку пакувањето е означено во согласност со меѓународните правила за транспорт на опасни супстанции, како и согласно со барањата од членот 59 точка 2 алинеи 1,2,4, 6,7 и 8 на овој закон и

- посебните типови на пакувања (мобилни гас цилиндри).

Член 61

По исклучок од членот 59 точка 5 на овој закон означувањето може да се изврши и на поинаков начин:

- кај пакувањата кои се премногу мали или на поинаков начин не се соодветни за означување,

- кај пакувањата кои содржат многу мали количини на опасни супстанции кои не се експлозивни, многу отровни или отровни и кои не претставуваат опасност за лицата кои ракуваат со нив, или за други лица и

- во случај кога пакувањата кои содржат експлозивни, многу отровни и отровни супстанции се многу мали и нема основ за стравување за каква било опасност за лицето кое ракува со нив или за други лица.

Исклучокот од ставот 1 на овој член не дозволува поинаква употреба на симболи, знаци за опасност, за ризик и безбедност од утврдените со овој закон.

Член 62

Опасните хемикалии мора да бидат означени со највисокиот степен на опасност кои го претставуваат.

Ако некоја хемикалија е класифицирана како опасна, се забранува да се значи како помалку опасна или неопасна за здравјето на луѓето и животната средина.

Забрането е означување на опасните хемикалии со ознаки како “неотровно”, “незагадувачки”, “еколошки” или секој друг термин кој укажува дека препаратот не е опасен, односно термин кој наведува на потценување на опасностите на препаратот.

Член 63

Во упатствата за употреба на препаратите за општа употреба, кои содржат супстанции наведени во членот 2 точка 2 од овој закон, е потребно да бидат вклучени информации за безбедноста при ракување, заштита на здравјето на луѓето, мерки на претпазливост и мерки за прва помош во случај на несреќа.

Член 64

Начинот на означувањето и начинот на пакувањето на опасните хемикалии ги пропишува министерот за здравство.

Член 65

Со цел да им се овозможи на професионалните корисници да ги преземат неопходните мерки за заштита на животната средина и здравјето на луѓето и безбедноста на работното место при или пред првата испорака на опасната супстанција и биоцидни производни секој производител, увозник или дистрибутер треба на крајниот корисник да му достави безбедносен лист.

Безбедносниот лист може да се достави во хартиена или во електронска верзија и треба да содржи информации за здравјето на луѓето и животната средина.

Содржината на упатство за мерките на безбедност ја пропишува министерот за здравство во согласност со министерот за животна средина и просторно планирање, министерот за труд и социјална политика и министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Правните лица кои ставаат хемикалии во промет се должни непрекинато да ги следат промените и новите сознанија за хемикалиите и да ги известат крајниот корисник и Бирото за лекови.

Член 66

Производителите, дистрибутерите и увозниците на опасни супстанции наведени во ELINCS листа, но не и во Националната листа на нови и веќе класифицирани супстанции кои се во промет на територијата на Република Македонија се должни да извршат истражувања за да се осознаат релевантните и достапните податоци за супстанцијата. Пакувањето и условното означување на тие супстанции треба да се направи врз основа на така добиените информации, а согласно со членот 59 од овој закон.

Член 67

Се забранува рекламирање на опасните хемикалии без наведување на категоријата на опасност согласно со членот 2 точка 2 од овој закон.

Член 68

Предлагачот кој има намера да го рекламира биоцидот е должен со пријавата да приложи и интегрален текст на рекламата.

При рекламирањето на биоцидите задолжително се употребува следниов текст: “Употребувај го биоцидот сигурно. Секогаш прочитај ја етикетата и информациите за производот пред употреба”.

Овие реченици треба да бидат јасно одвоени во однос на целата реклама.

Зборот биоцид при рекламирањето може да се замени со видот на биоцидот.

При рекламирањето не смее да се доведе во заблуда потрошувачот за ризикот кој го претставува хемикалијата за здравјето на луѓето и животната средина.

При рекламирањето на биоцидните производи не смее да се користат изразите “нискоризичен биоциден производ”, “нетоксичен”, “безопасен” или слични изрази.

Член 69

На пакувањето во кое детергентите се ставаат во продажба со читливи, јасно видливи и неизбришливи ознаки треба да стојат следниве информации:

1) името и заштитеното име на производот;

2) името, или заштитеното име или пак заштитниот знак и адресата и телефонскиот број на страната одговорна за пуштањето во промет на производот и

3) адресата, е-маил адресата (доколку е возможно) и телефонскиот број на лицето од кое може да се добие листата на податоци за состојките.

Информациите од ставот 1 на овој член се наведуваат и на сите документи кои ги придружуваат детергентите кои се транспортираат во големи пакувања.

На пакувањето на детергентите мора да е назначена и неговата содржина. Пакувањето треба да ги содржи и инструкциите за употреба и специјалните предупредувања, ако е потребно.

Не смеат да се користат графички ознаки на овошје на пакувањата во кои детергентите се продаваат на потрошувачите и со кои може да се предизвика погрешна претстава кај корисникот во однос на употребата на течните производи.

Податоците за содржината на детергентите кои треба да бидат наведени на пакувањето, како и општите и посебните правила на означувањето ги пропишува министерот за здравство.

VII. ХЕМИСКА БЕЗБЕДНОСТ

Член 70

Правните лица кои вршат производство или промет со хемикалии, согласно со овој закон, како и сите кои употребуваат или ракуваат со хемикалии, се должни да обезбедат хемиска безбедност.

Сите корисници на опасни хемикалии, при набавка на хемикалијата, потребно е да бидат предупредени за нејзините опасни својства, со соодветни упатства за правилна употреба, постапките за зачувување на здравјето на луѓето и животната средина, како и за управувањето со отпадот од хемикалијата и од пакувањето.

Содржината и начинот на предупредувањата за корисниците ги пропишува министерот за здравство во согласност со министерот за животна средина и министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Член 71

Правните лица кои произведуваат или ставаат во промет хемикалии, се должни да обезбедат упатство за правилна употреба на опасни хемикалии, за ракување, без загрозување на сопствениот живот или животите на други лица, да не предизвикуваат штетни ефекти на здравјето на луѓето или животната средина, да постапуваат со отпадот согласно со прописите и се одговорни за каква било штета која може да настане при нивното производство или промет.

VIII. ОБВРСКА ЗА ИЗВЕСТУВАЊЕ

Член 72

Нотификаторот мора редовно, најмалку еднаш годишно, писмено да го известува Бирото за лекови за:

- промените на годишната или вкупната количина на хемикалии ставени во промет,
- новите сознанија за ефектите на хемикалиите за човекот и/или животната средина,
- секоја нова употреба за која се става во промет,
- секоја промена во составот и
- секоја промена во статусот на производителот или увозникот.

Нотификаторот е должен податоците за името и количините на хемикалиите ставени во промет во текот на претходната година да ги достави до Бирото за лекови до крајот на првиот квартал на тековната година.

Член 73

Ако количината на пријавената супстанција која нотификаторот ја ставил во промет, во текот на една година или вкупно од почетокот на ставањето во промет, ги надминува граничните количини, нотификаторот е должен да ги достави до Бирото за лекови резултатите на дополнителните испитувања.

Видовите на дополнителните испитувања ги пропишува министерот за здравство.

Бирото за лекови може да ги признае и резултатите на испитувањата врз 'рбетниците за истата супстанција кои ги направил друг пријавувач, ако тој со тоа писмено се согласил.

Ако нотификаторот не достави дополнителни испитувања, Бирото за лекови може времено да го забрани ставањето во промет на супстанцијата.

Граничните количини на новите супстанции за кои се бараат дополнителни испитувања, видот и опфатот на испитувањата, како и методите за испитување врз основа на кои податоците добиени за иста цел од друг објавувач можат да се користат ги пропишува министерот за здравство.

Член 74

Бирото за лекови разменува податоци на меѓународно ниво за:

- нова супстанција објавена на листата на ELINCS,
- податоци за постојните супстанции со цел изработка на процена на опасноста и за поединечна класификација на постојните супстанции од листата на EINECS,
- податоци за биоцидите со цел подготвување на збирни листи и
- други податоци кои произлегуваат од овој закон, согласно со меѓународните програми за соработка и меѓународните договори.

Член 75

Ако нотификаторот и предлагачот докажат дека откривањето на посебни податоци кои претставуваат деловна тајна можат да предизвикаат комерцијални загуби, можат да ги означат таквите податоци со степен на тајност, а Бирото за лекови мора да ги третира истите како такви, освен во случаи кои претставуваат закана за заштита на здравјето на луѓето и животната средина.

Податоци кои се важни за заштита на здравјето на луѓето и животната средина и кои нема да се сметаат за тајна се:

- 1) трговско име на супстанцијата или препаратот;
- 2) име и адреса на производител на хемикалијата, биоцидниот производ, односно активната супстанција за биоцидни производ;
- 3) име и адреса на нотификаторот, односно предлагачот;
- 4) име и содржина на активната супстанција во биоцидниот производ и името на биоцидниот производ;
- 5) физички и хемиски својства на хемикалијата, биоцидниот производ, односно активната супстанција за биоцидниот производ;
- 6) опис на методите и мерките за заштита од штетните ефекти на супстанцијата или за преведување на супстанцијата во безопасна;
- 7) сумирани резултати од испитувањата и тестирањата на биоцидниот производ спроведени согласно со членот 31 од овој закон;
- 8) сумирани резултати на токсиколошките и екотоксиколошките испитувања;
- 9) степен на чистота на супстанцијата и идентификацијата на опасни дополнителни супстанции и смеси, ако таквите се опасни и ако ова е неопходно за класификација и означување на супстанцијата;
- 10) препораки за превентивните мерки за време на ракување, складирање, транспорт, употреба и итни мерки во случај на пожар и други опасности;
- 11) податоци од упатството за мерките за безбедност;
- 12) методи за отстранување на отпадот и неговата амбалажа;
- 13) процедури кои треба да следат итни мерки кои треба да се преземат во случај на истекување или истување;

14) аналитички методи за процена на изложеноста на луѓе и животната средина и

15) мерки за прва помош и медицински совети во случај на повреда на лица.

Ако производителот, подносителот на барањето или увозникот на биоцидниот производ или на активната супстанција наменета за биоциден производ одлучи одредени податоци претходно сметани за доверливи да станат достапни, за истото е должен да го информира Бирото за лекови.

IX. ПРОИЗВОДСТВО НА ХЕМИКАЛИИ

Член 76

Правните лица што произведуваат опасни хемикалии се должни да обезбедат услови со кои ќе се намали или спречи опасноста по здравјето на луѓето и животната средина и да обезбедат замена на опасните хемикалии со помалку опасни.

Член 77

Правните лица што вршат производство на опасни хемикалии мораат да ги исполнуваат условите пропишани со овој закон и прописите донесени врз основа на него и да имаат дозвола за вршење на дејност производство на опасни хемикалии.

Дозволата од ставот 1 на овој член ја издава министерот за здравство по претходна согласност од министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство, министерот за труд и социјална политика, министерот за животна средина и просторно планирање и министерот за економија.

Бирото за лекови води евиденција на правните лица на кои им е издадена дозвола за вршење на производство на опасни хемикалии.

Член 78

Правните лица што произведуваат опасни хемикалии мора да имаат соодветен простор, опрема и кадар.

Поблиските услови по однос на простор, опрема и кадар од ставот 1 на овој член ги пропишува министерот за здравство во согласност со министерот за животна средина и просторно планирање.

Член 79

Правното лице што врши производство на опасни хемикалии е должно да ги запознае сите вработени со опасноста по здравјето и животната средина од опасните хемикалии и со начинот на заштита.

Работниците коишто ракуваат и работат со опасни хемикалии мора да бидат стручно оспособени за безбедност при работа со хемикалии.

Правните лица од ставот 1 на овој член се должни да се грижат за континуирано оспособување на работниците кои ракуваат и работат со опасни хемикалии.

Оспособувањето на работниците кои ракуваат и работат со опасни хемикалии го вршат правни лица кои ги исполнуваат условите по однос на простор, опрема и кадар, врз основа на овластување од министерот за здравство.

Содржината на програмата за оспособување, начинот на оспособувањето, знаењата на работникот во зависност од видот на работата што ја врши, како и просторот, опремата и кадарот што треба да ги исполнуваат правните лица кои го спроведуваат оспособувањето, ги пропишува министерот за здравство во согласност со министерот за труд и социјална политика, министерот за животна средина и просторно планирање и министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Член 80

Правните лица што произведуваат опасни хемикалии се должни да водат евиденција во која се содржани податоци за името на хемикалијата, произведените количини, рокот на траење, датумот на производство и намената.

Член 81

Правните лица што произведуваат опасни хемикалии се должни да се грижат за собирање, правилно чување и безбедно отстранување на отпадот согласно со прописите за отпад.

Член 82

Производителот на опасни хемикалии е должно да го извести Бирото за лекови за секоја промена која може да влијае на исполнување на условите пропишани со овој закон.

Ако условите за производство не се исполнети, Бирото за лекови ја одзема дозволата за работа и го брише правното лице од евиденцијата на правните лица што вршат производство на хемикалии.

X. ПРОМЕТ СО ХЕМИКАЛИИ

Член 83

Промет со опасни хемикалии можат да вршат правни лица кои ги исполнуваат условите по однос на простор, опрема и кадар пропишани со овој закон и прописите донесени врз основа на него и имаат одобрение за вршење на дејност издадено од Бирото за лекови.

Одобрението за вршење на дејност промет со опасни хемикалии се издава за временски период од пет години.

Бирото за лекови води евиденција за правните лица на кои им е издадено одобрение за вршење на промет со опасни хемикалии.

Член 84

Покрај општите услови, правните лица се должни да ги исполнат и минимум следниве посебни услови за вршење на промет со опасни хемикалии:

1) да имаат кадар со висока стручна подготовка од областа на хемијата, технологијата, фармацијата, медицината, биологијата, односно земјоделството или ветерината во зависност од намената на хемикалиите и да се стручно оспособени за ракување со хемикалии;

2) да имаат соодветни простории за сместување, чување и издавање на опасните хемикалии, кои во поглед на локацијата, начинот на изградба, вентилација, температура и влажност ги исполнуваат техничките и санитарно-хигиенските услови и други услови утврдени со закон;

3) на видно место во просторијата каде што се врши промет со хемикалии да истакнат упатство за мерките и средствата за спречување на труење, начинот на укажување на прва помош во случај на труење, начинот за отстранување на хемикалијата (неутрализација, средства за исплакување) која се става во промет и

4) да имаат на располагање соодветни средства за укажување на прва помош (против отрови-антидоти, средства за исплакување и друго).

Поблиските услови во однос на просторот и опремата ги пропишува министерот за здравство во согласност со министерот за животна средина.

Одредбата од ставот 1 на овој член не се применува на научно-истражувачките, образовните и здравствени установи кои хемикалиите ги користат исклучиво за вршење на основната дејност.

Член 85

Правното лице што врши промет на опасни хемикалии е должно да обезбеди стручно оспособување на лицата кои работат со хемикалии и да се грижи за нивно континуирано оспособување.

Содржината на програмата за оспособување, начинот на оспособувањето, знаењата на работникот во зависност од видот на работата што ја врши, како и условите што треба да ги исполнуваат правните лица кои го спроведуваат оспособувањето ги пропишува министерот за здравство во согласност со министерот за труд и социјална политика, министерот за животна средина и просторно планирање и министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Член 86

Правните лица што вршат промет на опасни хемикалии се должни да водат евиденција во која се содржани:

- податоци за хемикалијата (име на хемикалијата, издадени количини, рок на употреба, намена) и
- податоци за корисникот (име, презиме, единствен матичен број, адреса, потпис на тој што ја издал и прифатил опасната хемикалија и датум на издавање).

Податоците од ставот 1 на овој член се чуваат најмалку пет години.

Се забранува издавање на опасни хемикалии на лица помлади од 18 години.

Член 87

Правното лице што врши промет на хемикалии може да ги увезе опасните хемикалии од членот 2 точка 2 потточките f) до ж) на овој закон, врз основа на дозвола за увоз издадена од Бирото за лекови.

Бирото за лекови води евиденција на издадените дозволи за увоз на хемикалиите од ставот 1 на овој член.

Член 88

Правните лица кои вршат промет на опасни хемикалии се должни да се грижат за собирање, правилно чување и безбедно отстранување на отпадот согласно со прописите за опасен отпад.

XI. ЗАШТИТА НА ОПШТОТО ЗДРАВЈЕ И ОКОЛИНАТА

Член 89

Министерот за здравство и министерот за животна средина и просторно планирање можат привремено да забранат или ограничат производство, дистрибуција или употреба на опасни хемикалии ако постои сомневање дека тие се штетни по здравјето на луѓето и животната средина.

Министерот за здравство и министерот за животна средина и просторно планирање можат да забранат или ограничат производство, промет и употреба на опасни хемикалии кои се на листата на ратификуваните меѓународни конвенции.

Министерот за здравство и министерот за животна средина и просторно планирање можат да одобрат ставање во промет или користење под посебни услови на одредени опасни хемикалии кои содржат или можат да ослободат супстанции опасни по луѓето или животната средина.

XII. ПОСТАПКА ЗА МЕЃУСЕБНО ПРИЗНАВАЊЕ НА СЕРТИФИКАТИТЕ ЗА ИЗВРШЕНИ ИСПИТУВАЊА

Член 90

Неклиничките испитувања на некоја хемикалија чии резултати ја овозможуваат процената на нивната потенцијална опасност по луѓето и животната средина, а кои се вршат во постапките на ставање на хемикалијата во промет и употребата, регистрацијата, пријавувањето или известувањето, се изведуваат во согласност со принципите за Добрата лабораториска пракса.

Начелата на Добрата лабораториска пракса ги пропишува министерот за здравство.

Член 91

Одговорните лица кои доставуваат резултати од испитувањата се должни да потврдат дека испитувањата врз кои се базирани резултатите се во согласност со барањата на начела на Добрата лабораториска пракса. Потврдата мора да содржи:

1) сертификат за Добрата лабораториска пракса и

2) изјава од лабораторијата која го извршила тестот и потврда дека тестот е изведен во согласност со принципите за Добрата лабораториска пракса (ДЛП).

Сертификатот издаден од некоја странска земја со која Република Македонија има потпишано договор за заедничко признавање на податоците ќе биде сметан подеднакво валиден како сертификатот од ставот 1 на овој член.

XIII. ИНСПЕКЦИСКИ НАДЗОР

Член 92

Инспекцискиот надзор на спроведувањето на овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон го врши Државниот санитарен и здравствен инспекторат преку инспекторите за хемикалии.

Инспекцискиот надзор над прометот на хемикалиите наменети за заштита на растенијата го врши надлежниот орган на управата од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Инспекцискиот надзор над исполнувањето на условите за производство и промет со хемикалии во поглед на заштита на животната средина од можни несакани дејства на хемикалиите го врши Државниот инспекторат за животна средина.

Инспекцискиот надзор над исполнувањето на условите за заштита при работа го врши Државниот инспекторат за труд.

Член 93

Инспектори за хемикалии можат да бидат лица кои покрај општите услови од Законот за државните службеници имаат високо образование од областа на фармацијата, хемијата и технологијата со положен испит за познавање на хемикалии и најмалку пет години работно искуство.

Начинот за спроведување на обуката и содржината на програмата за полагање на испитот за познавање на хемикалии ги пропишува министерот за здравство во согласност со министерот за животна средина и просторно планирање.

Член 94

Инспекторите за хемикалии можат да земат мостри на хемикалии без надоместок на нивната вредност, со цел за проверка на квалитетот.

Анализите на мострите земени од инспекторите се вршат во акредитирани лаборатории.

Акредитацијата на лабораториите се врши согласно со прописите за акредитација.

До акредитацијата на лабораториите, анализата на мострите од ставот 2 на овој член ќе ја вршат постојните лаборатории.

Член 95

При вршење на инспекцискиот надзор инспекторот, во рамките на своите овластувања, има право и должност да:

1) забрани производство и промет на хемикалии ако не се исполнети условите пропишани со овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон;

2) забрани производството и прометот на хемикалии ако постои непосредна опасност по здравјето на луѓето и околината;

3) забрани производство или промет на хемикалии ако супстанцијата не е пријавена согласно со овој закон и не е запишана во листата на хемикалии што ја води Бирото за лекови;

4) забрани производство и промет на опасна хемикалија која не е класифицирана, означена и пакувана во согласност со одредбите на овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон;

5) забрани промет на опасна хемикалија за која не е обезбедено упатство за мерките на безбедност и

6) нареди и други мерки и определи рокови за нивно извршување заради усогласување на работата на правните лица со овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон.

Член 96

Инспекторот со решение ги определува мерките за кои е овластен, согласно со прописите за општа управна постапка и овој закон.

Жалбата по решението не го одлага неговото извршување.

По жалбата против решението на инспекторот во втор степен решава министерот за здравство.

XIV. ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ

Член 97

Глоба во износ од 3.000 евра во денарска противвредност ќе се изрече на правно лице, ако:

1) не достават податоци на барање на Центарот (член 7);

2) не употребува постоечки податоци за класифицирање заради избегнување на непотребни испитувања врз експериментални животни (член 11 став 9);

3) не достави нотификација со документацијата од членот 14 став 1 на овој закон на надлежниот орган во земјата во која супстанцијата е произведена или во земјата во која нотификаторот има седиште;

4) не достави нотификација согласно со членот 15 од овој закон;

5) не поднесе барање за обнова на решението за ставање на нова супстанција во промет 120 дена пред истекот на важноста на решението (член 20 став 3);

6) не обезбеди писмена согласност од првиот нотификатор за користење на резултатите од наведените испитувања за нотифицирани супстанции (член 21 став 2);

7) како следен нотификатор не докаже дека се работи за иста супстанција која е идентична со веќе пријавената, не побара податок дали супстанцијата веќе била пријавена и кој е прв пријавувач, не достави доказ дека има намера супстанцијата да ја стави во промет и не наведе во колкави количини (член 21 ставови 4, 5 и 6);

8) како носител на одобрението за ставање во промет на биоцидот не обезбеди податоци по барање на Бирото за лекови потребни за промена (член 27 став 2);

9) не постапи согласно со членот 32 став 1 од овој закон пред започнување на постапките кои вклучуваат вршење на експерименти врз рбетници;

10) не ги достави релевантните информации од членот 34 став 1 на овој закон до Бирото за лекови;

11) не обезбеди дозвола од Бирото за лекови за спроведување на експеримент или тестирање на биоцид кој нема да биде ставен во промет на територијата на Република Македонија (член 48 став 1);

12) стави во промет детергенти кои не ги исполнуваат условите по однос на биоразградливоста и означувањето утврдени со овој закон и детергенти и/или ПАС за детергенти што не се усогласени со одредбите на овој закон (член 51 ставови 1 и 3);

13) не постапува согласно со членот 54 од овој закон;

14) не пакува и означува хемикалии согласно со одредбите од овој закон (член 55);

15) стави во промет опасни хемикалии во пакувања што не ги исполнуваат условите од членот 56 на овој закон;

16) стави во промет пакувања кои содржат опасни хемикалии спротивно на членовите 57 и 58 ставови 2, 3 и 4 од овој закон;

17) става во промет хемикалии што не ги исполнуваат условите во однос на означување на пакувањето (член 59) или спротивно на членот 62 од овој закон;

18) не ги вклучи информациите од членот 63 на овој закон во упатствата за употреба на препаратите за општа употреба кои содржат супстанции наведени во членот 2 точка 2 од овој закон;

19) не обезбеди безбедносен лист согласно со членот 65 ставови 1 и 2 од овој закон;

20) не постапи согласно со членот 66 од овој закон;

21) рекламира опасни хемикалии без наведување на категоријата на опасност согласно со членот 2 точка 2 од овој закон (член 67);

22) врши рекламирање на биоциди спротивно на членот 68 од овој закон;

23) става во промет детергенти на начин спротивен на членот 69 од овој закон;

24) не обезбеди хемиска безбедност и не ги достави упатствата за правилна употреба за корисниците (членови 70 ставови 1 и 2 и 71);

25) не ги доставува редовно податоците од членот 72 став 1 на овој закон до Бирото за лекови;

26) не ги достави податоците од членот 72 став 2 на овој закон во предвидениот рок;

27) не обезбеди услови со кои ќе се намали или спречи опасноста по здравјето на луѓето и животната средина и не обезбеди замена на опасните хемикалии со помалку опасни (член 76);

28) врши производство на опасни хемикалии спротивно на членовите 77 и 78 од овој закон;

29) не ги запознае вработените со опасноста по здравјето и животната средина од опасните хемикалии и со начинот на заштита и не обезбеди континуирано оспособување на вработените (членови 79 ставови 1, 2 и 3 и 85);

30) не ја води евиденција од членовите 80 и 86 став 1 на овој закон;

31) не извести за секоја промена која може да влијае на исполнување на условите пропишани со овој закон (член 82 став 1);

32) врши промет со опасни хемикалии спротивно на членовите 83 и 84 од овој закон;

33) не ги чува податоците во рокот утврден со членот 86 став 2 од овој закон;

34) издава опасни хемикалии на лица помлади од 18 години (член 86 став 3);

35) увезува хемикалии од членот 2 точка 2 потточките г) до ж) на овој закон, без дозвола за увоз издадена од Бирото за лекови. (член 87 став 1) и

36) не ги спроведува принципите за Добрата лабораториска пракса при вршењето на неклинички испитувања на хемикалии (член 90).

За прекршокот од ставот 1 на овој член глоба во износ од 1.000 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе се изрече и на одговорното лице во правното лице.

За прекршок од ставот 1 точки 28 и 32 на овој член, покрај глобата од ставот 1 на овој член, на правното лице ќе му се изрече и прекршочна санкција забрана за вршење на одделна дејност од шест месеца до две години.

XV. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 98

Подзаконските прописи предвидени со овој закон ќе се донесат во рок од 18 месеца од денот на неговото влегување во сила.

До донесување на прописите од ставот 1 на овој член ќе продолжат да се применуваат постојните прописи.

Член 99

Правните лица кои ставаат во промет хемикалии ќе ја усогласат својата работа со одредбите од овој закон во рок од една година од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 100

Поднесените барања за производство, промет и распределба на препарати по група на отровност до денот на влегувањето во сила на овој закон ќе се решат согласно со прописите кои важеле до денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 101

Министерот за здравство ќе овласти јавна здравствена установа што ќе ги врши работите на Центарот за информирање за труење од хемикалии во рок од три месеца од денот на влегувањето во сила на овој закон, а ќе започне со работа од 1 јануари 2008 година.

Член 102

Владата на Република Македонија ќе го формира интерсекторското тело од членот 8 на овој закон во рок од три месеца од денот на влегувањето во сила на овој закон, а ќе започне со работа од 1 јануари 2008 година.

Член 103

Со денот на влегувањето во сила на овој закон престанува да се применува Законот за прометот на отрови ("Службен лист на СФРЈ" број 13/91) и престанува да важи Законот за производство на отрови ("Службен весник на СРМ" број 18/76).

Член 104

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија".

L I G J PËR PRODUKTE KIMIKE

I. DISPOZITA TË PËRGJITHSHME

Neni 1

Me këtë ligj rregullohen kushtet dhe mënyra e vënies në qarkullim të produkteve kimike, kushtet e prodhimit të produkteve kimike, të drejtat dhe detyrimet e personave juridikë që prodhojnë dhe tregtojnë me produkte kimike ose i përdorin ato, ushtrojnë testime, vlerësime, klasifikime, bëjnë shënimin dhe paketimin e produkteve kimike, si dhe mbikqyrjen e tyre, me qëllim mbrojtjen e shëndetit të njerëzve dhe mbrojtjen e ambientit të jetesës.

Dispozitat e këtij ligji përsa i përket vlerësimit dhe klasifikimit i përkasin edhe biocideve dhe detergjentëve.

Ky ligj rregullon edhe kërkesat dhe procedurat për regjistrimin e substancave të reja dhe vlerësimin e substancave të reja dhe ekzistuese, mbajtjen e regjistrit kimik, procedurat e notifikimit, procedurat për njohje të përbashkët të certifikatave, detyrimet lidhur me njoftimet, verifikimin e pëmbajtjes, mënyrën dhe kushtet e shkëmbimit të informacioneve për produkte kimike lidhur me shkallën e tyre të rrezikshmërisë, si dhe kushtet, obligimet dhe mënyrën e paketimit të sigurtë të produkteve kimike.

Neni 2

Disa shprehje të përdorura në këtë ligj kanë domethënie si në vijim:

1. "**Produkte kimike**" janë substanca dhe preparate;
 - a) "Produkte kimike" janë elementë kimikë dhe lidhjet e tyre në gjendje natyrore ose nga procese kimike, përfshirë edhe shtesat që janë të domosdoshme për ruajtjen e qëndrueshmërisë së tyre, përkatësisht papastërtitë që shfaqen gjatë prodhimit, për arsye të procesit të aplikimit. Ky nocion përfshin edhe substancat polimere, si dhe shpërbërjet e substancave tek të cilat gjatë mënjanimin të shpërbërësit - tretësit mund të ndodhë ndryshim kimik i substancës ose të ketë ndikim mbi qëndrueshmërinë e tyre,
 - b) "Polimere" janë substanca të përbëra nga molekula, për të cilat është mjaft e rëndësishme renditja e një ose disa llojeve të njësive monomere, ku numri më i madh i molekulave përmban të paktën tre njësi monomere, të lidhura ndërmjet tyre me lidhje kovalente, ose me një ose më shumë njësi të tjera monomere ose me reaktorë të tjerë. Këto molekula duhet të jenë me masa të ndryshme molekulare ku diferencat e masave molekulare pikë së pari

u detyrohen diferencave të numrit të njësive monomere. Në këtë kuptim, shprehja njësi monomere është formë reaktive e monomerit në polimer;

c) "Preparate" janë përzierje ose shpërbërje të përbëra nga dy ose më shumë substanca;

2. "**Produkte kimike të rrezikshme**" janë:

a) "produkte kimike eksplozive", ato janë të ngurta, të lënshe, në formë pastash ose substancash xhelatinose ose preparate që reagojnë në mënyrë egzotermike pa oksigjen atmosferik, dhe gjatë kësaj formojnë shumë shpejt gaze, të cilët gjatë kushteve të përcaktuara të testimit detonojnë, dekompozohen mjaft shpejt ose gjatë ngrohjes shpërthejnë nëse gienden në hapësirë të kufizuar;

b) "produkte kimike oksiduese" janë substanca dhe preparate që shkaktojnë reaksione egzotermike të larta në kontakt me substanca të tjera, veçanërisht me substanca të ndezshme;

c) "produkte kimike mjaft lehtë të ndezshme" janë substanca dhe preparate të lëngshme me temperaturë ndezje jashtëzakonisht të ulët dhe me temperaturë zierje të ulët dhe substanca e preparate gazi të cilat janë të ndezshme në kontakt me ajrin në temperatura dhe trysni normale;

d) "produkte kimike lehtë të ndezshme" janë:

- substanca dhe preparate që mund të ngrohen dhe ndizen në kontakt me ajrin në temperatura dhe trysni normale pa aplikimin e asnjë lloj energjie;

- substanca dhe preparate të ngurta të cilat lehtë-shpejt mund të ndizen pas një kontakti të shkurtër me burimin e ndezjes dhe të cilat vazhdojnë të digjen ose shkatërrohen pas burimit të ndezjes;

- substanca dhe preparate të lëngshme me temperaturë ndezje mjaft të ulët;

- substanca dhe preparate që në kontakt me ujin ose ajrin e lagësht, zhvillojnë gaze jashtëzakonisht ndezëse në sasi të rrezikshme;

e) "produkte kimike të ndezshme" janë preparate ose substanca me temperaturë të ulët ndezje;

f) "produkte kimike shumë helmuese" janë substanca dhe preparate të cilat në sasi mjaft të vogla shkaktojnë vdekje, ose dëmtim akut ose kronik të shëndetit nëse gëlltiten, thithen nëpërmjet frymës ose absorbohen nëpërmjet lëkurës;

g) "produkte kimike helmuese" janë substanca dhe preparate të cilat në sasi mjaft të vogla shkaktojnë vdekje, ose dëmtim akut ose kronik të shëndetit nëse gëlltiten, thithen nëpërmjet frymës ose absorbohen nëpërmjet lëkurës;

h) "produkte kimike të dëmshme" janë substanca dhe preparate të cilat në sasi mjaft të vogla shkaktojnë vdekje, ose dëmtim akut ose kronik të shëndetit nëse gëlltiten, thithen nëpërmjet frymës ose absorbohen nëpërmjet lëkurës;

i) "produkte kimike abrazive" janë substanca ose preparate që në kontakt me inde të gjalla mund t'i dëmtojnë ose shkatërrojnë. Ato janë produkte kimike korozive të cilat, nëse vijnë në kontakt me sipërfaqe metali, guri e minerale, mund t'i dëmtojnë, gërryejnë ose shkatërrojnë ato nëpërmjet veprimit të proceseve kimike ose elektrokimike;

j) "produkte kimike ngacmuese" janë substanca dhe preparate jo korrozive të cilat, nëpërmjet një kontakti të drejtpërdrejtë, të zgjatur ose të përsëritur me lëkurën ose cipën e membranës, shkaktojnë pezmatime ose efekte të tjera të padëshirueshme;

k) "produkte kimike senzibilizuese" janë substanca ose preparate të cilat, nëse thithen ose hyjnë në lëkurë, mund të shkaktojnë reaksion të ndjeshëm, kështu që gjatë një eksponimi të mëtejshëm të substancës ose preparatit, shfaqet efekt karakteristik i padëshirueshëm;

l) "Produkte kimike cancerogjene" janë substanca ose preparate të cilat, nëse thithen nëpërmjet frymëmarrjes, gëlltiten, futen në lëkurë, ose vijnë në kontakt me lëkurën, mund të shkaktojnë cancer ose ta zmadhojnë përhapjen e tij;

ll) "produkte kimike mutagjene" janë substanca ose preparate të cilat, nëse thithen nëpërmjet frymëmarrjes, gëlltiten, futen në lëkurë, mund të shkaktojnë ndryshime të materialit gjenetik, me deformime gjenetike trashëguese ose ta zmadhojnë përhapjen e tyre;

m) "produkte kimike që janë toksike për sistemin reprodutiv" janë substanca ose preparate të cilat, nëse thithen nëpërmjet frymëmarrjes, gëlltiten, futen në lëkurë, mund të shkaktojnë, ose ta zmadhojnë përhapjen e efekteve të padëshirueshme jotrashëguese tek pasardhësit dhe/ose të ndikojnë në mënyrë të dëmshme në funksionet reprodutive të meshkujve ose femrave;

n) "produkte kimike që janë të rrezikshme për ambientin jetësor" janë substanca ose preparate të cilat, nëse infiltrohen në ambientin e jetesës, mund të përbëjnë rrezik të drejtpërdrejtë, momental ose të zgjatur për një ose disa pjesë të ambientit të jetesës;

3. "**Produkte të rrezikshme**" janë produkte që nuk janë produkte kimike në kuptimin e këtij ligji, por që përbajnë ndonjë nga produktet kimike të rrezikshme që gienden nën pikat nga f) deri në n) të pikës 2 të këtij neni;

4. "**Biocide**" janë substanca dhe preparate aktive të cilat përbajnë një ose disa substanca aktive, të përgatitura në formë në të cilën i dorëzohen përdoruesit, dhe janë të destinuara për shkatërrimin, ndalimin e veprimit ose uljen e rrezikut, ndalimin e veprimit, ose në ndonjë mënyrë tjetër arrijnë efekt kontrollues të çdo lloj organizmi të dëmshëm, në mënyrë kimike ose biologjike.

Produktet për mbrojtjen e bimëve nuk numërohen në biocide, në bazë të dispozitave të këtij ligji.

5. "**Biocid me rrezikshmëri të ulët**" është produkt i cili si substancë aktive përmban një ose disa nga substancat e përmendura në Listën e substancave aktive për përfshirjen e produkteve biocide me rrezikshmëri të ulët dhe nuk përmban substanca të kontrolluara.

6. "**Substanca të kontrolluara**" janë çdo lloj substancash, përveç substancave aktive, që kanë kapacitet natyror të shkaktojnë efekte të padëshirueshme tek njerëzit, kafshët ose ambientin e jetesës dhe janë të pranishme ose të prodhuara si produkt biocid, në një përqëndrim të mjaftueshëm për të shkaktuar një efekt të tillë.

7. "**Organizëm i dëmshëm**" është çdo organizëm i cili ka prani të padëshirueshme ose efekt negativ mbi njerëzit, aktivitetet e tyre ose produktet që përdorin ose prodhojnë, ose mbi kafshët dhe ambientin e jetesës.

8. "**Mbetje - Residui**" janë një ose disa substanca të pranishme në produktin biocid të cilat mbeten si rezultat i përdorimit të tij përfshirë edhe metabolitet e atyre substancave dhe produkteve që janë rezultat i degradimit ose reaksionit të tyre.

9. "**Miratim për lëshim në qarkullim**" është procedurë administrative me të cilën organi kompetent miraton, pas kërkesës së dorëzuar nga propozuesi, lëshimin në qarkullim të produktit biocid në territorin e shtetit.

Për lëshim në qarkullim të produkteve biocide me rrezikshmëri të ulët vlen e njëjta procedurë.

10. "**Formulim kornizë**" është specifikatë për grup produktesh biocide që aplikohen njësoj dhe kanë të njëjtin përdorues. Ky grup produktesh duhet të përmbajë substanca aktive të njëjta nga specifikata të njëjta dhe përbërja e tyre duhet të përbëjë vetëm variacion të produktit biocid të miratuar më parë i cili nuk ndikon në nivelin e rrezikshmërisë lidhur me to dhe nuk e ul efikasitetin e tyre.

Variacioni përfaqëson leje për uljen e përqindjes së substancës aktive dhe/ose ndryshim të përbërjes procentuale të një ose më shumë substancave joaktive dhe/ose zëvendësim të një ose më shumë pigmenteve, ngjyrave, parfumeve nga të tjerë që përbëjnë rrezik të njëjtë ose më të vogël dhe të cilët nuk zvogëlojnë nivelin e efikasitetit.

11. **“Letër për miratim”** (letter of access) është dokument i nënshkruar nga pronari ose pronarët e të dhënave relevante që janë të mbrojtura, me të cilën miratohet përdorimi i tyre nga ana e organit kompetent për lëshim të miratimit për vënie në qarkullim.

12. **“Detergjent”** - substancë ose preparat që përmban sapun dhe/ose lëndë të tjera aktive sipërfaqësore të destinuar për larje dhe pastrim dhe të cilët mund të jenë në forma të ndryshme (të lëngshme, pluhur, në formë paste, copa me forma të ndryshme etj.) dhe të cilët vihen në qarkullim për përdorim shtëpiak, nëpër institucione ose për qëllime industriale.

Si detergjentë llogariten edhe:

- produkte ndihmëse për larje; të destinuar për lagie (para-larje), shpëlarje ose bardhësim të tekstileve,

- zbutës-të destinuar për ndryshimin e ndjesisë së tekstilit nëpërmjet procesit që është komplementar me larjen e rrobave

- preparate pastrimi, të destinuar për përdorim shtëpiak dhe/ose për sipërfaqe të tjera (materiale, produkte, makineri, pajisje mekanike; mjete të transportit dhe pajisje përkatëse, instrumente, aparate etj).

- mjete të tjera për pastrim e larje, të destinuar për çdo lloj procedurash larjeje e pastrimi;

13. **“Substancë aktive sipërfaqësore (SAP)”** është çdo substancë organike dhe/ose preparat i përdorur në detergjentët, i cili ka karakteristikë aktive sipërfaqësore dhe i cili përmban një ose më shumë grupe hidrofile të asaj natyre dhe madhësie që mund të ulin fuqinë sipërfaqësore të ujit, dhe të formojnë monoshtrësë të zgjeruar ose absorbuese në sipërfaqen kufitare ndërmjet ujit dhe ajrit, dhe të formojë emulsione dhe/ose mikroemulsione dhe/ose micela, dhe të absorbojë në kufirin ndërmjet ujit dhe sipërfaqes së ngurtë.

14. **“CAS”** është numër karakteristik i një substance tashmë të zbuluar në përputhje me listën ndërkombëtare - Chemical Abstract Service.

15. **“EINECS”** është Lista Evropiane e substancave kimike komerciale ekzistuese.

16. **“ELINCS”** është Lista Evropiane e substancave të reja të shpalluara.

17. **“Substanca të reja”** janë ato substanca që janë renditur në listën ELINCS (Lista Evropiane e substancave kimike të shpalluara).

18. **“Indeksi BE”** është numër karakteristik i një substance të rrezikshme nga Lista e BE-së për substancat e klasifikuara.

19. **“Substanca ekzistuese”** janë substanca që përmbahen në listën EINECS (Lista Evropiane e substancave kimike ekzistuese komerciale).

20. **“Cikli jetësor i produktit kimik”** është afati i kohëzgjatjes së një produkti kimik që përfshin procesin e përgjithshëm të analizave paraprake, prodhimit, vënies në qarkullim, përdorimit, përdorimit-manipulimit me mbeturinat dhe ambalazhin dhe deponimin dhe/ose magacionimin e tyre të sigurtë.

21. **“Prodhim”** është marrja, përgatitja dhe përgatitja finale, forma, përpunimi, mbushja, derdhja, përzierja e produkteve kimike në produkte gjysëm të gatshme e të gatshme, me ndihmën e procedurave e proceseve kimike, fizike ose biologjike, si dhe transportimin e magacionimin e tyre në kuadrin e lokalitetit prodhues.

22. **“Prodhues”** është çdo person juridik i cili prodhon ose nxjerr produkt kimik, si dhe çdo person juridik i cili realizon përgatitjen finale, prepaketimin ose ndryshon emrin e produktit kimik për përdorim të mëtejshëm.

23. **“Përdorim-manipulum”** është çdo aktivitet gjatë të cilit arrihet kontakt me produktin kimik.

24. **“Përdorim”** është përgatitja për përdorim, magacionimi dhe përdorimi.

25. **“Notifikimi”** është njoftim për dokumentacionin me informacionet e nevojshme i cili i dorëzohet organit kompetent.

26. **“Notifikues”** është prodhuesi ose ndonjë koncesionar tjetër i tij i cili vë në qarkullim produktin kimik dhe dorëzon notifikimin organit të administratës shtetërore që është kompetent për çështjet lidhur me produktet kimike.

27. **“Vënia në qarkullim e produkteve kimike”** do të thotë mundësi i vënies në dispozicion për persona të tretë.

28. **“Qarkullim”** është import, eksport, transport, tranzit, magacionim, shitje dhe/ose përdorim-manipulum me produkte kimike, si dhe ndërmjetësim tregtar në tregun vendas dhe atë të huaj.

29. **“Zhvillim dhe kërkim shkencor”** është eksperimentim shkencor, analizë ose kërkime kimike të realizuara në kushte të kontrolluara; kjo përfshin përcaktimin e karakteristikave të brendshme, performansave dhe efikasitetit, si dhe kërkime shkencore lidhur me zhvillimin e produktit.

30. **“Proces i zhvillimeve dhe kërkimeve të orientuara”** është zhvillimi i mëtejshëm i substancës në drejtim në të cilin pilot konstruktiv ose prova prodhuese përdoren për testim në terren për aplikimimin e produkteve kimike.

31. **“Propozues”** është prodhuesi ose koncesionari i tij legal i cili propozon vënien e biocidit në qarkullim.

32. **“Vënia në qarkullim e biocideve”** është mundësi i vënies në dispozicion, pavarësisht nëse për këtë paguhet ose jo, ose magacionim i mëtejshëm i ndryshëm nga magacionimi pas daljes nga territori doganor ose aplikim i mëtejshëm. Importi i biocidit në territorin doganor llogaritet si vënie në qarkullim.

33. **“Miratim për vënie në qarkullim”** është procedurë administrative me të cilën organi kompetent miraton, pas kërkesës së dorëzuar nga propozuesi, vënien në qarkullim të biocidit.

34. **“Regjistrimi i biocideve”** është procedurë administrative me të cilën organi kompetent miraton, pas kërkesës së dorëzuar nga propozuesi, dhe pas verifikimit të dosjes së dorëzuar përkatëse, miraton vënien në qarkullim të produktit biocid me nivel të ulët rreziku.

35. **“Prodhues i detergjentit”** është person juridik përgjegjës për lëshim në qarkullim të një detergjenti të caktuar ose SAP për detergjent, veçanërisht çdo prodhues, importues, ose ai që bën paketim për llogari të tij ose çdo çerson tjetër që ndryshon karakteristikat e detergjentit ose SAP-it për detergjent, ose ai që krijon ose ndryshon shënimet do të llogaritet si prodhues. Distribuesi i cili nuk i ndryshon karakteristikat, shenjat ose paketimet e detergjentëve, ose SAP-it për detergjentë, nuk llogaritet si prodhues, përveç rastit kur ai shfaqet si importues.

36. **“Vënia në qarkullim e detergjentëve”** është mundësi i vënies në dispozicion për persona të tretë pavarësisht nëse kjo paguhet ose jo. Importi i detergjentëve në territorin doganor të vendit llogaritet si vënie në qarkullim.

37. **“Mbeturina”** janë mbeturinat e produkteve kimike, produkte kimike të cilëve u ka kaluar afati i përdorimit dhe mbeturina të ambalazheve.

38. **“Substanca aktive”** janë substanca dhe mikroorganizma, përfshirë edhe bakteret, viruset dhe kromet, që në një mënyrë të veçantë ose të përgjithshme ndikojnë mbi mikroorganizmat e dëmshëm.

39. **“Substancë bazë”** është substancë që gjendet në Listën e substancave bazë përdorimi kryesor i të cilës është bërja e preparateve jopesticide, por e cila ka edhe përdorim më të vogël si biocid ose direkt ose në produkt që përmban substancë dhe tretës të thjeshtë që nuk është substancë e kontrolluar dhe që nuk vihet në qarkullim të drejtpërdrejtë për një përdorim të tillë biocid.

40. **“Lëndë për përdorim të përgjithshëm”** janë produkte kimike, që vihen në qarkullim, pa u ditur blerësi ose përdoruesi final, dhe mundësia për blerjen ose përdorimin e tyre nuk është e kufizuar as nga pikëpamja sasiore, as me kërkesa të veçanta për përdoruesit final, përkatësisht blerësit.

41. **“Përdorimi profesional i produkteve kimike”** është çdo përdorim i produkteve kimike gjatë realizimit të veprimtarive të regjistruara, përfshirë edhe qarkullimin e produkteve kimike.

42. **“Biodegradimi primar”** është ndryshim strukturor (transformim) i substancës aktive sipërfaqësore me mikroorganizma që rezulton me humbjen e saj të karakteristikave aktive sipërfaqësore për shkak të degradimit të substancës primare dhe humbej graduale e karakteristikave aktive sipërfaqësore.

43. **“Biodegradimi aerob përfundimtar”** është arritja e shkallës së biodegradimit kur SAP nën ndikim të mikroorganizmave në prani të oksigjenit shpërbëhet plotësisht në dioksid karboni, ujë dhe kripëra minerale të çdo elementi tjetër të pranishëm (mineralizimi) dhe në përbërës të rinj qelizorë bakterologjikë (biomasa).

44. **“Detergjentë për aplikim në industri dhe institucione”** është detergjent i destinuar për larje dhe pastrim jashtë ambientit shtëpiak, që realizohet nga ana e një personeli të specializuar dhe gjatë të cilëve përdoren produkte specifike.

45. **“Personel mjekësor”** është punonjës shëndetësor i regjistruar ose person i cili punon në drejtime të regjistruara si punonjës shëndetësor, i cili siguron mbrojtje të shëndetit të pacientëve, vendos diagnoza ose administron trajtime dhe i cili është i obliguar në besim profesional.

46. **“Forma e produktit kimik”** është gjendja agregate e produktit kimik dhe forma në të cilën vihet në qarkullim.

47. **“ISO”** - International Organization for Standardization.

48. **“IUPAC”** - International Union of Pure and Applied Chemistry

Neni 3

Dispozitat e këtij ligji zbatohen edhe në:

- prodhimin dhe qarkullimin e armëve kimike dhe produkteve kimike për armë kimike, nëse nuk janë rregulluar me ligj të veçantë.

- prodhimin dhe qarkullimin e prekursorëve nga neni 2 pika 2 e këtij ligji, dhe

- lëndët për përdorim të përgjithshëm nëse përmbajnë ndonjë nga produktet kimike të përmendura në nenin 2 pika 2 të këtij ligji.

Dispozitat e këtij ligji që kanë të bëjnë me klasifikimin, paketimin dhe shënimin zbatohen edhe tek produkte për mbrojtjen e bimëve, substancat eksplozive, substancat radioaktive dhe produktet që përmbajnë substanca radioaktive, mbeturina dhe papastërti në produktet kimike nëse përmbajnë ndonjë nga produktet kimike të përmendura në nenin 2 pika 2 të këtij ligji.

Neni 4

Dispozitat e këtij ligji zbatohen për substanca dhe preparate në formë përfundimtare dhe kjo:

1. produkte farmaceutike për përdorim human e veterinar,

2. ushqim dhe sende e materiale që vijnë në kontakt me ushqimin,

3. lëndë për përdorim të përgjithshëm (me përjashtim të atyre që përmbajnë substanca helmuese),

4. produkte kozmetike,

5. drogë dhe substanca psikotrope,

6. produkte për ushqim të kafshëve,

7. substanca eksplozive,

8. produkte për mbrojtjen e bimëve,

9. plehëra artificialë,

10. produkte që përmbajnë substanca radioaktive, dhe

11. transport i produkteve kimike të rrezikshme me tren, me mjete rrugore, transport i brendshëm ujor ose ajror.

Neni 5

Punët administrative dhe profesionale lidhur me produktet kimike i realizon Zyra e barnave, si organ në kuadër të Ministrisë së shëndetësisë (në vijim të tekstit: “Zyra e barnave”).

Vlerësimin e rrezikshmërisë dhe klasifikimin e produkteve kimike e bën Ministria e shëndetësisë me propozim të Komisionit për produkte kimike.

Bashkëpunimin inspektorial për zbatimin e këtij ligji e realizon trupi inspektorial për produkte kimike të cilin e formon Qeveria e Republikës së Maqedonisë

Neni 6

Komisioni nga neni 5 paragrafi 3 i këtij ligji, përbëhet nga kryetari dhe katër anëtarë të ciltë i emëron ministri i shëndetësisë, nga rradhët e personave të shquar të shkencës e ato profesionalë nga afëra e farmaceutikës, mjekësisë, veterinarë, kimisë, teknologjisë, biologjisë, bujqësisë e pyjeve dhe mbrojtjes së ambientit jetësor.

Vlerësimin e rrezikshmërisë, klasifikimin e produkteve kimike, si dhe përdorimin e tyre të sigurt, i përcakton ministri i shëndetësisë në pajtim me ministrin e ambientit jetësor dhe planifikimit hapsinor dhe ministrin e bujqësisë, pyjeve dhe administrimit të ujrave.

Komisioni është trup profesional, i pavarur dhe këshillues.

Ministria e shëndetësisë i mbulon të gjitha shpenzimet e funksionimit të Komisionit.

Komisioni funksionon në bazë të rregullores dhe për punën e saj përgjigjet para ministrit të shëndetësisë.

Neni 7

Ministri i shëndetësisë autorizon një institut publik shëndetësor i cili do të ushtrojë rolin e Qendrës informative për helmim nga produkte kimike (në vijim të tekstit: Qendër).

Qendra nga paragrafi 1 i këtij neni grumbullon dhe përpunon të dhëna mbi helmimet akute dhe për efekte të tjera të padëshirueshme dhe informon lidhur me helmimet akute dhe efektet e tjera të padëshirueshme, realizon dokumentim, aktivitete informative e konsultuese, mban regjistër për rastet e fatkeqësive nga helmimet, merr pjesë në formulimin edhe kontrollin e bursës qëndrore të antidotëve në Republikën e Maqedonisë dhe kryen punë të tjera në përputhje të ligjit.

Prodhuesit, notifikuesit, përkatësisht propozuesit janë të obliguar të dorëzojnë të dhëna me kërkesë të Qendrës.

Përmbajtjen dhe mënyrën e mbajtjes së regjistrit nga paragrafi 2 i këtij neni i përcakton ministri i shëndetësisë.

Neni 8

Për sigurimin bashkëpunimit inspektorial, për ndjekjen e zbatimit të këtij ligji, për propozim të ndryshimeve dhe plotësimeve të Ligjit në bazë të rekomandimeve evropiane e botërore në menaxhimin me produkte kimike, dhënien e rekomandimeve dhe drejtimeve për nevojat e përforsimit të kapaciteteve në nivel qendror e lokal dhe kapaciteteve të industrisë në bazë të rekomandimeve evropiane e ndërkombëtare dhe për bashkëpunim me trupat relevantë, Qeveria e Republikës së Maqedonisë formon trup inspektorial për produkte kimike.

Trupi inspektorial për produkte kimike përbëhet nga përfaqësues të Ministrisë së shëndetësisë, Ministrisë së ambientit jetësor dhe planifikimit hapsinor, Ministrisë së bujqësisë, pyjeve dhe administrimit të ujrave, Ministrisë së punëve të brendshme, Ministrisë së mbrojtjes, Ministrisë së ekonomisë, Ministrisë për transport dhe lidhje, Ministrisë së financave - Drejtoria doganore dhe përfaqësues i Shoqatës së industrisë kimike.

Me trupin inspektorial kryeson përfaqësuesi i propozuar nga ministri i ambientit jetësor dhe planifikimit hapsinor.

Trupi inspektorial funksionon në bazë të rregullore së punës.

Punët profesionalo-administrative dhe teknike të trupit inspektorial i realizon Zyra e barnave.

II. TESTIM, VLERËSIM DHE KLASIFIKIM I PRODUKTEVE KIMIKE

Neni 9

Mënyrën e testimin të vetive fiziko-kimike, toksike dhe ekotoksike të produkteve kimike e përcakton ministri i shëndetësisë në pajtim me ministrin e ambientit jetësor dhe planifikimit hapsinor dhe minsitrit të bujqësisë, pyjeve dhe administrimit të ujrave.

Neni 10

Vlerësimi i rrezikshmërisë së produkteve kimike bazohet mbi përcaktimin e vetive fiziko-kimike, vetive që ndikojnë mbi shëndetin e njeriut dhe mbi ndikimin e ambientit jetësor.

Vetitë e rrezikshme mbi shëndetin e njeriut përcaktohen si:

1. efekte akute vdekjeprurëse,
2. efekte të pakthyeshme jo vdekjeprurëse pas një here ekspozimit,
3. efekte të rënda pas një ekspozimi të përsëritshëm ose të zgjatur,
4. efekte korozive, efekte që shkaktojnë irritime,
5. efekte të ndjeshmërisë, dhe
6. efekte kancerogjene, mutagjene, teratogjene, embriotoksike dhe toksike mbi sistemin riproduktiv.

Në procesin e vlerësimit, Zyra e barnave përcakton vlerësimin e rrezikshmërisë në bazë të të dhënave të notifikuesit ose propozuesit. Vlerësimin e dokumentacionit të dorëzuar e bën Zyra e barnave, mbi bazën e mendimit të Komisionit për produkte kimike.

Vlerësimet e rrezikut për shëndetin e njerëzve dhe ambientit jetësor i përcakton ministri i shëndetësisë në pajtim me ministrin e ambientit jetësor dhe planifikimit hapsinor dhe minsitrit të bujqësisë, pyjeve dhe administrimit të ujrave.

Shpenzimet reale për vlerësimin e rrezikut i merr përsipër bërësi i kërkesës.

Procedurat e verifikimit të karakteristikave të rrezikshme i përcakton ministri i shëndetësisë në pajtim me ministrin e ambientit jetësor dhe planifikimit hapsinor dhe minsitrit të bujqësisë, pyjeve dhe administrimit të ujrave.

Neni 11

Produkti kimik klasifikohet sipas nivelit më të lartë të rrezikut.

Nëse vërtetohet se produkti kimik ka ndonjë nga karakteristikat nga neni 2 pika 2 e këtij ligji, ai klasifikohet si i rrezikshëm.

Klasifikimi i substancave të rrezikshme bëhet mbi bazën e listës së vlefshme ekzistuese EINECS të klasifikimit të substancave që janë në qarkullim në Bashkimin Evropian, nëse substancat që përmban preparati janë të klasifikuara në këtë listë.

Listën nacionale të substancave të reja e atyre të klasifikuara që janë në qarkullim në territorin e Republikës së Maqedonisë e përcakton ministri i shëndetësisë në pajtim me ministrin e ambientit jetësor dhe planifikimit hapsinor dhe minsitrit të bujqësisë, pyjeve dhe administrimit të ujrave.

Në rastet kur substanca e rrezikshme nuk përmbahet në listat nga paragrafi 3 dhe 4 i këtij neni, e njëjta klasifikohet në bazë të:

- 1) rezultateve nga analizat e vetive të substancave të rrezikshme në përputhje me dispozitat e këtij ligji, ose
- 2) informacioneve nga të dhëna ekzistuese.

Klasifikimi i preparateve të rrezikshme bëhet në bazë të:

- 1) metodës së caktuar llogaritëse,

2) kërkimeve të drejtpërdrejta eksperimentale të vetive toksikologjike të preparatit sipas masave dhe procedurave të caktura, dhe

3) informacioneve për vetitë e substancave që përmban preparati, duke i përdorur të dhënat ekzistuese.

Kur disa nga vetitë toksikologjike të preparatit janë vërtetuar me metodat nga paragrafi 6 pika 1) dhe 2) të këtij neni, gjatë klasifikimit përdoren rezultatet nga përdorimi i metodave nga paragrafi 6 pika 2) e këtij neni, vetëm nëse substanca është kancerogjene, mutagjene ose toksike për sistemin riproduktiv, kur në mënyrë obliguese përdoren rezultatet e arritura siaps metodës nga paragrafi 5 pika 1) e këtij neni.

Për çdo rast të veçantë vlerësohet në mënyrë të veçantë nevoja e analizimit nëse për substancën ose preparatin nuk ka ende të dhëna ose ato janë nga ndonjë metodë tjetër që nuk është në përputhje me këtë ligj, për të evituar eksperimente e analiza mbi kurrizorë.

Notifikuesi i cili prodhon dhe vë në qarkullim substanca të rrezikshme nga listat nga paragrafi 3 dhe 4 i këtij neni, dhe të cilat nuk janë të klasifikuara në Listë e BE-së të substancave të rrezikshme, nëse notifikuesi i cili prodhon dhe vë në qarkullim substanca të rrezikshme është i obliguar, për të evituar analiza e eksperimente të panevojshme mbi kafshët, t'i shfrytëzojë të dhënat ekzistuese për klasifikim.

Metodat për klasifikim të substancave të rrezikshme i përcakton ministri i shëndetësisë.

Neni 12

Ministri i shëndetësisë në pajtim me ministrin e ambientit jetësor dhe planifikimit hapsinor dhe minsitrit të bujqësisë, pyjeve dhe administrimit të ujrave përcakton mënyrën e klasifikimit dhe shënimit të produkteve kimike të rrezikshme nga neni 2 pika 2 e këtij ligji.

Lista e produkteve kimike të klasifikuara dhe të shënuara publikohet në "Gazetën Zyrtare të Republikës së Maqedonisë".

Lista nga paragrafi 2 i këtij neni i përmban të gjitha produktet kimike të klasifikuara dhe të shënuara dhe/ose të vëna në qarkullim në territorin e Republikës së Maqedonisë, me vlerë të kufizuar të dozës ose përqëndrimit, në përputhje me klasifikimin dhe shënimin.

III. NOTIFIKIMI I SUBSTANCAVE TË REJA

Neni 13

Notifikimi i një substance të re dorëzohet nga notifikuesi.

Procedura e notifikimit mund të jetë e plotë dhe shkurtuar.

Përmbajtjen e regjistrimit nga paragrafi 1 i këtij neni e përcakton ministri i shëndetësisë.

Neni 14

Notifikuesi është i obliguar që organit kompetent në vendin ku është prodhuar substanca ose në vendin ku notifikuesi ka selinë e tij t'i dorëzojë notifikim me:

- dosje teknike me të gjitha të dhënat relevnate në disponim të nevojshme për evaluimin e rreziqeve të mundshme që produkti kimik mund t'i shkaktojë njeriut dhe ambientit jetësor dhe dosje që minimum përmban informacionet dhe rezultatet nga studimet e bëra për verifikimin e rrezikut, bashkë me një përshkrim të detajuar të analizave të bëra, metodave të zbatuara dhe/ose të dhënave nga literaturat lidhur me analizat e bëra dhe metodat e zbatuara.

- dosje teknike me informatat e nevojshme për evaluim për parashikim të rreziqeve, pavarësisht nëse ato shfaqen menjëherë apo kanë veprim të zgjatur, që substanca mund të ketë për shëndetin e njeriut dhe ambientit jetësor.

- deklarata lidhur me ndikimet e padëshirueshme të substancës gjatë mënyrave të ndryshme të parashikuara të përdorimit.

- propozim klasifikimi dhe shënimi,
- propozim liste sigurie,
- kontratë koncesioni, dhe

- kërkesë nga notifikuesi që notifikimi të përjashtohet nga aplikimi i dispozitave të nenit 21 të këtij ligji, për një periudhë maksimale prej një viti pas dorëzimit të notifikimit, nëse atë në mënyrë të veçantë e kërkon në notifikuesi.

Ministri i shëndetësisë në pajtim me minisitrin e bujqësisë, pyjeve dhe administrimit të ujrave me propozim të Komisionit për produkte kimike, përcakton të dhënat që duhet të përmbajë kjo dosje teknike, si dhe mënyrën e informimit për produktet kimike të notifikuara nga notifikuesi.

Neni 15

Notifikuesi i cili ka për qëllim të vë në qarkullim produkte kimike në territorin e Republikës së Maqedonisë në sasi më të vogla se një ton në vit për prodhues, është i obliguar të dorëzojë notifikim në Zyrën e barnave, që përfshin:

- dosje teknike me të gjitha të dhënat relevante në disponim të nevojshme për evaluimin e rreziqeve të mundshme që produkti kimik mund t'i shkaktojë njeriut dhe ambientit jetësor. Dosja përmban një minimum informacionesh dhe rezultatesh nga studimet e bëra për verifikimin e rrezikut, si dhe një përshkrim të plotë e të detajuar të studimeve të bëra, metodave të zbatuara dhe/ose të dhënave nga literatura; nëse Zyra e barnave nuk vendos ndryshe, dhe

- të gjitha informacionet e tjera nga neni 14, kryeradha 3 - 7 e këtij ligji.

Të dhënat që duhet të përmbajë dosja teknike dallohen në varësi të sasive që vihen në qarkullim.

Ministri i shëndetësisë përcakton të dhënat që duhet të përmbajë dosja teknike, si dhe të dhënat e nevojshme për dosje teknike në raste polimeresh.

Në rast se notifikuesi ka dorëzuar dosje për procedurë të shkurtuar për notifikim, para se sasi të e vëna në qarkullim të arrijnë nivel prej 100 kg/vit për prodhues ose para se sasia e përgjithshme e vënë në qarkullim të arrijë 500 kg/vit për prodhues, notifikuesi duhet të dorëzojë të dhëna plotësuese për kompletimin e dosjes teknike.

Në rast se notifikuesi ka dorëzuar dosje për procedurë të shkurtuar për notifikim, para se sasi të e vëna në qarkullim të arrijnë nivel prej 1000 kg/vit për prodhues ose para se sasia e përgjithshme e vënë në qarkullim të arrijë 5 ton/vit për prodhues, notifikuesi duhet të dorëzojë kërkesë për procedurë të plotë notifikimi.

Neni 16

Procedurat për notifikim dhe analizë nga neni 14 dhe 15 i këtij ligji nuk kanë të bëjnë me:

- substancat e përmendura në listën EINECS,
- aditivët dhe substancat që përdoren vetëm në ushqimin e kafshëve,
- substancat që përdoren vetëm në ushqim, dhe
- përbërësit aktivë që përdoren vetëm për barna - medikamente, por jo edhe produkte gjysëm kimikë.

Neni 17

Substanca të notifikuara janë ato që plotësojnë këto kushte:

- polimere, me përjashtim të atyre që përmbajnë në formë ët kombinuar 2% ose më shumë se 2% të ndonjë substance që nuk është përmendur në listën EINECS,

- substanca në qarkullim në sasi më të vogla se 10 kg/vit për prodhues nëse prodhuesi i përmbush kriteret që janë caktuar nga ky ligj,

- substanca në sasi të kufizuara që nuk tejkalojnë të 100 kg/vit për prodhues dhe janë të destinuara vetëm për zhvillime dhe kërkime shkencore, në kushte të kontrolluara. Prodhuesit duhet të ruajnë dokumente me shkrim me të dhëna për identitetin e substancës, të dhëna mbi shënimin e saj, sasi të dhe listën e përdoruesëve dhe të njëjtët duhet të jenë të disponueshëm për organin kompetent në vendin ku realizohet qarkullimi i tyre, dhe

- substanca të destinuara për zhvillime dhe kërkime shkencore të orientuara procesuale me numrë të kufizuar të përdoruesëve të regjistruar në sasi të kufizuara për qëllime të kërkimeve dhe zhvillimeve. Për këto substanca përjashtimi vlen një vit, ku importuesi ose prodhuesi duhet të dorëzojnë pranë organit kompetent të dhënat për identitetin, shënimin, sasi të, listën e përdoruesëve dhe programin për kërkime e zhvillim, dhe ku duhet të sigurohet që substanca të mos jetë e disponueshme për publikun. Periudha një vjeçare mund të zgjate nëse notifikuesi dorëzon të dhëna se kjo gjë është e justifikuar.

Në rast se substancat nuk mund të shënohen në përputhje me nenin 59 të këtij ligji, përkrah etiketës e cila rrjedh nga analizat e bëra duhet të qëndrojë paralajmërimi "VËMENDJE - substanca nuk është komplet e analizuar."

Neni 18

Produkte kimike për të cilat realizohet procedurë e plotë notifikimi, mund të vihen në qarkullim pas dorëzimit të dokumentacionit të nevojshëm pranë Zyrës së barnave nga ana e notifikuesit. Zyra e barnave, brenda 60 ditëve nga dita e dorëzimit të dokumentacionit të nevojshëm, është e obliguar ta kontrollojë dokumentacionin dhe të lëshojë miratim për vënie në qarkullim të produktit kimik, si dhe ta njoftojë notifikuesin për numrin e ndarë.

Nëse dokumentacioni i dorëzuar nuk është komplet, Zyra e barnave me shkrim mund të kërkojë nga notifikuesi plotësimin e tij.

Produkte kimike për të cilat realizohet procedurë e shkurtuar notifikimi, mund të vihen në qarkullim pas dorëzimit të dokumentacionit të nevojshëm pranë Zyrës së barnave nga ana e notifikuesit. Zyra e barnave është e obliguar që brenda 30 ditëve ta kontrollojë dokumentacionin dhe të lëshojë miratim për vënie në qarkullim të produktit kimik, si dhe ta njoftojë notifikuesin për numrin e ndarë.

Nëse dokumentacioni i dorëzuar nuk është i mjaftueshëm, organi kompetent me shkrim mund të kërkojë nga notifikuesi plotësimin e tij.

Afati nga paragrafi 2 i këtij neni pushon të rrjedhë nga dita kur Zyra e barnave do të kërkojë nga dorëzuesi të sigurojë dokumente plotësuese, informacione ose shpjegime për të cilat mendon se janë të domosdoshme dhe afati vazhdon të rrjedhë nga dita e plotësimit të kërkesës së Zyrës së barnave.

Kundër vendimit për vënie në qarkullim të produktit kimik mund të bëhet ankesë pranë ministrit të shëndetësisë.

Neni 19

Më rastet kur substancat janë klasifikuar si shumë helmuese, kancerogjen, si toksike për sistemin reprodaktiv ose mutagjene, prodhuesi ose importuesi duhet t'i dorëzojë pranë Zyrës së barnave të dhënat përkatëse që kanë të bëjnë me metodat e rekomanduara dhe masat e vëmendjes gjatë përdorimit-manipulimit, magacionimit, transportit, në rast zjarri dhe lloje të tjera rreziqesh, veçanërisht reaksione kimike me ujë, nëse është relevante informacione që kanë të bëjnë me dyshimin se substanca mund të shpërthejë kur gjendet në formë pluhuri, si dhe masa për ndihmën e shpejtë gjatë derdhjes ose gjatë lëndimit të personave. Nëse janë të disponueshme, patjetër dorëzohen të dhëna mbi toksikimin akut.

Neni 20

Zyra e barnave lëshon vendimi për vënien në qarkullim të substancave dhe preparateve të reja, me mendim të Komisionit për produkte kimike, dhe në bazë të vlerësimit të regjistrimit dhe dokumentacionit të prezantuar për vënie në qarkullim të substancës së re, në mënyrë ta pavarur apo në përbërje të një preparati.

Afati i vendimit për vënien në qarkullim të substancës së re është deri në 10 vjetë.

Notifikuesi është i obliguar të bëjë kërkesë për rinovimin e vendimit nga paragrafi 2 i këtij ligji brenda 120 ditësh nga dita e skadencës së afatit.

Neni 21

Në rastin e një produkti kimik për të cilin është realizuar notifikim në përputhje me dispozitat e këtij ligji, Zyra e barnave mund të pajtohet që notifikuesi i ardhshëm tu referohet rezultateve nga analizat fiziko-kimike, toksikologjike dhe ekotoksikologjike të bëra nga notifikuesi i parë, nëse mund të sigurojë prova se substanca për të cilën bëhet rinotifikimi është e njëjta dhe e është e notifikuar më parë, përfshirë edhe shkallën e pastërtisë dhe natyrën e papastërtive.

Për shfrytëzimin e rezultateve të analizave të përmendura për substanca të notifikuar, notifikuesi i ardhshëm duhet të sigurojë pajtim me shkrim nga notifikuesi i parë.

Në rast të notifikimi të një substance të re e cila nuk është e përfshirë në listën ELINCS, por është e regjistruar, e miratuar dhe e përfshirë në listën Nacionale të substancave të reja dhe të klasifikuara të Zyrës së barnave, notifikuesi i ardhshëm i substancës së re, mund të kërkojë të zemen parasysh të dhënat për substancën dhe provat e analizave të bëra të dorëzuara nga regjistruesi i mëparshëm, nëse ai pajtohet me shkrim për këtë.

Notifikuesi i ardhshëm është i obliguar të provojë se bëhet fjalë për të njëjtën substancë e cila është identike me atë tashmë të regjistruar, përfshirë edhe shkallën e pastërtisë së saj dhe papastërtitë.

Notifikuesi i substancës së re është i obliguar të kërkojë nga Zyra e barnave të dhëna nëse substanca ka qenë e regjistruar dhe cili është notifikuesi i saj i parë, me emrin dhe adresën e regjistruetit të parë.

Në bashkëngjitje të kërkesës notifikuesi është i obliguar të dorëzojë edhe provë se ka për qëllim që substancën ta vë në qarkullim dhe të nënvizojë se në çfarë sasisht.

Notifikuesit e të njëjtës substancë janë të obliguar të bëjnë gjithçka kanë mundësi, për të arritur një marëveshje për përdorim të përbashkët të të dhënave të analizave.

Neni 22

Zyra e barnave do ta njoftojë notifikuesin nëse dokumentacioni për regjistrim është komplet dhe cila procedurë e notifikimit do të realizohet, brenda 15 ditëve nga dita e pranimit të kërkesës.

Gjatë vlerësimit të substancave të reja, që nuk kanë qenë lëndë e regjistrimit, realizohet procedurë komplete për notifikim, brenda 60 ditësh nga dita e pranimit të dokumentacionit të kompletuar.

Për ato substanca që kanë qenë lëndë regjistrimi nga ndonjë tjetër regjistruer, realizohet procedurë e shkurtuar për notifikim, brenda 30 ditëve. Zyra e barnave do ta informojë me shkrim regjistruenin e ardhshëm, për miratimin e mëparshëm të regjistrimit për produkt të ri kimik duke cituar numrin e regjistrimit të produktit kimik në Listën nga neni 11 paragrafi 3 i këtij ligji.

Nëse ekziston ndonjë dyshim i bazuar në të dhënat më të reja shkencore se substanca është më e Zyra e barnave mund të kërkojë dokumentacion për teste plotësuese mbi substancën e notifikuar.

Në rastin nga paragrafi 4 i këtij neni, Zyra e barnave mund të sjellë vendim për ndalim të përkohshëm të lëshimit në qarkullim të produktit kimik deri në dorëzimin e dokumentacionit të kërkuar.

Kundër vendimit të Zyrës së barnave për ndalim të përkohshëm të lëshimit në qarkullim të produktit kimik, mund të bëhet ankesë pranë ministrit të shëndetësisë. Ankesa nuk e shtyn zbatimin e vendimit.

Neni 23

Produkte kimike, në formë substancash ose në përbërje preparati, që përbëjnë, substanca eksplozive, mbeturina dhe papastërti në produktet kimike dhe të tjera, nëse kanë ndonjë nga karakteristikat e produkteve kimike të përmendura në nenin 2 pika 2 të këtij ligji, pas vlerësimit dhe klasifikimit nga Zyra e barnave, lëshohen në qarkullim me procedurë të realizuar nga organi kompetent përkatës i drejtorisë në përputhje me ligjin.

IV. VËNIA NË QARKULLIM E BIOCIDIVE

Neni 24

Substancat që përdoren për përpunimin e biocidive (në vijim të tekstit: substanca aktive) mund të vihen në qarkullim dhe të përdoren vetëm nëse janë në përputhje me kërkesat e këtij ligji.

Listën e substancave aktive për përfshirje në produktet biocide, listën e përfshirjes në produkte biocide me rrezik të ulët, listën e substancave bazë, llojin e produkteve biocide, si dhe përshkrimin e tyre i cakton ministri i shëndetësisë.

Për substancat aktive që në bazë të deklaratës së propozuesit do të përdoren vetëm për përpunim të biocidive, nuk zbatohen dispozitat e këtij ligji që kanë të bëjnë me regjistrimin e substancave të reja.

Neni 25

Biocidet mund të vihen në qarkullim dhe të përdoren nëse Zyra e barnave, në bazë të mendimit të Komisionit për produkte kimike, lëshon miratim për vënien në qarkullim nëpërmjet procedurës së miratimit ose regjistrimit dhe i shënon në regjistrin e biocidive.

Mënyrën e vënies në qarkullim nëpërmjet procedurës së miratimit ose regjistrimit e cakton ministri i shëndetësisë.

Afati i miratimit për vënien në qarkullim të biocidive është për një periudhë 10 vjeçare.

Miratimi për vënie në qarkullim mund të kushtëzohet me kufizime të veçanta që rrjedhin nga natyra e biocidit dhe aplikimi i tij i parashikuar në kërkesën për vënie në qarkullim nga neni 26 paragrafi 2 i këtij ligji.

Gjatë lëshimit të miratimit për vënie në qarkullim organi kompetent do të marrë parasysh edhe rregullat e tjera që kanë të bëjnë me mbrojtjen e shëndetit të banorëve, punëtorëve, konsumatorëve, kafshëve dhe ambientit jetësor.

Shpenzimet reale të procedurës për vënie në qarkullim të biocidive janë për llogari të atij që bën kërkesën.

Neni 26

Kërkesa për vënie në qarkullim të biocidive bëhet pranë Zyrës së barnave nga personi juridik ose përfaqësuesi i tij i autorizuar, i përgjegjshëm për hyrjen e parë të biocidit në vend.

Çdo propozues duhet të ketë seli në Republikën e Maqedonisë.

Neni 27

Miratimi për vënie në qarkullim të biocidive mund të ndryshohet në çdo periudhë të afatit, nëse ndryshojnë kushtet në të cilat është lëshuar.

Titullari i miratimit për vënie në qarkullim të biocidit është i obliguar me kërkesë të Zyrës së barnave të sigurojë të dhëna të nevojshme lidhur me këtë ndryshim.

Neni 28

Kërkesa për lëshim të miratimit për vënie në qarkullim të biocidit përmban të dhëna veçanërisht për:

- 1) propozuesin;
- 2) prodhuesin e biocidit;
- 3) të dhëna për vatinë fiziko-kimike të biocidit,
- 4) të dhëna për analizat laboratorike dhe analizat e tjera në bazë të të cilave mund të arrihet në konkluzion se sa i dëmshëm është biocidi për njeriun dhe ambientin jetësor;
- 5) propozimi i deklaratës dhe udhëzimit përdorimi;
- 6) vendim për vënie në qarkullim të biocidit në vendin e prodhuesit;
- 7) lista e vendeve në të cilat biocidi është i miratuar për përdorim dhe është vënë në qarkullim;
- 8) statusi i biocidit në vendin e prodhimit;
- 9) udhëzues për mënyrën e përdorimit-manipulimit me mbetjet e amabalazhit pas skadimit të afatit të biocidit, përkatësisht pas përdorimit të tij;
- 10) dosje ose letër për miratimin e produktit të biocidit me të dhëna që gjenden në përmbledhjen e të dhënave kryesore për produktin biocid dhe për substancën aktive, si dhe në përmbledhjen e të dhënave plotësuese për produktin biocid dhe substancën aktive, të caktuara nga ministri i shëndetësisë, dhe
- 11) të dhëna të tjera që do t'i përcaktojë ministri i shëndetësisë.

Përmbajtjen e kërkesës dhe mënyrën e lëshimit të miratimit nga paragrafi 1 i këtij neni i përcakton ministri i shëndetësisë.

Nëse për natyrën e produktit biocid ose përdorimit të tij të propozuar ekzistojnë informacione që nuk është e nevojshme të dorëzohen, informacionet nuk dorëzohen.

Dispozita nga paragrafi 3 i këtij neni zbatohet edhe kur nga ana shkencore nuk është e domosdoshme ose teknikisht nuk është e mundur të dorëzohen informacione. Në raste të tilla dorëzohen vërtetime të pranuar nga Zyra e barnave, siç është ekzistenca e formulimit kornizë të cilën propozuesi ka të drejtë ta ketë në dispozicion.

Nëse pas evaluimit të dokumenteve, për evaluim të rrezikut nga produkti biocid, verifikohet se është e domosdoshme të dorëzohen të dhëna plotësuese, propozuesi është i obliguar t'i sigurojë, përfshirë edhe të dhënat nga testimet e nevojshme plotësuese.

Periodha kohore për evaluimin e dosjes llogaritet nga dita e dorëzimit të dosjes complete.

Mënyrën e evaluimit të dosjes për produkte biocide e cakton ministri i shëndetësisë.

Neni 29

Emri i substancës aktive duhet të jetë ashtu siç është shënuar në Listën e substancave aktive nga neni 24 paragrafi 2 i këtij ligji ose siç është shënuar në Listën EINECS dhe Listën Nacionale të substancave të reja dhe të klasifikuara që janë në qarkullim në territorin e Republikës së Maqedonisë.

Nëse substanca aktive nuk është përfshirë në listat nga paragrafi 1 i këtij neni, shënohet emri i saj i zakonshëm ISO, ose nëse kjo nuk është në disponim, shënohet në përputhje me nomenklaturën IUPAC.

Neni 30

Ministri i shëndetësisë përcakton procedurën për përfshirjen e substancave aktive në listat nga neni 24 paragrafi 2 i këtij ligji.

Neni 31

Testimet e biocideve bëhen në përputhje me nenin 9 të këtij ligji.

Nëse testimi është bërë me metoda të tjera të ndryshme nga ato të përcaktuara, nevoja për teste të reja vërtetohet për çdo kërkesë në veçanti, ku merret parasysh nevoja e minimizimit të testimeve mbi kurrizorë.

Neni 32

Që të evitohet përsëritja e testimeve mbi kurrizorë, ai që bën kërkesën për vënie në qarkullim të produktit biocid, para nisjes së procedurave që përfshijnë realizimin e eksperimenteve mbi kurrizorët, është i obliguar ta informojë Zyrën e barnave lidhur me qëllimet e tij dhe të kërkojë të dhëna për analiza të tilla të kryera për produkte biocide të ngjashme, si dhe emrin dhe adresën e titullarit të miratimit për vënie në qarkullim të biocidit.

Kërkesa nga paragrafi 1 i këtij neni duhet të shoqërohet me prova që propozuesi ka për qëllim të bëjë kërkesë për vënie në qarkullim të biocidit dhe se zotëron të gjitha të dhënat e tjera të nevojshme.

Zyra e barnave është e obliguar ta informojë mbartësin e miratimit për vënie në qarkullim të biocidit për emrin dhe adresën e mbartësit të miratimit, dhe informon mbartësin e miratimit për emrin dhe adresën e propozuesit të ri në mënyrë që të akordohet shkëmbimi i informacioneve, në interes të evitimit të përsëritjes së testeve të bëra mbi kurrizorët.

Neni 33

Informacionet që gjenden në dosjen e atij që bën kërkesën për vënie në qarkullim të biocidit për të cilin është lëshuar miratim për vënie në qarkullim, nuk mund të përdoren nga ana e kërkuësëve të tjerë për vënie në qarkullim të biocidit përveç rasteve të caktuara nga ministri i shëndetësisë.

Neni 34

Mbartësi i miratimit është i obliguar t'i dorëzojë Zyrës së barnave të gjitha informacionet relevante përse i përket:

- informatave ose informacioneve të reja lidhur me efektin e substancës aktive ose produktit biocid mbi njerëzit dhe ambientin jetësor,
- ndryshime të burimit ose përbërjes së substancës aktive,
- ndryshime në përbërjen e produktit biocid,
- shfaqjes së rezistencës, dhe
- ndryshime me karakter administrativ, siç jnaë ndryshimet e paketimit.

Neni 35

Zyra e barnave mban regjistër të biocideve në bazë të vendimeve të lëshuara për vënie në qarkullim.

Regjistri publikohet një herë në vit në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë" dhe përmban të dhënat mbi emrin tregtar të biocidit, emrin e substancës aktive, emrin e prodhuesit dhe koncesionerit, numrin dhe datën e lëshimit të vendimit dhe afatin e vlefshmërisë së miratimit.

Neni 36

Biocidet që janë klasifikuar si helmues, shumë helmues, kancerogjenë ose mutagjenë, si toksike për sistemin reprodaktiv, nuk duhet të miratohen për tu vënë në qarkullim për përdorim publik.

Neni 37

Me përjashtim nga neni 25 paragrafi 1 i këtij ligji, Zyra e barnave mund të lëshojë leje për përdorim të biocidit jo më gjatë se një periudhë prej 120 ditësh, në kushte të caktuara dhe në sasi të caktuara.

Neni 38

Në rast gjendjeje të jashtëzakonshme, dhe me qëllim që të ndalohet zhvillimi i ndonjë organizmi të paparashikuar, kur nuk ka mjete të disponueshme përkatëse ose kur nuk mund të ndërmerren masa të tjera, Zyra e Barnave lëshon leje për përdorimin e disa preparateve biocide të veçanta në kushte të veçanta dhe në sasi të specifikuar.

Neni 39

Miratimi për vënie në qarkullim të biocidit lëshohet brenda 60 ditëve nga dita e pranimit të dokumentacionit të kompletuar.

Nëse dokumentacioni nuk është i kompletë Zyra e barnave, brenda 15 ditëve nga dita e pranimit të kërkesës, do ta njoftojë atë që bën kërkesën për ta plotësuar dokumentacionin.

Kundër vendimit të Zyrës së barnave mund të bëhet ankesë pranë ministrit të shëndetësisë.

Neni 40

Miratimi për vënie në qarkullim të biocidëve rinovohet para skadimit të afatit për të cilin është lëshuar në bazë të një vlerësimi të përsëritshëm të dokumentacionit nga neni 28 paragrafi 1 i këtij ligji.

Për rinovimin e miratimit për vënie në qarkullim, mbartësi i miratimit për vënie në qarkullim duhet t'i bëjë kërkesë Zyrës së barnave të paktën 90 ditë para datës së skadencës së afatit të miratimit për vënie në qarkullim.

Neni 41

Zyra e barnave shfuqizon ose ndryshon miratimin për rinovim të vënies në qarkullim të biocidëve nëse:

- ka ndodhur ndryshim i fakteve në bazë të të cilave është lëshuar miratimi;
- substanca aktive është hequr nga përdorimi;
- kushtet e lëshimit të miratimit për vënie në qarkullim kanë ndryshuar ose nuk përmbushen më;
- ka ndodhur ndryshim i propozuesit të të drejtave të biocidit;
- miratimi është lëshuar në bazë të të dhënave të gabuara ose të pasakta;
- të dhëna plotësuese nga Qendra; dhe
- mbartësi i miratimit bën kërkesë të arsyetuar për shfuqizim ose ndryshim.

Nëse ndryshimi është në sajë të ndryshimit të përmbajtjes së listës së substancave aktive, e njëjta aprovohet pas evaluimit të bërë substancës aktive për të cilën bëhet kërkesa, në përputhje me procedurën e caktuar në nenin 25 paragrafi 1 i këtij ligji.

Për shfuqizimin ose ndryshimin e miratimit për vënie në qarkullim, Zyra e barnave njofton mbartësin e miratimit.

Neni 42

Zyra e barnave mund të bëjë ndryshime të kushteve të caktura për përdorim të biocidit, veçanërisht për mënyrën e përdorimit të sasive të përdorimit, në bazë të informatave të reja shkencore e teknike, si dhe për mbrojtjen e shëndetit të njerëzve dhe ambientit jetësor.

Neni 43

Biocidet duhet të përdoren në përputhje me shënimet dhe udhëzimet për përdorim të biocidit.

Përdorimi i drejtë i biocidit është aplikimi racional i kombinimeve të masave përkatëse fizike, biologjike, kimike e të tjera, ku përdorimi i produktit biocid kufizohet në minimumin e nevojshëm.

Nëse biocidi përdoret në vendin e punës, përdorimi duhet të jetë në përputhje me rregullat për mbrojtje gjatë punës.

Neni 44

Për biocidë për të cilat zotërohet miratim për vënie në qarkullim në ndonjë nga vendet anëtare të Bashkimit Evropian, realizohet procedurë e shkurtuar për vënie në qarkullim në territorin e Republikës së Maqedonisë në përputhje me nenin 25 paragrafi 2 i këtij ligji.

Neni 45

Nëse Zyra e barnave vlerëson se biocidi i miratuar nga ndonjë vend tjetër nuk i përmbush kushtet nga neni 28 i këtij ligji dhe propozon të kundërshtohet kërkesa ose do ta

kufizojë miratimin, për këtë do të informojë Komisionin Evropian, vendin i cili e ka lëshuar miratimin dhe propozuesin dhe do t'i arsyetojë shkaqet e kundërshtimit ose kufizimit.

Neni 46

Me përjashtim nga neni 25 i këtij ligji, Zyra e barnave mund të lejojë përdorimin e produkteve biocide dhe substancave aktive për produkte biocide të pamiratuara për arsye të realizimit të zhvillimeve dhe kërkimeve shkencore dhe testimëve të nevojshme për vënie në qarkullim.

Anlaizat dhe testimet nga paragrafi 1 i këtij ligji nuk realizohen nëse janë dorëzuar të dhënat:

- tek zhvillime dhe kërkime shkencore - nëse përgatiten dhe mbahen dosje të shkruara me të dhëna për identitetin e produktit biocid dhe substancës aktive, të dhëna për shënimin e tyre, sasi të marra, emrin dhe adresën e përdoruesëve finalë të produkteve biocide ose substancës aktive me të gjitha të dhënat për ndikimin e tyre mbi shëndetin e njerëzve dhe ambientit të jetesës;

- tek proceset e zhvillimit dhe kërkimeve të orientuara, informacionet i dorëzohen Zyrës së barnave para vënies në qarkullim, organit kompetent në vendin ku është bërë testimi.

Neni 47

Bocide që nuk kanë miratim për vënie në qarkullim ose substancë aktive e cila përdoret në biocid, nuk mund të jetë në qarkullim për kryerje të eksperimenteve ose testimëve që përfshijnë ose rezultojnë me çlirim në ambientin jetësor, vetëm nëse Zyra e barnave nuk ka dhënë miratim paraprek për kryerjen e eksperimenteve, përkatësisht testimëve dhe janë caktuar kushtet për realizimin e tyre.

Me përjashtim nga paragrafi 1 i këtij neni, Zyra e barnave në bazë të vlerësimit të të dhënave të disponueshme mund të lëshojë miratim për përdorimin e biocidit për qëllimin e kërkuar dhe ku do ta kufizojë sasinë e përdorur dhe sipërfaqen e trajtuar, me mundësi për të shtruar edge kërkesa plotësuese.

Neni 48

Nëse eksperimenti ose testimi bëhen në vendin ku biocidi nuk do të vihet në qarkullim, ai që bën kërkesën duhet të sigurojë leje për realizimin e tyre nga organi kompetent i vendit ku ato do të realizohen.

Nëse eksperimentet, përkatësisht testimet mund të kenë efekte negative mbi njerëzit, kafshët ose efekte të padëshirueshme për ambientin jetësor, Zyra e barnave mund ta ndalojë realizimin e tyre ose të lejojë të realizohen në kushte dhe kufizime të caktuara.

Neni 49

Ministri i shëndetësisë përcakton mënyrën e klasifikimit, paketimit dhe shënimit të produkteve biocide.

Neni 50

Nëse produkti biocid i miratuar përdoret si insekticid, acaricid, rodenticid, avicid ose moluskicid, Zyra e barnave mund të miratojë një mënyrë tjetër për shënim dhe paketim.

V. VËNIA NË QARKULLIM E DETERGJENTËVE

Neni 51

Detergjentët që vihen në qarkullim duhet të plotësojnë kushtet përpara i përket bioshpërbërjes dhe shënimit të caktuar me këtë ligj.

Për SAP që janë edhe substanca aktive për biocidë dhe që përdoren si dezinfektues, nuk aplikohen testet për bioshpërbërje primare dhe përfundimtare, vlerësim plotësues i rrezikut dhe metodat e eksperimentimeve dhe analizave të detergjentëve nëse:

- gjenden në Listën e substancave aktive për tu përfshirë në produkte biocide dhe në Listën për përfshirje në produkte biocide me rrezik të ulët nga neni 24 paragrafi 2 i këtij ligji dhe

- janë pjesë përbërëse e produktit biocid të miratuara në përputhje me nenin 37 të këtij ligji.

Prodhuesi i detergjentëve dhe/ose SAP mund të jetë person juridik me seli në Republikën e Maqedonisë.

Prodhuesi është përgjegjës për përputhshmërinë e detergjentëve dhe/ose SAP për detergjentë me dispozitat e këtij ligji.

Neni 52

SAP ose detergjentët që përbajnë SAP dhe të cilët i përmbushin kriteret për biodegradim aerob përfundimtar të caktuar me këtë ligj, mund të vihen në qarkullim pa kufizime të mëtejshme përsa i përket bioshpërbërjes.

Nëse detergjenti nuk përmban SAP për të cilin niveli i degradimit aerob është më i ulët se ai i parashikuar nga ky ligj, prodhuesi i detergjentit për aplikim industrial ose në institute ose i SAP për detergjentë për plikim në industri ose institucione, mund të kërkojë përjashtim në bazë të nenit 53 nga ky ligj.

Niveli i bioshpërbërjes primare do të matet për të gjithë SAP-ët në detergjentë që nuk kanë kaluar testin për degradim aerob përfundimtar.

Atyre SAP për detergjentë ku niveli i bioshpërbërjes primare është më i ulët se niveli i parashikuar me ligj, nuk mund tu lejohet përjashtim.

Metodat për vërtetimin e bioshpërbërjes së SAP-ve në detergjentë, si dhe metodat referente për analizë të detergjentëve i cakton ministri i shëndetësisë.

Neni 53

Kërkesa për përjashtim i bëhet Zyrës së barnave me një dosje teknike me informacionet e nevojshme për evaluimin e aspekteve të sigurisë lidhur me përdorimin specifike të SAP në detergjentë që nuk i plotësojnë kushtet nga testet për bioshpërbërje përfundimtare.

Dosja përfshin edhe informacione e rezultate nga testet për bioshpërbërje primare dhe nga vlerësimi plotësues për nivelin e rrezikshmërisë, të bëra në bazë të principit të vazhdueshmërisë dhe në përputhje me parimet e Praktikës së mirë laboratorike.

Vendimin për aprovimin e përjashtimit, Zyra e barnave e merr në bazë të mendimit të Komisionit për produkte kimike në bazë të këtyre kriterëve:

- nëse detergjenti, përkatësisht SAP për detergjentë nuk ka ndonjë përdorim të gjerë,

- nëse përdoret për përdorim - aplikim industrial ose institucione, dhe

- nëse rreziku për shëndetin e njerëzve dhe ambientit jetësor në përputhje me vëllimin e shitjes dhe mënyrës së përdorimit është i ulët në krahasim me përfitimin socio-ekonomik, përfshirë edhe sigurinë e ushqimit dhe standardet higjienike.

Ministri i shëndetësisë zgjeron përmbajtjen e vlerësimit plotësues për nivelin e rrezikshmërisë.

Neni 54

Prodhuesi i cili vë në qarkullim setergjentë ose SAP për detergjentë është i obliguar që Zyrës së barnave ti dorëzojë:

- informacione për një ose më shumë rezultate nga testet për bioshpërbërje;

- informata për SAP që nuk kanë kaluar testet e bioshpërbërjes përfundimtare dhe për të cilët është kërkuar derogacion;

- dosje teknike për rezultatet e testeve për bioshpërbërje primare;

- dosje teknike për rezultatet e testeve dhe informacionet plotësuese për vlerësimin e nivelit të rrezikshmërisë për SAP në detergjentë.

Prodhuesi është përgjegjës për realizimi korrektiv të testeve për detergjentë që janë vënë në qarkullim.

Prodhuesi duhet të katë dokumentacion të disponueshëm lidhur me analizat dhe eksperimentet e bëra për të provuar se të njëjtët janë bërë në përputhje me rregullat në bazë të këtij ligji, si dhe se ai mund të ketë përfitim nga drejta e pronësisë së rezultateve të analizave e eksperimenteve, në dallim nga rezultatet e analizave e eksperimenteve që janë të njohura për publikun.

Prodhuesit që vënë në qarkullim setergjentë ose SAP për detergjentë, me kërkuesë, duhet ti japin personelit mjekësor falas dhe pa zgjatje listat me të dhënat e përbërësve.

Informacionet nga Lista e të dhënave të përbërësve janë konfidenciale dhe mund të përdoren vetëm për nevoja të mjekësisë.

VI. PAKETIMI DHE SHËNIMI I PRODUKTEVE KIMIKE

Neni 55

Çdo person juridik që prodhon ose vë në qarkullim produkte kimike është i obliguar t'i paketojë dhe shënojë në përputhje me dispozitat e këtij ligji dhe rregullat e sjellura në bazë të tij.

Neni 56

Produkte kimike të rrezikshme, për të cilët nuk janë caktuar aparate speciale sigurie, mund të vihen në qarkullim vetëm në paketime që plotësojnë këto kushte:

1) paketimi të jetë i dizajnuar dhe i konstruktuar në mënyrë të tillë që përmbajtja të mos ketë mundësi të rrjedhë ose të derdhet, përveç rasteve kur janë caktuar masa speciale sigurimi;

2) paketimi dhe mbyllësit (tapat) të jenë të përpunuar nga materiale të forta e të fuqishme që nuk do të kenë mundësi të lirohen dhe nuk do të kenë reaksione me përmbajtjen e paketimit, ose nuk do të kenë mundësi të formojnë lidhje të rrezikshme em përmbajtjen e paketimit;

3) paketimi dhe mbyllësit (tapat) të jenë rezistentë ndaj eksponimit nën presion dhe mbingarkesave të tjera në kushte të zakonshme përdorimi-manipulimi;

4) enët e pajisura me mekanizma të zëvendësueshëm për mbyllje të jenë të dizajnuara në mënyrë të tillë që të mund të mbyllen përsëri pa pasur rrjedhje përkatësisht derdhje të përmbajtjes;

5) të gjitha paketimet pa dallim të vëllimit të tyre, që përmbajnë produkte kimike të destinuara për shitje, të shënuara si "shumë helmuese", "helmuese" dhe "korozive" duhet të zotërojnë mbyllës sigurie për fëmijë dhe paralajmërim taktik për rrezikshmërinë; dhe

6) të gjitha paketimet pa dallim të vëllimit të tyre, që përmbajnë produkte kimike të destinuara për shitje, të shënuara si "të dëmshme", "mjaft lehtë të ndezshme" dhe "lehtë të ndezshme" duhet të zotërojnë paralajmërim taktik për rrezikshmërinë.

Paketimi duhet të jetë i mbyllur me vulë në mënyrë të tillë që gjatë hapjes së parë vula të dëmtohet në mënyrë të pariparueshme

Neni 57

Paketimet që përmbajnë produkte kimike të rrezikshme, dhe që janë të destinuara për konsumin e gjerë nuk duhet të kenë:

1) formë dhe/ose dekoracion grafik i cili lehtësisht mund ta tërheqë ose nxisë kuriozitetin aktiv tek fëmijët ose do të mashtrëjë konsumatorët, ose

2) prezantim dhe/ose shenjë që përdoret për shënimin e ushqimit ose produkteve të ushqimit të kafshëve ose për shënimin e produkteve mjeksore ose të kozmetikës.

Neni 58

Prodhuesi, gjatë zgjedhjes së paketimit në të cilën vihet në qarkullim produkti kimik i rrezikshëm, është i obliguar të mbajë llogari për vetitë e produkteve kimike, qëllimin e përdorimit të tyre dhe mënyrën e përdorimit.

Produkt kimik i rrezikshëm duhet të shënohet në mënyrë të tillë që të mund të shikohet rrezikshmëria edhe nga ana e personave me nevoja të veçanta.

Produktet kimike të rrezikshme duhet të paketohen në paketime që nuk mund të hapen lehtë nga fëmijët.

Prodhuesi është i obliguar ta verifikojë përshatshmërinë e paketimit në laborator të autorizuar.

Neni 59

Produktet kimike që vihen në qarkullim duhet të plotësojnë këto kushte përsa i përket shënimit dhe paketimit:

1) Shënimi i produkteve kimike të rrezikshme duhet të jetë i dukshëm, i qartë, i padyshimtë dhe i pafshirëshëm;

2) Çdo paketim i produktit kimik të rrezikshëm duhet të përmbajë minimum këto informacione:

- emrin e licencuar të produktit kimik;

- shenjë për formën e produktit kimik;

- emrin e substancës siç është shënuar në Listën EINECS. Nëse substance nuk është përfshirë ende në listën ekzistuese, emri duhet të shkruhet me një emër ndërkombëtar të njohur;

- emri, adresa dhe numri i telefonit të personit që është përgjegjës për vënien në qarkullim të preparatit - prodhues, importues ose distribues;

- simbolet për rrezik dhe shënime mbi rrezikshmërinë gjatë përdorimit të produkteve kimike, dizajni i simboleve për rrezikshmëri dhe shënime që tregojnë për rrezikshmërinë duhet të jenë në përputhje me standardet ndërkombëtare. Simbolet duhet të jenë të stampuara me bojë të zezë në sipërfaqe portokalli-të verdhë. Kur për shënimin e produktit kimik të rrezikshëm duhet të aplikohet më shumë se një shenjë ose simbol, atëherë obligimi që të vihet shenja T, i bën shenjat X dhe S të kushtëzuara, vetëm nëse nuk është përcaktuar ndryshe; obligimi që të vihet shenja S e bën të paobligueshme aplikimin e shenjës X; dhe obligimi që të vihet shenja E i bën të paobligueshme aplikimet e shenjave F dhe O;

- tekst të standartizuar në përputhje me standardet ndërkombëtare që mundëson paralajmërim për rreziqet lidhur me përdorimin e produkteve kimike të rrezikshme (frazë -R);

- tekst të standartizuar në përputhje me standardet ndërkombëtare që mundëson njoftime për këshilla të ruajtjes së sigurt dhe përdorimit të produkteve kimike të rrezikshme (frazë -S);

- numrin EEC, nëse është caktuar, (merret nga lista EINECS ose ELINCS).

3) Në rastet kur produktet kimike që janë klasifikuar si ngacmuese, lehtë të ndezshme, të ndezshme dhe oksiduese, ku paketimi nuk ka vëllim më të madh se 125 ml, nuk ka nevojë për shënim me frazën R dhe S. Kjo aplikohet edhe në rast të të njëjtit vëllim të substancave të dëmshme që nuk janë destinuar për shitje me pakicë.

4) Shënimi i produkteve kimike me fjalët "jo helmuese", "jo të dëmshme" ose çdo lloj tjetër shënimi, nuk duhet të vendosen në etiketën e paketimit të produkteve kimike që janë lëndë e këtij ligji.

5) Etiketa e paketimit duhet të jetë e ngjitur - e varur fortë në një ose disa sipërfaqe të paketimit, kështu që të dhënat që gjenden në etiketë të mund të lexohen horizontalisht kur paketimi është vendosur në mënyrë normale. Përmasat e etiketës duhet të jenë:

- jo më pak se 52x74 mm tek paketime sipërfaqja e të cilave nuk tejkalon 3 l,

- jo më pak se 74x105mm tek paketime me sipërfaqja mbi 3 l deri në 50 l;

- jo më pak se 105x148mm tek paketime me sipërfaqja mbi 50 l deri në 500 l;

- jo më pak se 148x210mm tek paketime me sipërfaqja mbi 500 l;

Çdo simbol duhet të mbulojë të paktën një të dhjetën e sipërfaqes së etiketës por jo të jetë më i vogël se 1cm². E gjithë sipërfaqja e etiketës duhet të jetë e ngjitur në paketim menjëherë pas mbushjes me substancën. Përrjashtim, shënimi në mënyrë të tillë nuk është i nevojshëm nëse të gjitha të dhënat e përmendura më parë janë qartë të dukshme në vetë paketimin.

Ngjyra dhe pamja e etiketës ose në rastin e përjashtuar për shënim, të paketimit, duhet të vendoset shenja për rrezik dhe sfondi i saj duhet të jenë të qarta.

Informacionet që duhet të shkruhen në etiketë duhet të dallohen qartë nga sfondi dhe të jenë me përmasa të tilla që të mund të lexohen lehtë.

6) Sasia nominale (e shprehur si masë ose vëllim) e përmbajtjes në raste të produkteve për konsum të gjerë.

Shpjegimi i shenjave dhe simboleve për rrezik të produkteve kimike dhe shënimeve për paralajmërim dhe njoftime janë në gjuhën maqedonase dhe në alfabetin e saj qirilik, me aplikim të titullit që përdoret më shpesh (titull trivial).

Përrjashtim nga paragrafi 2 i këtij neni, nëse produktet kimike të rrezikshme janë të destinuara për përdorim industrial dhe/ose laboratorik, mund të pajisen me udhëzime në ndonjë gjuhë tjetër, vetëm nëse të gjitha ata që i përdorin e punojnë me produktet kimike janë të informuar për karakteristikat e rrezikshme të produkteve kimike.

Dispozitat e këtij neni që kanë të bëjnë me gjuhën i përkasin edhe produkteve biocide.

Neni 60

Në përjashtim nga neni 59 i këtij ligji, do të llogaritet se kërkesat për shënim janë përmbushur edhe tek:

- paketime të jashtme që përmbajnë një ose më shumë paketime të brendshme nëse janë shënuar në përputhje me rregullat ndërkombëtare për transport të substancave të rrezikshme dhe nëse paketimet e brendshme janë shënuar në përputhje me nenin 59 të këtij ligji;

- paketime të veçanta nëse paketimi është shënuar në përputhje me rregullat ndërkombëtare për transport të substancave të rrezikshme si dhe në përputhje me kërkesat nga neni 59 pika 2, kryeradha 1,2,4,6,7, dhe 8 të këtij ligji;

- lloje të veçanta paketimi (gaz cilindra të lëvizshëm).

Neni 61

Në përjashtim nga nenin 59 pika 5 e këtij ligji, shënimi mund të bëhet edhe në tjetër mënyrë:

- tek paketimet që janë mjaft të vogla ose në ndonjë mënyrë tjetër të papërshtatshme për shënim;

- tek paketime që përmbajnë sasi të vogla të substancave të rrezikshme që nuk janë eksplozive, shumë helmuese ose helmuese dhe të cilat nuk përbëjnë rrezik për personat që punojnë ose i përdorin ato, ose për persona të tjerë; dhe

- në rast kur paketimet që përmbajnë substanca eksplozive, shumë helmuese dhe helmuese janë të vogla dhe nuk ka vend për frikë nga çdo lloj rreziku për personin që punon ose i përdor ato ose për persona të tjerë.

Përrjashtimi nga paragrafi 1 i këtij neni nuk lejon ndonjë përdorim tjetër të simboleve, shenjave për rrezik, për rrezik dhe siguri të caktura me këtë ligj.

Neni 62

Produktet kimike të rrezikshme duhet të shënohen me nivelin më të lartë të rrezikut që përbëjnë.

Nëse ndonjë produkt kimik është klasifikuar si i rrezikshëm, ndalohet të shënohet si më pak i rrezikshëm ose jo i rrezikshëm për shëndetin e njerëzve dhe për ambientin jetësor.

Ndalohet shënimi i produkteve kimike me shenja si “jo helmuese”, “jo ndotëse”, “ekologjike” ose ndonjë term tjetër që tregon se preparati nuk është i rrezikshëm, përkatësisht term i cili nënvlerëson rrezikshmërinë e preparatit.

Neni 63

Në udhëzimet e përdorimit të preparateve për përdorim të përgjithshëm, që përmbajnë substanca të përmendura në nenin 2 pika 2 të këtij ligji, nevojitet të përfshihen informacione për sigurinë gjatë përdorimit, për mbrojtjen e shëndetit të njerëzve, masa vërejtëse dhe masa për ndihmë të shpejtë në rast fatkeqësie.

Neni 64

Mënyrën e shënimit dhe mënyrën e paketimit të produkteve kimike të rrezikshme i përcakton ministri i shëndetësisë.

Neni 65

Me qëllim që përdoruesve profesionalë tu mundësohet nëdrrmarja e masave të nevojshme për mbrojtjen e ambientit jetësor dhe shëndetit të njerëzve dhe për siguri në vendin e punës gjatë ose para furnizimit të parë të substancës së rrezikshme dhe produkteve biocide, çdo prodhues, importues ose distribues duhet që përdoruesit përfundimtar t'i dorëzojë fletë sigurie.

Fleta e sigurisë mund të dorëzohet në formë me shkrim ose elektronike dhe duhet të përmbajë informacione për shëndetin e njerëzve dhe ambientin jetësor.

Përmbajtjen e udhëzimeve të masave të sigurisë i përcakton ministri i shëndetësisë në pajtim me ministrin e ambientit jetësor dhe planifikim hapsinor dhe me ministrin e punës dhe politikës sociale dhe ministrin e bujqësisë, pyjeve dhe administrimit të ujrave.

Personat juridikë të cilët vënë në qarkullim produkte kimike janë të obliguar t'i ndjekin ndryshimet dhe informatat e reja lidhur me produktet kimike dhe të njoftojnë për to përdoruesin përfundimtar dhe Zyrën e barnave.

Neni 66

Prodhuesit, distribuesit dhe importuesit e substancave të rrezikshme të përmendura në Listën ELINCS, por jo edhe në Listën Nacionale të substancave të reja dhe atyre të klasifikura që janë në qarkullim në Republikën e Maqedonisë, janë të obliguar të bëjnë kërkime dhe hulumtime për tu informuar për të dhëna relevante e të disponueshme për substancën. Paketimi dhe shënimi i kushtëzuar i atyre substancave duhet të bëhet në bazë të informacioneve të marra në këtë mënyrë, dhe në përputhje me nenin 59 të këtij ligji.

Neni 67

Ndalohet publiciteti-reklama e produkteve kimike të rrezikshme pa përcaktimin e kategorisë së rrezikshmërisë në përputhje me nenin 2 pika 2 të këtij ligji.

Neni 68

Propozuesi i cili ka për qëllim t'i bëjë reklamë biocidit është i obliguar që së bashku me regjistrimin të paraqesë edhe tekstin integral të reklamës.

Gjatë reklamimit të biocideve në mënyrë të obligueshme përdoret ky tekst: “Përdore në mënyrë të sigurt biocidin. Gjithmonë para përdorimit lexo etiketën dhe informacionet për produktin”.

Këto fjali duhet të jenë të ndara qartë në raport me tërë reklamën.

Fjala biocid gjatë publicitetit mund të zëvendësohet me llojin e biocidit.

Gjatë publicitetit konsumatori nuk duhet të gënjejehet për rrezikun që përfaqëson produkti kimik për shëndetin e njerëzve dhe për ambientin jetësor.

Gjatë publicitetit të produktit biocid nuk duhet të përdoret termet “produkt biocid me rrezikshmëri të ulët”, “jo toksik”, “i parrezikshëm” ose shprehje të ngjashme.

Neni 69

Në paketimet në të cilat detergjentët vihen në shitje me shenja të lexueshme, të qarta, të dukshme dhe me shenja që nuk fshihen duhet të qëndrojnë këto informacione:

- 1) emri dhe emri i licencuar i produktit;
- 2) emri, ose emri i licencuar ose shenja mbrojtëse dhe adresa e numri i telefonit të palës përgjegjëse për lëshimin në qarkullim të produktit; dhe
- 3) adresa, adresa e-mail/nëse ka mundësi/, dhe numri i telefonit të personit nga i cili mund të merret lista e të dhënave të përbërësve.

Informacionet nga paragrafi 1 i këtij neni shkruhen në të gjiha dokumentet që shoqërojnë detergjentët që transportohen në paketime të mëdhaja.

Në paketimin e detergjentëve duhet të shënohet edhe përmbajtja e tyre. Paketimi duhet të përmbajë edhe udhëzimet për përdorim dhe paralajmërimet speciale nëse kjo është e nevojshme.

Nuk duhet të përdoren shenja grafike të frutave nëpër paketimet në të cilat detergjentët u shiten konsumatorëve dhe me të cilat mund të shkaktohet një ide e gabuar tek konsumatori përse i përket përdorimit të produkteve të lëngshme

Të dhënat për përmbajtjen e detergjentit që duhet të shënohen në paketim si dhe rregullat e veçanta e të përgjithshme të shënimit i përcakton ministri i shëndetësisë.

VII. SIGURIA KIMIKE

Neni 70

Personat juridike që ushtrojnë veprimtari prodhuese ose tregtare me produktet kimike, në bazë të këtij ligji, si dhe të gjithë që përdorin ose manipulojnë me produkte kimike, janë të obliguar të sigurojnë siguri kimike.

Të gjithë përdoruesit e produkteve kimike të rrezikshme, gjatë furnizimit me produkte kimike, duhet të paralajmërohen për vetitë e tij të rrezikshme, me udhëzime përkatëse për përdorim të drejtë, për procedurat e ruajtjes së shëndetit të njerëzve dhe ambientit jetësor, si dhe për menaxhimin me mbeturinat e produkteve kimike dhe paketimit.

Përmbajtjen dhe mënyrën e paralajmërimit të përdoruesve i përcakton ministri i shëndetësisë në pajtim me ministrin e ambientit jetësor dhe planifikim hapsinor dhe me ministrin e bujqësisë, pyjeve dhe administrimit të ujrave

Neni 71

Personat juridike që ushtrojnë veprimtari prodhuese ose qarkullimi me produktet kimike, janë të obliguar të sigurojnë udhëzime për përdorim të drejtë të produkteve kimike, për përdorim pa rrezikuar jetën e vet ose jetën e personave të tjerë, të mos shkaktojnë efekte të dëmshme për shëndetin e njerëzve ose ambientin jetësor, me mbeturinat të veprojnë në përputhje me rregullat, dhe ato janë përgjegjës për çdo lloj dëmi që mund të ndodhë gjatë prodhimit ose qarkullimit të tyre.

VIII. OBLIGIMI PËR NJOFTIM

Neni 72

Notifikuesi duhet në mënyrë të rregullt, të paktën një herë në vit, ta njoftojë me shkrim Zyrën e barnave për:

- ndryshime për sasinë vjetore ose të përgjithshme të produkteve kimike të vëna në qarkullim,
- informatat e reja mbi efektet e produkteve kimike mbi njeriun dhe/ose ambientin jetësor,
- për çdo përdorim të ri për të cilin vihet në qarkullim,

- për çdo ndryshim të përbërjes,
 - për çdo ndryshim të statusit të prodhuesit ose importuesit,

Notifikuesi është i obliguar që të dhënat për emrin dhe sasinë e produkteve kimike të vëna në qarkullim gjatë vitit të kaluar t'ia dorëzojë Zyrës së barnave deri në fund të kuartalit të parë të viti aktual.

Neni 73

Nëse sasia e substancës së regjistruar të cilën notifikuesi e ka vënë në qarkullim, gjatë përiudhës prej një viti ose komplet nga fillimi i vënies në qarkullim, i tejkalon sasinë përkufizuese, notifikuesi është i obliguar t'i dorëzojë Zyrës së barnave rezultatet e analizave plotësuese.

Llojet e analizave dhe eksperimenteve plotësuese i përcakton ministri i shëndetësisë.

Zyra e barnave mund t'i pranohet edhe rezultatet e eksperimenteve mbi kurrizorët për të njëjtën substancë që i ka bërë tjetër regjistruar, nëse ai pajtohet me këtë me shkrim.

Nëse notifikuesi nuk dorëzon eksperimente e analiza plotësuese, Zyra e barnave mundet ta ndalojë përkohësisht vënien në qarkullim të substancës.

Sasinë e kufizuara të substancave të reja për të cilat kërkohen analiza plotësuese, llojin dhe volumin e analizave, si dhe metodat e analizave e eksperimenteve në bazë të të cilave të dhënat për të njëjtin qëllim mund të përdoren nga regjistruar tjetër, i përcakton ministri i shëndetësisë.

Neni 74

Zyra e barnave shkëmben të dhëna në nivel ndërkombëtar për:

- substancë të re të publikuar në listën ELINCS;
- të dhëna për substanca ekzistuese me qëllim përgatitjen e vlerësimit të rrezikshmërisë dhe për klasifikim të veçantë të substancave ekzistuese nga lista EINECS;
- të dhëna për biocide me qëllim përgatitjen e listave përmbledhëse dhe
- të dhëna të tjera që rrjedhin nga ky ligj, në përputhje me programet ndërkombëtare për bashkëpunim dhe marrëveshjeve ndërkombëtare.

Neni 75

Nëse notifikuesi dhe propozuesi vërtetojnë se zbulimi i disa të dhënave të veçanta që përbëjnë sekret afarist mund të shkaktojnë humbje komerciale, mund t'i shënojnë ato të dhëna me shkallë sekreti, ndërsa Zyra e barnave duhet t'i trajtojë të njëjtat si të tilla, me përjashtim të rasteve kur përbëjnë kërcënim për mbrojtjen e shëndet të njerëzve dhe ambientit jetësor.

Të dhëna që janë të rëndësishme për mbrojtjen e shëndet të njerëzve dhe ambientit jetësor dhe të cilat nuk do të llogariten si sekrete janë:

- 1) emri tregtar i substancës ose preparatit,
- 2) emri dhe adresa e prodhuesit të produktit kimik, produktit biocid, përkatësisht substancës aktive për produkt biocid;
- 3) emri dhe adresa e notifikuesit, përkatësisht propozuesit;
- 4) emri dhe përmbajtja e substancës aktive në produktin biocid dhe emri i produktit biocid;
- 5) vetitë fizike dhe kimike të produktit kimik, produktit biocid, përkatësisht substancës aktive për produkt biocid;
- 6) përshkrimi i metodave dhe masave për mbrojtje nga efektet e dëmshme të substancës ose për kthimin e substancës në të parrezikshme;
- 7) rezultatet e përgjithshme nga eksperimentet dhe testet e produktit biocid të bëra në bazët të nenit 31 të këtij ligji;
- 8) rezultatet e përgjithshme të eksperimenteve toksike dhe ekotoksikologjike;

9) shkalla e pastërtisë së substancës dhe identifikimi i përzjerjeve dhe substancave plotësuese të rrezikshme, nëse ato janë të rrezikshme dhe nëse kjo është e nevojshme për klasifikimin dhe shënimin e substancës;

10) rekomandime për masat parandaluese gjatë përdorimit-manipulimit, magacionimit, transportit, përdorimit dhe masa urgjente në rast zjarri ose rreziqesh të tjera;

11) të dhëna nga udhëzimet për masat e sigurisë;

12) metoda për mënjanimin e mbeturinave dhe ambalazhin e tij;

13) procedurat që duhet të ndiqen dhe masat urgjente që duhet të ndërmerren në rast rrjedhjeje ose derdhjeje;

14) metoda analitike për vlerësimin e eksponimit të njerëzve dhe ambientit jetësor, dhe

15) masa të ndihmës së shpejtë dhe këshilla mjekësore në raste të lëndimit të personave.

Nëse prodhuesi, ai që bën kërkesën ose importuesi i produktit biocid ose substancës aktive të destinuar për produkt biocid, vendos të vejë në disponim disa të dhëna të caktuara të llogaritura më parë si sekrete, për këtë është i obliguar të njoftojë Zyrën e barnave.

IX. PRODHIMI I PRODUKTEVE KIMIKE

Neni 76

Personat juridikë që prodhojnë produkte kimike të rrezikshme janë të obliguar të sigurojnë kushte me të cilat do të ulët ose ndalohet niveli i rrezikut për shëndetin e njerëzve dhe ambientit jetësor dhe të sigurojnë zëvendësim të produkteve kimike të rrezikshme me ato më pak të rrezikshme.

Neni 77

Personat juridikë që prodhojnë produkte kimike të rrezikshme duhet të plotësojnë kushtet e caktuara me këtë ligj dhe rregullat e sjellura në bazë të këtij ligji dhe të kenë leje për ushtrimin e veprimtarisë - prodhim të produkteve kimike të rrezikshme.

Lejen nga paragrafi 1 i këtij neni e lëshon ministri i shëndetësisë me pajtim paraprak të ministrit të bujqësisë, pyjeve dhe administrimit të ujërave, ministrit të punës dhe politikës sociale, ministrit të ambientit jetësor dhe planifikim hapsinor, dhe ministrit të ekonomisë.

Zyra e barnave mban evidencë të personave juridikë të cilëve u është lëshuar leje për ushtrimin e veprimtarisë - prodhim i produkteve kimike të rrezikshme.

Neni 78

Personat juridikë që prodhojnë produkte kimike të rrezikshme duhet të kenë ambient, pajisje dhe kuadro përkatës.

Kushtet më të afërta përta i përket ambientit, pajisjeve dhe kuadrove nga paragrafi 1 i këtij neni i përcakton ministri i shëndetësisë në pajtim me ministrin e ambientit jetësor dhe planifikim hapsinor.

Neni 79

Personi juridik që prodhon produkte kimike të rrezikshme është i obliguar ti njohë të gjithë të punësuarit me rrezikun për shëndetin dhe ambientin jetësor nga produktet kimike të rrezikshme dhe me mënyrën e mbrojtjes.

Punëtorët të cilët përdorin dhe punojnë me produkte kimike të rrezikshme duhet të jenë të aftësuar nga ana profesionale për sigurinë gjatë punës me produkte kimike.

Personat juridikë nga paragrafi 1 i këtij neni janë të obliguar të kujdesen për aftësimin e vazhdueshëm të punonjësve që përdorin dhe punojnë me produkte kimike.

Aftësimin e punonjësve që përdorin dhe punojnë me produkte kimike të rrezikshme e bëjnë persona juridikë që plotësojnë kushtet përta i përket ambientit, pajisjeve dhe kuadrove, në bazë të autorizimit nga ministri i shëndetësisë.

Përmbajtjen e programit për aftësim, për mënyrën e aftësimit, njohuritë e punëtorit në varësi të llojit të punës që ushtron, si dhe ambjentin, pajisjet dhe kuadrot e personave juridikë që duhet të plotësojnë kushtet për të realizuar aftësimet, i përcakton ministri i shëndetësisë në pajtim me ministrin e punës dhe politikës sociale, ministrin e ambjentit jetësor dhe planifikim hapsinor dhe ministrin e bujqësisë, pyjeve dhe administrimit të ujrave.

Neni 80

Personat juridikë që prodhojnë produkte kimike të rrezikshme janë të obliguar të mbajnë evidencë me të dhënat për emrin e produktit kimik, sasitë e prodhuara, afatin e përdorimit, datën e prodhimit dhe qëllimin.

Neni 81

Personat juridikë që prodhojnë produkte kimike të rrezikshme janë të obliguar të kujdesen për grumbullimin, ruajtjen e drejtë dhe mënjanimin e sigurtë të mbeturinave në përputhje me rregullat për mbeturina.

Neni 82

Prodhuesi i produkteve kimike të rrezikshme është i obliguar ta njoftojë Zyrën e barnave për çdo ndryshim që mund të ndikojë në plotësimin e kushteve të caktuara nga ky ligj.

Nëse kushtet për prodhim nuk janë përmbushur, Zyra e barnave e tërheq lejen e punës dhe e fshin personin juridik nga evidenca e personave juridikë që ushtrojnë veprimtari - prodhim të produkteve kimike.

X. TREGTI ME PRODUKTE KIMIKE

Neni 83

Tregti me produkte kimike të rrezikshme mund të ushtrojnë persona juridikë të cilët i plotësojnë kushtet përpara i përket ambjentit, pajisjeve dhe kuadrove të caktuara me këtë ligj dhe rregullat në bazë të këtij ligji dhe persona juridikë që kanë leje për ushtrimin e veprimtarisë të lëshuara nga Zyra e barnave.

Aprovimi për ushtrimin e veprimtarisë tregti me produkte kimike të rrezikshme jepet për një periudhë pesë vjeçare.

Zyra e barnave mban evidencë të personave juridikë të cilëve u është lëshuar aprovimi për ushtrimin e veprimtarisë - tregti me produkte kimike të rrezikshme.

Neni 84

Përveç kushteve të përgjithshme, personat juridikë janë të detyruar të plotësojnë edhe këto kushte të veçanta minimale për ushtrim të tregtisë me produkte kimike të rrezikshme:

1) të kenë kuadro me përgatitje të lartë profesionale nga fusha e kimisë, teknologjisë, farmacisë, mjeksisë, biologjisë, përkatësisht bujqësisë ose veterinarisë në varësi të qëllimit të produkteve kimike dhe të jenë të profesionalisht të aftësuar për punën me produkte kimike;

2) të kenë ambiente përkatëse për sistemim, ruajtje dhe dhënie të produkteve kimike të rrezikshme, që nga pikëpamja e vendndodhjes, mënyrës së ndërtimit, ajrosjes, temperaturës dhe lagështisë i plotësojnë kushtet teknike dhe sanitaro-higjenike si dhe kushtet e tjera të caktuara me ligj.

3) në një vend të dukshëm të ambjentit ku bëhet shitja e produkteve kimike të vendosen udhëzimet për masat dhe mjetet për ndalim nga helmimi, mënyra e dhënies së ndihmës së parë në rast helmimi, mënyra për mënjanimin e produktit kimik që vihet në qarkullim - në shitje (neutralizimi, mjete për shpëlarje); dhe

4) të kenë në dispozicion mjete të përshtatshme për dhënie të ndihmës së parë (anti helme - antidote, mejeje për shpëlarje dhe të tjera);

Kushtet më të afërta përpara i përket ambjentit dhe pajisjeve i përcakton ministri i shëndetësisë në pajtim me ministrin e ambjentit jetësor dhe planifikim hapsinor.

Dispozita nga paragrafi 1 i këtij neni nuk aplikohet në institucionet kërkimoro-shkencore, ato të arsimit dhe shëndetësisë që përdorin produkte kimike për ushtrimin e veprimtarisë kryesore.

Neni 85

Personi juridik që ushtron veprimtari tregti me produkte kimike të rrezikshme është i detyruar të sigurojë aftësim profesional të personave që punojnë me produkte kimike dhe të kujdeset për aftësimin e tyre të vazhdueshëm.

Përmbajtjen e programit për aftësim, për mënyrën e aftësimit, njohuritë e punëtorit në varësi të llojit të punës që ushtron, si dhe kushtet që duhet të plotësojnë personat juridikë që realizojnë aftësimet, i përcakton ministri i shëndetësisë në pajtim me ministrin e punës dhe politikës sociale, ministrin e ambjentit jetësor dhe planifikim hapsinor dhe ministrin e bujqësisë, pyjeve dhe administrimit të ujrave.

Neni 86

Personat juridikë që ushtrojnë tregti me produkte kimike të rrezikshme janë të obliguar të mbajnë evidencë në të cilën përmbahet:

- të dhëna për produktin kimik (emri i produktit kimik, sasitë e lëshuara, afati i përdorimit, qëllimi);

- të dhëna për përdoruesin (emri, mbiemri, numri i amzës, adresa, firma e atij që ka lëshuar dhe pranuar produktin kimik të rrezikshëm dhe datën e lëshimit.)

Të dhënat nga paragrafi 1 i këtij neni ruhen të paktën pesë vjetë.

Ndalohet lëshimi i produkteve kimike të rrezikshme personave nën moshën 18 vjeçë.

Neni 87

Personi juridik që ushtron tregti me produkte kimike mund të importojë produkte kimike të rrezikshme nga neni 2 pika 2 nënpikat f deri në h nga ky ligj, në bazë të lejes për import, të lëshuar nga Zyra e barnave.

Zyra e barnave mban evidencë për lejet e lëshuara për import të produkteve kimike nga paragrafi 1 i këtij neni.

Neni 88

Personat juridikë që ushtrojnë tregti me produkte kimike të rrezikshme janë të obliguar të kujdesen për grumbullimin, ruajtjen e drejtë dhe mënjanimin e sigurtë të mbeturinave në përputhje me rregullat për mbeturina.

XI. MBROJTJA E SHËNDETIT TË PËRGJITHSHËM DHE AMBJENTIT RRETHUES

Neni 89

Ministri i shëndetësisë dhe ministri i ambjentit jetësor dhe planifikimit hapsinor, mund të ndalojë përkohësisht ose kufizojë prodhimin, shpërndarjen ose përdorimin e produkteve kimike të rrezikshme nëse ekziston dyshimi se ato janë të dëmshme për shëndetin e njerëzve dhe amjentit të jetesës.

Ministri i shëndetësisë dhe ministri i ambjentit jetësor dhe planifikimit hapsinor, mund të ndalojnë përkohësisht ose kufizojnë prodhimin, tregtinë dhe përdorimin e produkteve kimike të rrezikshme që gjenden në listën e konventave të ratifikuara ndërkombëtare.

Ministri i shëndetësisë dhe ministri i ambjentit jetësor dhe planifikimit hapsinor, mund të aprovojnë vënien në qarkullim ose përdorimin në kushte të veçanta të disa produkteve kimike të rrezikshme që përmbajnë ose mund të çlirojnë substanca të rrezikshme për njerëzit dhe ambjentin e jetesës.

XII. PROCEDURA PËR NJOHJE TË PËRBASHKËT TË CERTIFIKATAVE PËR EKZAMINIMET E REALIZUARA

Neni 90

Ekzaminimet jo klinike të ndonjë produkti kimik, rezultatet e të cilave mundësojnë vlerësimin e potencialit të tyre të rrezikut për njerëzit dhe ambientin jetësor, dhe të cilat realizohen për procedurat për vënien në qarkullim të produktit kimik, për përdorimin e tij, regjistrimin ose për njoftim, realizohen në përputhje me principet e Praktikës së mirë laboratorike.

Parimet e Praktikës së mirë laboratorike i përcakton ministri i shëndetësisë.

Neni 91

Personat përgjegjës të cilët dorëzojnë rezultatet e ekzaminimeve janë të obliguar të vërtetojnë se ekzaminimet mbi të cilat bazohen rezultatet janë në përputhje me kërkesat e parimeve të Praktikës së mirë laboratorike. Vërtetimi duhet të përmbajë:

1. certifikatë për Praktikë të mirë laboratorike;
2. deklaratë nga laboratorit i cili kryen ekzaminimet dhe vërtetim se testi është kryer në bazë të principeve për Praktikë të mirë laboratorike (PML).

Çertifikatë nga ndonjë vend tjetër i huaj me të cilin Republika e Maqedonisë ka nënshkruar marrëveshje për njohje të përbashkët të të dhënave, do të llogaritet e njësoj e vlefshme si edhe çertifikata nga paragrafi 1 i këtij neni.

XIII. MBIKQYRJA INSPEKTORIALE

Neni 92

Mbikqyrjen inspektoriale për zbatimin e këtij ligji dhe rregullave në bazë të tij e ushtron Inspektoriati shtetëror sanitaro shëndetësor, nëpërmjet inspektorëve për produkte kimike.

Mbikqyrjen inspektoriale për tregti me produkte kimike të destinuar për mbrojtjen e bimëve e ushtron organi kompetent i drejtorisë nga Ministria e bujqësisë, pyjeve dhe administrimit të ujrave.

Mbikqyrjen inspektoriale për përmbushjen e kushteve për prodhim dhe tregti me produkte kimike përsa i përket mbrojtjes së ambientit jetësor nga ndikime të padëshirueshme të produkteve kimike e ushtron Inspektoriati shtetëror për ambient jetësor.

Mbikqyrjen inspektoriale për plotësimin e kushteve për mbrojtje gjatë punës, e ushtron Inspektoriati shtetëror i punës.

Neni 93

Inspektorë për produkte kimike mund të jenë persona që përveç kushteve të përgjithshme nga Ligji për nëpunës shtetërorë kanë edhe arsim të lartë nga fusha e farmacisë, kimisë, teknologjisë dhe kanë dhënë provimin për njohje të produkteve kimike si dhe kanë të paktën pesë vjetë përvojë pune.

Mënyrën për realizimin e trajnimit dhe përmbajtjen e programit për dhënien e provimit për njohje të produkteve kimike i përcakton ministri i shëndetësisë në pajtim me ministrin e ambientit jetësor dhe planifikim hapsinor.

Neni 94

Inspektorët për produkte kimike mund të marrin mostra të produkteve kimike pa shpërblim të vlerës së tyre, me qëllim verifikimin e cilësisë.

Analizat e mostrave të marra nga inspektorët bëhen në laboratorë të akredituar.

Akreditimi i laboratorëve bëhet në bazë të rregullave për akreditim.

Deri në akreditimin e laboratorëve, analizën e mostrave nga paragrafi 2 i këtij neni do ta bëjnë laboratorët ekzistues.

Neni 95

Gjatë mbikqyrjes inspektoriale, inspektori, në kuadër të autorizimeve të tij, ka të drejtë dhe obligim të:

1) të ndalojë prodhimin dhe tregtinë e produkteve kimike nëse nuk janë plotësuar kushtet e caktuara nga ky ligj dhe rregullat në bazë të këtij ligji;

2) të ndalojë prodhimin dhe tregtinë e produkteve kimike nëse ekziston rrezik i drejtpërdrejt për shëndetin e njerëzve dhe ambientin rrethues;

3) të ndalojë prodhimin dhe tregtinë e produkteve kimike nëse substanca nuk është regjistruar në përputhje me këtë ligj dhe nuk është regjistruar në listën e produkteve kimike që mban Zyra e barnave,

4) të ndalojë prodhimin dhe tregtinë e produktit kimik të rrezikshëm nëse nuk është i klasifikuar, shënuar dhe paketuuar në përputhje me dispozitat e këtij ligji dhe rregullat që rrjedhin në bazë të këtij ligji;

5) të ndalojë tregtinë e produktit kimik të rrezikshëm për të cilin nuk janë siguruar udhëzime për masat e sigurisë; dhe

6) të urdhërojë edhe masa të tjera dhe të përcaktojë afate për zbatimin e tyre për të përputhur punën e personave juridikë me këtë ligj dhe me rregullat që rrjedhin në bazë të këtij ligji.

Neni 96

Inspektori me vendim i përcakton masat për të cilat është i autorizuar, në bazë të rregullave për procedurë të përgjithshme administrative dhe në bazë të këtij ligji.

Ankesa lidhur me vendimin nuk e shtyn zbatimin e tij. Pas ankesës kundër vendimit të inspektori në shkallë të dytë vendos ministri i shëndetësisë.

XIV. DISPOZITA KUNDËRVAJTËSE

Neni 97

Gjoha me shumë prej 3000 euro në kundërvlerë me denarë deri në 6000 euro në kundërvlerë me denarë do të vihet personit juridik nëse:

1) nuk dorëzon të dhëna me kërkesë të Qendrës (neni 7),

2) nuk shfrytëzon të dhëna ekzistuese për klasifikim për të evituar ekzaminime të panevojshme mbi kafshët eksperimentale (neni 11, paragrafi 9),

3) nuk dorëzon notifikim me dokumentacion nganeni 14 paragrafi 1 i këtij ligji organit kompetent të vendit në të cilin substanca është prodhuar ose në vendin në të cilin gjendet selia e notifikuesit,

4) nuk dorëzon notifikim në bazë të nenit 15 të këtij ligji;

5) nuk bën kërkesë për rinovim të miratimit për vënie në qarkullim të substancës së re 120 ditë para skadimit të afatit të miratimit (neni 20, paragrafi 3),

6) nuk siguron pajtim me shkrim nga notifikuesi i parë për shfrytëzimin e rezultateve të ekzaminimeve të nevojshme për substanca të notifikuara (neni 21, paragrafi 2);

7) si notifikues pasardhës nuk provon se bëhet fjalë për të njëjtën substancë e cila është identike dhe është e regjistruar, nuk kërkon të dhëna nëse substanca ka qenë e regjistruar dhe cili është regjistruesi i parë, nuk dorëzon provë se ka për qëllim që substancën ta vë në qarkullim dhe nuk përmend se në çfarë sasish (neni 21, paragrafi 4,5, dhe 6);

8) si mbartës i miratimit për vënie në qarkullim të biocidit nuk siguron të dhëna me kërkesë të Zyrës së barnave të nevojshme për ndryshim 9neni 27, paragrafi 2);

9) nuk procedon në bazë të nenit 32 paragrafi 1 i këtij ligji para nisjes së procedurave që përfshijnë kryerje të eksperimenteve mbi kurrizorët;

10) nuk dorëzon informacionet relevante nga neni 34 paragrafi 1 i këtij ligji pranë Zyrës së barnave;

11) nuk siguron leje nga Zyra e barnave për realizimin e eksperimenteve ose testeve të biocidit që nuk do të vihet në qarkullim në territorin e Republikës së Maqedonisë (neni 48 paragrafi 1);

12) lëshon në qarkullim detergjentë që nuk i përmbushin kushtet përса i përket bioshpërbërjes dhe shënimit të caktuara me këtë ligj dhe detergjentë dhe/ose SAP për detergjentë që nuk janë në përputhje me dispozitat e këtij ligji (neni 51 paragrafi 1 dhe 3);

13) nuk proçedon në bazë të nenit 54 nga ky ligj;

14) nuk paketon dhe shënon produkte kimike në bazë të dispozitave të këtij ligji (neni 55);

15) lëshon në qarkullim produkte kimike të rrezikshme në paketime që nuk përmbushin kushtet nga neni 56 i këtij ligji;

16) lëshon në qarkullim paketime që përmbajnë produkte kimike të rrezikshme në kundërshtim me nenin 57 dhe 58 paragrafi 2,3, dhe 4 të këtij ligji;

17) vë në qarkullim produkte kimike që nuk përmbushin kushtet përса i përket shënimit të paketimit (neni 59) ose në kundërshtim me nenin 62 të këtij ligji;

18) nuk i përfshin informacionet nga neni 63 në udhëzimet për përdorim të preparateve për përdorim të përgjithshëm, që përmbajnë substanca të përmendura në nenin 2 pika 2 nga ky ligj;

19) nuk siguron fletë sigurimi në bazë të nenit 65 paragrafi 1 dhe 2 nga ky ligj;

20) nuk proçedon në bazë të nenit 66 nga ky ligj;

21) reklamon produkte kimike të rrezikshme pa përmendur kategorinë e rrezikshmërisë në bazë të nenit 2 pika 2 nga ky ligj (neni 67);

22) reklamon biocode në kundërshtim me nenin 68 të këtij ligji;

23) vë në qarkullim detergjente në mënyrë të kundërt me nenin 69 të këtij ligji;

24) nuk siguron siguri kimike dhe nuk jep udhëzime për përdorim të drejtë për konsumatorët (neni 70 paragrafi 1 dhe 2 dhe neni 71);

25) nuk dorëzon në mënyrë të rregullt informacionet nga neni 72 paragrafi 1 i këtij ligji pranë Zyres së barnave;

26) nuk dorëzon të dhënat nga neni 72 paragrafi 2 i këtij ligji brenda afatit të caktuar;

27) nuk siguron kushte me të cilat do të ulet ose ndalohet niveli i rrezikut për shëndetin e njerëzve dhe ambjentit jetësor dhe nuk siguron zëvendësim të produkteve kimike të rrezikshme me ato më pak të rrezikshme (neni 76);

28) prodhon produkte kimike të rrezikshme në kundërshtim me nenin 77 dhe 78 të këtij ligji;

29) nuk i njeht punëtorët me rreziqet për shëndetin dhe ambjentit jetësor që mund të kenë nga produktet kimike të rrezikshme dhe me mënyrën e mbrojtje si dhe nuk u siguron aftësim të vazhdueshëm punëtorëve (neni 79 paragrafi 1,2, dhe 3 dhe neni 85);

30) nuk mban evidencë nga neni 80 dhe 86 paragrafi 1 të këtij ligji;

31) nuk njofton lidhur me çdo ndryshim që mund të ndikojë në plotësimin e kushteve të caktuara nga ky ligj (neni 82 paragrafi 1);

32) ushtron tregti me produkte kimike të rrezikshme në kundërshtim me nenin 83 dhe 84 të këtij ligji;

33) nuk i ruan të dhënat në periudhën e caktuar në nenin 86 paragrafi 2 të këtij ligji;

34) u lëshon produkte kimike të rrezikshme personave nën moshën 18 vjeçe (neni 86 paragrafi 3 i këtij ligji);

35) importon produkte kimike të rrezikshme nga neni 2 pika 2 nënpikat f deri në h nga ky ligj, pa leje për import të lëshuar nga Zyra e barnave. (neni 87 paragrafi 1) dhe

36) nuk zbaton principet për Praktikë të mirë laboratorike gjatë realizimit të ekzaminimeve jo klinike të produkteve kimike (neni 90).

Për kundërvajtje nga paragrafi 1 i këtij neni gjoba prej 1000 deri në 2000 euro në kundërvlerë në denarë do t'i vihet edhe personit përgjegjës të personit juridik.

Për kundërvajtje nga paragrafi 1 pika 28 dhe 32 të këtij, përveç gjobës nga paragrafi 1 i këtij neni, personit juridik do ti vihet edhe sanksion kundërvajtës ndalim të ushtrimit të një veprimtarie të caktuar nga gjashtë muaj deri në dy vjetë.

XV. DISPOZITA KALIMTARE DHE PËRFUNDIMTARE

Neni 98

Rregullat nënligjore të parashikuara me këtë ligj do të sillen brenda 18 muajëve nga dita e hyrjes së tij në fuqi.

Deri në sjelljen e rregullave nga paragrafi 1 i këtij neni do të vazhdojnë të zbatohen rregullat ekzistuese.

Neni 99

Personat juridikë që lëshojnë në qarkullim produkte kimike do ta përputhin punën e tyre me dispozitat e këtij ligji brenda një viti nfa dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Neni 100

Kërkesat e bëra për prodhim, tregti dhe shpërndarje të preparateve sipas grupeve të helmimit deri në ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji do të shqyrtohen në bazë të rregullave që vlejnë deri në ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Neni 101

Ministri i shëndetësisë do të autorizojë institucion shëndetësor publik i cili do të realizojë aktivitetin e Qendrës së informimit për helmim nga produkte kimike brenda tre muajëve nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji, dhe do të fillojë të funksionojë me datë 1 janar 2008.

Neni 102

Qeveria e Republikës së Maqedonisë do të formojë trup inspektorial nga neni 8 i këtij ligji brenda tre muajëve nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji, dhe do të fillojë të funksionojë me datë 1 janar 2008.

Neni 103

Me ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji ndërpritet zbatim i Ligjit për tregti me helme (Gaz. Zyrt. e SFRJ - FSRJ, nr 13/91) dhe shfuqizohet Ligji për prodhime të helmeve (Gazeta Zyrtare e SRM -RSM" nr 18/76)

Neni 104

Ky ligj hyn në fuqi ditën e tetë nga dita e publikimit në "Gazetën Zyrtare të Republikës së Maqedonisë".

1490.

Врз основа на член 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ВЕТЕРИНАРНО ЗДРАВСТВО

Се прогласува Законот за ветеринарно здравство, што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 6 септември 2007 година.

Бр. 07-3854/1
6 септември 2007 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Љубиша Георгиевски, с.р.

ЗАКОН ЗА ВЕТЕРИНАРНО ЗДРАВСТВО

ГЛАВА I Општи одредби

Член 1

Предмет на уредување

(1) Со овој закон се уредуваат организацијата и одговорноста во вршењето на ветеринарната дејност, начелата и постапките за имплементација на активностите поврзани со заштита на животните и луѓето од болести кои се пренесуваат преку животни, производи, нуспроизводи од животинско потекло и предмети, активности против заразните болести кај животните, вклучувајќи зоонози, работата на Ветеринарната комора и други прашања од значење за ветеринарната дејност.

(2) Со овој закон се уредуваат и контролата и сузбивањето на болестите кај животните, општите услови за ставање во промет на животни и производи, увоз, транзит на животни, производи и предмети, финансирањето на здравствената заштита на животните и ветеринарното јавно здравство и други прашања во врска со вршењето на ветеринарното здравство.

Член 2

Цели на Законот

Целите на овој закон се:

1) идентификување и регулирање на ветеринарните активности кои се од јавен интерес во надлежност на Државната ветеринарна служба;

2) утврдување на правата и должностите на организите на Државната ветеринарна служба и на субјектите со јавни овластувања утврдени со овој закон;

3) утврдување на правата и должностите на лицата одговорни за одгледувалиштата и објектите и другите правни и физички лица вклучени во активностите кои се утврдени со овој закон;

4) утврдување на условите за вршење на професијата доктор по ветеринарна медицина;

5) обезбедување на заштита на луѓето и животните од болести кај животните и зоонози, како и мерките кои треба да бидат преземени против овие болести;

6) спроведување на ветеринарни контроли поврзани со производство, ставање во промет, увоз, транзит на животни, производи, нуспроизводи од животинско потекло и предмети кои можат да бидат преносители на болести кај животните и луѓето и

7) обезбедување на задолжително здружување на докторите по ветеринарна медицина и утврдување на правата и обврските на Ветеринарната комора.

Член 3

Дефиниции

Одделни изрази употребени во овој закон го имаат следново значење:

1. „**Животно**” е секое ’рбетно или без’рбетно животно (вклучувајќи водни животни, влекачи и амфибии);

2. „**Домашен миленик**” е секое животно кое припаѓа на животинските видови кои вообичаено се одгледуваат и чуваат, но не се користи од човекот или одгледува во одгледувалишта, и кое при движење е придружено од сопственикот или друго одговорно лице;

3. „**Домашно животно**” е секое копнено животно чувано од човекот, вклучувајќи домашни миленици и пчели со исклучок на риби;

4. „**Животни за колење**” се добиток освен пчели и живина, наменети за носење во кланица за колење или во собирен центар од каде што можат да бидат однесени само на колење;

5. „**Добиток**” се домашни животни од видовите: копитари, говеда (вклучувајќи ги видовите *Bison bison* и *Bubalus bubalis*), свињи, овци, кози, зајаци, живина, пчели и одгледуван дивеч;

6. „**Животни за расплод и производство**” се добиток и животни за колење, вклучувајќи ги и оние наменети за расплод, добивање на месо, волна и млеко, за влеча, изложби или манифестации, со исклучок на животни кои учествуваат во културни или спортски настани;

7. „**Риби**” се риби во сите стадиуми на развој, вклучувајќи јајца и гамети, кои: постојано или повремено живеат во слатки води; се чуваат во морски води; речни јагуловидни примитивни риби (*cyclostomata*). За риби се сметаат и ракови и школки;

8. „**Живина**” се кокошки, мисирки, бисерки, патки, гуски, препелници, гулаби, фазани, еребици и ноџи (*gallinae*) размножувани или чувани во затворен или ограден простор заради одгледување или чување за: размножување, производство на месо или јајца за исхрана или за обновување на популација на дивеч;

9. „**Јајца за ведење**” се јајца за инкубација снесени од живина;

10. „**Еднодневни пилиња**” се сите пилиња кои не започнале со исхрана помлади од 72 часа, освен патки од сојот *Sairina moschata* или нивни мелези кои може да бидат хранети;

11. „**Копитари**” се диви или питоми животни од видот *equidae* (вклучувајќи зебри) или магарина или потомци добиени со вкрстување на овие видови;

12. „**Аквакултура**” се живи риби, ракови и водни мекотели кои потекнуваат од одгледувалишта, вклучувајќи ги и оние од природни водни базени кои се наменети за одгледување;

13. „**Производи од аквакултура**” се производи добиени од аквакултура, било да се наменети за производство на јајца или икра, или наменети за исхрана на човекот;

14. „**Дивеч**” се диви копнени цицачи кои се ловат (вклучувајќи диви цицачи кои живеат во ограден простор во услови на слобода слична на онаа која ја имаат дивите животни) и диви птици кои не се опфатени со дефиницијата “Одгледуван дивеч”;

15. „**Одгледуван дивеч**” се копнени цицачи или птици кои не се сметаат за домашни животни и кои не се говеда (вклучувајќи ги видовите *Bubalus bubalus* и *Bison bison*), свињи, овци, кози и домашни копитари, но се одгледуваат како да се домашни животни. Дивите животни кои живеат во ограден простор во услови на слобода слична на онаа која ја имаат дивите животни, не се сметаат за одгледуван дивеч;

16. „**Стадо**” е животно или група на животни кои се чуваат во одгледувалиште како епизоотиолошка целина. Доколку повеќе од едно стадо се чува на истото одгледувалиште, секое од овие стада формира посебна единица и има ист здравствен статус;

17. „**Одгледувалиште**” е секоја активност, градба или во случај на одгледување на отворено, секое место каде што животните опфатени со овој закон, кои сочинуваат едно или повеќе стада се држат, чуваат и заедно се згрижени;

18. „**Објект**” е секое трговско друштво и друго правно лице во кое се чуваат животни, или произведуваат, складираат, преработуваат производи од животинско потекло, нуспроизводи од животинско потекло и предмети наменети за трговија;

19. „**Одговорно лице за чување на животните**” е секое физичко или правно лице кое ги поседува или е одговорно за животните, дури и времено;

20. „**Собирен центар**” се одгледувалишта, збирни места и добиточни пазари, каде што животните кои потекнуваат од различни одгледувалишта се групираат заедно заради формирање на пратки на животни наме-

нети за трговија. Овие собирни центри мора да бидат одобрени во трговски цели и да ги исполнуваат условите од членот 73 на овој закон;

21. **„Трговец“** е секое физичко или правно лице кое купува и продава животни за комерцијални цели, било директно или индиректно, кое редовно врши промет со животни и кое најдоцна во рок од 30 дена по нивното купување истите ги препродава или ги преместува од еден во друг простор кој не е негова сопственост и кое ги исполнува условите пропишани во членот 72 од овој закон;

22. **„Нуспроизводи од животинско потекло“** се цели трупови или делови од животни или производи од животинско потекло кои не се наменети за човечка употреба, вклучувајќи кожи и крзна, јајце-клетки, ембриони и семе;

23. **„Суровина“** е секој животински производ користен како состојка за добивање на месни производи или други производи од животинско потекло, вклучувајќи екстракти од месо, обработена животинска лој, седимент од лој или сало, месно брашно, брашно од надворешни обвивки, солена или сушена крв, солена или сушена крвна плазма, исчистени, солени или сушени и/или термички обработени желудници, мочни и жолчни меури и црева или за подготовка на готови оброци;

24. **„Производи“** се производи од животинско потекло, вклучувајќи нуспроизводи од животинско потекло и растителна добиточна храна кои, особено заради нивната претстојна дестинација, може да предизвикаат ризик по здравјето на животните, човекот и животната средина, поради што треба да бидат подложени на ветеринарни прегледи пропишани со овој закон;

25. **„Храна за животни“** е секоја супстанција или производи вклучувајќи адитиви, кои се преработени, делумно преработени или непреработени и се наменети за користење како храна за животни;

26. **„Поми“** е отпад од кујните на средствата на меѓународен превоз и целиот отпад од храната наменета за човечка употреба, од ресторани и угостителски објекти или кујни, вклучувајќи кујни во индустријата или во домаќинствата;

27. **„Предмети“** се неживи преносители на инфективни агенси кои може да бидат вклучени во пренесување на заразна болест кај животните;

28. **„Жариште“** е одгледувалиште или место каде што животните сочинуваат една епизоотиолошка целина и каде што официјално се потврдени еден или повеќе случаи на заразна болест кај животните;

29. **„Сомнителни на болест“** се оние животни кои покажуваат клинички знаци на болести кај животните;

30. **„Сомнителни на зараза“** се оние животни за кои се смета дека се инфицирани или заразени, со или без клинички знаци на болеста;

31. **„Зооноза“** е било која болест и/или инфекција која се пренесува по природен пат, директно или индиректно, од животните на човекот;

32. **„Центар за контрола на болести“** е центар за контрола на болести кој ги поддржува и координира мерките за контрола и искоренување на епизоотски болести;

33. **„План за итни мерки“** е однапред дефиниран збир на мерки и дејствија кои треба да се спроведат во случај на појава на епизоотска болест;

34. **„Заштитна зона“** е географски определено подрачје во кое се применуваат одредени мерки за ерадикација на болест кај животните;

35. **„Зона на надзор“**, е географски определено подрачје во кое се применуваат одредени мерки за превенција на ширење на болест кај животните;

36. **„Карантин“** е мерка за заштита од ширење на болести кај животните која подразбира чување на животните во изолација во специјален простор и за определен временски период;

37. **„Ставање во промет“** е секоја постапка чија цел е трансфер на животни, производи или нуспроизводи од животинско потекло, или секоја друга форма на испорака, за исплата или бесплатно, или складирање со цел за снабдување на друг субјект;

38. **„Ветеринарно инспекциско место на граничен премин“** е секоја инспекциска испостава, лоцирана на надворешната граница и одобрена од Владата на Република Македонија, за спроведување на ветеринарни прегледи на животни, производи или нуспроизводи од животинско потекло кои влегуваат на, или поминуваат низ територијата на Република Македонија од други држави;

39. **„Ветеринарен преглед“** е секој службен преглед на документи, идентитет или физички преглед вклучувајќи земање на мостри, кој се врши врз животни, производи, нуспроизводи од животинско потекло или предмети заради директна заштита или на друг начин, заштита на јавното здравство или здравјето и благосостојбата на животните;

40. **„Преглед на документи“** е преглед на ветеринарно-здравствени сертификати или други документи кои ја придружуваат пратката;

41. **„Службена контрола“** е секоја контрола што надлежниот орган ја спроведува за потврдување на усогласеноста со прописите за здравствената заштита на животните, ветеринарното јавно здравство и благосостојбата на животните;

42. **„Проверка на идентитетот“** е визуелна инспекција со која се утврдува дека ветеринарно-здравствениот сертификат или друг документ обезбеден согласно со прописите од областа на ветеринарното здравство, одговара на пратката;

43. **„Физички преглед“** е преглед на пакувањето, означувањето и моменталната состојба на самата пратка и може да вклучи земање на мостри и лабораториско испитување;

44. **„Верификување“** е проверка со испитување и обезбедување на објективни докази дали пропишаните барања се исполнети;

45. **„Увид“** е систематско и независно испитување за да се одреди дали активностите и нивните резултати се во согласност со планираните подготовки и дали тие се ефективно имплементирани и се соодветни за постигнување на целите;

46. **„НАССР“** е систем што ги идентификува, проценува и контролира опасностите кои се значајни за безбедноста на храната;

47. **„Ветеринарно-здравствена инспекција“** е збир на активности преземени од официјален ветеринар или овластен ветеринар заради утврдување на здравствениот статус кај животните вклучувајќи ја и нивната благосостојба;

48. **„Инспекција“** е секое дејство преземено од официјален ветеринар или овластен ветеринар заради проверка на усогласеноста со одредбите од овој закон;

49. **„Увоз“** е внесување на животни и/или производи заради ставање во промет, кои потекнуваат од друга држава во Република Македонија;

50. **„Увозник“** е лице наведено како примач во ветеринарно-здравствениот сертификат или друг документ што ја придружува пратката, во чие име пратката се увезува во Република Македонија;

51. **„Транзит“** е пренесување на животни, производи и нуспроизводи од животинско потекло преку Република Македонија од една држава или нејзин дел, во друга држава;

52. **„Извоз“** е изнесување на животни и/или производи или нуспроизводи од животинско потекло од територијата на Република Македонија;

53. „Повторен извоз” е извоз на производи кои при увозот не биле ставени во промет, туку биле означени за извоз од граничната инспекција, по нивно привремено складирање, препакување или натамошна обработка;

54. „Превозни средства” се средства за патен сообраќај или железнички возила, делови од бродови и авиони, кои се користат за превоз на животни, производи и нуспроизводи од животинско потекло, вклучувајќи ја опремата за натовар;

55. „Лице одговорно за пратката” е секое овластено лице, кое има обврска да ја пријави пратката за преглед согласно со одредбите на овој закон и да преземе соодветни дејствија како резултат на овие прегледи;

56. „Пратка” е одреден број на животни, одреден број или количина на производи или нуспроизводи од животинско потекло од ист тип, опфатени во ист ветеринарно-здравствен сертификат или друг документ обезбеден согласно со прописите од областа на ветеринарното здравство, превезени со исто превозно средство, кои доаѓаат од иста држава или нејзин дел и кои потекнуваат од ист испраќач и кои се наменети за ист примач;

57. „Епизоотиолошка единица” е географско и/или административно подрачје кое опфаќа една општина;

58. „Епизоотиолошко подрачје” е географско и/или административно подрачје кое опфаќа две или повеќе соседни општини определени од страна на министерот заради организирање и изведување на ветеринарни услуги од јавен интерес, согласно со прописите од областа на ветеринарното здравство;

59. „Ветеринарна прва помош” е зафат со кој се отстранува непосредната опасност по животот на животното;

60. „Министерство” е Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство;

61. „Министер” е министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство;

62. „Официјален ветеринар” е ветеринар квалификуван, според одредбите од овој закон, вработен во надлежниот орган за вршење на ветеринарни инспекции, на работно место државен ветеринарен инспектор;

63. „Овластен ветеринар” е ветеринар квалификуван според одредбите од овој закон, овластен од директорот за вршење на ветеринарни инспекции како јавно овластување, под надзор и одговорност на надлежниот орган;

64. „Надлежен орган” е Управата за ветеринарство како орган на државната управа во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство;

65. „Директор” е директорот на Управата за ветеринарство;

66. „Државна ветеринарна служба” е служба која ја спроведува ветеринарната дејност од јавен интерес на територијата на Република Македонија и

67. „Одобрено тело, институт или центар” е секој географски определен субјект одобрен и под надзор на надлежен орган, каде што еден или повеќе видови на животни се чуваат и одгледуваат, со или без комерцијална цел и исклучиво за една или повеќе од следниве намени: изложување на животни и едукација на јавноста, зачувување на видови, основни и применети научни истражувања или одгледување на животни за потребите на тие истражувања (саем, изложба, циркус, зоолошка градина, експериментален центар и друго).

Член 4

Ветеринарна дејност од јавен интерес

Здравствената заштита на животните, ветеринарно-јавно здравство и благосостојбата и заштитата на животните се ветеринарни дејности од јавен интерес.

ГЛАВА II

Организација и одговорност во вршењето на ветеринарната дејност

Оддел I

Организација и одговорност на ветеринарната служба

Член 5

Државна ветеринарна служба

(1) Ветеринарната дејност од јавен интерес на територијата на Република Македонија, ја спроведува Државна ветеринарна служба во соработка со други органи и институции, преку:

- 1) Министерството, министерот;
- 2) надлежниот орган, директорот и
- 3) Националната референтна лабораторија кога работи по договор со Министерството, за потребите на надлежниот орган.

(2) Државната ветеринарна служба е одговорна за спроведување на следниве активности:

1) надзор, дијагностицирање, искоренување и превенција на заразни болести кај животните и зоонози и исполнување на националните и меѓународните обврски за известување;

2) службени контроли за издавање на сертификати за здравствената состојба на животните и ветеринарното јавно здравство, водење на регистри и идентификација и регистрација на животните заради здравствена заштита на животните;

3) одржување на високо ниво на здравствена заштита кај животните, продуктивност и нивна благосостојба и заштита на луѓето и животната средина од штетни агенси кои се пренесуваат преку животни, суровини, производи, нуспроизводи од животинско потекло и предмети;

4) планирање и предлагање на мерки за дезинфекција, деконтаминација, санитација, деодорација и истребување на штетници;

5) контрола на производството, прометот и употребата на ветеринарно-медицинските препарати и други производи наменети за употреба во ветеринарното здравство;

6) контрола на производството, прометот и употребата на храната за животни;

7) следење, анализа и проценка на влијанието на животната средина и природата врз здравјето на животните;

8) воспоставување и контролирање на хигиенските услови и технолошките процеси во одгледувалиштата и објектите и

9) обука и стручно усовршување на докторите по ветеринарна медицина, подигање на свеста и информирање на одгледувачите, производителите и јавноста во однос на целите, методите и процедурите за исполнување на активностите од точките 1 до 8 на овој став.

Член 6

Организација и одговорност на Ветеринарната служба во АРМ

(1) Ветеринарната служба во Армијата на Република Македонија (во натамошниот текст: АРМ) е самостојна стручна служба, формирана во рамките на АРМ, која врши ветеринарни дејности согласно со одредбите од овој закон, за потребите на АРМ.

(2) Ветеринарната служба на АРМ и надлежниот орган соработуваат и стручно ја усогласуваат својата работа.

Член 7

Надлежности на Министерството

Министерството се грижи за спроведување на политиката во вршењето на ветеринарната дејност во областа на ветеринарното здравство и ветеринарното јавно здравство.

Член 8**Активности на министерот**

(1) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги врши следниве активности:

1) донесува Листа на болести кои задолжително се пријавуваат;

2) донесува годишни наредби за здравствена заштита на животните и за ветеринарното јавно здравство;

3) обезбедува висок степен на координација со други органи на државната управа за спроведување на активностите од областа на ветеринарното здравство;

4) дава мислење по билатерални и мултилатерални меѓународни спогодби од ветеринарната област;

5) издава и одзема решенија за овластување за вршење на ветеринарната дејност од јавен интерес;

6) определува референтни лаборатории (домашни или странски) по претходно спроведена постапка на јавен конкурс, го одредува подрачјето на нивно дејствување, како и нивните обврски согласно со овој и друг закон од областа на ветеринарното здравство;

7) ги определува границите на епизоотиолошките подрачја и

8) врши и други работи утврдени со овој и друг закон.

(2) Активностите од ставот (1) на овој член се преземаат по поднесен писмен предлог од директорот на Управата за ветеринарство.

Член 9**Одговорности на надлежниот орган**

(1) Управата за ветеринарство е орган на државната управа во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

(2) Управата за ветеринарство има својство на правно лице.

(3) Управата за ветеринарство (во натамошниот текст: надлежен орган), како надлежен орган е одговорна за спроведување, контрола, надзор и следење на ветеринарните активности во областа на здравствената заштита на животните, нивна благосостојба, ветеринарното јавно здравство, како и контрола на референтните лаборатории и ветеринарните лаборатории, согласно со овој и друг закон од областа на ветеринарното здравство и безбедност на храната од животинско потекло.

(4) Надлежниот орган работите од својата надлежност ги врши и во согласност со меѓународните договори што ги ратификувала Република Македонија, Меѓународните стандарди на Светската организација за здравствена заштита на животните (ОИЕ) како и со други акти и стандарди со кои се обврзала Република Македонија.

Член 10**Активности на директорот на Управата за ветеринарство**

Директорот на Управата за ветеринарство:

1) обезбедува спроведување на ветеринарните активности опфатени со прописите од областа на ветеринарното здравство, врши контрола, инспекција и следење на нивното спроведување, врши заеднички истражувања и активности со националните и странските организации и институции, за работи од негова надлежност;

2) му предлага на министерот Листа на болести кои задолжително се пријавуваат;

3) му предлага на министерот донесување на закони и други прописи и акти од областа на ветеринарното здравство;

4) донесува решенија за безбедносни мерки за увоз, транзит и извоз на животни и производи;

5) донесува решенија за спроведување на контрола на болести и примена на заштитни мерки;

6) склучува договори со ветеринарните амбуланти, клиници и болници;

7) издава и укинува одобренија од членовите 71, 72, 73 и 74 на овој закон;

8) ги координира, надгледува и следи активностите од областа на здравствената заштита на животните и ветеринарното јавно здравство;

9) обезбедува подготовка на планови за итни мерки, програми, буџет, и други активности во рамките на неговите надлежности, ги поднесува за одобрување на министерот и обезбедува нивно спроведување;

10) обезбедува услови за соодветно ниво на едукација на персоналот кој ќе работи во ветеринарните амбуланти, клиници, болници и други институции под одговорност на надлежниот орган, како и редовна интерна обука за постојниот персонал и експертска обука во различни области;

11) дава насоки за приоритети во истражувањата во ветеринарната област, имајќи ги предвид националните потреби;

12) раководи со персоналот и годишниот буџет на надлежниот орган согласно со одредбите од овој закон;

13) го советува министерот за насоките и приоритетите во полето на ветеринарното здравство и

14) врши и други работи утврдени со закон.

Член 11**Национална референтна лабораторија**

(1) Национална референтна лабораторија (во натамошниот текст: НРЛ) е национална институција, одговорна за вршење на лабораториски испитувања за потребите на надлежниот орган, согласно со одредбите од ставовите (2), (3) и (4) на овој член.

(2) Заради спроведување на работите од став (1) на овој член, НРЛ мора да ги исполнува условите за лабораториски тестови и дијагностика согласно со членовите 26 и 34 од овој закон, како и активностите утврдени во годишните наредби за здравствена заштита на животните и ветеринарното јавно здравство и повеќегодишните програми од членот 57 на овој закон.

(3) Предметот и начинот на соработка меѓу надлежниот орган и НРЛ ќе бидат утврдени со договори склучени меѓу министерот и НРЛ. Договорите се склучуваат на секои пет години и се предмет на годишна оценка и адаптација од страна на надлежниот орган во согласност со ветеринарните приоритети утврдени од него.

(4) НРЛ во согласност со договорот, ги врши следниве активности:

а) поставува дијагнози, врши анализи, тестови и научни и истражувачки активности на живи животни, суровини од животинско потекло, производи, адитиви, добиточна храна и адитиви за добиточна храна, ветеринарно-медицински препарати и други производи, кои ги покриваат целите поради кои е склучен договорот, следејќи ги принципите на добра лабораториска пракса;

б) доставува резултати од извршените активности на надлежниот орган, и на институциите и организациите определени од надлежниот орган. Резултатите од активностите не смеат да се објавуваат без претходна согласност од надлежниот орган;

в) учествува во подготовката и спроведувањето на плановите и програмите на надлежниот орган во домениот на нивната компетентност;

г) обезбедува обуки за надлежниот орган и релевантните сектори кои се однесуваат на предмети кои се во врска со нивната компетентност;

д) ги следи најновите научни и технолошки достигнувања во нивната стручна област, врши истражувања во приоритетните области, изведува истражувања заедно со државните или странските институти и лаборатории, учествува во редовните компаративни тестови и обезбедува континуирана едукација за нивните членови, преку општа и специјална обука;

г) го информира надлежниот орган за научните и технолошките новитети и

е) му предлага на надлежниот орган методи и протоколи кои ќе се користат во дијагностицирањето, анализите и производството, методи и процедури кои ќе се користат за земање мостри, предмети врз кои ќе се изведува истражувањето.

(5) За да ги врши активностите од ставовите (2) и (4) на овој член, НРЛ треба да ги исполнува следниве услови:

а) да биде одобрена како ветеринарна лабораторија;

б) да има соодветна инфраструктура, инсталации, опрема и реагенси за исполнување на обврските кои произлегуваат од ставот (4) на овој член;

в) да изведува лабораториски дијагностички техники и тестирања во согласност со меѓународно призна-ти и прифатливи протоколи;

г) да има доволен број на научен, стручен, технички и помошен кадар, кој со стручноста стекната со најнови соодветни обуки ќе гарантира брзо, веродостојно и ефикасно изведување на лабораториските тестови и

д) при изведување на лабораториски дијагностички техники и тестирања ќе примени методи и процедури кои ќе го гарантираат квалитетот и за време на преодниот период од најмалку пет години, сметајќи од денот на започнување на примената на овој закон, од кога ќе бидат акредитирани за договорените методи и тестови.

(6) Договорот од ставот (3) на овој член со НРЛ може да биде времено суспендиран или раскинат, а назначувањето како референтна лабораторија ќе се повлече, доколку повеќе не ги исполнува условите од овој член или обврските од договорот.

(7) Во случаите од ставот (6) на овој член, министерот ќе ги определи активностите на референтните лаборатории да ги вршат други соодветно квалификувани лаборатории во земјата или странство, а особено од земјите членки на ЕУ.

(8) Во зависност од болеста или стручната област, министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува поблиските услови што треба да ги исполнува референтната лабораторија.

Член 12

Ветеринарни лаборатории

(1) Ветеринарната лабораторија може да ги врши следниве работи:

1) лабораториска дијагностика за утврдување на заразни, паразитарни и други болести кај животните и

2) лабораториски преглед на храна, производи, суровини и нуспроизводи од животинско потекло.

(2) Ветеринарна лабораторија може да биде одобрена од страна на надлежниот орган доколку:

1) има вработено најмалку еден доктор по ветеринарна медицина со постдипломско образование во соодветни области на лабораториска дијагностика и

2) има соодветни простории, неопходна опрема и инструменти за вршење на активности на лабораториска дијагностика за соодветната област.

(3) Одобрението од ставот (2) на овој член може да биде повлечено, доколку ветеринарната лабораторија повеќе не ги исполнува условите од ставот (2) на овој член.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите од ставот (2) на овој член.

Оддел II

Ветеринарна комора

Член 13

Здружување во ветеринарна комора

(1) Ветеринарната комора е независно и самостојно правно лице надлежно да ги штити и унапредува професионалните и научните интереси на докторите по ветеринарна медицина.

(2) Сите физички лица кои работат како доктори по ветеринарна медицина во Република Македонија, мора да бидат членови на Ветеринарната комора.

(3) Со цел да ги врши своите задачи на ефикасен, транспарентен и независен начин, средствата за работа Ветеринарната комора ги обезбедува од членарина, надоместок за издавање на лиценци, донации, спонзорства и други извори согласно со закон.

(4) Ветеринарната комора ја утврдува висината на надоместокот за издавање на лиценци од ставот (3) на овој член со претходно одобрение на министерот. Со средствата од надоместокот се покриваат вистински направените трошоци за издавање на лиценцата.

(5) Ветеринарната комора ги врши следниве работи:

1) води регистар на членовите на Комората;

2) на членовите им издава, продолжува и одзема лиценца за работа;

3) го контролира и следи работењето на докторите по ветеринарна медицина;

4) утврдува кодекс на професионалните етички должности и права и го надгледува нивното спроведување од страна на нејзините членови;

5) формира Суд на честа;

6) планира и организира курсеви за унапредување на професионалните способности, научните знаења и експертиза за актуелни и значајни прашања од ветеринарен интерес;

7) ги утврдува најниските цени на ветеринарните услуги, освен за услугите кои се од јавен интерес согласно со членовите 26 и 34 од овој закон;

8) го барае на Министерството, дава мислење и предлози во процесот на донесувањето на актите со кои се регулираат прашањата, условите и начинот на вршење на ветеринарната дејност;

9) донесува Статут на Комората и

10) врши други работи и активности во согласност со закон и со Статутот на Комората.

(6) Работите од ставот (5) точки 1, 2 и 3 на овој член, Комората ги врши како јавни овластувања.

(7) Издавањето, продолжувањето и одземањето на лиценца за работа од ставот (5) точка 2 на овој член, Комората ги врши според одредбите утврдени во Статутот на Комората. Министерот дава согласност на одредбите од статутот кои се однесуваат на јавните овластувања.

(8) Против одлуките и мерките на Ветеринарната комора за извршувањето на јавните овластувања, незадоволните страни можат да поднесат жалба до министерот, во рок од 15 дена од денот на доставувањето.

Член 14

Услови и овластување на Ветеринарната комора

(1) За вршење на работите од членот 13 став (5) точки 1, 2 и 3 на овој закон, Ветеринарната комора треба да има најмалку два доктори по ветеринарна медицина, како и соодветен простор и опрема.

(2) Исполнувањето на условите од ставот (1) на овој член ги проверува комисија формирана од страна на директорот.

(3) Меѓусебните односи меѓу Министерството и Ветеринарната комора се регулирани со договор.

(4) Во случај на одземање на овластувањето на Ветеринарната комора, работите од членот 13 став (5) точки 1, 2 и 3 на овој закон ги врши надлежниот орган.

(5) Овластувањето се одзема со решение од министерот, ако Ветеринарната комора:

1) не ги исполнува пропишаните услови;

2) работи спротивно на прописите и

3) го прекршува договорот од ставот (3) на овој член.

(6) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите од ставот (1) на овој член.

Оддел III**Официјален и овластен ветеринар****Член 15****Официјален ветеринар**

(1) Правата и должностите на официјалниот ветеринар се уредени со одредби од овој и друг закон од областа на ветеринарното здравство.

(2) Официјалниот ветеринар има право и должност да:

1) спроведува мерки за здравствена заштита на животните, превенција, контрола и сузбивање на болести кај животните, надзор, следење на болести кај животните и спроведување на ветеринарни контроли при чување, производство и превоз на животни;

2) врши контрола на усогласеноста со прописите од областа на ветеринарното здравство во центрите за репродукција и вештачко осеменување за семе за вештачко осеменување, јајцеклетки и ембриони, како и во одгледувалиштата за животни за расплод, одгледувалиштата за домашни животни, дивеч и риба, пчеларници, фарми за свилена буба, резервати за животни и зоолошки градини, саеми, циркуси и слично;

3) врши земање или контрола на земање на мостри, контрола на изведувањето на лабораториски испитувања врз живи животни, производи, нуспроизводи од животинско потекло и суровини, вклучувајќи земање на мостри од вода и храна за животни;

4) спроведува мерки за вршење на надзор на несакани последици од биолошки и хемиски загадувачи кои се предмет на ветеринарна контрола;

5) пријавува веднаш на директорот појава на знаци на болести кај животните кои задолжително се пријавуваат;

6) врши службена контрола, надзор и следење на активности од ветеринарно јавно здравство во: клиници, млекари, други објекти за преработка и пакување, превоз, складирање, објекти за продажба на големо и мало на храна од животинско потекло, вклучувајќи го нивното одобрување и придржување кон условите на работа, проверка, инспекција и увид на постојана и соодветна примена на добра хигиенска пракса и анализа на ризиците, водење и чување на евиденција, усогласеност со микробиолошките критериуми и прописите за резидуи, загадувачи и забранети супстанции преку лабораториска анализа на мостри;

7) врши контрола на производството, прометот и употребата на храната и водата за животни;

8) врши контрола на нуспроизводите од животинско потекло кои би можеле да ја загадат животната средина;

9) врши инспекција и контрола на спроведувањето на прописите за заштита и благосостојба на животните;

10) врши контрола на спроведувањето на системот за идентификација и регистрација на животните;

11) врши контрола на прометот и употребата на ветеринарно-медицинските препарати и други производи;

12) применува научни методи и етички правила при вршење на должностите во рамките на ветеринарната медицина;

13) издава сертификати и други документи во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство;

14) спроведува гранични ветеринарни контроли на увозните и транзитните пратки на животни, производи и нуспроизводи од животинско потекло во согласност со одредбите од овој и друг закон и

15) врши надзор и дава инструкции на овластениот ветеринар кој работи под негов надзор.

(3) Официјалниот ветеринар ги извршува должностите кои произлегуваат од овој и друг закон, исклучиво врз основа на својата професионалност.

(4) Надлежностите на официјалниот ветеринар се во рамките на надлежностите на надлежниот орган.

(5) Официјалниот ветеринар води евиденција за активностите од ставот (2) на овој член, во електронска или друга форма и поднесува извештај до директорот.

Член 16**Квалификации на официјален ветеринар**

(1) Официјалниот ветеринар:

1) треба да е доктор по ветеринарна медицина, вработен од страна на надлежниот орган според одредбите од Законот за државните службеници;

2) да има поминато формална стручно-административна обука во определен период според програма и положен испит за официјален ветеринар, организирани од страна на надлежниот орган и

3) континуирано да го надградува своето знаење, согласно со програмата на надлежниот орган.

(2) На лицата кои го положиле испитот од ставот (1) точка 2 на овој член, директорот им издава уверение за положен испит за официјален ветеринар.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува:

- потребните знаења кои треба да ги стекне официјалниот ветеринар и времетраењето на стручно-административна обука во службата, начинот и постапката за полагање на испитот за официјален ветеринар и содржината на програмата од ставот (1) на овој член,

- континуираните административно-едукативни активности за усовршување на знаењето на официјалниот ветеринар и

- постапките и начинот на преземање на мерки, согласно со овој закон.

Член 17**Овластен ветеринар и негови квалификации**

(1) Во рамките на доверените овластувања со договорите, овластените ветеринари ги извршуваат должностите од членот 15 на овој закон.

(2) Овластениот ветеринар треба:

1) да биде квалификуван за вршење на професијата доктор по ветеринарна медицина, да има успешно поминато програма за обука со положен испит за овластен ветеринар, организирани од надлежниот орган, а кога постапува во рамките на своите надлежности, не треба да има конфликт на интереси што би го спречило извршувањето на неговите службени обврски;

2) редовно да го надградува своето знаење, посебно за прописите од областа на здравствената заштита на животните, нивната благосостојба и ветеринарното јавно здравство и

3) да ги следи упатствата на надлежниот орган за да обезбеди правилно вршење на договорените активности.

(3) На лицата кои го положиле испитот од ставот (2) точка 1 на овој член, директорот им издава уверение за положен испит за овластен ветеринар.

(4) Надлежниот орган може да ангажира овластен ветеринар за давање на услуги во областа на здравствена заштита на животните за одреден број на одгледувалишта или одредено географско подрачје, а во областа на јавното ветеринарно здравство за одредени активности во одредени објекти за производство, преработка, пакување, складирање, превоз и продажба на производи од животинско потекло, за што склучува договор.

(5) Надлежниот орган води регистар на доктори по ветеринарна медицина кои се квалификувани за овластени ветеринари, а листата на регистрирани овластени ветеринари најмалку еднаш годишно надлежниот орган ја објавува во "Службен весник на Република Македонија".

(6) Ако надлежниот орган утврди дека овластениот ветеринар веќе не ги исполнува условите за неговото овластување, или не ги извршува активностите од договорот, ќе го суспендира на одредено време. Во случај на сериозен прекршок, или прекршок кој се повторува, целосно ќе го повлече овластувањето без можност за обновување, без оглед на прекршочните санкции кои може да бидат изречени.

(7) Директорот дава наредби и врши надзор над работата на овластените ветеринари за да обезбеди совесно исполнување на нивните задачи.

(8) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува потребните знаења кои треба да ги стекне овластениот ветеринар и времетраењето на обуката, начинот и постапката за полагање на испитот за овластен ветеринар, содржината на програмата од ставот (2) на овој член и начинот на вршење на договорените активности како и формата и содржината и начинот на водење на регистарот од ставот (5) на овој член.

Член 18

Официјален ветеринарен помошник

(1) Должностите на официјалниот ветеринарен помошник се уредени со овој и друг закон, како и со административни инструкции кои му ги издава надлежниот орган.

(2) Официјалниот ветеринарен помошник е овластен и должен да му помага на официјалниот ветеринар при вршењето на неговите должности од областа на здравствената заштита на животните, ветеринарното јавно здравство и благосостојбата на животните.

(3) Надлежностите на официјалниот ветеринарен помошник се во рамките на надлежностите на надлежниот орган.

Член 19

Квалификации на официјален ветеринарен помошник

(1) Официјалниот ветеринарен помошник треба:

1) да е вработен од страна на надлежниот орган согласно со одредбите на Законот за државните службеници;

2) да има завршено средно образование како ветеринарен техничар, да има поминато специјална административна обука во службата обезбедена од страна на Министерството, после која успешно да го положил тестот организиран од страна на надлежниот орган и

3) по вработувањето, да продолжи да ги надградува своите знаења, за да биде во чекор со новите научни достигнувања преку континуирани едукативни активности и стручна литература, обезбедени од страна на надлежниот орган.

(2) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите од ставот (1) точки 2 и 3 на овој член.

Член 20

Асистенција од страна на Министерството за внатрешни работи

(1) Официјалниот ветеринар или овластениот ветеринар при вршењето на своите задачи може да побара асистенција од овластено лице од Министерството за внатрешни работи, кога:

1) ќе најде на физички отпор или ќе биде спречен во вршењето на своите задачи или, пак, очекува отпор или пречки;

2) е потребно обезбедување на заразените места и региони, при ограничувањето на прометот на животни, производи и суровини, на движењето на животни и луѓе во заразените области и спроведување на мерките за превенција и сузбивање на заразни болести кај животните пропишани со овој закон и

3) сопственикот на животни, производи, суровини од животинско потекло и храна за животни, кои се предмет на забрана или инспекција, ќе одбие да го открие својот идентитет.

(2) Официјалниот или овластениот ветеринар, помош од службено лице од Министерството за внатрешни работи во согласност со ставот (1) од овој член може да побара во писмена форма или во итни случаи, усно.

(3) Деталите за соработка се уредуваат со меморандум за соработка, склучен меѓу министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство и министерот за внатрешни работи.

Член 21

Соработка со други органи

(1) Министерството и надлежниот орган по прашања од заеднички интерес соработуваат со министерствата надлежни за тие прашања и други органи и институции.

(2) Во случај кога постои сериозен ризик по здравјето на луѓето или животните или животната средина, министерот веднаш ја известува Владата на Република Македонија заради преземање на соодветни мерки.

Оддел IV

Вршење на професијата доктор по ветеринарна медицина и права и должности

Член 22

Вршење на професијата доктор по ветеринарна медицина

(1) Професијата доктор по ветеринарна медицина може да ја врши лице кое ги исполнува следниве услови:

1) да има дипломирано на факултет по ветеринарна медицина;

2) да е член на Ветеринарната комора;

3) да има лиценца за работа и

4) да е државјанин на Република Македонија.

(2) Одредбите од ставот (1) на овој член не се однесуваат на докторите по ветеринарна медицина вработени во надлежниот орган.

(3) Странски државјани можат да вршат ветеринарна професија во Република Македонија како истражувачи, научници, предавачи или универзитетски професори, или како меѓународни консултанти со официјална покана од институција на Република Македонија.

Член 23

Права и одговорности на ветеринарни амбуланти, клиници и болници

Ветеринарните амбуланти, клиници и болници, докторите по ветеринарна медицина и другите вработени во истите се должни да работат во согласност со одредбите на овој закон и друг закон од областа на ветеринарното здравство, редовно да водат и да чуваат документирана евиденција на активностите, истражувањата и нивните резултати, кои се предмет на надзор и контрола од страна на надлежниот орган.

Оддел V

Здравствена заштита на животните

Член 24

Видови на здравствена заштита на животните

Здравствената заштита на животните се врши како: примарна, секундарна и терцијарна здравствена заштита на животните.

Член 25

Примарна здравствена заштита на животните

Примарната здравствена заштита на животните ги опфаќа следниве активности:

- 1) преземање на мерки неопходни за дијагноза, лекување, превентива и искоренување на заразните болести кај животните, кои не се опфатени со членовите 26 и 34 од овој закон;
- 2) превенција, дијагностицирање и лекување на други болести, повреди и хируршки операции на животните;
- 3) третирање на репродуктивни болести и пореметувања кај животните, следење на здравствената состојба на животните наменети за репродукција, спроведување на мерки за превенција и лекување на стерилитет, вештачко осемнување и ембриотрансфер;
- 4) промет на мало на ветеринарно-медицински препарати и храна за животни за сопствени потреби, издавање и препишување на ветеринарно-медицински препарати и храна за животни и средства за дезинфекција, деконтаминација, санитација, деодорација и ерадикација на штетници и давање инструкции за нивна апликација;
- 5) обезбедување на ветеринарни услуги и прва помош во итни случаи;
- 6) болничко лекување на животните и
- 7) вршење на дезинфекција, деконтаминација, санитација, деодорација и ерадикација на штетници.

Член 26

Секундарна здравствена заштита на животните

(1) Секундарната здравствена заштита на животните е збир на одредени активности од јавен интерес предвидени и финансирани со Програмата за користење на средства за здравствена заштита на животните од членот 57 на овој закон, што ги врши надлежниот орган, со цел да се обезбеди висок здравствен статус и благосостојба на националната популација на животните заради заштита на животните и луѓето.

(2) Секундарната здравствена заштита на животните опфаќа:

- 1) следење на здравствената состојба на животните и издавање на ветеринарно-здравствени сертификати за нивната здравствена состојба и благосостојба;
- 2) следење и проучување на епизоотиолошките услови, здравствената состојба на животните, физиологијата и патологијата на репродукција и оплодување на животните, екологија, безбедност на производите и суровините од животинско потекло кои не се за човечка исхрана, семе за вештачко осемнување, јајце клетки и ембриони, вода, добиточна храна и водење на евиденција за истите;
- 3) клиничка и лабораториска дијагностика на болестите на животните кои задолжително се пријавуваат, согласно со членот 49 од овој закон;
- 4) превенција, контрола и/или ерадикација на инфективни болести кај животните во рамките на годишната наредба за здравствена заштита на животните, согласно со членот 57 од овој закон;
- 5) спроведување на контролните и заштитни мерки од болести од членовите 54 и 55 на овој закон;
- 6) испитување на појава на жариште на болест во согласност со членот 51 од овој закон;
- 7) спроведување на одредбите од плановите за итни мерки согласно со членот 52 од овој закон;
- 8) планирање и спроведување на мерки за дезинфекција, деконтаминација, санитација, деодорација, ерадикација на штетници, и мерки за превенција и ерадикација на заразни болести кај животните;
- 9) следење и спроведување на мерки за заштита од зоонози;
- 10) унапредување на методите за дијагноза, ерадикација и превенција на заразни болести кај животните;

11) набавка, евалуација и апликација на лекови и други дополнителни биолошки и медицински производи за превенција, дијагностицирање и третман на оние болести кај животните за кои е одговорен надлежниот орган;

12) следење, анализа и процена на влијанието на животната средина и природата врз здравјето на животните;

13) следење, анализа и заштита на животната средина од несакани ефекти како последица на болестите кај животните и неправилно размножување и одгледување на животни;

14) следење и контрола на хигиенските услови и технолошките процеси во објектите за одгледување на животни и производство на производи и нуспроизводи од животинско потекло кои не се наменети за човечка исхрана;

15) унапредување на технологиите на одгледување и производство, заради планирање и спроведување на мерките за здравствена заштита на животните од заразни болести;

16) давање на експертска помош на ветеринарните амбуланти, клиници и болници, сопственици на животни, производители на производи и суровини, добиточна храна, ветеринарно-медицински препарати и други производи;

17) фармакодинамични испитувања на ветеринарно-медицинските препарати и евалуација на нови лекови;

18) ветеринарно-медицинска едукација на сопствениците на животни и населението и организација на курсеви за елементарно информирање за заразните болести кај животните;

19) системска подготовка и обука на докторите по ветеринарна медицина и ветеринарните техничари за здравствената заштита на животните во услови на природни катастрофи и вонредни ситуации;

20) водење на регистри и идентификација на животните заради здравствена заштита на животните и

21) остварување на регионална и меѓународна соработка во ветеринарната област.

(3) Здравствената заштита на животните од ставот (2) точка 1 на овој член ја врши исклучиво официјалниот ветеринар при издавање на ветеринарно-здравствени сертификати кои ги придружуваат пратките за извоз.

Член 27

Терцијарна здравствена заштита на животните

Терцијарната здравствена заштита на животните ја вршат високообразовни или научно-истражувачки институции од областа на ветеринарната медицина и опфаќа:

- 1) давање на совети за клиничка дијагноза на болести кај животните;
- 2) експертски совети, консултации и соработка со надлежниот орган и
- 3) експертиза и едукација за:
 - а) воведување и усовршување на новите лабораториски методи за дијагностицирање на заразните болести кај животните;
 - б) развој и вовед во новите методи за дијагностицирање и лекување на болести и повреди кај животните;
 - в) развој и воведување на нови ветеринарно-медицински постапки за репродукција и
 - г) вршење стручно-едукативни активности за потребите на надлежниот орган.

Оддел VI

Репродукција на животните

Член 28

Превентива при размножување на животните

(1) Животните за расплод, семето за вештачко осемнување, јајцеклетките, ембрионите како и одгледувалиштата за животните за расплод мораат да бидат слободни од одредени заразни и паразитарни болести согласно со овој закон.

(2) Машки животни за расплод за производство на семе за вештачко осеменување, грлата за природен припуст како и женските животни за производство на оплодени јајцеклетки можат да се користат, односно да бидат пуштени во промет само ако, врз основа на спроведените мерки од овој закон, се слободни од одредени заразни или паразитарни болести.

(3) Одговорното лице за чување на животните во одгледувалиштето на расплодни животни, мора да обезбеди систематско следење на здравствениот и репродуктивниот статус на животните за расплод, како и следење и евиденција на добивањето, производството, складирањето и прометот, и на здравствениот и репродуктивниот статус на семето за вештачко осеменување, јајцеклетките и ембрионите во објектите од членот 29 на овој закон и каде што е применливо во објектите од членот 30 на овој закон.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува болестите од ставот (1) на овој член, минималните услови за здравствениот и репродуктивниот статус на животните, ветеринарно-здравствениите услови за исправноста на семето за вештачко осеменување, јајцеклетките и ембрионите, како и начинот на водење на евиденција од ставот (3) на овој член.

Член 29

Центри за репродукција и вештачко осеменување

(1) Центрите за репродукција и вештачко осеменување вршат:

- 1) производство на приплодно и производствено висококвалитетни животни;
- 2) тестирање на оплодителниот капацитет на животните за расплод;
- 3) производство и конзервирање на семе за вештачко осеменување, јајцеклетки и ембриони;
- 4) вештачко осеменување и ембриотрансфер на животни;
- 5) складирање и промет на семе за вештачко осеменување;
- 6) давање на стручна помош во вршење на вештачкото осеменување и сузбивање на стерилитетот кај животните;
- 7) лабораториска дијагностика на присуството на предизвикувачи на болести кои можат да се пренесат преку семето за вештачко осеменување и анализа на квалитативните и квантитативните параметри на семето за вештачко осеменување;
- 8) едукација од областа на вештачкото осеменување и репродукција на животните и
- 9) следење на научните истражувања од областа на репродукцијата и генетиката на животните.

(2) Семето за вештачко осеменување, јајцеклетките и ембрионите мораат да ги задоволуваат пропишаните услови за добивање подготовка и разредување, биолошкиот квалитет, како и да бидат обележани на соодветен начин.

(3) Центрите за репродукција и вештачко осеменување ги одобрува надлежниот орган ако ги исполнуваат следниве услови:

- 1) имаат вработено најмалку двајца доктори по ветеринарна медицина со диплома за постдипломско образование од соодветни области од репродукцијата и
- 2) имаат соодветни простории, животни, опрема и инструменти за вршење на лабораториска дијагностика за соодветната област.

(4) Ембриотрансферот на животни од ставот (1) точка 4 на овој член го вршат тимови за ембриотрансфер одобрени од надлежниот орган, кои треба да имаат најмалку еден доктор по ветеринарна медицина со диплома за постдипломско образование од соодветна област во репродукцијата и соодветна опрема и инструменти за негово спроведување.

(5) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува поблиските услови од ставот (2) на овој член, условите во поглед на кадарот, просториите, опремата и инструментите од ставот (3) на овој член, како и начинот и условите за одобрување на тимовите за ембриотрансфер од ставот (4) на овој член.

Член 30

Промет на семе за вештачко осеменување

(1) Промет со семе за вештачко осеменување, освен центрите за репродукција и вештачко осеменување од членот 29 на овој закон, вршат и ветеринарните амбуланти, клиници и болници, одобрени од надлежниот орган, доколку имаат соодветни простории, неопходна опрема и инструменти за вршење на прометот, како и прирачна лабораторија за преглед на семето за вештачко осеменување.

(2) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува поблиските услови во поглед на просториите, опремата и инструментите, како и начинот на вршење на прометот од ставот (1) на овој член.

Член 31

Вештачко осеменување

(1) Вештачкото осеменување на животните, освен центрите за репродукција и вештачко осеменување од членот 29 на овој закон, го вршат и ветеринарни амбуланти, клиници и болници одобрени од надлежниот орган.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член вештачко осеменување на животни може да врши и физичко лице, држател на животните, на животни кои се негова сопственост, доколку поседува потврда за стручна квалификуваност за изведување на осеменувањето.

(3) Стручната квалификуваност за изведување на осеменувањето од ставот (2) на овој член, физичките лица ја добиваат на организирани форми на обука, изведени од високообразовна институција од областа на ветеринарната медицина, според програмата за која согласност дава Министерството.

Оддел VII

Ветеринарно јавно здравство

Член 32

Видови на ветеринарно јавно здравство

Ветеринарното јавно здравство се врши како: примарно, секундарно и терцијарно јавно ветеринарно здравство.

Член 33

Примарно ветеринарно јавно здравство

Примарното ветеринарно јавно здравство ги опфаќа активностите на примена на добра хигиенска пракса, добра производна пракса, НАССР и други процедури во објектите и во одгледувалиштата.

Член 34

Секундарно ветеринарно јавно здравство

(1) Секундарното ветеринарно јавно здравство е збир на одредени активности од јавен интерес, предвидени и финансирани од Програмата за ветеринарно јавно здравство од членот 57 на овој закон, што ги врши надлежниот орган, со цел да се постигне високо ниво на безбедност на храната, заштита на потрошувачите преку службена контрола на објекти за производство и преработка на храна од животинско потекло, како и заштита на животната средина од нуспроизводи од животинско потекло, контаминенти и патогени агенси.

(2) Секундарното ветеринарно јавно здравство опфаќа:

- 1) издавање сертификати за ветеринарно јавно здравство;

2) службена контрола, надзор и следење на активностите на ветеринарното јавно здравство во објектите и одгледувалиштата, вклучително, пазари, кланици, млекари, други објекти за преработка и пакување, превоз, складови, објекти за продажба на храна од животинско потекло на мало и големо, вклучувајќи нивно одобрување, контрола, надзор и инспекција на нивното работење, примена на добра хигиенска пракса, анализа на ризици и водење на евиденција;

3) систематска подготовка и обука на официјалните и овластените ветеринари и здруженијата на производителите за добра хигиенска пракса, добра производствена пракса и НАССР и

4) спроведување на мерки во рамките на годишната наредба за ветеринарно јавно здравство, наведено во членот 57 од овој закон.

(3) Издавањето на сертификати, кои ги придружуваат пратките за извоз за ветеринарно јавно здравство наведено во ставот (2) точка 1 од овој член, го врши исклучиво официјалниот ветеринар.

(4) Секундарно ветеринарно јавно здравство вршат националните референтни лаборатории во име на надлежниот орган со цел да обезбеди согласност со микробиолошките критериуми и прописите за контрола на резидуи, радионуклеиди, други биолошко-активни материји, производи и суровини од животинско потекло, вода за напојување на животните, контаминенти на храна и други забранети супстанции преку лабораториски испитувања.

Член 35

Терцијарно ветеринарно јавно здравство

Терцијарно ветеринарно јавно здравство вршат високообразовни и научно-истражувачки институции од областа на ветеринарната медицина и опфаќа:

1) експертски совети, соработка со надлежниот орган;

2) експертиза и едукација за:

а) биохемиски, хистохемиски, цитолошки, паразитолошки, микробиолошки, имунолошки, радиолошки и радиохемиски анализи на производите и суровините од животинско потекло, храна, вода и воздух, дезинфекција, деконтаминација, санитација, деодорација и ерадикација на штетници и

б) за воведување и подобрување на новите лабораториски методи за анализа на контаминенти и резидуи во производите, суровините и добиточната храна и

3) врши стручно-едукативни активности за потребите на надлежниот орган.

Оддел VIII

Организација и услови за вршење на здравствена заштита на животни и ветеринарно јавно здравство

Член 36

Вршење на здравствена заштита на животни и ветеринарно јавно здравство

(1) Здравствената заштита на животните и ветеринарното јавно здравство од членовите 25 и 33 на овој закон ги вршат ветеринарните амбуланти, ветеринарните клиници и ветеринарните болници, како трговски друштва кои можат да ги основаат домашни или странски правни или физички лица ако ги исполнуваат следниве услови:

1) треба да имаат одобрение за работа издадено од надлежниот орган за исполнувањето на барањата наведени во членовите 37, 38 и 39 од овој закон;

2) да бидат ставени под надзор на органот кој го издава одобрението и

3) да бидат регистрирани во Централниот регистар на Република Македонија.

(2) Поставување на дијагноза, препишување и апликација на ветеринарно-медицински препарати, лекување, хируршки, породилски и други зафати на животните, ветеринарно здравствени прегледи можат да вршат само доктори по ветеринарна медицина, со лиценца за работа.

(3) Лицата кои немаат завршено факултет по ветеринарна медицина и кои немаат лиценца за работа не можат да ги вршат активностите од ставот (2) на овој член.

(4) Вршење на активностите од ставот (2) од лицата од ставот (3) на овој член се смета за надриветеринарство.

(5) Ветеринарните техничари вработени во ветеринарни амбуланти, ветеринарни клиници и ветеринарни болници работат работи од техничка природа: вештачко осеменување, дезинфекција, дезинсекција и дератизација, како и други активности од областа на ветеринарното здравство под директен надзор и одговорност на доктор по ветеринарна медицина. Тие не смеат самостојно да вршат дијагностика, пропишување и апликација на ветеринарно-медицински препарати, лекување и хируршки зафати на животни.

(6) Регистрираните ветеринарни амбуланти, ветеринарните клиници и ветеринарни болници можат да бидат овластени со решение од министерот и да склучат договор со директорот за спроведување на активностите на здравствена заштита на животните наведени во членот 26 од овој закон и активностите на ветеринарното јавно здравство наведени во членот 34 од овој закон во согласност со условите утврдени со прописите од областа на ветеринарното здравство и со друг закон, за период од пет години, со можност за продолжување на овластувањето и договорот за наредните пет години, за што треба да поднесат барање до надлежниот орган во рок од шест месеца пред истекот на рокот на важење на одобрението.

(7) Договорите годишно се ревидираат согласно со програмите и наредбите од членот 57 на овој закон.

(8) Надлежниот орган ќе го одземе одобрението од ставот (1) точка 1 на овој член на ветеринарните амбуланти, клиници и болници ако утврди дека тие веќе не ги исполнуваат условите за вршење на дејност или утврди сериозни недостатоци во нивното работење.

(9) Терцијарната здравствена заштита на животните и ветеринарно јавно здравство од членовите 27 и 35 на овој закон можат да вршат високообразовни и научно-истражувачки установи од областа на ветеринарната медицина.

(10) Надлежниот орган води евиденција за издадените одобренија за работа од ставот (1) на овој член и за ветеринарните амбуланти, клиници и болници кои имаат добиено решение за овластување за вршење на дејност од јавен интерес.

Член 37

Услови за одобрување на ветеринарна амбуланта

(1) Ветеринарна амбуланта може да биде одобрена за работа од надлежниот орган доколку има вработено најмалку еден доктор по ветеринарна медицина со лиценца за работа, има соодветни простории и неопходна опрема и инструменти за вршење на активности.

(2) Покрај условите од ставот (1) на овој член, за да добие решение за овластување од министерот и склучи договор со директорот за вршење на дејност од јавен интерес, вработениот доктор по ветеринарна медицина кој има лиценца за работа треба да е овластен ветеринар согласно со членот 17 од овој закон.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите од ставот (1) на овој член.

Член 38**Услови за одобрување на ветеринарна клиника**

(1) Ветеринарна клиника може да биде одобрена за работа од надлежниот орган, доколку има вработено најмалку двајца доктори по ветеринарна медицина со лиценца за работа и има соодветни простории, опрема и инструменти за вршење на активностите.

(2) Покрај условите од ставот (1) на овој член, за да добие решение за овластување од министерот и склучи договор со директорот за вршење на дејност од јавен интерес, најмалку еден од докторите по ветеринарна медицина кој има лиценца за работа треба да е овластен ветеринар согласно со членот 17 од овој закон.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите од ставот (1) на овој член.

Член 39**Услови за основање на ветеринарна болница**

(1) Ветеринарна болница може да биде одобрена за работа од надлежниот орган, доколку има вработено најмалку пет доктори по ветеринарна медицина со лиценца за работа и поседува соодветни објекти и простории за вршење на активностите како и за стационарно лечење и нега на болни и повредени животни.

(2) Покрај условите од ставот (1) на овој член, за да добие решение за овластување од министерот и склучи договор со директорот за вршење на јавни услуги, најмалку еден од докторите по ветеринарна медицина кои имаат лиценца за работа да е овластен ветеринар согласно со членот 17 од овој закон и најмалку двајца од другите доктори треба да имаат специјализација во соодветни области од здравствената заштита и ветеринарното јавно здравство согласно со членовите 26 и 34 од овој закон.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите од ставот (1) на овој член.

Член 40**Јавен конкурс**

(1) Министерството објавува јавен конкурс за издавање на решение за овластување на ветеринарни амбуланти, ветеринарни клиники и ветеринарни болници за вршење на активности од областа на здравствената заштита на животни од членот 26 на овој закон, и активности од областа на ветеринарното јавно здравство од членот 34 на овој закон и за назначување на овластени ветеринари во секоја епизоотиолошка единица.

(2) Покрај условите од Законот за трговските друштва, учесниците треба да обезбедат доказ за вработување на доктори по ветеринарна медицина кои можат да бидат назначени за овластени ветеринари, да ги исполнуваат техничко-технолошките услови за вршење на дејноста во поглед на соодветни објекти, опрема, како и да имаат финансиски средства за вршење на ветеринарната дејност, за што треба да се поднесе квалитетна финансиска или друга гаранција.

(3) Избор од пријавените понудувачи врши комисија формирана од министерот врз основа на понудената најниска цена и највисоката компетентност за вршење на работите.

(4) На избраните понудувачи министерот им издава решение за овластување за период од пет години. Незадоволните кандидати на јавниот конкурс можат да поднесат жалба до комисијата на Владата на Република Македонија, надлежна за решавање на управни работи од втор степен од областа на ветеринарната дејност.

(5) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува содржината, начинот и постапката на јавниот конкурс за издавање на решение за овластување на ветеринарните амбуланти, клиники и болници.

Член 41**Договори со ветеринарни амбуланти, клиники и болници и назначување на овластени ветеринари**

(1) Директорот склучува договори со избраните ветеринарни амбуланти, ветеринарните клиники или ветеринарните болници и ги назначува овластените ветеринари за вршење на активностите од членовите 26 и 34 на овој закон.

(2) Договорот од ставот (1) на овој член ги содржи најмалку следниве елементи:

- име на овластениот ветеринар вработен во ветеринарна амбуланта, клиника или болница,
- вид и обем на договорните активности,
- износ, начин и период на исплаќање на средства, за вршење на активностите, обезбедени од Буџетот на Република Македонија,
- име на епизоотиолошката единица каде што ќе бидат извршувани активностите,
- почеток и времетраење на активностите за кои се овластени,
- клаузула за годишно адаптирање на предвидените активности во форма на анекс договор,
- начин и услови за раскинување на договорот пред датумот на истекување на важност,
- причини за еднострано раскинување на договорот и
- одговорност на ветеринарната амбуланта, клиника и болница и на овластениот ветеринар за извршувањето на активностите.

Член 42**Ветеринарни јавни претпријатија**

(1) Доколку во одредени општини ниту една ветеринарна амбуланта, ветеринарна клиника или ветеринарна болница не потпише договор за извршување на активностите од членовите 26 и 34 на овој закон, поради тоа што:

- не се исполнети условите пропишани во членовите 37, 38 и 39 од овој закон или
- договорот бил раскинат или
- не е доставена ниту една понуда на јавниот конкурс за добивање решение за овластување за вршење на активностите од членовите 26 и 34 на овој закон, министерот ќе овласти со решение и директорот ќе склучи договор со една од ветеринарните амбуланти, клиники или болници која врши ветеринарна дејност од јавен интерес на подрачјето на соседната општина за вршење на работите од членовите 26 и 34 на овој закон, до склучување на договор со ветеринарна амбуланта, клиника или болница која ги исполнува условите за вршење на активностите од членовите 26 и 34 на овој закон.

(2) Ако не се обезбеди вршењето на работите согласно со ставот (1) на овој член, Владата на Република Македонија ќе основа јавно претпријатие согласно со Законот за јавните претпријатија и овој закон.

Член 43**Работно време на ветеринарните амбуланти, клиники и болници**

(1) Ветеринарните амбуланти, клиники и болници се должни да обезбедат континуирано работно време во смени, дежурство или постојана подготвеност за извршување на активности на здравствена заштита на животните. Работата во смени и постојаната подготвеност се организираат со цел да се обезбеди ветеринарна прва помош.

(2) Ветеринарните работници не смеат да одбијат неопходна ветеринарно-медицинска помош во итни случаи, или да го прекинат медицинскиот третман на болни животни и обезбедување на неопходни количества на храна и вода за животните во болниците.

Член 44

Ветеринарна служба на одгледувалиште

(1) Правните и физичките лица кои се занимаваат со одгледување на животни чии производи и суровини ги пласираат на пазарот за јавна потрошувачка, се должни да обезбедат здравствена заштита на нивните животни преку ветеринарна служба на одгледувалиштето, или со договор со ветеринарна амбуланта, клиника и болница.

(2) Ветеринарна служба на одгледувалиште може да биде одобрена од надлежниот орган доколку:

- има вработено најмалку еден доктор по ветеринарна медицина со лиценца за работа и
- има соодветни простории и неопходна опрема и инструменти за вршење на активности според видот на животните што ги одгледува.

(3) Ветеринарната служба на одгледувалиштето не смее да врши активности од ветеринарна дејност врз животни кои не се во сопственост на правното, односно физичкото лице кое ја формирало ветеринарната служба на одгледувалиште.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите од ставот (2) на овој член.

Член 45

Информационен систем

(1) Надлежниот орган е должен да собира, чува и анализира податоци за здравствената заштита на животните, ветеринарното јавно здравство и административни податоци кои произлегуваат од неговите активности и податоци од други лица вклучени во активностите од областа на здравствена заштита на животните и ветеринарното јавно здравство.

(2) Ветеринарните амбуланти, ветеринарните клиники и ветеринарните болници, ветеринарните лаборатории, научно-истражувачките и високообразовните институции кои работат во областа на здравствена заштита на животните се должни да собираат податоци и водат евиденција за болести кај животните, за нивните активности во форма одобрена од надлежниот орган и да ги достават преку системот за известување на начин утврден од надлежниот орган.

(3) Надлежниот орган воспоставува и одржува ветеринарен информационен систем кој може да се интегрира со други информациски системи.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску го пропишува начинот на воспоставување и одржување за ветеринарниот информационен систем.

Оддел IX

Начела на сертификација

Член 46

Стручност на службено лице кое издава сертификати

(1) Надлежниот орган ги презема сите мерки, службеното лице задолжено за издавање на сертификати да има задоволително познавање на прописите од областа на ветеринарното здравство, во врска со животните и производите од животинско потекло за кои треба да се издаде сертификатот, правилата кои треба да се следат при пополнување и издавање на сертификатите и доколку е потребно за природата и обемот на условите, тестовите и прегледите кои треба да бидат извршени пред издавањето на сертификатот.

(2) Службеното лице смее да издаде сертификат само за податоци за кои има лично сознание или кои можат со сигурност да бидат потврдени од него.

(3) Службеното лице не смее да потпишува празни или некомплетни сертификати или сертификати за животни или производи кои не биле прегледани од негова страна и без негова контрола. За сертификат кој се издава врз основа на друг сертификат или потврда, службеното лице треба да го поседува претходно потпишаниот документ.

(4) Одребите од овој член не го спречуваат официјалниот ветеринар да го потпише сертификатот доколку податоците се потврдени врз основа на ставовите (1), (2) и (3) од овој член од лице овластено од надлежниот орган кога постапува под контрола на официјален ветеринар.

Член 47

Веродостојност на сертификатот

(1) Надлежниот орган ги презема сите неопходни мерки со цел да обезбеди веродостојност на сертификатот. Надлежниот орган ги презема сите неопходни мерки, официјалните ветеринари кои издаваат сертификати да:

1) имаат положба која ја потврдува нивната непристрасност и да немаат директен економски интерес за животните или производите за кои се издава сертификатот, односно за одгледувалиштата или објектите од кои тие потекнуваат и

2) е потполно свесен за значењето на содржината на секој сертификат кој го потпишува.

(2) Сертификатот се состои од единствен лист, или од неколку неделливи листови и:

- има единствен сериски број,
- има оригинален потпис на официјалниот ветеринар кој го издава сертификатот, со големи букви на неговото име и звање, и оригинален печат на надлежниот орган кој го издава сертификатот. Потписот и печатот се во различна боја од бојата на отпечатениот текст во сертификатот.

- датумот на издавањето е ист со датумот на натовар,

- адресиран е на единствен примач на пратка,

- целосно и точно е пополнет,

- нема дополнителни промени, освен оние потврдени со потпис од страна на официјалниот ветеринар кој го издал, а неприменливите делови ќе се прецртаат и заверат со потпис од страна на официјалниот ветеринар и

- се однесува за една пратка.

(3) Сертификатот се издава во форма и со содржина согласно образецот за посебните видови пратки согласно со прописот од членот 77 став (4) на овој закон.

(4) Сертификатот се изготвува на македонски јазик, на англиски и каде што е неопходно, на еден од официјалните јазици во земјата на крајната дестинација.

(5) Надлежниот орган обезбедува услови со цел да го поврзе сертификатот со службеното лице кое го издало и обезбедува, копиите од сите издадени сертификати, да се чуваат во период од најмалку пет години.

Член 48

Заштита од лажни сертификати

(1) Министерот ќе воведо контролни мерки неопходни да се спречи издавањето на лажни или недоследни сертификати и употреба на такви сертификати врз основа на прописите од областа на ветеринарното здравство.

(2) Независно од изречените казни и санкции, надлежниот орган спроведува испитувања или проверки и презема соодветни мерки на секој случај на лажен или погрешен сертификат за кои има сознание.

(3) Надлежниот орган може времено да го суспендира од должност службеното лице кое го издало сертификатот од ставот (2) на овој член, до завршувањето на испитувањето.

(4) Ако со испитувањето се утврди дека:

- службеното лице кое го издало сертификатот свесно издало лажен сертификат, надлежниот орган ги презема сите неопходни мерки за да спречи тоа лице да го повтори истиот прекршок и

- при лажна употреба или измена на сертификат, надлежниот орган ги презема сите неопходни мерки да обезбеди дека физичкото или правното лице нема да го повтори прекршокот. Таквите мерки можат да вклучат неиздавање на сертификат на физичкото или правното лице кое го направило прекршокот.

ГЛАВА III

КОНТРОЛА И СУЗБИВАЊЕ НА БОЛЕСТИТЕ КАЈ ЖИВОТНИТЕ

Оддел I

Општи одредби

Член 49

Болеести кои задолжително се пријавуваат

(1) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство донесува листа на болести кај животните кои задолжително се пријавуваат и пропишува општи мерки за борба против нив.

(2) Во зависност од нивното влијание врз јавното здравство, здравствениот статус на животните и прометот, болестите наведени во ставот (1) од овој член се поделени во три категории, и тоа:

а) болести од листата на Светската организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ кои се предмет на планирање на итни мерки, а се смета дека се од посебно значење за јавното здравство, здравствениот статус на животните и прометот, поради вирулентноста на предизвикувачот, потенцијалот за брзо ширење на големи подрачја и надвор од границите на државата и сериозното социјално и економско влијание;

б) болести од листата на Светската организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ кои се сметаат дека се од особено значење и приоритет за Република Македонија, се предмет на посебни програми за надзор и/или контрола, предвидени со годишната наредба за здравствена заштита на животните или повеќегодишните програми кои се спроведуваат на целата територија на државата или на дел од неа и

в) болести од листата на Светската организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ кои не предизвикуваат значителни загуби или се последица од начинот и практиката на чување, размножување, одгледување и исхрана на животните.

(3) Во зависност од категоријата на болеста:

а) мерките за контрола и заштита од болестите наведени во ставот (2) точка а) од овој член ги спроведува надлежниот орган и сите трошоци кои настануваат при поставувањето дијагноза, спроведувањето на мерките за сузбивање и искоренување или превенција, сите директни загуби за сопствениците на животни настанати како резултат на спроведувањето на овие мерки се на товар на Буџетот на Република Македонија и се надоместуваат според пазарната вредност;

б) мерките за заштита и контрола на болестите наведени во ставот (2) точка б) од овој член, ги спроведува надлежниот орган и:

- директните загуби на сопствениците на животните настанати како резултат на убивање или колење на животните, или уништувањето на производите, се надоместуваат од Буџетот на Република Македонија по пазарна вредност и

- трошоците кои се настанати при поставувањето дијагноза и спроведувањето на мерките за сузбивање и искоренување или превенција на болестите, се на товар на Буџетот на Република Македонија во износ кој може да биде до 100% и

в) превенција и/или сузбивање и искоренување на болести од ставот (2) точка в) на овој член се врши во согласност со техничките инструкции и упатства дадени од надлежниот орган. Трошоците за поставување дијагноза се на товар на Буџетот на Република Македонија во износ кој може да биде до 100%. Мерките за сузбивање и искоренување или превенција, како и сите директни или индиректни загуби кои настанале како резултат на тие болести, се на товар на сопствениците на животните.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува начинот и постапката за пријавување на болестите кои задолжително се пријавуваат, мерките кои треба да се преземат, како и висината на трошоците.

Член 50

Обврска за пријавување и ставање во изолација

(1) Доколку постои појава на жариште на болест која задолжително се пријавува, или постојат знаци кои упатуваат на сомневање за појава на ваква болест, заболеното односно сомнително животно треба да биде изолирано и веднаш да биде известен надлежниот орган директно или преку ветеринарните амбулантни, клиници или болници кои имаат решение за овластување за вршење на активностите од членот 26 став (2) на овој закон, во таа епизоотиолошка единица.

(2) Обврската за известување на надлежниот орган ја имаат:

1) сопствениците на животни, или лица одговорни за животните;

2) превозници, трговци, возачи, чувари и лица одговорни или вработени во собирен центар, контролни места, трговски објекти, како и работници во кланици;

3) докторите по ветеринарна медицина и другите стручни лица кои во вршењето на нивните секојдневни активности работат или доаѓаат во контакт со животни и

4) органите на општината, јавни претпријатија и установи или други органи и организации, асоцијации, ловци, риболовци и други лица кои имаат сознанија за здравствената состојба на животните од области на нивна надлежност или активност.

(3) Обврската за ставање на болните или сомнителните животни во изолација ја има сопственикот на животните или лицето одговорно за животните.

Член 51

Испитување на појава на жариште на болест кај животните

(1) Во случај кога на надлежниот орган ќе му биде пријавена појава на жариште на болест или сомневање за појава на жариште на болест која задолжително се пријавува, официјалниот ветеринар без одлагање ќе изврши испитување за природата, карактеристиките и причината за појава на болеста или сомневањето за појава на болест и по извршеното испитување ќе нареди мерки во согласност со членовите 54 и 55 од овој закон.

(2) При испитувањето на појава на жариште на болест или сомневање на појава на болест, официјалниот ветеринар ќе го стави одгледувалиштето под службен надзор и ќе:

1) нареди мерки за да спречи натамошно ширење на болеста, времено издвојување и изолирање на болните или сомнителни животни и нивните производи. Доколку постои опасност од ширење на болеста на другите животни во одгледувалиштето, овие мерки може да се применат на целото одгледувалиште;

2) нареди спроведување на мерки за испитување на природата на болеста, земање на мостри за лабораториско испитување во Националната референтна лабораторија и убивање на болните или сомнителните животни заради вршење на патоанатомски преглед и

3) изврши првично епидемиолошко испитување заради утврдување на потеклото, веројатното време на инфекција и начинот на кој е пренесена болеста, како и евентуалното натамошно ширење на болеста.

(3) Издадените наредби и сите преземени мерки наведени во ставот (2) од овој член, во писмена форма, ќе бидат доставени до одговорното лице за животните.

(4) Конечна потврда, за појава на жариште на болест кај животните, може да биде направена само од страна на надлежниот орган врз основа на позитивни резултати од лабораториско испитување спроведено во Националната референтна лабораторија, освен во случај на секундарна појава на болест кога постои поврзаност со потврдена појава на жариште и/или клиничките знаци кои наведуваат на утврдената болест.

Член 52

Центри за контрола на болести и планови за итни мерки

(1) Во случај на појава на жариште на болест која е предмет на планирање на итни мерки, министерот ќе го активира центарот за контрола на болеста утврден со планот за итни мерки, кој ќе врши надзор и координира мерки за контрола и искоренување на болеста и ќе обезбеди финансиски средства и други неопходни средства потребни за борба против болеста.

(2) Надлежниот орган ќе подготви планови за итни мерки, со кои ќе се пропишат мерките со кои ќе се одржува високо ниво на приправност за борба против болестите кои се предмет на плановите за итни мерки, како и за заштита на животната средина.

(3) Со плановите за итни мерки треба да се пропише особено:

1) ланецот на наредби кој ќе гарантира брз и ефективен процес на донесување на одлуки за борба со болеста;

2) составот, компетентноста и работните задачи на центарот за контрола на болести;

3) експертска група која му помага на надлежниот орган во одржувањето на високо ниво на стручност и приправност во услови кога болеста не е појавена, како и експертска помош на надлежниот орган во случај на појава на болеста;

4) соодветни средства за да се обезбеди брзо и ефикасно спроведување на мерките, персоналот, опремата и лабораторискиот капацитет;

5) ажуриран прирачник за секоја поединечна болест, во кој на разбирлив и практичен начин детално се опишани сите активности, мерки, процедури, инструкции и контролни мерки кои ќе се применат при појава на жариште на болест;

6) подготовки за итна вакцинација и

7) организирање на редовни обуки во службата и кампањи за информирање на јавноста.

(4) При подготовката на плановите за итни мерки треба да се земаат предвид средствата потребни за контрола на голем број на жаришта појавени во кратко време и причинети од повеќе антигено различни серотипови или видови, како и во случај на намерно предизвикување на болест која е предмет на плановите за итни мерки.

(5) Третирањето и масовното отстранување на мршите од животни и нуспроизводи од животинско потекло ќе биде на начин кој нема да го загрози здравјето на луѓето, при што ќе се спроведуваат мерки кои нема да предизвикуваат штета на животната средина која може да се избегне и се со минимален ризик за загадување на почвата, воздухот, површинските и подземните води, растенијата и животните, нема да предизвикуваат непотребна бучава или непријатна миризба и нема да предизвикуваат несакани последици на природата или заштитените подрачја.

(6) Надлежниот орган соодветно ја информира јавноста и обезбедува соработка во спроведувањето на контролните и заштитните мерки против болеста на локално и национално ниво.

(7) Доколку мерките за борба против болест која е предмет на итни мерки не се пропишани во планот за итни мерки, министерот ќе даде посебни инструкции за ефикасна борба против таа болест.

(8) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ќе ги пропише болестите кои се предмет на планирање на итни мерки и ќе ги донесе плановите за итни мерки за тие болести.

Член 53

Службен надзор

(1) Во случај на сомневање или потврда на појава на болест кај животните која задолжително се пријавува, официјалниот ветеринар ги става под службен надзор: одгледувалиштата, пазарите за животни, изложбите за животни, саемите или други манифестации, трговците со животни, превозниците, местата за собирање на животни и објектите за колење, фабриците за храна и објектите за производство и преработка.

(2) Службениот надзор може да се однесува и на кучиња, мачки и други животински видови кои не се приемчиви на појавената болест, животни од зоолошки градини, ветеринарни болници и други објекти и друштва од кои може да се појави опасност од болест кај животните.

Оддел II

Контролни и заштитни мерки од болести

Член 54

Контролни мерки

(1) Мерките за контрола на болеста се спроведуваат кога е потврдено жариштето на болеста во согласност со членот 51 од овој закон, и се применуваат на заразното одгледувалиште или објект заради контрола и евентуално искоренување на болеста.

(2) По потврдата на жариштето одгледувалиштето се става под службен надзор и се преземаат следниве мерки:

1) попис и идентификација на приемчивите и неприемчивите животни кои се наоѓаат во одгледувалиштето и попис на производитите кои се наоѓаат во објектот;

2) водење на евиденција за движењата во или од одгледувалиштето или објектот на начин одреден од надлежниот орган;

3) земање на мостри за лабораториски испитувања;

4) ограничување на движењето или карантинирање на приемчивите или неприемчивите животни кои се присутни во одгледувалиштето;

5) ограничување на движење или контрола на пристапот на лица и/или возила;

6) третирање на животните;

7) контрола и забрана на размножување и вештачко осемнување;

8) убивање и нештетно отстранување или колење на животните кои се наоѓаат во одгледувалиштето заради контрола на болеста или нивна благосостојба;

9) вакцинација на животните кои се наоѓаат во одгледувалиштето;

10) уништување или преработка на производи, нуспроизводи од животинско потекло, храна или предмети кои се наоѓаат во објектот;

11) отстранување на животинските мрши, производи, животинските нуспроизводи, храна, предмети, течности и цврсто гудре кои се наоѓаат во објектот;

12) чистење и дезинфекција или контрола на штетници или вектори, во просториите, објектите, на опремата и возилата и

13) епидемиолошко испитување со цел да се одреди изворот на инфекцијата, начинот на пренесување и веројатниот датум на инфекција, како и можноста за евентуално ширење на инфекцијата, следење на тие животни, производи или нуспроизводи од животинско потекло и храна и нивно уништување, преработка или дезинфекција.

(3) Официјаниот ветеринар определува една или повеќе мерки од ставот (2) на овој член со решение.

(4) Во случај на појава на болест која е предмет на плановите за итни мерки, мерките ги определува директорот, во зависност од епидемиолошките прилики.

Член 55

Заштитни мерки

(1) Заштитните мерки се применуваат при сомневање или потврдена појава на болеста и се спроведуваат заради спречување или ограничување на ширењето на болеста. Во случај на сомневање на појава на болеста, мерките ќе се спроведуваат во одгледувалиштата или објектите каде што постои сомнеж за појава на болеста, додека во случај на потврдена појава на болеста, мерките ќе се спроведуваат во одгледувалиштата или објектите кои се загорезени од ширење на инфекцијата.

(2) Заради спречување или ограничување на ширењето на болеста, надлежниот орган ќе воспостави заштитни зони и зони под надзор, со радиус кој ќе зависи од природата, моменталното ширење и опасноста од ширење на болеста. Во заштитните зони и зоните под надзор ќе се применат следниве мерки:

1) ставање под службен ветеринарен надзор;

2) забрана или ограничување на движење на приемчиви или неприемчиви животни, во рамките или надвор од заштитните зони или зоните на надзор;

3) забрана или ограничување на прометот на производи од животинско потекло, нуспроизводи од животинско потекло, добиточна храна, предмети, цврсто или течно ѓубре, во рамките или надвор од заштитните зони или зоните на надзор

4) изолација и затворање на животните во одгледувалиштата;

5) забрана за колење;

6) забрана за лов на животни или засилен отстрел;

7) затворање или контрола на саеми, пазари, изложби и други активности кои вклучуваат собирање на приемчиви или неприемчиви животни;

8) попис и идентификација на приемчиви или неприемчиви животни кои се наоѓаат во одгледувалиштето и попис на производите кои се наоѓаат во објектите;

9) убивање или колење на животни заради нивна благосостојба;

10) водење на евиденција за движењето во или од одгледувалиштето или објектите на начин одреден од страна на надлежниот орган;

11) ограничување на движење или контрола на пристап на лица и/или возила;

12) забрана или контрола на вештачко осемнување;

13) вршење на клинички прегледи;

14) земање на мостри за лабораториско испитување;

15) вакцинација или други превентивни третмани на животни;

16) чистење и дезинфекција или контрола на штетници или вектори, во просториите, објектите, на опремата и возилата и

17) епидемиолошко испитување со цел да се одреди изворот на инфекцијата, начинот на пренесување и веројатниот датум на инфекцијата, како и можноста за

евентуално ширење на инфекцијата, следење на тие животни, производи или нуспроизводи од животинско потекло и храна и нивно уништување, преработка или дезинфекција.

(3) Мерките наведени во ставот (2) на овој член можат да се применуваат како безбедносни и временски мерки, во случај на сомневање или потврда на појава на жариште на болест во соседна земја и во близина на границата на Република Македонија.

(4) Официјаниот ветеринар определува една или повеќе мерки од ставот (2) на овој член со решение.

(5) Во случај на појава на болест која е предмет на плановите за итни мерки, како и за мерките кои се однесуваат на територијата на Република Македонија, мерките ги определува директорот, во зависност од епидемиолошките прилики.

Член 56

Дополнителни мерки

(1) При примена на мерките од членовите 54 и 55 на овој закон треба да се преземат сите мерки на претпазливост со цел да се избегнат неповолни ефекти кон животната средина.

(2) Дополнителните мерки за заштита на животната средина кои се однесуваат на отстранување на мрштите, производите, животинските нуспроизводи и предмети кои можат да бидат преносители на инфективните агенси, треба да обезбедат:

- соодветно чување, третирање и нештетно отстранување на пцовисани животни, нуспроизводи од животинско потекло и храна,

- санитација на цврсто и течно ѓубре и отпадни води,

- применување на хигиенски мерки и процедури во одгледувалиштата или објектите и нивната околина и

- спречување на загадување на површински или подземни води.

(3) При реализација на мерките од ставот (2) на овој член, надлежниот орган соработува и ги координира активностите со надлежните органи и институции.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува поблиските услови и начинот на спроведување на дополнителните мерки.

Оддел III

Организација на државните активности во областите на здравствена заштита на животните и ветеринарното јавно здравство

Член 57

Повеќегодишни програми, годишни програми и годишни наредби за здравствена заштита на животните и за јавно ветеринарно здравство

(1) Најдоцна до 31 декември секоја година, министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство донесува:

- годишна наредба за здравствена заштита на животните со која се наредува спроведување на мерки за заштита на животните од одделни заразни болести, како и периодот за извршување на тие мерки во наредната година и

- годишна наредба за ветеринарно јавно здравство за извршување на ветеринарните мерки и контроли за заштита на јавното здравство од контаминенти или резидуи кои се пренесуваат од животни или производи од животинско потекло и го определува периодот за извршување на тие мерки за наредната година.

(2) Владата на Република Македонија донесува повеќегодишни програми за сузбивање и искоренување на одредени болести од посебна важност за Република Македонија, за период до пет години.

(3) За извршување на мерките од ставовите (1) и (2) на овој член, Владата на Република Македонија донесува годишна програма за користење на средства за здравствена заштита на животните и годишна програма за користење на средства за јавно ветеринарно здравство, согласно со членот 97 од овој закон.

(4) Директорот го координира и врши надзор врз спроведувањето на годишната наредба за здравствена заштита на животните, годишната наредба за ветеринарно јавно здравство и за повеќегодишните програми. Директорот одлучува за користење на средствата од одобриениот буџет, ги определува приоритетите при распределбата на средства за неопходни активности за што ги утврдува задачите на вработените и потребните средства за нивно извршување.

(5) До 31 март во тековната година директорот му поднесува на министерот годишен извештај за извршената работа во поглед на техничките и финансиските резултати за претходната календарска година.

ГЛАВА IV

Услови за ставање во промет на животни, производи и нуспроизводи од животинско потекло

Оддел I

Преглед на живи животни на местото на потекло

Член 58

Услови за ставање во промет на живи животни

(1) Ставањето во промет на живи животни е дозволено, доколку:

1) ги задоволуваат условите за посебните видови на животни и нивна намена согласно со прописите од областа на ветеринарното здравство;

2) потекнуваат од одгледувалишта кои се под редовна ветеринарна контрола;

3) се идентификувани и регистрирани во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство на начин што овозможува следливост на одгледувалиштето на потекло или привремен престој;

4) при превоз се придружени со ветеринарен сертификат и/или друг документ кои се предвидени со прописите од областа на ветеринарното здравство и

5) приемчивите животни, не потекнуваат:

- од одгледувалишта, подрачја или региони кои се предмет на забрана во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство заради сомневање на жариште на болест или појава на болест кај животните и

- од одгледувалишта кои не обезбедуваат дополнителни гаранции во случаи кога тие се наменети за одгледувалишта сместени во слободна зона согласно со членот 65 од овој закон.

(2) Кога за време на превозот има повеќе места на дестинација, животните мора да бидат групирани заедно во толку пратки колку што има места на дестинација. Секоја пратка мора да биде придружена со ветеринарно-здравствен сертификат и/или други документи.

(3) Живи животни кои се определени со национални програми за искоренување на болести не смеат да бидат ставени во промет.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите за ставање во промет за одделни видови на животни и нивната намена.

Член 59

Контрола на живи животни на место на потекло

(1) Надлежниот орган на местото на потекло ќе преземе мерки за да обезбеди дека:

- одгледувачите на животни ги спроведуваат прописите од областа на ветеринарното здравство во сите фази на производство и ставање во промет и

- животните се превезуваат во соодветни средства за превоз кои ги задоволуваат пропишаните услови во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство.

(2) Официјалниот ветеринар, односно овластениот ветеринар на местото на потекло кој го издава ветеринарно-здравствениот сертификат или другиот документ кои ги придружуваат животните треба да испрати податоци кои се однесуваат на пратката до надлежниот орган и до официјалниот ветеринар, односно овластениот ветеринар на местото на дестинација. Податоците се испраќаат на денот кога тие биле издадени, по електронски пат или на друг начин на комуникација.

(3) Надлежниот орган презема соодветни мерки за да се санкционираат сите прекршоци на прописите од областа на ветеринарното здравство сторени од физичко или правно лице и кога ќе утврди дека сертификатите, документите или идентификационите ознаки не одговараат на статусот на животните или на нивните одгледувалишта на потекло.

Оддел II

Преглед на живи животни по пристигнување на местото на дестинација

Член 60

Вршење на преглед на местото на дестинација

(1) Надлежниот орган на местото на дестинација ги применува следниве мерки:

1) по случаен избор и подеднаков третман врши ветеринарни прегледи на лице место, вклучително и земање на мостри, за да утврди дека пратката е во согласност со условите од членот 58 на овој закон;

2) кога постои сомневање за неусогласеност на пратката со одредбите од членот 49 на овој закон, можат да се спроведат дополнителни прегледи за време на превозот, вклучувајќи ги и прегледите за усогласеност на превозните средства со прописите од областа на ветеринарното здравство и

3) кога животните се наменети за:

- одобрен добиточен пазар или собирен центар - надлежниот орган по случаен избор и подеднаков третман мора да изврши контрола на ветеринарно-здравствените сертификати или документите кои ги придружуваат животните за да утврди дека животните ги исполнуваат наведените услови. Одговорното лице нема да дозволи влез на животни кои не ги исполнуваат условите од членот 58 став (1) на овој закон,

- кланици - официјалниот ветеринар ќе обезбеди дека се заклани само животните кои ги исполнуваат условите од членот 58 став (1) на овој закон врз основа на ветеринарно-здравствен сертификат и други придружни документи. Одговорното лице за кланицата е одговорно за животните за колење кои не ги исполнуваат условите од членот 58 став (1) точки 3 и 4 на овој закон,

- за регистриран трговец кој ги разделува пратките или за секој објект кој не е под постојан надзор - надлежниот орган ќе го смета одговорното лице за примач на животните и на него ќе се однесуваат условите од алинеја 5 на овој став,

- за одгледувалиштата или собирните центри каде што пратката делумно е растоварена за време на превоз, секое животно или група на животни мора да биде придружена, согласно со членот 58 став (2) од овој закон со оригинал на ветеринарно-здравствен сертификат или придружен документ сè додека не пристигне до примачот наведен во нив и

- примачите на пратка наведени во алинеите 3 и 4 на овој став мораат, пред пратката да биде разделена и ставена во промет, да проверат дали идентификационите ознаки, здравствените сертификати или документите наведени во членот 58 став (1) точки 3 и 4 од овој за-

кон ја придружуваат пратката, да го извести надлежниот орган за секоја неправилност или аномалија и да ги изолира испитуваните животни додека надлежниот орган не донесе одлука која ќе се однесува на нив.

(2) Сите примачи на пратки се должни да ги чуваат ветеринарно-здравствените сертификати или документите кои ги придружуваат животните во период од три години и истите да му ги дадат на увид на надлежниот орган доколку ги побара.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите од ставот (1) точка 3 алинеи 3 и 4 на овој член.

Член 61

Карантин за животни на место на дестинација

(1) Доколку прописите од областа на ветеринарното здравство условуваат животните да бидат ставени во карантин, истиот може да се спроведе на одгледувалиштето на дестинација.

(2) Ако на одгледувалиштето на дестинација не постојат услови за спроведување на карантин, карантинот ќе се спроведе во карантински објект кој ќе се смета како место на дестинација на пратката.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува техничко-технолошките услови и постапката за одобрување на карантинот.

Член 62

Последователни прегледи на место на дестинација

(1) Доколку, за време на прегледот спроведен на местото на дестинација на пратката или за време на превозот, надлежниот орган утврди присуство на предизвикувачи на инфективна болест или зооноза или друга причина која претставува ризик за здравјето на животните или луѓето, или дека животните доаѓаат од регион каде што има појава на епизоотска болест, ќе нареди животните или пратката на животни да бидат ставени во карантин во најблиската карантинска станица, заклани и/или уништени.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, доколку животните не ги исполнуваат условите наведени во прописите од областа на ветеринарното здравство, а јавното здравство или здравствената состојба на животните тоа го дозволува, на испраќачот на пратката или на неговиот претставник може да му се даде да избере:

- чување на животните под надзор додека не се потврди усогласеност со прописите од областа на ветеринарното здравство кои се однесуваат на присуство на резидуи,
- колење на животните и
- враќање на животните или пратката во местото на потекло.

(3) Сите трошоци кои произлегуваат од преземени-те активности од ставот (2) на овој член се на товар на примачот на пратката, неговиот претставник или на лицето одговорно за животните, како и во случај на преземање на контролни и заштитни мерки од членовите 54 и 55 на овој закон.

Член 63

Известување за резултатите од прегледите на местото на дестинација

(1) Во случаите наведени во членот 62 од овој закон, официјалниот, односно овластениот ветеринар на местото на дестинација без одлагање ќе го извести надлежниот орган и ќе контактира со официјалниот, односно овластениот ветеринар на местото на испорачка. Официјалниот, односно овластениот ветеринар на местото на потекло ќе ги преземе сите неопходни корективни мерки и ќе го извести надлежниот орган за спроведените прегледи, донесените решенија и образложение за истите.

(2) Решението за преземените мерки од ставот (1) на овој член му се доставува на испраќачот на пратката, негов претставник или лице одговорно за пратката. Против решението може да се изјави жалба до министерот. Жалбата не го одлага извршувањето на решението.

(3) Трошоците за враќање на пратката, задржување или карантин на животните, или колење на животните се на товар на испраќачот на пратката, негов претставник или на лицето одговорно за пратката.

Оддел III

Систем за надзор

Член 64

Организација и цели на системот за надзор

(1) Министерот ги воспоставува границите на епизоотиолошките подрачја кои ги сочинуваат повеќе соседни епизоотиолошки единици. На епизоотиолошкото подрачје, надлежниот орган ќе воведо систем за надзор со кој ќе се дефинираат најмалку:

- одгледувалиштата на говеда, овци, кози и свињи,
- сопствениците или други физички или правни лица кои се одговорни за одгледувалиштето,
- официјалниот или овластениот ветеринар кои се одговорни за одгледувалиштето,
- националната референтна лабораторија или некоја друга лабораторија назначена од надлежниот орган и
- компјутерската база на податоци.

(2) Во системот за надзор во епизоотиолошкото подрачје можат да бидат вклучени и официјалните или овластените ветеринари надлежни за кланици и одобрени собирни центри.

(3) Главната цел на системот за надзор е да се направи поделба на одгледувалиштата врз основа на здравствениот статус и да се обезбеди редовно следење на статусот на одгледувалиштата, прибирање епидемиолошки податоци и следење на болестите со цел за усогласеност со одредбите од овој закон и други ветеринарни прописи во однос на здравствената заштита на животните, ветеринарното јавно здравство и благосостојба на животните.

(4) Секој сопственик или лице одговорно за одгледувалиштето треба:

- со договор да обезбеди услуги од овластен ветеринар,
- веднаш да го повика овластениот ветеринар за одгледувалиштето кога се сомнева на појава на инфективна болест или друга болест која задолжително се пријавува,

- да го извести овластениот ветеринар за сите нововнесени животни во неговото одгледувалиште и

- доколку со прописите од областа на ветеринарното здравство е потребно, да ги изолира животните пред да ги внесе во одгледувалиштето за да му овозможи на овластениот ветеринар да ги прегледа и земе мостри за лабораториски испитувања за потврда на здравствениот статус на одгледувалиштето.

(5) Надлежниот орган води евиденција за овластените ветеринари и за регистрираните одгледувалишта во епизоотиолошкото подрачје кои го сочинуваат системот за надзор. Доколку надлежниот орган утврди дека сопственикот или одговорното лице за одгледувалиштето не ги исполнуваат условите од ставот (4) на овој член, без оглед на изречените санкции, статусот на одгледувалиштето ќе биде суспендиран или повлечен.

(6) Компјутерската база на податоци за системот за надзор ги содржи податоците за животните и одгледувалиштата утврдени согласно со прописите за идентификација и регистрација на животните.

(7) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува начинот и постапката на доставување на податоци и други активности кои се однесуваат на системот за надзор од страна на овластените ветеринари, лицата одговорни за одгледувалиштата или нивните сопственици и сите други учесници во системот вклучувајќи ги и одговорните лица за издавање на здравствени сертификати.

Член 65

Воспоставување на слободни зони

(1) Со цел за заштита на животните од заразни болести, епизоотолошките подрачја кои се вклучени во системот за надзор и кои врз основа на клиничките прегледи, епидемиолошките истражувања и извршените лабораториски испитувања се сметаат за слободни од одредена заразна болест, може да се прогласат за слободни зони од таа заразна болест.

(2) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги прогласува слободните зони врз основа на документиран предлог од директорот со кој се потврдуваат податоците во однос на:

1) природата на болеста и податоци за претходното појавување на болеста на територијата на зоната;

2) основата за задолжително пријавување и документација за резултатите од серолошките, микробиолошките, патолошките, епидемиолошките и другите испитувања;

3) периодот во кој надзорот се спроведува;

4) доколку е соодветно, периодот во кој вакцинацијата против болеста била забранета и географското подрачје каде што таа била забранета и

5) спроведените активности со кои се потврдува отсуството на болеста.

(3) Без оглед на мерките пропишани со овој закон, внесувањето во слободните зони на приемчиви животни и производи од животинско потекло кои потекнуваат од одгледувалишта кои немаат еднаков здравствен статус може да биде забрането, ограничено или да подлежи на дополнителни гаранции.

(4) Дополнителните гаранции наведени во ставот (3) од овој член ќе бидат одредени од страна на надлежниот орган, врз основа на процена на ризикот со цел да не се загрози статусот на слободната зона.

Оддел IV

Преглед на производи и нуспроизводи од животинско потекло на местото на потекло

Член 66

Услови за ставање во промет на производи и нуспроизводи од животинско потекло

(1) Надлежниот орган ги презема сите неопходни мерки, производите и нуспроизводите од животинско потекло да бидат набавени, контролирани, означени и етикетирани во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство и да бидат придружени до крајната дестинација со ветеринарно-здравствен сертификат или друг документ согласно со тие прописи. Сопствениците или другите одговорни лица за објектите на местото на потекло се должни да ги преземат сите неопходни мерки при вршење на редовна внатрешна контрола со цел таквите производи и нуспроизводи од животинско потекло да ги задоволуваат пропишаните ветеринарни барања.

(2) Доколку постои сомневање дека условите не се исполнети, надлежниот орган ќе спроведе дополнителни контроли и доколку истото се потврди, ќе преземе соодветни мерки, кои можат да вклучат повлекување на одобрието на објектот издадено согласно со членот 71 од овој закон.

(3) Доколку при превоз има неколку места на дестинација, производите мораат да бидат групирани во толку пратки колку што има места на дестинација. Секоја пратка мора да биде придружена со документи наведени во ставот (1) од овој член.

Член 67

Контрола на производи и нуспроизводи од животинско потекло на местото на потекло

(1) Надлежниот орган на местото на потекло треба да ги преземе сите неопходни мерки за да обезбеди одговорното лице да постапува согласно со ветеринарните барања во сите фази на производство, складирање, промет и превоз на производите и нуспроизводите од животинско потекло. Производите и нуспроизводите од животинско потекло нема да бидат извезени доколку не ги исполнуваат условите за ставање во промет.

(2) Надлежниот орган на местото на потекло презема соодветни управни мерки или санкции за секое прекршување на прописите од областа на ветеринарното здравство од страна на физичко или правно лице, посебно каде што е утврдено дека сертификатите или документите не одговараат на фактичката состојба на производите или дека идентификационата ознака била ставена на производи кои не се во согласност со тие прописи.

Оддел V

Преглед на производи и нуспроизводи од животинско потекло при пристигнувањето на местото на дестинација

Член 68

Организација на прегледи на место на дестинација

На местото на дестинација надлежниот орган ги спроведува следниве мерки:

1) со еднаков третман врши ветеринарни прегледи на лице место, вклучително и земање мостри, за да утврди дали пратката е во согласност со условите наведени во прописите од областа на ветеринарното здравство. Кога постои сомневање за сторен прекршок, можат да се спроведат дополнителни прегледи за време на превозот, вклучувајќи прегледи кои се однесуваат на средствата за превоз и нивната усогласеност со важечките прописи и

2) кога производите се наменети за:

- објекти, официјалниот ветеринар или овластениот ветеринар кој е одговорен, ќе ги преземе сите неопходни мерки, само оние производи или нуспроизводи од животинско потекло кои ги исполнуваат барањата од прописите од областа на ветеринарното здравство во однос на означувањето и придружната документација да бидат наменети за тој објект,

- за трговско друштво кое ги раситнува пратките, трговски друштва со многу подружници и секој објект кој не е предмет на постојан ветеринарен надзор, пред пратката да биде раситнета или ставена во промет, одговорното лице мора да провери дека таа ги има наведените ознаки, сертификати, или документи и да го извести надлежниот орган за секоја неправилност или аномалија и

- за други примачи на пратки, посебно кога пратката делумно е растоварена за време на превозот, пратката мора да биде придружена со оригиналниот сертификат или друг придружен документ до крајната дестинација.

Член 69

Последователни прегледи на местото на дестинација

(1) Доколку, за време на прегледите спроведени на местото на дестинација на пратката или за време на превозот, надлежниот орган утврди:

1) присуство на причинители за појава на инфективна болест или зооноза која претставува ризик за здравјето на животните или луѓето или дека производитите или нуспроизводитите од животинско потекло доаѓаат од заразено подрачје, наредува уништување на пратката или нејзина обработка, во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство. Можат да се применат контролни и заштитни мерки од членовите 54 и 55 на овој закон и

2) дека, производитите и нуспроизводитите од животинско потекло, без оглед на точката 1 од овој став, не ги исполнуваат условите наведени во прописите од областа на ветеринарното здравство и доколку јавното здравство или здравствената состојба на животните дозволуваат, може да му дозволи на испраќачот на пратката или на неговиот претставник да избере:

- чување на производитите или животинските нуспроизводи под надзор додека не се потврди усогласеност со прописите од областа на ветеринарното здравство,

- обработка на производитите во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство,

- враќање на пратката во местото на потекло, со дозвола од надлежниот орган на местото на потекло и

- уништување на пратката.

(2) Сите трошоци кои произлегуваат од ставот (1) на овој член ќе бидат на товар на испраќачот на пратката, негов претставник или на лице одговорно за производите или животинските нуспроизводи, како и во случај на примена на контролни и заштитни мерки наведени во членовите 54 и 55 од овој закон.

Член 70

Известување за резултатите од извршениот преглед на местото на дестинација

(1) За случаите наведени во членот 69 од овој закон, официјалниот или овластениот ветеринар на местото на дестинација веднаш го известува надлежниот орган, како и официјалниот или овластениот ветеринар на местото на испраќање, кој ги презема сите неопходни корективни мерки и го известува надлежниот орган за спроведените прегледи, донесените решенија и образложенијата за таквите решенија.

(2) Решението од ставот (1) на овој член му се доделува на испраќачот на пратката, негов претставник или лице одговорно за пратката. Против решението може да се изјави жалба до министерот. Жалбата не го одлага извршувањето на решението.

(3) Трошоците за задржување, обработка или уништување на пратката ќе бидат на товар на испраќачот на пратката, негов претставник или на лицето одговорно за пратката.

Оддел VI

Издавање на одобренија

Член 71

Издавање на одобрение за објекти за производство, преработка и складирање на храна од животинско потекло

Објектите за производство, преработка или складирање на храна од животинско потекло, мора да бидат одобрени од надлежниот орган согласно со Законот за ветеринарно јавно здравство.

Член 72

Издавање на одобрение за трговци

(1) Надлежниот орган ги регистрира и им издава одобрение за вршење на трговија со животни на правни и физички лица-трговци со животни, ако ги исполнуваат најмалку следниве услови:

1) во своите објекти да одобрат пристап само за животни кои се идентификувани и кои не потекнуваат од стада кои се предмет на ограничувања во рамките на програмите за контрола и сузбивање на болести или животни за колене, кои ги исполнуваат условите пропишани во прописите од областа на ветеринарното здравство. Трговецот треба да осигури дека животните се правилно идентификувани и придружени со здравствени документи со одветни за одреден вид на животно;

2) врз основа на документите кои ги придружуваат животните или врз основа на идентификационите броеви, води евиденција или има база на податоци во која најмалку три години ги чува следниве податоци:

- име на сопственикот, потекло, дата на набавка, категорија, број и идентификација на говедата или регистарски број на одгледувалиштето од кое потекнува животното или на стадото од кое потекнуваат овците, козите или свињите кои се набавени,

- регистарски број на превозникот и/или број на дозвола на превозното средство кое ги собира и испорачува животните,

- име и адреса на купувачот и дестинацијата на животните и

- копија од план за движење и/или сериски број на ветеринарно-здравствениот сертификат и

3) кога трговецот ги чува животните, треба да обезбеди:

- одговорното лице за животните да поседува посебна обука за спроведувањето на условите од прописите од областа на ветеринарното здравство, како и за благосостојба на животните и

- доколку е неопходно, редовно спроведување на контроли и лабораториски испитувања од страна на официјалниот ветеринар и преземање на сите неопходни чекори кои се потребни да се спречи ширење на болест.

(2) Надлежниот орган треба да осигури, сите простории кои ги користи трговецот при вршење на неговата дејност да бидат одобрени, да им е издаден број на одобрение и да ги исполнуваат најмалку следниве услови:

1) да бидат под контрола на официјалниот ветеринар и

2) да имаат:

- доволен број на простории, посебно за вршење на инспекција и изолација на животни во случај на избивање на заразна болест,

- постројки за растовар и ако е потребно објекти за сместување на животните во согласност со посебните стандарди за одделни видови животни, за нивно напојување и хранење и за давање на потребна терапија,

- лесно да се чистат и дезинфицираат,

- соодветно место за собирање на простирка и шталско губре,

- соодветен систем за собирање на отпадни води и

- да бидат исчистени и дезинфицирани пред нивна употреба, како што е одредено од страна на официјалниот ветеринар.

(3) Надлежниот орган ќе спроведе редовни инспекции за да обезбеди дека условите од ставовите (1) и (2) на овој член се исполнети и може времено да го повлече или да го укине одобрението во случај на неисполнување на условите од овој и друг закон од ветеринарната област во врска со здравствената заштита и благосостојба на животните и јавно ветеринарно здравство. Одобрението може да биде обновено кога надлежниот орган ќе смета дека трговецот целосно ги исполнува условите од овој и друг закон.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот и постапката за издавање и укинување на одобрение на трговците, објектите и начинот на водење на евиденција.

Член 73

Одобрение за собирни центри

(1) На собирните центри надлежниот орган им издава одобрение доколку ги исполнуваат следниве услови:

1) зависно од капацитетот за животни на собирниот центар, мора да има:

- посебни објекти кои се користат исклучиво за собирен центар,

- соодветни објекти за натовар, растовар и сместување на животните соодветен со посебните стандарди за одделни видови животни, за нивно напојување и хранење и за давање на потребна терапија,

- објектите мора лесно да се чистат и дезинфицираат со опрема наменета за чистење и дезинфекција на простории и камиони,

- соодветни објекти за инспекција,

- соодветни објекти за изолација,

- соодветен простор за складирање на сточна храна, прстирка и шталско губре и

- соодветен систем за собирање на отпадни води;

2) да вработат доволен број на персонал за спроведување на обврските;

3) да имаат соодветен канцелариски простор за официјалните ветеринари;

4) работењето на собирниот центар да е под контрола на официјален ветеринар, кој ќе обезбеди:

- пред употреба објектите да се чисти и дезинфицирани и

- за време на собирањето животните да не доаѓаат во контакт со други животни, освен со оние кои имаат ист здравствен статус и

5) приемот на животни да е дозволен само ако истите се идентификувани и ако не доаѓаат од стада кои подлежат на ограничувања или се наменети за отстранување при спроведување на програми за сузбивање на болести.

(2) Кога животните се примени, официјалниот ветеринар кој врши надзор во собирниот центар ќе осигури дека тие се правилно обележани и придружени со документи или соодветни ветеринарно-здравствени сертификати за одредени видови и категории на животни.

(3) Врз основа на придружните документи за животните, идентификационите броеви или други средства за идентификација, сопственикот или лицето одговорно за собирниот центар ги внесува податоците во регистар или во база на податоци и ги чува најмалку три години следниве информации:

- име на сопственикот, потекло, дата на влез и излез, број и идентификација на животното или регистрациски број на одгледувалиштето или стадото од каде што потекнуваат животните кои влегуваат во собирниот центар и нивната предложена дестинација и

- број на регистарски таблички на превозникот и број на дозволата на превозното средство кое ги испорачува и собира животните во собирниот центар.

(4) Надлежниот орган издава број на одобрение на секој одобрен собирен центар. Ова одобрение може да биде ограничено за одредени видови на животни, животни наменети за одгледување и производство или животни за колење. Надлежниот орган води регистар на одобрени собирни центри, кој редовно ќе се пополнува.

(5) Во поглед на ограничувања кои се однесуваат на здравствената заштита на животните и во случај на неисполнување на условите од овој член или други соодветни прописи од ветеринарната област, надлежниот орган може времено да го повлече или да го укине одобрението. Одобрението може да биде повторно издадено кога надлежниот орган ќе утврди дека собирниот центар целосно ги исполнува условите предвидени во соодветните прописи од ветеринарната област.

(6) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот и постапката за издавање и укинување на одобрение на собирните центри, формата и содржината, како и начинот на водење на регистарот на одобрени собирни центри.

Член 74

Одобрување на превозници и превозни средства

(1) Надлежниот орган издава одобрение на превозниците и превозните средства ако ги исполнуваат следниве услови:

1) превозните средства наменети за превоз на живи животни да бидат конструирани така што фекалиите, прстирката или храната за животните не можат да истечат или да испаднат надвор од возилото и истото може лесно да се исчисти и дезинфицира;

2) превозните средства за производи и нуспроизводи од животинско потекло да бидат конструирани така што ќе спречат истекување или одлевање, ја одржуваат соодветната температура за соодветниот тип и категорија на производ и да можат лесно да се исчистат и дезинфицираат и

3) превозниците на живи животни мора:

- да имаат соодветни објекти за чистење и дезинфекција, вклучувајќи објекти за сместување на прстирката и изметот, или да обезбедат документирана евиденција дека овие операции се извршени од трето лице одобрено од надлежниот орган и

- за секое возило кое се користи за превоз на животни, да се обезбеди регистар со следниве информации кои ќе треба да се чуваат најмалку три години, и тоа:

- место и дата на собирање на животните, име на сопственикот или име на правното лице или на одгледувалиштето или на собирниот центар каде што животните се собрани,

- место и дата на испорака, име или име на фирма, и адреса на примачот,

- видови и број на превезувани животни,

- дата и место на дезинфекција и

- детали од придружните документи (сериски број и слично).

(2) Условите од ставот (1) точка 3 на овој член соодветно се применуваат и за превозникот за производи и нуспроизводи од животинско потекло.

(3) Превозниците се должни да обезбедат пратката на животни, во времето од напуштањето на одгледувалиштето или собирниот центар од каде што истите потекнуваат, па сè до пристигнувањето на нејзината дестинација, да не доаѓа во контакт со животни со различен здравствен статус.

(4) Превозниците се должни на надлежниот орган да дадат писмена изјава за преземените активности, особено за тоа дека:

1) преземањето на сите мерки кои се потребни за исполнување на условите пропишани во прописите од областа на ветеринарното здравство, а особено во одредбите од овој член кои се однесуваат на соодветната документација што мора да ги придружува животните и

2) превозот на животни е доверен на лица кои поседуваат неопходна способност, професионално искуство и знаење.

(5) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот и постапката за добивање на одобрение на превозниците и превозните средства.

ГЛАВА V

Увоз, транзит, повторен извоз на животни, производи и предмети**Оддел I****Општи одредби****Член 75****Документи кои ја придружуваат пратката**

(1) Документите кои ја придружуваат пратката при увоз мора да бидат доставени на надлежниот орган во оригинал, на македонски јазик или придружени со официјален македонски превод заверен од овластен судски преведувач. Документите кои ја придружуваат пратката при транзит на пратки мора да бидат напишани покрај другите јазици и на англиски јазик. Документите кои ја придружуваат пратката мора да се составени од единствен лист или од неколку поврзани листови.

(2) Документите кои ја придружуваат пратката можат да бидат потврдени, само ако се исполнети условите наведени во документот за одредени животни или производи. Во случај кога содржината и формата содржат алтернативи, алтернативите кои не се применуваат се прецртуваат. Прецртувањето на дел од алтернативите е дозволено само ако тие содржат:

- 1) услови кои не се однесуваат на пратката;
- 2) услови кои се непотребни за одредени старосни групи и одредена цел, или
- 3) исклучоци одобрени од надлежниот орган.

Член 76**Услови кои треба да ги исполнат увозниците и превозниците**

(1) Правните и физичките лица за да вршат увоз, и/или увоз за повторен извоз на животни, производи, нуспроизводи од животинско потекло и предмети преку кои можат да се пренесат заразни болести од одредени категории за комерцијални цели, треба да бидат регистрирани од страна на надлежниот орган и да достават детален опис за категоријата на животните и производите пред да започнат со горенаведените активности. Исто така, правните и физичките лица одговорни за превозот, како и за средствата за превоз на животни, треба да имаат одобрение издадено од надлежниот орган на државата каде што е регистрирана нивната дејност.

(2) Покрај обврската за водење на регистар на одгледувалишта во согласност со Законот за идентификација и регистрација на животни, правните и физичките лица од ставот (1) на овој член мораат да водат евиденција за пратките точно наведувајќи ги:

- 1) местото на потекло, податоците за предходниот сопственик и датумот на испраќање;
- 2) местото на испорака, податоци за купувачот и датумот на испорака;
- 3) видот и бројот на животни или категоријата и количината на производи и
- 4) податоците за придружниот документ за животни и производи.

(3) Евиденцијата и документите кои ја придружуваат пратката од ставот (2) на овој член треба да се чуваат од страна на правните и физичките лица од ставот (1) на овој член најмалку три години. Роковите почнуваат да важат за:

- евиденција, на крајот од календарската година кога е направен последниот влез и
- документите кои ја придружуваат пратката, на крајот од календарската година кога животните или производите се примени.

(4) На барање на надлежниот орган, правните и физичките лица од ставот (1) на овој член се должни да ги дадат на увид документите од ставот (3) на овој член.

(5) Надлежниот орган ќе ја повлече регистрацијата на секое правно или физичко лице, кое врши увоз, и/или повторен извоз на животни или производи, ако не ги исполнуваат пропишаните услови.

(6) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот и постапката за регистрацијата на физичките и правните лица кои вршат увоз, и/или повторен извоз и за превозните средства, за формата и содржината на евиденцијата која се чува и формата и содржината на документите кои ја придружуваат пратката кои се користат.

Оддел II**Увоз****Член 77****Дозвола за увоз**

(1) Увозот на животни, производи и нуспроизводи од животинско потекло може да се врши само со претходно издадена дозвола за увоз од надлежниот орган во зависност од земјата на потекло или дел од неа, објектот, ветеринарно-здравствениот сертификат или друг придружен документ.

(2) Забранет е увоз на патогени материи штетни за здравјето на луѓето или животните.

(3) По исклучок од ставот (2) на овој член, надлежниот орган може да одобри увоз на патогени материи, само кога патогениот материјал е наменет за научно-истражувачки, дијагностички цели и веднаш по увозот ќе биде пренесен директно во соодветните научно-истражувачки, дијагностички или образовни институции.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот и постапката за увозот на животни, производи и нуспроизводи, како и содржината и формата на ветеринарно-здравствениот сертификат од ставот (1) на овој член.

Член 78**Увоз без дозвола**

Производите и нуспроизводите од животинско потекло за кои не треба дозвола за увоз се:

- 1) коски, рогови, копита и папци доколку не се наменети за за човечка употреба или кои се добиточна храна;
- 2) необработени четини, влакна, волна, пердуви и делови од пердуви доколку се цврсто спакувани или целосно суви;
- 3) производи од пчели;
- 4) ловечки трофеи и
- 5) обработени крзна и кожи.

Член 79**Посебни барања за повторен увоз на пратки кои се одбиени од други држави**

По исклучок од членот 77 на овој закон, производите и нуспроизводите од животинско потекло кои потекнуваат од Република Македонија, а кои биле одбиени од друга држава можат да бидат повторно увезени само, ако:

- 1) надлежниот орган се согласил за враќање на пратката за која издал оригинален сертификат;
- 2) пратката е придружена со оригинал или со официјално заверена копија на сертификатот издаден од местото на потекло, на кој надлежниот орган од друга држава ги има наведено причините за одбивање и потврди дека условите за складирање и превоз на пратката се исполнети и дека во случај на незапечатени контејнери не е извршен третман на пратката и

3) во случај на запечатени контејнери пратката е придружена со изјава од превозникот со која се потврдува дека пратката не била отворана или растоварена.

Член 80 Карантин

(1) Одредени видови и категории на животни кои се увезени од одредени земји или нивни региони, можат да бидат задржани во карантински објект на надлежниот орган, или по пристигнувањето, да бидат изолирани од другите животни во одгледувалиштето на дестинација во посебен објект за изолација. За тоа време можат на одреден период, да бидат набљудувани и ако е потребно да бидат тестирани, на трошок на сопственикот.

(2) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува техничко-технолошките услови кои треба да ги исполнува карантинот, како и времетраењето на истиот, за објектите за изолација и времетраењето на истата за различни животински видови и категории, времетраењето за набљудување и за тестовите кои треба да бидат направени.

Член 81 Услови за увоз

(1) Животни, производи и нуспроизводи од животинско потекло, можат да се увезат, ако:

1) потекнуваат од држава или дел од неа, дозволена за увоз за одредени видови животни или категории на производи или нуспроизводи од животинско потекло во Република Македонија;

2) производите и нуспроизводите од животинско потекло, се произведени во објект одобрен за извоз на одредена категорија производи или нуспроизводи од животинско потекло во Република Македонија и

3) се придружени со соодветен ветеринарно-здравствен сертификат или друг документ.

(2) Увозот на животни, производи и нуспроизводи од животинско потекло може да биде времено забранет, или условите за увоз да бидат надополнети или изменети, со одлуки донесени од директорот, во случај на појава на заразна болест на животните или каков било инцидент во државата од каде што потекнуваат, а кој може да претставува ризик за здравјето на животните или јавното здравство во Република Македонија

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство објавува листи на држави и објекти. Ги пропишува содржината и формата на сертификатот или друг документ што ја придружува пратката од ставот (1) на овој член.

Оддел III

Контрола при увозот

Член 82

Увоз преку одредени ветеринарни инспекциски места на гранични премини

(1) Увозот на животни, производи и нуспроизводи од животинско потекло е дозволен само преку ветеринарни инспекциски места на граничните премини.

(2) За вршење на увозот од ставот (1) на овој член, ветеринарните инспекциски места треба да имаат: соодветни објекти, соодветна опрема и соодветен стручен кадар потребен за вршење на ветеринарна инспекција на граничен премин.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите од ставот (2) на овој член.

(4) Владата на Република Македонија ги определува ветеринарните инспекциски места на граничните премини.

Член 83

Гранична соработка

(1) Царинските службеници се должни да ја извештаат ветеринарната инспекција на граничен премин за секоја пратка на животни, производи и нуспроизводи од животинско потекло кои пристигнуваат на границата и да овозможат на официјалниот ветеринар на граничен премин пристап до сите релевантни документи или електронски записи. Увоз на пратката може да биде дозволен само откако ќе бидат извршени сите ветеринарни прегледи со задоволителни резултати.

(2) Министерството за внатрешни работи и Царинската управа нема да дозволат поминување на животните, производите и нуспроизводите од животинско потекло кои пристигнуваат на граничните премини ако не ги исполнуваат условите од членот 82 на овој закон.

(3) Соработката меѓу органите од ставовите (1) и (2) на овој член се остварува со спогодба за соработка.

Член 84

Известување за пристигнување на пратка

(1) Официјалниот ветеринар на граничен премин треба да биде известен за времето во кое се очекува да пристигнат животните, производите и нуспроизводите од животинско потекло, 24 часа однапред. Официјалниот ветеринар на граничен премин може да одобри пократок рок кога за тоа постојат оправдани причини.

(2) Известувањето од ставот (1) на овој член го доставува увозникот или лицето одговорно за пратката во пишана или електронска форма.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува формата и содржината на известувањето од ставот (1) на овој член.

Член 85

Инспекција при увозот

(1) Животните, производите и животинските нуспроизводи при увозот подлежат на проверка на документите, идентитетот и на физички преглед од страна на официјалниот ветеринар на граничниот премин.

(2) Одредбите од ставот (1) на овој член се однесуваат на пратки од животинско потекло кои се внесени како личен багаж на патниците и наменети за лична употреба или некомерцијални цели, независно од нивната количина.

(3) По исклучок од ставот (1) на овој член, нема да подлежат на инспекција при увоз од страна на официјалниот ветеринар на граничен премин, производите и нуспроизводите од животинско потекло кои се наведени во листата што ја донесува министерот, која се објавува во "Службен весник на Република Македонија".

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот на вршење на проверката и прегледот на увозот на животни, производи и нуспроизводи од животинско потекло.

Член 86

Резултати од гранична инспекција

(1) По извршената проверка и преглед од членот 85 на овој закон официјалниот ветеринар на граничен премин изготвува записник за резултатот од извршената контрола и за тоа донесува решение.

(2) Увозникот или лицето одговорно за пратката е должно да го почитува решението на официјалниот ветеринар на граничен премин.

(3) Против решението од ставот (1) на овој член може да се поднесе жалба до министерот. Жалбата не го одложува извршувањето на решението.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува формата и содржината на решението од ставот (1) на овој член.

Член 87

Одбени пратки

(1) Кога при вршењето на проверките и прегледот од членот 85 на овој закон ќе се утврди дека пратката не ги исполнува условите за увоз, или пак се откриени неправилности, официјалниот ветеринар на граничен премин во консултации со лицето кое е одговорно за пратката ќе одлучи:

1) да ја препрати пратката надвор од територијата на Република Македонија од истиот граничен премин, користејќи ги истите превозни средства, а во случај на производи, до дестинацијата договорена со лицето одговорно за пратката во рок од најмногу 60 дена, доколку не е спротивно на барањата за здравствена заштита, благосостојба на животните, јавно здравство и резултатите од ветеринарната инспекција, или

2) да нареди натамошна обработка или употреба на пратката за цели различни од првичната намена, во објект одобрен за тоа. Преработениот производ му припаѓа на увозникот на пратката и

3) да се изврши безбедно уништување на пратката во постројка наменета за та цел, која се наоѓа најблиску до ветеринарното инспекциско место на граничниот премин, ако препраќањето е неизводливо или рокот од 60 дена е истечен, или лицето одговорно за пратката даде непосредна согласност.

(2) Трошоците за враќање, уништување или употреба на пратката за други цели се на товар на увозникот или лицето одговорно за пратката.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску го пропишува начинот на постапување со пратките од ставот (1) на овој член.

Оддел IV**Транзит**

Член 88

Услови за транзит

(1) Транзит на животни, производи и нуспроизводи од животинско потекло низ Република Македонија е дозволен ако пратките потекнуваат од земја или нејзини региони, од кои увозот на одделни видови животни, категории на производи или нуспроизводи од животинско потекло во Република Македонија е дозволен.

(2) Пратките што транзитираат низ Република Македонија подлежат на проверка на документи, идентитет и по потреба и физички преглед на влезот на граничниот премин.

(3) По извршената проверка и преглед од ставот (2) на овој член, официјалниот ветеринар на граничен премин изготвува записник за резултатот од извршената контрола и за тоа донесува решение.

(4) Превозникот или лицето одговорно за пратката е должно да постапува според решението на официјалниот ветеринар на граничен премин.

(5) Транзитот на пратките низ територијата на Република Македонија се врши под царински надзор и мора да се заврши во рок од 30 дена од влегувањето на пратката во државата.

(6) Пратките од овој член може привремено да се чуваат само во одобрени простории за привремено чување во слободни зони, слободни складови, простории за привремено чување или царински складови, и тоа:

1) физички да се разделени од производите кои се наменети за увоз и

2) со нив да се ракува онолку колку што е потребно за нивно складирање или за нивна поделба, при што пакувањето не смее да претрпи никакви промени.

(7) Одредбите од членот 85 на овој закон ќе се применуваат за пратки кои транзитираат, доколку со друг пропис поинаку не е утврдено.

(8) Трошоците направени за време на транзитот или при донесувањето на решенијата на официјалниот ветеринар на граничен премин, се на товар на лицето кое е одговорно за пратката без право на обесштетување од страна на Република Македонија.

(9) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство може да пренесе одделни работи од членот 85 на овој закон на царинските органи, во случај на транзит на домашни миленици.

(10) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот и постапката за транзит, начинот и постапката на проверките и прегледот на пратките во транзит, како и формата и содржината на решението од ставот (3) на овој член.

Оддел V**Повторен извоз**

Член 89

Услови за повторен извоз

(1) Повторен извоз на производи и нуспроизводи од животинско потекло кои се увезуваат за повторен извоз, а кои одговараат на соодветните услови за увоз пропишани со овој закон се врши под царински надзор. Производите кои се складираат или препакуваат мора да ја напуштат земјата во рок од 30 дена, а пак производите кои подлежат на натамошна преработка или обработка во рок од 60 дена од денот на нивното пристигнување.

(2) Лицето кое врши повторен извоз ќе го извести официјалниот ветеринар на граничен премин за очекуваното завршување на повторен извоз, при што 24 часа однапред, ќе ги достави документите од членот 84 на овој закон. Официјалниот ветеринар на граничен премин потврдува дека пратката која била складирана, препакувана или претрпела последователни промени, ја напуштила државата.

(3) Увезената пратка или дел од неа може да се увезе доколку била складирана во одобрено складиште, под постојана контрола на надлежниот орган. На пратката не можат да бидат вршени никакви промени, освен постапката за манипулација при истовар, складирање и утовар.

(4) Пратките од ставот (3) на овој член при извоз мора да бидат придружени со: копија од оригинален сертификат кој ја придружува пратката при пристигнување, сертификат кој го издава надлежниот орган во кој покрај другото, е наведено потеклото на пратката и изјава дека на пратката не е извршена никаква промена, освен постапката при манипулација.

(5) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот и постапката за повторен извоз на производи и нуспроизводи од животинско потекло.

Оддел VI**Услови за увезените животни, производи и нуспроизводи од животинско потекло**

Член 90

Превоз на пратки од увоз

Увезените животни, производи и нуспроизводи од животинско потекло, придружени со документи согласно со членот 75 од овој закон, се превезуваат директно до нивната крајна дестинација.

Член 91

Животни наменети за колење

(1) Увезените чапункари и копитарни наменети за колење мора да се пренесат директно до објектите за колење, во рок од најмногу три дена од влезот, освен ако при увозот не е одреден пократок период од страна на надлежниот орган.

(2) Увезената живина наменета за колење се пренесува директно до кланиците за живина, каде ќе биде заклана, за период од најмногу три дена по пристигнувањето.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот и постапката за увоз на животните наменети за колење.

Член 92

Увоз на домашни миленици

(1) За увозот на домашни миленици кои се придружени од сопственикот или одговорното лице, а кои не се наменети за трговија или за пренос на други лица и се најмногу до пет единки, треба да се исполнат условите од ставот (2) на овој член.

(2) За увозот на домашни миленици не се применуваат одредбите од членот 81 на овој закон, а покрај доволата од членот 77 на овој закон истите мора да ги исполнуваат следниве услови:

1) да бидат поединечно идентификувани со тетоважа, електронски или со некое друго трајно средство за идентификација;

2) да се вакцинирани или третирани против болести карактеристични за одредени видови и

3) да бидат придружени со пасош или друг официјален документ кој обезбедува доказ за спроведениот третман.

(3) Увезените домашни миленици кои не ги исполнуваат условите од ставот (2) на овој член може да бидат:

1) вратени;

2) сместени во карантин каде што можат да бидат вакцинирани или третирани според упатствата на надлежниот орган и

3) успиени, без надомест на штета на сопственикот ако не можат да се вратат или сместат во карантин.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот и постапката за увоз на домашни миленици.

Член 93

Увоз на риби

(1) Увозот на живи риби вклучувајќи ги и нивните јајца и гамети не е дозволен, доколку:

1) биле предмет на одредена програма за искоренување на некоја болест, или

2) потекнуваат од фарма која е предмет на законско ограничување на движењето од ветеринарен аспект.

(2) Може да биде дозволен увоз на живи риби наменети за одобрени рибници или одобрени зони, само ако потекнуваат од одобрена рибна фарма или одобрени зони.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот и постапката за увоз на риби.

Член 94

Суровини

(1) Суровините за производство на фармацевтски производи ќе бидат увезени само ако се директно пренесени во:

1) објект одобрен за комерцијално производство на фармацевтски производи, или

2) магацин или во објект за складирање, одобрен за таа намена од страна на надлежниот орган.

(2) Суровините за производство на технички производи ќе бидат увезени само ако се директно пренесени во:

1) објект одобрен за комерцијално производство на технички производи, или

2) објект за складирање одобрен за таа намена од страна на надлежниот орган.

(3) Суровините за производство на храна за домашни миленици ќе бидат увезени, само ако се директно пренесени до:

1) објект кој е одобрен за производство на добиточна храна за комерцијални цели со користење на соодветни суровини, или

2) објект за складирање одобрен за таа намена од страна на надлежниот орган.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува начинот и постапката за добивање на одобрение за објект, според ставовите (1), (2) и (3) од овој член.

Член 95

Внесување на производи во складовите во слободните зони, слободните складови и царинските складови

(1) Може да биде дозволено складирање на производи во складови во слободните зони, слободните складови, царинските складови, само во случаи кога одговорното лице однапред ќе се изјасни дека согласно со царинските прописи, пратката ќе биде пуштена во слободен промет или ќе се користи за некоја друга крајна намена и ќе се изјасни дали производите ги исполнуваат или не ги исполнуваат условите за увоз. Доколку не е наведена нивната крајна намена, производите ќе се сметаат како да се наменети за пуштање во слободен промет.

(2) За да се утврди дали пратките од ставот (1) на овој член ги исполнуваат условите за увоз, официјалниот ветеринар на граничен премин врши проверка на документите, идентитет и физички преглед. Физичкиот преглед не е потребен, доколку од проверката на документите произлезе дека производите не ги исполнуваат условите за увоз.

(3) Ако по спроведениот преглед од ставот (2) на овој член се утврди дека условите за увоз се исполнети, надлежниот орган и царинскиот орган на граничниот премин ќе одобрат влез во складовите во слободните зони, слободните складови и царинските складови. Овие производи ќе се сметаат како подобни за пуштање во промет од ветеринарен аспект.

(4) Ако по прегледот од ставот (2) на овој член се утврди дека производите не ги исполнуваат условите за увоз, ветеринарните и царинските служби на граничниот премин, можат да одобрат влез во складовите во слободните зони, слободните складови и царинските складови, доколку се исполнети следниве услови:

1) производите не потекнуваат од трета земја која е предмет на забрана согласно со членот 81 од овој закон и

2) складовите во слободните зони, слободните складови и царинските складови да бидат одобрени од надлежниот орган, за складирање на производи.

(5) Надлежниот орган, заради обезбедување на здравствената заштита на животните и јавното здравство, ќе одбие влез во царинските складови, слободните складови и слободните зони на пратки кои не ги исполнуваат условите пропишани во прописите од областа на ветеринарното здравство.

(6) За да бидат одобрени од надлежниот орган, складовите во слободните зони, слободните складови и царинските складови мораат да ги исполнуваат следниве услови:

1) да бидат одобрени согласно со општите услови пропишани во прописите од областа на ветеринарното здравство;

2) да имаат затворен простор со влезно и излезно место под постојана контрола на одговорното лице за складот. Ако складот е лоциран во слободна зона, целата слободна зона мора да биде затворена и под постојан царински надзор;

3) да водат дневна евиденција за сите пратки кои влегуваат и излегуваат од складот, со податоци за пратката и количеството на производите по пратка, податоци за примачот. Овие податоци задолжително се чуваат најмалку три години;

4) да поседуваат простории за складирање и/или ладилници за одделно складирање на производи кои не се во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство;

5) во случај на постојни складишни надлежниот орган може да одобри одделно складирање на овие пратки во исти простории, при што пратките кои не се во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство се чувани во заградени заклучени простории и

6) да имаат простории за лицата кои ги спроведуваат ветеринарните прегледи.

(7) Надлежниот орган презема мерки:

1) за одржување на условите потребни за одобрување на складовите;

2) за спречување на складирање на производите кои не ги исполнуваат условите од прописите од областа на ветеринарното здравство во исти простории со оние кои ги исполнуваат условите од прописите од областа на ветеринарното здравство;

3) за ефективна контрола на влезот и излезот од складовите и во дозволеното време за пристап, да обезбеди надзор од ветеринарните службени лица. Производите кои не се во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство не смеат да ги напуштат просториите или единиците каде што се складираат, без согласност од надлежниот орган и

4) за спроведување на сите проверки неопходни да се избегнат промени, замени на производите складираани во магацинот или било каква промена во пакувањето, подготовката за пуштање во промет или преработка.

(8) Пратките кои се складираат во слободните зони, слободните складишни или царинските складишни мора да бидат под постојан царински надзор.

(9) Пратките од ставот (4) на овој член може да ја напуштат слободната зона, слободните складишни или царинските складишни само во случај на извоз или уништување во случај на:

1) испраќање во трети земји кога е во согласност со членот 88 од овој закон и

2) превоз до местото на уништување на наведените производи кое се врши по нивно денатурирање, овие пратки не смеат да се пренесуваат од еден во друг склад.

(10) Сите настанати трошоци согласно со овој член, се на товар на одговорното лице за пратката или негов претставник.

(11) Надлежниот орган води и редовно надополнува листа на слободни зони, слободни складишни и царински складишни, која е на располагање на сите заинтересирани страни и ја објавува во "Службен весник на Република Македонија".

(12) Во случај на неисполнување на условите од овој член, надлежниот орган времено го повлекува или го укинува одобрението наведено во ставот (6) од овој член.

(13) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот и постапката за издавање на одобрение на слободните зони, слободните и царинските складишни.

ГЛАВА VI

Финансирање

Оддел I

Општи одредби

Член 96

Извори на финансирање

(1) Активностите на здравствената заштита на животните и ветеринарното јавно здравство се финансираат со средства од Буџетот на Република Македонија.

(2) Финансирањето на активностите од ставот (1) на овој член може да се врши и со средства од:

- сопствени приходи од извршени ветеринарни услуги,
- кредити,
- структурни и кохезиони фондови од Европската унија и
- донации и други извори утврдени со закон.

Оддел II

Средства од Буџетот на Република Македонија

Член 97

Редовни трошоци

(1) Со средствата од Буџетот на Република Македонија се финансираат активностите утврдени со годишната наредба за здравствена заштита на животните, согласно со Програмата за користење на средства за здравствена заштита на животните и повеќегодишните програми од членот 57 на овој закон.

(2) Со средствата од Буџетот на Република Македонија се финансираат активностите утврдени со годишната наредба за ветеринарно јавно здравство, согласно со Програмата за користење на средства за ветеринарно јавно здравство.

(3) Со средствата од Буџетот на Република Македонија се финансираат трошоците на референтната лабораторија за спроведување на обврските утврдени со договор.

(4) Со средствата од Буџетот на Република Македонија се финансираат активностите утврдени со плановите за итни мерки од членот 52 на овој закон.

(5) Со средствата од Буџетот на Република Македонија се покриваат трошоците за развој и работа на ветеринарниот информационален систем од членот 45 на овој закон.

(6) Со средствата од Буџетот на Република Македонија се покриваат и трошоците за изработка на епидемиолошки студии, студии за процена на ризици, трошоци и континуирана едукација во службата по прашања од јавен ветеринарен интерес, во соработка со соодветните образовни и научно-истражувачки институции.

Член 98

Посебни трошоци

(1) Со средствата од Буџетот на Република Македонија целосно се покриваат трошоците за спроведување на одобрените планови за итни мерки од членот 52 на овој закон, и тоа за:

- надоместок за заклани или убиени животни во висина на нивната пазарна вредност,
- надоместок за уништени производи, нуспроизводи од животинско потекло и добиточна храна, во висина на нивната пазарна вредност,
- земање, пакување, испраќање и испитување на мостри,
- дезинфекција, контрола на инсекти и вектори,
- клинички преглед и епидемиолошки испитувања,
- набавка на вакцини и вршење на превентивни вакцинации,
- оперативни трошоци во врска со превоз, убивање и отстранување на животни, производи, нуспроизводи од животинско потекло и добиточна храна,
- набавка на материјали и опрема за еднократна употреба и
- кампањи за информирање и подигање на свеста на јавноста.

(2) Од Буџетот на Република Македонија нема да се обезбедат финасиски средства за покривање на индиректни или трговски загуби кои се последица на заразни болести на животните или спроведување на заштитни мерки заради заштита на здравјето на животните и јавното здравје.

(3) Надоместокот од ставот (1) алинеи 1 и 2 на овој член нема да се исплати или ќе биде намален, и тоа:

- во случај на заклани или убиени животни, надоместокот нема да се исплати ако овие животни не се идентификувани или регистрирани 30 дена пред колењето или убивањето, доколку постои систем за идентификација и регистрација за одредени видови животни кој е во примена,

- при колење на животни или преработка на производи, надоместокот ќе се намали за вредноста на добиените производи и нуспроизводи од животинско потекло и

- без оглед на изречената санкција, надоместокот може да биде намален до 100% доколку сопственикот или одгледувачот не постапиле во согласност со членот 50 или не се придржувале на мерките од членовите 54, 55 и 56 на овој закон.

(4) Висината на средствата за реализација на активностите од ставот (1) на овој член ги утврдува Владата на Република Македонија, во зависност од вистински направените трошоци.

(5) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот за извршување на исплатата на надоместоците односно трошоците од ставовите (1), (2) и (3) на овој член.

Оддел III

Приходи

Член 99

Надоместоци

(1) Надлежниот орган наплаќа надоместоци од физички и правни лица за:

- идентификација и регистрација на животните и одгледувалиштата, согласно со овој закон и Законот за идентификација на регистрација,

- вршење на службени контроли заради утврдување на здравствен статус на одгледувалиштата и одобрување и регистрација на објекти, увозници, извозници, превозници, трговци и собирни центри,

- гранични ветеринарни контроли на увозните или транзитни пратки на животни, производи, нуспроизводи од животинско потекло, храна за животни и

- издавање на сертификати за здравствената состојба, благосостојбата на животните и јавното ветеринарно здравство или други службени документи кои ги придружуваат пратките на животни, производи и нуспроизводи од животинско потекло за ставање во промет или извоз.

(2) Висината на надоместоците од ставот (1) на овој член ја утврдува Владата на Република Македонија, во зависност од вистински направените трошоци за извршување на работите од ставот (1) на овој член.

(3) Средствата на надоместоците од ставот (2) на овој член се приход на Буџетот на Република Македонија.

ГЛАВА VII

Надзор

Член 100

Надлежност за вршење на надзор

(1) Надзор на спроведувањето на одредбите од овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон врши Министерството,

(2) Инспекцискиот надзор на спроведувањето на одредбите од овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон врши надлежниот орган, преку официјални и овластени ветеринари.

Член 101

Права и должности при вршење на инспекција

(1) Официјалниот ветеринар како државен ветеринарен инспектор, по службена должност и овластениот ветеринар врз основа на договор, имаат право и должност да:

1) имаат слободен пристап до деловните простории, постројки, одгледувалишта, објекти и превозни средства, како и до евиденцијата и документацијата, вклучувајќи електронски бази на податоци во врска со предметот на инспекција;

2) земаат мостри од живи животни, а во случај кога тоа е потребно да го убијат животното заради земање мостри, како и да земаат мостри од производи, нуспроизводи од животинско потекло и добиточна храна за лабораториски испитувања и да забранат движење на животните, производите, животинските нуспроизводи и добиточната храна до добивањето на конечните резултати од земените мостри;

3) вршат испитувања или интервенции врз животни, вршат испитување на производи, добиточна храна, предмети и вода која се употребува за напојување на животни согласно со одредбите на овој закон и друг закон од областа на ветеринарното здравство и

4) вршат инспекција на простории, постројки, одгледувалишта, објекти и превозни средства, како и на постапките и опремата која се употребува за производство, преработка, складирање, ракување, превоз и ставање во промет на животни, производи, нуспроизводи од животинско потекло, добиточна храна, предмети и вода која се употребува за напојување на животните согласно со одредбите на овој закон и друг закон од областа на ветеринарното здравство.

(2) Лицето одговорно за објектите кои се предмет на ветеринарна инспекција, согласно со ставот (1) од овој член по барање на надлежниот орган е должно да ги обезбеди сите информации потребни за извршување на инспекцијата врз основа на овој закон и друг закон од областа на ветеринарното здравство.

Член 102

Службен надзор и контрола

Официјалниот и овластениот ветеринар имаат права и должност да:

1) вршат здравствена контрола на животни, производи и нуспроизводи од животинско потекло, ветеринарно-медицински препарати, добиточна храна, предмети и вода која се употребува за напојување на животни, земаат и испраќаат мостри за лабораториски испитувања во референтна лабораторија, ја испитуваат пријавата на жариште или сомневање на појава на жариште на болести кои задолжително се пријавуваат, одредуваат мерки на превенција, контрола и сузбивање на заразни болести кај животните;

2) вршат систематски надзор на производи и нуспроизводи од животинско потекло, ветеринарно-медицински препарати, добиточна храна, предмети и вода која се употребува за напојување на животни и вода во процесот на производство на храна од животинско потекло, како и на присуство на штетни материи;

3) организираат и вршат надзор на дезинфекција на возила, простории и опрема, а каде што е потребно, на царински складови, слободни складови, слободни зони во внатрешноста на земјата;

4) забранат производство, промет и употреба на добиточна храна и вода за напојување на животните, ако содржат патогени бактерии и материи штетни за здравјето на луѓето и животните;

5) забранат промет со кожи и крзна од животни, кои биле заклани без ветеринарна контрола или потекнуваат од пцовисани животни, за кои нема ветеринарно-здравствен сертификат или друг документ за незагазеност на подрачјето, како и тие кои не се складираани одвоено од испитаните кожи и крзна;

6) забранат натовар, претовар и истовар на животни, производи, животински нуспроизводи, добиточна храна и предмети, ако не ги исполнуваат пропишаните услови со овој и друг закон;

7) забранат употреба на возила за превоз на животни, производи, нуспроизводи од животинско потекло, добиточна храна и предмети, ако не ги исполнуваат пропишаните услови со овој и друг закон;

8) забранат употреба на штали и други објекти за чување и одгледување на животни, и објекти за натовар, претовар и истовар на животните, ако не ги исполнуваат пропишаните услови со овој и друг закон;

9) забранат колење на животни, собирање и обработка на суровини за производство и производи од животинско потекло, ако не ги исполнуваат пропишаните услови со овој и друг закон;

10) забранат промет и употреба на производи и нуспроизводи од животинско потекло преку кои може да се пренесе болест од животните на човекот;

11) забранат издавање на ветеринарно-здравствен сертификат на животните ако се појави заразна болест или сомневање на заразна болест, или ако животното потекнува од подрачје со нејасна епизоотиолошка состојба;

12) ако при вршење на службен надзор утврдат дека ветеринарно-здравствениот сертификат или други придружни документи што ја придружуваат пратката на животни, производи, нуспроизводи од животинско потекло, добиточна храна или предмети се со недостатоци, непотполни или се фалсификувани, или пратката е од подрачје со непозната епизоотиолошка состојба, ќе наредат:

- ставање на животните во карантин во одгледувалиштето за период и во услови определени од инспекторот и

- ако во моментот нема услови за карантин а не постои причина за забрана на колење на тие животни да се упатат животните на колење во најблиската кланица;

13) привремено забранат производство, преработка и ставање во промет на производи, нуспроизводи од животинско потекло, добиточна храна и предмети и земање мостри од истите;

14) одземат и уништат производи, нуспроизводи од животинско потекло, добиточна храна и предмети кои претставуваат ризик по здравјето на животните и јавното здравство, или за кои ветеринарно-здравствениот сертификат е неправилен или некомплетен;

15) наредат отстранување на неправилноста во производството, преработката и складирањето, ракувањето и прометот на животните, производите, нуспроизводите од животинско потекло и добиточната храна;

16) забранат употреба на објекти на ветеринарни амбуланти, клиници и болници, простории, опрема и постројки за производство и промет на храна од животинско потекло ако поинаку не е уредено со друг закон;

17) земат мостри на производи, нуспроизводи од животинско потекло, добиточна храна и додатоци, вода за напојување на животните, со цел да се утврди дали се во согласност со прописите;

18) определат и воведат мерки од членовите 51, 54, 55 и 56 на овој закон и го контролираат нивното спроведување;

19) определат граници на заразеното и загрозеното подрачје и ја известуваат јавноста за појавата на заразните болести преку средствата за јавно информирање;

20) го контролираат прометот и употребата на средствата за дезинфекција, дезинсекција и дератизација;

21) собираат податоци и извештаи од одговорните лица, сведоци, вештаци и други лица, ако тоа е потребно;

22) наредат преземање на мерки за заштита и благосостојба на животните согласно со овој и друг закон од областа на ветеринарното здравство;

23) вршат надзор на производите и нуспроизводите од животинско потекло во складови во слободни зони, слободни складови и царински складови;

24) поднесат кривична пријава и пријава за прекршоци кога извршеното дејствие се казнува со овој и друг закон;

25) наплаќаат надоместоци за ветеринарни услуги согласно со членот 99 од овој закон и

26) вршат и други работи утврдени со овој и друг закон.

Член 103

Службен надзор и контрола на граничен премин

Официјалниот ветеринар на граничен премин има права и должности да:

1) врши ветеринарен преглед и контрола на пратките и документацијата при увоз или транзит на пратки со животни, производи, нуспроизводи од животинско потекло, добиточна храна и предмети согласно со одредбите на овој закон;

2) зема мостри за лабораториски испитувања од увезените животни, производи, нуспроизводи од животинско потекло, добиточна храна и предмети при спроведување на засилени ветеринарни контроли;

3) при спроведување на принудни ветеринарни контроли ги задржува пратките на животни, производи, нуспроизводи од животинско потекло, добиточна храна и предмети до добивање на резултатите од лабораториските испитувања;

4) кога постои причина за сомневање на присуство на заразна болест која претставува опасност за здравјето на животните и јавното здравство, увезените животни да ги стави во карантин;

5) забрани увоз, врати, нареди преработка или уништување на пратки на животни, производи, животински нуспроизводи, добиточна храна и предмети кои не се во согласност со условите пропишани со овој и друг закон;

6) собира податоци и извештаи од одговорните лица, сведоци, вештаци и други лица, при вршењето на својата работа;

7) наплаќа надоместоци за извршената контрола на увезени и транзитни пратки на животни, производи, нуспроизводи од животинско потекло, храна за животни во согласност со овој закон;

8) поднесе кривична пријава и пријава за прекршоци кога за извршеното дејствие се изрекува казна или прекршочна санкција согласно овој и друг закон;

9) води евиденција за увезените и транзитните пратки при преминувањето преку државната граница;

10) врши надзор врз слободни складови коишто работат на граничните премини;

11) организира и врши надзор на дезинфекција на возила, простории и опрема и ако е потребно на царински складови, слободни и царински зони;

12) остварува соработка со други јавни служби на граничниот премин посебно со царинските служби и граничната полиција заради обезбедување на интегрирана гранична контрола и

13) врши и други работи утврдени со овој и друг закон.

Член 104

Решенија и наредби

(1) Официјалниот и овластениот ветеринар, како и официјалниот ветеринар на граничен премин согласно со членовите 102 и 103 од овој закон, издаваат решение во писмена форма. Странките имаат право да поднесат жалба до министерот во рок од 15 дена од денот на добивањето на решението. Жалбата не го одлага извршувањето на решението.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член во вонредни итни случаи заради заштита или спречување на опасност по здравјето на луѓето и животните, официјалниот и овластениот ветеринар и официјалниот ветеринар на граничен премин може да издаде усна наредба, а најдоцна во рок од три дена од денот на издавање на усната наредба е должен да издаде решение во писмена форма.

(3) Во итни случаи кога постои опасност по здравје-то на луѓето и животните официјалниот, овластениот ветеринар и официјалниот ветеринар на граничен премин имаат право, без присуство на овластено лице на правното лице или физичкото лице чие работење, односно простории, објекти и опрема се предмет на инспекција веднаш да издадат решение врз основа на резултатите од спроведената контрола.

Член 105

Легитимација и беџ на официјалниот ветеринар и легитимација на овластениот ветеринар

(1) При вршење на инспекциски надзор официјалниот ветеринар како државен ветеринарен инспектор и официјалниот ветеринар на граничен премин како државен ветеринарен инспектор на граничен премин, треба да имаат беџ и да имаат легитимација издадена од министерот со која се утврдува неговото службено својство.

(2) При вршење на инспекциски надзор, овластениот ветеринар треба да има легитимација издадена од министерот со која се утврдува неговото службено својство.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува формата и содржината и начинот на издавање и одземање на службената легитимација и формата на беџот на официјалниот ветеринар, како и формата и содржината и начинот на издавање и одземање на службената легитимација на овластениот ветеринар.

ГЛАВА VIII

Прекршочни одредби

Член 106

Прекршочен орган

(1) За прекршоците од овој закон, прекршочна постапка води и прекршочна санкција изрекува надлежниот орган (во натамошниот текст: Прекршочниот орган).

(2) Прекршочната постапка од ставот (1) на овој член пред Прекршочниот орган ја води Комисија за одлучување по прекршок (во натамошниот текст: Прекршочната комисија) формирана од страна на министерот.

(3) Прекршочната комисија е составена од овластени службени лица вработени во надлежниот орган, од кои едно е претседател на Прекршочната комисија.

(4) Прекршочната комисија е составена од три члена од кои:

- двајца дипломирани правници, од кои еден со положен правосуден испит со пет години работно искуство во својата област и

- еден член со висока стручна подготовка од областа на ветеринарната медицина со пет години работно искуство во својата област.

(5) Прекршочната комисија се избира за времетраење од три години со право на реизбор на членовите.

(6) За претседател на Прекршочната комисија може да биде избран само дипломиран правник.

(7) Прекршочниот орган одлучува по прекршоците утврдени во овој или друг закон и изрекува прекршочни санкции утврдени со овој закон и друг закон од областа на ветеринарното здравство.

(8) Покрај членовите на Прекршочната комисија министерот може да определи секретар на Прекршочната комисија кој врши административни работи за Комисијата и заменици членови, кои по исклучок, учествуваат во работата на Прекршочната комисија во случај на отсуство на некој од членовите.

(9) Прекршочната комисија донесува деловник за својата работа.

(10) Против решенијата на Прекршочната комисија, со кои се изрекува прекршочна санкција може да се поднесе тужба за поведување на управен спор пред надлежниот суд.

Член 107

Работа на Прекршочната комисија

(1) Член на Прекршочната комисија може да се разреши:

1) со истекот на времето за кое е именуван како член;

2) по негово барање;

3) со исполнување на условите за старосна пензија согласно со закон;

4) ако е осуден со правосилан судска пресуда за кривично дело;

5) ако му се утврди трајна неспособност;

6) ако се утврди прекршување на прописите за водење на прекршочната постапка со правосилна одлука;

7) ако не ги исполнува обврските кои произлегуваат од работењето во Прекршочната комисија и

8) ако не пријавил постоење на конфликт на интереси за случај за кој решава Прекршочната комисија.

(2) Предлог за разрешување на член на комисија за случаите од ставот (1) точки од 3 до 8 на овој член поднесува претседателот на Прекршочната комисија до министерот.

(3) Прекршочната комисија има право да изведува докази и собира податоци кои се неопходни за утврдување на прекршокот, како и да врши други работи и презема дејствија утврдени со овој закон, Законот за прекршоците и/или со друг закон.

(4) Членовите на Прекршочната комисија се самостојни и независни во работата на Прекршочната комисија и одлучуваат врз основа на своето стручно знаење и самостојно убедување.

(5) Прекршочната комисија работи во совет, а одлучува со мнозинство гласови од вкупниот број на членови.

(6) Прекршочната комисија води единствена евиденција на прекршоците, изречените санкции и донесените одлуки на начин пропишан од министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство во согласност со министерот за правда.

(7) Со актот од ставот (6) на овој член се пропишува и начинот на пристап до информациите кои се содржани во евиденцијата.

Член 108

Порамнување

(1) За прекршоците од овој закон, официјалните ветеринарни се должни на сторителот на прекршокот да му предложат постапка за порамнување пред да поднесат барање за прекршочна постапка.

(2) Кога сторителот на прекршокот е согласен за поведување на постапка за порамнување, официјалниот ветеринар составува записник во кој се забележуваат битните елементи на прекршокот, времето, местото и начинот на сторување на прекршокот, описот на дејствието на прекршокот и лицата затекнати на самото место.

(3) Во записникот се утврдува начинот на кој ќе се отстранат штетните последици од прекршокот, како и начинот на надминување на последиците од сторениот прекршок.

(4) Официјалниот ветеринар може да му предложи на сторителот надминувањето на последиците од прекршокот да се стори со вршење на општокорисна работа или доделување на средства за вршење општокорисна работа.

(5) Министерот го утврдува видот, висината на чинињето на општокорисната работа за секој прекршок одделно, како и начинот на нејзиното извршување во согласност со министерот за правда. Висината на средствата наменети за општокорисна работа не може да биде повисока од висината на пропишаната глоба за прекршокот.

(6) Официјалниот ветеринар во постапката за порамнување на сторителот на прекршокот е должен да му даде платен налог.

(7) Доколку сторителот го прими платниот налог, е должен истиот да го потпише. Примањето на платниот налог од сторителот на прекршокот се забележува во записникот.

(8) Кога како сторител на прекршок се јавува правно лице, записникот и платниот налог го потпишува службено, односно одговорното лице кое се нашло на лице место при инспекцискиот надзор или друго службено или одговорно лице кое изјавило дека има право да го потпише записникот и да го прими платниот налог.

(9) Изјавата од ставот (8) на овој член се забележува во записникот.

(10) Официјалниот ветеринар е должен да води евиденција за покрнатите постапки за порамнување и за нивниот исход.

Член 109 Прекршоци

(1) Глоба во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на правно лице за прекршок, ако:

1) ветеринарната лабораторија работи без одобрение од надлежниот орган и не ги исполнува условите од членот 12 на овој закон;

2) не обезбеди систематско следење на здравствениот статус на животните за расплод, семе за вештачко осеменување, јајцеклетки и ембриони согласно со членот 28 став (3) од овој закон;

3) врши промет на семе за вештачко осеменување, а не ги исполнува условите од членот 30 на овој закон;

4) не ги исполнува условите за ветеринарните амбуланти, ветеринарните клиники и ветеринарните болници, како приватни установи (членови 37, 38 и 39);

5) врши активности од ветеринарна дејност на животни кои не се во сопственост на правното или физичко лице кое ги формира (член 44 став (3));

6) не пријави заболено, односно сомнително животно до надлежниот орган директно или преку ветеринарните амбуланти, клиники или болници кои имаат решение за овластување за вршење на дејност од јавен интерес (член 50 ставови (1) и (2));

7) по добивањето на резултатите од испитувањата, Националната референтна лабораторија која работи по договор не известила за резултатите од испитувањето или издала неверодостојни резултати од испитувањето (член 51 став (5));

8) не почитува или одбива да ги применува изречените мерки на службен надзор (член 54 став (2));

9) не почитува или одбива да применуваат заштитни мерки (член 55);

10) не почитува или одбива да спроведува дополнителни мерки (член 56);

11) стави во промет живи животни кои не ги исполнуваат условите од овој закон (член 58 став (1));

12) стави во промет живи животни кои се предмет на национални програми за искоренување на болести (член 58 став (3));

13) ги прекршува прописите од областа на ветеринарното здравство и ако сертификатите, документите или идентификационите ознаки не одговараат на статусот на животните или на нивните одгледувалишта на потекло (член 59 став (3)).

14) одобри влез на пазар или собирен центар, на животни кои не ги исполнуваат условите од членот 58 став (1) на овој закон (член 60 став (3) алинеја 1);

15) одобри колење на животни кои не ги исполнуваат условите од членовите 50 став (1) и 58 став (1) точки 3 и 4 на овој закон (член 60 став (3) алинеја 2);

16) не изврши проверка пред пратката да биде разделена и ставена во промет, дека идентификационите ознаки, здравствените сертификати или документите ја придружуваат пратката (член 60 став (3) алинеја 5);

17) внесе во слободните зони животни приемчиви на болести кои потекнуваат од одгледувалишта кои немаат еднаков здравствен статус и нивни производи (член 65 став (3));

18) за кое е утврдено дека ги прекршува прописите од областа на ветеринарното здравство и кога ќе се утврди дека сертификатите, документите или идентификационите ознаки не одговараат на фактичката состојба на производите или дека ветеринарниот здравствен печат бил ставен на производи кои не се во согласност со тие прописи во согласност со членот 67 став (2) од овој закон;

19) објектите за производство или преработка на храна кои не се одобрени од страна на надлежниот орган и не ги исполнуваат условите за одобрување (член 71 став (1));

20) врши трговија со животни без да е одобрено од страна на надлежниот орган и не ги исполнува условите за одобрување (член 72 ставови (1) и (2));

21) собирни центри не се одобрени од страна на надлежниот орган и не ги исполнуваат условите за одобрување (член 73 став (2));

22) врши превоз без да е одобрено од страна на надлежниот орган и не ги исполнува условите за одобрување (член 74 став (1));

23) врши увоз и/или повторен извоз на животни, производи и предмети од одредени категории за комерцијални цели (увозници и превозници) кои не се регистрирани од страна на надлежниот орган и не ги исполнуваат услови (член 76 став (1));

24) врши увоз на животни, производи и нуспроизводи од животинско потекло без претходна дозвола од членот 77 на овој закон;

25) не почитува решение на граничниот официјален ветеринар (член 86 став (2)) и

26) не ги обезбеди или одбива да даде информации потребни за извршување на инспекцијата врз основа на овој закон и друг закон од областа на ветеринарното здравство (член 101 став (2)).

(2) Глоба во износ од 1.000 до 4.000 евра во денарска противвредност на одговорното лице во правното лице ќе се изрече за прекршок од ставот (1) на овој член.

(3) Глоба во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност, ќе се изрече на физичко лице за прекршок од ставот (1) на овој член.

(4) За прекршокот од ставот (1) на овој член, освен глоба, на правното лице ќе му се изрече посебна прекршочна мерка одземање на животните, производите и суровините и ќе му се изрече прекршочна санкција забрана за вршење на дејност во траење од најмалку три до најмногу 30 дена.

(5) За прекршокот од ставот (1) на овој член освен глоба, на одговорното лице во правното лице ќе му се изрече посебна прекршочна мерка одземање на животните, производите и суровините и ќе му се изрече прекршочна санкција забрана за вршење на неговата професија или должност во траење од најмалку три до најмногу 15 дена.

(6) Освен глобата, на физичкото лице ќе му се изрече и посебна прекршочна мерка одземање на животните, производите и суровините и ќе му се изрече прекршочна санкција забрана за вршење на дејност во траење од најмалку три до најмногу 15 дена.

Член 110 Прекршоци

(1) Глоба во износ од 1.500 до 4.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на правно лице за прекршок, ако:

1) не води редовно и не чува документирана евиденција на активностите кои се предмет на надзор и контрола од страна на надлежниот орган (член 23);

2) не спроведува или одбива да обезбеди примарна здравствена заштита на животните (член 25);

3) не спроведува или одбива да обезбеди примарно јавно ветеринарно здравство (член 33);

4) ветеринарните техничари работат спротивно на членот 36 став (5) од овој закон;

5) не обезбеди континуирано работно време во смени, дежурства или постојана подготвеност за извршување на активности на здравствена заштита на животните (член 43 став (1));

6) одбива да даде неопходна ветеринарно-медицинска помош во итни случаи, или го прекинува медицинскиот третман на болни животни и не обезбедува неопходни количини на храна и вода за животните во болниците (член 43 став (2));

7) не собира податоци и не води евиденција за болести кај животните и за активностите кои ги врши, во форма одобрена од надлежниот орган и не ги доставува преку системот за известување на начин утврден од надлежниот орган (член 45 став (2));

8) стави во промет живи животни без да ги спроведе прописите од областа на ветеринарното здравство во сите фази на производство и промет (член 59 став (1) алинеја 1);

9) врши превоз на животни во средства за превоз кои не ги исполнуваат пропишаните услови во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство (член 59 став (1) алинеја 2);

10) не ги чува здравствените сертификати или документите кои ги придружуваат животните во период од три години и истите не ги даде на увид на барање од страна на надлежниот орган (член 76 став (3));

11) не учествува во системот за надзор (член 64 став (3));

12) не ги преземе сите неопходни мерки за вршење на редовна внатрешна контрола за да производите и животинските нуспроизводи кои ги произведува ги задоволат пропишаните ветеринарни барања (член 66 став (1));

13) не обезбеди документација која ќе ја придружува пратката (член 66 став (3));

14) не внесува податоци во регистар или во база на податоци и истите не ги чува најмалку три години (член 73 став (3));

15) употребува превозни средства за превоз на живи животни кои не се одобрени од страна на надлежниот орган и не ги исполнуваат условите за одобрување (член 74 став (1));

16) пратката на животни, во времето од напуштањето на одгледувалиштето или собирниот центар од каде потекнуваат истите, па сè до пристигнувањето на нејзината дестинација, дојде во контакт со животни со различен здравствен статус (член 74 став (3));

17) врши превоз без да биде регистрирано или средствата за превоз на животни не се регистрирани од страна на надлежниот орган и не ги исполнуваат пропишаните услови (член 76 став (1));

18) не води евиденција или не ја приложи истата на увид на барање на надлежниот орган (член 76 ставови (2) и (3)) и

19) не ги исполнува условите за карантин за увезени животни (член 80).

(2) Глоба во износ од 500 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во правното лице за прекршокот од ставот (1) на овој член и ако не ги стави болните или сомнителните животни во изолација (член 50 став (3)).

(3) Глоба во износ од 250 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на физичко лице за прекршок од ставот (1) на овој член, како и за:

1) вршење на осемнување на животни кои не се негова сопственост (член 31) и

2) ако не ги стави болните или сомнителните животни во изолација (член 50 став (3)).

(4) За прекршокот од ставот (1) на овој член, освен глоба, на правното лице ќе му се изрече посебна прекршочна мерка одземање на животните, производите и суровините и ќе му се изрече прекршочна санкција забрана за вршење на дејност во траење од најмалку три до најмногу 30 дена.

(5) За прекршокот од ставот (1) на овој член, освен глоба, на одговорното лице во правното лице ќе му се изрече посебна прекршочна мерка одземање на животните, производите и суровините и ќе му се изрече прекршочна санкција забрана за вршење на неговата професија или должност во траење од најмалку три до најмногу 15 дена.

(6) За прекршокот од ставот (1) на овој член, освен глоба, на физичкото лице ќе му се изрече и посебна прекршочна мерка одземање на животните, производите и суровините и ќе му се изрече прекршочна санкција забрана за вршење дејност во траење од најмалку три до најмногу 15 дена.

Член 111

Прекршоци

(1) Глоба во износ од 500 до 1.800 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на правно лице за прекршок, ако:

1) во пишана форма не ја извести навремено ветеринарната инспекција на граничен премин за времето во кое се очекува да пристигнат животните, производите и животинските нуспроизводи, 24 часа однапред (член 84) и

2) врши повторен извоз без да ја извести ветеринарната инспекција на граничен премин за очекуваното завршување на повторен извоз и не ги достави документите 24 часа однапред (член 89 став (2)).

(2) Глоба во износ од 200 до 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во правното лице за прекршокот од ставот (1) на овој член.

(3) Глоба во износ од 50 до 200 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на физичко лице за прекршок од ставот (1) на овој член.

(4) За прекршокот од ставот (1) на овој член, освен глоба, на правното лице ќе му се изрече посебна прекршочна мерка одземање на животните, производите и суровините и ќе му се изрече прекршочна санкција забрана за вршење на дејност во период во траење од најмалку три до најмногу 30 дена.

(5) За прекршокот од ставот (1) на овој член, освен глоба, на одговорното лице во правното лице ќе му се изрече посебна прекршочна мерка одземање на животните, производите и суровините и ќе му се изрече прекршочна санкција забрана за вршење на неговата професија или должност во траење од најмалку три до најмногу 15 дена.

(6) За прекршокот од ставот (1) на овој член, освен глоба, на физичкото лице ќе му се изрече и посебна прекршочна мерка одземање на животните, производите и суровините и ќе му се изрече прекршочна санкција забрана за вршење дејност во траење од најмалку три до најмногу 15 дена.

ГЛАВА IX

Преодни и завршни одредби

Член 112

Усогласување на работењето

(1) Со денот на започнување со примена на овој закон:

1) докторите по ветеринарна медицина вработени во Управата за ветеринарство, кои имаат положено стручен испит согласно со членот 107 од Законот за ветеринарното здравство ("Службен весник на Република Македонија" бр. 28/98), стекнуваат звање на официјални ветеринари и

2) докторите по ветеринарна медицина кои имаа положено стручен испит согласно со членот 107 од Законот за ветеринарното здравство ("Службен весник на Република Македонија" број 28/98), а не се вработени во Управата за ветеринарство, можат да бидат назначени за овластени ветеринари од страна на надлежниот орган.

(2) Лицата од ставот (1) точка 2 на овој член за да стекнат право да бидат назначени за овластени ветеринари се должни да ги исполнат условите од членот 17 на овој закон, во рок од една година од денот на влегувањето во сила на правилникот од членот 17 на овој закон.

(3) Постојните правни, физички лица и други субјекти кои вршеле активности од областа на ветеринарното здравство и/или на кои е вршен ветеринарно-санитарен преглед и контрола согласно со Законот за ветеринарното здравство ("Службен весник на Република Македонија" број 28/98) и прописите донесени врз основа на иститот до започнување со примената на овој закон, се должни да го усогласат своето работење и да се регистрираат во согласност со одредбите на овој закон, во рок од една година од денот на започнување на примената на овој закон.

(4) Постојните правни, физички лица и други субјекти кои вршеле активности од областа на ветеринарното јавно здравство, благосостојбата на животните и нуспроизводите од животинско потекло до започнување со примена на овој закон, се должни да го усогласат своето работење согласно со посебните закони од областа на ветеринарното јавно здравство, благосостојбата на животните и нуспроизводите од животинско потекло.

Член 113

Усогласување на работата на Ветеринарната комора

Ветеринарната комора продолжува да работи согласно со надлежностите утврдени со овој закон и ќе го усогласи своето работење во рок од една година од денот на започнување на примената на овој закон, а статутот ќе го донесе во рок од шест месеца од денот на започнувањето на примената на овој закон.

Член 114

Преоден период за вршење на работите на НРЛ

Во периодот од пет години од започнувањето на примената на овој закон работите на Националната референтна лабораторија утврдени со овој закон ќе ги врши Факултетот за ветеринарна медицина-Скопје.

Член 115

Ограничена примена

Одредбите од членот 77 на овој закон ќе се применуваат во период од три години од денот на започнување на примената на овој закон.

Член 116

Рок за донесување на акти

(1) Подзаконските прописи кои произлегуваат од овој закон ќе се донесат најдоцна во рок од две години од денот на влегувањето во сила на овој закон.

(2) До донесувањето на прописите од ставот (1) на овој член ќе се применуваат прописите кои важеле до денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 117

Престанок на важење

Со денот на започнување на примената на овој закон престанува да важи Законот за ветеринарното здравство ("Службен весник на Република Македонија" број 28/98), освен одредбите кои се однесуваат на добиточната храна.

Член 118

Влегување во сила

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија", а ќе се применува од први јануари 2008 година.

L I G J PËR SHËNDETËSINË VETERINERE

KREU I

Dispozitat e përgjithshme

Neni 1

Lëndë e rregullimit

(1) Me këtë ligj rregullohet organizimi dhe përgjegjësia në kryerjen e veprimtarisë së ветеринарискe, паримет dhe procedurat për implementimin e активитетеве të lidhura me mbrojtjen e kafshëve dhe njerëzve dhe njerëzve nga sëmundjet të cilat barten nëpërmjet kafshëve, prodhimeve, nus-prodhimeve me origjinë shtazore dhe lëndëve, активитетеве kundër sëmundjeve ngjitëse te kafshët, duke përfshirë zoonozët, punën e Odës së Veterinarisë dhe çështje tjera me rëndësi për veprimtarinë e ветеринарискe.

(2) Me këtë ligj rregullohet edhe kontrolli dhe çrënjësja e sëmundjeve te kafshët, kushtet e përgjithshme për lëshimin në qarkullim të kafshëve dhe të prodhimeve, importi, transiti i kafshëve, prodhimeve dhe lëndëve, financimi i mbrojtjes shëndetësore te kafshët dhe shëndetësia publike e ветеринарискe dhe çështje tjera në lidhje me kryerjen e shëndetësisë së ветеринарискe.

Neni 2

Qëllimet e Ligjit

Qëllimet e këtij ligji janë:

1) identifikimi dhe rregullimi i активитетеве ветеринарне të cilat janë me interes publik në kompetencë të shërbimit shtetëror ветеринар;

2) përcaktimi i të drejtave dhe дetyрimeвe të organeвe të shërbimit shtetëror ветеринар dhe të субјектевe me autorizime publike të përcaktuara me këtë ligj;

3) përcaktimi i të drejtave dhe дetyрimeвe të personave përgjegjës për vendrritjen e kafshëve dhe objekteвe dhe personave tjerë juridikë dhe fizikë të përfshirë në активитетet të cilat janë të rregulluara me këtë ligj;

4) përcaktimi i kushteвe për kryerjen e професионит mjek ndaj mjekësisë ветеринарне;

5) sigurimi i mbrojtjes së njerëzвe dhe kafshëve nga sëmundjet te kafshët dhe zoonoza si dhe masat të cilat doemos duhet të ndërmerren kundër këtyre sëmundjeвe;

6) zbatimi i контроллевe ветеринарне të lidhura me prodhimin, lëshimin në qarkullim, importin, transitin e kafshëve, prodhimeвe, nus-prodhimeвe me origjinë shtazore dhe lëndëve të cilat mund të jenë bartëse të sëmundjeвe te kafshët dhe njerëzit;

7) sigurimi i shoqërimi i дetyрueshëm i mjekëve të mjekësisë ветеринарне dhe përcaktimi i të drejtave dhe дetyрimeвe të Odës së Veterinarisë.

Neni 3

Definicionet

Shprehje të caktuara të përdorura në këtë ligj e kanë këtë kuptim:

1. "**Kafshë**" është çdo kafshë kurrizore ose jo kurrizore (duke përfshirë kafshët ujore, zvarranikët dhe амфибет);

2. "**Kanakar**" është çdo kafshë e cila i takon llojeвe të kafshëve të cilat si zakonisht rriten dhe руhen, por nuk pëрдoret nga njeriu ose rritet në vendrritjen e kafshëve, dhe e cila gjatë lëvzjes është e shoqëruar nga pronari ose person tjetër përgjegjës;

3. "**Kafshë shtëpiake**" është çdo kafshë tokësore e ruajtur nga njeriu, duke përfshirë edhe kafshë kanakare shtëpiake dhe блетет me përjashtim të пeshqвe;

4. "**Kafshë për therje**" janë kafshët përveç блетëve dhe шпезëve, të dedikuara për bartje në thertore për therje ose qendër grumbullimi prej nga mund të дëргohen vetëm për therje;

5. **"Kafshë"** janë kafshë kanakare shtëpiake të llojeve: njëthundrak, lopë (duke përfshirë llojet Bison bison dhe Bubalus bubalis), derrat, dhentë, dhitë, lepujt, shpezët, blëtit dhe kafshët e egra që ruhen;

6. **"Kafshë për shumim dhe prodhimi"** janë gjedhet dhe kafshët për therje duke përfshirë edhe ato të dedikuara për shumim, marrjen e mishit, leshit dhe qumështit, për tërheqje, ekspozitë ose manifestime me përjashtim të kafshëve të cilat marrin pjesë në ngjarje kulturore ose sportive;

7. **"Peshq"** janë peshqit në të gjitha stadet e zhvillimit, duke përfshirë edhe vezët dhe mbetjet, të cilat: përherë ose perkohësisht jetojnë në ujëra të ëmbla: ruhen në ujëra deti; peshq primitivë lumi në formën e ngjalës (cyclostomata). Për peshq llogariten edhe gaforret dhe guacat;

8. **"Shpezë"** janë pulat, gjelat e detit, pulat afrikane, rosat, patokët, shkurtëzat, pëllumbat, fazanët, thëllëzat dhe struçët (ratitae) të shzuara ose të ruajtura në lokal të mbyllur ose me rrethojë për shkak të rritjes ose ruajtjes për: shumim, prodhimin e mishit ose të vezëve për ushqim ose përtëritjen e popullimit të kafshëve të egra;

9. **"Vezë për kllockë"** janë vezët për inkubacion të bëra nga shpezët;

10. **"Zogj njëditor"** janë të gjithë zogjtë të cilët nuk kanë filluar me ushqim më të rinj se 72 orë, përveç rosave nga soji Cairina moschata ose melez të tyre të cilat mund të ushqehen;

11. **"Njëthundrakët"** janë kafshët e egra ose të buta nga lloji equidae (duke përfshirë zebtrat) ose gomarët ose pasardhësit të fituar me kryqëzimin e këtyre llojeve;

12. **"Akuakulturë"** janë peshqit e gjallë, gaforret dhe butakët ujqorë të cilët e kanë origjinën nga vendrritja e kafshëve, duke përfshirë edhe ato nga basenet natyrale me ujë të cilat janë të dedikuara për rritje;

13. **"Prodhime nga akuakultura"** janë prodhimet e fituara nga akuakultura, pa marrë parasysh se a janë të dedikuara për prodhimin e vezëve ose vezë peshku, ose të destinuar për ushqimin e njeriut;

14. **"Kafshë të egra"** janë sisorët e egër tokësorë të cilët gjuhen (duke përfshirë edhe sisorët e egër të cilët jetojnë në hapësirë të rrethuar në kushte të lira të ngjashme me atë që e posedojnë kafshët e egra) dhe zogjtë e egër të cilët nuk janë të përfshirë me definicionin "Kafshë e egër e ruajtur";

15. **"Kafshë e egër e ruajtur"** janë sisorët tokësorë ose shpendë të cilët nuk llogariten si kafshë kanakare shtëpiake dhe të cilët nuk janë lopë (duke përfshirë edhe llojet Babalus dhe Bison bison), derrat, delet, dhitë, dhe njëthundrakët shtëpiake, por rriten si kafshë shtëpiake. Kafshët e egra të cilat jetojnë në lokal të rrethuar në kushte të lirisë të ngjashme me atë që e posedojnë kafshët e egra, nuk llogariten si kafshë të egra të ruajtura;

16. **"Kope"** janë kafshë ose grup kafshësh të cilat ruhen në vendrritjen e kafshëve si tërësi epizootive. Nëse më tepër se një kope ruhet në të njëjtin vendrritje të kafshëve, çdo njëra nga këto kope formon njësi të veçantë dhe ka status të njëjtë shëndetësor;

17. **"Vendrritje e kafshëve"** është çdo aktivitet, ndërtim ose në rast të rritjes në vend të hapur, çdo vend ku kafshët janë përfshirë me këtë ligj, të cilat përbëjnë një ose më tepër kope mbahen, ruhen dhe së bashku përkujdesen;

18. **"Objekt"** është çdo shoqëri tregtare dhe person tjetër juridik ku ruhen kafshë, ose prodhohen, magazinohen, përpunohen prodhime me origjinë shtazore, nus-prodhime me origjinë shtazore dhe sende të destinuar për tregti;

19. **"Person përgjegjës për rritjen e kafshëve"** është çdo person fizik ose juridik i cili i posedon ose është përgjegjës për kafshët, madje edhe perkohësisht;

20. **"Qendër grumbullimi"** është vendrritja e kafshëve, vendgrumbullimi dhe tregje kafshësh, ku kafshët të cilat e kanë origjinën nga vende të ndryshme për ruajtjen e kafshëve grupohen së bashku për arsye të formimit të

dërgesave të kafshëve të destinuar për tregti. Këto qendra grumbullimi doemos duhet të jenë të lejuara në tërësi tregtare dhe t'i plotësojnë kushtet nga neni 73 të këtij ligji;

21. **"Tregtar"** është çdo person fizik ose juridik i cili blen dhe shet kafshë për qëllime komerciale, drejtpërdrejt apo tërthorazi, i cili rregullisht bën qarkullim me kafshë dhe i cili më së voni në afat prej 30 ditësh pas blerjes së tyre të njëjtat i shet ose i zhvendos nga një lokal në tjetrin që nuk është pronë e tij, dhe që i plotëson kushtet e përcaktuara në nenin 72 nga ky ligj;

22. **"Nus-prodhime me origjinë shtazore"** janë trupa të tërë ose pjesë nga kafshët ose prodhime me origjinë shtazore të cilat nuk janë të dedikuara për përdorim të njerëzve, duke përfshirë dhi dhe lëkura, qeliza-vezë, embrione dhe farë;

23. **"Lëndë e parë"** është çdo prodhim shtazor i përdorur si përbërje për fitimin e prodhimeve të mishit ose prodhime tjera me origjinë shtazore, duke përfshirë edhe ekstrakte nga mishi, dhjamë kafshe i përpunuar, sediment nga dhjami ose ushuj, miell për gatim, miell nga mbështjellës të jashtëm, gjak i kripur ose i thatë, plazmë gjaku e kripur ose e thatë, të pastruara, të kripura ose të thara dhe/ose lukthe të përpunuar termikë, fshika të urinës dhe tëmthit dhe zorrëve ose për përgatitjen e hajeve të gatshme;

24. **"Prodhime"** janë prodhimet me origjinë shtazore, duke përfshirë nus-prodhimet me origjinë shtazore dhe ushqim bimor të kafshëve, veçanërisht për shkak të destinacionit të afërt, mund të shkaktojnë rrezik ndaj shëndetit të kafshëve, njeriut dhe mjedisit jetësor, me çka duhet t'u nënshtrohen kontrolleve veterinarë të përcaktuara me këtë ligj;

25. **"Ushqim për kafshë"** është çdo substancë ose prodhim duke përfshirë aditivët, të cilët janë të përpunuar, ose të papërpunuar dhe janë të dedikuar për shfrytëzimin si ushqim për kafshët;

26. **"Shpëlarje"** janë hedhurina të mjeteve të transportit ndërkombëtar dhe e gjithë hedhurina nga ushqimi i dedikuar për përdorim të njeriut, nga restorante dhe objekte hotelerie ose kuzhina, duke përfshirë kuzhinat në industri ose në amvisëritë;

27. **"Lëndë"** janë bartës jo të gjallë të agjensëve infektivë të cilët mund të jenë të përfshirë në bartjen e sëmundjeve ngjitëse;

28. **"Vatër"** është vendrritja e kafshëve ku kafshët përbëjnë një tërësi epizootike dhe ku në mënyrë zyrtare janë të vërtetuara një ose më tepër raste të sëmundjeve ngjitëse të kafshët;

29. **"Të dyshuar në sëmundje"** janë ato kafshë të cilat tregojnë shenja klinike të sëmundjeve të kafshët;

30. **"Të dyshuar në sëmundje ngjitëse"** janë ato kafshë për të cilat llogaritet se janë të infektuara ose të sëmurë me sëmundje ngjitëse, me apo pa shenja klinike të sëmundjes;

31. **"Zoonoza"** është çfarë do sëmundje dhe/ose infeksion e cila bartet në rrugë të natyrshme, drejtpërdrejt ose tërthorazi, nga kafshët te njerëzit;

32. **"Qendra për kontroll të sëmundjeve"** është qendra për kontroll të sëmundjeve e cila i përkrah dhe koordinon masat për kontroll dhe çrënjosjen e sëmundjeve epizootive;

33. **"Plan për masa urgjente"** është shumë paraprake e definuar e masave dhe veprimeve të cilat duhen doemos të zbatohen në rast të shfaqjes së sëmundjes epizootive;

34. **"Zonë e mbrojtur"** është rajon gjeografik i përcaktuar në të cilën zbatohen masa të caktuara për çrënjosjen e sëmundjeve të kafshët;

35. **"Zonë e mbikëqyrjes"** është rajon gjeografik i përcaktuar në të cilin zbatohen masa të caktuara për preventivë të zgjerimit të sëmundjeve të kafshët;

36. **"Karantinë"** është masë për mbrojtje nga zgjerimi i sëmundjeve të kafshët e cila nënkupton ruajtjen e kafshëve në izolim në lokal special dhe për periudhë të caktuar kohore;

37. **"Lëshim në qarkullim"** është çdo procedurë qëllimi i së cilës është transferimi i kafshëve, prodhimeve ose nus-prodhimeve me origjinë shtazore, ose çdo formë tjetër e dërgesës, me ose pa pagesë, ose magazinimin me qëllim furnizimin e subjektit tjetër;

38. **"Vend veterinarie për inspektim në kalim kufitar"** është çdo seksion për inspektim, e fiksuar në kufirin e jashtëm dhe i lejuar nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë, për zbatimin e kontrolleve veterinarë të kafshëve, prodhimeve ose nus-prodhimeve me origjinë shtazore të cilat hyjnë në, apo kalojnë nëpër territorin e Republikës së Maqedonisë nga shtetet tjera;

39. **"Kontroll veterinar"** është çdo kontroll zyrtar i dokumenteve, identitetit ose kontrollit fizik duke përfshirë marrjen e mostrës, e cila kryhet ndaj kafshëve, prodhimeve, nus-prodhimeve me origjinë shtazore ose lëndëve për arsye të mbrojtjes së drejtpërdrejtë ose në mënyrë tjetër, mbrojtjes së shëndetësisë veterinarë ose shëndetit dhe mirëqenies së kafshëve;

40. **"Kontroll i dokumenteve"** është kontrolli i certifikatave veterinarë-shëndetësore ose dokumenteve tjera të cilat e shoqërojnë dërgesën;

41. **"Kontroll zyrtar"** është çdo kontroll që organi kompetent e zbaton për vërtetimin e përshtatshmërisë me dispozitat për mbrojtje shëndetësore të kafshëve, shëndetësinë publike veterinarë dhe mirëqenia e kafshëve;

42. **"Kontroll i identitetit"** është inspektim vizual me të cilin përcaktohet se certifikata shëndetësore-veterinarë ose dokument tjetër të siguruar në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë veterinarë, përgjigjet në dërgesën;

43. **"Kontroll fizik"** është kontrolli i paketimit, shënimit dhe gjendjes momentale të vetë dërgesës dhe mund të përfshijë marrjen e mostrave dhe ekzaminimit laboratorik;

44. **"Verifikim"** është kontrolli me ekzaminim dhe sigurim të dëshmimeve objektive se kërkesat e përcaktuara janë plotësuar;

45. **"Inspektim"** është ekzaminimi sistematik dhe i pavarur që të caktohet se vallë aktivitetet dhe rezultatet e tyre janë në pajtueshmëri me përgatitjet e planifikuara dhe se a janë zbatuar në mënyrë efektive dhe a janë përkatëse për arritjen e qëllimeve;

46. **"NASSR"** është sistem që i identifikon, vlerëson dhe kontrollon rreziqet të cilat janë të rëndësishëm për sigurinë e ushqimit;

47. **"Inspeksion shëndetësor-veterinarë"** është shuma e aktiviteteve të ndërmarra nga veterinarin zyrtar ose veterinarin i autorizuar për shkak të përcaktimit të statusit shëndetësor të kafshët duke përfshirë edhe mirëqenien e tyre;

48. **"Inspektim"** është çdo veprim i ndërmarrë nga veterinarin zyrtar ose i autorizuar për shkak të kontrollit të përshtatshmërisë me dispozitat e këtij ligji;

49. **"Import"** është futja e kafshëve dhe/ose prodhimeve për shkak të lëshimit në qarkullim, që e kanë origjinën nga shteti tjetër në Republikën e Maqedonisë;

50. **"Importues"** është personi i theksuar si pranues në certifikatën shëndetësore-veterinarë ose dokument tjetër që e shoqëron dërgesën, në emër të të cilit dërgesa importohet në Republikën e Maqedonisë;

51. **"Transit"** është bartja e kafshëve, prodhimeve dhe nus-prodhimeve me origjinë shtazore nëpërmjet Republikës së Maqedonisë nga një shtet ose pjesë të tij, në shtet tjetër;

52. **"Eksport"** është nxjerrja jashtë e kafshëve dhe/ose prodhimeve apo nus-prodhimeve me origjinë shtazore nga territori i Republikës së Maqedonisë;

53. **"Rieksport"** është eksporti i prodhimeve të cilat gjatë importit nuk kanë qenë të lëshuara në qarkullim por kanë qenë të shënuara për eksport nga inspektimi kufitar, pas magazinimit të tyre të përkohshëm, paketimit ose përpunimit të mëtuajtshëm;

54. **"Mjete transporti"** janë mjetet për komunikacion rrugor ose mjete transporti hekurudhor, pjesë nga anijet dhe aeroplanët, të cilat përdoren për transport të kafshëve, prodhimeve dhe nus-prodhimeve me origjinë shtazore, duke përfshirë edhe pajisjen për ngarkim;

55. **"Person përgjegjës për dërgesën"** është çdo person i autorizuar, i cili ka detyrë ta paraqesë dërgesën për kontroll në pajtim me dispozitat e këtij ligji dhe të ndërmarrë veprime përkatëse si rezultat i këtyre kontrolleve;

56. **"Dërgesë"** është numri i caktuar i kafshëve, numri i kufizuar ose sasitë e prodhimeve ose nus-prodhimeve me origjinë shtazore me tip të njëjtë, të përfshirë me certifikatë të njëjtë veterinarë-shëndetësore ose dokument tjetër i siguruar në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë veterinarë, të transportuara me mjet transporti të njëjtë, të cilat vijnë nga shtet i njëjtë ose pjesë e tij të cilat e kanë origjinën nga dërguesi i njëjtë dhe të cilat janë të dedikuara për dërgues të njëjtë;

57. **"Njësi epizootologjie"** është rajoni gjeografik dhe/ose administrativ i cili përfshin një komunë;

58. **"Rajon epizootologjik"** është rajoni gjeografik dhe/ose administrativ i cili përfshin dy apo më tepër komuna fqinje të përcaktuara nga ana e ministrit për arsye të organizimit dhe eksportimit të shërbimeve veterinarë me interes publik, në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë veterinarë;

59. **"Ndihmë e parë veterinarë"** është përfshirja me të cilën mënjanohet rreziku i drejtpërdrejtë ndaj jetës së kafshës;

60. **"Ministri"** është ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave;

61. **"Ministër"** është ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave;

62. **"Veterinar zyrtar"** është veterinarin i kualifikuar, në bazë të dispozitave nga ky ligj, i punësuar në organin kompetent për kryerjen e inspektimeve veterinarë, në vendin e punës "inspektor shëndetësor veterinar";

63. **"Veterinar i autorizuar"** është veterinarin i kualifikuar, në bazë të dispozitave nga ky ligj, i autorizuar nga drejtori për kryerjen e inspektimeve veterinarë, si autorizim publik, nën mbikëqyrje dhe përgjegjësi të organit kompetent;

64. **"Organ kompetent"** është Drejtoria për veterinarin si organ i administratës shtetërore në përbërje të Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave;

65. **"Drejtor"** është drejtori i Drejtorisë për veterinarin;

66. **"Shërbim shtetëror veterinar"** është shërbimi i cili e zbaton veprimtarinë e veterinarisë me interes publik në territorin e Republikës së Maqedonisë;

67. **"Trup, institut ose qendër e lejuar"** është çdo subjekt gjeografik i përcaktuar dhe nën mbikëqyrjen e organit kompetent, ku një apo më tepër lloje të kafshëve ruhen dhe rriten, me apo pa qëllim komercial dhe veçanërisht për në apo më tepër nga qëllimet vijuese: ekspozimi i kafshëve dhe edukimi i publikut, ruajtja e llojeve, hulumtime themelore të zbatueshme dhe shkencore ose ruajtje e kafshëve për nevojat e atyre hulumtimeve (panair, ekspozim, cirk, kopsht zoologjik, qendër eksperimentale dhe tjera).

Neni 4

Veprimtaria veterinarë me interes publik

Mbrojtja shëndetësore e kafshëve, shëndetësia veterinarë publike dhe mirëqenia dhe mbrojtja e kafshëve janë veprimtari veterinarë me interes publik.

KREU II

Organizimi dhe përgjegjësia në kryerjen e veprimtarisë veterinarë**Seksioni I****Organizimi dhe përgjegjësia në shërbimin veterinar**

Neni 5

Shërbimi shtetëror veterinar

(1) Veprimtarinë veterinarë me interes publik në territorin e Republikës së Maqedonisë, e zbaton Shërbimi veterinar shtetëror në bashkëpunim me organe dhe institucione tjera, përmes:

1) Ministrisë, ministrit;
2) organit kompetent, drejtorit dhe
3) laboratorit nacional referent kur punon në marrëveshje me Ministrinë, për nevojat e organit kompetent.

(2) Shërbimi shtetëror veterinar është përgjegjës për zbatimin e aktiviteteve vijuese:

1) mbikëqyrjen, diagnozën, çrënjosjen dhe preventivën e sëmundjeve ngjitëse të kafshët dhe zoonozat dhe plotësimin e detyrimeve nacionale dhe ndërkombëtare për njoftim;

2) kontrollimet zyrtare për lëshimin e certifikatave për gjendjen shëndetësore të kafshëve dhe shëndetësisë publike veterinarë, mbajtjen e regjistrave dhe identifikimin dhe regjistrimin e kafshëve për arsye të mbrojtjes shëndetësore të kafshëve;

3) mirëmbajtjen e nivelit të lartë të mbrojtjes shëndetësore të kafshët, produktivitetit dhe mirëqenien e tyre dhe mbrojtjen e njerëzve dhe mjedisit jetësor nga agjensë të dëmshëm të cilat barten përmes kafshëve, lëndës së parë, prodhimeve, nus - prodhimeve me origjinë shtazore dhe lëndëve;

4) planifikimin dhe propozimin e masave për dezinfektim, dekontaminim, sanimin, deodorimin dhe rrënjosjen e dëmtuesve;

5) kontrollin e prodhimit, qarkullimit dhe përdorimit të preparateve veterinarë - shëndetësore dhe prodhimeve tjera të dedikuara për përdorim në shëndetësinë veterinarë;

6) kontrollin e prodhimit, qarkullimit dhe përdorimit e ushqimit për kafshë;

7) përcjelljen, analizën dhe vlerësimin e ndikimit të mjedisit jetësor dhe natyrës ndaj shëndetit të njeriut;

8) vendosjen dhe kontrollimin e kushteve higjienike dhe proceseve teknologjike në vendritjen e kafshëve dhe objektet dhe

9) trajnimin dhe aftësimin profesional të mjekëve në mjekësinë veterinarë, ngritjen e vetëdijes dhe informimin e ruajtësve të kafshëve, prodhuesve dhe publikut në raport me qëllimet, metodat dhe procedurat për plotësimin e aktiviteteve nga pika 1 deri në 8 nga ky paragraf.

Neni 6

Organizimi dhe përgjegjësia e Shërbimit veterinar në ARM

(1) Shërbimi veterinar në Armatën e Republikës së Maqedonisë (në tekstin e mëtuftjeshëm: ARM) është shërbim i mëvetësishëm profesional, i formuar në kuadrin e ARM, e cila kryhen veprimtari në pajtim me dispozitat e këtij ligji, për nevojat e ARM-së.

(2) Shërbimi veterinar i ARM dhe organi kompetent bashkëpunojnë dhe profesionalisht e harmonizojnë punën e tyre.

Neni 7

Kompetencat e Ministrisë

Ministria kujdeset për zbatimin e politikës në kryerjen e veprimtarisë veterinarë në sferën e shëndetësisë veterinarë dhe shëndetësisë publike veterinarë.

Neni 8

Aktivitetet e ministrit

(1) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave i bën këto aktivitete:

1) miraton listën e sëmundjeve të cilat detyrimisht paraqiten;

2) miraton urdhëresa vjetore për mbrojtjen shëndetësore të kafshëve dhe për shëndetësinë veterinarë publike;

3) siguron shkallë të lartë të koordinimit me organe tjera të Drejtorisë shtetërore për zbatimin e aktiviteteve nga sfera e shëndetësisë veterinarë;

4) jep mendim për marrëveshjet bilaterale dhe multilaterale nga sfera veterinarë;

5) lëshon dhe tërheq aktvendime për autorizim për kryerjen e veprimtarisë veterinarë me interes publik;

6) përcakton laboratorë referentë (vendase ose të huaj) sipas procedurës së zbatuar paraprakisht në konkurs publik, e përcakton rajonin në nivelin e veprimit të tyre, si dhe detyrimet e tyre në pajtim me këtë apo atë ligj nga sfera e shëndetësisë veterinarë;

7) i përcakton kufijtë e rajoneve epizootologjike dhe

8) bën edhe punë të tjera, të përcaktuara me këtë apo tjetër ligj.

(2) Aktivitetet nga paragrafi (1) i këtij neni, ndërmerren ndaj propozimit të paraqitur me shkrim nga drejtori i Drejtorisë për veterinarë.

Neni 9

Përgjegjësia e organit kompetent

(1) Drejtoria për veterinarë është organ i administratës shtetërore në përbërje të Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave;

(2) Drejtoria për veterinarë e ka cilësinë e personit juridik.

(3) Drejtoria për veterinarë (në tekstin e mëtuftjeshëm: organi kompetent), si organ kompetent është përgjegjëse për zbatimin, kontrollin, mbikëqyrjen dhe kontrollimin e aktiviteteve veterinarë në sferën e mbrojtjes shëndetësore të kafshët, mirëqenien e tyre, shëndetësia publike veterinarë, si dhe kontroll të laboratorëve referentë dhe laboratorët veterinarë, në pajtim me këtë apo tjetër ligj nga sfera e shëndetësisë veterinarë dhe sigurimi i ushqimit me origjinë shtazore.

(4) Organi kompetent punët nga kompetenca e vet i kryhen edhe në pajtim me marrëveshjet ndërkombëtare që i ratifikon Republika e Maqedonisë, Standardet ndërkombëtare të Organizatës botërore për mbrojtje shëndetësore të kafshëve (OIE) si dhe me akte tjera dhe standarde me të cilat obligohet Republika e Maqedonisë.

Neni 10

Aktivitetet e drejtorit të Drejtorisë për veterinarë

Drejtori i Drejtorisë për veterinarë:

1) siguron zbatimin e aktiviteteve veterinarë të përfshira me dispozitat nga sfera shëndetësisë veterinarë, kryen kontroll, inspektim dhe kontroll të zbatimit të tyre, kryen ekzaminime të përbashkëta dhe aktivitete me organizatat vendase dhe të huaja, për punë me kompetencë të tyre;

2) i propozon ministrit listën e sëmundjeve të cilat detyrimisht paraqiten;

3) i propozon ministrit miratimin e ligjeve dhe dispozitave tjera dhe akteve nga sfera e shëndetësisë veterinarë;

4) miraton aktvendime për masa sigurie për import, transit, dhe eksport të kafshëve dhe prodhimeve;

5) miraton aktvendime për zbatimin e kontrollit të sëmundjeve dhe zbatimit të masave mbrojtëse;

6) lidh marrëveshje me ambulancat veterinarë, klinikat dhe spitalet;

7) lëshon dhe anulon leje nga neni 71, 72, 73 dhe 74 nga ky ligj;

8) i koordinon, mbikëqyr dhe përcjell aktivitetet nga sfera e mbrojtjes shëndetësore të kafshëve dhe shëndetësisë publike veterinare;

9) siguron përgatitjen e planeve për masa urgjente, programe, buxhet dhe aktivitete tjera më korniza të kompetencave të veta, i paraqet për miratim ministrit dhe siguron zbatimin e tyre;

10) siguron kushte për nivel përkatës të edukimit të personelit i cili do të punojë në ambulancat veterinare, klinika, spitale dhe institucione tjera nën përgjegjësi të organit kompetent, si dhe trajnim i rregullt i brendshëm për personalin ekzistues dhe trajnim ekspertësh në sfera të ndryshme;

11) jep orientime për prioritete në hulumtimet në sferën veterinare duke i pasur parasysh nevojat nacionale;

12) udhëheq me personelin dhe buxhetin vjetor të organit kompetent në pajtim me dispozitat e këtij ligji;

13) e këshillon ministrin për orientimet dhe prioritetet në sferën e shëndetësisë veterinare dhe

14) bën edhe punë të tjera, të përcaktuara me ligj.

Neni 11

Laboratori referent nacional

(1) Laboratori referent nacional (në tekstin e mëtuftjeshëm NRL) është institucion nacional, përgjegjës për kryerjen e ekzaminimeve laboratorike për nevojat e organit kompetent, në pajtim me dispozitat nga paragrafi (2), (3) dhe (4) nga ky nen.

(2) Për shkak të zbatimit të punëve nga paragrafi (1) i këtij neni, NRL doemos duhet të plotësojë kushtet për testet laboratorike dhe diagnoze në pajtim me nenin 26 dhe 34 nga ky ligj, si dhe aktivitetet e përcaktuara në urdhëresat vjetore për mbrojtje shëndetësore të kafshëve dhe shëndetësisë veterinare publike dhe programeve shumëvjeçare nga neni 57 nga ky ligj.

(3) Lënda dhe mënyra e bashkëpunimit ndërmjet organit kompetent NRL do të përcaktohen me marrëveshje të lidhura ndërmjet ministrit dhe NRL. Marrëveshjet lidhen në çdo 5 vjet dhe janë lëndë e vlerësimit vjetor dhe adaptim nga ana e organit kompetent në pajtim me prioritetet veterinare të përcaktuara nga ai.

(4) NRL në pajtim me marrëveshjen, i kryejnë aktivitetet si vijon:

a) vendos diagnoza, bën analiza, testime dhe aktivitete hulumtuuese shkencore të kafshëve të gjalla, lëndëve të para me origjinë shtazore, prodhimeve, aditivëve, ushqimit të kafshëve dhe aditivëve për ushqimin e kafshëve, preparateve të veterinarisë - shëndetësore dhe prodhimeve tjera, të cilat i mbulojnë qëllimet për shkak të së cilit është arritur marrëveshje duke i përcjellë principet e praktikës së mirë laboratorike;

b) paraqet rezultate nga aktivitetet e kryera të organit kompetent, dhe të institucioneve dhe organizatave të përcaktuara nga organi kompetent. Rezultatet nga aktivitetet nuk guxojnë të shpallen pa pajtueshmëri paraprake nga organi kompetent;

c) merr pjesë në përgatitjen dhe zbatimin e planeve dhe programeve të organit kompetent në domenin e kompetencave të tyre;

ç) siguron trajnime për organin kompetent dhe sektorët relevant që kanë të bëjnë me lëndët të cilat janë në lidhje me kompetencat e tyre;

d) i përcjell arritjet më të reja shkencore dhe teknologjike në sferën e tyre profesionale, kryejnë hulumtime në sferat prioritare, bën hulumtime së bashku me institucionet shtetërore ose të huaja dhe laboratorë, merr pjesë në testet e rregullta komparative dhe siguron edukim në kontinuitet për anëtarët e tyre, përmes trajnimit të përgjithshëm dhe special;

dh) e informon organin kompetent për risitë shkencore dhe teknologjike; dhe

e) i propozon organit kompetent metoda dhe protokolle të cilat përdoren në diagnozën, analizat dhe prodhimtarinë, metoda dhe protokolle të cilat përdoren për marrjen e mostrave, lëndëve mbi të cilat kryhet hulumtimi.

(5) Që t'i kryejë aktivitetet nga paragrafi (2) dhe (4) i këtij neni, NRL duhet t'i përmbushë kushtet në vijim:

a) të jetë e miratuar si laborator veterinar;

b) të ketë infrastrukturë përkatëse, instilacione, pajisje, dhe reagensë për plotësimin e detyrimeve të cilat dalin nga paragrafi (4) nga ky nen;

c) kryejë teknika laboratorike diagnoze dhe testime në pajtim me protokollin e njohura dhe të pranueshme ndërkombëtare;

ç) të ketë kuadër të mjaftueshëm shkencor, profesional, teknik dhe ndihmës, i cili me profesionalizmin e përfutur me trajnime më të reja përkatëse do të garantojë kryerjen e shpejtë, ndershmërisht dhe me efikasitet të testeve laboratorike; dhe

d) gjatë kryerjes së teknikave laboratorike të diagnozës dhe testime do të zbatojë metoda dhe procedura të cilat do ta garantojnë kualitetin dhe për kohën e periudhës më herët nga më së paku 5 vjet duke llogaritur nga dita e fillimit të zbatimit të këtij ligji, prej kur do të jenë të akredituar për metodat dhe testet e marruara vesh.

(6) Marrëveshja nga paragrafi (3) i këtij neni me NRL mund të suspendohet ose prishet për kohësisht, ndërsa emërimi si laborator referent do të tërhiqet, nëse më tepër nuk i plotëson kushtet nga ky nen ose detyrimet nga marrëveshja.

(7) Në rastet nga paragrafi (6) nga ky nen, ministri do të përcaktojë që aktivitetet e laboratorëve referente t'i kryejnë laboratorë tjerë përkatës të kualifikuar në vend dhe jashtë vendi, ndërsa veçanërisht në vendet anëtare të UE.

(8) Në varshmëri nga sëmundja ose fusha profesionale, ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave i përcakton kushtet më të përafërta që duhen t'i plotësojë laboratorit referent.

Neni 12

Laboratorët veterinarë

(1) Laboratori veterinar mund t'i bëjë punët në vijim:

1) diagnozë laboratorike për përcaktimin e sëmundjeve ngjitëse, parazite dhe sëmundjeve tjera të kafshët; dhe

2) kontroll laboratorik të ushqimit, prodhimeve, lëndëve të para dhe nus-prodhimeve me origjinë shtazore;

(2) Laboratori veterinar mund të lejohet nga ana e organit kompetent nëse:

1) ka të punësuar së paku një mjek të medicinës së veterinarisë me arsim pasuniversitar në fusha përkatëse të diagnozës laboratorike, dhe

2) ka lokale përkatëse, pajisje të domosdoshme dhe instrumente për kryerjen e aktiviteteve të diagnozës laboratorike për fushën përkatëse.

(3) Leja nga paragrafi (2) nga ky nen mund të tërhiqet, nëse laboratorit veterinar më nuk i plotëson kushtet nga paragrafi (2) i këtij neni.

(4) Ministri i Bujqësisë, i Pylltarisë dhe i Ekonomisë së Ujërave për së afërmi i përcakton kushtet nga paragrafi (2) i këtij neni.

Seksioni II

Oda e Veterinarisë

Neni 13

Të bashkuarit në Odën e Veterinarisë

(1) Oda e Veterinarisë është person juridik i pavarur dhe i mëvetësishëm kompetent t'i mbrojë dhe t'i avancojë interesat profesionale dhe shkencore të mjekëve të mjekësisë veterinarë.

(2) Të gjithë personat fizikë të cilët punojnë si mjekë të mjekësisë veterinarë në Republikën e Maqedonisë, doemos duhet të jenë anëtar të Odës së Veterinarisë.

(3) Me qëllim t'i kryejë detyrat e veta në mënyrë efikase, transparente dhe të pavarur, mjetet për punë Oda e Veterinarisë i siguron nga anëtarësia, kompensimi për dhënie e licencave, donacionet, sponsorimet dhe burimet tjera në pajtim me ligjin.

(4) Oda e Veterinarisë e përcakton lartësinë e kompensimit për dhënie e licencave nga paragrafi (3) nga ky nen me leje paraprake të ministrit. Me mjetet nga kompensimi mbulohen shpenzimet e reale të bëra për dhënie e licencës.

(5) Oda e Veterinarisë i kryhen punët në vijim:

1) mban regjistër të anëtarëve të Odës
2) anëtarëve u lëshon, vazhdon, ose merr licencën për punë;

3) e kontrollon dhe përcjell punën e mjekëve në mjekësinë veterinarë;

4) miraton kodeksin e detyrimeve etike profesionale dhe të drejtave si dhe e mbikëqyr zbatimin e tyre nga ana e anëtarëve të saj;

5) formon gjykatë nderi;

6) planifikon dhe organizon kurse për avancimin e aftësive profesionale, njohurive shkencore dhe ekspertizë për çështje aktuale dhe të rëndësishme me interes veterinar;

7) i përcakton çmimet më të ulëta të shërbimeve veterinarë, përveç për shërbimet të cilat janë me interes publik në pajtim me nenin 26 dhe 34 nga ky ligj;

8) me kërkesë të Ministrisë, jep mendim dhe propozime në procesin e miratimit të akteve me të cilat rregullohen çështjet, kushtet, dhe mënyra e kryerjes së veprimtarisë veterinarë;

9) miraton statutin e Odës;

10) bën punë të tjera dhe aktivitete në pajtim me ligjin dhe me statutin e Odës.

(6) Punët nga paragrafi (5) pika 1, 2 dhe 3 nga ky nen, Oda i bën si autorizime publike.

(7) Lëshimin, vazhdimin dhe marrjen e licencës për punë nga paragrafi (5) pika 2 nga ky nen, Oda i bën në bazë të dispozitave të përcaktuara në statutin e Odës. Ministri jep pajtueshmëri për dispozitat nga statuti që kanë të bëjnë me autorizimet publike.

(8) Kundër vendimeve dhe masave të Odës së Veterinarisë për kryerjen e autorizimeve publike, palët e pakënaqura mund t'i paraqesin ankesë ministrit, në afat prej 15 ditësh nga dita e dorëzimit.

Neni 14

Kushtet dhe autorizimet e Odës së Veterinarisë

(1) Për kryerjen e punëve nga neni 13, paragrafi (5) pika 1, 2 dhe 3 nga ky ligj, Oda e Veterinarisë doemos duhet të ketë dy mjekë të mjekësisë veterinarë si dhe lokal dhe pajisje përkatëse.

(2) Plotësimin e kushteve nga paragrafi (1) nga ky nen e kontrollon komisioni i formuar nga ana e drejtorit.

(3) Marrëdhëniet në mes Ministrisë dhe Odës së Veterinarisë janë të rregulluara me marrëveshje.

(4) Në rast të marrjes së autorizimeve të Odës së Veterinarisë, punët nga neni 13, paragrafi (5) pika 1), 2) dhe 3) nga ky ligj, i kryhen organi kompetent.

(5) Autorizimi merret me aktvendim nga ministri, nëse Oda e Veterinarisë:

1) nuk i plotëson kushtet e përcaktuara;

2) punon në kundërshtim me dispozitat; dhe

3) e shkel marrëveshjen nga paragrafi (3) nga ky nen.

(6) Ministri i Bujqësisë, i Pylltarisë dhe i Ekonomisë së Ujërave për së afërmi i përcakton kushtet nga paragrafi (1) i këtij neni.

Seksioni III

Veterinari i autorizuar dhe zyrtar

Neni 15

Veterinari zyrtar

(1) Të drejtat dhe detyrat e veterinarit zyrtar janë të rregulluara me dispozita nga ky apo ligj tjetër nga sfera e shëndetësisë veterinarë.

(2) Veterinari zyrtar ka të drejtë dhe detyrë:

1) të zbatojë masa për mbrojtjen shëndetësore të kafshëve, preventivën, kontrollin dhe çrënjosjen e sëmundjeve të kafshët, mbikëqyrjen, përcjelljen e sëmundjeve të kafshët dhe zbatimin e kontrolleve veterinarë gjatë ruajtjes, prodhimit dhe transportit të kafshëve;

2) të bëjë kontrollin e përshtatshmërisë me dispozitat nga sfera e shëndetësisë veterinarë në qendrat për reproduksion dhe mbjelljen për farë për mbjellje artificiale, qeliza - vezë dhe embrione, si dhe në vendet për ruajtjen e kafshëve për kafshë për shtim, vendet për ruajtjen e kafshëve për kafshë kanakare shtëpiake, egërsirë dhe peshq, bletari, ferma për krimb i mëndafshit, rezervate për kafshë dhe kopshte zoologjike, panaire, cirke dhe ngjashëm;

3) të bëjë marrjen ose kontrollin e marrjes së mostrave, kontrollin e ekzaminimeve laboratorike mbi kafshët, prodhimet, nus - prodhimet me origjinë shtazore dhe lëndën e parë të papërpunuar, duke përfshirë marrjen e mostrave nga uji dhe ushqimi për kafshët;

4) të zbatojë masa për kryerjen e mbikëqyrjes së pasojave të padëshiruara nga ndotës biologjikë dhe kimikë të cilët janë lëndë e kontrollit veterinar;

5) të lajmërojë menjëherë drejtorin për shfaqjen e shenjave të sëmundjeve të kafshët të cilat detyrimisht shfaqen;

6) të bëjë kontrollime zyrtare, mbikëqyrje dhe kontrollin e aktiviteteve nga shëndetësia veterinarë publike në: thertore, qumështore, objekte tjera për përpunim dhe paketim, transport, magazinim, objektet për shitje me shumicë dhe pakicë të ushqimit me origjinë shtazore, duke përfshirë edhe lejen e tyre dhe përmbajtjen e tyre ndaj kushteve të punës, kontroll, inspektim dhe mbikëqyrje të përhershme dhe aplikim të përhershëm dhe përkatës të praktikës së mirë higjienike dhe analizë të rreziqeve, mbajtjen dhe ruajtjen e evidencës, harmonizimin me kriteret mikrobiologjike dhe dispozitave të mbetjeve, ndotësve dhe substancave të ndaluara përmes analizës laboratorike të mostrave;

7) të bëjë kontroll të prodhimit, qarkullimit dhe përdorimit të ushqimit dhe ujit për kafshë;

8) të bëjë kontroll të nus-prodhimeve me origjinë shtazore të cilat do të mund ta ndotnin mjedisin jetësor;

9) të bëjë inspektim dhe kontrollim të zbatimit të dispozitave për mbrojtjen dhe mirëqenien e kafshëve;

10) të bëjë kontroll të zbatimit të sistemit për identifikim dhe regjistrimin e kafshëve;

11) të bëjë kontroll të prodhimit dhe përdorimit e preparateve veterinarë - mjekësore dhe prodhimeve tjera;

12) të zbatojë metoda shkencore dhe rregulla etike gjatë kryerjes së detyrimeve në korniza të mjekësisë veterinarë;

13) të lëshojë certifikata dhe dokumente tjera në pajtueshmëri me dispozitat nga sfera e shëndetësisë veterinarë;

14) të zbatojë kontroll kufitar veterinar të dërgesave importuese dhe transitore të kafshëve, prodhimeve dhe nus-prodhimeve me origjinë shtazore në pajtim me dispozitat nga ky dhe ligj tjetër dhe

15) të kryejë mbikëqyrje dhe t'i japë instruksione veterinarit të autorizuar i cili punon në mbikëqyrje të tij.

(3) Veterinari zyrtar i kryen detyrimet të cilat dalin nga ky apo ligj tjetër, ekskluzivisht në bazë të profesionalizmit të tij.

(4) Kompetencat e veterinarit zyrtar janë në kornizë të kompetencave të organit kompetent.

(5) Veterinari zyrtar mban evidencë për aktivitetet nga paragrafi (2) i këtij neni, në formë elektronike ose formë tjetër dhe i dorëzon raport drejtorit.

Neni 16

Klasifikimet e veterinarit zyrtar

(1) Veterinari zyrtar:

1) duhet të jetë mjek i shëndetësisë veterinare, i punësuar nga ana e organit kompetent në bazë të dispozitave nga Ligji për nëpunës shtetërorë;

2) të ketë kaluar trajnimin formal profesional - administrativ në periudhë të caktuar në bazë të programit dhe provimit të dhënë për veterinar zyrtar, të organizuar nga ana e organit kompetent dhe

3) në kontinuitet t'i zgjerohet njohuritë e veta, në pajtim me programin e organit kompetent.

(2) Personave të cilët e kanë dhënë provimin nga paragrafi (2), pika 2) nga ky nen, drejtori u lëshon certifikatë për provim të dhënë për veterinarë zyrtarë.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave për së afërmi i përcakton:

- njohuritë e nevojshme me të cilat duhet të pajiset veterinari zyrtar dhe kohëzgjatjen e trajnimit profesional-administrativ në shërbim, mënyrën dhe procedurën për dhënien e provimit për veterinar zyrtarë dhe përmbajtjen e programit nga paragrafi (1) i këtij neni,

- aktivitetet në kontinuitet administrative edukative për përsosjen e njohurive të veterinarit zyrtar dhe

- procedurat dhe mënyrën e ndërmarrjes së masave, në pajtim me këtë ligj.

Neni 17

Veterinar i autorizuar dhe kualifikimet e tij

(1) Në suaza të autorizimeve të besuara me marrëveshjet, veterinarët e autorizuar i kryejnë detyrimet nga neni 15 nga ky ligj.

(2) Veterinari i autorizuar doemos duhet:

1) të jetë i kualifikuar për kryerjen e profesionit mjek i mjekësisë veterinare, të ketë kaluar me sukses programin për trajnim me provimin e dhënë për veterinar të autorizuar, të organizuar nga organi kompetent, ndërsa kur vepron në suaza të kompetencave të veta, nuk duhet të ketë konflikt të interesave që do të pengonte kryerjen e detyrimeve të veta zyrtare;

2) rregullisht ta shtojë diturinë e vet, veçanërisht për dispozitat nga sfera e mbrojtjes shëndetësore të kafshëve, mirëqenia e tyre dhe shëndetësia publike veterinare;

3) t'i përcjellë udhëzimet e organit kompetent që të sigurojë kryerjen në mënyrë të rregullt të aktiviteteve kontraktuese.

(3) Personave të cilët e kanë dhënë provimin nga paragrafi (2), pika 1) nga ky nen, drejtori u lëshon certifikatë për provim të dhënë për veterinar zyrtar.

(4) Organi kompetent mund të angazhojë veterinar të autorizuar për dhënien e shërbimeve në sferën e mbrojtjes shëndetësore të kafshëve për numër të caktuar të vendeve për ruajtjen e kafshëve ose rajon të caktuar gjeografik, ndërsa në sferën e shëndetësisë veterinare publike për aktivitete të caktuara në objekte të caktuara për prodhimin, përpunimin, paketimin, magazinimin, transportin dhe shitjen e prodhimeve me origjinë shtazore, për çka lidh marrëveshje.

(5) Organi kompetent mban regjistër të mjekëve të mjekësisë veterinare të cilët janë të kualifikuar për veterinar të autorizuar, ndërsa listat e veterinarëve të regjistruar së paku një herë në vit organi kompetent e shpall në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë".

(6) Nëse organi kompetent vërteton se veterinari i autorizuar tani më nuk i plotëson kushtet për autorizim e tij, ose nuk i kryen aktivitetet nga marrëveshja, do ta suspendojë në kohë të caktuar. Në rast të kundërvajtjes serioze, ose kundërvajtjes e cila përsëritet, plotësisht do ta tërheqë autorizimin pa mundësi të përtëritjes, pa marrë parasysh sanksionet për kundërvajtje të cilat mund të kumtohen.

(7) Drejtori jep urdhëresa dhe kryen mbikëqyrje mbi punën e veterinarëve të autorizuar që të sigurojë plotësimin me përgjegjësi të detyrave të tyre.

(8) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave i përcakton njohuritë e nevojshme të cilat duhet doemos fituar veterinari i autorizuar dhe kohëzgjatjen e trajnimit, mënyrën dhe procedurën për dhënien e provimit për veterinar të autorizuar, përmbajtjen e programit nga paragrafi (2) të këtij neni dhe mënyrën e kryerjes së aktiviteteve me marrëveshje si dhe formën dhe përmbajtjen dhe mënyrën e mbajtjes së regjistrit nga paragrafi (5) nga ky nen.

Neni 18

Ndihmës-veterinari zyrtar

(1) Detyrimet e ndihmës-veterinarit zyrtar janë të rregulluara me këtë apo ligj tjetër si dhe me instruksione administrative të cilat i lëshon organi kompetent.

(2) Ndihmës-veterinari zyrtar është i autorizuar dhe detyruar t'i ndihmojë veterinarit zyrtar gjatë kryerjes së detyrimeve të tij nga sfera e mbrojtjes shëndetësore të kafshëve, shëndetësia veterinare publike dhe mirëqenia e kafshëve.

(3) Kompetencat e ndihmës-veterinarit zyrtar janë në kornizë të kompetencave të organit kompetent.

Neni 19

Klasifikimet e veterinarit zyrtarë ndihmës

(1) Ndihmës-veterinari zyrtar doemos duhet:

1) të jetë i punësuar nga ana e organit kompetent në pajtim me dispozitat e Ligjit për nëpunës shtetërorë;

2) të ketë të kryer arsim të mesëm si veterinar teknik, të ketë të kaluar trajnim special administrativ në shërbimin të siguruar nga ana e Ministrisë, pas të cilës me sukses ta ketë kaluar testin e organizuar nga ana e organit kompetent dhe

3) pas punësimit, të vazhdojë t'i zgjerohet njohuritë e veta, që të jetë në hap me arritjet e reja shkencore përmes aktiviteteve në vazhdimësi edukative dhe literaturë profesionale, të siguruar nga ana e organit kompetent.

(2) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, më për së afërmi i përcakton kushtet nga paragrafi (1), pikat 2 dhe 3 të këtij neni.

Neni 20

Asistenca e Ministrisë së Punëve të Brendshme

(1) Veterinari zyrtar ose veterinari i autorizuar gjatë ushtrimit të detyrave të veta mund të kërkojë asistencë nga personi i autorizuar i Ministrisë së Punëve të Brendshme kur:

1) do të hasë në rezistencë fizike ose do të jetë i penguar në ushtrimin e detyrave të veta ose pret rezistencë ose pengesa;

2) është e nevojshme sigurimi i vendeve të infektuara dhe regjione, gjatë kufizimit të qarkullimit të kafshëve, prodhimeve dhe lëndë e parë e papërpunuar, në lëvizjen e kafshëve dhe njerëzve në rajonet infektuara dhe zbatimin e masave të përcaktuara me këtë ligj; dhe

3) pronari i kafshëve, prodhimeve, lëndës së parë me origjinë shtazore dhe ushqimit për kafshët, të cilat janë lëndë e ndalesës ose inspektimit, refuzon ta zbulojë identitetin e vet.

(2) Veterinari zyrtar ose i autorizuar, ndihmë nga personi zyrtar i Ministrisë së Punëve të Brendshme në pajtim me paragrafin (1), mund të kërkojë në formë të shkruar ose në raste urgjente, me gojë.

(3) Detajet për bashkëpunim rregullohen me memorandum për bashkëpunim, të arritur ndërmjet ministrit të Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave dhe ministrit të Punëve të Brendshme.

Neni 21

Bashkëpunim me organet tjera

(1) Ministria dhe organi kompetent lidhur me çështjet me interes të përbashkët bashkëpunojmë me ministritë kompetente për ato çështje dhe organe dhe institucione tjera.

(2) Në rast ku ekziston rrezik serioz ndaj shëndetit të njerëzve dhe kafshëve ose mjedisit jetësor, ministri menjëherë e njofton Qeverinë e Republikës së Maqedonisë për shkak të marrjes së masave përkatëse.

Seksioni IV**Ushtrimi i profesionit mjek i mjekësisë veterinarë dhe të drejtat e detyrimit**

Neni 22

Ushtrimi i profesionit mjek i mjekësisë veterinarë

(1) Profesionin mjek të mjekësisë veterinarë mund ta kryejë personi i cili i plotëson këto kushte:

të ketë diplomuar në Fakultetin e mjekësisë veterinarë;

të jetë anëtar i Odës së Veterinarisë;

të ketë licencë për punë dhe

të jetë shtetas i Republikës së Maqedonisë.

(2) Dispozitat nga paragrafi (1) të këtij neni, nuk kanë të bëjnë me mjekët e mjekësisë veterinarë të punësuar në organin kompetent.

(3) Shtetas të huaj mund të kryejnë profesionin e veterinarit në Republikën e Maqedonisë si hulumtues, shkencëtarë, ligjërues ose profesorë universiteti, ose si konsultues ndërkombëtarë me thirrje zyrtare nga institucioni i Republikës së Maqedonisë.

Neni 23

Të drejtat dhe përgjegjësitë e ambulancave, klinikave dhe spitaleve veterinarë

Ambulancat veterinarë, klinikat dhe spitalet, mjekët e mjekësisë veterinarë dhe të punësuar të tjerë janë të detyruar të punojnë në pajtim me dispozitat e këtij ligji dhe ligj tjetër nga sfera e shëndetësisë veterinarë, rregullisht të mbajnë dhe ruajnë evidencë të dokumentuar të aktiviteteve, hulumtimeve dhe rezultateve të tyre, të cilat janë e mbikëqyrjes dhe kontrollit nga ana e organit kompetent.

Seksioni V**Mbrojtja shëndetësore e kafshëve**

Neni 24

Llojet e mbrojtjes shëndetësore të kafshëve

Mbrojtja shëndetësore e kafshëve kryhet si: mbrojtje shëndetësore primare, sekondare dhe terciare e kafshëve.

Neni 25

Mbrojtja shëndetësore primare e kafshëve

Mbrojtja shëndetësore primare e kafshëve i përfshin këto aktivitete:

1) ndërmarrjen e masave të domosdoshme për diagnozë, shërim, preventiv dhe çrrënjosjen e sëmundjeve ngjitëse tek kafshët, të cilat nuk janë të përfshira me nenet 26 dhe 34 nga ky ligj;

2) preventivën, diagnozën dhe shërimin e sëmundjeve tjera, lëndimeve dhe operacioneve kirurgjike të kafshët;

3) trajtimin e sëmundjeve riprodiktive dhe çrregullimeve të kafshët, përcjelljen e gjendjes shëndetësore të kafshëve të dedikuara për reproduksion, zbatimin e masave për preventivë dhe shërim të sterilitetit, mbarsim artificial dhe embriotransfer;

4) qarkullimin me pakicë të preparateve veterinarë-mjekësore dhe ushqimin për kafshët për nevoja personale, lëshimin dhe shkrimin e preparateve veterinarë - mjekësore dhe ushqimin për kafshët dhe mjete për dezinfektim, dekontaminim, sanimin, deodorimin dhe çrrënjosjen e dëmtuesve dhe dhënien e instruksioneve për aplikim të tyre;

5) sigurimin e shërbimeve veterinarë dhe ndihmën e shpejtë në raste urgjente;

6) shërim spitalor të kafshëve dhe

7) kryerjen e dezinfektimit, dekontaminimit, sanimit, deodorimit dhe çrrënjosjen e dëmtuesve.

Neni 26

Mbrojtja shëndetësore sekondare e kafshëve

(1) Mbrojtja shëndetësore sekondare e kafshëve është përmblendhje e aktiviteteve të caktuara me interes publik të paraparë dhe financuar me Programin për shfrytëzimin e mjeteve për mbrojtje shëndetësore të kafshëve nga neni 57 nga ky ligj, që i kryen organi kompetent, me qëllimi që të sigurohet status më i lartë shëndetësor dhe mirëqenie e popullimit nacional të kafshëve për shkak të mbrojtjes së kafshëve dhe njerëzve.

(2) Mbrojtje shëndetësore sekondare e kafshëve përfshin:

1) përcjelljen e gjendjes shëndetësore të kafshëve dhe lëshimin e certifikatave veterinarë - shëndetësore për gjendjen e tyre shëndetësore dhe mirëqenie;

2) përcjellje dhe studim të kushteve epizootive, gjendjen shëndetësore të kafshëve, fiziologjia dhe patologjia e reproduksionit dhe shtimin e kafshëve, ekologjinë, sigurinë e prodhimeve dhe lëndë e parë me origjinë shtazore të cilat nuk janë për ushqim njerëzor, farë për shtim artificial, qeliza vezë dhe embrione, ujë, ushqim kafshe dhe mbajtjen e evidencës për të njëjtat;

3) diagnostik klinike dhe laboratorike të sëmundjeve të kafshëve të cilat detyrimisht shfaqen, në pajtim me nenin 49 të këtij ligji;

4) preventiv, kontroll dhe/ose çrrënjosjen e sëmundjeve infektive tek kafshët në kornizë të urdhëresës vjetore për mbrojtje shëndetësore të kafshëve, në pajtim me nenin 57 nga ky ligj;

5) zbatimin e kontrolleve masave mbrojtëse nga sëmundjet, nga neni 54 dhe 55 nga ky ligj;

6) ekzaminimin e shfaqjes së epiqendrës së sëmundjes në pajtim me nenin 51 nga ky ligj;

7) ekzaminimin e shfaqjes së epiqendrës së sëmundjes në pajtim me nenin 51 nga ky ligj;

8) planifikimin dhe zbatimin e masave për dezinfektim, dekontaminim, sanacion, deodorim, çrrënjosjen të dëmtuesve, dhe masa për preventiv dhe çrrënjosjen e sëmundjeve ngjitëse tek kafshët;

9) përcjellje dhe zbatim të masave për mbrojtje nga zoonoza;

10) avancimin e metodave për diagnozë, çrrënjosje dhe preventiv të sëmundjeve ngjitëse tek kafshët;

11) furnizim, evoluim dhe aplikim të barnave dhe prodhimeve plotësuese biologjike dhe mjekësore për preventiv, diagnostikim dhe tretman të atyre sëmundjeve për të cilat është përgjegjës organi kompetent;

12) përcjellje, analizë dhe vlerësim të ndikimit të mjedisit jetësor dhe natyrës ndaj shëndetit të njeriut;

13) përcjellje, analizë dhe mbrojtje e mjedisit jetësor nga efekte të pa dashura si pasojë e sëmundjeve tek kafshët dhe shumimin e parregullt dhe rritjen e kafshëve;

14) përcjellje dhe kontroll të kushteve higjienike dhe proceseve teknologjike në objektet për ruajtjen e kafshëve dhe prodhimin e prodhimeve dhe nus - prodhime me origjinë shtazore të cilat nuk janë të dedikuara për ushqimin e njerëzve;

15) avancimin e teknologjive të ruajtjes dhe prodhimit, për shkak të planifikimit dhe zbatimit e masave për mbrojtjeve shëndetësore të kafshëve nga sëmundje ngjitëse;

16) dhënien e ndihmës profesionale ambulancave veterinarë, klinikave dhe spitaleve, pronarëve të kafshëve, prodhuesve të prodhimeve dhe lëndës së parë, ushqim kafshësh, preparateve veterinarë - mjekësore dhe prodhimeve tjera;

17) ekzaminime farmakodinamike të preparateve veterinarë - mjekësore dhe evoluum të barnave të reja;

18) edukatë veterinarë - mjekësore të pronarëve të kafshëve dhe popullata dhe organizimi i kurseve për informim elementar për sëmundjet ngjitëse tek kafshët;

19) përgatitje sistematike dhe trajnim të mjekëve ndaj mjekësisë veterinarë dhe teknikët veterinar për mbrojtjen shëndetësore të kafshëve në kushte të katastrofave natyrore dhe situata të jashtëzakonshme;

20) udhëheqjen e regjistrave dhe identifikimin e kafshëve për shkak të mbrojtjes shëndetësore të kafshëve dhe

21) realizimin e bashkëpunimit regjional dhe ndërkombëtar në sferën veterinarë.

(3) Mbrojtjen shëndetësore të kafshëve nga paragrafi (2) pika 1 nga ky nen e kryen ekskluzivisht veterinarit zyrtarë gjatë lëshimit të certifikatave veterinarë - shëndetësore të cilat i mbështetin dërgesat për eksport.

Neni 27

Mbrojtja shëndetësore terciare e kafshëve

Mbrojtja shëndetësore terciare e kafshëve e kryejnë institucione të larta - arsimore ose shkencore hulumtuese nga sfera e mjekësisë veterinarë dhe përfshin:

1) dhënie e këshillave për diagnozë klinike të sëmundjeve tek kafshët;

2) këshilla ekspertësh, konsultime dhe bashkëpunim me organin kompetent;

3) ekspertizë dhe edukatë për:

a) vënien dhe përsosjen e metodave të reja laboratorike për diagnostikimin e sëmundjeve ngjitëse tek kafshët;

b) zhvillim dhe hyrje të metodave të reja për diagnostikim dhe shërim të sëmundjeve dhe lëndimeve tek kafshët;

c) zhvillim dhe vënien e procedurave të reja veterinarë - mjekësore për reproduksion;

ç) ushtron aktivitete profesionale - edukative për nevojat e organit kompetent.

Seksioni VI

Reproduksioni i kafshëve

Neni 28

Preventiv gjatë shumimit të kafshëve

(1) Kafshët për shtim, farën për mbarsim artificial, qelizat vezë, embrionet si dhe vendet për ruajtjen e kafshëve për shtim doemos duhet të jenë të lira nga sëmundje të caktuara parazitare në pajtim me këtë ligj.

(2) Kafshët meshkuj për mbarsim për prodhimin e farës për mbarsim artificial, frymët për lëshim të natyrshëm si dhe femrat kafshë për prodhim të qelizave të shtuara mundet të shfrytëzohen përkatësisht të jenë të lëshuara në qarkullim vetëm nëse, në bazë të masave të zbatuara nga ky ligj, janë të lira nga disa sëmundje të caktuara ngjitëse ose parazitare.

(3) Personi përgjegjës për ruajtjen e kafshëve në vendin për ruajtjen e kafshëve të kafshëve për shtim, doemos duhet të siguroj përcjellje sistematike të statusit shëndetësor dhe reprodaktiv të kafshëve për shtim, si dhe përcjellje dhe evidencë të fitimit, prodhimit, magazinimit dhe qarkullimit, dhe statusit shëndetësor reprodaktiv të farës për shtim mbarsim artificial, qelizat vezë dhe embrionet në objektet nga neni 29, dhe ku është e zbatueshme në objektet nga neni 30 nga ky ligj.

(4) Ministri i bujqësisë, pylltarisë dhe ekonomisë së ujërave i përcakton sëmundjet nga paragrafi (1) nga ky ligj, kushtet minimale për statusin shëndetësor dhe reprodaktiv të kafshëve, kushtet veterinarë - shëndetësore për rregullshmërinë e farës për mbarsim artificial, qelizat vezë dhe embrionet, si dhe mënyra e mbajtjes së evidencës nga paragrafi 3) nga ky nen.

Neni 29

Qendra për reproduksion dhe mbarsim artificial

(1) Qendrat për reproduksion dhe mbarsim artificial kryejnë:

1) prodhimin e kafshëve përmes shtimit dhe prodhim të kualitetit të lartë;

2) testimin e kapacitetit shtues të kafshëve për shtim;

3) prodhim dhe konservim të farës për mbarsim artificial, qeliza vezë dhe embrione;

4) mbarsim artificial dhe embriotransfer të kafshëve;

5) magazinim dhe qarkullim të farës për mbarsim artificial;

6) dhënie e ndihmës profesionale në kryerjen e mbarimit artificial dhe mposhtjen e sterilitetit tek kafshët;

7) diagnostikues laboratorik në prani të shkaktarëve të sëmundjeve të cilat mundet të barten përmes farës për mbarsim artificial dhe analizë të parametrave kualitativ dhe kuantitativ të farës për mbarsim artificial;

8) edukim nga sfera e mbarimit artificial dhe reproduksion të kafshëve;

9) përcjellje e kërkimit shkencor nga sfera e reproduksionit dhe gjenetikës së kafshëve.

(2) Fara për mbarsim artificial, qelizat vezë dhe embrionet doemos duhet t'i plotësojnë kushtet të përcaktuara për fitimin e përgatitjes dhe rrallimin, kualitetin biologjik si dhe të jenë të shënuara në mënyrë përkatëse.

(3) Qendrat për reproduksion dhe mbarsim artificial i miraton organi kompetent nëse i plotësojnë kushtet si vijon:

1) ka të punësuar së paku dy mjek të mjekësisë veterinarë me diplomë për arsim pas diplomës në fusha përkatëse nga reproduksioni;

2) Kanë hapësira përkatëse, kafshë, pajisje dhe instrumente për kryerjen e diagnozës laboratorike për fushën përkatëse;

(4) Embriotransferi i kafshëve nga paragrafi (1) pika 4) nga ky ligj e kryejnë ekupe për embriotransfer të lejuara nga organi kompetent, të cilat duhet doemos të kenë së paku një mjek ndaj mjekësisë veterinarë me diplomë me arsim postdiplomike nga sfera përkatëse në reproduksionin dhe pajisje përkatëse dhe instrumente për zbatimin e tij.

(5) Ministri i bujqësisë, pylltarisë dhe ekonomisë së ujërave i përcakton kushtet më të përafërta nga paragrafi (2) nga ky nen, kushtet në pikëpamje të kuadrit, hapësirave, pajisjeve dhe instrumenteve nga paragrafi (3) nga ky nen, si dhe mënyra dhe kushtet për lejimin e ekupeve për embriotransfer nga paragrafi (4) nga ky nen.

Neni 30

Qarkullim i farës për mbarsim artificial

(1) Qarkullim me farë për mbarsim artificial, përveç Qendrave për reproduksion dhe mbarsim artificial nga neni 29 nga ky ligj, kryejnë edhe ambulancat veterinarë, klinikat dhe spitalet, të lejuara nga organi kompetent, nëse kanë hapësira përkatëse, pajisje të domosdoshme dhe instrumente për kryerjen e qarkullimit, si dhe laborator me dorë për kontroll të farës për mbarsim artificial.

(2) Ministri i bujqësisë, pylltarisë dhe ekonomisë së ujërave i përcakton kushtet më të përafërta në pikëpamje të hapësirave, pajisjeve dhe instrumentet, si dhe mënyrën e ushtrimit të qarkullimit nga paragrafi (1) nga ky nen.

Neni 31

Mbarsim artificial

(1) Mbarsim artificial i kafshëve, përveç Qendrave për reproduksion dhe mbarsim artificial nga neni 29 nga ky ligj, e kryejnë ambulanca veterinarë, klinika dhe spitale të lejuara nga organi kompetent.

(2) Me përjashtim nga paragrafi (1) i këtij neni, mbarsim artificial të kafshëve mundet të ushtrroj edhe person fizik, mbajtës i kafshëve, të kafshëve të cilat janë pronë e tyre, nëse posedon vërtetim për kualifikim profesional për nxjerrjen e mbarimit.

(3) Kualiteti profesional për nxjerrjen e mbarimit nga paragrafi (2) të këtij neni, personat fizik e fitojnë në forma të organizuar të trajnimit, të nxjerra nga institucioni i lartë - arsimor nga sfera e mjekësisë veterinarë, në bazë të programit për të cilën pajtueshmëri jep ministria.

Seksioni VII

Shëndetësia veterinarë publike

Neni 32

Llojet e shëndetësisë veterinarë publike

Shëndetësia veterinarë publike kryhet si: shëndetësi publike veterinarë primare, sekondare dhe terciare.

Neni 33

Shëndetësi veterinarë primare publike

Shëndetësi primare publike veterinarë i përfshin aktivitetet e zbatimit të praktikës së mirë higjienike, praktikës së mirë prodhuese, NASSR dhe procedura tjera në objektet dhe në vendet për ruajtjen e kafshëve.

Neni 34

Shëndetësi veterinarë sekondare publike

(1) Shëndetësia sekondare publike veterinarë është shumë e aktivitetëve të caktuara me interes publik, të parapara dhe financuara nga Programi për shëndetësi publike veterinarë nga neni 57 nga ky ligj, që i bën organi kompetent, me qëllim të arrihet nivel i lartë i sigurisë së ushqimit, mbrojtjen e shpenzuesve përmes kontrollit zyrtarë të objekteve për prodhimin dhe përpunimin e ushqimit me origjinë shtazore, si dhe mbrojtjen e mjedisit jetësor nga nus - prodhime me origjinë shtazore, kontaminonte dhe agjentë patogjen.

(2) Shëndetësia publike veterinarë përfshin:

1) lëshimin e certifikatave për shëndetësinë veterinarë publike;

2) kontroll zyrtarë, mbikëqyrje dhe përcjellje e aktivitetëve të shëndetësisë veterinarë shëndetësore në objektet dhe vendet për ruajtjen e kafshëve, duke përfshirë, tregje, thertore, qumështore, objekte tjera për përpunim dhe paketim, transport, magazinim, objekte për shitje të ushqimit me origjinë shtazore me shumicë dhe pakicë, duke përfshirë edhe lejen e tyre, kontrollin, mbikëqyrjen dhe inspektim të punës së tyre, zbatimin e praktikës së mirë higjienike, analiza të rreziqeve dhe mbajtja e evidencës;

3) përgatitje sistematike dhe trajnim të veterinarëve zyrtar dhe të autorizuar dhe shoqatat e prodhuesve për praktikën e mirë higjienike dhe NASSR;

4) zbatimin e masave në korniza të urdhëresës vjetore për shëndetësin veterinarë publike, e theksuar në nenin 57 të këtij ligji.

(3) Lëshimin e certifikatave të cilat i shoqërojnë dërgesat për eksport për shëndetësinë veterinarë publike të theksuar në paragrafin (2) pika (1) nga ky nen, e bën veçanërisht veterinar zyrtarë

(4) Shëndetësi sekondare publike veterinarë kryejnë laboratorët nacional referente në emër të organit kompetent me qëllim të sigurohet pajtueshmëri me kriteret mikrobiologjike dhe dispozitave për kontroll të mbetjeve, radionuklidëve, materie të tjera biologjike-aktive, prodhime dhe lëndë e parë me origjinë shtazore, ujë për furnizim të kafshëve, kontaminonte të ushqimit dhe substanca tjera të ndaluara përmes ekzaminimeve laboratorike.

Neni 35

Shëndetësi terciare veterinarë publike

Shëndetësi terciare veterinarë publike kryejnë institucionet e larta -arsimore dhe shkencore - hulumtuese nga fusha e mjekësisë veterinarë dhe përfshinë:

1) këshilla ekspertësh, bashkëpunim me organin kompetent;

2) ekspertizë dhe edukim për:

a) analiza biokimike, histokimike, citologjike, parazitologjike, mikrobiologjike, imunologjike, radiologjike dhe radiokimike të prodhimeve dhe lëndës së parë me origjinë shtazore, ushqim, ujë dhe ajër, dezinfektim, dekontaminim, sanitacion, deodorim dhe çrrënjësien e dëmtuesve dhe

b) për ngritjen dhe përmirësimin e metodave të reja laboratorike për analizë të kontaminonte dhe mbetjeve në prodhimet, lëndë të parë dhe ushqim për kafshët dhe

3) bën aktivitete profesionale - edukative për nevojat e organit kompetent.

Seksioni VIII

Organizim dhe kushte për kryerjen e mbrojtjes shëndetësore të kafshëve dhe shëndetësisë veterinarë publike

Neni 36

Kryerjen e mbrojtjes shëndetësore të kafshëve dhe shëndetësinë veterinarë publike

(1) Mbrojtja shëndetësore e kafshëve dhe shëndetësia veterinarë publike nga neni 25 dhe 33 nga ky ligj i kryejnë ambulancat veterinarë, mjekësia veterinarë dhe spitalet veterinarë, si shoqata tregtare të cilat mundet t'i themelojnë personat juridik dhe fizik të huaj dhe të vendit nëse i plotësojnë kushtet si vijon:

1) Duhet të kenë leje për punë të lëshuar nga organi kompetent për plotësimin e kërkesës të theksuar në nenet 37, 38 dhe 39 të këtij ligji.

2) Të jenë të vendosur nën mbikëqyrje të organit I cili e lëshon lejen, dhe

3) Të jenë të regjistruar në Regjistrin qendror të Republikës së Maqedonisë.

(2) Përcaktimin e diagnozës, shkrimin e recetave dhe aplikimin e preparateve veterinarë-mjekësore, shërimin, kirurgjike, veprime për lindjen e kafshëve, kontroll shëndetësor veterinarë mundet të kryejnë vetëm mjek ndaj shëndetësisë veterinarë, me licencë pune.

(3) Persona të cilat nuk kanë të kryer fakultet të mjekësisë veterinarë dhe të cilat nuk kanë licencë për punë nuk mundet të kryejnë aktivitete nga paragrafi (2) nga ky nen.

(4) Kryerjen e aktivitetëve nga paragrafi (2) nga personat nga paragrafi (3) nga ky nen llogaritet mbi veterinarë.

(5) Teknikët veterinarë të punësuar në ambulanca veterinarë, mjekësi veterinarë dhe spitalet veterinarë punë të natyrës teknike: mbarsim artificial, dezinfektim, dezinfektim, dhe deratizim si dhe aktivitete tjera nga sfera e shëndetësisë veterinarë nën mbikëqyrje të drejtpërdrejt dhe përgjegjësi të mjekut ndaj mjekësisë veterinarë. Ata nuk guxojnë në mënyrë të pavarur të kryejnë diagnostik, shkrimin e recetave dhe aplikim të preparateve veterinarë - shëndetësore, shërimin dhe ndërhyrje kirurgjike të kafshëve.

(6) Ambulancat e regjistruara veterinarë, klinikat veterinarë dhe spitalet veterinarë mundet të jenë të autorizuar me aktvendim nga ministri dhe të arrijnë marrëveshje me drejtorin për zbatimin e aktivitetëve të mbrojtjes shëndetësore të kafshëve të theksuara në nenin 26 nga ky ligj dhe aktivitetet e shëndetësisë publike veterinarë të theksuara në nenin 34 nga ky ligj më pajtim me kushtet e përcaktuara me dispozitat nga sfera e shëndetësisë veterinarë dhe me tjetër ligj, në periudhë prej

pesë vitesh, me mundësi për vazhdimin e autorizimit deh marrëveshjes për 5 vitet e ardhshme, me çka duhet të paraqet kërkesë deri te organi kompetent në afat prej 6 muajsh para skadimit të afatit të vlefshmërisë së lejes.

(7) Marrëveshjet çdo vjet revidohen në pajtim me Programet dhe urdhëresat nga neni 57 nga ky ligj.

(8) Organi kompetent do ta merr lejen nga paragrafi (1) pika 1 nga ky nen të ambulancave veterinarë, klinikave dhe spitaleve nëse vërteton se ata tani më nuk i plotësojnë kushtet për kryerjen e veprimtarisë ose vërteton mangësi serioze në punën e tyre.

(9) Mbrojtja terciare shëndetësore e kafshëve dhe shëndetësia veterinarë publike nga nenet 27 dhe 35 nga ky ligj mundet të kryejnë institucione të larta - edukuese dhe shkencore - hulumtuese nga sfera e mjekësisë veterinarë.

(10) Organi kompetent mban evidencë për lejet e lëshuara për punë nga paragrafi (1) nga ky nen dhe për ambulancat veterinarë, klinike dhe spitale të cilat kanë të fituar aktvendim për autorizim për kryerjen e veprimtarisë me interes publik.

Neni 37

Kushte për lejimin e ambulancës veterinarë

(1) Ambulanca veterinarë mundet të jetë e lejuar për punë nga organi kompetent nëse ka të punësuar së paku një mjek të mjekësisë veterinarë me licencë për punë, ka hapësira përkatëse, dhe pajisje të domosdoshme dhe instrumente për kryerjen e aktivitetëve;

(2) Përveç kushteve nga paragrafi (1) i këtij neni, që të fitoj aktvendim për autorizim nga ministri dhe arrin marrëveshje me drejtorin për kryerjen e veprimtarisë me interes publik, mjeku i punësuar i mjekësisë veterinarë i cili posedon licencë për punë duhet të jetë veterinar i autorizuar në pajtim me nenin 17 të këtij ligji.

(3) Ministri i bujqësisë, pylltarisë dhe ekonomisë së ujërave për së afërmi i përcakton kushtet e paragrafit (1) të këtij neni.

Neni 38

Kushtet për lejimin klinikës veterinarë

(1) Klinika veterinarë mundet të jetë e lejuar për punë nga organi kompetent nëse ka të punësuar së paku dy mjekë të mjekësisë veterinarë me licencë për punë dhe posedon hapësirë përkatëse, dhe pajisje të domosdoshme dhe instrumente për kryerjen e aktivitetëve;

(2) Përveç kushteve nga paragrafi (1) nga ky paragraf, që të fitoj aktvendim për autorizim nga ministri dhe arrin marrëveshje me drejtorin për kryerjen e veprimtarisë me interes publik, së paku një nga mjekët e mjekësisë veterinarë i cili posedon licencë për punë duhet të jetë veterinarë i autorizuar në pajtim me nenin 17 të këtij ligji.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave për së afërmi i përcakton kushtet e paragrafit (1) të këtij neni.

Neni 39

Kushte për themelimin e spitalit veterinar

(1) Spital veterinar mundet të jetë i lejuar për punë nga organi kompetent, nëse ka të punësuar së paku pesë mjekë të mjekësisë veterinarë me licencë për punë dhe posedon objekte përkatëse dhe hapësira për kryerjen e aktivitetëve si dhe shërimin stacionar dhe përkujdesjen e të sëmurëve dhe kafshëve të lënduara;

(2) Përveç kushteve nga paragrafi (1) të këtij neni, që të merr aktvendim për autorizim nga ministri dhe arrin marrëveshje me drejtorin për kryerjen e shërbimeve publike, së paku njëri prej mjekëve të mjekësisë veterinarë të cilat posedojnë licencë për punë të jetë veterinar i autorizuar në pajtim me nenin 17 nga ky ligj dhe së paku dy prej mjekëve të tjerë duhet doemos të posedojnë specializim në sfera përkatëse nga mbrojtja shëndetësore dhe shëndetësia publike veterinarë në pajtim me nenin 26 dhe 34 të këtij ligji.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave për së afërmi i përcakton kushtet e paragrafit (1) të këtij neni.

Neni 40

Konkurs publik

(1) Ministria shpall konkurs publik për lëshimin e aktvendimit për autorizim të ambulancave veterinarë, mjekësi veterinarë dhe spitale veterinarë për kryerjen e aktivitetëve nga sfera e mbrojtjes shëndetësore të kafshëve nga neni 26 nga ky ligj, dhe aktivitetëve nga sfera e shëndetësisë veterinarë publike nga neni 34 nga ky ligj dhe për emërimin e veterinarëve të autorizuar në çdo njësi epizootive.

(2) Përveç kushteve nga Ligji për shoqëri tregtare, pjesëmarrësit duhet të sigurojnë dëshmi për punësim të mjekëve ndaj mjekësisë veterinarë të cilat mundet t jenë emëruar për veterinar të autorizuar, t'i plotësojnë kushtet teknike - teknologjike për kryerjen e veprimtarisë në pikëpamje të objekteve përkatëse, pajisje si dhe të kenë mjete financiare për kryerjen e veprimtarisë veterinarë, me çka duhet doemos të sjellët garanci kualitative financiare ose tjetër garanci.

(3) Zgjedhje nga ofertuesit e lajmëruar bën Komision i formuar nga ministri në bazë të çmimit më të ulët të ofruar dhe kompetencat më të larta për kryerjen e punëve.

(4) Ofertuesve të zgjedhur ministri i lëshon aktvendim për autorizim për periudhën prej 5 vite. Kandidatët e pakënaqur në konkursin publik mundet të paraqesin ankesë deri te komisioni i Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, kompetente për zgjidhjen e punëve administrative nga shkalla e dytë nga sfera e veprimtarisë veterinarë.

(5) Ministri i bujqësisë, pylltarisë, ekonomisë së ujërave e përcakton përmbajtjen, mënyrën dhe procedurën e konkursit publik për lëshimin e aktvendimit për autorizim e ambulancave veterinarë, klinika dhe spitale.

Neni 41

Marrëveshje me ambulanca veterinarë, klinika dhe spitale dhe shënimin e veterinarëve të autorizuar

(1) Drejtori arrin marrëveshje me ambulanca veterinarë, klinikat veterinarë ose spitale veterinarë dhe i emëron veterinarët e autorizuar për kryerjen e aktivitetëve nga neni 26 dhe 34 nga ky ligj.

(2) Marrëveshja nga paragrafi (1) i këtij neni përmban së paku këto elemente:

- emri i veterinarit të autorizuar i punësuar në ambulancën veterinarë, klinika ose spitale,
- lloj dhe vëllim të aktivitetëve kontraktuese,
- shuma, mënyra dhe periudha e pagimit të mjeteve, për kryerjen e aktivitetëve, të siguruara nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë,
- emri i njësisë epizootologjike ku do të jenë të kryera aktivitetet,
- fillimi dhe kohëzgjatja e aktivitetëve për të cilat janë të autorizuar,
- klauzola për adaptimin vjetor të aktivitetëve të parapara në formë të aneks marrëveshjes,
- mënyra dhe kushtet për prishjen e marrëveshjes para datës së skadimit të vlefshmërisë,
- arsye për prishjen njëanshme të marrëveshjes dhe
- përgjegjësi të ambulancës veterinarë, klinike dhe spitale dhe veterinarit të autorizuar për zbatimin e aktivitetëve.

Neni 42

Ndërmarrje veterinarë publike

(1) Nëse në komuna të caktuara asnjë ambulancë veterinarë, klinik veterinarë ose spital veterinarë nuk nënshkruan marrëveshje për kryerjen e aktivitetëve nga neni 26 dhe 34 të këtij ligji, për atë që:

- nuk janë të plotësuar kushtet e përcaktuara në nenet 37, 38 dhe 39 nga ky ligj ose

- marrëveshja ka qenë e prishur ose
- nuk është e paraqitur asnjë ofertë e konkursit publik për marrjen e aktvendimit për autorizim për kryerjen e aktiviteteve nga neni 26 dhe 34 nga ky ligj,

ministri do të autorizoj me aktvendim dhe drejtori do të arrij marrëveshje me njërin nga ambulancat veterinarë, klinike ose spitale e cila bën veprimtari veterinarë me interes publik në rajonin e komunës fqinjësore për kryerjen e punëve nga neni 26 dhe 34 të këtij ligji, deri në arrijten e marrëveshjes me ambulancën veterinarë, klinike ose spitale e cila i plotëson kushtet për kryerjen e aktiviteteve nga neni 26 dhe 34 nga ky ligj.

(2) Nëse nuk sigurohet kryerja e punëve në pajtim me paragrafin (1) të këtij neni, Qeveria e Republikës së Maqedonisë to të themeloj ndërmarrjen publike në pajtim me Ligjin për ndërmarrje publike dhe këtë ligj.

Neni 43

Orari i punës së ambulancave, klinikave dhe spitaleve veterinarë

(1) Ambulancat veterinarë, klinikat dhe spitalet janë të detyruar të sigurojnë orarin e punës në vazhdimësi në ndërrime, kujdestari ose përgatitje të përhershme për realizimin e aktiviteteve të mbrojtjes shëndetësore tek kafshët. Puna në ndërrime dhe përgatitja e përhershme organizohet me qëllim të sigurohet ndihma e parë veterinarë.

(2) Punëtorët veterinar nuk guxojnë të refuzojnë ndihmë të domosdoshme mjekësore veterinarë në raste urgjente, ose ta ndërpresin tretmanin mjekësor të kafshëve të sëmur dhe sigurimin e sasive të domosdoshme të ushqimit dhe ujërave për kafshët në spitale.

Neni 44

Shërbimi veterinar në vendin për ruajtjen e kafshëve

(1) personat juridik dhe fizik të cilat merren me ruajtjen e kafshëve prodhimet dhe lëndën e parë të cilën e plasojnë në treg për shpenzime publike, janë të detyruar të sigurojnë mbrojtje shëndetësore të jetëve të tyre përmes shërbimit veterinar të vendit për ruajtjen e kafshëve, ose me marrëveshje me ambulancën veterinarë, klinik ose spital.

(2) Shërbimi veterinarë në vendin për ruajtjen e kafshëve mundet të jetë lejuar nga organi kompetent, nëse:

- ka të punësuar së paku një mjek të mjekësisë veterinarie me licencë për punë,
- ka hapësira përkatëse, dhe pajisje të domosdoshme dhe instrumente për kryerjen e aktiviteteve në bazë të llojit të kafshëve që kujdeset.

(3) Shërbimi veterinar i vendit për ruajtjen e kafshëve nuk guxon t kryej aktivitete nga veprimtaria veterinarë mbi kafshët të cilat nuk janë në pronësi të drejtësisë, përkatësisht person fizik e cila e ka formuar shërbimi veterinar në vendin për ruajtjen e kafshëve.

(4) Ministri i bujqësisë, pylltarisë dhe ekonomisë së ujërave për së afërmi i përcakton kushtet e paragrafit (2) të këtij neni.

Neni 45

Sistemi informativ

(1) Organi kompetent është i detyruar të grumbulloj, ruan dhe analizon të dhëna për mbrojtjen shëndetësore të kafshëve, shëndetin veterinarë publike dhe të dhëna administrative të cilat dalin nga aktivitetet e tyre dhe të dhëna nga persona tjerë të përfshirë në aktivitetet nga sfera e mbrojtjes shëndetësore dhe shëndetësinë veterinarë publike.

(2) Ambulancat veterinarë, klinikat veterinarë dhe spitalet veterinarë, laboratorët veterinarë, institucionet shkencore - hulumtuese dhe të larta - arsimore të cilat punojnë në sferën e mbrojtjes shëndetësore të kafshëve janë të detyruar të grumbullojnë të dhëna dhe mbajnë evidencë për sëmundjet tek kafshët, për aktivitetet e tyre në

formë të lejuar nga organi kompetent dhe t'i paraqesin përmes sistemit për njoftim në mënyrë të përcaktuar nga organi kompetent.

(3) organi kompetent vendos dhe mirëmban sistem veterinar të informuar i cili mundet të integrohet me sisteme tjera informativ.

(4) Ministri i bujqësisë, pylltarisë dhe ekonomisë së ujërave për së afërmi i përcakton mënyrën e vendosjes dhe mirëmbajtjes për sistemin veterinarë informativ.

Seksioni IX

Parime të certifikimit

Neni 46

Profesionalizëm të personit zyrtarë i cili lëshon certifikate

(1) Organi kompetent ndërmerr të gjitha masat, personin zyrtarë të detyruar për lëshimin e certifikatës të ketë njohuri të mjaftueshme të dispozitave nga sfera e shëndetësisë veterinarë, në lidhje me kafshët dhe prodhimet me origjinë shtazore për të cilat duhet doemos të lëshohet certifikata, rregullat të cilat duhet doemos të përcjellën gjatë plotësimit dhe lëshimit të certifikatave dhe nëse është e nevojshme për natyrën dhe vëllimin e kushteve, testeve dhe kontrolleve të cilat duhet të kryhen para lëshimit të certifikatës.

(2) Personi zyrtarë guxon të lëshoj certifikatë vetëm për të dhëna për të cilat ka njohuri personale ose të cilat mundet me siguri të jenë të vërtetuara nga ai.

(3) Personi zyrtarë nuk guxon të nënshkruaj certifikate të zbrazëta ose jo complete ose certifikata për kafshë ose prodhime të cilat nuk kanë të kontrolluar nga ana e tij pa kontrollin e tij. Për certifikatën e cila lëshohet në bazë të certifikatës tjetër ose vërtetimit, personi zyrtarë duhet doemos ta posedoj paraprakisht dokumentin e nënshkruar.

(4) Dispozitat nga ky nen nuk e ndalojnë veterinarin zyrtarë ta nënshkruaj certifikatën nëse të dhënat janë të vërtetuara në bazë të paragrafëve (1), (2) dhe 3 nga ky nen nga person i autorizuar nga organ kompetent kur vepron nën kontroll veterinarin zyrtar.

Neni 47

Besueshmëria e certifikatës

(1) Organi kompetent i ndërmerr të gjitha masat e nevojshme me qëllim të siguroj besueshmëri të certifikatës. Organi kompetent i ndërmerr të gjitha masat e domosdoshme, veterinarët zyrtarë të cilët lëshojnë certifikate:

1) të kenë gjendje e cila e vërteton paanshmërinë e tyre dhe të mos kenë interes ekonomik të drejtpërdrejtë për kafshët ose prodhimet me të cilat lëshohet certifikata, përkatësisht për vendet për ruajtjen e kafshëve ose objektet nga të cilat ata e kanë origjinën;

2) jetë plotësisht i vetëdijshëm për rëndësinë e çdo certifikate të cilën e nënshkruan.

(2) Certifikata përbëhet nga lista e vetme, ose nga disa fleta të pandashme dhe:

- ka numër serik të vetëm,

- ka nënshkrim origjinal të veterinarit zyrtarë I cili e lëshon certifikatën, me shkronja të mëdha në emrin e tyre dhe profesionin, dhe vulë origjinale të organit kompetent I cili e lëshon certifikatën. Nënshkrimi dhe vula janë në ngjyrë të ndryshme nga ngjyra e tekstit të shkruar në certifikatë,

- data e lëshimit është I njëjtë me datën e ngarkimit,

- pranues i vetëm i adresuar i dërgesës,

- plotësisht i plotësuar dhe i saktë,

- nuk ka ndryshime plotësuese, përveç ata të vërtetuara me nënshkrim nga ana e veterinarit zyrtarë i cili e ka lëshuar ndërsa pjesët e pazbatueshme do të kopjohen dhe vërtetohen me nënshkrim nga ana e veterinarit zyrtarë dhe

- ka të bëjë me një dërgesë.

(3) Certifikata lëshohet në formë dhe me përbërje në pajtim me formularin për llojet e veçanta dërgesa në pajtim me dispozitën nga paragrafi (4) nga neni 77 nga ky ligj.

(4) Certifikata përpilohet në gjuhën maqedonase, në gjuhën angleze edhe atje ku është e domosdoshme, në njërën prej gjuhëve zyrtare në vendin e destinacionit të fundit.

(5) Organi kompetent siguron kushte me qëllim ta lidh certifikatën me personin zyrtar i cili e ka lëshuar dhe siguruar, kopjet nga të gjithë certifikatat e lëshuara, të ruhen në periudhë së paku pesë vite.

Neni 48

Mbrojta nga certifikatat e rrejshme

(1) Ministri do të vendos masa kontrolluese të domosdoshme të pengohet lëshimi i certifikatave të rrejshme ose jo autentike dhe përdorimin e certifikatave të atilla në bazë të dispozitave nga sfera e shëndetësisë veterinarë.

(2) Pavarësisht nga dënimet e kumtuara dhe sanksione, organi kompetent zbaton ekzaminime ose kontrole dhe ndërmerr masa përkatëse të çdo rasti të certifikatës së rrejshme ose të gabueshme për të cilat ka njohuri.

(3) Organi kompetent mundet në kohë ta suspendoj nga detyra personin zyrtar e cila e ka lëshuar certifikatën nga paragrafi (2) të këtij neni, deri në kryerjen e ekzaminimit.

(4) Nëse me ekzaminimin vërtetohet se:

- personi zyrtarë i cili e ka lëshuar certifikatën qëllimisht ka lëshuar certifikatë të rrejshme, organi kompetent i ndërmerr të gjitha masat e domosdoshme që të pengoj ai person ta përsëris të njëjtin kundërvajtje dhe

- gjatë përdorimit të rrejshëm ose ndryshim të certifikatës, organi kompetent i ndërmerr të gjitha masat e nevojshme të siguroj se personi fizik ose juridik nuk do ta përsëris kundërvajtjen. Masat e tilla mundet të përfshijnë mos lëshimin e certifikatës personit fizik ose juridik i cili e ka kryer kundërvajtjen.

KREU III

Kontrolli dhe çrrënjësja e sëmundjeve tek kafshët

Seksioni I

Dispozita të përgjithshme

Neni 49

Sëmundje të cilat në mënyrë të detyrueshme shfaqen

(1) Ministri i bujqësisë, pylltarisë, dhe ekonomisë së ujërave sjell listën e sëmundjeve tek kafshët të cilat në mënyrë të detyrueshme shfaqen dhe përcakton masa të përgjithshme për luftë kundër tyre.

(2) Në varshmëri nga ndikimi i tyre mbi shëndetësinë publike, statusi shëndetësor i kafshëve dhe qarkullimi, sëmundjet e theksuara në paragrafin (1) nga ky nen janë të ndara në tre kategori, edhe atë:

a) Sëmundje nga lista e organizatës botërore për mbrojtjen shëndetësore të kafshëve OIE të cilat janë lëndë e planifikimit të masave urgjente, ndërsa llogaritet se janë me rëndësi të veçantë për shëndetësinë publike, statusin shëndetësor të kafshëve dhe qarkullimi, për arsye të virulencës së shkaktarit, potenciali për zgjerim të shpejtë të rajoneve të mëdha dhe jashtë kufijve të shtetit dhe ndikimit serioz social dhe ekonomik;

b) Sëmundje nga lista e Organizatës botërore për mbrojtje shëndetësore të kafshëve -OIE të cilat llogariten se janë me rëndësi të posaçme dhe prioritet për Republikën e Maqedonisë, janë lëndë e programeve të posaçme për mbikëqyrje dhe/ose kontroll, të parapara me urdhëresën Vjetore për mbrojtje shëndetësore të kafshëve ose të programeve shumëvjeçare të cilat zbatohen në gjith territorin e shtetit ose të një pjese të saj;

c) Sëmundje nga lista e Organizatës botërore për mbrojtje shëndetësore të kafshëve - OIE të cilat nuk shkaktojnë humbje të mëdha ose janë pasojë nga mënyra dhe praktika e ruajtjes, shumimit, rritjes dhe ushqimit të kafshëve.

(3) Në varshmëri nga kategoria e sëmundjes:

a) masat për kontroll dhe mbrojtje nga sëmundjet e theksuara në paragrafin (2) pika a) nga ky nen, i zbaton organi kompetent dhe të gjitha shpenzimet të cilat shkaktohen gjatë vendosjes së diagnozës, zbatimin e masave për mposhtjen dhe çrrënjësjen ose preventivën, të gjitha humbjet e drejtpërdrejta për pronarët e kafshëve të shkaktuara si rezultat i zbatimit të këtyre masave janë në ngarkesë të Buxhetit të republikës së Maqedonisë dhe kompensohen në bazë të vlerës së tregut;

b) Masat për mbrojtjen dhe kontrollin e sëmundjeve në paragrafin (2), pika b) nga ky nen, i zbaton organi kompetent dhe:

- humbjet e drejtpërdrejta të pronarëve të kafshëve të shkaktuara si rezultat i vrasjeve ose tjerjeve të kafshëve, ose shkatërrimit të prodhimeve, kompensohen nga Buxheti i republikës së Maqedonisë sipas vlerës së tregut dhe

- shpenzimet të cilat shkaktohen gjatë vendosjes së diagnozës dhe zbatimit të masave për mposhtjen dhe çrrënjësjen ose preventiv të sëmundjeve, janë në barrë të Buxhetit të Republikës së Maqedonisë në shumë i cili mundet të jetë deri në 100% dhe

c) Preventiv dhe/ose mposhtjen dhe çrrënjësjen e sëmundjeve nga paragrafi (2), pika c) nga ky nen kryhet në pajtim me instruksionet teknike dhe udhëzimeve të dhëna nga organi kompetent. Shpenzimet për vendosjen e diagnozës janë në barrë të Buxhetit të Republikës së Maqedonisë në shumë i cili mundet të jetë deri në 100%. Masat për mposhtjen dhe çrrënjësjen ose preventivën, si dhe të gjitha humbjet e drejtpërdrejta ose të tërthorta të cilat janë shkaktuar si rezultat i atyre sëmundjeve, janë në barrë të pronarëve të kafshëve.

(4) Ministri i bujqësisë, pylltarisë dhe ekonomisë së ujërave e përcakton mënyrën dhe procedurën për shfaqjen e sëmundjeve të cilat detyrimisht lajmërohen, masat të cilat duhen doemos të ndërmerren, si dhe lartësia e shpenzimeve.

Neni 50

Detyrim për paraqitje dhe vendosje në izolim

(1) nëse ekziston shfaqje e epizodës së sëmundjes e cila detyrimisht shfaqet, ose ekzistojnë shenja të cilat na drejtojnë në dyshim për shfaqjen e sëmundjes së këtyllë, kafsha e sëmur ose e dyshuar duhet doemos të jetë izoluar dhe menjëherë të jetë njoftuar organi kompetent drejtpërdrejtë ose nëpërmjet ambulancave veterinarë, klinika ose spitale të cilat kanë aktvendim për autorizim për kryerjen e aktiviteteve nga neni 26, paragrafi (2) nga ky ligj, në atë njësi epizootiologjie.

(2) Detyrimin për njoftim organit kompetent e kanë:

1) Pronarët e kafshëve, ose persona përgjegjës për kafshët;

2) Transportues, tregtar, vozitës, kujdestar dhe persona përgjegjës ose të punësuar në qendrën e grumbullimit, vende kontrolli, objekte tregtare, si dhe punëtor në thertore;

3) Mjekët ndaj mjekësisë veterinarë dhe personat tjerë profesional të cilët kryerjen e aktiviteteve të tyre të përditshme punojnë ose vijnë në kontakt me kafshët dhe

4) Organet e komunës, ndërmarrjet publike dhe institucionet ose organet tjera dhe organizatat, asociacione, gjuetar, gjuajtës të peshqve dhe persona tjerë të cilat kanë njohuri për gjendjen shëndetësore të kafshëve nga sfera të kompetencave të tyre ose aktivitet.

(3) Detyra për vendosjen e sëmundjeve ose kafshëve të dyshimta në izolim e posedon pronari i kafshëve ose personi përgjegjës për kafshët.

Neni 51

Ekzaminimi i shfaqjes së epiqendrës të sëmundjes tek kafshët

(1) Në rast kur organit përgjegjës do të jetë njoftuar për shfaqjen e epiqendrës së sëmundjes ose dyshimit për shfaqjen e epiqendrës së sëmundjes e cila detyrimisht shfaqet, veterinarin zyrtarë pa prolongim do të kryejë ekzaminim për natyrën, karakteristikat dhe shkaqet për shfaqjen e sëmundjes ose dyshimit për shfaqjen e sëmundjes deh pas ekzaminimit të kryer do të urdhërojë masa në pajtim me nenin 54 dhe 55 nga ky ligj.

(2) Gjatë ekzaminimit të shfaqjes së epiqendrës së sëmundjes ose dyshimit të shfaqjes së sëmundjes, veterinarin zyrtarë do ta vendos vendin për ruajtjen e kafshëve nën mbikëqyrje zyrtare dhe do të:

1) urdhërojë masa që të pengoj zgerim të mëtutjeshëm të sëmundjes, izolimin dhe ndarjen e përkohshme të sëmurëve ose kafshëve të sëmur dhe prodhimet e tyre. Nëse ekziston rrezik nga zgerimi i sëmundjes së kafshëve tjera në vendin për ruajtjen e kafshëve, këto masa mund të zbatohen në të gjithë vendin për ruajtjen e kafshëve;

2) urdhërojë zbatimin e masave për ekzaminimin e natyrës së sëmundjes, marrjen e mostrave për ekzaminim laboratorik në laboratorin nacional referent dhe vrasjen e të sëmurëve ose kafshëve të dyshimta për shkak të kontrollit pato anatomik dhe

3) bën ekzaminim parësor epidemiologjik për arsye të përcaktimit të origjinës, koha e mundshme e infeksionit dhe mënyra në të cilën është bartë sëmundja, si dhe zgerimi eventual i mëtutjeshëm i sëmundjes.

(3) Urdhëresat e lëshuara dhe të gjithë masat e ndërmarra të theksuara në paragrafin (2) nga ky nen, në formë të shkruar do të dorëzohen deri te personi përgjegjës për kafshët.

(4) Vërtetim përfundimtar, për shfaqjen e epiqendrës së sëmundjes tek kafshët, mundet të jetë bërë vetëm nga ana e organit kompetent në bazë të rezultateve pozitive nga ekzaminimi laboratorik e zbatuar në laboratorin Nacional referent, përveç në rast të shfaqjes sekondare të sëmundjes kur ekziston lidhshmëri me shfaqjen e vërtetuar të epiqendrës dhe/ose shenjat klinike të cilat drejtojnë në sëmundjen e përcaktuar.

Neni 52

Qendra për kontroll të sëmundjeve dhe plane për masa urgjente

(1) Në raste të shfaqjes së epiqendrës së sëmundjes e cila është lëndë e planifikimit të masave urgjente, ministri do ta aktivizojë qendrën për kontroll të sëmundjes të përcaktuar me planin për masa urgjente, i cili kryhen mbikëqyrje dhe koordinon masa për kontroll deh eliminimin e sëmundjes dhe do të siguroj mjetet financiare dhe mjetet tjera të domosdoshme të nevojshme për mposhtje kundër sëmundjes.

(2) Organi kompetent do të përgatis plane për masa urgjente, me të cilat do të përcaktohen masat me të cilat do të mbahet nivel i lartë i përgatitjes për mposhtje kundër sëmundjeve të cilat janë lëndë e planeve për masa urgjente si dhe për mbrojtje të rrethit jetësor.

(3) Me planet për masat urgjente duhet doemos të përcaktohet veçanërisht:

1) zinxhirin e urdhëresave i cili do të garantoj proces të shpejt dhe efektiv të sjelljes së vendimeve për mposhtje me sëmundjen;

2) përbërja, kompetenca dhe detyrat e punës të qendrës për kontroll të sëmundjeve;

3) grup ekspertësh e cila i ndihmon organin kompetent në mirëmbajtjen e nivelit të lartë të profesionalizmit dhe përmirësimit në kushte kur sëmundja nuk është e shfaqur si dhe ndihmë ekspertësh të organit kompetent në rast të shfaqjes së sëmundjes;

4) mjetet përkatëse që të sigurohet zbatimin i shpejt dhe efikas i masave, personelit, pajisjeve dhe kapacitetit laboratorik;

5) doracak I azhurnuar për çdo sëmundje individuale, në të cilën në mënyrë të kuptueshme dhe praktike në mënyrë detale janë të përshkruara të gjitha aktivitetet, masat, procedurat, instruksione dhe masa kontrolluese të cilat do të zbatohen gjatë shfaqjes së epiqendrës së sëmundjes;

6) përgatitje për vaksinim urgjent dhe

7) Organizim i trajnimeve të rregullta në shërbimin dhe kampanja për informim të publikut.

(4) Gjatë përgatitjes së planeve për masa urgjente duhet doemos të merren parasysh mjetet e nevojshme për kontroll të një numri të madh të epiqendrave të shfaqura në kohë të shkurtër dhe të shkaktuara nga më tepër serotipe antigjene ose lloje, si dhe në rast të shkaktimit të qëllimshëm të sëmundjes e cila është lëndë e planeve për masa urgjente.

(5) Trajtimin dhe mënjanimin e ngordhësirave nga kafshët dhe nus - prodhime me origjinë shtazore do të jetë në mënyrë të cilën nuk do ta rrezikoj shëndetin e njerëzve me çka do të zbatohen masat të cilat nuk do të shkaktojnë dëm mjedisit jetësor e cila mundet të kalohet edhe me rrezik minimal për ndotjen e tokës, ajrit, ujërat sipërfaqësore dhe nënujore, bimët dhe kafshët, nuk do të shkaktojnë zhurmë të panevojshme ose aromë të pakëndshme dhe nuk do të shkaktojnë pasoja të padëmshme të natyrës ose rajonet e mbrojtura.

(6) Organi kompetent në mënyrë përkatëse e informon publikun dhe siguron bashkëpunim në zbatimin e masave kontrolluese dhe mbrojtëse kundër sëmundjes në nivel lokal dhe nacional.

(7) nëse masat për mposhtje kundër sëmundjes e cila është lëndë e masave urgjente nuk janë të përcaktuara në planin për masa urgjente, ministri do të jep instruksione të veçanta për luftë efikase kundër asaj sëmundje.

(8) Ministri i bujqësisë, pylltarisë dhe ekonomisë së ujërave do ti përcaktoj sëmundjet të cilat janë lëndë e planifikimit të masave urgjente dhe do ti sjell planet për masa urgjente për ato sëmundje.

Neni 53

Mbikëqyrje zyrtare

(1) Në rast të dyshimit ose vërtetimit të shfaqjes të sëmundjes tek kafshët e cila në mënyrë të detyrueshme shfaqet, veterinarin zyrtarë i vendos nën mbikëqyrje zyrtare: vendet për ruajtjen e kafshëve, tregjet për kafshë, transportuesit, panairët ose manifestimet e ndryshme, tregtarët me kafshë, transportuesit, vendet për grumbullimin e kafshëve dhe objektet për therje, fabrikat për ushqim dhe objektet për prodhim dhe përpunim.

(2) Mbikëqyrje zyrtare ka të bëjë edhe me qenët, macet dhe lloje tjera shtazore të cilat nuk janë që e pranojnë sëmundjen e shfaqur, kafshë nga kopshte zoologjike, spitale veterinare dhe objekte tjera dhe shoqata nga të cilat mundet të shfaqet rrezik nga sëmundja tek kafshët.

Seksioni II**Masat mbrojtëse dhe kontrolluese nga sëmundjet**

Neni 54

Masa kontrolli

(1) Masat për kontroll të sëmundjes zbatohen kur është e vërtetuar epiqendra e sëmundjes në pajtueshmëri me nenin 51 të këtij ligji, dhe zbatohen në vendin për ruajtjen e kafshëve të infektuar ose objekt për arsye të kontrollit dhe eventualisht eliminimit të sëmundjes.

(2) Pas vërtetimit të epiqendrës vendi për ruajtjen e kafshëve vendoset nën mbikëqyrje zyrtare dhe ndërmerren masat si vijon:

1) regjistrim dhe identifikim të kafshëve pranuese dhe jo pranuese të cilat ndodhen në vendin për ruajtjen e kafshëve dhe regjistrim të prodhimeve të cilat ndodhen në objekt;

2) mbajtjen e evidencës për lëvizjet në ose nga vendi për ruajtjen e kafshëve ose objektin në mënyrë të caktuar nga organi kompetent;

3) marrjen e mostrave për ekzaminime laboratorike;

4) kufizim të lëvizjes ose karantinim e kafshëve pranuese ose jopranuese të cilat nuk janë në vendin për ruajtjen e kafshëve;

5) kufizimin e lëvizjes ose kontroll të qasjes personave dhe/ose automjeteve;

6) trajtimin e kafshëve;

7) kontroll dhe ndalesë të shumimit dhe mbarësimit;

8) mbytjen dhe mënjanimin e padëmshëm ose therjen e kafshëve të cilat ndodhen në vendin për ruajtjen e kafshëve për shkak të kontrollit të sëmundjes ose mirëqenies së tyre;

9) vaksinimin e kafshëve të cilat ndodhen në vendin për ruajtjen e kafshëve;

10) prishjen ose përpunimin e prodhimeve, nus - prodhimeve me origjinë shtazore, ushqim ose lëndë të cilat ndodhen në objektin;

11) heqjen e ngordhësirave të kafshëve, prodhimeve, nus - prodhime të kafshëve, ushqim, lëndë, hedhurina të lëngshme dhe të forta të cilat ndodhen në objektin;

12) pastrimin dhe dezinfektimin ose kontroll të dëmtuesve ose vektorëve, në hapësirat, objektet, në pajisjet dhe automjetet dhe

13) ekzaminim epidemiologjik me qëllim që të caktohet burimi i infeksionit, mënyra e bartjes dhe datën e mundshme të infeksionit si dhe mundësia për zgjerimin eventual të infeksionit, përcjelljen a atyre kafshëve, prodhime ose nus - prodhime me origjinë shtazore

(3) Veterinari zyrtarë përcakton një apo më tepër masa nga paragrafi (2) nga ky nen me aktvendim.

(4) Në rast të shfaqjes së sëmundjes e cila është lëndë e planeve për masa urgjente, masat i përcakton drejtori, në varshmëri nga rastet epidemiologjike.

Neni 55

Masa mbrojtëse

(1) Masat mbrojtëse zbatohen gjatë dyshimit ose shfaqjes së vërtetuar të sëmundjes dhe zbatohen për shkak të ndalimit ose kufizimit të zgjerimit të sëmundjes. Në rast të dyshimit të shfaqjes së sëmundjes, masat do të zbatohen në vendet për ruajtjen e kafshëve ose objektet ku ekziston dyshimi për shfaqjen e sëmundjes përderisa në rast të shfaqjes së vërtetuar të sëmundjes, masat do të zbatohen në vendet për ruajtjen e kafshëve ose objektet të cilat janë të rrezikuara nga zgjerimi i infeksionit.

(2) Për shkak të ndalimit ose kufizimit të zgjerimit të sëmundjes, organi kompetent do të vendos zona mbrojtëse dhe zona nën mbikëqyrje, me radius i cili do të varet nga natyra, zgjerimi momental dhe rreziku nga zgjerimi i sëmundjes. Në zonat mbrojtëse dhe zonat nën mbikëqyrje do të zbatohen masat si vijon:

1) vendosje nën mbikëqyrje veterinarë;

2) ndalesë ose kufizim të lëvizjes së kafshëve të pranueshme dhe të papranueshme, në korniza ose jashtë zonave mbrojtëse ose zonat e mbikëqyrjes;

3) ndalesë ose kufizim të qarkullimit të prodhimeve me origjinë shtazore, nus - prodhime me origjinë shtazore, ushqim i kafshëve, lëndë, hedhurina të lëngshme ose të forta, në korniza ose jashtë zonave mbrojtëse ose zonat e mbikëqyrjes;

4) izolim dhe mbyllje të kafshëve në vendet për ruajtjen kafshëve;

5) ndalim për therje;

6) ndalesë për gjueti të kafshëve ose gjuajtje përforcuar;

7) mbyllje ose kontroll të panairëve, tregjeve, ekspozitave dhe aktiviteteve tjera që përfshijë grumbullimin e kafshëve që pranojnë ose që nuk pranojnë;

8) regjistrim dhe identifikim të kafshëve të pranueshme ose të papranueshme të cilat ndodhen në vendin për ruajtjen e kafshëve dhe regjistrim të prodhimeve të cilat ndodhen në objektet;

9) mbytjen ose therjen e kafshëve për shkak të mirëqenies së tyre;

10) mbajtjen e evidencës për lëvizjen në ose nga vendi për ruajtjen e kafshëve ose objektet në mënyrë të caktuar nga ana e organit kompetent;

11) kufizimin e lëvizjes ose kontrollit të qasjes së personave dhe/ose automjeteve;

12) ndalesë ose kontroll të mbarësimit artificial;

13) kryerjen kontrolleve klinike;

14) marrjen e mostrave për ekzaminimin laboratorik;

15) vaksinimin ose trajtimeve tjera preventive të kafshëve;

16) pastrimin dhe dezinfektimin ose kontroll të dëmtuesve ose vektorëve, në hapësirat, objektet, pajisjet dhe automjetet dhe

17) ekzaminim epidemiologjik me qëllim që të caktohet burimi i infeksionit, mënyrën e bartjes dhe datën e mundshme të infeksionit si dhe mundësia për zgjerimin eventual të infeksionit, përcjelljen e atyre kafshëve, prodhime, nus - prodhime me origjinë shtazore dhe ushqim dhe anulimin e tyre, përpunimin ose dezinfektimin.

(3) Masat theksuara në paragrafin (2) të këtij neni munden të zbatohen si masa siguruuese dhe kohore, në rast të dyshimit ose vërtetimit të shfaqjes së epiqendrës të sëmundjes në vendin fqinj dhe në afërsi të kufirit të Republikës së Maqedonisë.

(4) Veterinari zyrtarë përcakton një apo më tepër masa nga paragrafi (2) nga ky nen me aktvendim.

(5) Në rast të shfaqjes së sëmundjes e cila është lëndë e planeve për masa urgjente, masat i përcakton drejtori, në varshmëri nga rastet epidemiologjike.

Neni 56

Masa plotësuese

(1) Gjatë zbatimit të masave nga nenet 54 dhe 55 të këtij ligji, duhet të ndërmerren të gjitha masat e kujdesisë me qëllim që të shmangen efektet e pavolitshme ndaj mjedisit jetësor.

(2) Masat plotësuese për mbrojtjen e mjedisit jetësor që kanë të bëjnë me shmangien e cofëtinave, prodhimeve, nus -prodhimeve shtazore dhe sendeve që mund të jenë bartëse të agentëve infektive, duhet të sigurojnë:

- ruajtje e trajtim përkatës dhe shmangie të padëmshme të kafshëve të ngordhura, nus-prodhimeve me prejardhje shtazore dhe ushqimit;

- sanimin e plehut të ngurtë dhe të lëngshëm dhe të ujërave të zeza;

- zbatim të masave dhe procedurave higjienike në fermat ose në objektet dhe rrethin e tyre;

- parandalimin e ndotjes së ujërave sipërfaqësorë ose nëntokësorë.

(3) Gjatë realizimit të masave nga paragrafi (2) i këtij neni, organi kompetent bashkëpunon dhe i bashkërendit aktivitetet me organet dhe institucionet kompetente.

(4) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave i përcakton kushtet më të afërta dhe mënyrën e zbatimit të masave plotësuese.

Seksioni III

Organizimi i aktiviteteve shtetërore në fushën e mbrojtjes shëndetësore të kafshëve dhe në shëndetësinë veterinarë publike

Neni 57

Programe shumëvjeçare, programe vjetore dhe urdhëresa vjetore për mbrojtje shëndetësore të kafshëve dhe për shëndetësi veterinarë publike

(1) Më së voni deri më 31 dhjetor të çdo viti, ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave miraton:

- urdhëresë vjetore për mbrojtje shëndetësore të kafshëve me të cilën urdhërohet zbatimi i masave për mbrojtjen e kafshëve prej sëmundjeve të veçanta ngjithëse si dhe periudha e zbatimit të këtyre masave në vitin e ardhshëm dhe

- Urdhëresë vjetore për shëndetësinë publike të veterinarisë për zbatimin e masave dhe kontrolleve të veterinarisë për mbrojtjen e shëndetësisë publike nga kontaminentë ose mbetjet të cilat barten prej kafshëve ose prej prodhimeve me prejardhje shtazore dhe e përcakton periudhën e zbatimit të këtyre masave për vitin e ardhshëm.

(2) Qeveria e Republikës së Maqedonisë miraton programe shumëvjeçare për luftimin dhe çrrënjosjen e sëmundjeve të veçanta me peshë të madhe për Republikën e Maqedonisë, për periudhë kohore prej 5 vitesh.

(3) Për zbatimin e masave nga paragrafi (1) dhe (2) të këtij ligji, Qeveria e Republikës së Maqedonisë miraton Program vjetor për shfrytëzimin e mjeteve për mbrojtje shëndetësore të kafshëve dhe Program vjetor për shfrytëzimin e mjeteve për shëndetësi publike të veterinarisë, në përputhje me nenin 97 të këtij ligji.

(4) Drejtori e bashkërendit dhe bën mbikëqyrje mbi zbatimin e Urdhëresës vjetore për mbrojtje shëndetësore të kafshëve, Urdhëresës vjetore për shëndetësinë publike të veterinarisë dhe për programet shumëvjeçare. Drejtori vendos për shfrytëzimin e mjeteve nga buxheti i miratuar, i përcakton prioritetet gjatë shpërndarjes së mjeteve për aktivitete të domosdoshme me ç'rast i përcakton detyrat e punonjësve dhe mjetet e nevojshme për kryerjen e tyre.

(5) Deri më 31 mars të vitit vijues, drejtori i paraqet ministrit raport vjetor për punën e kryer për sa i përket rezultateve teknike dhe financiare për vitin paraprak kalendarik.

KREU IV

Kushtet për vënien në qarkullim të kafshëve, prodhimeve dhe nus-prodhimeve me prejardhje shtazore

Seksioni I

Pasqyra e kafshëve të gjalla në vendin e prejardhjes

Neni 58

Kushtet e vënies në qarkullim të kafshëve të gjalla

(1) Vënia në qarkullim e kafshëve të gjalla lejohet nëse:

1) i kënaqin kushtet për llojet e veçanta të kafshëve dhe për dedikimin e tyre në përputhje me rregullat e shëndetësisë së veterinarisë;

2) prejardhjen e kanë prej fermave që janë nën kontroll të rregullt veterinar;

3) identifikohen dhe regjistrohen në përputhje me rregullat nga fusha e shëndetësisë së veterinarisë në atë mënyrë që mundësohet ndjekja e fermës së prejardhjes ose e qëndrimit të përkohshëm;

4) gjatë transportit janë të shoqëruara me certifikatë veterinarë dhe/ose me dokument tjetër të paraparë me rregullat nga fusha e shëndetësisë së veterinarisë dhe

5) kafshët që pranohen, prejardhjen nuk e kanë:

- prej fermave, zonave ose rajoneve që janë objekt i ndalimit në përputhje me rregullat nga fusha e shëndetësisë së veterinarisë për shkak të dyshimit të vatrës së sëmundjes ose për shkak të paraqitjes së sëmundjes tek kafshët dhe

- prej fermave që nuk sigurojnë garanci plotësuese në rastet kur ato janë dedikuara për ferma të vendosura në zonë të lirë në përputhje me nenin 65 të këtij ligji.

(2) Kur gjatë transportit ka më shumë vende të destinuara, kafshët medoemos duhet të grupohen në aq grupe sa ka edhe vende të destinuara. Secila dërgesë medoemos duhet të shoqërohet me certifikatë shëndetësore-veterinarë dhe/ose me dokument tjetër.

(3) Kafshët e gjalla që janë të caktuara me programe nacionale për çrrënjosjen e sëmundjeve nuk guxon të vihen në qarkullim.

(4) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, më për së afërmi i përcakton kushtet për vënien në qarkullim të llojeve të kafshëve të veçanta dhe dedikimin e tyre.

Neni 59

Kontrolli i kafshëve të gjalla në vendin e origjinës

(1) Organi kompetent, në vendin e origjinës do të ndërmerë masa për të siguruar se:

- rritësit e kafshëve i zbatojnë rregullat nga sfera e shëndetësisë veterinarë, në të gjitha fazat e prodhimtarisë dhe të lëshimit në qarkullim,

- kafshët transportohen me mjete përkatëse për transportim, të cilat i kënaqin kushtet e përcaktuara në përputhje me rregullat nga sfera e shëndetësisë veterinarë.

(2) Veterinari zyrtar respektivisht veterinari i autorizuar në vendin e origjinës, i cili e lëshon certifikatën veterinarë-shëndetësore ose dokumentin tjetër të cilët i shoqërojnë kafshët, duhet të dërgojë të dhëna të cilat kanë të bëjnë me dërgesën, pranë organit kompetent dhe pranë veterinarit zyrtar respektivisht veterinarit të autorizuar në vendin e destinacionit. Të dhënat dërgohen në ditën kur ato janë lëshuar, me anë elektronike ose në mënyrë tjetër të komunikimit;

(3) Organi kompetent, ndërmerë masa përkatëse që të sanksionohen të gjitha kundërvajtjet e rregullave nga sfera e shëndetësisë veterinarë, të bëra nga personi fizik ose juridik, dhe kur do të konstatojë se certifikatat, dokumentet ose shenjat e identifikimit nuk përkojnë me statusin e kafshëve ose me origjinën e vendin e tyre të rritjes.

Seksioni II

Kontrollimi i kafshëve të gjalla pas arritjes në vendin e destinimit

Neni 60

Kontrollimi në vendin e destinimit

(1) Organi kompetent, në vendin e destinimit i zbaton masat në vijim:

1) me anë të zgjedhjes së rastësishme dhe trajtimit të barabartë, bën kontrolle veterinarë aty në vend, përfshirë këtu edhe marrjen e ekzemplarëve, që të konstatojë se dërgesa është në përputhje me kushtet nga neni 58 i këtij ligji;

2) kur ekziston dyshim për mos përputhshmërinë e dërgesës me dispozitat e nenit 49 të këtij ligji, mund të zbatohen kontrollime plotësuese gjatë transportimit, duke i përfshirë edhe kontrollimet për harmonizimin e mjeteve të transportit me rregullat nga sfera e shëndetësisë veterinarë;

3) kur kafshët janë të dedikuara për:

- tregun e aprovuar të kafshëve ose për qëndrën e grumbullimit – organi kompetent, me zgjedhje të rastësishme dhe me trajtim të barabartë doemos duhet ta bëjë kontrollin e certifikatave veterinarë-shëndetësore ose të dokumenteve të cilat i shoqërojnë shtazët, që të konstatojë se kafshët i përmbushin kushtet e cekura. Personi përgjegjës nuk do të lejojë hyrje të kafshëve të cilat nuk i përmbushin kushtet nga neni 58, paragrafi (1) i këtij ligji;

- thertoret – veterineri zyrtar do të sigurojë se janë therur vetëm kafshët të cilat i përmbushin kushtet nga neni 58, paragrafi (1) i këtij ligji, në bazë të certifikatës veterinarë-shëndetësore dhe të dokumenteve të tjera shoqëruese; Personi përgjegjës për thertoren, është përgjegjës për kafshët për thertje, të cilat nuk i përmbushin kushtet nga neni 58, paragrafi (1), pikat 3) dhe 4) të këtij neni;

- për tregtarin e regjistruar, i cili i ndan dërgesat ose për çdo objekt i cili nuk është nën mbikëqyrjen e përhershme – organi kompetent do ta konsiderojë personin përgjegjës për pranues të kafshëve dhe kushtet nga alineja 5 e këtij paragrafi do të kenë të bëjnë me të;

- për vendrritjet ose për qendrat e grumbullimit, ku dërgesa është pjesërisht e shkarkuar gjatë transportimit, çdo kafshë ose grup kafshësh detyrimisht duhet të jetë e shoqëruar, në përputhje me nenin 58, paragrafi (2) i këtij ligji, me certifikatën veterinare-shëndetësore origjinale ose me dokumentin shoqëruës, derisa të arrijë te pranuesi i cekur në to;

- pranuesit e dërgesës, të cekur në alinetë 3 dhe 4 të këtij neni, doemos duhet para se dërgesa të ndahet dhe të lëshohet në qarkullim, ta kontrollojnë nëse shenjat e identifikimit, certifikatat shëndetësore ose dokumentet e cekura në nenin 58, paragrafi (1), pikat 3 dhe 4 të këtij ligji e shoqërojnë dërgesën, ta lajmërojnë organin kompetent për çdo parregullsi ose anomalë dhe t'i izolojnë kafshët e kontrolluara derisa organi kompetent të marrë vendim i cili do të ketë të bëjë me ta.

(2) Të gjithë pranuesit e dërgesave, janë të obliguar që t'i ruajnë certifikatat veterinare-shëndetësore ose dokumentet të cilat i shoqërojnë kafshët në periudhë prej tre vjetësh dhe të njëjtat t'ia japë për kontrollim organit kompetent në qoftë se i kërkon.

(3) Ministri i Bujqësisë, i Pylltarisë dhe i Ekonomisë së Ujërave, më për së afërmi i përcakton kushtet nga paragrafi (1), pika 3) alineja 3 dhe 4 të këtij neni.

Neni 61

Karantina për kafshët në vendin e destinimit

(1) Në qoftë se rregullat nga sfera e shëndetësisë veterinare, kushtëzojnë që kafshët të vihen në karantinë, i njëjti mund të zbatohet në vendrritjen e destinacionit.

(2) Nëse në vendrritjen e destinacionit nuk ekzistojnë kushte për zbatimin e karantinës, karantina do të zbatohet në objektin e karantinës i cili do të konsiderohet si vend i destinacionit të dërgesës.

(3) Ministri i Bujqësisë, i Pylltarisë dhe i Ekonomisë së Ujërave, më për së afërmi i përcakton kushtet tekniko-teknologjike dhe procedurën për aprovimin e karantinës.

Neni 62

Kontrollimet e njëpasnjëshme në vendin e destinacionit

(1) Në qoftë se, gjatë kontrollimit të dërgesës, të realizuar në vendin e destinacionit të dërgesës ose gjatë transportimit, organi kompetent e konstaton praninë e shkaktuesve të sëmundjes infektive ose të zoonozës ose shkak tjetër i cili paraqet rrezik për shëndetin e kafshëve ose të njerëzve, ose se kafshët vijnë nga rajoni ku ka paraqitje të sëmundjes së epizootisë, do të urdhërojë që kafshët ose dërgesa e kafshëve të vihet në karantinë në stacionin më të afërt të karantinës, të therura dhe/ose të asgjësuar.

(2) Me përjashtim nga paragrafi (1) i këtij neni, në qoftë se kafshët nuk i përmbushin kushtet e cekura në rregullat nga sfera e shëndetësisë veterinare, ndërsa shëndetësia publike ose gjendja shëndetësore e kafshëve atë e lejojnë, dërguesit të dërgesës ose përfaqësuesit të tij mund t'i jepet mundësi të zgjedhë:

- ruajtjen e kafshëve nën mbikëqyrje, derisa të mos konfirmohet harmonizimi me rregullat nga sfera e shëndetësisë veterinare, të cilat kanë të bëjnë me praninë e mbetjeve;

- therjen e kafshëve;

- kthimin e kafshëve ose të dërgesës në vendin e origjinës.

(3) Të gjitha shpenzimet të cilat krijohen nga aktivitetet e ndërmarrja nga paragrafi (2) i këtij neni, janë në barrë të pranuesit të dërgesës, të përfaqësuesit të tij ose të personit përgjegjës për kafshët, si edhe në rastin e ndërmarrjes së masave kontrolluese dhe mbrojtëse nga nenet 54 dhe 55 të këtij ligji.

Neni 63

Lajmërimi i rezultateve nga kontrollimet në vendin e destinimit

(1) Në rastet e cekura në nenin 62 të këtij ligji, veterinarin zyrtar respektivisht i autorizuar në vendin e destinimit, pa shtyrje do ta lajmërojë organin kompetent dhe do të kontaktojë me veterinarin zyrtar respektivisht të autorizuar, në vendin e dorëzimit të dërgesës. Veterinarin zyrtar respektivisht i autorizuar në vendin e origjinës, do t'i ndërmarrë të gjitha masat e domosdoshme kolektive dhe do ta lajmërojë organin kompetent për kontrollimet e realizuara, për aktvendimet e nxjerra dhe arsyetimin për të njëjtat.

(2) Aktvendimi për masat e ndërmarrja nga paragrafi (1) i këtij neni, i dërgohet dërguesit të dërgesës, përfaqësuesit të tij ose personit përgjegjës për dërgesën. Kundër aktvendimit, mund të parashitohet ankesë pranë ministrit. Ankesa nuk e shtyn zbatimin e vendimit.

(3) Shpenzimet për kthimin e dërgesës, për mbajtjen ose për karantinën e kafshëve, ose për therjen e kafshëve janë në barrë të dërguesit të dërgesës, të përfaqësuesit të tij ose të personit përgjegjës për dërgesën.

Seksioni III

Sistemi i mbikëqyrjes

Neni 64

Organizimi dhe qëllimet e sistemit të mbikëqyrjes

(1) Ministri i vendos kufijtë e rajoneve të epizootologjisë, të cilat përbëhen nga më shumë njësi epizootologjike fqinje. Në rajonin e epizootologjisë, organi kompetent do të vendosë sistem për mbikëqyrje, me të cilin do të definohen së paku:

- vendet për rritjen e gjedhëve, të dheneve, të dhive dhe të derrave;

- pronarët ose personat tjerë fizikë ose juridikë, të cilët janë përgjegjës për vendet e rritjes;

- veterinarin zyrtar ose veterinarin i autorizuar, të cilët janë përgjegjës për vendin e rritjes;

- laboratorin nacional referent ose ndonjë laborator tjetër i emëruar nga organi kompetent;

- baza kompjuterike e të dhënave;

(2) Në sistemin e mbikëqyrjes në rajonin e epizootologjisë, mund të kyçen edhe veterinarët zyrtar ose të autorizuar, kompetent për thertoret dhe për qendrat e aprovuara të grumbullimit.

(3) Qëllimi kryesor i sistemit të mbikëqyrjes, është që të bëhet ndarja e vendrritjeve në bazë të statusit shëndetësor dhe të sigurohet përcjellje e rregullt e statusit të vendrritjeve, grumbullimi i të dhënave epidemiologjike, dhe përcjellja e sëmundjeve me qëllim të harmonizimit me dispozitat e këtij ligji dhe me rregullat tjera të veterinarisë, që kanë të bëjnë me mbrojtjen shëndetësore të kafshëve, me shëndetësinë veterinare publike dhe me mirëqenien e kafshëve.

(4) Çdo pronar ose person përgjegjës për vendrritjen, duhet:

- me kontratë të sigurojë shërbime nga veterinarin i autorizuar;

- menjëherë ta thërrasë veterinarin e autorizuar për vendrritjen, kur dyshon në paraqitjen e sëmundjes infektive ose të sëmundjes tjetër e cila detyrimisht lajmërohet;

- ta lajmërojë veterinarin e autorizuar për të gjitha kafshët e porsafutura në vendin e tij për rritje.

- në qoftë se me rregullat nga sfera e shëndetësisë veterinare ka nevojë, t'i izolojë kafshët para se t'i fusë në vendin për rritje që t'i mundësojë veterinarit të autorizuar t'i kontrollojë dhe të marrë mostra për analizat laboratorike, për konfirmimin e statusit shëndetësor të vendit për rritje.

(5) Organi kompetent mban evidencë për veterinarët e autorizuar dhe për vendrritjet e autorizuar në rajonin e epizootologjisë, të cilat e përbëjnë sistemin e mbikëqyrjes;

Në qoftë se organi kompetent, konstaton se pronari ose personi përgjegjës për vendritjen nuk i përmbushin kushtet nga paragrafi (4) i këtij neni, pa dallim në sanksionet e kumtuara, statusi i vendritjes do të suspendohet ose tërhiqet.

(6) Baza kompjuterike e të dhënave për sistemin e mbikëqyrjes, i përmban të dhënat për kafshët dhe për vendritjet, të përcaktuara në përputhje me rregullat për identifikimin dhe për regjistrimin e kafshëve.

(7) Ministri i Bujqësisë, i Pylltarisë dhe i Ekonomisë së Ujërave, i përcakton mënyrën dhe procedurën e dërgimit të të dhënave dhe aktivitetet tjera që kanë të bëjnë me sistemin e mbikëqyrjes nga ana e veterinerëve të autorizuar, personave përgjegjës për vendritjet ose pronarët e tyre dhe të gjithë pjesëmarrësit tjerë në sistemin, përfshirë këtu edhe personat përgjegjës për lëshimin e certifikatave shëndetësore.

Neni 65

Vendosja e zonave të lira

(1) Me qëllim të mbrojtjes së kafshëve nga sëmundjet ngjitëse, rajonet e epizootologjisë të cilët janë të përfshirë në sistemin e mbikëqyrjes dhe të cilët në bazë të kontrollimeve klinike, të kërkimeve epidemiologjike dhe të analizave të bëra laboratorike, konsiderohen të lirë nga sëmundja ngjitëse e caktuar, mund të shpallen si zona të lira nga ajo sëmundje ngjitëse.

(2) Ministri i Bujqësisë, i Pylltarisë dhe i Ekonomisë së Ujërave, i shpall zonat e lira në bazë të propozimit të dokumentuar nga drejtori, me të cilin konfirmohen të dhënat në drejtim të:

1) natyrës së sëmundjes dhe të dhënat për paraqitjen paraprake të sëmundjes në territorin e zonës;

2) bazës për lajmërimin e detyrueshëm dhe për dokumentimin për rezultatet nga analizat serologjike, mikrobiologjike, patologjike, epidemiologjike dhe të tjera;

3) periudha në të cilën është realizuar mbikëqyrja;

4) nëse është përkatëse, periudhën në të cilën vaksinimi kundër sëmundjes ka qenë i ndaluar dhe rajoni gjeografik ku ka qenë i ndaluar dhe

5) aktivitetet e realizuara me të cilat konfirmohet mungimi i sëmundjes.

(3) Pa dallim në masat e përcaktuara me këtë ligj, futja në zonat e lira e kafshëve dhe e prodhimeve të pranueshme me prejardhje shtazore të cilat kanë prejardhje nga vendritjet të cilat nuk kanë status të barabartë shëndetësor, mund të jetë e ndaluar, e kufizuar ose t'i nënshtrohet garancive plotësuese.

(4) Garancitë plotësuese, të cekura në paragrafin (3) të këtij neni, do të përcaktohet nga ana e organit kompetent, në bazë të vlerësimit të rrezikut me qëllim që të mos rrezikohet statusi i zonës së lirë.

Seksioni IV

Kontrolli i prodhimeve dhe i nus-prodhimeve me origjinë shtazore në vendin e origjinës

Neni 66

Kushtet për lëshimin në qarkullim të prodhimeve dhe të nus-prodhimeve me origjinë shtazore

(1) Organi kompetent, i ndërmerr të gjitha masat e domosdoshme, që prodhimet dhe nus-prodhimet me origjinë kafshore të furnizohen, të kontrollohen, të shënohen dhe të etiketohen në përputhje me rregullat nga sfera e shëndetësisë veterinarë dhe të jenë të shoqëruara deri në destinimin e fundit me certifikatë shëndetësore ose me dokument tjetër në përputhje me ato rregulla. Pronarët ose personat tjerë përgjegjës për objektet në vendin e origjinës, janë të obliguar që t'i ndërmarrin të gjitha masat e domosdoshme gjatë bërjes së kontrollit të rregullt të brendshëm, me qëllim që prodhimet dhe nus-prodhimet me prejardhje kafshore, t'i kënaqin kërkesat e përcaktuara veterinarë..

(2) Në qoftë se ekziston dyshim se kushtet nuk janë të përmbushur, organi kompetent do të realizojë kontrole plotësuese dhe në qoftë se konfirmohet e njëjta, do të ndërmarrë masa përkatëse të cilat mund të përfshijnë heqje të aprovimit të objektit, të lëshuar në përputhje me nenin 71 të këtij ligji.

(3) Në qoftë se gjatë transportimit ka disa vende të destinimit, prodhimet doemos duhet të jenë të grupuar në aq dërgesa sa që ka vende të destinimit. Çdo dërgesë doemos duhet të jetë e shoqëruar me dokumentet e cekura në paragrafin (1) të këtij neni.

Neni 67

Kontrollimi i prodhimeve dhe i nus-prodhimeve me origjinë kafshore në vendin e origjinës

(1) Organi kompetent në vendin e origjinës, duhet t'i ndërmarrë të gjitha masat e domosdoshme që të sigurojë që personi përgjegjës të veprojë në përputhje me kërkesat veterinarë në të gjitha fazat e prodhimit, të magazinimit, të qarkullimit dhe të transportimit të prodhimeve dhe të nus-prodhimeve me origjinë kafshore. Prodhimet dhe nus-prodhimet me origjinë kafshore, nuk do të eksportohen në qoftë se nuk i përmbushin kushtet për lëshimin në qarkullim.

(2) Organi kompetent në vendin e origjinës, ndërmerr masa përkatëse, masa administrative ose sanksione për çdo shkelje të rregullave nga sfera e shëndetësisë veterinarë, nga ana e personit fizik ose juridik, posaçërisht aty ku është konstatuar se certifikatat ose dokumentet nuk përkojnë me gjendjen faktike të prodhimeve ose se shenja e identifikimit ka qenë e vënë në prodhimet të cilat nuk janë në përputhje me atë rregulla.

Seksioni V

Kontrollimi i prodhimeve dhe i nus – prodhimeve me origjinë kafshore me rastin e arritjes në vendin e destinimit

Neni 68

Organizimi i kontroleve në vendin e destinimit

Në vendin e destinimit, organi kompetent i zbaton masat në vijim:

1) me trajtim të barabartë bën kontrole veterinarë aty në vend, përfshirë këtu edhe marrjen e ekzemplarëve, që të përcaktojnë (konstatojnë) nëse dërgesa është në përputhje me kushtet e cekura në rregullat nga sfera e shëndetësisë veterinarë. Kur ekziston dyshim për kundërvajtje të bërë, mund të realizohen kontrole plotësuese gjatë transportimit, duke përfshirë edhe kontrollimet që kanë të bëjnë me mjetet e transportit dhe përputhshmërinë e tyre me rregullat në fuqi dhe

2) kur prodhimet janë të dedikuara për:

- Objekte, veterinarit zyrtar ose veterinarit i autorizuar i cili është përgjegjës, do t'i ndërmarrë të gjitha masat e domosdoshme, që vetëm ato prodhime dhe nus-prodhime me origjinë kafshore, të cilat i përmbushin kushtet nga rregullat e sferës së shëndetësisë veterinarë, që kanë të bëjnë me shënimin dhe me dokumentacionin përcjellës, të jenë të dedikuara për atë objekt.

- për shoqërinë tregtare e cila i imtëson dërgesat, shoqëritë tregtare me shumë filiale dhe çdo objekt i cili nuk është objekt i mbikëqyrjes së përhershme veterinarë, para se të imtësohet dërgesa ose para se të lëshohet në qarkullim, personi përgjegjës doemos duhet të kontrollojë se ajo i ka shenjat e cekura, certifikatat ose dokumentet dhe ta lajmërojë organin kompetent për çdo parregullsi ose anomali;

- për pranuesit tjerë të dërgesave, veçanërisht kur dërgesa është pjesërisht e shkarkuar gjatë transportimit, dërgesa doemos duhet të shoqërohet me certifikatën origjinale ose me dokument tjetër shoqëruar deri në destinimin e fundit.

Neni 69

Kontrollet e njëpasnjëshme në vendin e destinacionit

(1) Nëse, gjatë kontrolleve të realizuara në vendin e destinacionit të dërgesës ose gjatë transportit, organi kompetent konstaton:

1) prezencën e shkaktuesve të dukurisë së sëmundjes infektuese ose zoonozën që paraqet rrezik për shëndetin e kafshëve ose të njerëzve ose se produktet ose nus-produktet me prejardhje të kafshëve vijnë nga rajoni infektues, urdhëron zhdukjen e dërgesës ose përpunimin e saj, në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë. Mund të zbatohen masat kontrolluese dhe mbrojtëse nga nenet 54 dhe 55 të këtij ligji dhe

2) se, produktet dhe nus-produktet me prejardhje të kafshëve, pa marrë parasysh pikën 1 nga ky paragraf, nuk i plotësojnë kushtet e theksuara në dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë dhe nëse shëndetësia publike ose gjendja shëndetësore e kafshëve lejojnë, mund t'i lejojë dërguesit të dërgesës ose përfaqësuesit të saj të zgjedhë:

- ruajtjen e produkteve ose nus-produkteve të kafshëve në mbikëqyrje deri sa nuk vërtetohet harmonizimi me dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë;

- përpunimin e produkteve në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë;

- kthimin e dërgesës në vendin e origjinës, me leje të organit kompetent të vendit të origjinës; dhe

- zhdukjen e dërgesës.

(2) Të gjitha shpenzimet që dalin nga paragrafi (1) të këtij neni do të jenë në barrë të dërguesit të dërgesës, përfaqësuesit të saj ose personit përgjegjës për produktet ose nus-produktet e kafshëve, si dhe në rast të zbatimit të kontrollit dhe masave mbrojtëse të theksuara në nenin 54 dhe 55 të këtij ligji.

Neni 70

Informimi për rezultatet e kontrollit të kryer në vendin e destinacionit

(1) Në rastet e theksuara në nenin 69 nga ky ligj, veterineri ose i autorizuar në vendin e destinacionit menjëherë e informon organin kompetent si dhe veterinerin ose atë të autorizuar në vendin e dërgimit, i cili i ndërmerr të gjitha masat e domosdoshme korrektuese dhe e informon organin kompetent për kontrollet e realizuara, vendimet e marra dhe arsyetimin e vendimeve të tilla.

(2) Vendimi nga paragrafi (1) i këtij neni i dërgohet dërguesit të dërgesës, përfaqësuesit të saj ose personit përgjegjës për dërgimin. Kundër vendimit mund të paraqitet ankesë te ministri. Ankesa nuk e shtyn zbatimin e vendimit.

(3) Shpenzimet për mbajtjen, përpunimin ose zhdukjen e dërgesës do të jenë në barrë të dërguesit të dërgesës, të përfaqësuesit të saj ose personit përgjegjës për dërgesën.

Seksioni VI**Lëshimi i lejes**

Neni 71

Lëshimi i lejes për objektet e prodhimit, përpunimit dhe magazinimit të ushqimit me prejardhje të kafshëve

Objektet për prodhimin, përpunimin ose magazinimin e ushqimit me prejardhje të kafshëve, detyrimisht duhet të jenë të lejuara nga organi kompetent në pajtim me Ligjin për shëndetësi publike të veterinarisë.

Neni 72

Lëshimi i lejes për tregtarët

(1) Organi kompetent i regjistron dhe u lëshon leje për kryerjen e tregtisë me kafshë personave juridikë dhe fizikë - tregtarë me kafshë, nëse i plotësojnë së paku kushtet si vijon:

1) në objektet e tyre të lejojnë qasje vetëm për kafshë të cilat identifikohen dhe që nuk vijnë nga kope që janë lëndë e kufizimit në suazat e programit për kontroll dhe luftë të

sëmundjeve ose kafshë për therje, që i plotësojnë kushtet e përcaktuara në dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë. Tregtari duhet të sigurojë se kafshët janë identifikuar në rregull dhe janë shoqëruar me dokumente shëndetësore adekuate për llojin e caktuar të kafshëve;

2) në bazë të dokumenteve që i shoqërojnë kafshët ose në bazë të numrave identifikues, mban evidencë ose ka bazë të të dhënave në të cilat së paku tre vjet i ruan të dhënat si vijon:

- emrin e pronarit, origjinën, datën e furnizimit, numrin dhe identifikimin e lopëve ose numrin regjistruar të vendit të rritjes prej ku e ka origjinën kafsha ose kopeja prej të cilave vijnë dhentë, dhitë ose derrat që janë furnizuar;

- numrin regjistruar të transportuesit dhe/ose numrin e lejes së mjetit transportues i cili i grumbullon dhe i dërgon kafshët;

- emrin dhe adresën e blerësit dhe destinacionin e kafshëve;

- kopje të planit për lëvizje dhe/ose numrin serik të certifikatit veterinar-shëndetësor.

3) Kur tregtari i ruan kafshët, duhet të sigurojë:

- person përgjegjës për kafshët, të ketë trajnim të veçantë për realizimin e kushteve të dispozitave nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë si dhe për mirëqenien e kafshëve;

- nëse është e domosdoshme, realizim të rregullt të kontrolleve dhe ekzaminimeve laboratorike nga ana e veterinerit dhe marrjen e të gjithë hapave të domosdoshëm që janë të duhura që të pengohet zgjerimi i sëmundjes.

(2) Organi kompetent duhet të sigurojë që të gjitha lokalitetet që i shfrytëzojnë tregtari gjatë kryerjes së veprimtarisë së tij të jenë të lejuara, t'u jetë dhënë numër i pëlqimit dhe t'i plotësojnë së paku kushtet si vijon:

1) të janë nën kontroll të veterinarit dhe

2) të kenë:

- numër të mjaftueshëm të lokaleve, veçanërisht për kryerjen e inspektimit dhe izolimin e kafshëve në rast të paraqitjes së sëmundjeve ngjitëse;

- pajisje për shkarkim dhe nëse është e nevojshme objekte për vendosjen e kafshëve në pajtim me standardet e veçanta për llojet e veçanta të kafshëve, për dhënie e ujit dhe për dhënie e ushqimit dhe për dhënie e terapisë së nevojshme të tyre;

- lehtë të pastrohen dhe të dezinfektohen;

- vend adekuat për grumbullimin e shtrirjes dhe plehut të stallës;

- sistem adekuat për grumbullimin e ujërave të zeza;

- të pastrohen dhe të dezinfektohen para përdorimit të tyre, siç është caktuar nga ana e veterinerit zyrtar.

(3) Organi kompetent do të realizojë inspektime të rregullta që të sigurojë se kushtet nga paragrafi (1) dhe (2) të këtij neni janë plotësuar dhe mund për kohë të caktuar ta tërheqë ose ta anulojë pëlqimin në rast të mosplotësimit të kushteve të këtij ligji dhe të ligjit tjetër nga sfera e veterinarisë në lidhje me mbrojtën shëndetësore dhe mirëqenien e kafshëve dhe shëndetësisë publike të veterinarisë. Pëlqimi mund të vazhdohet kur organi kompetent do të konsiderojë se tregtari plotësisht i plotëson kushtet e këtij ligji dhe të ligjit tjetër.

(4) Ministri i Shëndetësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave së afërmi përcakton mënyrën dhe procedurën për dhënie dhe marrjen e pëlqimit tregtarëve, objekteve dhe mënyrën e mbajtës së evidencës.

Neni 73

Pëlqimi për qendrat grumbulluese

(1) Qendrave grumbulluese organi kompetent u jep pëlqim nëse i plotësojnë kushtet si vijojnë:

1) varësisht prej kapacitetit të kafshëve në qendrat grumbulluese, detyrimisht duhet të ketë:

- objekte të veçanta që shfrytëzohen veçanërisht për qendrat e grumbullimit;

- objekte adekuatе për ngarkimin, shkarkimin dhe vendosjen e kafshëve në mënyrë adekuatе me standarde të veçanta për llojet e veçanta të kafshëve, për dhëniën e ujit, ushqimit dhe për dhëniën e terapisë së duhur;

- objektet doemos duhet të pastrohen dhe dezinfektohen lehtë me pajisjen e dedikuar për pastrim dhe dezinfektim të lokaleve dhe të kamionëve;

- objekte adekuatе për inspektim;

- objekte adekuatе për izolom;

- lokal adekuat për vendosjen e ushqimit të kafshëve, shtrirjes dhe plehrave të stallës;

- sistem adekuat për grumbullimin e ujërave të zeza;

2) të punësojnë numër të duhur të personelit për realizimin e obligimeve;

3) të kenë lokal adekuat të zyrave për veterinerët zyrtarë;

4) puna në qendrën grumbulluese të jetë në kontrollin e veterinerit zyrtar, i cili do të sigurojë:

- para përdorimit objektet të jenë të pastra dhe të dezinfektuara;

- gjatë grumbullimit kafshët të mos vijnë në kontakt me kafshët tjera përveç me ato që kanë status të njëjtë shëndetësor;

5) pranimi i kafshëve të jetë i lejuar vetëm nëse të njëjtat identifikohen dhe nëse nuk vijnë nga kope që janë në kufizime ose që janë dedikuar për mënjanim gjatë realizimit të programeve për luftimin e sëmundjeve.

(2) Kur kafshët janë pranuar, veterineri zyrtar i cili bën mbikëqyrje në qendër grumbulluese do të siguroj që ata të jenë të shënuara në mënyrë të drejte dhe të shoqëruara me dokumente ose me certifikate adekuatе veterinar-shëndetësore për lloje dhe kategori të veçanta të kafshëve.

(3) Në bazë të dokumenteve shoqëruese për kafshët, numrave identifikues ose mjeteve tjera për identifikim, pronari ose personi përgjegjës për qendrën e grumbullimit i fut të dhënat në regjistër ose në bazën e të dhënave dhe i ruan së paku tre vjet informatat si vijon:

- emrin e pronarit, origjinën, datën e hyrjes dhe daljes, numrin identifikues të kafshës ose numrin e regjistrimit të vendit të rritjes ose kopesë prej nga e kanë origjinën kafshët që hynë në qendrën grumbulluese dhe destinacionin e preferuar të tyre.

- numrin e targave regjistruese të transportuesve dhe numrin e lejes së automjetit transportues që i dërgon dhe i grumbullon kafshët në qendrën grumbulluese.

(4) Organi kompetent i jep numër pëlqimi çdo qendër grumbulluese të lejuar. Ky pëlqim mund të jetë i kufizuar për disa lloje të kafshëve të caktuara, kafshët e dedikuara për ruajtje dhe për prodhim ose kafshët për therje. Organi kompetent mban regjistër të qendrave të lejuara grumbulluese i cili rregullisht plotësohet.

(5) Në drejtim të kufizimeve që kanë të bëjnë me mbrojtjen shëndetësore të kafshëve dhe në rast të mosplotësimit të kushteve të këtij neni ose të dispozitave tjera adekuatе nga sfera e veterinarisë, organi kompetent përkohësisht mund ta tërheqë ose ta heqë pëlqimin. Pëlqimi mund të jepet sërish kur organi kompetent do të konstatojë se qendra grumbulluese plotësisht i plotëson kushtet e përcaktuara në dispozitat adekuatе nga sfera e veterinarisë.

(6) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave së afërmi përcakton mënyrën dhe procedurën për lëshimin dhe heqjen e pëlqimit qendrave grumbulluese, formën dhe përmbajtjen si dhe mënyrën e mbajtjes së regjistrit të qendrave të lejuara grumbulluese.

Neni 74

Lejimi i transportuesve dhe mjeteve transportuese

(1) Organi kompetent u jep pëlqim transportuesve dhe mjeteve transportuese nëse i plotësojnë kushtet si vijon:

1) mjetet transportuese të dedikuara për transportin e kafshëve të gjalla duhet të jenë të konstruara ashtu që fekalet, shtraja ose ushqimi i kafshëve nuk mund të derdhen ose të dalin jashtë mjetit dhe e njëjta mund të pastrohet dhe të dezinfektohet lehtë;

2) mjetet transportuese për produkte dhe nus-produkte me prejardhje të kafshëve duhet të jenë të konstruara ashtu që do të pengojnë derdhen, ta mbajnë temperaturën adekuatе për tipin adekuat dhe kategorinë e produktit dhe të mund lehtë të pastrohen dhe të dezinfektohen;

3) transportuesit e kafshëve të gjalla detyrimisht duhet:

- të kenë objekte adekuatе për pastrim dhe dezinfektim duke përfshirë objektet për vendosjen e shtrojës dhe plehrave, ose të sigurojnë evidencë të dokumentuar se këto operacione janë kryer nga personi i tretë të lejuar nga organi kompetent;

- për secilin mjet që shfrytëzohet për transportin e kafshëve duhet të sigurohet regjistër me informatat si vijon, të cilat duhet të ruhen së paku tre vjet edhe atë:

• vendi dhe data e grumbullimit të kafshëve, emri i pronarit ose emri i personit juridik ose i vendit të rritjes ose të qendrës grumbulluese ku kafshët janë grumbulluar;

• vendi dhe data e dërgimit, emri ose emri i firmës, dhe adresa e pranuesit;

• llojet dhe numri i kafshëve të transportuara;

• data dhe vendi i dezinfektimit dhe

• detajet e dokumenteve shoqëruese (numri serik etj.).

(2) Kushtet nga paragrafi (1) të pikës 3 të këtij neni në mënyrë adekuatе përdoren edhe për transportuesin e produkteve dhe nus-produkteve me origjinë të kafshëve.

(3) Transportuesit janë të detyruar që ta sigurojnë dërgesën e kafshëve, gjatë kohës së lëshimit të vendit të rritjes ose qendrës grumbulluese prej ku të njëjtët kanë origjinën, deri në arrijten e destinacionit të tyre, që të mos vijnë në kontakt me kafshë me status shëndetësor të ndryshëm.

(4) Transportuesit janë të detyruar që organit kompetent t'i japin deklaratë me shkrim për aktivitetet e ndërmarra, veçanërisht për:

1) ndërmarrjen e të gjitha masave që janë të duhura për plotësimin e kushteve të përcaktuara në dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë, veçanërisht, dispozitat e këtij neni që kanë të bëjnë me dokumentacionin adekuat që detyrimisht duhet t'i shoqërojë kafshët;

2) atë që transportimi i kafshëve i është besuar personave që posedojnë aftësi të domosdoshme, përvojë profesionale dhe njohuri.

(5) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave së afërmi përcakton mënyrën dhe procedurën e marrjes së pëlqimit të transportuesve dhe të mjeteve transportuese.

KREU V

Importi, transiti, rieksperti i kafshëve, produkteve dhe lëndëve

Seksioni I

Dispozitat e përgjithshme

Neni 75

Dokumentet të cilat e shoqërojnë dërgesën

(1) Dokumentet të cilat e shoqërojnë dërgesën gjatë importit detyrimisht duhet t'i dorëzohen organit kompetent në original, në gjuhën maqedonase ose të shoqëruara me përkthim zyrtar në gjuhën maqedonase të vërtetuara nga përkthyesi gjyqësor i autorizuar. Dokumentet të cilat e shoqërojnë dërgesën gjatë transitit të dërgesave detyrimisht duhet të shoqërohen përveç gjuhëve tjera edhe në gjuhën angleze. Dokumentet të cilat e shoqërojnë dërgesën detyrimisht duhet të përbëhen prej një flete ose prej më shumë fletave të lidhura.

(2) Dokumentet të cilat e shoqërojnë dërgesën mund të vërtetohen vetëm nëse janë plotësuar kushtet e theksuara në dokumentin për kafshët e caktuara ose për produktet. Në rastin kur përmbajtja dhe forma përmbajnë alternativa, alternativat që nuk zbatohen shlyhen. Shlyerja e pjesëve të alternativave lejohet vetëm nëse ato përmbajnë:

- 1) kushte që nuk kanë të bëjnë me dërgesën;
- 2) kushte që janë të panevojshme për disa grupe moshash dhe qëllim të caktuara, ose
- 3) përjashtime të lejuara nga organi kompetent.

Neni 76

Kushtet që duhet t'i plotësojnë importuesit dhe transportuesit

(1) Personat juridikë dhe fizikë që të bëjnë import dhe/ose import për eksport të sërishëm të kafshëve, produkteve, nus-produkteve me origjinë të kafshëve dhe lëndë nëpërmjet të cilave mund të barten sëmundje ngjitëse të kategorive për qëllime komerciale, duhet të jenë të regjistruara nga ana e organit kompetent dhe të dorëzojnë përshkrim detal për kategorinë e kafshëve dhe produkteve para se të fillojnë me aktivitetet e lartpërmendura.

(2) Përveç obligimit për mbajtjen e regjistrimit të vendeve të rritjes në pajtim me Ligjin për identifikimin dhe regjistrimin e kafshëve, personat juridikë dhe fizikë nga paragrafi (1) të këtij neni detyrimisht duhet të mbajnë evidencë për dërgesat duke i theksuar saktësisht:

1) vendin e origjinës, të dhënat për pronarin e mëparshëm dhe datën e dërgimit;

2) vendin e dërgimit, të dhënat për blerësin dhe datën e dërgimit;

3) llojin dhe numrin e kafshëve ose kategorinë dhe sasinë e produkteve;

4) të dhënat për dokumentin shoqëruar për kafshë dhe për produkte.

(3) Evidenca dhe dokumentet që e shoqërojnë dërgesën nga paragrafi (2) duhet të ruhen nga ana e personave juridikë dhe fizikë nga paragrafi (1) nga ky nen së paku tre vjet. Afatet fillojnë të vlejné për:

- evidencën, në fund të vitit kalendarik kur është bërë hyrja e fundit;

- dokumentet të cilat e shoqërojnë dërgesën, në fund të vitit kalendarik kur kafshët ose produktet janë pranuar.

(4) Me kërkesë të organeve kompetente, personat juridikë dhe fizikë nga paragrafi (1) janë të detyruar t'i japin në shikim dokumentet nga paragrafi (3) të këtij neni.

(5) Organi kompetent do ta tërheqë regjistrimin e secilit person juridik ose fizik, i cili bën import, dhe/ose eksport të sërishëm të kafshëve ose produkteve, nëse nuk i plotësojnë kushtet e përcaktuara.

(6) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave së afërmi përcakton mënyrën dhe procedurën për regjistrimin e personave fizikë dhe juridikë të cilët bëjnë import, dhe/ose eksport të sërishëm dhe për mjetet transportuese, për formën dhe për mbajtjen e evidencën që ruhet dhe për formën dhe përmbajtjen e dokumenteve që e shoqërojnë dërgesën që shfrytëzohen.

Seksioni II

Importi

Neni 77

Leja për import

(1) Importi i kafshëve, produkteve dhe nus-produkteve me origjinë të kafshëve mund të bëhet vetëm me leje të dhënë paraprakisht nga organi kompetent varësisht nga vendi i origjinës ose të ndonjë pjese nga ajo, objekti, certifikata veterinar-shëndetësor ose dokumenti tjetër shoqëruar.

(2) Ndalohet importi i materieve patogjene të dëmshme për shëndetin e njerëzve ose të kafshëve.

(3) Me përjashtim nga paragrafi (2) të këtij neni, organi kompetent mund të lejojë import për materie patogjene vetëm kur materiali patogjen dedikohet për qëllime shkencore-hulumtuese, qëllime diagnoze dhe menjëherë pas importit do të dërgohet direkt në institutet adekuate shkencore-hulumtuese, diagnostike ose arsimore.

(4) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave së afërmi e përcakton mënyrën dhe procedurën për importin e kafshëve, produkteve dhe nus-produkteve, si dhe përmbajtjen dhe formën e certifikatës veterinar-shëndetësore nga paragrafi (1) të këtij neni.

Neni 78

Importi pa leje

Produktet dhe nus-produktet me origjinë të kafshëve për të cilat nuk duhet leje për import janë:

1) eshtrat, brirët, thundrat dhe shputat nëse nuk janë të dedikuara për përdorim nga njerëzit ose që janë ushqim për kafshët;

2) kreshtat e papërpunuara, qimet, leshi, pendlat dhe pjesë të pendlave nëse janë të paketuara fortë ose tërësisht të thata;

3) produkte nga bleta;

4) trofë gjahu; dhe

5) lëkura dhe gëzofë të përpunuara.

Neni 79

Kërkesa të veçanta për importin e sërishëm të dërgesave që janë refuzuar nga shtete tjera

Me përjashtim të nenit 77 të këtij ligji, produktet dhe nus-produktet me origjinë të kafshëve që kanë orgjinë nga Republika e Maqedonisë, e që janë refuzuar nga shteti tjetër mund të importohen sërish vetëm nëse:

1) Organi kompetent është pajtuar për kthimin e dërgesës për të cilën ka lëshuar certifikatë origjinale,

2) dërgesa është shoqëruar me certifikatë origjinale ose kopje të vërtetuara zyrtarisht të lëshuar nga vendi i origjinës, në të cilin organi kompetent i shtetit tjetër i ka shënuar shkaqet për refuzim dhe vërteton se kushtet për magazinim dhe transportin e dërgesës janë plotësuar dhe se në rast se në kontejnerët e pa vulosur nuk është bërë trajtimi i dërgesës;

3) në rast se në kontejnerët e vulosur dërgesa është shoqëruar me deklaratë të transportuesit me të cilën vërtetohet se dërgesa nuk është hapur ose shkarkuar.

Neni 80

Karantina

(1) Disa lloje dhe kategori të kafshëve që janë importuar nga vende të caktuara ose rajone të tyre, mund të mbahen në objekt karantinor të organit kompetent, ose pas arritjes të izolohen nga kafshët tjera në vendin e rritjes, të destinacionit në objekt të veçantë për izolim. Gjatë asaj kohe mund në periudhë të caktuar të jenë të mbikëqyrura dhe nëse është e nevojshme të testohen, në shpenzim të pronarit.

(2) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave së afërmi i përcakton kushtet teknike-teknologjike që duhet t'i plotësojnë karantina si dhe kohëzgjatja e të njëjtës, e objektit për izolim dhe kohëzgjatja e të njëjtës, për llojet dhe kategoritë e ndryshme të kafshëve, kohëzgjatjen për mbikëqyrje dhe për testimet që duhet të bëhen.

Neni 81

Kushte për import

(1) Kafshët, produktet dhe nus-produktet me origjinë të kafshëve, mund të importohen nëse:

1) vijnë nga shteti ose nga një pjesë e tij, të lejuar për import për disa lloje të kafshëve ose të kategorive të produkteve ose të nus-produkteve me origjinë të kafshëve nga Republika e Maqedonisë;

2) produktet dhe nus-produktet me origjinë të kafshëve, janë prodhuar në objekt të lejuar për eksport të disa kategorive të produkteve ose të nus-produkteve me origjinë të kafshëve në Republikën e Maqedonisë;

3) janë shoqëruar me certifikatë adekuate veterinar-shëndetësore ose me dokument tjetër;

(2) Importi i kafshëve, produkteve dhe nus-produkteve me origjinë të kafshëve mund të jetë i ndaluar përkohësisht, ose kushtet për import të plotësohen ose të

ndryshohen, me vendim të marrë nga drejtori, në rast të paraqitjes së sëmundjes ngjyëse të kafshëve ose çfardo incidenti në shtet prej ku vijnë, e që mund të paraqesin rrezik për shëndetin e kafshëve ose shëndetësinë publike të Republikës së Maqedonisë.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave shpall lista të shteteve dhe objekteve. I përcakton përmbajtjen dhe formën e certifikatës ose dokumentin tjetër që e shoqëron dërgesën nga paragrafi (1) të këtij neni.

Seksioni III

Kontrolli gjatë Importit

Neni 82

Importi nëpërmjet vendeve të caktuara të inspeksionit të veterinarisë në vendkalimet kufitare

(1) Importi i kafshëve, produkteve dhe nus-produkteve me origjinë të kafshëve lejohet vetëm nëpërmjet vendeve të inspeksionit të veterinarisë në vendkalimet kufitare.

(2) Për kryerjen e importit nga paragrafi (1) të këtij neni, vendet e inspeksionit të veterinarisë duhet të kenë objekte adekuate, pajisje adekuate dhe kuadër profesional adekuat të nevojshëm për kryerjen e inspeksionit të veterinarisë në vendkalimin kufitar.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave së afërmi përcakton kushtet nga paragrafi (2) të këtij neni.

(4) Qeveria e Republikës së Maqedonisë i përcakton vendet e inspeksionit të veterinarisë në vendkalimet kufitare.

Neni 83

Bashkëpunimi kufitar

(1) Nëpunësit doganorë janë të detyruar ta informojnë inspeksionin e veterinarisë së vendkalimit kufitar për secilën dërgesë të kafshëve, produkteve dhe nus-produkteve me origjinë nga kafshët që arrin në kufi dhe t'i mundësojnë inspektorit zyrtar të veterinarisë në vendkalimin kufitar qasje në të gjitha dokumentet relevante ose shkresat elektronike. Importi i dërgesës mund të lejohet vetëm pasi që të jenë bërë të gjitha kontrollat e veterinarisë me rezultate të kënaqshme.

(2) Ministria e Punëve të Brendshme dhe Drejtoria Doganore nuk do të lejojnë kalimin e kafshëve, produkteve dhe nus-produkteve me origjinë nga kafshët që arrijnë në vendkalimet kufitare nëse nuk i plotësojnë kushtet nga neni 82 të këtij ligji.

(3) Bashkëpunimi midis organeve nga paragrafi (1) dhe (2) të këtij neni realizohet me marrëveshje për bashkëpunim.

Neni 84

Informimi për arrijtjen e dërgesës

(1) Veterinari zyrtar në vendkalimin kufitar duhet të informohet për kohën kur duhet të arrijnë kafshët, produktet dhe nus-produktet me origjinë nga kafshët, 24 orë më parë. Veterinari zyrtar në vendkalim mund të lejojë afat më të shkurtër kur për atë ekzistojnë kushte të arsyeshme.

(2) Informimin nga paragrafi (1) të këtij neni, e dorëzon importuesi ose personi përgjegjës për dërgesën në formë të shkruar ose në formë elektronike.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave e përcakton formën dhe përmbajtjen e informimit nga paragrafi (1) të këtij neni.

Neni 85

Inspektimi gjatë importit

(1) Kafshët, produktet dhe nus-produktet e kafshëve gjatë importit i nënshtrohen kontrollit të dokumenteve, identitetit dhe kontrollit fizik nga ana e veterinarit zyrtar në vendkalimin kufitar.

(2) Dispozitat nga paragrafi (1) të këtij neni kanë të bëjnë me dërgesat me origjinë nga kafshët që janë futur si bagazh personal i udhëtarëve dhe të dedikuar për përdorim personal ose për qëllime jo komerciale, pa marrë parasysh sasinë e tyre.

(3) Me përjashtim nga paragrafi (1) të këtij neni, nuk do t'i nënshtrohen inspeksionit gjatë importit nga ana e veterinarit zyrtar në vendkalimin kufitar, produktet dhe nus-produktet me origjinë nga kafshët që janë shënuar në listën të cilën e përpilon ministri, që shpallet në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë".

(4) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave së afërmi përcakton mënyrën e kryerjes së kontrollit dhe kontrollin e importit të kafshëve, produkteve dhe nus-produkteve me origjinë nga kafshët.

Neni 86

Rezultatet e inspeksionit kufitar

(1) Pas kontrollit të kryer nga neni 85 të këtij ligji veterinari zyrtar në vendkalimin kufitar përpilon procesverbal për rezultatin e kontrollit të kryer dhe për atë miraton aktvendim.

(2) Importuesi ose personi përgjegjës për dërgesën, është i detyruar ta respektojë aktvendimin e veterinarit zyrtar të vendkalimit kufitar.

(3) Kundër aktvendimit nga paragrafi (1) të këtij neni mund të paraqitet ankesë te ministri. Ankesa nuk e shtyn zbatimin e aktvendimit.

(4) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, së afërmi i përcakton formën dhe përmbajtjen e aktvendimit nga paragrafi (1) të këtij neni.

Neni 87

Dërgesat e refuzuara

(1) Kur gjatë kryerjes së kontrollit nga neni 85 të këtij ligji konstatohet se dërgesa nuk i plotëson kushtet për import, ose përsëri janë zbuluar parregullsi, veterineri zyrtar në vendkalimin kufitar në konsultim me personin që është përgjegjës për dërgesën do të vendosë:

1) ta ridërgojë dërgesën jashtë territorit të Republikës së Maqedonisë nga i njëjti vendkalim kufitar duke i shfrytëzuar të njëjtat mjete transportuese kurse në rast të produkteve deri në destinacionin sipas marrëveshjes me personin përgjegjës për dërgesën në afat prej më së shumti 60 ditësh, nëse nuk është në kundërshtim me kërkesat për sigurim shëndetësor, mirëqenien e kafshëve, shëndetësinë publike dhe rezultatet e inspeksionit të veterinarisë, ose

2) të urdhërojë përpunimin e më tejme ose përdorimin e dërgesës për qëllime të ndryshme nga dedikimi i parë, në objekte të lejuara për atë. Produkti i përpunuar i takon importuesit të dërgesës;

3) të bëhet shkatërrimi i sigurt i dërgesës në aparat të dedikuar për atë qëllim, e cila gjendet më afër vendit të veterinarisë së vendkalimit kufitar, nëse ridërgimi është i parralizueshëm ose afati prej 60 ditësh ka skaduar, ose personi përgjegjës për dërgesën jep pëlqim të drejtpërdrejtë.

(2) Shpenzimet për kthimin, shkatërrimin ose përdorimin e dërgesës për qëllime tjera janë në barrë të importuesit ose personit përgjegjës për dërgesën.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave së afërmi përcakton mënyrën e veprimit me dërgesat nga paragrafi (1) të këtij neni.

Seksioni IV

Transiti

Neni 88

Kushtet për transit

(1) Transiti i kafshëve, produkteve dhe nus-produkteve me origjinë nga kafshët nëpër Republikën e Maqedonisë lejohet nëse dërgesat kanë origjinë nga vendi ose nga regjioni i saj, prej të cilave importi i disa llojeve të kafshëve, kategorive të produkteve ose nus-produkteve, me origjinë të kafshëve në Republikën e Maqedonisë lejohet.

(2) Dërgesat që transitojnë nëpër Republikën e Maqedonisë t'i nënshtrohen kontrollit të dokumenteve, identitetit dhe sipas nevojës edhe kontrollit fizik në hyrje të vendkalimit kufitar.

(3) Pas kontrollit të bërë nga paragrafi (2) nga ky nen, veterineri zyrtar në vendkalimin kufitar përgatit procesverbal për rezultatin e kontrollit të kryer dhe për atë miratim aktvendim.

(4) Transportuesi ose personi përgjegjës për dërgesën është i detyruar të veprojë sipas aktvendimit të veterinerit zyrtar të vendkalimit kufitar.

(5) Transiti i dërgesës nëpër territorin e Republikës së Maqedonisë bëhet nën mbikëqyrje doganore dhe detyrimisht duhet të mbarojë në afat prej 30 ditësh nga hyrja e dërgesës në shtet.

(6) Dërgesat nga ky nen përkohësisht mund të ruhen vetëm në lokale të lejuara për ruajtje të përkohshme në zona të lira, depo të lira, lokale për ruajtje të përkohshme ose depo të doganës edhe atë:

1) fizikisht të ndahen prej produkteve që janë të dedikuara për import, dhe

2) me ato duhet të përdoren aq sa është e nevojshme për magazinimin e tyre për ndarjen e tyre, me ç'rast paketimi nuk guxon të pësojë asnjë ndryshim.

(7) Dispozitat nga neni 85 i këtij ligji do të zbatohen për dërgesat që transitojnë nëse me dispozitë tjetër nuk është përcaktuar ndryshe.

(8) Shpenzimet e bëra gjatë transitit ose gjatë miratimit të aktvendimit të veterinerit zyrtar në vendkalimin kufitar, janë në barrë të personit i cili është përgjegjës për dërgesën pa të drejtë dëmshpërblimi nga ana e Republikës së Maqedonisë.

(9) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave mund t'u bartë disa çështje nga neni 85 i këtij ligji organeve doganore, në rast të transitit të kanakarëve.

(10) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave së afërmi përcakton mënyrën dhe procedurën për transit, mënyrën dhe procedurën e kontrollit të dërgesave në transit, si dhe formën dhe përmbajtjen e aktvendimit nga paragrafi (3) të këtij neni.

Seksioni V

Eksporti i sërishëm

Neni 89

Kushtet për riekспорт

(1) Eksporti i sërishëm i produkteve dhe nus-produkteve me origjinë nga kafshët që importohen për eksport të sërishëm, e që përpunohen me kushtet adekuate për import të përcaktuar nga ky ligj bëhet nën kontrollin doganor. Produktet që magazinohen ose ripaketohen detyrimisht duhet të lëshojnë vendin në afat prej 30 ditësh, ndërsa produktet që i nënshtrohen përpunimit të mëtejshëm ose finalizimit në afat prej 60 ditësh nga dita e arritjes së tyre.

(2) Personi që bën eksport të sërishëm duhet ta informojë veterinerin zyrtar të vendkalimit kufitar për kryerjen e eksportit të sërishëm të pritur, me ç'rast 24 orë përpara, do t'i dorëzojë dokumentet nga neni 84 të këtij ligji. Veterineri zyrtar i vendkalimit kufitar vërteton se dërgesa që ka qenë e magazinuar, ripaketuar ose ka pësuar ndryshime të njëpasnjëshme, e ka lëshuar shtetin.

(3) Dërgesa e importuar ose një pjesë nga ajo mund të importohet në qoftë se ka qenë e magazinuar në depo të lejuara, në kontroll të përhershëm të organit kompetent. Dërgesës nuk mund t'i bëhen asnjë lloj ndryshimi përveç procedurës për manipulim gjatë shkarkimit, magazinimit dhe ngarkimit.

(4) Dërgesat nga paragrafi (3) të këtij neni gjatë importit mund të jenë të shoqëruara me: kopje të certifikatës origjinale që e shoqëron dërgesën gjatë arritjes, certifikatën që e jep organi kompetent në të cilin përveç tjerash është theksuar origjina e dërgesës dhe deklarata që mbi dërgesën nuk është kryer asnjë ndryshim, përveç procedurës gjatë manipulimit.

(5) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave së afërmi përcakton mënyrën dhe procedurën për eksport të sërishëm të produkteve dhe nus-produkteve me origjinë nga kafshët.

Seksioni VI

Kushtet për kafshët e importuara, produktet dhe nus-produktet me origjinë nga kafshët

Neni 90

Transporti i dërgesave të importit

Kafshët e importuara, produktet dhe nus-produktet me origjinë nga kafshët, të shoqëruara me dokumente në pajtim të nenit 75 të këtij ligji, transportohen drejtpërsëdrejti deri tek destinacioni i tyre i fundit.

Neni 91

Kafshët e dedikuara për therje

(1) Thundrakët e importuar të dedikuar për therje detyrimisht duhet të transportohen direkt deri tek objektet për therje, ndërsa në afat prej më se shumti tri ditësh nga hyrja, përveç nëse gjatë importimit nuk është përcaktuar periudhë më e shkurtër nga ana e organit kompetent.

(2) Kafshët e importuara të dedikuara për therje transportohet direkt deri te thertoret për kafshë, ku do të theret, në periudhë më se shumti deri tri ditësh pas arritjes.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave së afërmi përcakton mënyrën dhe procedurën për importin e kafshëve të dedikuara për therje.

Neni 92

Import i kanakarëve shtëpiaqë

(1) Për importin e kanakarëve që janë të shoqëruara nga pronari ose personi përgjegjës, e që nuk janë të dedikuara për tregti ose për bartje personave tjerë dhe janë me më se shumti deri në pesë copë, duhet të plotësohen kushtet e paragrafit (2) të këtij neni.

(2) Për importin e kanakarëve nuk zbatohen dispozitat e dispozitat e nenit 81 të këtij ligji, kurse përveç lejes nga neni 77 i këtij ligji të njëjtat duhet t'i plotësojnë kushtet si vijojnë:

1) të identifikohen një nga një me tatuazh, në mënyrë elektronike ose me mjet tjetër të përhershëm për identifikim;

2) të jenë të vaksinuar ose trajtuar kundër sëmundjeve karakteristike për disa lloje të veçanta;

3) të jenë të shoqëruar me pasaportë ose me dokument tjetër zyrtar që siguron dëshmi për trajtimin e bërë.

(3) Kanakarët e importuar që nuk i plotësojnë kushtet e paragrafit (2) të këtij neni mund:

1) të kthehen;

2) të vendosen në karantinë ku mund të vaksinohen ose të trajtohen sipas udhëzimeve të organit kompetent;

3) të vihen në gjumë, pa kompensim për dëmin e pronarit nëse nuk mund të kthehen ose të vendosen në karantinë.

(4) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave për së afërmi e përcakton mënyrën dhe procedurën e importit të kanakarëve.

Neni 93

Importi i peshqve

(1) Importi i peshqve të gjallë duke i përfshirë edhe vezët dhe mbetjet e tyre nuk është e lejuar në qoftë se:

1) kanë qenë lëndë e programit të caktuar për çrrënjësien e ndonjë sëmundje, ose

2) kanë origjinë nga ferma që është lëndë e kufizimit ligjor të lëvizjes nga aspekti i veterinarisë.

(2) Mund të lejohet importi i peshqve të gjallë të dedikuar për bazenë peshqish të lejuar ose zona të lejuara, vetëm nëse vijnë nga ferma të lejuara të baseneve të peshqve ose zonat e lejuara.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave së afërmi i përcakton mënyrën dhe procedurën e importit të peshqve.

Neni 94

Lëndët e para

(1) Lëndët e para për prodhimin e produkteve farmaceutike do të importohen vetëm nëse janë transportuar direkt në:

1) objekte të lejuara për prodhim komercial të produkteve farmaceutike, ose

2) depo ose në objekt për magazinim, të lejuar për atë qëllim nga ana e organit kompetent;

(2) Lëndët e para për prodhimin e produkteve teknike do të importohen vetëm nëse janë bartur direkt në:

1) objekt të lejuar për prodhime komerciale të produkteve teknike, ose

2) objekt për magazinim të lejuar për atë qëllim nga ana e organit kompetent.

(3) Lëndët e para për prodhimin e ushqimit të kanakarëve do të importohen, vetëm nëse janë bartur direkt der te:

1) objekti që është lejuar për prodhimin e ushqimit të kafshëve për qëllime komerciale me shfrytëzimin e lëndëve të para adekuate, ose

2) objekti për magazinim të lejuar për atë qëllim nga ana e organit kompetent.

(4) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave së afërmi i përcakton mënyrën dhe procedurën për marrjen së pëlqimit për objekt, sipas paragrafit (1), (2) dhe (3) të këtij neni.

Neni 95

Futja e produkteve në magazinat në zonat e lira, magazinat e lirë dhe magazinat e doganës

(1) Mund të lejohet magazinimi i produkteve në magazinat në zonat e lira, magazinat e lira, magazinat e doganës, vetëm në rastet kur personi përgjegjës më parë deklarohet se në pajtim me dispozitat doganore, dërgesa do të lëshohet në qarkullim të lirë ose do të shfrytëzohet për ndonjë dedikim tjetër të fundit dhe do të deklarohet se produktet i plotësojnë ose nuk i plotësojnë kushtet e importit. Nëse nuk është shënuar dedikimi i tyre i fundit, produktet do të konsiderohen si të jenë dedikuar për lëshim në qarkullim të lirë.

(2) Që të konstatohet se dërgesat nga paragrafi (1) të këtij neni i plotësojnë kushtet për import, veterineri zyrtar në vendkalimin kufitar bën kontrollin e dokumenteve, identitetit dhe kontrollit fizik. Kontrolli fizik nuk është i nevojshëm nëse nga kontrolli i dokumenteve del se produktet nuk i plotësojnë kushtet për import.

(3) Nëse pas kontrollit të realizuar nga paragrafi (2) të këtij neni konstatohet se kushtet për import janë plotësuar, organi kompetent dhe organi doganor në vendkalimin kufitar do të lejojnë hyrje në magazinat në zonën e lirë, magazinat e lira dhe magazinat e doganës. Këto produkte do të konsiderohen si të përshtatshme për lëshim në qarkullim nga aspekti i veterinarisë.

(4) Nëse pas kontrollit nga paragrafi (2) të këtij neni konstatohet se produktet nuk i plotësojnë kushtet për import, shërbimet e veterinarisë dhe të doganës në vendkalimin kufitar, mund të lejojnë hyrje në magazina në zonat e lira, magazinat e lira dhe magazinat e doganës, nëse janë plotësuar kushtet si vijon:

1) produktet nuk vijnë nga vendi i tretë që është lëndë e ndalesës në pajtim me nenin 81 të këtij ligji;

2) magazinat në zonat e lira, magazinat e lira dhe magazinat e doganës të jenë të lejuara nga organi kompetent, për magazinimin e produkteve.

(5) Organi kompetent, për shkak të sigurimit të mbrojtjes shëndetësore të kafshëve dhe shëndetësisë publike, do të refuzojë hyrje në magazinat e doganës, magazinat e lira dhe zonat e lira, të dërgesave që nuk i plotësojnë kushtet e përcaktuara në dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë.

(6) Që të lejohet nga organi kompetent, magazinat në zonat e lira, magazinat e lira dhe magazinat e doganës detyrimisht duhet t'i plotësojnë kushtet si vijon:

1) të jenë të lejuara në pajtim me kushtet e përgjithshme të përcaktuara në dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë;

2) të kenë lokal të mbyllur me vend hyrje-dalje nën kontroll të përhershëm të personit përgjegjës për magazinim. Nëse magazina është e vendosur në zonë të lirë, tërë zona duhet të jetë e mbyllur dhe në mbikëqyrje të përhershme doganore;

3) të mbajnë evidencë të përditshme për të gjitha dërgesat që hyjnë dhe dalin nga magazina, me të dhëna për natyrën dhe sasinë e produkteve për dërgesën, të dhëna për pranuesin. Këto të dhëna detyrimisht ruhen së paku tre vjet;

4) të posedojnë lokale për vendosje dhe/ose frigoriferë për magazinim të veçantë të produkteve që nuk janë në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë publike;

5) në rast të magazinave ekzistues organi kompetent mund të lejojë vendosje të veçantë të këtyre dërgesave në lokale të njëjta me ç'rast dërgesat që nuk janë në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë ruhen në lokale të mbyllura e të ndara dhe

6) të ketë lokale për personat që i realizojnë kontrollet e veterinarisë.

(7) Organi kompetent ndërmerr masa:

1) për ruajtjen e kushteve të nevojshme për lejimin e magazinave;

2) për pengimin e magazinimit të produkteve që nuk i plotësojnë kushtet sipas dispozitave nga sfera e veterinarisë shëndetësore në lokale të njëjta me ato që i plotësojnë kushtet sipas dispozitave nga sfera e veterinarisë shëndetësore;

3) për kontrollin efektiv të hyrje-daljes nga magazinat dhe në kohë të lejuar për qasje, t'u sigurojë mbikëqyrje personave zyrtarë të veterinarisë. Produktet që nuk janë në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë nuk guxojnë t'i lëshojnë lokalit ose njësitë ku janë magazinuar, pa pëlqimin e organit kompetent;

4) për realizimin e të gjitha kontrolleve të domosdoshme që të mënjanojnë ndryshimet, zëvendësimet e produkteve të vendosura në magazinë ose çfarëdo ndryshimi të paketimit, përgatitjes për lëshim në qarkullim ose përpunim.

(8) Dërgesat që vendosen në zonat e lira, në magazinat e lira dhe në magazinat e doganës detyrimisht duhet të jenë në mbikëqyrje të përhershme doganore.

(9) Dërgesat nga paragrafi (4) të këtij neni mund ta lëshojnë zonën e lirë, magazinat e lira dhe magazinat e doganës vetëm në rast të eksportit ose zhdukjes në rast të:

1) dërgimit në vende të treta kur është në pajtim me nenin 88 nga ky ligj dhe

2) transportit deri në vendin e zhdukjes së produkteve të theksuara që bëhet me denaturimin e tyre, këto dërgesa nuk guxojnë të barten nga një magazinë në magazinë tjetër.

(10) Të gjitha shpenzimet e bëra në pajtim me këtë nen, janë në barrë të personit përgjegjës të dërgesës ose përfaqësuesit të tij.

(11) Organi kompetent mban dhe plotëson rregullisht listën e zonave të lira, magazinave të lira dhe magazinave të doganës, e cila është në dispozicion të të gjithë palëve të interesuar dhe e boton në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë".

(12) Në rast të mosplotësimit të kushteve nga ky nen organi kompetent përkohësisht e tërheq ose e anulon pëlqimin e theksuar në paragrafin (6) të këtij neni.

(13) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave së afërmi i përcakton mënyrën dhe procedurat për dhënien e pëlqimit të zonave të lira, magazinave të lira dhe magazinave të doganës.

KREU VI**Financimi****Seksioni I****Dispozitat e përgjithshme****Neni 96****Burimet e financimit**

(1) Aktivitetet e mbrojtjes shëndetësore të kafshëve dhe shëndetësisë publike të veterinarisë financohen nga mjetet e Buxhetit të Republikës së Maqedonisë.

(2) Financimi i aktiviteteve nga paragrafi (1) të këtij neni mund të bëhet edhe me mjete nga:

- të ardhurat e veta nga shërbimet e bëra të veterinarisë;
- kreditë;
- fondet strukturore dhe kohezive të UE; dhe
- donacione dhe burime tjera të përcaktuara me ligj.

Seksioni II**Mjetet nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë****Neni 97****Shpenzimet e rregullta**

(1) Me mjetet e Buxhetit të Republikës së Maqedonisë financohen aktivitetet e përcaktuara me urdhëresën vjetore për mbrojtjen shëndetësore të kafshëve, në pajtim me Programin për shfrytëzimin e mjeteve për sigurim shëndetësor të kafshëve dhe Programit shumëvjeçar nga neni 57 të këtij ligji.

(2) Me mjetet nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë financohen aktivitetet e përcaktuara me Urdhëresën vjetore për shëndetësi publike të veterinarisë, në pajtim me Programin për shfrytëzimin e mjeteve të veterinarisë publike shëndetësore.

(3) Me mjetet e Buxhetit të Republikës së Maqedonisë financohen shpenzimet e laboratorisë referente për realizimin e obligimeve të përcaktuara me marrëveshje.

(4) Me mjetet e Buxhetit të Republikës së Maqedonisë financohen aktivitetet e përcaktuara me planet për masa urgjente nga neni 52 të këtij ligji.

(5) Me mjetet e Buxhetit të Republikës së Maqedonisë mbulohen shpenzimet për zhvillim dhe punë të sistemit informativ të veterinarisë nga neni 45 të këtij ligji.

(6) Me mjetet e Buxhetit të Republikës së Maqedonisë mbulohen edhe shpenzimet për përpilimin e studimeve epidemiologjike, studimet për vlerësimin e rreziqeve, shpenzimet dhe edukimi në kontinuitet i shërbimit për çështje të interesit të veterinarisë publike, në bashkëpunim me institucione adekuate arsimore dhe shkencore-hulumtuese.

Neni 98**Shpenzimet e veçanta**

(1) Me mjetet e Buxhetit të Republikës së Maqedonisë plotësisht mbulohen shpenzimet për realizimin e planeve të lejuara për masa urgjente nga neni 52 të këtij ligji edhe atë për:

- kompensimin për kafshët e thera ose të mbytura në lartësinë e vlerës së tregut;
- kompensimin për produktet e shkatërruara, nus-produkteve me origjinë të kafshëve dhe ushqimit të kafshëve, në lartësinë e vlerës së tregut;
- marrjen, paketimin, dorëzimin dhe hulumtimin e mostrave;
- dezinfektimin, kontrollimin e insekteve dhe vektorëve;
- kontrollin klinik dhe hulumtimet epidemiologjike;
- furnizimin e vaksinave dhe vaksinimin preventiv;
- shpenzimet operative në lidhje me transportin, mbytjen dhe largimin e kafshëve, produkteve dhe nus-produkteve me origjinë nga kafshët dhe ushqimin e kafshëve;

- furnizimin e materialeve dhe pajisjeve për një përdorim; dhe
- fushatat për informim dhe ngritjen e vetëdijes së publikut.

(2) Nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë nuk do të sigurohen mjete financiare për mbulimin e humbjeve indirekte ose tregtare që janë pasojë e sëmundjeve ngjitëse të kafshëve ose realizimin e masave mbrojtëse për shkak të mbrojtjes së kafshëve dhe shëndetësisë publike.

(3) Shpenzimi nga paragrafi (1), alineja (1) dhe (2) nga ky nen nuk do të paguhet ose do të zvogëlohet edhe atë:

- në rast të kafshëve të therura ose të mbytura, kompensimi nuk do të paguhet nëse këto kafshë nuk janë identifikuar ose regjistruar 30 ditë para therjes ose mbytjes, nëse ekziston sistem për identifikimin dhe regjistrimin e llojeve të caktuara të kafshëve që është në zbatim;
- gjatë therjes së kafshëve ose përpunimit të produkteve, kompensimi do të zvogëlohet për vlerën e produkteve dhe nus-produkteve të marra me origjinë të kafshëve;
- pa marrë parasysh sanksionin e shqiptuar, kompensimi mund të zvogëlohet deri në 100% nëse pronari ose ruajtësi nuk kanë vepruar në pajtim të nenit 50 ose nuk i kanë respektuar masat e nenit 54, 55 dhe 56 të këtij ligji.

(4) Lartësinë e mjeteve për realizimin e aktiviteteve të paragrafit (1) të këtij neni e përcakton Qeveria e Republikës së Maqedonisë, varësisht nga lartësia e shpenzimeve të bëra.

(5) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave së afërmi përcakton mënyrën për realizimin e pagesës së kompensimeve, respektivisht shpenzimeve të paragrafit (1), (2) dhe (3) nga ky nen.

Seksioni III**Të ardhurat****Neni 99****Kompensimet**

(1) Organi kompetent paguan kompensime prej personave fizik dhe juridik për:

- identifikimin dhe regjistrimin e kafshëve dhe vendin e rritjes, në pajtim me këtë ligj dhe Ligjin për identifikimin e regjistrimit;
- kryerjen e kontroleve zyrtare për shkak të vërtetimit të statusit shëndetësor të vendrritjes, lejimit dhe regjistrimit të objekteve, importuesve eksportuesve, transportuesve dhe tregtarëve dhe qendrave për grumbullim;
- kontrollet kufitare të veterinarisë së dërgesave të importuara ose të transitit të kafshëve, produkteve, nus-produkteve me origjinë të kafshëve, ushqim për kafshë;
- lëshimin e certifikatave për gjendjen shëndetësore, mirëqenien e kafshëve dhe shëndetësinë publike të veterinarisë ose dokumente tjera zyrtare që i shoqërojnë dërgesat e kafshëve, produktet dhe nus-produktet me origjinë nga kafshët për vënien në qarkullim ose për eksport.

(2) Lartësinë e kompensimeve nga paragrafi (1) të këtij neni e përcakton Qeveria e Republikës së Maqedonisë, varësisht nga shpenzimet reale të bëra për kryerjen e punëve nga paragrafi (1) të këtij neni.

(3) Mjetet e kompensimeve nga paragrafi (2) të këtij neni janë të hyra të Buxhetit të Republikës së Maqedonisë.

KREU VII**Mbikëqyrja****Neni 100****Kompetencat për kryerjen e mbikëqyrjes**

(1) Mbikëqyrjen mbi zbatimin e dispozitave të këtij ligji dhe të dispozitave të miratuara në bazë të këtij ligji e bën Ministria.

(2) Mbikëqyrjen inspektuese të zbatimit të dispozitave të këtij ligji dhe të rregullave të miratuara në bazë të këtij ligji e bën organi kompetent, nëpërmjet veterinerëve zyrtarë dhe të autorizuar.

Neni 101

Të drejtat dhe obligimet gjatë kryerjes së inspektimit

(1) Veterineri zyrtar si inspektor veteriner shtetëror, sipas detyrës zyrtare dhe veterineri i autorizuar në bazë të marrëveshjes kanë të drejtë dhe obligim:

1) të kenë qasje të lirë në lokalet afariste, stabilimentet, vendrritjet, objektet dhe mjeteve të transportit, si dhe në evidencën dhe dokumentacionin, duke përfshirë edhe bazën elektronike të të dhënave në lidhje me lëndën e inspektimit;

2) të marrin mostra nga kafshët e gjalla, ndërsa në rast kur ajo është e nevojshme ta mbysin kafshën për shkak të marrjes së mostrave, si dhe të marrin mostra nga produktet, nus-produktet me origjinë të kafshëve dhe ushqimit të kafshëve për ekzaminime laboratorike dhe të ndalojnë lëvizjen e kafshëve, produkteve nus-produkteve të kafshëve dhe ushqimit të kafshëve deri në marrjen e rezultateve definitive të mostrave të marra;

3) bëjnë ekzaminime ose intervenime ndaj kafshëve, të bëjnë ekzaminimin e produkteve, ushqimit të kafshëve, lëndëve dhe ujit që përdoret për dhënie ujë kafshëve në pajtim me dispozitat e këtij ligji dhe ligjit tjetër nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë;

4) të bëjnë inspektimin e lokaleve, aparateve, vendeve të ruajtjes, objekteve dhe mjeteve të transportit si dhe të procedurave dhe pajisjes e cila shfrytëzohet për prodhim, përpunim, magazinim, përdorim, transport dhe vënien në qarkullim të kafshëve, produkteve, nus-produkteve me origjinë të kafshëve, ushqimit të kafshëve, lëndëve dhe ujit që përdoret për dhënie ujë të kafshëve në pajtim me dispozitat e këtij ligji dhe ligjit tjetër nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë.

(2) Personi përgjegjës për objektet që janë lëndë e inspeksionit të veterinarisë, në pajtim me paragrafin (1) të këtij neni, me kërkesë të organit kompetent është i detyruar t'i sigurojë të gjitha informatat e duhura për kryerjen e inspektimit në bazë të këtij ligji dhe ligji tjetër nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë.

Neni 102

Mbikëqyrja zyrtare dhe kontrolli

Veterineri zyrtar dhe i autorizuar kanë të drejta dhe obligime që:

1) të bëjnë kontrollimin shëndetësor të kafshëve, produkteve dhe nus-produkteve me origjinë të kafshëve, preparate veterinarë-medicinale, ushqimit për kafshë, lëndëve dhe ujit që përdorin për dhënie ujë kafshëve; të marrin dhe të dërgojnë mostra për ekzaminime laboratorike në laboratorin referente, të hulumtojnë paraqitjen e valës së sëmundjeve ose dyshimin e paraqitjes së vatrës së sëmundjeve, të cilat detyrimisht paraqiten; të përcaktojnë masa preventive, të kontrollojnë dhe të luftojnë sëmundjet ngjitëse të kafshët;

2) të bëjnë mbikëqyrjen sistematike të produkteve dhe nus-produkteve me origjinë të kafshëve, preparate veterinarë-medicinale, ushqimit për kafshët, lëndët dhe ujit që përdoret për dhënie ujë për kafshët dhe ujë në procesin e prodhimit të ushqimit me origjinë të kafshëve, si dhe prezencën e materieve të dëmshme;

3) të organizojnë dhe të bëjnë mbikëqyrje të dezinfektimit të mjeteve transportuese, objekteve dhe pajisjes, dhe atje ku është e duhur, në magazina doganore, magazina të lira, zona të lira në brendësinë e vendit,

4) të ndalojnë prodhimin, qarkullimin dhe përdorimin e ushqimit të kafshëve dhe ujit për dhënie kafshëve, nëse përmbajnë baktere patogjene dhe materie të dëmshme për shëndetin e njerëzve dhe kafshëve;

5) të ndalojnë qarkullimin me lëkura dhe gëzofë të kafshëve, që janë therur pa kontrollin veterinar ose vijnë nga kafshë të ngordhura, për të cilat nuk ka certifikatë veterinarë-shëndetësore ose dokument tjetër për sëmundje jo ngjitëse në rajon si dhe ata që nuk janë magazinuar ndaras nga lëkurat dhe gëzofët e ekzaminuara;

6) të ndalojnë ngarkimin, mbingarkim dhe shkarkimin e kafshëve, produkteve dhe nus-produkteve, ushqimit për kafshë dhe lëndëve nëse nuk i plotësojnë kushtet e përcaktuara me këtë ligj dhe me ligj tjetër;

7) të ndalojnë përdorimin e mjeteve për transportin e kafshëve, produkteve, nus-produkteve me origjinë të kafshëve, ushqimit të kafshëve dhe të lëndëve nëse nuk i plotësojnë kushtet e përcaktuara me këtë ligj ose me ligj tjetër;

8) të ndalojnë përdorimin e stallave dhe objekteve tjera për ruajtjen dhe rritjen e kafshëve, dhe objekteve për ngarkim, mbingarkim dhe shkarkim të kafshëve nëse nuk i plotësojnë kushtet e përcaktuara me këtë ligj ose me ligj tjetër;

9) të ndalojnë therjen e kafshëve, grumbullimin dhe përpunimin e lëndëve të para për prodhim dhe produkte me origjinë të kafshëve nëse nuk i plotësojnë kushtet e përcaktuara me këtë ligj dhe me ligj tjetër;

10) të ndalojnë qarkullimin dhe përdorimin e produkteve dhe nus-produkteve me origjinë të kafshëve nëpërmjet të cilave mund të bartet sëmundja prej kafshëve te njeriu;

11) të ndalojnë dhënie të certifikatës veterinarë-shëndetësore për kafshët në qoftë se paraqitet sëmundja ngjitëse ose dyshimi për sëmundjen ngjitëse, ose në qoftë se kafshët vijnë nga rajoni me gjendje epizootologjike të paqartë;

12) nëse gjatë kryerjes së mbikëqyrjes zyrtare vërtetojnë që certifikata veterinarë-shëndetësore ose dokumentet tjera shoqëruese që e shoqërojnë dërgimin e kafshëve, produkteve dhe nus-produkteve me origjinë të kafshëve, ushqimi për kafshët ose lënda janë me mangësi, të paplota ose janë të falsifikuara, ose dërgimi vjen nga rajoni me gjendje të panjohur epizootologjike, do të urdhërojnë:

- vendosjen e kafshëve në karantinë në vendin e rritjes për një periudhë dhe në kushte të përcaktuara nga inspektorati;

- nëse në atë çast nuk ka kushte për karantinë dhe nuk ekziston arsye për ndalim të therjes së atyre kafshëve, të dërgohen kafshët për therje në thertoren më të afërt;

13) ndalojnë përkohësisht për prodhim, riprodhim dhe vendosje në qarkullim të produkteve, nus-produkteve me origjinë të kafshëve, ushqimit për kafshët dhe lëndët dhe marrjen e mostrave nga të njëjtat;

14) të marrin dhe të shkatërrojnë produkte, nus-produkte me origjinë të kafshëve, ushqimit për kafshët dhe lëndët që paraqesin rrezik për shëndetin e kafshëve dhe shëndetin publik, ose për të cilat certifikata veterinarë-shëndetësore nuk është në rregull ose e paplotësuar;

15) të urdhërojnë mënjanim e parregullsive në prodhimin, përpunimin dhe magazinimin, përdorimin dhe qarkullimin e kafshëve, produkteve dhe nus-produkteve me origjinë të kafshëve dhe ushqimin e kafshëve;

16) të ndalojnë përdorimin e objekteve të ambulancave veterinarë, klinikave dhe spitaleve, vendeve, pajisjeve dhe aparateve për prodhim dhe qarkullim të ushqimit me origjinë të kafshëve nëse nuk janë rregulluar më ndryshe me ligj tjetër;

17) të marrin mostra të produkteve, nus-produkteve me origjinë të kafshëve, ushqimit për kafshët dhe aditivë të tyre, të ujit për kafshët, me qëllim që të përcaktohet nëse janë në pajtueshmëri me dispozitat;

18) të përcaktojnë dhe të ndërmarrin masa nga nenet 51, 54, 55 dhe 56 të këtij ligji dhe ta kontrollojnë zbatimin e tyre;

19) t'i përcaktojnë kufijtë e rajoneve të infektuara dhe të rrezikuara dhe ta informojnë opinionin për dukurinë e sëmundjeve ngjitëse nëpërmjet mjeteve të informimit publik;

20) të kontrollojnë qarkullimin dhe përdorimin e mjeteve për dezinfektim, dezinfektim dhe deratizim;

21) të grumbullojnë të dhëna dhe raporte nga personat përgjegjës, dëshmitarët, ekspertët dhe personat tjerë nëse ajo është e domosdoshme;

22) të urdhërojnë marrjen e masave për mbrojtjen dhe mirëqenien e kafshëve në pajtim me këtë ligj dhe me ligj tjetër nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë;

23) të bëjnë mbikëqyrjen e produkteve dhe nus-produkteve me origjinë të kafshëve në magazinat në zona të lira, magazinat të lira dhe magazinat të doganës;

24) të paraqesin kallëzim penal dhe kallëzim për kundërvajtje kur veprimi i kryer dënohet me këtë ligj dhe me ligj tjetër;

24) të paguajnë kompensime për shërbime të veterinarisë në pajtim me nenin 99 të këtij ligji; dhe

26) të bëjnë edhe punë tjera të përcaktuara me këtë ligj dhe me ligj tjetër.

Neni 103

Mbikëqyrja zyrtare dhe kontrolli në vendkalimin kufitar

Veterineri zyrtar në vendkalimin kufitar ka të drejtë dhe obligime që:

1) të bëjë kontrollin e veterinarisë dhe kontrollin e dërgesave dhe dokumentacionit gjatë importit ose transitit të dërgesave me kafshë, produkteve dhe nus-produkteve me origjinë të kafshëve, ushqimit të kafshëve dhe lëndëve në pajtim me dispozitat e këtij ligji;

2) të marrë mostra për ekzaminime laboratorike nga kafshët e importuara, produktet, nus-produktet me origjinë të kafshëve, ushqimit të kafshëve dhe lëndëve gjatë zbatimit të kontrolleve të përforuara të veterinarisë;

3) gjatë zbatimit të kontrolleve të detyruara të veterinarisë t'i mbajë dërgesat e produkteve të kafshëve, produkteve, nus-produkteve me origjinë të kafshëve, ushqimit të kafshëve dhe lëndëve deri në marrjen e rezultateve të ekzaminimit laboratorik;

4) kur ekziston shkak për dyshim të prezencës së sëmundjes ngjyeshme e cila paraqet rrezik për shëndetin e kafshëve dhe shëndetësinë publike, kafshët e importuara t'i vendosë në karantinë;

5) të ndalojë importin, të kthejë, të urdhërojë përpunimin ose zhdukjen e dërgesave, produkteve të kafshëve, produkteve, nus-produkteve me origjinë të kafshëve, ushqimit të kafshëve dhe lëndëve që nuk janë në pajtim me kushtet e përcaktuara me këtë ligj ose me ligj tjetër;

6) të grumbullojë të dhëna dhe raporte nga personat përgjegjës, dëshmitarët ekspertët dhe personat tjerë, gjatë kryerjes së punës së tij;

7) të paguajë kompensime për kontrollin e kryer të dërgesave të importuara dhe transiteve të kafshëve, produkteve, nus-produkteve me origjinë të kafshëve, ushqimit të kafshëve në pajtim me këtë ligj;

8) të paraqesë kallëzim penal dhe kallëzim për kundërvajtje kur për veprimin e kryer shqiptohet dënim ose sanksion për kundërvajtje në pajtim me këtë ligj dhe me ligj tjetër;

9) të mbajë evidencë për dërgesat e importuara dhe transitet gjatë kalimit nëpër kufirin shtetëror;

10) të bëjë mbikëqyrje mbi magazinat e lira që punojnë në vendkalimet kufitare;

11) të organizojë dhe të bëjë mbikëqyrje të dezinfektimit të automjeteve, lokaleve dhe pajisjeve dhe nëse është e duhur të magazinave doganore, zonave të lira dhe doganore;

12) të realizojë bashkëpunim me shërbime tjera publike në vendkalimin kufitar veçanërisht me shërbimet doganorë dhe policinë kufitare për shkak të sigurimit të kontrollit integruar kufitar; dhe

13) të bëjë edhe punë tjera të përcaktuara me këtë ligj dhe me ligj tjetër.

Neni 104

Aktvendimet dhe urdhëresat

(1) Veterineri zyrtar dhe i autorizuar, si dhe veterineri zyrtar i vendkalimit kufitar në pajtim me nenet 102 dhe 103 të këtij ligji, lëshojnë aktvendim në formë të shkruar. Palët kanë të drejtë të paraqesin ankesë deri te ministri në afat prej 15 ditësh nga dita e marrjes së aktvendimit. Ankesa nuk e shtyn zbatimin e aktvendimit.

(2) Me përjashtim nga paragrafi (1) të këtij neni, në raste të jashtëzakonshme dhe urgjente për shkak të mbrojtjes ose pengimit të rrezikut për shëndetin e njerëzve dhe kafshëve, veterineri zyrtar dhe i autorizuar dhe veterineri zyrtar i vendkalimit kufitar mund të japë urdhëresë me gojë, por më së voni në afat prej tri ditësh nga dita e dhënies së urdhëresës me gojë është i detyruar të lëshojë edhe aktvendim në formë të shkruar.

(3) Në raste urgjente kur ekziston rrezik për shëndetin e njerëzve dhe të kafshëve, veterineri zyrtar, i autorizuar dhe veterineri zyrtar i vendkalimit kufitar kanë të drejtë që pa prezencën e personit të autorizuar të personit juridik ose personit fizik puna e të cilit respektivisht lokali, objekti dhe pajisja janë lëndë e inspektimit menjëherë të japin aktvendim në bazë të rezultateve nga kontrolli i realizuar.

Neni 105

Legjitimacioni dhe distinktivi i veterinerit zyrtar dhe legjitimacioni i veterinerit të autorizuar

(1) Gjatë kryerjes së mbikëqyrjes inspektuese veterineri zyrtar si inspektor veteriner shtetëror dhe veterineri zyrtar i vendkalimit kufitar, si veteriner shtetëror në vendkalim kufitar, duhet të kenë distinktiv dhe legjitimacion të dhënë nga ministri me të cilin vërtetohet cilësia e tij zyrtare.

(2) Gjatë kryerjes së mbikëqyrjes inspektuese, veterineri i autorizuar duhet të ketë legjitimacion të dhënë nga ministri me të cilin vërtetohet cilësia e tij zyrtare.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave e përcakton formën dhe përmbajtjen dhe mënyrën e dhënies dhe të marrjes së legjitimacionit zyrtar dhe formën e distinktit të veterinerit zyrtar si dhe formën dhe përmbajtjen dhe mënyrën e dhënies dhe të marrjes së legjitimacionit zyrtar të veterinerit të autorizuar.

KREU VIII

Dispozitat për kundërvajtje

Neni 106

Organi për kundërvajtje

(1) Për kundërvajtjet e këtij ligji, procedurë për kundërvajtje mban dhe sanksion për kundërvajtje shqipton organi kompetent (në tekstin e mëtejshëm: organi për kundërvajtje).

(2) Procedurën për kundërvajtje nga paragrafi (1) të këtij neni, para organit për kundërvajtje e mban komisioni për vendosje ndaj kundërvajtjeve (në tekstin e mëtejshëm: Komisioni për kundërvajtje) i formuar nga ministri.

(3) Komisioni për kundërvajtje përbëhet prej personave të autorizuar zyrtarë të punësuar në organin kompetent prej të cilëve njëri është kryetar i komisionit për kundërvajtje.

(4) Komisioni për kundërvajtje përbëhet prej tre anëtarësh prej të cilëve:

- dy juristë të diplomuar, prej të cilëve njëri me provim të dhënë të jurisprudencës me 5 vjet përvojë pune në sferën e tij, dhe

- një anëtar me përgatitje sipërore profesionale nga sfera e mjekësisë së veterinarisë me 5 vjet përvojë pune në sferën e tij.

(5) Komisioni për kundërvajtje zgjidhet në kohëzgjatje prej tre vjetësh me të drejtë të rizgjedhjes së anëtarëve.

(6) Për kryetar Komisioni për kundërvajtje mund të zgjidhet vetëm juristi i diplomuar.

(7) Organi për kundërvajtje vendos për kundërvajtjet e përcaktuara në këtë ligj ose me ligj tjetër dhe shqipton sanksione për kundërvajtje të përcaktuara me këtë ligj dhe me ligj tjetër nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë.

(8) Përveç anëtarëve të Komisionit për kundërvajtje ministri mund të caktojë sekretar të Komisionit për kundërvajtje i cili bën punë administrative për komisionin dhe zëvendës-anëtarë, të cilët me përjashtim, marrin pjesë në punën e Komisionit për kundërvajtje në rast të mungesës së ndonjërit nga anëtarët.

(9) Komisioni për kundërvajtje miraton rregullore për punën e vet.

(10) Kundër aktvendimeve të Komisionit për kundërvajtje, me të cilat shqiptohet sanksion për kundërvajtje mund të paraqitet ankesë për ngritjen e kontestit administrativ në gjykatën kompetente.

Neni 107

Puna e Komisionit për kundërvajtje

(1) Anëtari i Komisionit për kundërvajtje mund të shkarkohet:

1) me skadimin e kohës për të cilën është emëruar si anëtar;

2) me kërkesë të tij;

3) me plotësimin e kushteve për pension pleqërie në pajtim me ligjin;

4) nëse është dënuar me aktgjykim të plotfuqishëm gjyqësor për vepër penale;

5) nëse i përcaktohet paaftësia e përhershme;

6) nëse vërtetohet thyerja e dispozitave për mbajtjen e procedurës për kundërvajtje me vendim të plotfuqishëm;

7) nëse nuk i plotëson obligimet që dalin nga puna në Komisionin për kundërvajtje, dhe

8) nëse nuk ka paraqitur ekzistimin e konfliktit të interesit për rastin për të cilin vendos Komisioni për kundërvajtje.

(2) Propozim për shkarkimin e anëtarit të Komisionit për rastet nga paragrafi (1) pikat prej 3) deri 8) të këtij neni paraqet kryetari i Komisionit për kundërvajtje ministrit.

(3) Komisioni për kundërvajtje ka të drejtë të nxjerrë dëshmi dhe të grumbullojë të dhëna që janë të domosdoshme për përcaktimin e kundërvajtjes si dhe të bëjë punë tjera dhe të ndërmarrë veprime të përcaktuara me këtë ligj. Ligjin për kundërvajtje dhe/ose me ligj tjetër.

(4) Anëtarët e Komisionit për kundërvajtje janë autonomë dhe të pavarur në punën e Komisionit për kundërvajtje dhe vendosin në bazë të njohurive të tyre profesionale dhe bindjes personale.

(5) Komisioni për kundërvajtje punon në këshill, ndërsa vendos me shumicën e votave nga numri i përgjithshëm i anëtarëve.

(6) Komisioni për kundërvajtje mban evidencë unike të kundërvajtjeve, sanksioneve të shqiptuara dhe vendimeve të marra në mënyrë të përcaktuara nga ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave në pajtim me ministrin e Drejtësisë.

(7) Me aktin e paragrafit (6) të këtij neni përcaktohet edhe mënyra e qasjes në informatat që përmbahen në evidencë.

Neni 108

Barazimi

(1) Për kundërvajtjet e këtij ligji, veterinerët e autorizuar janë të detyruar që kryerësit të kundërvajtjes t'i propozojnë procedurë për barazim para se të paraqesin kërkesë për procedurë për kundërvajtje.

(2) Kur kryerësi i kundërvajtjes pajtohet për ngritjen e procedurës për barazim, veterineri zyrtar përpilon procesverbal në të cilin shënohen elementet kryesore të kundërvajtjes, koha, vendi dhe mënyra e ndodhjes së kundërvajtjes, përshkrimi i veprimit të kundërvajtjes dhe personat e hasur në vendin e ngjarjes.

(3) Në procesverbal përcaktohet mënyra në të cilën do të mënjanohen pasojat e dëmshme nga kundërvajtja, si dhe mënyra e tejkalimit të pasojave nga kundërvajtja e kryer.

(4) Veterineri zyrtar mund t'i propozojë kryerësit që tejkalimi i pasojave nga kundërvajtja të bëhet me kryerjen e punës në interes të përgjithshëm ose me ndarjen e mjeteve për kryerjen e punës me interes të përgjithshëm.

(5) Ministri e përcakton llojin, lartësinë e vlerës së punës me interes të përgjithshëm për secilin kundërvajtje ndaras, si dhe mënyrën e realizimit të saj në pajtim me ministrin e Drejtësisë. Lartësia e mjeteve të dedikuara për punë me interes të përgjithshëm nuk mund të jetë më e lartë se lartësia e gjobës së përcaktuar për kundërvajtjen.

(6) Veterineri zyrtar në procedurën për barazim, kryerësit të kundërvajtjes, është i detyruar t'i japë urdhërpagesë.

(7) Nëse kryerësi e merr urdhërpagesën, është i detyruar që të njëjtën ta nënshkruajë. Pranimi i urdhërpagesës nga kryerësi i kundërvajtjes shënohet në procesverbal.

(8) Kur si kryerës i kundërvajtjeve paraqitet personi juridik, procesverbalin dhe urdhërpagesën e nënshkruan personi zyrtar ose përgjegjës i cili është hasur në vendin e ngjarjes gjatë mbikëqyrjes inspektuese ose personi tjetër zyrtar ose përgjegjës i cili ka deklaruar se ka të drejtë ta nënshkruajë procesverbalin dhe ta pranojë urdhërpagesën.

(9) Deklarata nga paragrafi (8) i këtij neni shënohet në procesverbal.

(10) Veterineri zyrtar është i detyruar të mbajë evidencë për procedurat e ngritura për barazim dhe për rezultatit e tyre.

Neni 109

Kundërvajtjet

(1) Gjobë në shumë prej 4 000 deri në 6 000 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet personit juridik për kundërvajtje, nëse:

1) laboratori i veterinarisë punon pa pëlqimin e organit kompetent dhe nuk i plotëson kushtet nga neni 12 i këtij ligji;

2) nuk siguron përcjelljen sistematike të statusit shëndetësor të kafshëve për shumim, farë për shumimin artificial, qeliza vezë dhe embrione në pajtim me nenin 28, paragrafi (3) i këtij ligji;

3) bën qarkullimin e farës për shumimin artificial, ndërsa nuk i plotëson kushtet nga neni 30 i këtij ligji;

4) nuk i plotëson kushtet për ambulancat e veterinarisë, klinikat e veterinarisë dhe spitalet e veterinarisë, si institucione private (neni 37, 38 dhe 39);

5) kryen aktivitete nga veprimtaria e veterinarisë së kafshëve të cilat nuk janë në pronësi të personit juridik ose fizik të cilat i formon (neni 44, paragrafi (3));

6) nuk ia paraqet kafshën e sëmurë ose të dyshimtë organit kompetent në mënyrë direkte ose nëpërmjet ambulancave të veterinarisë, klinikave dhe spitaleve të cilat kanë vendim për autorizimin e kryerjes së veprimtarisë me interes publik (neni 50, paragrafi (1) dhe (2));

7) pas marrjes së rezultateve nga analizat, Laboratori referent kombëtar i cili punon me marrëveshje nuk ka njoftuar për rezultatet nga analizat ose ka dhënë rezultate të pabesueshme nga analizat (neni 51, paragrafi (2)).

8) nuk i respekton ose refuzon t'i zbatojë masat e shqiptuara të mbikëqyrjes zyrtare (neni 54, paragrafi (2));

9) nuk i respekton ose refuzon t'i zbatojë masat mbrojtëse (neni 55);

10) nuk i respekton ose refuzon t'i zbatojnë masat plotësuese (neni 56);

11) lëshon në qarkullim kafshët e gjalla të cilat nuk i plotësojnë kushtet e këtij ligji (neni 58, paragrafi (1));

12) lëshon në qarkullim kafshët e gjalla të cilat janë objekt i programeve kombëtare për çrrënjosjen e sëmundjeve (neni 58, paragrafi (3));

13) i shkel dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë edhe pse certifikatat, dokumentet ose shenjat identifikuese nuk i përshtaten statusit të kafshëve ose të stallave të tyre të origjinës (neni 59, paragrafi (3));

14) lejon hyrjen në treg ose në qendrën e grumbullimit, të kafshëve të cilat nuk i plotësojnë kushtet nga neni 58, paragrafi (1) të këtij ligji (neni 60, paragrafi (3), alineja 1);

15) lejon therjen e kafshëve të cilat nuk i plotësojnë kushtet nga neni 50, paragrafi (1) i këtij ligji nga neni 58, paragrafi (1), pikat 3 dhe 4 të këtij ligji (neni 60, paragrafi (3), alineja 2);

16) nuk e kryen kontrollin para se dërgesa të jetë ndarë dhe lëshuar në qarkullim, se shenjat identifikuese, certifikatat shëndetësore ose dokumentet e përcjellin dërgesën (neni 60, paragrafi (3), alineja 5);

17) fut në zonat e lira kafshë delikate ndaj sëmundjeve të cilat rrjedhin nga stallat të cilat nuk kanë status të njëjtë shëndetësor dhe produktet e tyre (neni 65, paragrafi (3));

18) për të cilën është konfirmuar se i shkel dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë dhe kur do të vërtetohet se certifikatat, dokumentet ose shenjat identifikuese, nuk përshtaten me gjendjen faktike të prodhimeve ose se vula e shëndetësisë së veterinarisë nuk janë në pajtim me nenin 67, paragrafi (2) i këtij ligji;

19) objektet për prodhimin dhe përpunimin e ushqimit të cilat nuk janë lejuar nga ana e organit kompetent dhe nuk i plotësojnë kushtet për pëlqim (neni 71, paragrafi (1));

20) bën tregti me kafshë pa qenë e miratuar nga ana e organit kompetent dhe nuk i plotëson kushtet për miratim (neni 72, paragrafi 1 dhe 2);

21) qendrat për grumbullim nuk janë lejuar nga ana e organit kompetent dhe nuk i plotësojnë kushtet për pëlqim (neni 73, paragrafi (2));

22) kryen transport pa qenë i lejuar nga ana e organit kompetent dhe nuk i plotëson kushtet për leje (neni 74, paragrafi (1));

23) kryejnë import, dhe/ose riekspor të kafshëve, prodhimeve dhe mjeteve të kategorive të caktuara për qëllime komerciale (importues dhe transportues) të cilat nuk janë regjistruar nga ana e organit kompetent dhe nuk i plotësojnë kushtet (neni 76, paragrafi (1));

24) nëse kryen importin e kafshëve, prodhimeve dhe nus-prodhimeve me origjinë shtazore pa leje paraprake nga neni 77 i këtij ligji;

25) nuk e respekton aktvendimin e veterinarit kufitar zyrtar (neni 86, paragrafi (2)); dhe

26) nuk i siguron ose refuzon të japë informata të nevojshme për kryerjen e inspektimit në bazë të këtij ligji dhe të ligjit tjetër nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë (neni 101, paragrafi (2)).

(2) Gjohë në shumë prej 1 000 deri në 4 000 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet personit përgjegjës te personi juridik për kundërvajtje nga paragrafi (1) i këtij neni.

(3) Gjohë në shumë prej 500 deri në 1 000 euro me kundërvlerë në denarë, do t'i kumtohet personit fizik për kundërvajtje nga paragrafi (1) i këtij neni.

(4) Për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni përveç gjohës, personit juridik do t'i kumtohet masë e veçantë për kundërvajtje, marrje e kafshëve, prodhimeve dhe lëndëve të para dhe do t'i kumtohet sanksion për kundërvajtje ndalim për kryerjen e veprimtarisë në kohëzgjatje prej së paku tri ditësh deri në më së shumti 30 ditë.

(5) Për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni, përveç gjohës, personit përgjegjës te personi juridik do t'i kumtohet masë e veçantë marrje e kafshëve, prodhimeve dhe lëndëve të para dhe do t'i kumtohet sanksion për kundërvajtje ndalim për kryerjen e profesionit ose detyrës së tij në kohëzgjatje prej së paku tri ditësh deri në më së shumti 15 ditë.

(6) Përveç gjohës, personit fizik do t'i kumtohet edhe masë e veçantë për kundërvajtje, marrje e kafshëve, prodhimeve dhe lëndëve të para dhe do t'i kumtohet sanksion për kundërvajtje, ndalim për kryerjen e veprimtarisë në kohëzgjatje prej së paku tri ditësh deri në më së shumti 15 ditë.

Neni 110

Kundërvajtjet

(1) Gjohë në shumë prej 1 500 deri në 4 000 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet personit juridik për kundërvajtje, nëse:

1) nuk mban dhe nuk ruan evidencën e dokumentuar të aktiviteteve të cilat janë objekt i mbikëqyrjes dhe kontrollit nga ana e organit kompetent (neni 23);

2) nuk zbaton ose refuzon të sigurojë mbrojtjen shëndetësore primare të kafshëve (neni 25);

3) nuk zbaton ose refuzon të sigurojë shëndetësi të veterinarisë primare publike (neni 33);

4) teknikët e veterinarisë punojnë në kundërshtim me nenin 36, paragrafin (5) i këtij ligji;

5) nuk siguron orar pune me ndërrime në vazhdimësi, kujdestari ose përgatitje të vazhdueshme për kryerjen e aktiviteteve të mbrojtjes shëndetësore të kafshëve (neni 43, paragrafi (1));

6) refuzon të ofrojë ndihmë të domosdoshme mjekësore të veterinarisë në raste urgjente ose e ndërpret trajtimin mjekësor të kafshëve të sëmura dhe nuk siguron sasitë e domosdoshme të ushqimit dhe ujit për kafshët në spitale (neni 43, paragrafi (2));

7) nuk grumbullon të dhëna dhe nuk mban evidencë për sëmundjet e kafshëve dhe për aktivitetet të cilat i kryen, në formën e lejuar nga organi kompetent dhe nuk i dorëzon përmes sistemit për njoftim në mënyrë të konfirmuar nga organi kompetent (neni 45m, paragrafi (2));

8) lëshon në qarkullim kafshë të gjalla pa i zbatuar dispozitat nga sfera e mjekësisë së veterinarisë në të gjitha fazat e prodhimit dhe të qarkullimit (neni 59, paragrafi (1), alineja 1);

9) kryen transportin e kafshëve me mjete të transportit të cilat nuk i plotësojnë kushtet e përcaktuara në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë (neni 59, paragrafi (1), alineja 2);

10) nuk i ruan certifikatat shëndetësore ose dokumentet të cilat i përcjellin kafshët në periudhë prej tre vjetësh, dhe të njëtat nuk i jep për shqyrtim me kërkesë nga ana e organit kompetent (neni 76, paragrafi (3));

11) nuk merr pjesë në sistemin për mbikëqyrje (neni 64, paragrafi (3));

12) nuk i ndërmerr të gjitha masat e domosdoshme për kryerjen e kontrollit të rregullt të brendshëm që prodhimet dhe nus-prodhimet e kafshëve të cilat i prodhon t'i kënaqin kërkesat e përcaktuara të veterinarisë (neni 66, paragrafi (1));

13) nuk siguron dokumentacionin i cili do ta përcjellë dërgesën (neni 66, paragrafi (3));

14) nuk i regjistron të dhënat në regjistër ose në bazën e të dhënave dhe të njëtat nuk i ruan së paku tre vjet (neni 73, paragrafi 3);

15) përdor mjete transportuese për transportin e kafshëve të gjalla të cilat nuk janë lejuar nga ana e organit kompetent dhe nuk i plotësojnë kushtet për pëlqim (neni 74, paragrafi (1));

16) dërgesa e kafshëve, në kohën nga lëshimi i stallës ose qendrës së grumbullimit prej nga rrjedhin të njëtat, e deri te arritja e destinacionit të saj, vjen në kontakt me kafshë me status shëndetësor të ndryshëm (neni 74, paragrafi (3));

17) kryen transportin pa qenë i regjistruar ose mjetet e transportit të kafshëve nuk janë të regjistruara nga ana e organit kompetent dhe nuk i plotësojnë kushtet e caktuara (neni 76, paragrafi (1));

18) nuk mbajnë evidencë ose të njëtën nuk e paraqesin për shqyrtim me kërkesë të organit kompetent (neni 76, paragrafi (2) dhe (3)); dhe

19) nuk i plotëson kushtet për karantinë të kafshëve të importuara (neni 80).

(2) Gjобë në shumë prej 500 deri në 2 000 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet personit пërgjegjës te personi juridik për kundërvajtjen nga paragrafi 1 i këtij neni edhe nëse nuk i vendos në izolim kafshët e sëmura ose të dyshimta (neni 50, paragrafi (3));

(3) Gjобë në shumë prej 250 deri në 2 000 euro me kundërvlerë me denarë, do t'i kumtohet personit fizik për kundërvajtjen nga paragrafi 1 i këtij neni, si dhe për:

1) kryerjen e pllenimit të kafshëve të cilat nuk janë pronë e tij (neni 31), dhe

2) nuk i izolon kafshët e sëmura ose të dyshuara (neni 50, paragrafi 3).

(4) Për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni, përvеç gjобës, personit juridik do t'i kumtohet masë e veçantë për kundërvajtje - marrje e kafshëve, prodhimeve dhe lëndëve të para dhe do t'i kumtohet sanksion për kundërvajtje - ndalim për kryerjen e aktivitetit në kohëzgjatje prej së paku tri ditësh deri në më së shumti 30 ditë.

(5) Për kundërvajtjen nga paragrafi 1 i këtij neni përvеç gjобës, personit пërgjegjës te personi juridik do t'i kumtohet masë e veçantë për kundërvajtje - marrje e kafshëve, prodhimeve dhe lëndëve të para dhe do t'i kumtohet sanksion për kundërvajtje për kryerjen e profesionit ose detyrës së tij në kohëzgjatje prej së paku tri ditësh deri në më së shumti 15 ditë.

(6) Për kundërvajtjen nga paragrafi 1 i këtij neni përvеç gjобës, personit fizik do t'i kumtohet masë e veçantë, marrje e kafshëve, prodhimeve dhe lëndëve të para dhe do t'i kumtohet sanksion për kundërvajtje, ndalim i kryerjes së veprimtarisë në kohëzgjatje prej së paku tri ditësh deri në më së shumti 15 ditë.

Neni 111

Kundërvajtjet

(1) Gjобë në shumë prej 500 deri në 1 800 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet personit juridik për kundërvajtje, nëse:

1) në formë të shkruar nuk e njofton me kohë Inspeksionin e veterinarisë së kalimit kufitar për kohën kur pritet të arrijnë kafshët, prodhimet dhe nus-prodhimet e kafshëve, 24 orë më parë (neni 84);

2) kryen eksport të sërishëm pa e njoftuar Inspeksionin e veterinarisë së kalimit kufitar për mbarimin e pritit të eksportit të sërishëm, dhe nuk i dorëzon dokumentet 24 orë më parë (neni 89 paragrafi (2));

(2) Gjобë në shumë prej 200 deri në 1 000 euro me kundërvlerë në denarë, personit пërgjegjës te personi juridik, do t'i kumtohet për kundërvajtje nga paragrafi 1 i këtij neni.

(3) Gjобë në shumë prej 50 deri në 200 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet personit fizik për kundërvajtjen nga paragrafi 1 i këtij neni.

(4) Për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni përvеç gjобës, personit juridik do t'i kumtohet masë e veçantë për kundërvajtje - marrje e kafshëve, prodhimeve dhe lëndëve të para dhe do t'i kumtohet sanksion për kundërvajtje - ndalim për kryerjen e veprimtarisë në periudhë me kohëzgjatje prej së paku tri ditësh deri në më së shumti 30 ditë.

(5) Për kundërvajtjen nga paragrafi 1 i këtij neni përvеç gjобës, personit пërgjegjës te personi juridik do t'i kumtohet masë e veçantë për kundërvajtje - marrje e kafshëve, prodhimeve dhe lëndëve të para dhe do t'i kumtohet sanksion për kundërvajtje - ndalim për kryerjen e veprimtarisë në kohëzgjatje prej së paku tri ditësh deri në më së shumti 15 ditë.

(6) Për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni përvеç gjобës, personit fizik do t'i kumtohet edhe masë e veçantë për kundërvajtje - marrje e kafshëve, prodhimeve dhe lëndëve të para dhe do t'i kumtohet sanksion për kundërvajtje - ndalim për kryerjen e veprimtarisë në kohëzgjatje prej së paku tri ditësh deri në më së shumti 15 ditë.

KREU IX

Dispozitat kalimtare dhe përfundimtare

Neni 112

Harmonizimi i punës

(1) Me ditën e fillimit të zbatimit të këtij ligji:

1) mjekët e mjekësisë së veterinarisë të punësuar në Drejtorinë për veterinarin, të cilët e kanë dhënë provimin profesional në pajtim me neni 107 të Ligjit për shëndetësinë e veterinarisë ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 28/1998), marrin titullin veterinarë zyrtarë; dhe

2) mjekët e mjekësisë së veterinarisë të cilët kanë dhënë provimin profesional në pajtim me nenin 107 të Ligjit për shëndetësinë e veterinarisë ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 28/1998) ndërsa nuk janë të punësuar në Drejtorinë e veterinarisë mund të emërohen si veterinarë të autorizuar nga ana e organit kompetent.

(2) Personat nga paragrafi (1), pika 2 i këtij neni për të marrë të drejtën e emërimit si veterinarë të autorizuar janë të detyruar t'i plotësojnë kushtet nga neni 17 i këtij ligji, në afat prej 1 viti nga dita e hyrjes në fuqi e rregullores nga neni 17 i këtij ligji.

(3) Personat ekzistues juridikë, fizikë dhe subjektet tjera të cilët kanë kryer aktivitete nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë dhe/ose të cilëve u është kryer kontrolli veteriner-sanitar dhe klontrolli në pajtim me Ligjin për shëndetësi të veterinarisë ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 28/1998) dhe dispozitat e miratuara në bazë të të njëjtit deri në fillimin e zbatimit të këtij ligji, janë të detyruar ta përshtasin punën e tyre dhe të reregjistrohen në pajtim me dispozitat e këtij ligji, në afat prej 1 viti nga e dita e fillimit të këtij ligji.

(4) Personat ekzistues juridikë dhe fizikë dhe subjektet tjera të cilët kanë kryer aktivitete nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë publike, mirëqenia e kafshëve dhe nus-prodhimeve me origjinë shtazore deri në fillimin e zbatimit të këtij ligji, janë të detyruar ta përshtasin punën e tyre në pajtim me ligjet e veçanta nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë publike, mirëqenia e kafshëve dhe nus-prodhimeve me origjinë shtazore.

Neni 113

Harmonizimi i punës i Odës së Veterinarisë

Oda e Veterinarisë vazhdon të punojë në pajtim me kompetencat e konfirmuara me këtë ligj dhe do ta përshtatë punën e vet në afat prej 1 viti nga dita e fillimit të zbatimit të këtij ligji, ndërsa statusin do ta miratojë në afat prej gjashtë muajsh nga dita e fillimit të zbatimit të këtij ligji.

Neni 114

Periudha kalimtare për kryerjen e punëve të LRK

Në periudhë prej pesë vitesh nga fillimi i zbatimit të këtij ligji punët e Laboratorit referent kombëtar të konfirmuara me këtë ligj do t'i kryejë Fakulteti për mjekësinë e veterinarisë - Shkup.

Neni 115

Zbatimi i kufizuar

Dispozitat nga neni 77 i këtij ligji do të zbatohen në periudhë prej tre vjetësh nga dita e fillimit të zbatimit të këtij ligji.

Neni 116

Afati për miratimin e akteve

(1) Dispozitat nënligjore të cilat dalin nga ky ligj do të miratohen më së voni në afat prej dy vjetësh nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

(2) Deri në miratimin e dispozitave nga paragrafi (1) i këtij neni do të zbatohen dispozitat të cilat kanë qenë në fuqi deri në ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Neni 117

Pushimi i vlefshmërisë

Me ditën e fillimit të zbatimit të këtij ligji pushon të jetë në fuqi Ligji për shëndetësi veterinarë ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 28/98), përveç dispozitave që kanë të bëjnë me ushqimin e kafshëve.

Neni 118

Hyrja në fuqi

Ky ligj hyn në fuqi ditën e tetë nga dita e shpalljes në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë", ndërsa do të zbatohet nga 1 janari 2008.

1491.

Врз основа на член 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З**ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА КЛАСИФИЦИРАНИ ИНФОРМАЦИИ**

Се прогласува Законот за изменување и дополнување на Законот за класифицирани информации, што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 6 септември 2007 година.

Бр. 07-3837/1
6 септември 2007 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Љубиша Георгиевски, с.р.

ЗАКОН**ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА КЛАСИФИЦИРАНИ ИНФОРМАЦИИ**

Член 1

Во Законот за класифицирани информации ("Службен весник на Република Македонија" број 9/2004), во членот 4 по зборот "договори" се додаваат зборовите: "за вршење инспекциски надзор на спроведувањето на одредбите на овој закон и другите прописи од областа на класифицираните информации".

Член 2

Во членот 5 став 1 по точката 11 се додава нова точка 12, која гласи:

"12. "Корисник на класифицирана информација" е правно или физичко лице кое има потреба за пристап до класифицирани информации заради извршување на функцијата, службените задачи или дејноста и кое има безбедносен сертификат;"

Точките 12, 13, 14 и 15 стануваат точки 13, 14, 15 и 16.

Член 3

Во членот 62 став 2 по алинејата 10 се додава нова алинеја 11, која гласи:

" - врши инспекциски надзор на спроведувањето на одредбите на овој закон и другите прописи од областа на класифицираните информации;"

Алинејата 11 станува алинеја 12.

Член 4

Во членот 70 став 1 зборовите: "Генерален инспектор за безбедност на класифицирани информации (во натамошниот текст: Генерален инспектор)" се заменуваат со зборот "Дирекцијата".

Ставовите 2 и 3 се бришат.

Член 5

Членот 71 се менува и гласи:

"За вршење инспекциски надзор, во државните органи, трговските друштва, јавните претпријатија, установите и службите од значење за заштитата, користењето и меѓународната размена на класифицираните информации и други правни и физички лица, директорот на Дирекцијата овластува лица вработени во Дирекцијата, како инспектори за безбедност на класифицирани информации (во натамошниот текст: инспектори).

Инспекторите, кои го вршат инспекцискиот надзор, покрај општите услови за вработување, потребно е да ги исполнуваат и следниве посебни услови:

- да имаат високо образование и
- работно искуство од најмалку пет години во областа на безбедноста на класифицираните информации."

Член 6

Во членот 72 став 1 алинеја 1 зборовите: "остваруваат увид" се заменуваат со зборовите: "вршат надзор".

Во алинејата 2 по зборот "предлагаат" се додаваат зборовите: "и преземаат".

Член 7

По членот 72 се додаваат три нови члена 72-а, 72-б и 72-в, кои гласат:

"Член 72-а

Службеното својство на инспекторот, се докажува со легитимација.

При вршењето на инспекцискиот надзор, инспекторите се должни да се легитимираат.

Легитимацијата од ставот 1 на овој член ја издава и одзема директорот на Дирекцијата.

Образецот, формата и содржината на легитимацијата, како и начинот и постапката за нејзино издавање и одземање, со правилник ги пропишува директорот на Дирекцијата.

Член 72-б

Заради вршење на инспекциски надзор, државните органи, трговските друштва, јавните претпријатија, установите и службите од посебно значење за заштитата, користењето и меѓународната размена на класифицираните информации, како и други правни и физички лица се должни да овозможат непречено вршење на надзорот од областа на безбедноста на класифицираните информации.

При вршењето на инспекцискиот надзор, инспекторите имаат право на пристап и увид секаде каде што сметаат дека е неопходно, во секое време и без најава, на простории и деловни простории, средства, уреди и инсталации во сопственост на Република Македонија и во приватна сопственост и имаат право да ја разгледаат пропишаната документација, на правното односно физичкото лице, да вршат увид во објекти, средства уреди и инсталации, системи, проекти и планови од важност за јавната безбедност, одбраната, надворешните работи, безбедносни, разузнавачки и контраразузнавачки материјали и документи, научно-истражувачки и технолошки, економски и финансиски работи од значење за Република Македонија.

За вршење на работите од ставот 2 на овој член во станбени простории, инспекторите се должни да обезбедат судски налог.

При вршењето на инспекцискиот надзор, инспекторите можат да побараат присуство на овластено лице од органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на полициските работи, заради нивна заштита.

Член 72-в

Ако при вршењето на инспекцискиот надзор, инспекторот утврди недостатоци од аспект на безбедност на класифицираните информации, ќе донесе решение со кое ќе нареди отстранување на утврдените недостатоци во определен рок.

Против решението од ставот 1 на овој член, може да се поднесе жалба до директорот на Дирекцијата, во рок од осум дена од денот на приемот на решението.

Директорот на Дирекцијата е должен во рок од осум дена од денот на приемот на жалбата од ставот 2 на овој член, да донесе решение по поднесената жалбата.

Решението на директорот на Дирекцијата по жалбата е конечно.

Против конечното решение, странката може да поднесе тужба за поведување спор пред Управниот суд во рок од 15 дена од денот на приемот на решението од ставот 4 на овој член."

Член 8

Во членот 73 став 1 зборовите: "Генерален инспектор" се заменуваат со зборовите: "директорот на Дирекцијата".

Ставот 3 се менува и гласи:

"Ако при вршење на надзор инспекторот утврди повреда на закон и други прописи кои претставуваат прекршок, поднесува барање за поведување на прекршочна постапка. Барањето за поведување на прекршочна постапка се доставува до Комисијата за одлучување по прекршок (во натамошниот текст: Комисијата) формирана од директорот на Дирекцијата."

Ставот 4 се брише.

Член 9

По членот 73 се додаваат седум нови члена 73-а, 73-б, 73-в, 73-г, 73-д, 73-ѓ и 73-е, кои гласат:

"Член 73-а

Комисијата од членот 73 став 3 на овој закон е составена од три члена од кои два члена со високо образование и најмалку пет години работно искуство од областа на безбедност на класифицираните информации и еден член дипломиран правник со положен правосуден испит и работно искуство од најмалку пет години.

Директорот со правилник го пропишува начинот на работата на Комисијата.

Член 73-б

Ако инспекторот утврди дека во употреба се наоѓаат уреди, технички средства, инсталации и системи кои не одговараат на пропишаните безбедносни стандарди и критериуми за заштита на класифицирани информации, со решение ќе нареди забрана на нивна употреба и нивно отстранување.

Член 73-в

Ако инспекторот при вршењето на надзорот утврди дека постои непосредна опасност од нарушување на безбедноста на објектите или просториите, документите, опремата, системите и лицата во безбедносниот појас, безбедносната зона или административната зона, со решение ќе нареди забрана за користење на просторот, објектот или дел од објектот.

Член 73-г

Заради извршувањето на решението од членовите 73-б и 73-в на овој закон, инспекторот ќе изврши запечатување на предметниот објект или простории.

Запечатувањето од ставот 1 на овој член се означува со жиг на Дирекцијата.

Содржината и формата на жигот, како и начинот на запечатување, со правилник ги пропишува директорот на Дирекцијата.

Член 73-д

По отстранување на утврдените недостатоци, поради кои е изречена мерката забрана, а по писмено барање на субјектот на кој му е изречена мерката, инспекторот ќе изврши отпечатување.

Член 73-ѓ

Во вршењето на надзорот во примената на одредбите на овој закон и другите прописи од областа на безбедноста на класифицираните информации, инспекторите можат да наредат преземање на следниве мерки:

1) демонтирање, преместување или отстранување на опрема, уреди, инсталации и системи со кои се загрозува безбедноста на класифицираните информации;

2) определување на безбедносен појас, безбедносни зони и административни зони околу објектот, просторот или просторијата во објектот во кој се ракува или се чуваат класифицирани информации;

3) поставување на безбедносна информатичко-комуникациска опрема, системи и инсталации за безбедност на класифицираните информации;

4) преместување или отстранување на лица без соодветен безбедносен сертификат или без соодветна дозвола за пристап во безбедносен појас околу објектот и од безбедносни и административни зони во објектот во кој се ракува или се чуваат класифицирани информации;

5) преместување или отстранување на возила без соодветна дозвола за пристап во безбедносен појас околу објектот и во административни зони во објектот во кој се ракува или се чуваат класифицирани информации;

6) изработка на интерни акти за проценка на безбедносниот ризик за класифицирани информации и за нивна заштита во случај на вонредни околности;

7) ажурирање и корекција на евиденциите на класифицирани информации и нивно отстранување и уништување;

8) обезбедување на пропишани услови за распоредување, распространување и пренос на класифицирани информации и

9) забрана за прием, ракување, отстапување и чување на класифицирани информации.

Член 73-е

Ако при вршењето на надзорот инспекторот смета дека повредата на прописите претставува кривично дело, должен е веднаш да го извести директорот на Дирекцијата заради покренување постапка пред надлежниот орган."

Член 10

Насловот на Главата седум "Казнени одредби" се менува и гласи: "Прекршочни одредби".

Член 11

Членот 74 се менува и гласи:

"Глоба во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на физичко лице - корисник на класифицирана информација, ако:

- не ги преземе потребните активности за прием, обработка, утврдување на корисниците и не изврши распоредување и проследување на класифицираните информации до нив, согласно со одредбите на членот 22 ставови 2 и 3 на овој закон,

- не ги спроведе мерките за административна, физичка, информатичка и индустриска безбедност на класифицираните информации, како и за безбедност на лицата корисници на класифицираните информации, согласно со одредбите на членовите 25 до 29 на овој закон,

- не постапува со класифицираните информации, согласно со одредбите од членот 54 став 1 на овој закон,

- не извести за престанок на исполнетост на некој од условите врз основа на кои е издаден безбедносен сертификат, согласно со одредбите од членот 54 став 1 на овој закон и

- го попречува вршењето на инспекцискиот надзор согласно со членот 72-б на овој закон."

Член 12

По членот 74 се додаваат два нови члена 74-а и 74-б, кои гласат:

"Член 74-а

Глоба во износ од 1.000 до 1.500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на овластеното лице од членот 61 став 3 на овој закон, ако:

- не ги преземе мерките за административна, физичка, информатичка и индустриска безбедност на класифицираните информации, како и за безбедност на лицата корисници на класифицирани информации, согласно со одредбите на членовите 25 до 29 од овој закон,

- овозможи добивање безбедносен сертификат на лицето кое во барањето до Дирекцијата за издавање на безбедносен сертификат навело неточни податоци во безбедносниот прашалник или доставило несоодветни документи пропишани во членовите 38 и 39 на овој закон,

- не постапува со класифицираните информации, согласно со одредбите на членот 54 став 1 на овој закон,

- не извести за престанок на исполнетост на некој од условите врз основа на кои е издаден безбедносен сертификат, согласно со одредбите на членот 54 став 1 на овој закон и

- го попречува вршењето на инспекцискиот надзор согласно со одредбите на членот 72-б на овој закон.

Член 74-б

Глоба во износ од 1.500 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на одговорното лице, ако:

- не преземе мерки за административна, физичка, информатичка и индустриска безбедност, како и за безбедност на лицата, согласно со одредбите на членовите 25 до 29 на овој закон,

- го попречува вршењето на инспекцискиот надзор согласно со одредбите на членот 72-б на овој закон и

- не постапи по предложените мерки и рокови за отстранување на недостатоците и неправилностите, констатирани од страна на инспекторот за безбедност на класифицирани информации, согласно со членот 73 став 2 на овој закон."

Член 13

Членот 75 се менува и гласи:

"Глоба во износ од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правното лице, ако:

- го попречува вршењето на инспекцискиот надзор согласно со одредбите на членот 72-б на овој закон и

- не постапи по предложените мерки и рокови за отстранување на недостатоците и неправилностите, констатирани и доставени од страна на инспектор за безбедност на класифицирани информации, согласно со членот 73 став 2 на овој закон."

Член 14

По членот 75 се додаваат два нови члена 75-а и 75-б, кои гласат:

"Член 75-а

Глоба во износ од 1.500 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правното лице - корисник на класифицирани информации, ако не ги преземе потребните активности за прием,

обработка, утврдување на корисниците и не изврши распоредување и проследување на класифицираните информации до нив, согласно со одредбите на членот 22 ставови 2 и 3 на овој закон.

Член 75-б

Глоба во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правното лице- корисник на класифицирани информации, ако:

- не преземе мерки за административна, физичка, информатичка и индустриска безбедност на класифицираните информации, како и за безбедност на лицата корисници на класифицираните информации, согласно со одредбите на членовите 25 до 29 на овој закон,

- при поднесување на барање за издавање на безбедносен сертификат приложи докази кои не соодветствуваат со реалните финансиски и економски услови на правното лице согласно со членот 40 став 2 на овој закон,

- не извести за престанок на исполнетост на некој од условите врз основа на кои е издаден безбедносен сертификат, согласно со одредбите на членот 54 став 1 од овој закон,

- не обезбеди услови за заштита на класифицираните информации согласно со членот 61 став 1 на овој закон и

- го попречува извршувањето на инспекцискиот надзор согласно со одредбите на членот 72-б од овој закон."

Член 15

По членот 76 се додаваат два нови члена 76-а и 76-б, кои гласат:

"Член 76-а

Комисијата од членот 73 став 3 на овој закон, по спроведената прекршочна постапка, изрекува прекршочни санкции за сторен прекршок утврден во членовите 74, 74-а 74-б и 75-а на овој закон.

Член 76-б

Ако инспекторот утврди дека е сторен прекршок, пред поднесување на барањето за прекршочна постапка е должен на сторителот на прекршокот да му предложи постапка за порамнување, согласно со Законот за прекршоците."

Член 16

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија".

LIGJ

PËR NDRYSHIMIN DHE PLOTËSIMIN E LIGJIT PËR INFORMATAT E KLASIFIKUARA

Neni 1

Në Ligjin për informatat e klasifikuara ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 9/2004), në nenin 4 pas fjalës "marrëveshje" shtohen fjalët: "për kryerjen e mbikëqyrjes inspektuese ndaj zbatimit të dispozitave të këtij ligji dhe dispozitave tjera nga sfera e informatave të klasifikuara".

Neni 2

Në nenin 5, paragrafi 1, pas pikës 11 shtohet pika e re si vijon:

"12. "Shfrytëzues i informatës së klasifikuar" është personi juridik ose fizik i cili ka nevojë për qasje të informatat e klasifikuara për shkak të kryerjes së funksionit, detyrave zyrtare ose veprimtarisë dhe i cili ka certifikatë të sigurisë".

Pikat 12, 13, 14 dhe 15 bëhen pika 13, 14, 15 dhe 16.

Neni 3

Në neni 62 paragrafi 2, pas alinesë 10 shtohet aline e re 11, si vijon:

"- kryen mbikëqyrjen inspektuese ndaj zbatimit të dispozitave të këtij ligji dhe dispozitave tjera nga sfera e informatave të klasifikuara;"

Alineja 11 bëhet aline 12.

Neni 4

Në nenin 70, paragrafi 1, fjalët: "Inspektori i përgjithshëm për sigurinë e informatave të klasifikuara" (në tekstin e mëtejme: Inspektori i përgjithshëm), zëvendësohen me fjalën: "Drejtoria".

Paragrafët 2 dhe 3 shlyhen.

Neni 5

Neni 71 ndryshohet si vijon:

"Për kryerjen e mbikëqyrjes inspektuese në organet shtetërore, shoqëritë tregtare, ndërmarrjet publike, institucionet dhe shërbimet me rëndësi për mbrojtjen, shfrytëzimin, këmbimin ndërkombëtar të informatave të klasifikuara dhe personave tjerë juridikë dhe fizikë, drejtori i Drejtorisë autorizon persona të punësuar në Drejtori, si inspektor për sigurimin e informatave të klasifikuara (në tekstin e mëtejme: inspektorë).

Inspektorët, të cilët e kryejnë mbikëqyrjen inspektuese, krahas kushteve të përgjithshme për punësim, është e nevojshme t'i plotësojnë edhe kushtet e veçanta në vijim:

- të kenë arsim sipëror, dhe

- përvojë pune së paku pesë vjet në sferën e sigurisë së informatave të klasifikuara".

Neni 6

Në nenin 72, paragrafin 1, alineja 1, fjalët: "realizojnë shikim" zëvendësohen me fjalët: "bëjnë mbikëqyrje".

Në alinenë 2 pas fjalës "propozojnë" shtohen fjalët: "dhe ndërmarrin".

Neni 7

Pas nenit 72 shtohen tre nene të reja 72-a, 72-b dhe 72-v si vijojnë:

„Neni 72-a

Cilësia zyrtare e inspektorit, dëshmohet me legjitimacion.

Gjatë kryerjes së mbikëqyrjes inspektuese, inspektorët janë të detyruar të legjitimohen.

Legjitimacionin nga paragrafi 1 i këtij neni e lëshon dhe e tërheq drejtori i Drejtorisë.

Formularin, formën dhe përmbajtjen e legjitimacionit, si dhe mënyrën dhe procedurën për lëshimin dhe tërheqjen, me rregullore e përcakton drejtori i Drejtorisë.

Neni 72-b

Për shkak të kryerjes së mbikëqyrjes inspektuese, organet shtetërore, shoqëritë tregtare, ndërmarrjet publike, institucionet dhe shërbimet me rëndësi për mbrojtjen, shfrytëzimin dhe këmbimin ndërkombëtar të informatave të klasifikuara dhe personave tjerë juridikë dhe fizikë janë të obliguar të mundësojnë kryerjen pa pengesa të mbikëqyrjes nga lëmi i sigurisë së informatave të klasifikuara.

Gjatë kryerjes së mbikëqyrjes inspektuese, inspektorët kanë të drejtë për qasje dhe shikim çdo kund ku mendojnë se është e domosdoshme, në secilën kohë dhe pa paralajmërim, në lokale dhe lokale afariste, mjete, aparate dhe instalime në pronësi të Republikës së Maqedonisë edhe në pronësi private edhe kanë të drejtë ta shikojnë dokumentacionin e përcaktuar, të personit juridik, respektivisht personit fizik, të bëjnë shikim në objekte, mjete, aparate dhe instalime, sisteme, projekte dhe plane me rëndësi për sigurinë publike, mbrojtjen, punët e jashtme, materialet dhe dokumentet e zbulimit dhe

kundërzbulimit, punët shkencore-hulumtuese dhe teknologjike, ekonomike dhe financiare me rëndësi për Republikën e Maqedonisë.

Për kryerjen e punëve nga paragrafi 2 i këtij neni në lokale banimi, inspektorët janë të detyruar të sigurojnë urdhëresë gjyqësore.

Gjatë kryerjes së mbikëqyrjes inspektuese, inspektorët mund të kërkojnë prezencën e personit të autorizuar nga organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i punëve policore, për shkak të mbrojtjes së tyre.

Neni 72-v

Nëse gjatë kryerjes së mbikëqyrjes inspektuese, inspektorit konfirmon mangësi nga aspekti i sigurisë së informatave të klasifikuara, do të miratojë aktvendim me të cilin do të urdhërojë mënjanimin e mangësive të konfirmuara në afatin e caktuar.

Kundër aktvendimit nga paragrafi 1 i këtij neni, mund t'i parashtrohet ankesë drejtorit të Drejtorisë, në afat prej tetë ditësh nga dita e pranimit të aktvendimit.

Drejtori i Drejtorisë është i obliguar që në afat prej tetë ditësh nga dita e pranimit të ankesës nga paragrafi 2 i këtij neni, të miratojë aktvendim ndaj ankesës së parashtuar.

Aktvendimi i drejtorit të Drejtorisë ndaj ankesës është përfundimtar.

Kundër aktvendimit përfundimtar pala mund të parashtrojë ankesë për ngritjen e kontestit para Gjykatës Kushtetuese në afat prej 15 ditësh nga pranimi i aktvendimit nga paragrafi 4 i këtij neni."

Neni 8

Në nenin 73 paragrafi 1, fjalët: "Inspektor i përgjithshëm", zëvendësohen me fjalët: "Drejtori i Drejtorisë".

Paragrafi 3, ndryshon si vijon:

Nëse gjatë kryerjes së mbikëqyrjes inspektorit konfirmon shkeljen e ligjit dhe të dispozitave tjera të cilat paraqesin kundërvajtje, parashtrohet kërkesë për ngritjen e procedurës për kundërvajtje. Kërkesa për ngritjen e procedurës për kundërvajtje i dërgohet Komisionit për vendosje për kundërvajtje, (në tekstin e mëtejshëm: Komisioni) i formuar nga drejtori i Drejtorisë."

Paragrafi 4 shlyhet.

Neni 9

Pas nenit 73 shtohen edhe shtatë nene të reja 73-a, 73-b, 73-v, 73-g dhe 73-d, 73-gj dhe 73-e, si vijojnë:

"Neni 73-a

Komisioni nga neni 73, paragrafi 3 i këtij ligji përbëhet prej tre anëtarësh nga të cilët dy anëtarë me arsim sipëror dhe së paku 5 vjet përvojë pune nga lëmi i sigurimit të informatave të klasifikuara dhe një anëtar jurist i diplomuar me provimin e dhënë të jurisprudencës dhe me së paku pesë vjet përvojë pune.

Drejtori me rregullore e përcakton mënyrën e punës së Komisionit.

Neni 73-b

Nëse inspektorit konfirmon se në përdorim gjenden aparate, mjete teknike, instalime dhe sisteme që nuk u përgjigjen standardeve të përcaktuara të sigurisë dhe kriterëve për mbrojtjen e informatave të klasifikuara, me aktvendim do të urdhërojë ndalimin e përdorimit të tyre dhe mënjanimin e tyre.

Neni 73-v

Nëse inspektorit gjatë kryerjes së mbikëqyrjes konfirmon se ekziston rrezik i drejtpërdrejtë i çrregullimit të sigurisë së objekteve ose lokaleve, dokumenteve, pajisjes, sistemeve dhe personave në brezin e sigurisë, zona siguruese ose zonën administrative, me aktvendim do të urdhërojë ndalimin e shfrytëzimit të lokalit, objektit ose të një pjese të objektit.

Neni 73-g

Për shkak të zbatimit të aktvendimit nga neni 73-b dhe 73-v të këtij ligji, inspektori do të bëjë vulosjen e objektit lëndor ose të lokaleve.

Vulosja nga paragrafi 1 i këtij neni, shënohet me vulën e Drejtorisë.

Përbajtjen dhe formën e vulës, si dhe mënyrën e vulosjes, i përcakton me rregullore drejtorit i Drejtorisë.

Neni 73-d

Pas mënjanimi të mangësive të konfirmuara, për shkak të së cilave është shqiptuar masa e ndalimit, e pas kërkesës me shkrim të subjektit të cilit i është shqiptuar masa, inspektori do të bëjë vulosjen.

Neni 73-gj

Në kryerjen e mbikëqyrjes ndaj zbatimit të dispozitave të këtij ligji dhe dispozitave tjera nga lëmi i sigurisë së informacioneve të klasifikuara, inspektorët mund të urdhërojnë marrjen e masave si vijon:

1) demontim, zhvendosje ose mënjanim i pajisjes, aparateve, instalimeve dhe sistemeve me të cilat rrezikohet siguria e informacioneve të klasifikuara;

2) përcaktim i brezit sigurues, zonave të sigurisë dhe zonave administrative rreth objektit, hapësirës ose lokalit në objektin në të cilin përdoren ose ruhen informacionet e klasifikuara;

3) vendosja e pajisjes siguruese informatike-komunikuese, sistemeve dhe instalimeve për sigurimin e informatave të klasifikuara;

4) zhvendosja ose mënjanimi i personave pa certifikatë përkatëse të sigurisë ose pa leje përkatëse për qasje në brezin e sigurisë rreth objektit dhe nga zonat e sigurisë dhe administrative në objektin në të cilin përdoren ose ruhen informacionet e klasifikuara;

5) zhvendosja ose mënjanimi i automjeteve pa leje përkatëse për qasje në brezin e sigurisë rreth objektit dhe në zonat administrative në objektin në të cilin përdoren ose ruhen informacionet e klasifikuara;

6) përpunimi i akteve të brendshme për vlerësim e rrezikut sigurues për informacionet e klasifikuara dhe për mbrojtjen e tyre në rast të rrethanave të jashtëzakonshme;

7) azhurnimi dhe korrigjimi i evidencave të informacioneve të klasifikuara dhe mënjanimi dhe zhdukja e tyre;

8) sigurimi i kushteve të përcaktuara për ndarjen, shpërndarjen dhe bartjen e informacioneve të klasifikuara; dhe

9) ndalimi për pranim, përdorim, kalim dhe ruajtje të informacioneve të klasifikuara.

Neni 73-e

Nëse gjatë kryerjes së mbikëqyrjes inspektori konsideron se shkelja e dispozitave paraqet vepër penale, është i detyruar që menjëherë ta lajmërojë drejtorin e Drejtorisë për shkak të ngritjes së procedurës para organit kompetent.”

Neni 10

Titulli i kreut shtatë “Dispozita ndëshkimore” ndryshon si vijon: “Dispozita për kundërvajtje”

Neni 11

Neni 74 ndryshon si vijon:

“Gjobë në shumë prej 500 deri në 1 000 euro me kundërvlerë në denarë do t’i shqiptohet për kundërvajtje personit fizik-shfrytëzues i informacionit të klasifikuar, nëse:

- nuk i ndërmeret aktivitetet e nevojshme për pranimin, përpunimin, konfirmimin shfrytëzuesve dhe nuk bën ndarjen dhe përcjelljen e informatave të klasifikuara deri te ata, në pajtim me dispozitat e nenit 22 paragrafi 2 dhe 3 të këtij ligji;

- nuk i zbaton masat për siguri administrative, fizike, informatike dhe industriale të informatave të klasifikuara, si dhe për siguri të personave shfrytëzues të informatave të klasifikuara, në pajtim me dispozitat të nenit 25 deri në 29 të këtij ligji;

- nuk vepron me informatat e klasifikuara, në pajtim me dispozitat e nenit 54, paragrafi 1 i këtij ligji;

- nuk lajmëron për pushimin e plotësimit të ndonjërit prej kushteve në bazë të së cilave është lëshuar certifikata e siguruar, në pajtim me dispozitat nga neni 54 paragrafi 1 të këtij ligji, dhe

- e pengon kryerjen e mbikëqyrjes inspektuese në pajtim me nenin 72-b të këtij ligji.”

Neni 12

Pas nenit 74 shtohen edhe dy nene të reja 74-a dhe 74-b, si vijojnë:

“Neni 74-a

Gjobë në shumë prej 1 000 deri në 1 500 euro me kundërvlerë në denarë do t’i shqiptohet për kundërvajtje personit të autorizuar nga neni 61 paragrafi 3 të këtij ligji, nëse:

- nuk i ndërmeret masat për siguri administrative, fizike, informatike dhe industriale të informatave të klasifikuara, si dhe sigurinë e personave shfrytëzues të informatave të klasifikuara, në pajtim me dispozitat e nenit 25 deri në 29 të këtij ligji;

- mundëson marrjen e certifikatës e sigurisë personit i cili në kërkesën e Drejtorisë për dhënie e certifikatës së sigurisë ka futur të dhëna të pasakta në pyetësorin sigurues ose ka futur dokumente jo adekuate të përcaktuara në nenin 38 dhe 39 të këtij ligji;

- nuk vepron me informatat e klasifikuara, në pajtim me dispozitat të nenit 54 paragrafi 1 të këtij ligji;

- nuk i lajmëron pushimin e plotësimit të ndonjërit prej kushteve në bazë të së cilave është dhënë certifikata e sigurisë, në pajtim me dispozitat nga neni 54 paragrafi 1 të këtij ligji, dhe

- e pengon kryerjen e mbikëqyrjes inspektuese në pajtim me dispozitat nga neni 72-b të këtij ligji.

Neni 74-b

Gjobë në shumë prej 1 500 deri në 2 000 euro me kundërvlerë në denarë do t’i shqiptohet për kundërvajtje personit përgjegjës, nëse:

- nuk ndërmeret masa për siguri administrative, fizike, informatike dhe industriale, si dhe sigurinë e personave, në pajtim me dispozitat nga neni 25 deri në 29 të këtij ligji;

- e pengon kryerjen e mbikëqyrjes inspektuese në pajtim me dispozitat e nenit 72-b të këtij ligji, dhe

- nuk vepron sipas masave dhe afateve të propozuara për mënjanimin e mangësive dhe të parregullsive, të konstatuara nga ana e inspektorit për sigurinë e informacioneve të klasifikuara, në pajtim me nenin 73 paragrafi 2 të këtij ligji.”

Neni 13

Neni 75 ndryshon si vijon:

“Gjobë në shumë prej 2 000 deri në 3 000 euro me kundërvlerë në denarë do t’i shqiptohet për kundërvajtje personit juridik, nëse:

- e pengon kryerjen e mbikëqyrjes inspektuese në pajtim me dispozitat e nenit 72-b të këtij ligji, dhe

- nuk vepron sipas masave dhe afateve të propozuara për mënjanimin e mangësive dhe të parregullsive, të konstatuara dhe të dorëzuara nga ana e inspektorit për sigurinë e informatave të klasifikuara, në pajtim me nenin 73 paragrafi 2 të këtij ligji.”

Neni 14

Pas nenit 75 shtohen edhe dy nene tjera 75-a dhe 75-b, si vijojnë:

“Нени 75-а

Гјобѐ нѐ шумѐ преј 1 500 дерѝ нѐ 2 000 евро ме kundѐрвлерѐ нѐ денарѐ до т’и шqiptohet пѐр kundѐрвajtje personit juridik-shfrytѐзues тѐ информативе тѐ класификуара, нѐсе нук и нѐрмерр активитетет е невојшме пѐр пранѝмѝн, пѐрпунѝмѝн, пѐрцактѝмѝн е шfrytѐзuesve dhe нук бѐн нѐрарѝн dhe пѐрцјеллѝн е информационе тѐ класификуара тек ата, нѐ пajtѝм ме диспозитат нга нени 22 параграфѝ 2 dhe 3 тѐ кѐтѝј лигѝј.

Нени 75-б

Гјобѐ нѐ шумѐ преј 3 000 дерѝ нѐ 5 000 евро ме kundѐрвлерѐ нѐ денарѐ до т’и шqiptohet пѐр kundѐрвajtje personit juridik-shfrytѐзues и информативе тѐ класификуара, нѐсе:

- нук нѐрмерр маса пѐр сигурѝнѐ administrative, fizike, informatike dhe industriale тѐ информативе тѐ класификуара, нѐ пajtѝм ме диспозитат е нени 25 дерѝ 29 тѐ кѐтѝј лигѝј;

- гјатѐ параqtѝjes сѐ кѐркесѝс пѐр dhѝниен е certifikatѝs сигурuese deponon факте сѐ цѝлаве ѐштѐ dhѝнѐ certifikata сигурuese, нѐ пajtѝм ме диспозитат е нени 54 параграфѝ 1 тѐ кѐтѝј лигѝј;

- нук сигурон kushte пѐр mbrojtѝjen е информационе тѐ класификуара нѐ пajtѝм ме нени 61 параграфѝ 1 тѐ кѐтѝј лигѝј, dhe

- е пѝнгон kryerjen е mbikѐqytѝjes inspektuese нѐ пajtѝм ме диспозитат е нени 72-б тѐ кѐтѝј лигѝј.”

Нени 15

Пас нени 76 сhtohen edhe dy нене тѐ реја 76-а dhe 76-б, si vijojnѐ:

“Нени 76-а

Комѝсѝони нга нени 73 параграфѝ 3 тѐ кѐтѝј лигѝј, пас procedurѝs сѐ mbajtur пѐр kundѐрвajtje, shqipton sanksione пѐр kundѐрвajtje пѐр kundѐрвajtje тѐ kryer тѐ пѐрцактуар нѐ нени 74, 74-а, 74-б dhe 75-а тѐ кѐтѝј лигѝј.

Нени 76-б

Нѐсе инспекторѝ конфирмон се ѐштѐ kryer kundѐрвajtje, para параqtѝjes сѐ кѐркесѝс пѐр procedurѐ пѐр kundѐрвajtje, ѐштѐ и дetyruar qѐ kryerѝsit тѐ kundѐрвajtjes т’и propozojѐ procedurѐ пѐр баразѝм, нѐ пajtѝм ме Ligjin пѐр kundѐрвajtjet.”

Нени 16

Ку лигј hyn нѐ фуqѝ дѝтѝн е тетѐ нга дѝта е shpalljes нѐ “Gazetѝн зyrtare тѐ Републикѝс сѐ Маqedонѝс”.

1492.

Врз основа на член 75 ставовѝ 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З
ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА
ЗАШТИТА И БЛАГОСОСТОЈБА НА
ЖИВОТНИТЕ

Се прогласува Законот за заштита и благосостојба на животните, што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 6 септември 2007 година.

Бр. 07-3850/1
6 септември 2007 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Љубиша Георгиевски, с.р.

ЗАКОН
ЗА ЗАШТИТА И БЛАГОСОСТОЈБА
НА ЖИВОТНИТЕ

ГЛАВА I
ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Предмет

Со овој закон се пропишуваат минималните барања за заштита и благосостојба на одредени видови животни во однос на нивното одгледување, чување, грижа и сместување, заштита на животните при фармско држење, заштита и благосостојба на животните за време на транспортот, колењето или убивањето, заштита на куќиња, домашни миленици, животни во зоолошки градини и заштита на животните кои се користат во експериментални или други научни цели.

Член 2

Цели

Целта на овој закон е да се обезбеди:

- животните да бидат третиранѝ на начин кој најдобро одговара на нивните потреби,
- секој кој се грижи за животните да ја штѝти нивната благосостојба, колку што дозволуваат околностите,
- животните неоправдано да не бидат изложени на болка, патење, физичка повреда или страв и
- ефикасен надзор и контрола во спроведувањето на овој закон.

Член 3

Дефинициѝ

(1) Поимите дефинирани во Законот за ветеринарно здравство, се применуваат и во овој закон, доколку со овој закон поинаку не се дефинирани.

(2) Одделни поими употребени во овој закон го имаат следново значење:

1. **„Благосостојба”** е физичка и социјална состојба на животните што се постигнува со исполнување на условите утврдени со овој закон за засегнатите видови животни вклучувајќи, но не ограничувајќи се на сместувањето, животната средина, исхраната, медицинската нега и социјалниот контакт;

2. **“Теле”** е говедо на возраст до шест месеца;

3. **“Говеда”** се сите животни кои припаѓаат на родот говеда (диви или домашни);

4. **“Несилки”** се кокошки од видот Gallus gallus кои ја имаат достигнато зрелоста за несење и се чуваат за производство на јајца кои не се наменети за ведење;

5. **“Гнездо”** е одвоен простор за несење на јајцата, за една кокошка или група на кокошки (групни гнезда), при што составните делови на подот не вклучуваат мрежа од жица која може да дојде во контакт со птиците;

6. **“Губриште”** е кој било дроблив материјал кој им овозможува на несилките да ги задоволат нивните етолошки потреби;

7. **“Употреблива површина”** е површина која е широка најмалку 30 см со пад на подот кој не надминува 14% и со висина од најмалку 45 см. Под употребливи површини не се подразбираат површините наменети за гнездење;

8. **“Свиња”** е животно од видот свиња, од која било возраст, чувани за одгледување или товење;

9. **“Нерез”** е свиња од машки род, по достигнување на полова зрелост, наменет за размножување;

10. **“Назимка”** е свиња од женски род, по достигнување на полова зрелост и пред прасење;

11. **“Маторица”** е свиња од женски род по првото прасење;

12. **“Опрасена маторица”** е свиња од женски род меѓу перинаталниот период до одбивање на прасињата;

13. **“Спрасна маторица”** е маторица во период меѓу одбивањето на прасињата и перинаталниот период;

14. **“Прасе”** е свиња во периодот од раѓањето до одбивањето;

15. **“Одбиено прасе”** е свиња во периодот од одбивање до возраст од десет недели;

16. **“Свиња за одгледување”** е свиња на возраст од десет недели до нејзиното колење или парење;

17. **“Овци”** се сите животни од видот овци, освен овци помлади од шест месеца, кои се сметаат за јагниња;

18. **“Кози”** се сите животни од видот кози, освен кози на возраст под шест месеца, кои се сметаат за јариња;

19. **“Осакатување”** е постапка која се спроведува за цели поинакви од терапевтските и резултира со оштетување или загуби на чувствителни делови од телото или нарушување на интегритетот на коскената структура, предизвикувајќи значителна болка и истощеност;

20. **“Батериски кафезен систем”** е поставеност на кафезите за живина, во еден или повеќе редови, на едно ниво, или катови, сместени во објект, каде што кафезот е затворен простор за една или неколку птици;

21. **“Надзорник”** е лице кое е директно одговорно за благосостојбата на животните и ги придружува истите за време на патувањето;

22. **“Контејнер”** е секоја корпа, кутија, сандак или друга цврста структура која може да се користи за транспорт на животни, а која не е транспортно средство;

23. **“Контролен пункт”** е место каде што патувањето на животните се прекинува за да се одморат, нахранат и напојат;

24. **“Патување”** е целокупниот процес на превоз од местото на поаѓање до местото на крајното одредиште, вклучувајќи го секој растовар, сместување и утовар кои се вршат за време на патувањето меѓу почетната и крајната дестинација;

25. **“Средства за пренос на животни”** се превозни средства кои се користат или се наменети за пренесување на домашни коњи и домашни животни од видовите: говеда, овци, кози и свињи, а се различни од возилата на тркала од превозните средства кои ги пренесуваат животните во подвижните контејнери;

26. **“Долго патување”** е патување кое трае подолго од 8 часа, почнувајќи од моментот кога е натоварено првото животно од пратката;

27. **“Систем за навигација”** е сателитска инфраструктура која обезбедува глобално, континуирано, прецизно, гарантирано темпирање на времето и позиционирање или технологија која обезбедува услуги кои се еквивалентни за целите на овој закон;

28. **“Организатор”** е:

а) превозник кој има под договор со најмалку еден или повеќе превозници за дел од патувањето;

б) физичко или правно лице кое има договор со повеќе од еден превозник за патувањето или

в) лицето кое го потпишува патниот дневник;

29. **“Место на поаѓање”** е место на кое животното за прв пат е натоварено на превозното средство и притоа било сместено таму барем 48 часа пред времето на поаѓање. Собирните центри кои се одобрени во согласност со Законот за ветеринарно здравство можат да се сметаат како место за поаѓање, доколку се исполнети следниве услови:

а) оддалеченоста меѓу првото место на утовар и собирниот центар е помало од 100 км или

б) животните се сместени на доволна количина постелка, неврзани, доколку е возможно и напоени најмалку 6 часа пред времето за поаѓање од собирниот центар;

30. **“Место на дестинација”** е место на кое животното е истоварено од превозното средство и е:

а) сместено е најмалку 48 часа пред времето на повторно тргнување или

б) заклано;

31. **“Место за одмор или трансфер”** е секое место на застанување за време на патувањето кое не е место на дестинација, вклучувајќи го и местото каде што животните го менуваат превозното средство без разлика дали се растовараат или не;

32. **“Регистриран коњ”** е секој коњ идентификуван со документи за идентификација издадени од овластена институција надлежна за одгледување на коњи или од кој било друг надлежен орган во државата од која потекнува животното, кој води матична книга или регистар за таа раса на животни, или која било друга меѓународна организација или организација која е одговорна за коњите наменети за натпревари и трки;

33. **“Превоз”** е движење на животно изведено со едно или повеќе превозни средства и други сродни операции, вклучувајќи натовар, растовар, трансфер и одмор сè до завршување на растоварот на животните на местото на дестинација;

34. **“Нескротен коњ”** е коњ кој не може да биде врзан или воден со поводник без причинување на вознемиреност, болка или патење кои можат да се избегнат;

35. **“Возило”** е превозно средство на тркала, кое се придвижува или влече;

36. **“Место за трансфер”** е место каде што превозот е прекинат за да се пренесат животните од едно во друго превозно средство;

37. **“Период за одмор”** е дел од патувањето кога животните не се поместуваат со превозното средство;

38. **“Меѓународен превоз”** е секое движење од една во друга држава со исклучок на патувања пократки од 50 км и движење меѓу земјите членки на ЕУ;

39. **“Лице одговорно за превоз на животните”** е лице со целосна контрола над организирањето, спроведувањето и завршувањето на целото патување, без оглед на должностите кои се утврдени со поддоговор со други заинтересирани страни за време на превозот. Тоа лице најчесто е лице кое планира, склучува договори и ги дефинира условите кои треба да ги исполнуваат другите заинтересирани страни;

40. **“Лице одговорно за благосостојбата на животните”** е лице кое е директно одговорно за грижата за животните за време на превозот. Таквото лице може да биде придружникот или возачот на возилото доколку тие ја имаат истата улога;

41. **“Кланица”** е секоја просторија наменета за комерцијално колење на животните вклучувајќи ги постројките за пренос или сместување во кланично депо;

42. **“Пренос”** е растовар или возење на животните од платформата за растовар, лежиштата или боксовите во кланиците до просториите или местото каде што треба да се заколат;

43. **“Кланично депо”** е чување на животните во лежишта, боксови, покриени места или други површини кои ги користат кланиците со цел да им ја овозможат на животните потребната нега (вода, храна и одмор) пред нивното колење;

44. **“Фиксирање”** е која било постапка врз животното со која се ограничува движењето на животното, со цел да се спроведе ефикасно зашметување или убивање;

45. **“Зашеметување”** е секој процес кој при примена врз животното, предизвикува моментално губење на свеста што трае до смртта;

46. **“Убивање”** е кој било процес кој предизвикува смрт на животното;

47. **“Колење”** е предизвикување на смрт на животното со искрварување;

48. **“Експериментални животни”** се животни кои се користат или кои ќе се користат за експерименти;

49. **“Животни кои се одгледуваат”** се животни посебно одгледувани во објекти одобрени или регистрирани од надлежниот орган, само за употреба во експерименти;

50. **“Постапка - експеримент”** е секоје експериментално или друго користење во научни цели на животните, што може да предизвика болка, страдање, истоштување или трајна повреда, вклучувајќи ја секоја активност која може да доведе до раѓање на животно под тие услови, но со исклучок на најмалку болните методи, прифатени во современата пракса (тоа е “хуман” метод), за убивање или обележување на животното. Постапката започнува со подготовка на животното за употреба и завршува кога нема да се спроведуваат натамошни набљудувања за целите на таа процедура. Елиминирањето на болката, страдањето, истоштеноста или трајната повреда со успешно користење на анестезија или аналгезија или друг метод не подразбира употреба на животното надвор од целите на оваа дефиниција;

51. **“Одговорно лице”** е лице кое надлежниот орган го смета за квалификувано за извршување на определени работи опишани во овој закон;

52. **“Објект”** е штала или подвижен објект, градба, група на градби или други простории, вклучувајќи ги и местата кои не се целосно затворени или покриени;

53. **“Институции за размножување”** се објектите и постројките каде што се вршат активности за размножување на животните за нивна употреба во експерименти;

54. **“Институции за снабдување”** се објектите и постројките каде што се вршат активности различни од активностите кои се вршат во институциите за размножување, од каде што животните се набавуваат за нивна употреба во експерименти;

55. **“Институција корисник”** е кој било објект, постројки, опрема и активностите за употреба на животните во постапки и експерименти;

56. **“Правилно анестезирани”** е одземање на сензитивноста користејќи метод на анестезија (локална или општа), ефективен како при примена на добра ветеринарна пракса;

57. **“Хуман метод на убивање”** е убивање на животното со минимално физичко и психичко страдање соодветно на видот;

58. **“Наменето за користење”** е одгледување и чување со цел за продавање, отстранување или употреба за експериментални или други научни процедури;

59. **“Простор за чување”** е простор каде што животните вообичаено се чуваат при одгледувањето, држењето или за време на спроведувањето на експериментот;

60. **“Кафез”** е перманентно фиксиран или подвижен контејнер кој е ограден со цврсти ѕидови и најмалку од една страна со прегради или жица, или доколку е соодветно само со мрежи, во кои едно или повеќе животни се чуваат или превезуваат. Во зависност од густината на животните и големината на контејнерот, слободата на движење на животните е релативно ограничена;

61. **“Бокс”** е затворен простор со ѕидови, прегради, жици и друго во кое се чуваат едно или повеќе животни. Во зависност од големината на местото и густината на животните, слободата на движењето на животните е вообичаено помалку ограничена отколку во кафезите;

62. **“Испуст”** е ограден простор, на пример, со огради, ѕидови, прегради или жица и најчесто се наоѓа надвор од објектите во кои животните се чуваат во кафези или лежишта и можат слободно да се движат во одредени временски периоди во согласност со нивните етолошки и физиолошки потреби заради вежбање и

63. **“Лежиште”** е мал простор заграден од три страни, каде што странично има прегради, а на предната страна се наоѓа хранилка каде што едно или две животни се чуваат врзани.

Член 4

Општи одредби за постапување со животните

Во секоја ситуација и под секакви околности, секој треба да дејствува на хуман и грижлив начин кон животните. Забрането е предизвикување на болка, патење или повреди, сурово и нехумано однесување и убивање на животните во спротивност со одредбите од овој закон.

ГЛАВА II ЗАШТИТА И БЛАГОСОСТОЈБА НА ЖИВОТНИТЕ ЗА ВРЕМЕ НА ЧУВАЊЕ

Оддел I

Општи одредби за заштита на животните

Член 5

Општи услови за нега на животните

(1) Сопствениците и/или одгледувачите на животни се должни да:

1) преземат соодветни мерки за да обезбедат благосостојба на животните кои се под нивна грижа и на истите да не им се предизвикува никаква непотребна болка, страдање или повреда;

2) обезбедат услови под кои животните, со исклучок на риби, влекачи или амфибии се одгледуваат или чуваат, земајќи ги предвид видот и степенот на развој, прилагодувањето и припитомувањето и нивните физиолошки и етолошки потреби, во согласност со одредбите од овој закон и утврденото искуство и научното знаење;

3) обезбедат тие, или лицата кои се грижат за животните се соодветно теоретски и практично подготвени и имаат познавања да:

а) препознаат дали животните се во добра здравствена состојба или не;

б) ги препознаат значителните промени во однесувањето и

в) проценат дали околината е соодветна за здравјето и благосостојбата на животните;

4) обезбедат животните кои се чуваат на начин во кој нивната благосостојба зависи од честата посета на човекот да бидат прегледани најмалку еднаш дневно. Животните во други системи за чување треба да се прегледуваат во интервали доволни да се избегне секоје страдање и

5) обезбедат соодветна ветеринарно медицинска грижа за животните.

(2) Хируршките интервенции ќе се изведуваат само доколку за тоа постојат медицински или одгледувачки услови, со соодветна употреба на целосна или локална анестезија и на начин со кој ќе се избегне предизвикување непотребна болка или страдање на животното.

(3) Забрането е поттикнување на агресивност на животните против други животни освен при дресурата на кучиња.

(4) Забрането е поттикнување, организирање и одржување на борби меѓу животните за какви било намени.

(5) Забрането е присилување на животните на работа која го надминува нивниот физиолошки капацитет, здравствена или кондициона способност.

Член 6

Општи услови кои се однесуваат на живеалиштата, објектите и опремата

(1) Сместувањето на животните треба да биде на начин на кој ќе се избегне штетното влијание на надворешните фактори на животната средина, како што се бучавата, вибрацијата и атмосферското загадување.

(2) Формата, конструкцијата и одржувањето на живеалиштата, објектите и опремата за животните мораат да бидат такви за да може да се одржуваат на лесен и хигиенски начин и да ја ограничат опасноста од појава на болести или трауматски повреди на животните како и да обезбедат соодветни безбедносни услови.

(3) Животните кои не се чуваат во објекти треба да бидат соодветно заштитени од неповолните временски услови, граблвици и од ризик по нивното здравје.

(4) Опремата која се користи и која може да има влијание на здравјето и благосостојбата на животните треба да се прегледува најмалку еднаш дневно. Доколку се откријат недостатоци, истите треба веднаш да бидат отстранети или доколку тоа е невозможно, да се превземат соодветни чекори за да се заштити здравјето и благосостојбата на животните.

(5) Слободата на движење на животните, имајќи го предвид видот и во согласност со утврденото искуство и научно знаење, не смее да биде ограничена на начин кој ќе предизвика непотребно страдање или повреда. Доколку животното е постојано или редовно врзано или затворено, мора да му се обезбеди доволен простор за движење соодветен на неговите физиолошки и етолошки потреби во согласност со утврденото искуство и научно знаење.

Член 7

Општи услови кои се однесуваат на хранење, одгледување, размножување, нега и користење на животните

(1) На животните треба секојдневно да им се обезбеди вода за напојување со соодветен квалитет и соодветна, хранлива, хигиенска и избалансирана добиточна храна во согласност со нивната старост и вид заради одржување на здравјето и физиолошките потреби.

(2) Забрането е хранење и напојување на животните на начин и со храна или течност која содржи супстанции кои ќе предизвикаат непотребно страдање или повреди.

(3) Сопственикот и/или одгледувачот се должни да обезбедат:

1) сите животни да имаат пристап до добиточната храна во интервали соодветни на нивните физиолошки потреби;

2) сите животни да имаат пристап до соодветни поила за вода или да се во можност да ги задоволат нивните потреби за течности на друг начин;

3) опремата за хранење и напојување да биде обликувана, конструирана и позиционирана на начин да се минимализира контаминацијата на храната и водата и да се избегнат штетните ефекти од натпреварување меѓу животните и

4) ниту една друга супстанција, со исклучок на оние кои се дадени за терапевтски или профилактски цели или за цели на зоотехнички третман, не смее да се примени на животното освен доколку не е докажано со научни студии за благосостојба на животните или со утврдено искуство дека ефектот од таа супстанција не е штетен по здравјето или благосостојбата на животните.

(4) Забрането е одгледување на животни за фармски цели, освен доколку врз основа на нивниот генотип или фенотип може разумно да се очекува дека тие можат да се чуваат без штетни ефекти по нивното здравје и благосостојба.

(5) Забрането е природно или вештачко размножување или процедури за размножување кои предизвикуваат или можат да предизвикаат страдање или повреда на животните. Со оваа одредба не се исклучува употребата на одредени процедури кои можат да предизвикаат минимално или моментално страдање, повреда или кои можат да наметнат интервенции кои би можеле да предизвикаат повреда со трајни последици, доколку истите се одобрени согласно со прописите од областа на ветеринарното здравство.

(6) Програмите за размножување покрај здравствената заштита и производството задолжително треба да содржат и критериуми за подобрување на благосостојбата на животните. За таа цел треба да биде поддржано одржувањето и развојот на расите на животни кај кои ќе се ограничат или намалат проблемите во однос на благосостојбата.

(7) Во случај кога животните очигледно не се во добра здравствена состојба, или покажуваат неповолни промени во однесувањето, сопственикот и/или одгледувачот без одлагање ќе преземе мерки да ја утврди и отстрани причината. Доколку мерките преземени од сопственикот и/или одгледувачот не покажуваат ефекти, веднаш треба да се консултира доктор по ветеринарна медицина и доколку е неопходно, да се побара стручен совет од други стручни лица. Болните и повредени животни треба да се сместат во лежишта кои обезбедуваат соодветна удобност и надзор и доколку е потребно и безбедност и им дозволуваат да останат во визуелен контакт со другите животни. Доколку е неопходно, болните или повредени животни треба да бидат изолирани од другите животни.

(8) Со гравидните животни мора да се постапува со посебна грижа за да се избегне стресот и повредите кои би резултирале со предвремено породување, да имаат на располагање доволно добиточна храна и вода за напојување, за да се одржи нивното здравје и телесна кондиција, како и да се обезбеди развој на здрав подмладок.

(9) Осакатување на животните е забрането. Заради избегнување на неповолни дејствија од околината или начинот на држење, треба да се преземат други корективни мерки, за соодветен начин и процедури на држење, прилагодување на животната средина или избор на соодветни видови и родови на животни. Употребата на инструментите за електрични шокови е забранета.

(10) Животните кои се чуваат за фармски цели не смеат да се користат при одвивање на јавни манифестации или демонстрации доколку таквата употреба веројатно ќе биде штетна по нивното здравје и благосостојба.

(11) Забрането е нанесување болки, повреди или предизвикување на страдање на животните.

Оддел II

Посебни одредби за заштита на животните кои се чуваат за фармски цели

Член 8

Посебни одредби за заштита на говедата

(1) При држење на говеда од видот *Bos Taurus* and *Bubalus bubalus* кои се чуваат за производство на месо, млеко, кожа, или кои било други фармски цели треба да се применуваат одредбите од овој член.

(2) При држењето на телиња треба да се применува следново:

1) телињата сместени во штали треба да се прегледуваат од сопственикот или од лицето кое е одговорно за животните најмалку двапати дневно, а телињата држени надвор треба да бидат прегледани најмалку еднаш дневно;

2) телињата не треба да бидат врзани, со исклучок на групно сместени телиња кои можат да бидат врзани во период кој не е подолг од 1 час за време на хранење со млеко или замена за млеко. Доколку телињата се врзуваат, тоа не треба да предизвикува повреда, треба да биде соодветно прилагодено и редовно надгледувано. Врзувањето треба да биде вршено на начин со кој ќе се избегне опасноста од гушење или нанесување повреди и ќе овозможи движење на телето;

3) на телињата не треба да им се ставаат корпи;

4) телињата треба да се хранат најмалку два пати дневно. Доколку телињата се сместени во групи и не се хранат *ad libitum* или се хранат со помош на автоматски систем за хранење, секое теле мора да има пристап до храната во исто време со другите животни во групата и

5) секое теле треба да прими колострум што е можно побрзо по неговото раѓање, но не подоцна од првите шест часа од животот.

(3) При држењето на бикови за размножување или товење треба да се применува следново:

1) биковите не треба да се држат индивидуално или во групи во која нема да има повеќе од 20 животни. На биковите треба да им се обезбеди соодветна средина за да им се овозможи социјална интеракција. Биковите не треба да бидат приклучувани на групи кои се веќе формирани ниту една група да се приклучува на друга група. Групното држење на рогати бикови или ставање на рогати и обезрожен бикови заедно треба да се избегнува;

2) во случај на појава на воспаление на врвот на опашот или абнормално однесување на биковите треба да се извршат корективни мерки во однос на начинот на држење на животните, смалување на бројот на животни во групата, избегнување на монотона средина, збогатување на исхраната со крмни растенија, подобрување на квалитетот на подот и климатските и хигиенските услови и

3) доколку биковите се врзани, грбните каиши или ланци мора да бидат прилагодени на начин да се избегне секоја непотребна болка или истоштување на животното. Употреба на жица под напон за избегнување на меѓусебното заскокнување на биковите е забрането.

(4) При држењето на крави и јуници треба да се применува следново:

1) при слободно сместување, бројот на животните кои се сместени не треба да го премине бројот на индивидуалните лежишта кои се на располагање, а доколку добиточната храна не се дава *ad libitum*, бројот на места за јадење. Формата и димензиите на ходниците и на зоната за движење треба да бидат такви за да се избегне непотребно туркање меѓу животните;

2) должината на лежиштата треба да овозможи стоене и лежење на цврст под. Индивидуалните лежишта и стојалишта треба да ги овозможат специфичните движења на животните при легнување и станување;

3) животните не треба да се држат на целосно решеткаста површина. Лежиштето треба да биде покриено со слама или друга погодна простирка со цел да се обезбеди удобност и да се намали опасноста од повреди;

4) користењето на остри рабови, шилести направи и направи за нанесување електрични шокови со цел за контрола на однесувањето на животните е забрането. Доколку е неопходно, овие направи можат да се користат само за оградување и доколку истите се соодветно прегледани. Тие треба да бидат приспособени за секое поедино животно и вклучени за времето на прилагодување и не смеат да се користат во време пред породување;

5) на животните треба да им се овозможи излегување од шталите кога е тоа можно, а особено во летно време по можност секој ден;

6) техниката и опремата за молзење треба да се изведува, односно одржува на начин да се избегнат повреди на вимето;

7) опашот на животните не треба да биде постојано врзан;

8) за време на редовните проверки, треба да се обрати внимание на вимето и гениталиите. За време на последниот месец од бременоста, животните треба внимателно да се посматраат на евентуална појава на знаци на абнормалност;

9) пред и за време на телењето животните треба да бидат сместени во одвоени јасли со цврст под и со простирка;

10) сопственикот и/или одгледувачот треба да имаат искуство и способност за помагање при телење при што посебно внимание ќе се обрати на хигиената. На кравата треба да ѝ се овозможи да го излиже телето веднаш по раѓањето;

11) доколку постои сомнеж за тешкотии при телењето треба да се побара помош од доктор по ветеринарна медицина уште во раната фаза на телењето;

12) користењето механичка помош при телење, освен рачно користење на ланци и јажиња е забрането. Опремата за механичка помош при телење може да се користи во исклучителни ситуации од доктор по ветеринарна медицина или под негов надзор и само доколку телето може лесно да се ослободи од нив;

13) операции на царски рез може да врши само доктор по ветеринарна медицина, и тоа само при индикации во интерес на индивидуални животни, а не како рутинска мерка и

14) за да се намалат тешкотиите при телење, посебно на јуници, при осемнувањето или припуштањето, треба да се земе предвид видот, големината, староста и претходните записи за родителите.

(5) При промени во фенотипот и генотипот на говедата треба да се применува следново:

1) забранети се интервенции кои резултираат со губење на значително количество на ткиво, или модификација на структурата на коските кај говедата. Забранети се и следниве интервенции кај говедата:

а) модификација или отсекување на јазикот;

б) обезрожување со други средства, освен со хируршко отстранување на роговите и

в) кратење на опашките;

2) по исклучок од точката 1 на овој став, во одредени случаи се дозволени интервенции:

а) за медицинско ветеринарни цели;

б) извршени само во интерес на животните или кога е неопходно за заштита на луѓето кои се во близок контакт со животните, под услови поставени во точките 3 и 4 од овој став, и тоа:

- уништување или отстранување на зоната за создавање на рогови во рана фаза за да се избегне обезрожувањето,

- обезрожување извршено со хируршко отстранување на роговите и

- ставање на носни алки на бикови и крави и

в) онаму каде што е можно, следните процедури треба да се избегнуваат, но можат да бидат спроведени во согласност со точката 3 или 4 од овој став под следниве услови:

- кастрација на бикови и бикови-телиња, по можност со хируршко отстранување на тестисите, но не со методи кои предизвикуваат непотребна или продолжена болка и исцрпеност;

- ојаловување на крави за товење и

- засекување или перфорирање на ушите на животните доколку е пропишано или дозволено со закон;

3) постапките кои ќе предизвикаат, или е веројатно дека ќе предизвикаат значителна болка кај животните, треба да се извршуваат со користење на општа или локална анестезија од доктор по ветеринарна медицина. Овие постапки вклучуваат ојаловување, обезрожување со хируршки средства или топлотна каутеризација на животни постари од четири недели, кастрација и вазектомија и

4) постапките за кои не е потребна анестезија треба да бидат изведени од квалификувани лица на начин со кој ќе се избегне непотребна или продолжена болка или истоштување на животните и во согласност со условите од точката 2 на овој став. Овие постапки вклучуваат:

а) уништување или отстранување на зоната за создавање на рогови кај животни кои не се постари од четири недели;

- со хемиска каутеризација или
 - со топлотна каутеризација под услов тоа да е направено со инструмент кој барем за десет секунди произведува доволно топлина;

б) ставање на носни алки на бикови и крави и
 в) засекување или перфорирање на ушите на животните.

(6) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува поблиските услови и начинот на заштита на говедата.

Член 9

Посебни одредби за заштита на овци и кози

(1) При држење или одгледување на овци од видот *Ovis aries* и кози од видот *Capra hircus* кои се чуваат за производство на месо, млеко, кожа, волна, влакна или кои било други фармски цели, треба да се применуваат одредбите од овој член.

(2) Видот и бројот на овците треба да зависи од погодноста на природната средина и веројатната достапност на доволно храна во текот на годината.

(3) Овците доколку е можно, не треба да се чуваат поединечно.

(4) Секое јагне/јаре треба да прими клострум, колку што е можно побрзо по раѓањето, но не подоцна од првите 4 часа од животот.

(5) Возрасните животни кои се чуваат за производство на влакна и волна мора да се стрижат барем еднаш годишно. Стрижењето мора да биде извршено од компетентно лице на начин кој предизвикува најмала можна повреда или болка на животното. Инструментите за стрижење треба да бидат соодветни спрема големината и староста на животното и редовно да се чистат и одржуваат. Пред и за време на стрижењето со животните треба да се постапува внимателно за да се избегнат повредите. Сите рани од стрижење мора веднаш соодветно да се третираат. Истрижените животни не треба да се изложат на неповолни временски влијанија кои непотребно ќе му наштетат на животното, освен во случаи кога тие можат да се заштитат на некој друг начин.

(6) При промени во фенотипот и генотипот треба се применува следново:

1) забранети се интервенции кои резултираат со губење на значително количество на ткиво, или модификација на структурата на коските, како и интервенции кои ќе резултираат со значителна болка или стрес. Забранети се и следниве интервенции:

- а) ампутација или други операции на penisот;
- б) отстранување на роговите;
- в) ампутација на опашот;
- г) хируршко отстранување на кожата околу опашката и
- д) стругање и кратење на забите;

2) по исклучок од точката 1 на овој став, во одредени случаи можат да се спроведат следниве интервенции:

а) изведување на интервенции исклучиво заради ветеринарно здравствени цели заради ослободување и превенција на болка или патење;

б) изведување на следните интервенции и под следниве услови:

- кратење на опашките со хируршки методи или со хемостатски клешти, а притоа должината на опашот да биде доволна да го покрие анусот кај машките и анусот и вулвата кај женските животни,

- кастрација со хируршки методи или со хемостатски клешти,

- обезрожување,

- вазектомија и

- обележување на животните со ушни маркици или со тетовирање, идентификација со всадување на електронска направа или маркирање на роговите и

в) доколку е дозволено со закон, кастрација и сечење на опашките со гумени прстени-алки, засекување или пункција на ушите и

3) сечење на опашките и кастрацијата, особено со користење на гумени прстени алки, треба да се применува само доколку тоа е неопходно и да се изведе со хируршки зафат со употреба на анестезија или хемостатски клешти. Обезрожување, вазектомија, операции на царски рез или која било друга лапаратомија може да се изврши само од доктор по ветеринарна медицина со користење на анестезија. Другите процедури во кои животното ќе трпи болка, или е веројатно дека ќе трпи болка можат да бидат извршени само со користење на анестезија од страна на доктор по ветеринарна медицина.

(7) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува поблиските услови и начинот на заштита на овците и козите.

Член 10

Посебни одредби за заштита на свињите

(1) При држење на свињи од видот *Sus scrofa* или негови хибриди кои се чуваат за производство на месо, кожа, влакна/четињи или кои било други фармски цели треба да се применуваат одредбите од овој член.

(2) При држењето на свињи од сите категории треба да се применува следново:

1) сместувањето на свињите треба да овозможи исполнување на нивниве физиолошки и етолошки потреби;

2) свињите треба да се држат во постојани групи со што е можно помало мешање. Доколку мешањето е неизбежно, тоа треба да биде внимателно надгледувано и

3) кога свињите се преместуваат од еден систем за одгледување во друг, тие треба внимателно да се надгледуваат за да се осигура дека се прилагодиле на новиот систем.

(3) Доколку нерезите се чуваат во група со други нерези или маторици, потребно е да се преземат мерки за да се спречат претерани борби, посебно за време на хранењето. Доколку се јават знаци на јаки борби потребно е веднаш да се испита причината и да се преземат соодветни корективни мерки.

(4) При држењето на маторици и назимки треба да се применува следново:

1) доколку маториците се држат во група, групите треба да бидат што е можно постабилни и да се преземат мерки да се спречи претерана агресија преку ставање на располагање на доволно храна, дополнителен простор, визуелни бариери за криење од агресорите и хранилки за непречено хранење. Доколку се јават знаци на јаки борби потребно е веднаш да се испита причината и да се преземат соодветни корективни мерки;

2) држењето при осемнувањето или припуштањето, кога животните се држат во индивидуални боксови, треба да биде сведено на минимум, но не подолго од четири недели. По исклучок од оваа одредба, групно сместени засушени маторици и назимки можат да бидат индивидуално сместени во следниве случаи:

а) маторици и назимки одгледани во држалишта со помалку од десет маторици;

б) агресивни животни и

в) лекување на болни и повредени животни;

3) во неделата пред очекуваното време за прасење на маториците и назимките треба да им се стави на располагање доволна количина на постелка, освен доколку тоа не е технички изводливо за системот за изгубрување кој се користи во објектот;

4) сместувањето на маториците и назимките треба да им овозможи исполнување на физиолошките и етолошките потреби на маториците и прасињата пред, за време и после породување соодветно да ги заштити прасињата од повреда или убивање од маторицата и да овозможи правилно прасење со или без помош и

5) пред прасењето и за време на цицањето, треба да се овозможи слободно држење на маториците.

(5) При држењето на прасињата треба да се примени следново:

1) доколку е потребно, посебните потреби на младите прасиња во однос на микроклимата треба да се исполнат со обезбедување на доволна количина на постелка под која можат да се вовлечат, дополнително греење на просторот за лежење или со задоволување на нивните потреби на друг начин кој нема да биде штетен за маторицата;

2) прасињата не смеат да се одбијат од маторицата пред возраст од 28 дена, освен во случаи кога нивната или здравствена состојба и благосостојба на маторицата не се во прашање. Прасињата можат да се одбијат од цицање и одвојат од маториците најмногу седум дена порано, доколку се преместат во специјализирани боксови кои се испразнети и потполно исчистени и дезинфицирани пред внесувањето на нова група и

3) кога прасењето се врши во посебни боксови, прасињата мора да имаат доволно простор за да можат да цицаат без тешкотии.

(6) При држењето на одбиени прасиња и прасиња за одгледување треба да се примени следново:

1) доколку одбиените прасиња или прасињата за одгледување се држат во групи потребно е да се преземат мерки за да се спречат борбите кои го преминуваат нормалното однесување. Доколку се јават знаци на јаки борби потребно е веднаш да се испита причината и да се преземат соодветни корективни мерки;

2) загрозените животни или поединечните агресивни животни треба да се држат одвоено од групата и

3) употребата на средства за смирување со цел да се овозможи мешање треба да се ограничи на исклучителни околности и само после советување со доктор по ветеринарна медицина.

(7) Интервенциите, освен оние за терапевтски или дијагностички цели, или за идентификација на свињите согласно со прописите од областа на ветеринарното здравство кои доведуваат до оштетување или до губење на сензитивен дел на телото, или до промена на структурата на коските, се забранети освен:

1) доколку другите мерки за спречување на страдањето на свињите не се доволни:

а) делумно еднообразно смалување на должината на секачите кај прасињата за време на првите седум дена од животот со минимално изложување на чувствителната зона резултирајќи со мазна површина на секачот заради заштита на вимето на маторицата,

б) скратување на очњаците на нерезите кога тоа е неопходно за да се спречи повредување на други животни или од безбедносни причини за луѓето и

в) скратување на опашката на прасињата не повеќе од половина за време на првите седум дена од животот. Доколку скратувањето на опашката се применува после седмиот ден од животот, тоа треба да се изврши само под анестезија и дополнителна продолжена аналгезија. Овие процедури ќе се спроведат само во случај кога тие се неопходни за спречување на голема болка кај свињите при гризење на опашките;

2) кастрација на мајјаци со старост до седум дена без повреда на ткивото. Кастрација на свињи со старост над седум дена треба да се врши под анестезија и продолжена аналгезија согласно со закон;

3) само доколку е неопходно и во согласност со закон, ставање на носна алка на возрасни свињи при држење на свињите на отворено;

4) интервенциите од овој став треба да бидат спроведени од доктор по ветеринарна медицина или од квалификувано лице согласно со закон и

5) обележување на животните со ставање на ушни маркици, засекување или тетовирање, идентификација со имплантација на електронски направи, треба да биде извршено од компетентно лице во согласност со закон.

(8) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува поблиските услови и начинот на заштита на свињите.

Член 11

Посебни одредби за заштита на кокошки несилки

(1) При чување на кокошки несилки треба да се применуваат одредбите од овој член. Одредбите од овој член не се однесуваат на:

1) објекти во кои се држат помалку од 350 несилки и

2) објекти за размножување и одгледување на родителски јаќа.

(2) Во зависност од начинот на кој се држат кокошките несилки, сопственикот и/или одгледувачот на кокошките несилки покрај општите услови утврдени со овој закон треба да ги применува и посебните услови за следниве системи:

1) алтернативен систем;

2) основен кафезен систем и

3) подобрен кафезен систем.

(3) Објектите за сместување на кокошките несилки треба да ги исполнуваат следниве услови:

1) објектот треба да има доволно осветлување да овозможи несилките јасно меѓусебно да се гледаат, да ја гледаат нивната околина и да покажуваат нормално ниво на активност;

2) доколку објектот се осветлува со природна светлина таа треба да биде рамномерно дистрибуирана во објектот;

3) изметот треба да се отстранува што е можно почесто, а угинатите кокошки мора да се отстрануваат секој ден;

4) кафезите треба да бидат соодветно конструирани за да се спречи излегување на кокошките;

5) доколку сместувањето на кокошките несилки е на повеќе спратови треба да се има на располагање опрема за непречено надгледување и отстранување на кокошките;

6) формата и димензиите на вратите на кафезите треба да овозможат отстранување на возрасна кокошка без нанесување на непотребно страдање или повреда и

7) со цел да се превенира колвањето на пердувите и канибализмот, надлежниот орган може да дозволи кубење на грбот на пилиња помали од десет дена наменети за несење кое ќе го извршат квалификувани лица.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува поблиските услови и начинот на заштита на кокошките несилки.

Член 12

Регистрирање на објекти во кои се чуваат животни

(1) Надлежниот орган воспоставува и води регистар на објектите во кој се чуваат животни за фармски цели, кој редовно се ажурира.

(2) Регистрирањето на објектите од ставот (1) на овој член се врши врз основа на информации обезбедени од лицето одговорно за објектот, проверени и потврдени со преглед извршен на лице место од надлежниот орган.

(3) При регистрацијата и доделувањето на регистрациониот број, надлежниот орган треба да обезбеди дека:

1) регистрацијата е извршена согласно со одредбите од законодавството од ветеринарната област, а особено Законот за идентификација и регистрација на животните и

2) во случај на објекти во кои се чуваат кокошки несилки, регистарскиот број ќе овозможи следење на јајцата наменети за ставање во промет за човечка употреба.

(4) По потреба, регистарот на објекти може да биде достапен и на други органи, со цел за следење на животните и производите од животинско потекло пуштени во промет.

(5) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува формата и содржината на регистарот, информациите потребни за регистрација на објектите и начинот на регистрација.

Оддел III

Заштита на животни кои се чуваат за вршење на експерименти и во зоолошки градини

Член 13

Намена и користење на животни во експериментални цели

(1) Животните можат да се користат во експериментални цели заради исполнување на една од следниве намени:

1) развој, производство и тестирање на квалитет, ефикасност и безбедност на лековите, храната и другите супстанции или производи, доколку се наменети за:

а) превенција, дијагноза, лекување на болести или други нарушувања и влијанија кај човекот, животните или растенијата и

б) процена, откривање, регулирање или модификација на физичката кондиција кај човекот, животните или растенијата и

2) заштита на животната средина во интерес на здравјето и благосостојбата на човекот или животните.

(2) Забрането е вршење експерименти со животински видови кои се сметаат за загрозени, освен доколку експериментот има за цел:

1) истражување заради зачувување на видот кој е во прашање или

2) основни биомедицински истражувања за чие изведување исклучиво е неопходно користењето на тие видови животни.

(3) Научното истражување со цел за развој на методи со кои можат да се обезбедат информации исти како во експериментите од ставот (2) на овој член, треба да се поттикнува.

Член 14

Сместување на животни за експериментални цели

(1) Во поглед на грижата и сместувањето на животните наменети за експериментални цели треба да се примени следново:

1) експерименталните животни треба да бидат сместени, така што ќе бидат задоволени нивните физиолошки потреби во однос на околината, минималната слобода на движење, храна, вода и нега;

2) секое намалување на условите за држење на едно експериментално животно кои се неопходни за задоволување на неговите физиолошки и етолошки потреби треба биде сведено на најможен минимум;

3) благосостојбата и здравствената состојба на експерименталните животни треба да бидат под надзор на квалификувано лице, со цел да се спречи болка, непотребно страдање, истоштеност или трајна повреда на животните;

4) треба да бидат преземени сите неопходни подготовки со цел да се обезбеди навремено откривање и елиминирање на можни недостатоци во поглед на грижата и сместувањето на животните и

5) амбиенталните услови во кои експерименталните животни се одгледуваат, чуваат или користат треба секојдневно да се контролираат.

(2) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите од ставот (1) на овој член.

Член 15

Услови за изведување на експерименти

(1) Забрането е изведување експерименти на животни од членот 13 на овој закон, доколку за постигнување на таа цел на располагање постои друг научно задоволителен метод за кој не е потребна употреба на животни.

(2) За изведување на експериментот, ќе се избераат соодветни видови на животни и по потреба изборот да се објасни на надлежниот орган. Изборот на постапките треба да се врши со употреба на минимален број на животни, предизвикување на најмала болка, страдање, истоштеност или трајна повреда на животните, при што сепак ќе се обезбедат задоволителни резултати од експериментот.

(3) Експериментите со животни можат да се изведуваат само со примена на општа или локална анестезија или аналгезија или со други методи наменети за соодветно отстранување на болката, страдањето, истоштеноста или трајната повреда кои можат да настанат во текот на постапката, освен во случај кога:

1) болката предизвикана со експериментот е помала отколку влошувањето на благосостојбата на животните предизвикана од користењето на анестезија или аналгезија или

2) користењето на анестезија или аналгезија го оневозможува добивањето на соодветни резултати од експериментот.

Во таков случај, треба да бидат преземени соодветни мерки од надлежниот орган, со цел да се обезбеди дека такви експерименти се изведуваат само по потреба.

(4) Доколку со експериментот животното ќе трпи или е веројатно дека ќе трпи јака болка која веројатно ќе трае, експериментот мора да биде посебно пријавен и оправдан и посебно одобрен од страна на надлежниот орган.

(5) Надлежниот орган издава одобрение за изведување на експериментот, по претходно поднесено барање од страна на изведувачот, во кое се објаснети целите, оправданоста, начинот на неговото изведување и одговорното лице. Надлежниот орган нема да издаде одобрение за извршување на непотребни експерименти.

(6) Доколку надлежниот орган утврди дека експериментот не се изведува во согласност со одобрението ќе преземе мерки за забрана за изведување на тој експеримент.

(7) За време на изведувањето на експериментот, врз животните треба да се применуваат одредбите од членот 14 на овој закон, освен во случаи кога овие одредби се во спротивност со целта на експериментот.

(8) По завршувањето на експериментот ќе се одлучи дали животното ќе се остави да живее или ќе се убие на хуман начин. Животно нема да биде оставено да живее дури и во случаи кога тоа е вратено во нормална здравствена состојба, кога е веројатно дека тоа ќе продолжи да живее во постојана болка или патење.

(9) Одлуката од ставот (8) на овој член ја донесува доктор по ветеринарна медицина, или лице кое во согласност со членот 16 од овој закон, е одговорно за вршење на експериментот.

(10) Доколку по завршувањето на експериментот:

1) животното се остави во живот, истото треба да биде соодветно здравствено заштитено под надзор на доктор по ветеринарна медицина, или друго одговорно лице и треба да се држи под услови утврдени со членот 14 од овој закон и

2) животното биде еутаназирано или не можат да се исполнат условите од членот 14 на овој закон, тоа треба да биде извршено што е можно побрзо со хуман метод.

(11) Животно кое веќе било користено во експеримент кој предизвикува јака или постојана болка или страдање, без оглед на тоа дали се користела анестезија или аналгезија, не смее да се користи во други експерименти, освен доколку тоа е вратено во добра здравствена состојба и благосостојба и:

1) во следниот експеримент, животното е изложено од почеток до крај на општа анестезија која се одржува сè додека не се убие животното или

2) во следниот експеримент се вршат само помали интервенции.

Член 16

Овластување на одговорни лица ангажирани во експериментите

Експериментите со животни од членот 13 на овој закон, можат да ги изведуваат само одговорни лица определени од надлежниот орган, или лица под директен надзор на одговорните лица за изведување на експериментот, во согласност со одобрението од членот 15 став (5) на овој закон.

Член 17

Институции за одгледување и институции за снабдување со експериментални животни

(1) Институциите за одгледување и снабдување со експериментални животни треба да ги исполнуваат условите од членот 14 на овој закон и да бидат регистрирани од надлежниот орган, освен во исклучителни случаи во согласност со членот 18 став (5) од овој закон.

(2) Со регистрацијата од ставот (1) на овој член ќе се назначи и одговорното лице, кое треба да биде квалификувано за да обезбеди грижа соодветна за видовите на животни кои се одгледуваат или чуваат во институцијата.

(3) Институциите за одгледување и снабдување со експериментални животни се должни да водат и чуваат евиденција најмалку три години и на барање на надлежниот орган да ја достават на увид. Евиденцијата ги содржи најмалку следниве податоци:

1) за животни кои се одгледани во институцијата, бројот и видот на животните кои се изнесуваат, датумот на изнесување, името и адресата на институцијата каде што се испратени и

2) бројот и видот на животните кои се внесуваат и изнесуваат од институцијата, датумот на овие движења, името и адресата на институцијата од кои животните биле примени или во кои се испратени.

(4) Кучињата и мачките родени во институциите за одгледување и снабдување со експериментални животни треба да бидат индивидуално и трајно обележани пред одбивањето, додека кучињата и мачките кои се внесени по одбивањето, ќе бидат обележани веднаш по внесувањето, на начин кој предизвикува најмалку болка. Доколку кучињата или мачките се префрлаат од една во друга институција пред одбивање, а без можност за претходно обележување, за нив се чува целосна евиденција со податоци за мајката, додека истите не се обележат.

(5) Во евиденцијата на институцијата се чуваат податоци за идентитетот и потеклото на кучињата или мачките.

(6) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува формата и содржината на регистарот и начинот и постапката на регистрацијата, техничките услови, начинот на водење евиденција и начинот на вршење на надзор на институциите за одгледување или снабдување со експериментални животни.

Член 18

Услови кои се применуваат во институциите корисници

(1) Институциите корисници кои вршат експерименти со животни треба да ги исполнуваат условите од членот 14 на овој закон и да бидат регистрирани од надлежниот орган.

(2) Постројките и опремата кои се користат во институциите корисници кои вршат експерименти со животни треба да бидат конструирани за соодветни видови на животни и да овозможат ефикасно функционирање на начин кој ќе обезбеди користење на минимален број на животни, без предизвикување на непотребна болка или страдање.

(3) Институциите корисници кои вршат експерименти со животни треба да ги обезбедат следниве дополнителни услови:

1) да назначат лица кои се одговорни за грижа на животните и функционирање на опремата;

2) да имаат доволен број на обучен персонал;

3) да обезбедат ветеринарно здравствена заштита и

4) да обезбедат доктор по ветеринарна медицина или друго квалификувано лице за давање совети во однос на благосостојбата на животните.

(4) Забрането е користење на животни скитници во експериментални цели.

(5) Институциите корисници кои вршат експерименти со животни можат да користат само животни набавени од регистрирани институции за одгледување или снабдување, освен во општи или посебни случаи одобрени од надлежниот орган.

(6) Во посебни случаи одобрени од страна на надлежниот орган, експериментите можат да бидат изведени и надвор од институцијата.

(7) Институциите кои вршат експерименти со животни задолжително водат евиденција и на барање од надлежниот орган ќе ја достават на увид. Евиденција содржи податоци најмалку за: датумот и институцијата од која пристигнале животните, видот и бројот на животни, како и податоците пропишани со членот 21 од овој закон.

(8) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува формата и содржината на регистарот, начинот на регистрација, техничките услови, начинот на водење евиденција и начинот на вршење на надзор на институциите корисници.

Член 19

Видови животни кои можат да се користат во експерименти

(1) За вршење на експерименти, дозволено е користење на следниве видови животни:

- глушец - *Mus musculus*,
- стаорец - *Rattus norvegicus*,
- заморче - *Cavia porcellus*,
- златен хрчак - *Mesocricetus auratus*,
- зајак - *Oryctolagus cuniculus*,
- куче - *Canis familiaris*,
- мачка - *Felis catus* и
- препелица - *Coturnix coturnix*.

(2) Надлежниот орган може да го прошири списокот на животни од ставот (1) на овој член со други видови, особено од редот на примати, доколку постојат услови за доволно снабдување со животни одгледувани за таа намена.

(3) Општиот исклучок направен од ставот (2) на овој член, не се однесува на кучиња и мачки скитници.

Член 20

Користење на експериментални животни во образовни цели и обука

(1) Експериментите кои се спроведуваат за образовни цели и обука, или дополнително стручно усовршување, вклучувајќи ја грижата за животните кои се ко-

ристан или ќе се користат во експерименти, треба да бидат пријавени кај надлежниот орган. Овие експерименти ќе се вршат од страна на овластено и квалификувано лице, или под негов надзор, во согласност со условите пропишани со овој закон.

(2) Забрането е вршење експерименти во областа на образованието, обуката, или стручното усовршување за цели различни од оние наведени во ставот (1) од овој член.

(3) Изведувањето на експериментите од ставот (1) на овој член ќе биде ограничено само на оние кои се неопходни за целите на образованието или обуката и доколку целите не можат да бидат постигнати со слични аудиовизуелни или други соодветни методи.

(4) Лицата кои ги спроведуваат или учествуваат во спроведувањето на експериментите, лицата кои се грижат за животните кои се користат во експериментите, како и лицата кои го спроведуваат надзорот треба да имаат соодветно образование и обука.

Член 21

Статистички податоци

(1) Надлежниот орган прибира статистички податоци за користењето на животните во експерименти и доколку е дозволено со закон ќе овозможи достапност до јавноста.

(2) Податоците од ставот (1) на овој член се однесуваат на:

1) бројот и видови на животни кои се користат во експерименти;

2) бројот на животни по категории кои се користени во експерименти во медицината, индустријата, образованието и обуката;

3) бројот на животни по категории кои се користени во експерименти за заштита на здравјето на човекот и заштита на животната средина и

4) бројот на животни по категории кои се користени во експерименти пропишани со закон.

Член 22

Посебни одредби за заштита и благосостојба на животните чувани во зоолошки градини

(1) Покрај одредбите пропишани во членовите 5, 6 и 7 од овој закон, за животни кои се чуваат во зоолошки градини се применува и следново:

1) сместувањето на животните во живеалишта треба да биде во согласност со нивната природна средина и однесување;

2) на животните треба да им се обезбеди можноста да се размножуваат;

3) благосостојбата и здравствената состојба на животните во зоолошките градини треба да биде следена од страна на квалификувано лице со цел да се спречи болка или страдање кое може да се избегне, истоштеност, стрес или трајна повреда и

4) секоја зоолошка градина се обврзува да организира ветеринарно здравствена заштита на животните.

(2) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите под кои животните се чуваат во зоолошките градини, како и начинот на кој се постапува со нив.

Оддел IV

Заштита и чување на домашни миленици

Член 23

Домашни миленици

(1) При чување домашни миленици, покрај одредбите пропишани во членовите 5, 6 и 7 од овој закон се применуваат и следните одредби.

(2) Никој не смее да напушти домашен миленик.

(3) Забранети се следниве интервенции врз животните:

1) хируршки интервенции за модифицирање на изгледот на животните;

2) скратување на опашката и потсекување на ушите;

3) сечење на петтиот прст;

4) девокализација и

5) отсекување на канџи и обеззабување.

(4) Домашните миленици може да се користат за рекламирање, изложби, спортски натпревари и слични настани, доколку организаторот ги исполнил општите одредби од членовите 5, 6 и 7 на овој закон и доколку здравјето и благосостојбата на животните не се доведени во прашање.

Член 24

Регистрирани кучиња

(1) Сопствениците на кучиња се должни да ги пријават своите кучиња еднаш годишно во ветеринарните амбуланти, клиници и болници кои се овластени за спроведување на ветеринарно здравствена заштита од јавен интерес во нивното место на постојан престој, со цел да ги регистрираат и идентификуваат, како и да ги исполнат одредбите во однос на здравствената заштита согласно со прописите од областа на ветеринарното здравство. Трошоците за овие постапки се на товар на сопствениците на кучињата.

(2) Регистрираните кучиња кога се на јавно место треба да бидат врзани, со исклучок на ловечки кучиња за време на лов и овчарски кучиња кои придружуваат стадо.

(3) Временскиот период и постапките од ставот (1) на овој член се пропишани во Годишната наредба согласно со Законот за ветеринарно здравство.

(4) Сопствениците на кучиња се должни во рок од осум дена да ја известат ветеринарната амбуланта, клиника и болница од ставот (1) на овој член за секоја набавка, отуѓување, губење и пцовисување, со исклучок на набавката на млади животни на возраст до четири месеца.

Член 25

Нерегистрирани кучиња

(1) Општината, општините во градот Скопје, односно градот Скопје, се надлежни да вршат собирање на кучињата скитници и нерегистрираните кучиња и привремено да ги сместат во соодветни објекти - прифатилишта. Во овие објекти треба да се обезбеди елементарна заштита на животните од непогодни временски услови и да се обезбеди нивно ефикасно затворање.

(2) Заловувањето на кучињата скитници се врши од квалификувани лица на начин кој нема да предизвика непотребна болка или страдање.

(3) Во прифатилиштата ќе се обезбеди спроведување на соодветни мерки и персонал со цел за ефикасна заштита на животните, редовно хранење и напојување и доколку е неопходно лекување на животните.

(4) Прифатилиштата водат евиденција која содржи пропишани податоци за прифатените животни и ќе биде достапна на увид од страна на надлежниот орган.

(5) За контрола на популацијата на кучињата скитници, општината, општините во градот Скопје, односно градот Скопје може да примени една од следниве методи:

1) кучињата привремено сместени во прифатилиштата ќе се држат доволно време да се исцрпат сите можности за посвојување. Во случај кога посвојувањето е невозможно, или кога кучињата очигледно патат или се болни и можат да претставуваат сериозна опас-

ност за здравјето на животните или луѓето, тие ќе бидат убиени со средства на хумана еутаназија извршена од доктори по ветеринарна медицина и

2) кучињата привремено сместени во прифатилиштата можат да бидат кастрирани, односно ојаловени, здравствено третирани, превентивно заштитени согласно со прописите од областа на ветеринарното здравство и повторно вратени во реонот од каде што биле заловени. Во таков случај, кучињата скитници ќе бидат соодветно трајно и видливо обележани на начин кој нема да предизвика непотребна болка или страдање.

(6) Интервенциите од овој член може да ги врши само доктор по ветеринарна медицина.

(7) Трошоците кои настануваат од примената на одредбите од овој член се на товар на сопствениците на кучињата, а во случај на кучиња скитници на товар на општината, општините во градот Скопје, односно градот Скопје.

(8) Во случај на појава на заразна болест која може да се пренесе со кучињата, односно доколку постои опасност од појава на ваква болест, надлежниот орган може да нареди неприменување на одредбите од ставот (5) точка 2 на овој член и да нареди убивање на кучињата скитници.

(9) Објектите за сместување - прифатилишта, водат евиденција која содржи пропишани податоци за прифатените животни, која е достапна на увид од страна на надлежниот орган.

(10) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува техничките услови за прифатилиштата, условите за чување на животните во прифатилиштата, постапките за еутаназија, начинот на водење на евиденција и начинот на вршење на надзор.

Член 26

Регистрација и надзор на објектите за сместување и чување на животни скитници

(1) Надлежниот орган воспоставува систем за регистрација на објектите за сместување во кој се чуваат кучиња скитници, кој редовно се ажурира.

(2) Регистрирањето на објектите од ставот (1) на овој член ќе биде направено врз основа на информации обезбедени од лицето одговорно за објектот, проверени и потврдени со преглед извршен на лице место од надлежниот орган.

(3) Објектите - прифатилишта за чување на кучиња скитници треба да бидат редовно проверувани и надгледувани од страна на надлежниот орган и доколку пропишаните услови не се исполнети, ќе преземе соодветни мерки, вклучувајќи времено повлекување или одземање на регистрацијата.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ја пропишува формата и содржината на регистарот и начинот на регистрација, како и информациите потребни за регистрација.

ГЛАВА III ЗАШТИТА НА ЖИВОТНИТЕ ЗА ВРЕМЕ НА ПРЕВОЗ

Оддел I

Општи услови за превоз на животни

Член 27

Општи услови за превоз на животните

(1) За време на превозот на животни, треба да бидат исполнети следниве услови:

1) сите неопходни подготовки да се направени однапред, со цел да се намали времетраењето на патувањето и да се задоволат потребите на животните за време на патувањето;

2) животните да бидат подготвени за патување;

3) средствата за превоз треба да бидат соодветно конструирани, одржувани и управувани, на начин да се избегне повреда, страдање, како и да се осигура нивната безбедност;

4) просторот за натовар и истовар да е соодветно конструиран и одржуван, на начин да се избегне повреда и страдање, како и да се осигура нивната безбедност;

5) персоналот кој постапува со животните да е соодветно обучен за оваа цел и да ги извршува своите обврски без употреба на сила или кој било друг метод со кој се предизвикува непотребно страв, болка, страдање или повреда на животните;

6) превозот до местото на истовар да се извршува без застој, така што условите за благосостојба на животните редовно се проверувани и соодветно одржувани;

7) за животните да е обезбедена доволна подна површина и висина, соодветна на нивната големина и намена на превозот и

8) животните да се понудуваат со вода, храна и одмор во соодветни интервали и со соодветен квалитет и квантитет според нивниот вид и големина.

(2) Не е дозволено превезување или принуда на животни на превоз кој може да предизвика нивна повреда или претерано страдање.

Оддел II

Општи услови за учесниците вклучени во превозот на животни

Член 28

Документ за превоз

(1) За време на превозот, животните мора да бидат придружувани со документ за превоз кој ги содржи следниве податоци:

1) потекло и сопственост на животните;

2) место на поаѓање;

3) дата и време на поаѓање;

4) предвидено место на дестинација и

5) очекувано времетраење на предвиденото патување.

(2) Документот за превоз е достапен на надлежниот орган на негово барање.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ја пропишува формата и содржината на документот за превоз.

Член 29

Обврски за планирање на превозот на животни

(1) Договор или поддоговор за превоз на животни може да се склучи само со овластен превозник.

(2) Превозникот е должен да назначи лице одговорно за превозот и да обезбеди дека информациите за планирање, спроведување и довршување на патувањето под негов надзор се достапни во секое време.

(3) Организаторите на превозот на животни за секое патување треба да осигурат дека:

1) благосостојбата на животните не е загромена поради недоволна координација на различни делови од патувањето, земајќи ги предвид и временските услови и

2) лицето одговорно за обезбедување на информациите за планирање, спроведување и довршување на патувањето е достапно на надлежниот орган во секое време.

(4) За долги патувања на домашни коњи и домашни животни од видовите говеда, овци, кози и свињи, освен регистрирани коњи, превозниците и организаторите на превозот треба да пополнат патен дневник за целото патување, во согласност со одредбите од овој закон.

(5) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ја пропишува формата и содржината и начинот на водење на патниот дневник.

Член 30 Превозници

(1) Превозници на животни треба да се:

1) регистрирани на начин кој ќе овозможи надлежниот орган брзо да ги идентификува во случај на несогласување со барањата на овој закон и

2) одобрени согласно со членот 35 од овој закон кој се однесува на предвиденото времетраење на превозот, издадено под следниве услови:

а) превозниците да го доверуваат превозот на животни на персонал кој стекнал соодветна обука согласно со одредбите од овој закон и

б) надлежниот орган времено ќе го повлече или ќе го укине одобрението кога ќе утврди дека превозникот сериозно или повеќе пати ги повредува одредбите од овој закон.

(2) Превозниците од ставот (1) на овој член треба да ги исполнуваат следниве услови:

1) да бидат одобрени од надлежен орган за превоз на животни. Одобрението задолжително треба да ги придружува животните за време на превозот и истото на барање на надлежниот орган да биде достапно за увид;

2) задолжително да го известат надлежниот орган за сите промени во однос на информациите и документите наведени во членот 28 став (1) од овој закон или за долгите патувања во членот 29 од овој закон, во рок од 15 работни денови од датумот кога се случиле промените;

3) превозот на животни да се врши во согласност со одредбите од овој закон;

4) постапувањето со животните е доверено на персоналот кој е обучен согласно со одредбите од овој закон;

5) нема да управуваат или да бидат помошници во превозот на домашни коњи и домашни животни од видовите говеда, овци, кози и свињи или живина, освен регистрирани коњи, доколку не поседуваат сертификат за квалификуваност издаден согласно со членот 37 од овој закон и има одобрение за вршење на работите согласно со ставот (1) од овој член;

6) да обезбедат надзорници да ја пратат секоја пратка со животни, освен во случаи кога:

а) животните се превезуваат во контејнери кои се обезбедени и соодветно вентилирани, а кога е неопходно, содржат доволно храна и вода во диспензери кои не можат да се превртуваат за време на патувањето двапати подолго од предвиденото време на патување и

б) возачот ја врши функцијата на надзорник;

7) да обезбеди одобрение за превозното средство, издадено во согласност со членот 38 од овој закон, наменет за надлежниот орган на местото на дестинација и

8) при долги патувања на домашни коњи и домашни животни од видовите говеда, овци, кози и свињи, освен регистрирани коњи, да користат навигационен систем и да ги чуваат записите добиени од овој систем најмалку три години и кои ќе бидат достапни за увид на надлежниот орган.

(3) Одредбите од ставот (2) точки 1, 2, 4 и 5 на овој член не се однесуваат на лица кои превезуваат животни до максимално растојание од 65 километри сметано од местото на поаѓање до местото на дестинација.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите од ставот (1) точка 1 на овој член.

Член 31 Првичен преглед и одобрување на средствата за превоз

(1) Превозот на животни за долги патувања не може да се врши доколку средствата за превоз не се прегледани и одобрени согласно со членот 38 од овој закон.

(2) Одредбите од ставот (1) на овој член се однесуваат и на превозни средства-приколки и контејнери кои се користат за превоз на домашни коњи и домашни животни од видовите: говеда, овци, кози и свињи.

Член 32 Одговорно лице за чување на животни

(1) Одговорните лица за чување на животни ќе обезбедат дека на местото на испраќање, претовар или дестинација, животните се подготвени за превоз, натовар, истовар и дека со нив се постапува согласно со одредбите од овој закон.

(2) Одговорните лица за чување на животни треба да ги прегледаат сите животни кои пристигнуваат на местото на транзит или на местото на пристигнување и да утврдат дали животните биле изложени на долг пат. Во случај на долги патувања за домашни коњи и домашни животни од видовите говеда, овци, кози и свињи, освен регистрирани коњи, одговорните лица за чување на животни треба да ги исполнуваат барањата од патниот дневник.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите од ставот (1) на овој член.

Член 33 Собирни центри

Операторите во собирните центри одобрени согласно со Законот за ветеринарно здравство, покрај условите пропишани во членот 32 од овој закон, треба:

1) да го доверат постапувањето со животните само на персонал кој поминал обука за соодветните технички правила;

2) редовно да ги информираат лицата присутни во собирните центри за нивните должности и обврски согласно со овој закон и

3) во случај на неисполнување на одредбите од овој закон од страна на кое било лице во собирниот центар и без исклучок на мерките преземени од надлежниот орган, да ги спроведат сите неопходни активности за отстранување на утврдените неусогласувања, како и да го спречат нивното повторување.

Член 34 Општи услови и одобрување на контролни пунктови

(1) Надлежниот орган одобрува и издава регистарски број на секој контролен пункт. Одобрувањето може да биде ограничено во однос на видот, категоријата или здравствениот статус на животните. Собирните центри можат да бидат одобрени и како контролни пунктови под следниве дополнителни услови:

1) употребата на ваквиот објект да е исклучиво ограничена за таа цел за времетраење на одредениот период и

2) не се користат за промет со животни кои се предмет на уредување со овој закон.

(2) За добивање на одобрение од ставот (1) на овој член, контролните пунктови мора да ги исполнуваат следниве услови:

1) да се лоцирани во област која не е предмет на забрани или ограничувања согласно со прописите од областа на ветеринарното здравство;

2) да се под контрола на официјален ветеринар кој ќе потврди дека се исполнети одредбите од овој закон;

3) да функционираат согласно со прописите од областа на ветеринарното здравство во поглед на здравствената заштита на животните, движењето и заштитата на животните за време на колење и

4) да бидат прегледани најмалку два пати годишно, со цел да се потврди дека условите за одобрување и понатаму се исполнети.

(3) Контролните пунктови треба да се користат само за прием, хранење, напојување, одмор, сместување, нега и испраќање на животни кои се на поминување.

(4) Во исто време на контролниот пункт можат да бидат присутни само животни од ист вид и со еднаков здравствен статус, за кои контролните пунктови се регистрирани.

(5) Физичкото или правното лице кое раководи со контролниот пункт е должно да:

1) дозволи присуство само на животни кои се придружени со сертификат и идентификувани согласно со прописите од областа на ветеринарното здравство. За таа цел физичкото или правното лице ќе ја провери документацијата за здравствената состојба и другата придружна документација за животните и по случаен избор ги проверува идентификационите ознаки кај одреден број на животни;

2) обезбеди дека животните во контролниот пункт се чувани во истите групи, како што се пристигнати и дека животните од секоја пратка се сместени во целосно одвоени објекти, во согласност со инструкциите на официјалниот ветеринар за да се спречи каков било контакт кој може да го загрози здравствениот статус на животните;

3) обезбеди доволни количини на храна и вода за напојување на животните кои престојуваат во контролниот пункт, и истите се хранети и напојувани во интервали соодветни на нивните физиолошки потреби;

4) обезбеди соодветна нега на животните кои престојуваат во контролниот пункт и доколку е потребно, да ги преземе неопходните чекори за да ја обезбеди нивната благосостојбата и здравствената заштита;

5) повика доктор по ветеринарна медицина со цел:

а) соодветно да ги третира животните кои се болни или повредени и

б) доколку е неопходно, животните да се заколат, убијат или еутаназираат, согласно со прописите од областа на ветеринарното здравство;

б) персоналот кој работи во контролниот пункт да е соодветно обучен и квалификуван од страна на институција надлежна за спроведување обука, или има соодветно практично искуство кое го квалификува да постапува и доколку е неопходно да даде соодветна нега на животните;

7) води евиденција и да чува податоци кои се однесуваат на пристигнати пратки, во период од најмалку три години, кои на барање на надлежниот орган се доставуваат на увид;

8) ги применува здравствените и хигиенските мерки во согласност со одредбите на овој закон и инструкциите од надлежниот орган и

9) веднаш да го информира надлежниот орган за воочените неправилности.

(6) Официјалниот ветеринар или докторот по ветеринарна медицина назначен за оваа цел од страна на надлежниот орган, треба да потврди во патниот дневник дека животните се способни да продолжат со патувањето, пред тие да го напуштат контролниот пункт. Трошоците за ветеринарниот преглед се на товар на операторот.

(7) Доколку неправилностите утврдени при прегледот на лице место негативно влијаат на здравјето и благосостојбата на животните, надлежниот орган времено го повлекува или одзема одобрението за контролниот пункт.

(8) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите за добивање на одобрението од овој член.

Оддел III

Обврски и одговорности на надлежниот орган

Член 35

Одобрение за превозници

(1) Надлежниот орган на превозниците кои не вршат превоз на животни за долги патувања издава одобрение, со важност до пет години под следниве услови:

1) да се регистрирани во Република Македонија, или во случај на превозници од друга држава, да имаат свое претставништво во Република Македонија;

2) да имаат доволен и квалификуван персонал, опрема и пропишани постапки за работа со цел за усогласување со одредбите од овој закон и

3) да не им е изречена прекршочна санкција или мерка за сериозни нарушувања на одредбите од овој закон во период од најмалку три години од датумот на поднесувањето на барањето. Оваа одредба нема да важи доколку барателите му докажат на надлежниот орган дека ги преземале сите неопходни мерки за да се избегнат натамошни нарушувања.

(2) Надлежниот орган издава одобрение за превозниците кои вршат превоз на животни за долги патувања, со важност од пет години под следниве услови доколку:

1) се исполнети одредбите од ставот (1) точка 1 на овој член и

2) се приложени следниве документи:

а) валиден сертификат за квалификуваност на возачот, односно надзорникот согласно со членот 37 од овој закон;

б) одобрение за превозното средство согласно со членот 38 од овој закон;

в) пропишани постапки за работата, вклучувајќи и навигационен систем кој им овозможува на превозниците следење и евидентирање на движењето на патните возила под нивна одговорност и контактирање со возачите во кој било момент за време на долгото патување и

г) планови за преземање на итни мерки во случај на вонредни ситуации.

(3) Одобрението од ставот (2) на овој член важи и за вршење на транспортот од ставот (1) на овој член.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите и постапката за одобрување на превозниците од овој член.

Член 36

Прегледи во врска со патувањето

(1) При долги патувања на домашни коњи и домашни животни од видовите говеда, овци, кози и свињи, надлежниот орган на местото на поаѓање треба:

1) да изврши прегледи со што ќе потврди дека:

а) превозниците наведени во патниот дневник ги имаат соодветните одобренија од членот 35 на овој закон и

б) патниот дневник поднесен од организаторот ги содржи потребните податоци согласно со овој закон и одговара на фактичката состојба;

2) доколку при прегледот од точката 1 на овој став се утврдат неправилности, надлежниот орган ќе нареди преземање на мерки со цел за усогласување со одредбите од овој закон;

3) доколку при прегледот од точката 1 на овој став не се утврдат неправилности, надлежниот орган ќе го завери патниот дневник и

4) во најкус можен рок ќе испрати податоци за предвиденото долго патување до надлежниот орган на местото на дестинацијата, или до контролниот пункт, преку соодветен систем за размена на информации.

(2) По исклучок од ставот (1) точка 3 на овој член, заверувањето на патниот дневник не е задолжително за превозници кои користат навигационен систем од членот 30 на овој закон.

(3) Надлежниот орган во кој било дел од долгото патување врши прегледи со цел да потврди дека пријавеното време на патување е во согласност со фактичката состојба и ограничувањата во однос на времето за патување и одмор, а патувањето е во согласност со овој закон.

(4) Прегледот за исполнетост на условите за долги патувања се врши пред натоварот, во рамките на здравствениот преглед на животните.

(5) Доколку местото на дестинација е кланица, прегледот за исполнетост на условите за долги патувања од ставот (3) на овој член, може да се изврши во рамките на прегледите на производите од животинско потекло наменети за човечка исхрана.

(6) Податоците за движењето на средствата за патен сообраќај добиени преку навигациониот систем, можат да се користат и за вршење на прегледи.

Член 37

Обука на персонал и сертификат за квалификација

(1) Надлежниот орган изготвува програма и спроведува обука на:

1) вработените, особено за работењето на навигациониот систем и соодветните записи и

2) возачите и надзорниците на средствата за патен сообраќај кои превезуваат домашни коњи, домашни животни од видовите говеда, овци, кози и свињи или живина, со посебна нагласка на исполнување на условите за превоз, натовар, истовар, постапување и грижа за животните.

(2) Согласно со спроведената обука од ставот (1) точка 2 на овој член, надлежниот орган издава сертификат за квалификација за возачите и надзорниците на средствата за патен сообраќај, кој може да биде ограничен на посебни видови или групи на видови животни со рок на важност од пет години.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот за спроведување на обуката на вработените, возачите и надзорниците од ставот (1) на овој член, како и начинот на издавање, содржината и формата на сертификатот од ставот (2) на овој член.

Член 38

Постапка за одобрување на средствата за патен сообраќај

(1) Надлежниот орган издава одобрение на средствата за патен сообраќај кои се користат за долги патувања, под услов истите да:

1) не се предмет на барање поднесено до или одобрено од друг надлежен орган од друга држава и

2) се прегледани од надлежниот орган, при што е утврдено дека одговараат на условите за техничките правила кои се однесуваат на дизајнот, конструкцијата и одржувањето на средствата за патен сообраќај наменети за долги патувања.

(2) Одобрението се издава за период од пет години и истото ќе престане да важи доколку средствата за превоз се модифицираат или ремонттираат на начин кој негативно ќе влијае на благосостојбата на животните.

(3) Надлежниот орган води регистар на издадени одобренија за средствата за патен сообраќај кои се користат за долги патувања, во електронска база на податоци или на друг соодветен начин, кој ќе овозможи нивно брзо идентификување во случај на неисполнување на одредбите од овој закон.

(4) Кај средствата за патен сообраќај, надлежниот орган може да дозволи исклучок од одредбите на овој член за патувања кои не надминуваат 12 часа до местото на дестинација. Кај свињите, времето на превозот може да изнесува најдолго до 24 часа, при што задолжително треба да има постојан пристап до вода за напојување.

(5) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува условите, начинот на издавање, формата и содржината на одобрението од ставот (1) на овој член.

Член 39

Контроли на граничен премин

(1) Прегледот на животните од страна на официјалниот ветеринар на граничен премин е задолжителен, при што официјалниот ветеринар проверува дали животните се превезени согласно со одредбите од овој закон, особено:

1) дали превозниците приложиле заверена копија од одобрението од членот 35 став (2) на овој закон;

2) дали возачите и надзорниците на средствата за патен сообраќај за домашни коњи и домашни животни од видовите говеда, овци, кози и свињи или живина, приложиле сертификат за квалификација од членот 37 на овој закон;

3) дали животните се способни да го продолжат патувањето;

4) дали средствата за транспорт се одобрени во согласност со членот 38 од овој закон и

5) дали при извоз, превозниците обезбедиле доказ дека патувањето од местото на поаѓање до првото место на истовар во земјата на крајна дестинација е во согласност со меѓународните договори кои се на сила во другите држави на кои се однесува.

(2) Во случај на долги патувања за домашни коњи и домашни животни од видовите; говеда, овци, кози и свињи, официјалниот ветеринар на граничниот премин треба да изврши преглед на патниот дневник и да потврди дали условите пропишани во истиот се во согласност со наведените временски ограничувања. Евиденцијата од овие прегледи и прегледите наведени во ставот (1) од овој член се чуваат од страна на надлежниот орган најмалку три години од датумот на прегледот, вклучувајќи и копија од соодветната документација.

(3) Кога надлежниот орган смета дека животните не се способни да го продолжат и да го завршат патувањето, може да нареди животните да бидат истоварени, напоени, нахранети и оставени да одмораат.

Член 40

Застој за време на превоз

(1) Во случај на непредвидени околности, надлежниот орган ги презема сите неопходни мерки за да го спречи или намали на минимум застојот на превозот, или страдањето на животните. Надлежниот орган обезбедува дека се преземени сите мерки на местото на трансферот или на граничниот премин, со цел да се даде предност на превозот на животни.

(2) Не е дозволено непотребно задржување на патката на животни за време на превоз, освен во случаи кога тоа е неопходно за благосостојбата, за здравствена заштита на животните и јавното ветеринарно здравство. Застој меѓу натоварот и поаѓањето треба да биде сведен на минимум. Доколку за време на превозот, патката со животни треба да биде задржана подолго

од 2 часа, надлежниот орган треба да преземе мерки со цел да се обезбедат соодветни услови за грижа на животните и кога е неопходно нивно хранење, напојување, истовар и сместување.

Член 41 Итни мерки

(1) Кога надлежниот орган утврди дека одредбите од овој закон не се почитуваат, ќе нареди лицето одговорно за животните да ги преземе сите неопходни мерки потребни да ја заштити благосостојбата на животните. Овие мерки не смеат да предизвикаат непотребно или дополнително страдање на животните и мора да бидат пропорционални со утврдениот ризик. Трошоците за спроведените мерки се на товар на лицето одговорно за животните.

(2) Во зависност од околностите, итните мерки можат да бидат:

- 1) замена на возачот или надзорникот;
- 2) привремена поправка на средствата за превоз, со цел за превенција на можноста за непосредна повреда на животните;
- 3) претовар и префрлување на пратката или делови од неа во други средства за превоз;
- 4) враќање на животните до местото на испраќање по најкус пат или продолжување до местото на дестинација по најкус пат, во зависност од користа за благосостојба на животните и
- 5) истовар на животните, соодветно сместување и нега, сè до решавање на проблемот.

(3) Во случај кога не постојат други средства за заштита на благосостојбата на животните, истите ќе бидат заклани или еутаназирани на хуман начин.

(4) Во случај кога е неопходно да се превезуваат животните под итни околности, надлежниот орган ќе издаде писмено одобрение за превоз на животните со кое се идентификуваат животните и се дефинираат посебните услови под кои истите можат да бидат превезени. Ова одобрение задолжително ги придружува животните.

(5) Доколку лицето кое е одговорно за животните не може да се контактира, или не успее да ги исполни инструкциите, надлежниот орган веднаш ќе договори извршување на неопходни мерки.

(6) За одлуките донесени од надлежниот орган и причините за тие одлуки, превозникот или негов претставник ќе биде известен во најкус можен рок. Доколку е потребно, надлежниот орган ќе обезбеди помош на превозникот со цел за имплементирање на потребните итни мерки.

Член 42 Исклучок по однос на превозот

Одредбите од членовите 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40 и 41 на овој закон, не се применуваат во следниве случаи:

- 1) превоз на животни кој не е во комерцијални цели и превоз до и од ветеринарни амбуланти, клиники и болници, по препорака на доктор по ветеринарна медицина и
- 2) без оглед на членот 27 став (1), како и членот 41 од овој закон е дозволен:
 - а) превоз кој го извршуваат сопствениците на животни, со превозни средства кои во однос на географските околности бараат превоз за сезонско патување за одредени типови на животни и
 - б) превозот кој го извршуваат сопствениците на животни, со превозни средства на растојание помало од 50 километри од одгледувалиштето.

ГЛАВА IV

ЗАШТИТА И БЛАГОСОСТОЈБА НА ЖИВОТНИТЕ ЗА ВРЕМЕ НА КОЛЕЊЕ И УБИВАЊЕ

Оддел I Општи услови за заштита и благосостојба на животните за време на колење и убивање

Член 43 Општи одредби

(1) Одредбите за заштита и благосостојба на животните за време на колење или убивање се применуваат при пренос, сместување во кланично депо, фиксирање, зашметување, колење и убивање на животните одгледувани и чувани за производство на месо, кожа, крзно или други производи, како и на методите на убивање на животни заради контрола на болести.

(2) Одредбите од ставот (1) на овој член нема да се применуваат при:

- 1) технички и научни експерименти поврзани со постапките од ставот (1) на овој член, извршени под надзор на надлежниот орган;
- 2) животни кои се убиени во културни или спортски настани и
- 3) убивање на диви животни за време на лов со средства и начин согласно со закон.

(3) Животните треба да бидат поштедени од секое вознемирување кое може да се избегне, болка или страдање за време на пренос, сместување во кланично депо, фиксирање, зашметување, колење или убивање.

Оддел II Услови кои се однесуваат на животните заклани или убиени во кланиците

Член 44 Постапување со животните

(1) Без исклучок на другите прописи од областа на ветеринарното здравство, конструкцијата, капацитетите, опремата на кланиците и нивното функционирање, треба да ги поштеди животните од секое вознемирување кое може да се избегне, болка и страдање.

(2) Копитарите, преживарите, свињите, зајациите и живината кои се донесени во кланицата за колење треба да бидат пренесени и доколку е неопходно сместени во кланичното депо, фиксирани, зашметени пред колењето или веднаш убиени и искрварени во согласност со одредбите на овој закон.

(3) По исклучок од ставот (1) на овој член, условите за зашметување пред колење нема да се применуваат во случај кога животните се колат со посебни методи на колење, потребни при одредени религиозни церемонии, а се претходно пријавени и одобрени од надлежниот орган.

(4) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску го пропишува начинот на постапување со животните од овој член.

Член 45 Опрема и персонал

(1) Инструментите, опремата за фиксирање и друга опрема и инсталации кои се користат за зашметување или убивање на животните мора да бидат дизајнирани, конструирани, одржувани и користени на начин да се постигне брзо и ефикасно зашметување или убивање во согласност со одредбите на овој закон. Со цел да дозволи зашметување или убивање на животните, надлежниот орган врши проверка дали инструментите, опремата за фиксирање и другата опрема која се користи за зашметување или колење се во согласност со пропишаните правила.

(2) Резервна опрема и инструменти мора да се чуваат на местото за колење во случај на откажување на постојната и истите задолжително се одржуваат во исправна состојба и редовно се прегледуваат.

(3) Не е дозволено ангажирање на лица во прометот, сместувањето во кланично депо, фиксирањето, зашметувањето, колењето или убивањето на животните, кои немаат знаење и вештини неопходни за извршување на задачите на хуман и ефикасен начин и во согласност со одредбите од овој закон.

Член 46 Инспекција и контрола

Инспекциите и контролите во кланиците се спроведуваат од страна на надлежниот орган, кој треба цело време да има слободен пристап во сите делови на кланицата, со цел да констатира исполнување на условите пропишани со овој закон. Овие инспекции и контроли можат да се спроведуваат истовремено со контролите спроведени за други цели.

Оддел III Услови кои се однесуваат на животните заклани или убиени надвор од кланиците

Член 47 Постапки со животните

(1) При колење на животните надвор од кланиците, се применуваат одредбите од членот 44 ставови (2) и (3) на овој закон.

(2) Надлежниот орган може да одобри исклучок во однос на живината, зајациите, свињите, овците и козите заклани или убиени надвор од кланиците од страна на нивниот сопственик и за лична употреба, при што колењето или убивањето на животните е во согласност со членот 43 од овој закон, а свињите, овците и козите биле претходно зашметени.

(3) При колењето и убивањето на животни заради контрола на болест, убивањето и кога е можно колењето на животните ќе биде направено под услови и со методи со кои се спречува секоја опасност за ширење на болеста.

(4) Одредбите од ставовите (1) и (3) на овој член нема да се применуваат во случај на животно кое мора да биде убиено веднаш поради вонредни причини (елементарни непогоди, епидемии и слично).

(5) Повредените или заболените животни мора да бидат заклани или убиени на лице место. Надлежниот орган може да одобри превоз на овие животни заради колење или убивање, доколку превозот не предизвикува натамошно страдање на животните.

(6) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот на постапување со животните од овој член.

ГЛАВА V НАДЗОР

Оддел I Надлежност за спроведување на овој закон

Член 48 Надзор

(1) Надзорот на спроведувањето на одредбите од овој закон и подзаконските акти донесени врз основа на овој закон го врши Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

(2) Инспекциски надзор за спроведување на овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон го врши Управата за ветеринарство преку официјални и овластени ветеринари.

Член 49

Права и должности за вршење на инспекција

(1) Официјалните и овластени ветеринари при вршењето на нивните должности имаат право на слободен пристап до приватните и јавните имоти, објекти, одгледувалишта, живеалишта, институции и превозни средства, како и до евиденцијата и документите, вклучително и електронските бази на податоци.

(2) Лицата одговорни за објектите и превозните средства кои се предмет на ветеринарна инспекција од ставот (1) на овој член, се должни да ги достават на увид бараните информации на надлежниот орган.

(3) Доколку надлежниот орган утврди дека правните и физичките лица и превозните средства од ставот (1) на овој член не се во согласност со одредбите на овој закон, ќе донесе решение со кое ќе нареди:

1) преземање на мерки за усогласување со одредбите од овој закон;

2) засилена контрола на истите и

3) во случај на сериозно или повторно непочитување и без исклучок на другите изречени санкции, времено повлекување или одземање на одобрието.

Член 50 Жалби

Правните и физичките лица врз кои е изречена мерка со решение од страна на надлежниот орган од членот 49 став (3) на овој закон, имаат право на жалба до министерот во рок од 15 дена од денот на добивањето на решението. Жалбата не го одлага извршувањето на решението.

ГЛАВА VI ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ

Член 51 Прекршоци

(1) Глоба во износ од 10.000 до 15.000 евра во денарска противвредност ќе се изрече за прекршок на правно лице, ако:

1) поттикнува агресивност на животните против други животни (член 5 став (3));

2) поттикнува, организира и одржува борби меѓу животните за какви било намени (член 5 став (4)) и

3) присилува животни на работа која го надминува нивниот физиолошки капацитет, здравствена или кондициона способност (член 5 став (5)).

(2) Глоба во износ од 2.500 до 5.000 евра во денарска противвредност на одговорното лице во правното лице ќе му се изрече за прекршок од ставот (1) на овој член.

(3) Глоба во износ од 3.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на физичко лице за прекршок од ставот (1) на овој член.

(4) За прекршокот од ставот (1) на овој член освен глоба, на правното лице ќе му се изрече посебна прекршочна мерка, одземање на животните и ќе му се изрече прекршочна санкција привремена забрана за вршење на дејност во траење од 20 до 30 дена.

(5) За прекршокот од ставот (1) на овој член, освен глоба, на одговорното лице во правното лице ќе му се изрече прекршочна санкција, привремена забрана за вршење на неговата професија или должност во траење од 10 до 15 дена.

(6) За прекршокот од ставот (1) на овој член, освен глоба, на физичкото лице ќе му се изрече и посебна прекршочна мерка, одземање на животните и ќе му се изрече прекршочна санкција, привремена забрана за вршење на неговата професија или должност во траење од 10 до 15 дена.

Член 52

(1) Глоба во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ќе се изрече за прекршок на правно лице, ако:

1) не ги исполнува обврските кон своите животни во однос на грижа, обезбедување на услови за задоволување на нивни физиолошки и етолошки потреби и услови на држење (член 5 став (1));

2) не применува добра ветеринарна пракса при обезбедување на ветеринарна медицинска грижа, изведување на хируршки операции за кои не постои медицинска индикација и не употребува соодветна целосна или локална анестезија (член 5 став (2));

3) не ги исполнува општите услови кои се однесуваат на живеалиштата, објектите и опремата каде што се сместени животните и нивното влијание на здравјето, благосостојбата, физиолошките и етиолошките потреби на животните (член 6);

4) не ги исполнува општите услови кои се однесуваат на хранењето, одгледувањето, размножувањето, негата и користењето на животните и влијанието по здравјето, благосостојбата, физиолошките и етиолошките потреби на животните (член 7);

5) врши одгледување и снабдува со експериментални животни во објекти кои не се регистрирани од надлежен орган или нивното работење е во спротивност на условите под кои е регистриран објектот (член 17 став (1));

6) врши експерименти со животни во објекти кои не се регистрирани од надлежен орган или нивното работење е во спротивност на условите под кои е регистриран објектот (член 18 став (1));

7) користи животни скитници од домашни видови во експериментални цели (член 18 став (4));

8) изведува експерименти надвор од објекти во кои вршат експерименти со животни без одобрение од страна на Надлежниот орган (член 18 став (6));

9) користи други видови на животни во извршување на експерименти (член 19 став (1));

10) не ги исполнува општите услови за време на превоз на животните (член 27 став (1));

11) не пополнува патен дневник (член 29 став (4));

12) не е регистриран (член 30 став (1) тока 1) и не ги исполнува условите за транспорт (член 30 став (2));

13) врши транспорт на животни со средства за транспорт кои не се прегледани и одобрени (член 31 ставови (1) и (2));

14) не постапува со животните соодветно, не врши преглед и не ги исполнува барањата од патниот дневник (член 32 ставови (1) и (2));

15) не постапува според условите кои се однесуваат на операторите во собирните центри (член 33);

16) не ги исполнува условите за одобрување на контролни пунктови (член 34 став (2));

17) сместува животни со различен здравствен статус (член 34 став (4));

18) не ги поштедува животните од вознемирување кое може да се избегне, болка или страдање за време на пренос, сместување во кланично депо, фиксирање, зашметување, колење или убивање (член 43 став (3));

19) употреба на конструкција, капацитет и опрема кои функционираат така што нанесуваат болка и страдање на животните (член 44 став (1));

20) животните донесени во кланица за колење не се фиксирани, зашметени пред колење, веднаш убиени и искрварени (член 44 став (2)) и

21) не користи и нема инструменти, опрема за фиксирање, опрема и инсталации за зашметување и убивање на животните за да се постигне брзо и ефикасно зашметување и убивање (член 45 став (1)).

(2) Глоба во износ од 1.000 до 3.500 евра во денарска противвредност на одговорното лице во правното лице ќе му се изрече за прекршок од ставот (1) на овој член.

(3) Глоба во износ од 500 до 2.500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на физичко лице за прекршок од ставот (1) точки 1, 3, 4, 8, 9, 10, 17, 18, 20 и 21 на овој член.

(4) За прекршокот од ставот (1) на овој член, освен глоба на правното лице ќе му се изрече и посебна прекршочна мерка, одземање на животните и ќе му се изрече прекршочна санкција привремена забрана за вршење на дејност во траење од 20 до 30 дена.

(5) За прекршокот од ставот (1) на овој член, освен глоба на одговорното лице во правното лице ќе му се изрече прекршочна санкција, привремена забрана за вршење на неговата професија или должност во траење од 10 до 15 дена.

(6) За прекршокот од ставот (1) точки 1, 3, 4, 8, 9, 10, 17, 18, 20 и 21 на овој член, освен глоба на физичкото лице ќе му се изрече и посебна прекршочна мерка, одземање на животните и ќе му се изрече прекршочна санкција, привремена забрана за вршење на неговата професија или должност во траење од 10 до 15 дена.

Член 53

(1) Глоба во износ од 1.500 до 4.000 евра во денарска противвредност ќе се изрече за прекршок на правно лице, ако:

1) врши чување на животни за фармски цели во објекти кои не се регистрирани од надлежен орган или нивно работење е во спротивност на условите под кои е регистриран објектот (член 12 став (1));

2) не ги исполнува условите за сместување на животните за експериментални цели (член 14);

3) изведува експерименти без посебна дозвола од надлежен орган (член 15 став (5));

4) не пријавува експерименти на надлежниот орган и извршува експерименти лице кое не е овластено (член 20 став (1));

5) не ги исполнува условите за чување на животни во зоолошки градини (член 22);

6) не ги придружува животните за време на превозот со документи за превоз (член 28 став (1));

7) не назначува лице одговорно за превоз, кое ќе обезбедува информации за планирање, спроведување и довршување на патувањето (член 29 ставови (2) и (3) точка 2);

8) не го координира патувањето и ја загрозува благосостојбата на животните (член 29 став (3) точка 1);

9) колат животни наменети за религиозни церемонии кои не се пријавени и одобрени (член 42 став (3)) и

10) ангажира лица кои немаат знаење и вештини за извршување на задачи на хуман и ефикасен начин (член 43 став (3)).

(2) Глоба во износ од 500 до 1.500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во правното лице за прекршок од ставот (1) на овој член.

(3) Глоба во износ од 50 до 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на физичко лице за прекршок од ставот (1) точки 1, 3, 4, 6 и 10 на овој член.

(4) За прекршокот од ставот (1) на овој член освен глоба, на правното лице ќе му се изрече посебна прекршочна мерка, одземање на животните и ќе му се изрече прекршочна санкција привремена забрана за вршење на дејност во траење од 20 до 30 дена.

(5) За прекршокот од ставот (1) на овој член, освен глоба, на одговорното лице во правното лице ќе му се изрече прекршочна санкција, привремена забрана за вршење на неговата професија или должност во траење од 10 до 15 дена.

(6) За прекршокот од ставот (1) точки 1, 3, 4, 6 и 10 на овој член, освен глоба, на физичкото лице ќе му се изрече посебна прекршочна мерка, одземање на животните и ќе му се изрече прекршочна санкција, привремена забрана за вршење на неговата професија или должност во траење од 10 до 15 дена.

Член 54

(1) Глоба во износ од 200 до 1.800 евра во денарска противвредност за прекршок ќе се изрече на правно лице, во случај да:

- 1) не води и чува евиденција (член 17 став (3));
- 2) не води и чува евиденција (член 18 став (7)) и
- 3) не доставува на увид барана документација (член 26 став (2)).

(2) Глоба во износ од 150 до 800 евра во денарска противвредност на одговорното лице во правното лице ќе му се изрече за прекршок од ставот (1) на овој член.

(3) Глоба во износ од 15 до 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на физичко лице за прекршок од ставот (1) на овој член.

ГЛАВА VII ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 55

Преоден период

Правните и физичките лица кои вршат дејност која е предмет на уредување на овој закон се должни своето работење да го усогласат со одредбите од овој закон во рок од три години од денот на примената на овој закон.

Член 56

(1) Правните и физичките лица кои вршат активности во врска со чување кокошки-несилки се должни да го усогласат своето работење со членот 11 од овој закон во рок од шест години од денот на влегувањето во сила на овој закон.

(2) Новоизградените, односно објектите кои се ставаат во употреба за чување кокошки несилки со денот на отпочнување со примена на овој закон треба да бидат во согласност со одредбите од овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон.

(3) Основните кафезни системи кои биле во употреба до денот на примената на овој закон треба да ги исполнат условите пропишани со овој закон. Изградба на нови основни кафезни системи не е дозволено по денот на започнувањето со примената на овој закон.

(4) Во период од шест години од денот на започнувањето на примената на овој закон сите објекти со основни кафезни системи треба да се исфрлат од употреба.

Член 57

(1) Подзаконските прописи предвидени со овој закон ќе се донесат во рок од две години од денот на влегувањето во сила на овој закон.

(2) До донесувањето на прописите од ставот (1) на овој член ќе се применуваат постојните прописи.

(3) Надлежниот орган ќе воспостави систем за регистрација на објекти од членовите 12 и 26 на овој закон, во рок од три години од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 58

Влегување во сила

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“, а ќе се применува од 1 јануари 2008 година.

L I G J PËR MBROJTJEN DHE MIRËQENIEN E KAFSHËVE

KREU I DISPOZITA TË PËRGJITHSHME

Neni 1

Lënda

Me këtë ligj përcaktohen kërkesat minimale për mbrojtjen dhe mirëqenien e llojeve të caktuara të kafshëve, lidhur me rritjen, ruajtjen, përkujdesjen dhe vendosjen e tyre, mbrojtjen e kafshëve gjatë mbajtjes në ferma, mbrojtjen dhe mirëqenien e kafshëve gjatë kohës së transportit, therjes ose mbyttjes, mbrojtjen e qenve, kanakarëve shtëpiakë, kafshëve në kopshtet zoologjike dhe mbrojtjen e kafshëve që shfrytëzohen për qëllime eksperimentale ose qëllime të tjera shkencore.

Neni 2

Qëllimet

Qëllimi i këtij ligji është që të sigurohet:

- kafshët të trajtohen në mënyrën që më së miri u përgjigjet nevojave të tyre,
- secili që përkujdeset për kafshët, ta mbrojë mirëqenien e tyre, aq sa lejojnë rrethanat,
- kafshët pa arsye të mos u ekspozohen dhembjes, mundimit, lëndimit fizik ose frikës, dhe
- mbikëqyrja efikase dhe kontrolli në zbatimin e këtij ligji.

Neni 3

Definicione

(1) Nocionet e përcaktuara në Ligjin për veterinari shëndetësore, zbatohen edhe në këtë ligj, nëse me këtë ligj nuk janë definuar ndryshe.

(2) Nocionet e veçanta të përdorura në këtë ligj, e kanë kuptimin si vijojnë:

1. **“Mirëqenie”** është gjendja fizike dhe sociale e kafshëve, që arrihet me plotësimin e kushteve të përcaktuara me këtë ligj, për llojet e caktuara të kafshëve, duke përfshirë por jo edhe duke u kufizuar në vendosjen, mjedisin jetësor, ushqimin, përkujdesjen mjekësore dhe kontaktin social;

2. **“Viç”** është gjedhi me moshë deri në gjashtë muaj;

3. **“Gjedhe”** janë të gjitha kafshët që i takojnë llojit të gjedheve (të egra ose shtëpiake);

4. **“Pula”** janë pulat e llojit Gallus gallus, që e kanë arritur pjekurinë për pjellje dhe ruhen për prodhimin e vezëve, që nuk janë të dedikuara për çeljen e zogjve.

5. **“Fole”** është hapësirë e ndarë për pjelljen e vezëve, për një pulë ose një grup pulash (fole grupe), me ç’rast pjesët përbërëse të dyshemesë nuk përfshijnë rretjet prej telash, që mund të vijë në kontakt me shpezët;

6. **“Pleh”** është secili material i shkrifët që u mundëson pulave, t’i plotësojnë nevojat e tyre etologjike;

7. **“Sipërfaqe e shfrytëzueshme”** është sipërfaqja që është e gjerë së paku 30 cm, me pjerrësi të dyshemesë që nuk tejkalon 14% dhe me lartësi prej së paku 45 cm. Si sipërfaqe të shfrytëzueshme nuk nënkuptohen sipërfaqet e dedikuara për ngritjen e foleve;

8. **“Derr”** është kafsha e llojit të derrave, në çfarëdo moshe, të ruajtura për rritje ose trashje;

9. **“Gic për riprodhim”** është derri i gjinisë mashkullore, pas arritjes së pjekurisë seksuale, i dedikuar për riprodhim;

10. **“Gic barrsë”** është derri i gjinisë femërore, pas arritjes së pjekurisë seksuale dhe para pjelljes;

11. **“Dosë”** është derri i gjinisë femërore pas pjelljes së parë;

12. **“Dosë që ka pjellë”** është derri i gjinisë femërore ndërmjet periudhës perinatale deri në periudhën e largimit të gicave;

13. **“Dosë barrë”** është dosja në periudhën ndërmjet largimit të gicave dhe periudhës perinatale;

14. **“Gic”** është derri në periudhën nga lindja deri në largim;

15. **“Gic i larguar”** është derri në periudhën nga largimi, deri në moshën prej dhjetë javësh;

16. **“Derr për rritje”** është derri në moshë prej dhjetë javësh, deri në therjen ose ndërzymin e tij;

17. **“Dhen”** janë të gjitha kafshët e llojit të dhenve, përveç deleve më të reja se gjashtë muaj, që konsiderohen si qengja;

18. **“Dhi”** janë të gjitha kafshët e llojit të dhive, përveç dhive më të reja se gjashtë muaj, që konsiderohen si keca;

19. **“Gjymtim”** është veprimi që realizohet për qëllime të tjera nga ato terapeutike, dhe rezulton me dëmtimin ose humbjen e pjesëve të ndjeshme të trupit, ose çrregullimin e tërësisë së strukturës së eshtrave, duke shkaktuar dhembje dhe molisje të konsiderueshme.

20. **“Sistem kafazi baterie”** është vendosja e kafazeve për shpesh, në një apo më tepër radhë, në një nivel, ose kate, të vendosur në objekt, ku kafazi është hapësirë e mbyllur për një apo disa shpezë;

21. **“Mbikëqyrës”** është personi që ka përgjegjësi të drejtpërdrejtë për mirëqenien e kafshëve, dhe i shoqëron të njëjtat gjatë kohës së udhëtimit;

22. **“Kontejner”** është secila shportë, kuti, arkë ose strukturë tjetër e fortë, që mund të shfrytëzohet për transportin e kafshëve, e që nuk është mjet transporti;

23. **“Pikë e kontrollit”** është vendi ku udhëtimi i kafshëve ndërpritet për të pushuar, për t’u ushqyer dhe për të pirë ujë;

24. **“Udhëtim”** është procesi i përgjithshëm i transportit nga vendi i nisjes deri në vendin e destinimit të fundit, duke përfshirë çdo shkarkim, vendosje dhe ngarkim, që kryhen gjatë kohës së udhëtimit ndërmjet destinimit fillestar dhe të fundit;

25. **“Mjete për bartjen e kafshëve”** janë mjetet e transportit që shfrytëzohen ose janë të dedikuara për bartjen e kuajve shtëpiakë dhe kafshëve shtëpiake nga llojet: gjedhe, dhen, dhi dhe derra, e që janë të ndryshme nga mjetet me rrota, nga mjetet transportuese që i bartin kafshët në kontejneret e lëvizshëm;

26. **“Udhëtim i gjatë”** është udhëtimi që zgjat më tepër se 8 orë, duke filluar nga momenti kur është ngarkuar kafsha e parë e dërgesës;

27. **“Sistem për navigacion”** është infrastruktura satelitore që e siguron rregullimin e kohës në mënyrë globale, të vazhdueshme, precize, të garantuar dhe pozicionimin ose teknologjinë që siguron shërbime që janë ekuivalente me qëllimet e këtij ligji;

28. **“Organizator”** është:

a) transportuesi që ka nën marrëveshje me së paku një ose më tepër transportues, për një pjesë të udhëtimit;

b) personi fizik ose juridik, që ka marrëveshje me një ose më tepër transportues për udhëtimin ose

c) personi që e nënshkruan ditarin e udhëtimit;

29. **“Vendi i nisjes”** është vendi ku kafsha për herë të parë është ngarkuar në mjetin transportues, dhe me ç’rast ka qenë e vendosur aty së paku 48 orë para kohës së nisjes; Qendrat e grumbullimit që janë të lejuara në pajtim me Ligjin për shëndetësi veterinarie, mund të konsiderohen si vend për nisje, nëse janë të plotësuara kushtet si vijojnë:

a) largësia ndërmjet vendit të parë të ngarkimit dhe qendrës së grumbullimit, është më e vogël se 100 km ose

b) kafshët janë të vendosura në sasi të mjaftueshme të shtrojës, të palidhura, nëse është e mundur edhe të kenë pirë ujë gjashtë orë para kohës për nisje nga qendra e grumbullimit;

30. **“Vend i destinimit”** është vendi në të cilin kafsha është shkarkuar nga mjeti i transportit dhe:

a) është vendosur së paku 48 orë para kohës së nisjes për së dyti ose

b) është therur;

31. **“Vend për pushim ose transferim”** është secili vend i ndalimit gjatë kohës së udhëtimit që nuk është vendi i destinimit, duke përfshirë edhe vendin ku kafshët e ndërrojnë mjetin e transportit, pa dallim nëse shkarkohen apo jo;

32. **“Kalë i regjistruar”** është secili kalë i identifikuar me dokumente për identifikim, të lëshuara nga institucioni i autorizuar, kompetent për rritjen e kuajve, ose nga cilido organ tjetër kompetent në shtetin nga i cili vjen kafsha, që e mban librin amë ose regjistrin për atë racë kafshësh, ose nga cilado organizatë tjetër ndërkombëtare, ose organizatë që është përgjegjëse për kuajt e dedikuara për gara dhe vrapime;

33. **“Transport”** është lëvizja e kafshës e realizuar me një apo më tepër mjete transportuese dhe operacione të tjera të ngjashme, duke përfshirë ngarkimin, shkarkimin, transferim dhe pushimin, deri në mbarimin e shkarkimit të kafshëve në vendin e destinimit;

34. **“Kalë i pazbutur”** është kalë që nuk mund të lidhet ose të grahët me kalë ndihmës, pa shkaktimin e shqetësimit, dhembjes ose mundimit që mund të evitohen;

35. **“Automjet”** është mjeti transportues me rrota, që lëviz ose tërheq;

36. **“Vend për transferim”** është vendi ku transporti është ndërprerë, që të barten kafshët nga njëri në mjetin tjetër transportues;

37. **“Periudhë për pushim”** është pjesa e udhëtimit, kur kafshët nuk zhvendosen me mjetin transportues;

38. **“Transport ndërkombëtar”** është secila lëvizje nga njëri në shtetin tjetër, me përjashtim të udhëtimeve më të shkurtra se 50 km, dhe lëvizje ndërmjet vendeve anëtare të Unionit Evropian;

39. **“Person përgjegjës për transportin e kafshëve”** është personi me kontroll të plotë mbi organizimin, realizimin dhe përfundimin e tërë udhëtimit, pa dallim nga obligimet që janë të përcaktuara me nën marrëveshje me palët e tjera të interesuara, gjatë kohës së transportit. Ai person më shpesh është personi që planifikon, lidh marrëveshje dhe i definon kushtet që duhet t’i plotësojnë palët e tjera të interesuara;

40. **“Person përgjegjës për mirëqenien e kafshëve”** është personi që ka përgjegjësi të drejtpërdrejtë, për përkujdesjen e kafshëve gjatë kohës së transportit. Personi i atillë mund të jetë shoqëruesi ose shoferi i mjetit transportues, nëse ata e kanë rolin e njëjtë;

41. **“Thertore”** është secili lokal i dedikuar për therjen komerciale të kafshëve, duke i përfshirë stabilimentet për bartje ose vendosje në magazinën e thertores;

42. **“Bartje”** është shkarkimi ose vozitja e kafshëve nga platforma e shkarkimit, shtroja ose ndarjet në thertore, deri në lokalet ose vendin ku duhet të theren;

43. **“Magazinë e thertores”** është ruajtja e kafshëve në shtroja, ndarje, vende të mbuluara ose sipërfaqe të tjera që i shfrytëzojnë thertoret, më qëllim që t’ua mundësojnë kafshëve kurimin e nevojshëm (ujin, ushqimin, pushimin), para therjes së tyre;

44. **“Fiksimit”** është çfarëdo procedurë ndaj kafshëve, me të cilën kufizohet lëvizja e kafshës, me qëllim që të realizohet trulllosja efikase ose mbytja;

45. **“Trulllosje”** është secili proces që gjatë zbatimit ndaj kafshës, shkaktin humbjen e menjëhershme të vetëdijes që zgjat deri në vdekje;

46. **“Mbytje”** është secili proces që e shkaktin ngordhjen e kafshës;

47. **“Therje”** është shkaktimi i ngordhjes së kafshës me gjakosje;

48. **“Kafshë eksperimentale”** janë kafshët që shfrytëzohen ose të cilat do të shfrytëzohen për eksperimente;

49. **“Kafshë që ruhen”** janë kafshë të ruajtura në mënyrë të veçantë, në objekte të lejuara ose të regjistruara nga organi kompetent, vetëm për përdorim në eksperimente;

50. **“Veprim-eksperiment”** është secili shfrytëzim eksperimental ose shfrytëzimi tjetër i kafshëve për qëllime shkencore, që mund të shkaktojë dhembje, vuajtje, molisje ose lëndim të përhershëm, duke përfshirë çdo aktivitet që mund të sjellë lindjen e kafshës nën ato kushte, por me përjashtim të metodave më pak të dhembshme, të pranuar në praktikën bashkëkohore (kjo është metoda “humane”), për mbytjen ose shënimin e kafshës. Veprimi fillon me përgatitjen e kafshës për përdorim dhe mbaron kur nuk do të zbatohen vëzhgimet e mëtejme, për qëllimet e asaj procedure. Eliminimi i dhembjes, vuajtjes, plogështisë ose lëndimit të përhershëm, me shfrytëzimin e suksesshëm të anestezisë ose analgezisë ose metodës tjetër, nuk nënkupton përdorimin e kafshës jashtë qëllimeve të këtij përkufizimi;

51. **“Person përgjegjës”** është personi të cilin organi kompetent e konsideron si të kualifikuar për kryerjen e punëve të caktuara, të përshkruara në këtë ligj;

52. **“Objekt”** është ahuri ose objekti lëvizës, ndërtesa, grup ndërtesash ose lokale të tjera, duke i përfshirë edhe vendet që nuk janë të mbyllura ose të mbuluara në tërësi;

53. **“Institucione për shumëzim”** janë objektet dhe stabilimentet ku kryhen aktivitetet për shumëzimin e kafshëve, për përdorimin e tyre në eksperimente;

54. **“Institucione për furnizim”** janë objektet dhe stabilimentet ku kryhen aktivitetet të ndryshme nga aktivitetet që kryhen në institucionet për riprodhim, prej nga kafshët blihen, për përdorimin e tyre në eksperimente;

55. **“Institucione shfrytëzues”** janë çfarëdo objekti, stabilimente, pajisje dhe aktivitetet për përdorimin e kafshëve në veprime dhe eksperimente;

56. **“Të anesteuar me rregull”** është heqja e ndjeshmërisë, duke shfrytëzuar metodën e anestezisë (lokale ose të përgjithshme), efektive si gjatë zbatimit të praktikës së mirë veterinarie;

57. **“Mënyrë humane e mbytjes”** është mbytja e kafshës me vuajtje minimale fizike dhe psikike, në mënyrë përkatëse sipas llojit;

58. **“E dedikuar për shfrytëzim”** është rritja dhe ruajtja me qëllim të shitjes, mënjanimin ose përdorimit për procedura eksperimentale ose procedura të tjera shkencore;

59. **“Hapësirë për ruajtje”** është hapësira ku kafshët zakonisht ruhen gjatë rritjes, mbajtjes, ose gjatë realizimit të eksperimentit;

60. **“Kafaz”** është kontejneri i fiksuar në mënyrë të përhershme ose lëvizës, që është i rrethuar me mure të forta dhe së paku nga njëra anë me ndarje ose tela, ose nëse është e përshtatshme vetëm me rrjeta, në të cilat një apo më tepër kafshë ruhen ose transportohen. Varësisht nga dendësia e kafshëve dhe madhësia e kontejnerit, liria e qarkullimit të kafshëve është relativisht e kufizuar;

61. **“Boks”** është hapësira e mbyllur me mure, ndarje, tela ose tjetër, në të cilën ruhen një apo më tepër kafshë. Varësisht nga madhësia e vendit dhe dendësia e kafshëve, liria e qarkullimit të kafshëve është zakonisht më pak e kufizuar se sa në kafaze;

62. **“Kullotë”** është hapësira e rrethuar, për shembull me rrethoja, mure, ndarje ose tela, dhe më shpesh gjendet jashtë objekteve në të cilat kafshët ruhen në kafaze ose shtroja, dhe mundën lirisht të lëvizin në periudha të caktuara kohore, në pajtim me nevojat e tyre etologjike dhe fiziologjike për të ushtruar, dhe

63. **“Shtrojë”** është hapësirë e vogël e rrethuar nga tri anë, ku anëve ka ndarje dhe në anën e përparme gjendet ushqyesja, ku një apo dy kafshë ruhen të lidhura.

Neni 4

Dispozita të përgjithshme për veprimin me kafshët

Në çdo situatë dhe në çfarëdo rrethana, secili duhet të veprojë në mënyrë humane dhe të kujdesshme ndaj kafshëve. Ndalohet shkaktimi i dhembjes, mundimeve dhe lëndimeve, sjellja e ashpër dhe johumane dhe mbytja e kafshëve, në kundërshtim me dispozitat e këtij ligji.

KREU II

MBROJTJA DHE MIRËQENIA E KAFSHËVE GJATË KOHËS SË RUAJTJES

Seksioni I

Dispozita të përgjithshme për mbrojtjen e kafshëve

Neni 5

Kushtet e përgjithshme për kurimin e kafshëve

(1) Pronarët dhe/ose rritësit e kafshëve janë të obliguar që:
1) të ndërmarrin masa përkatëse për të siguruar mirëqenien e kafshëve, që janë nën përkujdesjen e tyre, dhe të njëjtave të mos u shkaktohet kurrfarë dhembje, vuajtje ose mundim i panevojshëm;

2) të sigurojnë kushte nën të cilat kafshët, me përjashtim të peshqve, rrëshqanësve dhe amfibëve, rriten ose ruhen duke marrë parasysht llojin dhe shkallën e zhvillimit, adaptimin dhe zbutjen, dhe nevojat e tyre fiziologjike dhe etologjike, në pajtim me dispozitat e këtij ligji, dhe përvojën e konfirmuar dhe njohurinë shkencore;

3) të sigurojnë që ata ose personat që përkujdesen për kafshët, të jenë me përgatitje përkatëse teorike dhe praktike dhe kanë njohuri që:

a) të dallojnë nëse kafshët janë në gjendje të mirë shëndetësore apo jo,

b) t'i njohin ndryshimet e konsiderueshme në sjellje, dhe

c) të vlerësojnë nëse rrethina është përkatëse për shëndetin dhe mirëqenien e kafshëve;

4) të sigurojnë, kafshët të cilat ruhen në mënyrë që mirëqenia e tyre varet nga vizita e shpeshtë e njeriut, të kontrollohen së paku një herë në ditë. Kafshët në sistemet e tjera të ruajtjes, duhet të kontrollohen në intervale të mjaftueshme që të evitohet çdo vuajtje, dhe

5) të sigurojnë përkujdesje përkatëse veterinarie për kafshët.

(2) Intervenimet kirurgjike do të realizohen vetëm nëse për atë ekzistojnë kushtet mjekësore ose të rritjes, me përdorim përkatës të anestezisë së plotë ose lokale, dhe në mënyrë me të cilën do të evitohet shkaktimi i dhembjes ose vuajtjes së panevojshme të kafshës.

(3) Ndalohet nxitja e agresivitetit të kafshëve kundër kafshëve të tjera, përveç gjatë stërvtjes së qenve.

(4) Ndalohet nxitja, organizimi dhe mbajtja e luftimeve ndërmjet kafshëve, për çfarëdo dedikimesh.

(5) Ndalohet detyrimi i kafshëve në punë që e tejkalon kapacitetin e tyre fiziologjik, aftësinë shëndetësore ose të kondicionit.

Neni 6

Kushtet e përgjithshme që kanë të bëjnë me vendbanimet, objektet dhe pajisjen

(1) Vendosja e kafshëve duhet të jetë në mënyrë në të cilën do të evitohet ndikimi i dëmshëm e faktorëve të jashtëm të mjedisit jetësor, siç janë zhurma, vibracionet dhe ndotja atmosferike.

(2) Forma, konstruktin dhe mirëmbajtja e vendbanimeve, objekteve dhe pajisjes për kafshët, doemos duhet të jenë të atilla që të mund të mirëmbahen në mënyrë të lehtë dhe higjienike, dhe ta kufizojnë rrezikun nga paraqitja e sëmundjeve ose lëndimeve traumatike të kafshëve, si dhe të garantojnë kushte përkatëse të sigurisë.

(3) Kafshët që nuk ruhen në objekte, duhet të mbrohen në mënyrë përkatëse nga kushtet e pavolitshme atmosferike, grabitqarët dhe nga rreziku për shëndetin e tyre.

(4) Pajisja që shfrytëzohet dhe që mund të ketë ndikim në shëndetin dhe mirëqenien e kafshëve, duhet të kontrollohet së paku një herë në ditë. Nëse zbulohen mangësi, të njëjtat menjëherë duhet të evitohen, ose nëse kjo është e pamundshme, të ndërmerren hapa përkatës që të mbrohet shëndeti dhe mirëqenia e kafshëve.

(5) Liria e lëvizjes së kafshëve, duke pasur parasysh llojin dhe në pajtim me përvojën e konfirmuar dhe njohurinë shkencore, nuk guxon të jetë e kufizuar në mënyrë që do të shkaktojë vuajtje ose lëndim të panevojshëm. Nëse kafsha është përherë ose rregullisht e lidhur ose e mbyllur, doemos duhet t'i sigurohet hapësirë e mjaftueshme për lëvizje përkatësisht me nevojat e saj fiziologjike dhe etologjike, në pajtim me përvojën e konfirmuar dhe njohurinë shkencore.

Neni 7

Kushtet e përgjithshme që kanë të bëjnë me të ushqyerit, rritjen, shumëzimin, kurimin dhe shfrytëzimin e kafshëve

(1) Kafshëve duhet për çdo ditë t'u sigurohet ujë për pije me kualitet përkatës, dhe ushqim me vlera ushqimore, higjienik dhe të balancuar për kafshë, në pajtim me vjetërsinë dhe llojin e tyre, për mirëmbajtjen e shëndetit dhe nevojave fiziologjike.

(2) Ndalohet të ushqyerit dhe dhënia e ujit kafshëve në mënyrë dhe me ushqim ose lëng që përmban substanca të cilat do të shkaktojnë vuajtje ose lëndime të panevojshme.

(31) Pronari dhe/ose rritësi janë të obliguar të sigurojnë që:

1) të gjitha kafshët të kenë qasje të ushqimi për kafshë, në intervale përkatëse me nevojat e tyre fiziologjike;

2) të gjitha kafshët të kenë qasje te vendet përkatëse për të pirë ujë, ose të kenë mundësi që t'i plotësojnë nevojat e tyre për lëngje në mënyrë tjetër;

3) pajisja për të ushqyerit dhe pirjen e ujit të jetë e formësuar, konstruktuar dhe pozicionuar, në mënyrë që të minimizohet kontaminimi i ushqimit dhe ujit, dhe të evitohen efektet e dëmshme nga garat ndërmjet kafshëve, dhe

4) asnjë substancë tjetër, me përjashtim të atyre që janë dhëna për qëllime terapeutike ose profilaktike, ose qëllime për trajtim zooteknik nuk guxon të aplikohet në kafshën, përveç nëse nuk është dëshmuar me studime shkencore për mirëqenien e kafshëve ose me përvojën e konfirmuar, se efekti nga ajo substance nuk është i dëmshëm për shëndetin ose mirëqenien e kafshëve.

(4) Ndalohet rritja e kafshëve për qëllime fermash, përveç nëse në bazë të gjenotipit ose fenotipit të tyre, mund të pritet me arsye, se ato mund të ruhen pa efekte të dëmshme për shëndetin dhe mirëqenien e tyre.

(5) Ndalohet shumëzimi natyror ose artificial, ose procedurat për riprodhim që shkaktojnë ose mund të shkaktojnë vuajtje ose lëndime të kafshëve. Me këtë dispozitë nuk përjashtohet përdorimi i procedurave të caktuara që mund të shkaktojnë vuajtje minimale ose momentale, lëndim, ose që mund të imponojnë intervenime që do të mund të shkaktonin lëndim me pasoja të përhershme, nëse të njëjtat janë të lejuara në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë.

(6) Programet për shumëzim, përveç mbrojtjes shëndetësore dhe prodhimit, detyrimisht duhet të përmbajnë edhe kritere për përmirësimin e mirëqenies së kafshëve. Për atë qëllim duhet të përkrahet mirëmbajtja dhe zhvillimi i racave të kafshëve, te të cilat do të kufizohen ose zvogëlohen problemet lidhur me mirëqenien.

(7) Në rastin kur kafshët dukshëm nuk janë në gjendje të mirë shëndetësore, ose tregojnë ndryshime të pavolitshme në sjellje, pronari dhe/ose rritësi pa prolongim

do të ndërmarra masa që ta përcaktojë dhe evitojë shkakun. Nëse masat e ndërmarra nga pronari dhe/ose rritësi nuk tregojnë efekte, menjëherë duhet të konsultohet doktori i mjekësisë së veterinarisë, dhe nëse është e domosdoshme, të kërkohet këshilla profesionale nga personat e tjerë profesionalë. Kafshët e sëmura dhe të lënduara duhet të vendosen në shtroja që sigurojnë komoditet dhe mbikëqyrje përkatëse, dhe nëse është e nevojshme edhe siguri dhe u lejojnë që të mbesin në kontakt vizual me kafshët e tjera. Nëse është e domosdoshme, kafshët e sëmura ose të lënduara, duhet të izolohen nga kafshët e tjera.

(8) Me kafshët gravide doemos duhet të veprohet me kujdes të veçantë, që të evitohet stresi dhe lëndimet që do të rezultojnë me lindjen e parakohshme, të kenë në disponim ushqim të mjaftueshëm për kafshë dhe ujë për pije, që të mirëmbahet shëndeti i tyre dhe kondicioni trupor, si dhe të sigurohet zhvillimi i pjellës së shëndoshë.

(9) Gjymtimi i kafshëve ndalohet. Për evitim të veprimeve të pavolitshme nga rrethina ose mënyra e mbajtjes, duhet të ndërmerren masa të tjera korrigjuese, për mënyrë dhe procedura përkatëse të mbajtjes, adaptimin në mjedisin jetësor ose zgjedhje të llojeve dhe gjinive përkatëse të kafshëve. Përdorimi i instrumenteve për shok elektrik ndalohet.

(10) Kafshët që ruhen për qëllime fermash, nuk guxon të shfrytëzohen gjatë zhvillimit të manifestimeve ose demonstratave publike, nëse shfrytëzimi i atillë sigurisht do të jetë i dëmshëm, për shëndetin dhe mirëqenien e tyre.

(11) Ndalohet shkaktimi i dhembjeve, lëndimeve ose shkaktimi i vujatjeve kafshëve.

Seksioni II

Dispozitat e veçanta për mbrojtjen e kafshëve që ruhen për qëllime fermash

Neni 8

Dispozitat e veçanta për mbrojtjen e gjedheve

(1) Gjatë mbajtjes së kafshëve të llojit Bos taurus and Bubalus bubalus që ruhen për prodhimin e mishit, qumështit, lëkurës, ose për çfarëdo qëllime të tjera fermash, duhet të zbatohen dispozitat e këtij ligji.

(2) Gjatë mbajtjes së viçave, duhet të veprohet si vijon:

1) viçat e vendosur në ahure duhet të kontrollohen nga pronari ose nga personi që është përgjegjës për kafshët, së paku dy herë në ditë, ndërsa viçat e mbajtur jashtë duhet të kontrollohen së paku një herë në ditë;

2) viçat nuk duhet të lidhen, me përjashtim të viçave të lidhur në grupe, të cilët mund të lidhen në periudhë që nuk është më e gjatë se një orë, gjatë kohës së të ushqyerit me qumësht ose zëvendësim për qumësht. Nëse viçat lidhen, kjo nuk duhet të shkaktojë lëndime, duhet të adaptohet në mënyrë përkatëse dhe rregullisht të mbikëqyrret. Lidhja duhet të kryhet në mënyrë që të evitohet rreziku nga ngufatja, ose shkaktimi i lëndimeve dhe do të mundësojë lëvizjen e viçit;

3) viçave nuk duhet t'u vihen shporta;

4) viçat duhet të ushqehen së paku dy herë në ditë. Nëse viçat janë të vendosur në grupe dhe nuk ushqehen ad libitum, ose ushqehen me ndihmën e sistemit automatik për ushqyerje, secili viç duhet të ketë qasje te ushqimi, njëkohësisht me kafshët e tjera në grup, dhe

5) secili viç duhet të marrë kolostrum sa është e mundur më shpejt pas lindjes së tij, por jo më vonë se gjashtë orët e para të jetës;

(2) Gjatë mbajtjes së demave për riprodhim ose për trashje, duhet të veprohet si vijon:

1) demat nuk duhet të mbahen individualisht ose në grupe, në të cilat nuk do të ketë më shumë se 20 kafshë. Demave duhet t'u sigurohet mjedis përkatës, që t'u mundësohet interaksioni social. Demat nuk duhet të përfshihen në grupe të cilat tanimë janë të formuara, as që

njëri grup t'i bashkëngjitet grupit tjetër. Mbjajta grupore e demave me brirë, ose vendosja e demave me brirë dhe pa brirë së bashku, duhet të evitohet;

2) në rastin e paraqitje së ndezjes në majën e bishtit, ose sjelljes jonormale të demave, duhet të kryhen masa korrigjuese lidhur me mënyrën e mbajtjes së kafshëve, zvogëlimin e numrit të kafshëve në grup, evitimin e mjedisit monoton, pasurimin e ushqimit me bimë tagjie, përmirësimin e kualitetit të dyshemesë dhe kushteve klimatike dhe higjienike, dhe

3) nëse demat janë të lidhur, rripat ose zinxhirët e shpinës doemos duhet të adaptohen, në mënyrë që të evitohet çdo dhembje e panevojshme ose rraskapitje e kafshës. Përdorimi i telit nën tension për evitimin e kërcimeve të ndërsjella të demave, është i ndaluar.

(4) Gjatë mbajtjes së lopëve dhe mëshqerrave, duhet të veprohët si vijon:

1) gjatë vendosjes së lirë, numri i kafshëve që janë të vendosura, nuk duhet ta tejkalojë numrin e shtrojave individuale që janë në disponim, e nëse ushqimi për kafshë nuk jepet ad libitum, numrin e vendeve për ushqyerje. Forma dhe dimensionet e korridoreve dhe zonës së lëvizjes, duhet të jenë të atilla që të evitohet shtyrja e panevojshme ndërmjet kafshëve;

2) gjatësia e shtrojave duhet të mundësojë, qëndrimin dhe shtrirjen në dysheme të fortë. Shtrojat dhe vendqëndrimet individuale, duhet t'i mundësojnë lëvizjet specifike të kafshëve gjatë shtrirjes dhe ngritjes;

3) kafshët nuk duhet të mbahen në sipërfaqe tërësisht vrima - vrima. Shtroja duhet të jetë e mbuluar me kashtë ose shtresë tjetër të përshtatshme, me qëllim që të sigurohet komoditeti dhe të zvogëlohet treziku nga lëndimet;

4) shfrytëzimi i skajeve të mprehta, veglave me majë dhe veglave për shkaktimin e shokut elektrik me qëllim të kontrollit të sjelljes së kafshëve, është e ndaluar. Nëse është e domosdoshme, këto vegla mund të shfrytëzohen vetëm për rrethim dhe nëse të njëjtat janë të kontrolluara në mënyrë përkatëse. Ato duhet të adaptohen për secilën kafshë të veçantë, dhe të përfshihen gjatë kohës së adaptimit dhe nuk guxojnë që të shfrytëzohen në kohën para pjelljes;

5) kafshëve duhet t'u mundësohet dalja nga ahuret kur ajo është e mundur, e veçanërisht në kohën e verës mundësisht për çdo ditë;

6) teknika dhe pajisja për mjelje duhet të aplikohet përkatësisht të mirëmbahet, në mënyrë që të evitohen lëndimet e sisës;

7) bishti i kafshëve nuk duhet të jetë i lidhur përherë;

8) gjatë kohës së kontrolleve të rregullta, duhet të kihet kujdes për sisën dhe gjenitale. Gjatë kohës së muajit të fundit të barrës, kafshët duhet më me kujdes të vëzhgohen në paraqitjen eventuale të shenjave të abnormalitetit;

9) para dhe gjatë kohës së pjelljes, kafshët duhet të vendosen në grazhde të ndara, me dysheme të fortë dhe me shtrojë;

10) pronari dhe/ose rritësi duhet të kenë përvojë dhe aftësi për ndihmë gjatë pjelljes, me ç'rast kujdes i veçantë i kushtohet higjienës. Lopës duhet t'i mundësohet që ta lëpijë viçin menjëherë pas pjelljes;

11) nëse ka dyshim për vështirësi gjatë pjelljes, duhet të kërkohet ndihmë nga doktori i mjekësisë së veterinarisë, që në fazën e hershme të pjelljes;

12) shfrytëzimi i ndihmës mekanike gjatë pjelljes, përveç shfrytëzimit të zinxhirëve dhe litarëve me dorë, është e ndaluar. Pajisja për ndihmë mekanike gjatë pjelljes mund të shfrytëzohet në situata ekskluzive, nga doktori i mjekësisë së veterinarisë, ose nën mbikëqyrjen e tij, dhe vetëm nëse viçi mund të lirohet lehtë nga ato;

13) operacione të prerjes cezarike mund të kryejë vetëm doktori i mjekësisë së veterinarisë, dhe atë vetëm gjatë simptomave në interes të kafshëve individuale, e jo si masë rutinore, dhe

14) për t'i zvogëluar vështirësitë gjatë pjelljes, veçanërisht të mëshqerrave, gjatë pllenimit ose ndërzimit, duhet të merret parasysh lloji, madhësia, vjetërsia dhe shënimet paraprake për prindërit.

(5) Gjatë ndryshimit të fenotipit dhe gjenotipit të gjedheve, duhet të veprohët si vijon:

1) ndalohen intervenimet që rezultojnë me humbjen e sasisë së konsiderueshme të indit, ose modifikimin e strukturës së eshtrave të gjedhet. Ndalohen edhe intervenimet të gjedhet, si vijojnë:

a) modifikimi ose prerja e gjuhës,

b) prerja e brirëve me mjete të tjera, përveç heqjes kirurgjike të brirëve, dhe

c) shkurtimi i bishtave;

2) me përjashtim nga pika 1 e këtij paragrafi, në raste të caktuara lejohen intervenimet:

a) për qëllime mjekësore të veterinarisë,

b) të kryera vetëm në interes të kafshëve, ose kur është e domosdoshme për mbrojtjen e njerëzve që janë në kontakt të afërt me kafshët, në kushtet e përcaktuara në pikat 3 dhe 4 të këtij paragrafi, dhe atë:

- shkatërrimi ose mënjanimi i zonës për krijimin e brirëve në fazën e hershme, që të evitohet heqja e brirëve;

- prerja e brirëve e kryer me heqje kirurgjike të brirëve dhe

- vënia e unazave të hundëve, demave dhe lopëve, dhe

c) atje ku është e mundur, procedurat si vijojnë duhet të evitohen, por mund të zbatohen në pajtim me pikën 3 dhe 4 nga ky paragraf në kushtet si vijojnë:

- tredhja e demave dhe demave-viça, mundësisht me heqjen kirurgjike të testikujve, por jo me metoda që shkaktojnë dhembje dhe rraskapitje të panevojshme ose të vazhdueshme,

- shterpërimi i lopëve për trashje dhe

- prerja ose të shpuarit e veshëve të kafshëve, nëse është e përcaktuar ose e lejuar me ligj;

3) veprimet që do të shkaktojnë, ose është e besueshme se do të shkaktojnë dhembje të konsiderueshme të kafshët, duhet të kryhen me shfrytëzimin e anestezisë së përgjithshme ose lokale, nga doktori i mjekësisë së veterinarisë. Këto veprime përfshijnë shterpërimin, heqjen e brirëve me mjete kirurgjike ose kauterizim termik të kafshëve më të vjetra se katër javë, tredhjen dhe vazektominë dhe

4) veprimet për të cilat nuk duhet anestezia, duhet të kryhen nga personat e kualifikuar, në mënyrë me të cilën do të evitohet dhembja e panevojshme ose e vazhdueshme ose rraskapitja e kafshëve, dhe në pajtim me kushtet nga pika 2 e këtij paragrafi. Këto veprime përfshijnë:

a) shkatërrimin apo mënjanimin e zonës për krijimin e brirëve, të kafshët që nuk janë më të vjetra se katër javë:

- me kauterizim kimik ose

- me kauterizim termik, me kusht që ajo të bëhet me instrument i cili së paku për dhjetë sekonda prodhon nxehtësi të mjaftueshme,

b) vënia e unazave të hundëve, demave dhe lopëve dhe

c) prerja ose shpimi i veshëve të kafshëve.

(6) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë ose Ekonomisë Ujore, i përcakton kushtet më të afërta dhe mënyrën e mbrojtjes së gjedheve.

Neni 9

Dispozitat e veçanta për mbrojtjen e dhenve dhe dhive

(1) Gjatë mbajtjes ose rritjes së kafshëve të llojit Ovis aries dhe dhive të llojit Capra hircus që ruhen për prodhimin e mishit, qumështit, lëkurës, leshti, qimeve ose çfarëdo qëllime të tjera fermash, duhet të zbatohen dispozitat e këtij neni.

(2) Lloji dhe numri i dhenve duhet të varet nga përshtatshmëria e mjedisit natyror prania e besueshme e ushqimit të mjaftueshëm gjatë vitit.

(3) Dhentë nëse është e mundur, nuk duhet të ruhen individualisht.

(4) Secili qengj/edh duhet të marrë kolostrum, sa është e mundur më shpejt pas lindjes, por jo më vonë se katër orët e para të jetës;

(5) Kafshët e rritura që ruhen për prodhimin e qimeve dhe leshit, doemos duhet të qethen së paku një herë në vit. Qethja doemos duhet të kryhet nga personi kompetent, në mënyrën që shkakton lëndimin ose dhembjen më të vogël të mundshme të kafsha. Instrumentet për qethje duhet të jenë përkatëse ndaj madhësisë dhe vjetërsisë së kafshës, dhe rregullisht të pastrohen dhe të mirëmbahen. Para dhe gjatë kohës së qethjes, me kafshët duhet të veprohet me kujdes, që të evitohen lëndimet. Të gjitha plagët nga qethja doemos duhet menjëherë të trajtohen në mënyrë përkatëse. Kafshët e qethura nuk duhet të ekspozohen në ndikime të pavolitshme klimatike, të cilat pa nevojë do ta dëmtojnë kafshën, përveç në rastet kur ato mund të mbrohen në ndonjë mënyrë tjetër.

(6) Gjatë ndryshimit në fenotipin dhe gjenotipin, duhet të veprohet si vijon:

1) ndalohen intervenimet që rezultojnë me humbjen e sasisë së konsiderueshme të indit, ose modifikimin e strukturës së eshtrave, si dhe intervenimet që do të rezultojnë me dhembje dhe stres të konsiderueshëm. Ndalohen edhe intervenimet, si vijojnë:

- a) amputimi ose operacionet e tjera të penisit,
- b) heqja e brirëve,
- c) amputimi i bishtit,
- ç) heqja kirurgjike e lëkurës rreth bishtit dhe
- d) gdhendja dhe shkurtimi i dhëmbëve;

2) me përjashtim nga pika 1 e këtij paragrafi, në raste të caktuara mund të kryhen intervenimet si vijojnë:

a) kryerja e intervenimeve ekskluzivisht, për qëllime mjekësore veterinarie, për lirim dhe preventivën e dhembjes dhe mundimit,

b) kryerja e intervenimeve si vijojnë dhe në kushte si vijojnë:

- shkurtimi i bishtave me metoda kirurgjike ose me darë hemostatikë, e me këtë rast gjatësia e bishtit të jetë e mjaftueshme që ta mbulojë anusin, të kafshët meshkuj dhe vulvën të kafshët femra,

- tredhja me metoda kirurgjike ose me darë hemostatikë,

- heqja e brirëve,
- vazektomia dhe

- shënimi i kafshëve me shenjat e veshëve ose me tatuazh, identifikimi me ngjitjen e veglës elektronike ose vënie e brirëve dhe

c) nëse është e lejuar me ligj, tredhja dhe prerja e bishtave me unaza gome, prerja ose të shpuarit e veshëve dhe

3) prerja e bishtave dhe tredhja, veçanërisht me përdorimin e unazave të gomës, duhet të zbatohet vetëm nëse ajo është e domosdoshme, dhe të kryhet me ndërmarrje kirurgjike, me përdorimin e anesteziës dhe darëve hemostatike. Heqja e brirëve, vazektomia, operacionet e prerjes cezarike ose cilado laparatomit tjetër, mund të kryhet vetëm nga doktori i mjekësisë së veterinarisë, me shfrytëzimin e anesteziës. Procedurat e tjera në të cilat kafsha do të durojë dhembje, ose është e besueshme se do të durojë dhembje, mund të kryhen me shfrytëzimin e anesteziës, nga doktori i mjekësisë së veterinarisë.

(7) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, i përcakton kushtet më të afërta dhe mënyrën e mbrojtjes së dhenve dhe dhive.

Neni 10

Dispozitat e veçanta për mbrojtjen e derrave

(1) Gjatë mbajtjes së derrave të llojit Sus scrofa ose hibridëve të tyre që ruhen për prodhimin e mishit, lëkurës, qimeve/tufave ose çfarëdo qëllime të tjera fermash, duhet të zbatohen dispozitat e këtij ligji.

(2) Gjatë mbajtjes së derrave të të gjitha kategorive, duhet të veprohet si vijon:

1) vendosja e derrave duhet të mundësojë plotësimin e nevojave të tyre fiziologjike dhe etologjike;

2) derrat duhet të mbahen në grupe të përhershme, me çka është e mundur përzjerja më e vogël. Nëse përzjerja është e paevitueshme, ajo duhet të mbikëqyret me vëmendje dhe

3) kur derrat zhvendosen nga njëri sistem i rritjes në tjetrin, ata duhet të mbikëqyren me kujdes, që të sigurohet se janë adaptuar në sistemin e ri.

(3) Nëse gicat për riprodhim ruhen në grupe me gica të tjerë për riprodhim ose dosa, është e nevojshme që të ndërmerren masa, që të pengohen luftimet e tepruara, posaçërisht gjatë kohës së të ushqyerit. Nëse paraqiten shenjat e luftimeve të ashpra, duhet menjëherë që të analizohet shkaku dhe të ndërmerren masat përkatëse korrigjuese.

(4) Gjatë mbajtjes së dosave dhe gicave barrse, duhet të veprohet si vijon:

1) nëse dosat mbahen në grup, grupet duhet të jenë sa është e mundur më stabile, dhe të ndërmerren masat që të pengohet agresioni i tepruar, me vënie në disponim të ushqimit të mjaftueshëm, hapësirës së mjaftueshme, barrierave vizuale për fshehje nga agresorët dhe ushqyese për të ushqyerit e papengueshëm. Nëse paraqiten shenjat e luftimeve të ashpra, duhet menjëherë që të analizohet shkaku dhe të ndërmerren masat përkatëse korrigjuese;

2) mbajtja gjatë pllenimit ose ndërzimit, kur kafshët mbahen në ndarje individuale, duhet të reduktohet në minimum, por jo më gjatë se katër javë. Me përjashtim të kësaj dispozite, dosat dhe gicat barrse të terura për riprodhim dhe të vendosura në grupe, mund të vendosen individualisht në raste si vijojnë:

a) dosat dhe gicat barrse të rritura në vendmbajtje me më pak se 10 dosa,

b) kafshët agresive dhe

c) mjekimi i kafshëve të sëmura dhe të lënduara;

3) në javën para kohës së pritit për pjellje të dosave dhe gicave barrse, duhet t'u vihet në disponim sasia e mjaftueshme e shtrojës, përveç nëse kjo teknikisht nuk është e zbatueshme, për sistemin e plehërimit që shfrytëzohet në objekt;

4) vendosja e dosave dhe gicave barrse, duhet t'ua mundësojë plotësimin e nevojave fiziologjike dhe etologjike dosave dhe gicave para, gjatë kohës dhe pas pjelljes, në mënyrë përkatëse që t'i mbrojnë gicat nga lëndimi ose mbytja nga dosa, dhe të mundësojë pjelljen e rregullt me ose pa ndihmë dhe

5) para pjelljes dhe gjatë kohës së thithjes, duhet të mundësohet mbajtja e lirë e dosave.

(5) Gjatë mbajtjes së gicave, duhet të veprohet si vijon:

1) nëse është e nevojshme, nevojat e veçanta të gicave të rinj lidhur me mikroklimën, duhet të plotësohen me sigurimin e sasisë së nevojshme të shtrojës, nën të cilën mund të futen, nxehja plotësuese e hapësirës për shtrirje ose me plotësimin e nevojave të tyre në mënyrë tjetër, që nuk do të jetë e dëmshme për dosën;

2) gicat nuk guxojnë të largohen nga dosa para moshës prej 28 ditësh, përveç në rastet kur nuk janë në pyetje gjendja shëndetësore ose mirëqenia e tyre apo e dosës. Gicat mund të largohen nga thithja dhe largohen nga dosat, më së tepërmi shtatë ditë më herët, nëse zhvendosen në ndarje të specializuara që janë të zbrazura dhe të pastruara e të dezinfektuara tërësisht, para futjes së grupit të ri dhe

3) kur pjellja kryhet në ndarje të veçanta, gicat doemos duhet të kenë hapësirë të mjaftueshme që të mund të thithin pa vështirësi.

(6) Gjatë mbajtjes së gicave të larguar dhe gicave për rritje, duhet të veprohet si vijon:

1) nëse gicat e larguar ose gicat për rritje mbahen në grupe, është e nevojshme që të ndërmerren masa, që të pengohen luftimet që e tejkalojnë sjelljen normale. Nëse

paraqiten shenjat e luftimeve të ashpra, duhet menjëherë që të analizohet shkaku dhe të ndërmerren masat përkatëse korrigjuese;

2) kafshët e rrezikuara ose kafshët individuale agresive, duhet të mbahen të ndara nga grupi dhe

3) përdorimi i mjeteve për qetësim me qëllim që të mundësohet përzjerja, duhet të kufizohet në rrethana ekskluzive dhe vetëm pas këshillimit me doktorin e mjekësisë së veterinarisë.

(7) Intervenimet, përveç atyre për qëllime terapeutike ose të diagnozës, ose për identifikimin e derrave në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë, që sjellin te dëmtimi ose humbja e pjesës sensitive të trupit, ose te ndryshimi i strukturës së eshtrave, ndalohen përveç:

1) nëse mjetet e tjera për pengimin e vuajtjeve të derrave, nuk janë të mjaftueshme:

a) zvogëlimi i pjeshëm i njëtrajtshëm i gjatësisë së dhëmbëve prerës, te derrat gjatë kohës së shtatë ditëve të para të jetës, me ekspozimin minimal të zonës së ndjeshme, duke rezultuar me sipërfaqe të lëmuar të dhëmbëve prerës, për mbrojtjen e sisës së dosës,

b) shkurtimi i dhëmbëve të syrit të gicave për riprodhim, kur kjo është e domosdoshme që të pengohet lëndimi i kafshëve të tjera ose për shkaqe sigurie për njerëzit dhe

c) shkurtimi i bishtit te gicat jo më shumë se gjysma, në kohën e shtatë ditëve të para të jetës. Nëse shkurtimi i bishtit kryhet pas ditës së shtatë të jetës, kjo duhet të kryhet vetëm nën ndikimin e anesteziës dhe analgezisë së vazhduar plotësuese. Këto procedura do të zbatohen vetëm në rastin kur ato janë të domosdoshme, për pengimin e dhembjes së madhe te derrat, gjatë kafshimit të bishtave;

2) tredhja e meshkujve me vjetërsi deri në shtatë ditë pa lëndimin e indit. Tredhja e derrave me vjetërsi mbi shtatë ditë, duhet të kryhet me anestezi dhe analgezi të vazhduar, në pajtim me ligjin;

3) vetëm nëse është e domosdoshme dhe në pajtim me ligjin, vënia e unazës së hundës derrave të rritur, gjatë mbajtjes së derrave në vend të hapur;

4) intervenimet nga ky paragraf, duhet të kryhen nga doktori i mjekësisë së veterinarisë, ose nga personi i kualifikuar në pajtim me ligjin dhe

5) shënimi i kafshëve me vënien e shenjave të veshit, prerja ose tatuazh, identifikimi me implantimin e veglave elektronike, duhet të kryhet nga personi kompetent, në pajtim me ligjin.

(8) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, i përcakton kushtet më të afërta dhe mënyrën e mbrojtjes së derrave.

Neni 11

Dispozitat e veçanta për mbrojtjen e pulave vezarake

(1) Gjatë ruajtjes së pulave duhet të zbatohen dispozitat e këtij neni. Dispozitat e këtij neni nuk kanë të bëjnë për:

1) objektet që përmbajnë më pak se 350 pula dhe

2) objektet për shumëzim dhe rritje të tufave prindërore.

(2) Varësisht nga mënyra në të cilën mbahen pulat vezarake, pronari dhe/ose rritësi i pulave vezarake, përveç kushteve të përgjithshme të përcaktuara me këtë ligj, duhet t'i zbatojë edhe kushtet e veçanta për sistemet si vijojnë:

1) sistemin alternativ;

2) sistemin themelor të kafazeve dhe

3) sistemin e përmirësuar të kafazeve.

(3) Objektet për vendosjen e pulave vezarake, duhet t'i plotësojnë kushtet si vijojnë:

1) objekti duhet të ketë ndriçim të mjaftueshëm, të mundësojë që pulat vezarake të shihen qartë ndërmjet tyre, ta shohin rrethinën e tyre dhe të tregojnë nivel normal të aktivitetit;

2) nëse objekti ndriçohet me dritë natyrore, ajo duhet të shpërndahet në mënyrë të njëtrajtshme në objekt;

3) plehu duhet të largohet sa është e mundur më shpesh, ndërsa pulat e ngordhura duhet të largohen për çdo ditë;

4) kafazet duhet të jenë të konstruara në mënyrë përkatëse, që të pengohet dalja e pulave;

5) nëse vendosja e pulave vezarake është në më tepër kate, duhet të kihet në disponim pajisja, për mbikëqyrje dhe largim të papenguar të pulave;

6) forma dhe dimensionet e deryve të kafazeve, duhet të mundësojnë largimin e pulës së rritur, pa shkaktimin e mundimit ose lëndimit të panevojshëm dhe

7) me qëllim që të pengohet shkulja e pendlave dhe kanibalizmi, organi kompetent mund të lejojë shkuljen e pendlave në shpinën e zogjve të pulave, më të vegjël se dhjetë ditë, të dedikuara për pula vezarake, që do ta kryejnë personat e kualifikuar.

(4) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, i përcakton kushtet më të afërta dhe mënyrën e mbrojtjes së pulave vezarake.

Neni 12

Regjistrimi i objekteve në të cilat ruhen kafshët

(1) Organi kompetent themelon dhe mban regjistër të objekteve, në të cilat ruhen kafshët për qëllime fermash, i cili rregullisht përditësohet.

(2) Regjistrimi i objekteve nga paragrafi (1) i këtij neni, kryhet në bazë të informatave të marra nga personi përgjegjës i objektit, të provuara dhe të konfirmuara me kontrollin e kryer aty për aty, nga organi kompetent.

(3) Gjatë regjistrimit dhe ndarjes së numrit të regjistrimit, organi kompetent duhet të sigurojë se:

1) regjistrimi është kryer në pajtim me legjislacionin nga sfera e veterinarisë, e veçanërisht Ligjin për identifikimin dhe regjistrimin e kafshëve dhe

2) në rastin e objekteve ku ruhen pulat vezarake, numri regjistruar do të mundësojë përcjelljen e vezëve të dedikuara për lëshim në qarkullim për konsumim nga njerëzit.

(4) Sipas nevojës, regjistri i objekteve mund të jetë i kapshëm edhe për organet e tjera, me qëllim të përcjelljes së kafshëve dhe prodhimeve me prejardhje shtazore, të lëshuara në qarkullim.

(5) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave më afërsisht i përcakton formën dhe përmbajtjen e regjistrit, informatat e nevojshme për regjistrimin e objekteve dhe mënyrën e regjistrimit.

Seksioni III

Mbrojtja e kafshëve që ruhen për kryerjen e eksperimenteve dhe në kopshtet zoologjike

Neni 13

Dedikimi dhe shfrytëzimi i kafshëve për qëllime eksperimentale

(1) Kafshët mund të shfrytëzohen për qëllime eksperimentale, për plotësimin e njërës nga dedikimet si vijojnë:

1) zhvillimin, prodhimin dhe testimin e kualitetit, efikasitetit dhe sigurisë së barnave, ushqimit dhe substancave ose prodhimeve të tjera, nëse janë të dedikuara për:

a) preventivë, diagnozë, mjekim të sëmundjeve ose çrregullimeve dhe ndikimeve të tjera te njeriu, kafshët ose bimët dhe

b) vlerësimin, zbulimin, rregullimin ose modifikimin e kondicionit fizik te njeriu, kafshët ose bimët dhe

2) mbrojtjen e mjedisit jetësor, në interes të shëndetit dhe mirëqenies së njerëzve ose kafshëve.

(2) Ndalohet kryerja e eksperimenteve me llojet e kafshëve që konsiderohen të rrezikuara, përveç nëse eksperimenti ka për qëllim:

- 1) hulumentimin për ruajtjen e llojit që është në pyetje, ose
- 2) hulumtime themelore biomedicinale, për kryerjen e të cilave ekskluzivisht është e domosdoshme shfrytëzimi i atyre llojeve të kafshëve.
- 3) Hulumtimi shkencor me qëllim të zhvillimit të metodave me të cilat mund të sigurohen informatat e njëjta, si në eksperimentet nga paragrafi (2) i këtij neni, duhet të nxitet.

Neni 14

Vendosja e kafshëve për qëllime eksperimentale

(1) Lidhur me përkujdesjen dhe vendosjen e kafshëve të dedikuara për qëllime eksperimentale, duhet të veprohet si vijon:

1) kafshët eksperimentale duhet të vendosen, ashtu që do të plotësohen nevojat e tyre fiziologjike, lidhur me mjedisin, lirinë minimale të lëvizjes, ushqimin, ujin dhe kurimin;

2) çdo zvogëlim i kushteve për mbajtjen e një kafshë eksperimentale, që janë të domosdoshme për plotësimin e nevojave të tyre fiziologjike dhe etologjike, duhet të reduktohet në minimumin më të mundshëm;

3) mirëqenia dhe gjendja shëndetësore e kafshëve eksperimentale, duhet të jenë nën mbikëqyrjen e personit të kualifikuar, me qëllim që të pengohet dhembja, vuajtja e panevojshme, rraskapitja ose lëndimi i përhershëm i kafshëve;

4) duhet të ndërmerren të gjitha përgatitjet e domosdoshme, me qëllim që të sigurohet zbulimi dhe eliminimi me kohë i mangësive, lidhur me përkujdesjen dhe vendosjen e kafshëve dhe

5) kushtet e mjedisit në të cilat kafshët eksperimentale rriten, ruhen ose shfrytëzohen, duhet të kontrollohen për çdo ditë.

(2) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, më afërsisht i përcakton kushtet nga paragrafi (1) i këtij neni.

Neni 15

Kushtet për kryerjen e eksperimenteve

(1) Ndalohet kryerja e eksperimenteve ndaj kafshëve nga neni 13 i këtij ligji, nëse për arritjen e atij qëllimi, ekziston në disponim metodë tjetër e përshtatshme shkencore, për të cilën nuk nevojitet përdorimi i kafshëve.

(2) Për kryerjen e eksperimentit, do të zgjidhen llojet përkatëse të kafshëve, dhe sipas nevojës zgjedhja t'i sqarohet organit kompetent. Zgjedhja e procedurave duhet të kryhet me përdorimin e numrit minimal të kafshëve, shkaktimin e dhembjes më të vogël, vuajtjes, rraskapitjes ose lëndimit të përhershëm të kafshëve, me ç'rast megjithatë do të sigurohen rezultate të kënaqshme nga eksperimenti.

(3) Eksperimentet me kafshë mund të kryhen me aplikimin e anesteziës ose analgjeziës së përgjithshme apo lokale, ose me metoda tjera të dedikuara për mënjanimin përkatës të dhembjes, vuajtjes, rraskapitjes ose lëndimit të përhershëm, që mund të ndodhin gjatë procedurës, përveç në rastet kur:

1) dhembja e shkaktuar me eksperimentin është më e vogël, se sa përqesimi i mirëqenies së kafshëve, i shkaktuar nga shfrytëzimi i anesteziës ose analgjeziës ose

2) shfrytëzimi i anesteziës ose analgjeziës, e pamundëson fitimin e rezultateve përkatëse nga eksperimenti.

Në atë rast duhet të ndërmerren masat përkatëse nga organi kompetent, me qëllim që të sigurohet se eksperimentet e atilla kryhen vetëm sipas nevojës.

(4) Nëse me eksperimentin kafsha do të pësojë ose besohet se do të pësojë dhembje të fortë e cila besohet se do të zgjasë, eksperimenti doemos duhet të jetë i paraqitur dhe i arsyetuar në mënyrë të veçantë, dhe i lejuar në mënyrë të veçantë nga organi kompetent.

(5) Organi kompetent lëshon leje për kryerjen e eksperimentit, pas kërkesës së parashtruar paraprakisht nga kryerësi, në të cilën sqarohen qëllimet, arsyeshmëria, mënyra e kryerjes së tij dhe personi përgjegjës. Organi kompetent nuk do të lëshojë leje për kryerjen e eksperimenteve të panevojshme.

(6) Nëse organi kompetent konfirmon se eksperimenti nuk kryhet në pajtim me lejen, do të ndërmarrë masa për ndalimin e kryerjes së atij eksperimenti.

(7) Gjatë kohës së kryerjes së eksperimentit ndaj kafshëve, duhet të zbatohen dispozitat e nenit 14 të këtij ligji, përveç në rastet kur këto dispozitat janë në kundërshtim me qëllimin e eksperimentit.

(8) Pas përfundimit të eksperimentit, do të vendoset nëse kafsha do të lihet të jetojë apo do të mbytet në mënyrë humane. Kafsha nuk do të lihet të jetojë, bile edhe në rastet kur ajo është kthyer në gjendje normale shëndetësore, kur besohet se ajo do të vazhdojë të jetojë me dhembje ose vuajtje të përhershme.

(9) Vendimin nga paragrafi (8) i këtij neni, e merr doktori i mjekësisë së veterinarisë, ose personi i cili në pajtim me nenin 16 të këtij ligji, është përgjegjës për kryerjen e eksperimentit.

(10) Nëse pas mbarimit të eksperimentit:

1) kafsha lihet të jetojë, e njëjta duhet të jetë e mbrojtur në mënyrë përkatëse shëndetësore, nën mbikëqyrjen e mjekut të shëndetësisë së veterinarisë, ose personit tjetër përgjegjës, dhe duhet të mbahet në kushtet e përcaktuara me nenin 14 të këtij ligji dhe

2) kafshës i kryhet eutanazia, ose nuk mund të plotësohen kushtet nga neni 14 i këtij ligji, ajo duhet të kryhet në mënyrë sa më të shpejtë me metodë humane.

(11) Kafsha që tanimë ka qenë e shfrytëzuar në eksperiment që shkaktonte dhembje të fortë ose të përhershme apo vuajtje, pa dallim nëse është shfrytëzuar anestezia ose analgjezia, nuk guxon të shfrytëzohet në eksperimente të tjera, përveç nëse ajo është kthyer në gjendje të mirë shëndetësore dhe mirëqenie dhe:

1) në eksperimentin vijues, kafsha i është ekspozuar nga fillimi deri në fund anesteziës së përgjithshme, e cila mbahet derisa nuk mbytet kafsha ose

2) në eksperimentin vijues, kryhen vetëm intervenime më të vogla.

Neni 16

Autorizimi i personave përgjegjës në eksperimente

Eksperimentet me kafshë nga neni 13 i këtij ligji, mund t'i kryejnë vetëm personat përgjegjës, të caktuar nga organi kompetent, ose personat nën mbikëqyrje të drejtpërdrejtë nga personat përgjegjës për kryerjen e eksperimentit, në pajtim me lejen nga neni 15 paragrafi (5) i këtij ligji.

Neni 17

Institucionet për rritje dhe institucionet për furnizim me kafshë eksperimentale

(1) Institucionet për rritje dhe furnizimin me kafshë eksperimentale, duhet t'i plotësojnë kushtet nga neni 14 i këtij ligji, dhe të regjistrohen nga organi kompetent, përveç në rastet ekskluzive në pajtim me nenin 18 paragrafi (5) i këtij ligji.

(2) Me regjistrimin nga paragrafi (1) i këtij neni, do të caktohet edhe personi përgjegjës, i cili duhet të jetë i kualifikuar, që të sigurojë përkujdesje përkatëse për llojet e kafshëve, që rriten ose ruhen në institucion.

(3) Institucionet për rritjen dhe furnizimin me kafshë eksperimentale, janë të obliguara që ta mbajnë dhe ruajnë evidencën së paku tre vjet, dhe me kërkesën e organit kompetent ta paraqesin në shikim. Evidenca i përmban së paku të dhënat si vijojnë:

1) për kafshët që janë rritur në institucion, numrin dhe llojin e kafshëve që nxirren, data e nxjerrjes, emri dhe adresa e institucionit ku janë dërguar, dhe

2) numrin dhe llojin e kafshëve që futen dhe nxirren nga institucioni, datën e këtyre lëvizjeve, emrin dhe adresën e institucionit prej të cilit kafshët janë pranuar ose në të cilat janë dërguar.

(4) Qentë dhe macet e lindura në institucionet për rritjen dhe furnizimin me kafshë eksperimentale, duhet të shënohen individualisht dhe në mënyrë të përhershme para largimit, ndërsa qentë dhe macet që janë futur pas largimit, do të shënohen menjëherë pas futjes, në mënyrë që shkakton më së paku dhembje. Nëse qentë ose macet zhvendosen nga njëri në institucionin tjetër para largimit, ndërsa pa mundësi për shënimin paraprak, për ata ruhet dokumentacioni i plotë me të dhënat për nënën, derisa të njëjtat nuk shënohen.

(5) Në evidencën e institucionit ruhen të dhënat për identitetin dhe prejardhjen e qenve ose maceve.

(6) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave i përcakton formën dhe përmbajtjen e regjistrit, dhe mënyrën e procedurën e regjistrimit, kushtet teknike, mënyrën e mbajtjes së evidencës dhe mënyrën e kryerjes së mbikëqyrjes së institucioneve për rritjen ose furnizimin me kafshë eksperimentale.

Neni 18

Kushtet që aplikohen në institucionet shfrytëzuese

(1) Institucionet shfrytëzuese që kryejnë eksperimente me kafshët, duhet t'i plotësojnë kushtet nga neni 14 i këtij ligji, dhe të jenë të regjistruara nga organi kompetent.

(2) Stabilimentet dhe pajisja që shfrytëzohen në institucionet shfrytëzuese, që kryejnë eksperimente me kafshë, duhet të jenë të konstruktura për llojet përkatëse të kafshëve, dhe të mundësojnë funksionimin efikas, në mënyrë që do të sigurojë shfrytëzimin e numrit minimal të kafshëve, pa shkaktimin e dhembjes dhe vuajtjes së panevojshme.

(3) Institucionet shfrytëzuese që kryejnë eksperimente me kafshë, duhet t'i sigurojnë kushtet plotësuese si vijojnë:

1) t'i caktojnë personat që janë përgjegjës për përkujdesje ndaj kafshëve dhe funksionimin e pajisjes;

2) ta kenë numrin e mjaftueshëm të personelit të trajnuar;

3) ta sigurojnë mbrojtjen shëndetësore të veterinarisë, dhe

4) ta sigurojnë doktorin e mjekësisë së veterinarisë ose personin tjetër të kualifikuar, për dhënien e këshillave lidhur me mirëqenien e kafshëve.

(4) Ndalohet shfrytëzimi i kafshëve endacake për qëllime eksperimentale.

(5) Institucionet shfrytëzuese që kryejnë eksperimente me kafshë, mund të shfrytëzojnë vetëm kafshë të furnizuara nga institucionet e regjistruara për rritje ose furnizim, përveç në rastet e përgjithshme apo të veçanta të lejuara nga organi kompetent.

(6) Në rastet e veçanta të lejuara nga organi kompetent, eksperimentet mund të kryhen edhe jashtë institucionit.

(7) Institucionet që kryejnë eksperimente me kafshë, detyrimisht mbajnë evidencë dhe me kërkesë të organit kompetent, do ta paraqesin për inspektim. Evidenca përmban të dhëna së paku për: datën dhe institucionin nga kanë arritur kafshët, llojin dhe numrin e kafshëve, si dhe të dhënat e përcaktuara me nenin 21 të këtij ligji.

(8) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave i përcakton formën dhe përmbajtjen e regjistrit, mënyrën e regjistrimit, kushtet teknike, mënyrën e mbajtjes së evidencës dhe mënyrën e kryerjes së mbikëqyrjes, të institucioneve shfrytëzuese.

Neni 19

Llojet e kafshëve të cilat mund të shfrytëzohen në eksperimente

(1) Për kryerjen e eksperimenteve, lejohet shfrytëzimi i llojeve të kafshëve si vijojnë:

- miu – *Mus musculus*,
- miu i madh – *Rattus norvegicus*,
- miu i vogël – *Cavia porcellus*,
- vidra e artë – *Mesocricetus auratus*,
- lepuri – *Oryctolagus cuniculus*,
- qeni – *Canis familiaris*,
- macja – *Felis catus*, dhe
- shkurta – *Coturnix coturnix*.

(2) Organi kompetent mund ta zgjerojë listën e kafshëve nga paragrafi (1) i këtij neni me lloje të tjera, veçanërisht nga radha e primatëve, nëse ekzistojnë kushte për furnizimin e mjaftueshëm me kafshë të rritura për atë dedikim.

(3) Përgjithshmi i përgjithshëm i bërë nga paragrafi (2) i këtij neni, nuk ka të bëjë me qentë dhe macet endacake.

Neni 20

Shfrytëzimi i kafshëve eksperimentale për qëllime arsimore dhe trajnim

(1) Eksperimentet që kryhen për qëllime arsimore dhe trajnim, ose përsosje plotësuese profesionale, duke përfshirë përkujdesjen për kafshët që shfrytëzohen ose do të shfrytëzohen në eksperimente, duhet të paraqiten të organi kompetent. Këto eksperimente do të kryhen nga personi i autorizuar dhe i kualifikuar, ose nën mbikëqyrjen e tij, në pajtim me kushtet e përcaktuara me këtë ligj.

(2) Ndalohet kryerja e eksperimenteve në sferën e arsimit, trajnimit ose përsosjes profesionale, për qëllime të ndryshme nga ato të shënuara në paragrafin (1) të këtij neni.

(3) Kryerja e eksperimenteve nga paragrafi (1) i këtij neni, do të kufizohet vetëm në ato që janë të domosdoshme për qëllimet arsimore ose të trajnimit, dhe nëse qëllimet nuk mund të arrihen me mjete të ngjashme audio vizuale ose metoda të tjera përkatëse.

(4) Personat që i kryejnë ose marrin pjesë në kryerjen e eksperimenteve, personat që përkujdesen për kafshët që shfrytëzohen në eksperimente, si dhe personat që e kryejnë mbikëqyrjen, duhet të kenë arsimin dhe trajnimin përkatës.

Neni 21

Të dhënat statistikore

(1) Organi kompetent grumbullon të dhëna statistikore, për shfrytëzimin e kafshëve në eksperimente, dhe nëse është e lejuar me ligj do të mundësojë edhe qasjen e opinionit.

(2) Të dhënat nga paragrafi (1) i këtij neni nuk kanë të bëjnë me:

1) numrin dhe llojet e kafshëve që shfrytëzohen në eksperimente;

2) numrin e kafshëve sipas kategorive, që janë shfrytëzuar në eksperimente në mjekësi, industri, arsim dhe trajnim;

3) numrin e kafshëve sipas kategorive, që janë shfrytëzuar në eksperimente për mbrojtjen e shëndetit të njeriut dhe mbrojtjen e mjedisit jetësor, dhe

4) numrin e kafshëve sipas kategorive, që janë shfrytëzuar në eksperimente të përcaktuara me ligj.

Neni 22

Dispozitat e veçanta për mbrojtjen dhe mirëqenien e kafshëve të ruajtura në kopshtet zoologjike

(1) Përveç dispozitave të përcaktuara në nenet 5, 6 dhe 7 të këtij ligji, për kafshët që ruhen në kopshtet zoologjike, zbatohet edhe si vijon:

1) vendosja e kafshëve në vendbanime, duhet të bëhet në pajtim me mjedisin jetësor dhe sjelljen e tyre ;

2) kafshëve duhet t'u sigurohet mundësia e shumëzimit dhe

3) mirëqenia dhe gjendja shëndetësore e kafshëve në kopshtet zoologjike, duhet të përcillet nga personi i kualifikuar, me qëllim që të pengohet dhembja ose vuajtja që mund të evitohet, rraskapitja, stresi ose lëndimi i përhershëm.

4) çdo kopsht zoologjik obligohet të organizojë mbrojtjen shëndetësore veterinarë të kafshëve.

(2) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, më afërsisht i përcakton kushtet nën të cilat kafshët ruhen në kopshtet zoologjike, si dhe mënyrën në të cilën veprohet me ato.

Seksioni IV

Mbrojtja dhe ruajtja e kanakarëve shtëpiakë

Neni 23

Kanakarët shtëpiakë

(1) Gjatë ruajtjes së kanakarëve shtëpiakë, përveç dispozitave të përcaktuara në nenet 5, 6 dhe 7 të këtij ligji edhe këto dispozita:

(2) Askush nuk guxon që ta largojë kanakarin shtëpiak.

(3) Ndalohen intervenimet ndaj kafshëve, si vijojnë:

1) intervenimet kirurgjike për modifikimin e pamjes së kafshëve;

2) shkurtimi i bishtit dhe prerja e veshëve;

3) prerja e gishtit të pestë;

4) devokalizimi, dhe

5) prerja e thonjeve dhe heqja e dhëmbëve.

(4) Kanakarët shtëpiakë mund të shfrytëzohen për reklamim, ekspozita, ndeshje sportive dhe ngjarje të ngjashme, nëse organizatori i ka plotësuar dispozitat e përgjithshme nga nenet 5, 6 dhe 7 të këtij ligji, dhe nëse shëndeti dhe mirëqenia e kafshëve nuk vihen në pikëpyetje.

Neni 24

Qentë e regjistruar

(1) Pronarët e qenve janë të obliguar që t'i paraqesin qentë e tyre një herë në vit, në ambulancat, klinikat dhe spitalet e veterinarisë, që janë të autorizuar për zbatimin e mbrojtjes shëndetësore të veterinarisë me interes publik, në vendin e tyre të qëndrimit të përhershëm, me qëllim që t'i regjistrojnë dhe identifikojnë, si dhe t'i plotësojnë dispozitat lidhur me mbrojtjen shëndetësore, në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë. Shpenzimet për këto procedura janë në llogari të pronarëve të qenve.

(2) Qentë e regjistruar kur janë në vend publik duhet të jenë të lidhur, me përjashtim të qenve të gjuetisë në kohën e gjuetisë, dhe qenve të barinjve që e shoqërojnë kopenë.

(3) Periudha kohore dhe procedurat nga paragrafi (1) i këtij neni, janë të përcaktuara në Urdhëresën vjetore, në pajtim me Ligjin për shëndetësi të veterinarisë.

(4) Pronarët e qenve janë të obliguar, që në afat prej tetë ditësh ta njoftojnë ambulancën, klinikën dhe spitalin e veterinarisë nga paragrafi (1) i këtij neni, për çdo furnizim, tjetërsim, humbje dhe ngordhje, me përjashtim të furnizimit të kafshëve të reja në moshë deri në katër muaj.

Neni 25

Qentë e paregjistruar

(1) Komuna, komunat në qytetin e Shkupit, përkatësisht qyteti i Shkupit, janë kompetente të kryejnë grumbullimin e qenve endacakë dhe qenve të paregjistruar, dhe përkohësisht t'i vendosin në objektet përkatëse – vende të pranimit. Në këto objekte duhet të sigurohet mbrojtja elementare e kafshëve nga kushtet e pavolitshme atmosferike, dhe të sigurohet mbyllja e tyre efikase.

(2) Gjuajtja e qenve endacakë kryhet nga personat e kualifikuar, në mënyrën që nuk do të shkaktojë dhembje dhe vuajtje të panevojshme.

(3) Në vendet e pranimit do të sigurohet zbatimi i masave përkatëse dhe personeli, me qëllim të mbrojtjes efikase të kafshëve, të ushqyerit dhe dhënies së ujit me rregull, dhe nëse është e domosdoshme mjekimi i kafshëve.

(4) Vendet e pranimit mbajnë evidencë që përmban të dhëna të përcaktuara për kafshët e pranuar, dhe do të jetë e kapshme për inspektim nga ana e organit kompetent.

(5) Për kontrollin e popullatës së qenve endacakë, komuna, komunat në qytetin e Shkupit, përkatësisht qyteti i Shkupit, mund ta zbatojnë njërën nga metodat si vijojnë:

1) qentë e vendosur përkohësisht në vendet e pranimit, do të mbahen mjaft kohë që të shteren të gjitha mundësitë e adoptimit. Në rastin kur adoptimi është i pamundshëm, ose kur qentë dukshëm vuajnë ose janë të sëmurë, dhe mund të paraqesin rrezik serioz për shëndetin e kafshëve ose njerëzve, ato do të mbyten me mjet të eutanazisë humane, të kryer nga doktorët e mjekësisë së veterinarisë, dhe

2) qentë e vendosur përkohësisht në vendet e pranimit, mund të tridhen përkatësisht të shterpësohen, të trajtohen në aspektin shëndetësor, të mbrohen në mënyrë preventive, në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë, dhe të kthehen përsëri në rajonin ku kanë qenë të gjuajtur. Në atë rast, qentë endacakë do të shënohen në mënyrë përkatëse, të përhershme dhe të dukshme, në mënyrën që nuk do të shkaktojë dhembje dhe vuajtje të panevojshme.

(6) Intervenimet nga ky nen mund t'i kryejë vetëm doktori i mjekësisë së veterinarisë.

(7) Shpenzimet që shkaktohen nga zbatimi i dispozitave të këtij neni, janë në llogari të pronarëve të qenve, e në rastin e qenve endacakë në llogari të komunës, komunave në qytetin e Shkupit, përkatësisht qytetit të Shkupit.

(8) Në rastin e paraqitjes së sëmundjes ngjitëse që mund të bartet me qentë, përkatësisht nëse ekziston rreziku nga paraqitja e sëmundjes së këtitillë, organi kompetent mund të urdhërojë moszbatimin e dispozitave nga paragrafi (5) pika 2 e këtij neni, dhe të urdhërojë mbytjen e qenve endacakë.

(9) Objektet e vendosjes-vendet e pranimit, mbajnë evidencë që përmban të dhëna të përcaktuara për kafshët e pranuar, që është e kapshme për inspektim nga ana e organit kompetent.

(10) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, i përcakton kushtet teknike për vendet e pranimit, kushtet për ruajtjen e kafshëve në vendet e pranimit, procedurat e eutanazisë, mënyrën e mbajtjes së evidencës dhe mënyrën e kryerjes së mbikëqyrjes.

Neni 26

Regjistrimi dhe mbikëqyrja e objekteve për vendosjen dhe ruajtjen e kafshëve endacake

(1) Organi kompetent themelon sistem për regjistrim të objekteve për vendosje, në të cilët ruhen qentë endacakë, i cili rregullisht përditësohet.

(2) Regjistrimi i objekteve nga paragrafi (1) i këtij neni, do të bëhet në bazë të informatave të siguruar nga personi përgjegjës i objektit, të provuara dhe të konfirmuara me kontrollin e kryer aty për aty, nga organi kompetent.

(3) Objektet – vendet e pranimit për ruajtjen e qenve endacakë, duhet të jenë rregullisht të kontrolluara dhe të mbikëqyruara nga ana e organit kompetent, dhe nëse kushtet e përcaktuara nuk janë plotësuar, do të ndërmarrë masa përkatëse, duke përfshirë tërheqjen e përkohshme ose heqjen e regjistrimit.

(4) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave i përcakton formën dhe përmbajtjen e regjistrimit dhe mënyrën e regjistrimit, si dhe informatat e nevojshme për regjistrim.

KREU III

MBROJTJA E KAFSHËVE GJATË KOHËS SË
TRANSPORTIT

Seksioni I

Dispozitat e përgjithshme për transportin e kafshëve

Neni 27

Kushtet e përgjithshme për transportin e kafshëve

(1) Gjatë kohës së transportit të kafshëve, duhet të plotësohen kushtet si vijojnë:

1) të gjitha përgatitjet e domosdoshme të jenë kryer paraprakisht, me qëllim që të zvogëlohet kohëzgjatja e udhëtimit, dhe të plotësohen nevojat e kafshëve gjatë udhëtimit;

2) kafshët të jenë të përgatitura për udhëtim;

3) mjetet e transportit duhet të jenë në konstruktura, mirëmbajtura dhe drejtuara në mënyrë përkatëse, në mënyrë që të evitohet lëndimi, vuajtja, si dhe të garantohet siguria e tyre;

4) hapësira për ngarkim dhe shkarkim të jetë e konstruktuar dhe mirëmbajtur në mënyrë përkatëse, në mënyrë që të evitohet lëndimi dhe vuajtja, si dhe të garantohet siguria e tyre;

5) personeli që vepron me kafshët të jetë i trajnuar në mënyrë përkatëse për këtë qëllim dhe t'i kryejë obligimet e tij pa përdorimin e forcës, ose çfarëdo metode tjetër me të cilën shkaktohet pa nevojë frika, dhembja, vuajtja ose lëndimi i kafshëve;

6) transporti deri në vendin e shkarkimit të kryhet pa ndërprerje, kështu që kushtet për mirëqenien e kafshëve të jenë të kontrolluara rregullisht dhe të mirëmbahen në mënyrë përkatëse;

7) për kafshët të jetë siguruar sipërfaqe e mjaftueshme e dyshemesë dhe lartësia, përkatëse me madhësinë e tyre dhe dedikimin e transportit, dhe

8) kafshëve t'u ofrohet ujë, ushqim dhe pushim në intervale përkatëse me kualitet dhe kuantitet përkatës, sipas llojit dhe madhësisë së tyre.

(2) Nuk lejohet transporti ose detyrimi i kafshës në transportin që do të mund të shkaktojë lëndimin e tyre, ose vuajtjen e tepruar.

Seksioni II

Kushtet e përgjithshme për pjesëmarrësit e përfshirë në
transportin e kafshëve

Neni 28

Dokumenti për transport

(1) Gjatë kohës së transportit, kafshët doemos duhet të shoqërohen me dokument për transport, i cili i përmban të dhënat si vijojnë:

1) prejardhjen dhe pronësinë e kafshëve

2) vendlindjen;

3) datën dhe kohën e nisjes;

4) vendin e paraparë të destinimit dhe

5) kohëzgjatjen e prituri të udhëtimit të paraparë.

(2) Dokumenti i udhëtimit është i kapshëm për organin kompetent, me kërkesën e tij.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, më afërsisht e përcakton formën dhe përmbajtjen e dokumentit për transport.

Neni 29

Obligimi për planifikimin e transportit të kafshëve

(1) Marrëveshja ose nënmarrëveshja për transportin e kafshëve, mund të lidhet vetëm me transportuesin e autorizuar.

(2) Transportuesi është i obliguar që ta caktojë personin përgjegjës për transport dhe të sigurojë që informatat për planifikimin, realizimin dhe përfundimin e udhëtimit nën mbikëqyrjen e tij, të jenë të kapshme në çdo kohë.

(3) Organizatorët e transportit të kafshëve, për secilin udhëtim duhet të sigurojnë se:

1) mirëqenia e kafshëve nuk është rrezikuar për shkak të koordinimit të pamjaftueshëm në pjesë të ndryshme të udhëtimit, duke i marrë parasysh edhe kushtet klimatike dhe

2) personi përgjegjës për sigurimin e informatave për planifikimin, realizimin dhe përfundimin e udhëtimit, është i kapshëm për organin kompetent në çdo kohë.

(4) Për udhëtimet e gjata të kuajve shtëpiakë dhe kafshëve shtëpiake të llojeve gjedhe, dhen, dhi dhe derra, përveç kuajve të regjistruar, transportuesit dhe organizatorët e transportit, duhet ta plotësojnë ditarin e udhëtimit për tërë udhëtimin, në pajtim me dispozitat e këtij ligji.

(5) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave më afërsisht e përcakton formën, përmbajtjen dhe mënyrën mbajtjes së ditarit të udhëtimit.

Neni 30

Transportuesit

(1) Transportuesit e kafshëve duhet të jenë:

1) të regjistruar në mënyrë që do të mundësojë, që organi kompetent shpejt t'i identifikojë në rast të mospajtit me kërkesat e këtij ligji, dhe

2) të lejuara në pajtim me nenin 35 të këtij ligji, që ka të bëjë me kohëzgjatjen e paraparë të transportit, të lëshuar nën kushtet si vijojnë:

a) transportuesit t'ia besojnë transportin e kafshëve personelit që ka kryer trajnim përkatës, në pajtim me dispozitat e këtij ligji, dhe

b) organi kompetent përkohësisht do ta tërheqë ose do ta heqë lejen, kur do të konfirmojë se transportuesi seriozisht ose më tepër herë i cenon dispozitat e këtij ligji.

(2) Transportuesit nga paragrafi (1) i këtij neni, duhet t'i plotësojnë kushtet si vijojnë:

1) të lejohen nga organi kompetent për transportin e kafshëve. Leja detyrimisht duhet t'i shoqërojë kafshët gjatë kohës së transportit, dhe e njëjta me kërkesën e organit kompetent të jetë e kapshme për inspektim.

2) detyrimisht ta njoftojnë organin kompetent për të gjitha ndryshimet lidhur me informatat dhe dokumentet e shënuara në nenin 28 paragrafi (1) i këtij ligji, ose për udhëtimet e gjata në nenin 29 të këtij ligji, në afat prej 15 ditësh pune, nga data kur kanë ndodhur ndryshimet;

3) transporti i kafshëve të kryhet në pajtim me dispozitat e këtij ligji;

4) veprimi me kafshët i është besuar personelit që është i trajnuar, në pajtim me dispozitat e këtij ligji;

5) nuk do të drejtojnë ose të jenë ndihmës në transportin e kuajve shtëpiakë dhe kafshëve shtëpiake të llojeve gjedhe, dhen, dhi dhe derra ose shpesë, përveç kuajve të regjistruar, nëse nuk posedojnë certifikatë për kualifikim, të lëshuar në pajtim me nenin 37 të këtij ligji, dhe ka leje për kryerjen e punëve në pajtim me paragrafi (1) të këtij neni;

6) të sigurojnë mbikëqyrës që ta përcjellin çdo dërgesë me kafshë, përveç në rastet kur:

a) kafshët transportohen në kontejnerë, që janë të siguruar dhe të klimatizuar në mënyrë përkatëse, e kur është e domosdoshme, përmbajnë ushqim dhe ujë të mjaftueshëm, në dispenzerë, që nuk mund të përmbysen gjatë kohës së udhëtimit, dy herë më të gjatë nga koha e paraparë e udhëtimit dhe

b) shoferi e kryen funksionin e mbikëqyrësit;

7) të sigurojë leje për mjetin transportues, të lëshuar në pajtim me nenin 38 të këtij ligji, të dedikuar për organin kompetent në vendin e destinimit dhe

8) gjatë udhëtimeve të gjata të kuajve shtëpiakë dhe kafshëve shtëpiake të llojeve gjedhe, dhen, dhi dhe derra, përveç kuajve të regjistruar, të shfrytëzohen sistem navigacionit, dhe t'i ruajnë shënimet e marra nga ky sistem së paku tre vjet, dhe të cilat do të jenë të kapshme për inspektim të organit kompetent.

(3) Dispozitat nga paragrafi (2) pikat 1, 2, 4 dhe 5 të këtij neni, nuk kanë të bëjnë për personat që transportojnë kafshë, deri në largësi maksimale prej 65 kilometrash, duke llogaritur nga vendi i nisjes deri te vendi i destinimit.

(4) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, më afërsisht i përcakton kushtet nga paragrafi (1) pika 1 e këtij neni.

Neni 31

Kontrolli i parë dhe lejimi i mjeteve për transport

(1) Transporti i kafshëve për udhëtime të gjata, nuk mund të kryhet nëse mjetet e transportit nuk janë të kontrolluara dhe të lejuara, në pajtim me nenin 38 të këtij ligji.

(2) Dispozitat nga paragrafi (1) i këtij neni, kanë të bëjnë edhe me mjetet transportuese rimorkio dhe kontejnerë, që shfrytëzohen për transportin e kuajve shtëpiakë dhe kafshëve shtëpiake të llojeve: gjedhe, dhen, dhi dhe derra.

Neni 32

Personi përgjegjës për ruajtjen e kafshëve

(1) Personat përgjegjës për ruajtjen e kafshëve do të sigurojnë se, në vendin e dërgimit, shkarkimit ose destinimit, kafshët janë të përgatitura për transport, ngarkim, shkarkim dhe se me ato veprohet në pajtim me dispozitat e këtij ligji.

(2) Personat përgjegjës për ruajtjen e kafshëve, duhet t'i kontrollojnë të gjitha kafshët, që arrijnë në vendin e transitimit ose në vendin e arritjes, dhe të konfirmojnë nëse kafshët i janë ekspozuar rrugës së gjatë. Në rastin e udhëtimeve të gjata për kuajt shtëpiakë dhe kafshët shtëpiake të llojeve gjedhe, dhen, dhi dhe derra, përveç kuajve të regjistruar, personat përgjegjës për ruajtjen e kafshëve, duhet t'i plotësojnë kërkesat nga ditari i udhëtimit.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, më afërsisht i përcakton kushtet nga paragrafi (1) i këtij neni.

Neni 33

Qendrat e grumbullimit

Operatorët në qendrat e grumbullimit, të lejuara në pajtim me Ligjin për shëndetësi veterinarike, përveç kushteve të përcaktuara në nenin 32 të këtij ligji, duhet:

1) t'i ia besojnë veprimin me kafshë vetëm personelit që ka kaluar trajnim, për rregullat përkatëse teknike;

2) rregullisht t'i informojnë personat e pranishëm në qendrat e grumbullimit, për detyrat dhe obligimet e tyre, në pajtim me këtë ligj dhe

3) në rastin e mosplotësimit të dispozitave të këtij ligji, nga ana e cilitdo person në qendrën e grumbullimit, dhe pa përjashtim të masave të ndërmarrë nga organi kompetent, t'i zbatojnë të gjitha aktivitetet e domosdoshme për evitimin e mospajtimeve të konfirmuara, si dhe ta pengojnë përsëritjen e tyre.

Neni 34

Kushtet e përgjithshme dhe lejimi i pikave kontrolluese

(1) Organi kompetent e lejon dhe e lëshon numrin e regjistrimit, në secilën pikë kontrolluese. Lejimi mund të kufizohet në aspektin e llojit, kategorisë ose statusit shëndetësor të kafshëve. Qendrat e grumbullimit mund të lejohen edhe si pika kontrolluese, nën kushtet plotësuese si vijojnë:

1) përdorimi i objektit të këtyllë të jetë ekskluzivisht i kufizuar për atë qëllim, për kohëzgjatjen e periudhës së caktuar dhe

2) nuk shfrytëzohen për qarkullim me kafshë, që janë lëndë e rregullimit me këtë ligj.

(2) Për marrjen e lejes nga paragrafi (1) i këtij neni, pikat kontrolluese doemos duhet t'i plotësojnë kushtet si vijojnë:

1) të jenë të vendosura në rajonin që nuk është lëndë e ndalimeve ose kufizimeve, në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë;

2) të jenë nën kontrollin e veterinarit zyrtar, i cili do të konfirmojë se janë plotësuar dispozitat e këtij ligji;

3) të funksionojnë në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë, në aspektin e mbrojtjes shëndetësore të kafshëve, lëvizjes dhe mbrojtjes së kafshëve gjatë kohës së therjes dhe

4) të jenë të kontrolluara së paku dy herë në vit, me qëllim që të konfirmohet se kushtet për lejim edhe më tej janë të plotësuara.

(3) Pikat kontrolluese duhet të shfrytëzohen vetëm për pranim, ushqyerje, dhënie e ujit, pushim, kurim dhe dërgimin e kafshëve që janë në kalim.

(4) Në të njëjtën kohë në pikën kontrolluese mund të jenë të pranishme vetëm kafshët e llojit të njëjtë dhe me status të barabartë shëndetësor, për të cilat pikat kontrolluese janë regjistruar.

(5) Personi fizik ose juridik që udhëheq me pikën kontrolluese, është i obliguar që:

1) të lejojë praninë vetëm të kafshëve që përcillen me certifikatë, dhe të identifikuar në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë. Për atë qëllim, personi fizik ose juridik do ta kontrollojë dokumentacionin për gjendjen shëndetësore dhe dokumentacionin tjetër shoqëruar për kafshët, dhe me zgjedhje të rastit i kontrollon shenjat identifikuese të një numër i caktuar i kafshëve;

2) të sigurojë se kafshët në pikën kontrolluese janë të ruajtura në grupet e njëjta siç kanë arritur, dhe se kafshët nga secila dërgesë janë vendosur në objekte tërësisht të ndara, në pajtim me instruksionet e veterinarit zyrtar, në mënyrë që të pengohet çfarëdo kontakti që do të mund ta rrezikojë statusin shëndetësor të kafshëve;

3) të sigurojë sasi të mjaftueshme të ushqimit dhe ujit për pije kafshëve që qëndrojnë në pikën kontrolluese, dhe të njëjtat të jenë të ushqyera dhe të kenë pirë ujë, në intervale përkatëse me nevojat e tyre fiziologjike;

4) të sigurojë kurimin përkatës të kafshëve që qëndrojnë në pikën kontrolluese dhe nëse është e nevojshme, t'i ndërmarrë hapat e domosdoshëm, që ta sigurojë mirëqenien dhe mbrojtjen e tyre shëndetësore;

5) ta thërrasë doktorin e mjekësisë së veterinarisë me qëllim që:

a) në mënyrë përkatëse t'i trajtojë kafshët që janë të sëmura apo të lënduara dhe

b) nëse është e domosdoshme, kafshët të theren, mbyten ose t'u bëhet eutanazia, në pajtim me dispozitat nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë;

6) personeli që punon në pikën kontrolluese të jetë i trajnuar dhe kualifikuar në mënyrë përkatëse, nga ana e institucionit kompetent për kryerjen e trajnimit, ose ka përvojë përkatëse praktike, që e kualifikon të veprojë dhe nëse është e domosdoshme, t'u ofrojë kurimin përkatës kafshëve;

7) të mbajë evidencë dhe t'i ruajë të dhënat që kanë të bëjnë me dërgesat e arritura, në periudhën prej së paku tre vjetësh, të cilat me kërkesën e organit kompetent, jepen për inspektim;

8) t'i zbatojë masat shëndetësore dhe higjienike, në pajtim me dispozitat e këtij ligji dhe instruksionet nga organi kompetent, dhe

9) menjëherë ta informojë organin kompetent, për parregullsitë e vërejtura.

(6) Veterinari zyrtar ose doktori i mjekësisë së veterinarisë, i caktuar për këtë qëllim nga organi kompetent, duhet të konfirmojë në ditarin e udhëtimit, se kafshët janë të afta që ta vazhdojnë udhëtimin, para se ato ta lëshojnë pikën kontrolluese. Shpenzimet për kontrollin veterinar, janë në llogari të operatorit.

(7) Nëse parregullsitë e konfirmuara gjatë kontrollit aty për aty, negativisht ndikojnë në shëndetin dhe mirëqenien kafshëve, organi kompetent përkohësisht e tërheq ose e heq lejen për pikën kontrolluese.

(8) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, më afërsisht i përcakton kushtet për marrjen e lejes nga ky nen.

Seksioni III

Obligimet dhe përgjegjësitë e organit kompetent

Neni 35

Leja për transportuesit

(1) Organi kompetent, transportuesve që nuk e kryejnë transportin e kafshëve për udhëtime të gjata, u lëshon leje me vlefshmëri deri në pesë vite, nën kushtet si vijojnë:

1) të jenë të regjistruar në Republikën e Maqedonisë, ose në rastin e transportuesve nga shteti tjetër, ta kenë përfaqësinë e vet në Republikën e Maqedonisë;

2) të kenë personelin e mjaftueshëm dhe të kualifikuar, pajisje dhe procedura të përcaktuara për punë, me qëllim të harmonizimit me dispozitat e këtij ligji dhe

3) të mos u jetë shqiptuar sanksioni ose masa për kundërvajtje për cenimin serioz të dispozitave të këtij ligji, në periudhën prej së paku tre vjetësh, nga data e paraqitjes së kërkesës. Kjo dispozitë nuk do të vlejë nëse kërkesit i dëshmojnë organit kompetent, se i kanë marrë të gjitha masat e domosdoshme që të evitohen cenimet e mëtejme.

(2) Organi kompetent lëshon leje për transportuesit, që e kryejnë transportin e kafshëve për udhëtime të gjata, me vlefshmëri prej pesë vitesh nën kushtet si vijojnë:

1) janë plotësuar dispozitat nga paragrafi (1) pika 1 e këtij neni dhe

2) janë paraqitur dokumentet si vijojnë:

a) certifikata e vlefshme për kualifikimin e shoferit, përkatësisht mbikëqyrësit, në pajtim me nenin 37 të këtij ligji,

b) leja për mjetin transportues, në pajtim me nenin 38 të këtij ligji,

c) procedurat e përcaktuara për punë, duke përfshirë sistemin e navigacionit, që u mundëson transportuesve përcjelljen dhe evidentimin e lëvizjes së mjeteve të udhëtimit nën përgjegjësinë e tyre, dhe kontaktimin me shoferët në cilindo moment, gjatë kohës së udhëtimit të gjatë, dhe

ç) planet për ndërmarrjen e masave urgjente, në rastin e situatave të jashtëzakonshme.

(3) Leja nga paragrafi (2) i këtij neni, vlen edhe për kryerjen e transportit nga paragrafi (1) i këtij neni.

(4) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, më afërsisht i përcakton kushtet dhe procedurën për lejimin e transportuesve nga ky nen.

Neni 36

Kontrollet lidhur me udhëtimin

(1) Gjatë udhëtimeve të gjata të kuajve shtëpiakë dhe kafshëve shtëpiake të llojeve gjedhe, dhen, dhi dhe derra, organi kompetent në vendin e nisjes duhet:

1) të kryejë kontrolle me të cilat do të konfirmojë se:

a) transportuesit e shënuar në ditarin e udhëtimit i kanë lejet përkatëse nga neni 35 i këtij ligji, dhe

b) ditari i udhëtimit i paraqitur nga organizatori, i përmban të dhënat e nevojshme, në pajtim me këtë ligj dhe i përgjigjet gjendjes faktike;

2) nëse gjatë kontrollit nga pika 1 e këtij paragrafi konfirmohen parregullsi, organi kompetent do të urdhërojë marrjen e masave, me qëllim të harmonizimit me dispozitat e këtij ligji;

3) nëse gjatë kontrollit nga pika 1 e këtij paragrafi nuk konfirmohen parregullsi, organi kompetent do ta verifikojë ditarin e udhëtimit dhe

4) në afatin më të shkurtër të mundshëm, do të dërgojë të dhëna për udhëtimin e gjatë të paraparë, te organi kompetent në vendin e destinimit, ose te pika kontrolluese, përmes sistemit përkatës për këmbimin e informatave.

(2) Me përjashtim të paragrafit (1) pika 3 e këtij neni, verifikimi i ditarit të udhëtimit, nuk është i detyrueshëm për transportuesit që e shfrytëzojnë sistemin e navigacionit, nga neni 30 i këtij ligji.

(3) Organi kompetent në cilëndo pjesë të udhëtimit të gjatë, kryen kontrolle me qëllim që të konfirmojë se koha e paraqitur e udhëtimit, është në pajtim me gjendjen faktike dhe kufizimet lidhur me kohën e udhëtimit dhe pushimit, ndërsa udhëtimi është në pajtim me këtë ligj.

(4) Kontrolli për plotësimin e kushteve për udhëtimet e gjata, kryhet para ngarkimit, në kuadër të kontrollit shëndetësor të kafshëve.

(5) Nëse vendi i destinimit është thertorja, kontrolli për plotësimin e kushteve për udhëtimet e gjata nga paragrafi (3) i këtij neni, mund të kryhet në kuadër të kontrolleve të prodhimeve me prejardhje shtazore, të dedikuara për ushqim për njerëzit.

(6) Të dhënat për qarkullimin e mjeteve për komunikacionin rrugor të marra përmes sistemit të navigacionit, mund të shfrytëzohen edhe për kryerjen e kontrolleve.

Neni 37

Trajnimi i personelit dhe certifikata për kualifikim

(1) Organi kompetent e përgatit programin dhe realizon trajnim për:

1) të punësuarit, veçanërisht për punën e sistemit të navigacionit dhe shënimet përkatëse dhe

2) shoferët dhe mbikëqyrësit e mjeteve për komunikacionin rrugor, që transportojnë kuaj shtëpiakë, kafshë shtëpiake të llojeve gjedhe, dhen, dhi dhe derra ose shpesh, me theks të veçantë për plotësimin e kushteve për transportin, ngarkimin, shkarkimin, veprimin dhe përkujdesjen për kafshët.

(2) Në pajtim me trajnimin e realizuar nga paragrafi (1) pika 2 e këtij neni, organi kompetent lëshon certifikatë për kualifikimin e shoferëve dhe mbikëqyrësve të mjeteve për transportin rrugor, që mund të jetë i kufizuar në lloje të veçanta ose grupe të llojeve të kafshëve, me afat vlefshmërie deri në pesë vjet.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, më afërsisht i përcakton mënyrën e realizimit të trajnimit të të punësuarve, shoferëve dhe mbikëqyrësve nga paragrafi (1) i këtij neni, si dhe mënyrën e lëshimit, përmbajtjen dhe formën e certifikatës nga paragrafi (2) i këtij neni.

Neni 38

Procedura për lejimin e mjeteve për komunikacion rrugor

(1) Organi kompetent lëshon leje për mjetet për komunikacionin rrugor, që shfrytëzohen për udhëtime të gjata, me kusht që të njëjtat:

1) të mos jenë lëndë e kërkesës së paraqitur në, ose të lejuar nga organi tjetër kompetent nga shteti tjetër dhe

2) të jenë të kontrolluara nga organi kompetent, me ç'rast është konfirmuar se u përgjigjen kushteve për rregullat teknike që kanë të bëjnë me dizajnin, konstruksionin dhe mirëmbajtjen e mjeteve për komunikacionin rrugor, të dedikuara për udhëtime të gjata.

(2) Leja lëshohet për periudhën prej pesë vitesh, dhe e njëjta do të pushojë që të vlejë, nëse mjetet e transportit modifikohen ose rimontohen, në mënyrën që negativisht do të ndikojë në mirëqenien e kafshëve.

(3) Organi kompetent mban regjistër të lejeve të lëshuara për mjetet e komunikacionit rrugor, që shfrytëzohen për udhëtime të gjata, në bazën elektronike të të dhënave, ose në mënyrë tjetër përkatëse, që do të mundësojë identifikimin e tyre të shpejtë, në rastin e mosplotësimit të dispozitave të këtij ligji.

(4) Te mjetet e komunikacionit rrugor, organi kompetent mund të lejojë përjashtim nga dispozitat e këtij neni, për udhëtimet që nuk tejkalojnë 12 orë deri në vendin e destinimit. Për derrat, koha e transportit mund të jetë më së shumti deri në 24 orë, me ç'rast detyrimisht duhet të ketë qasje të përhershme të ujit për pije.

(5) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave më afërsisht i përcakton kushtet, mënyrën e lëshimit, formën dhe përmbajtjen e lejes nga paragrafi (1) i këtij neni.

Neni 39

Kontrollet e vendkalimit kufitar

(1) Kontrolli i kafshëve nga ana e veterinarit zyrtar në vendkalimin kufitar është i detyrueshëm, me ç'rast veterinarit zyrtar kontrollon nëse kafshët janë transportuar në pajtim me dispozitat e këtij ligji, veçanërisht:

1) nëse transportuesit e kanë paraqitur kopjen e verifikuar të lejes nga neni 35 paragrafi (2) i këtij ligji;

2) nëse shoferët dhe mbikëqyrësit e mjeteve për komunikacionin rrugor për kuaj shtëpiakë dhe kafshë shtëpiake të llojeve gjedhe, dhen, dhe derra ose shpesë, e kanë paraqitur certifikatën për kualifikim nga neni 37 i këtij ligji;

3) nëse kafshët janë të afta që ta vazhdojnë udhëtimin;

4) nëse mjetet transportuese, janë të lejuara në pajtim me nenin 38 të këtij ligji dhe

5) nëse gjatë transportit, transportuesit kanë siguruar dëshmi se udhëtimi nga vendi i nisjes deri te vendi i parë i shkarkimit në vendin e destinimit të fundit, është në pajtim me marrëveshjet ndërkombëtare që janë në fuqi në shtetet e tjera për të cilat ka të bëjë.

(2) Në rastin e udhëtimeve të gjata për kuajt shtëpiakë dhe kafshët shtëpiake të llojeve gjedhe, dhen, dhi dhe derra, veterinarit zyrtar në vendkalimin kufitar duhet ta kryejë kontrollin e ditarit të udhëtimit, dhe të konfirmojë nëse kushtet e përcaktuara në të njëjtin, janë në pajtim me kufizimet e shënuara kohore. Evidenca nga këto kontrolle dhe kontrollet e shënuara në paragrafin (1) të këtij neni, ruhen nga ana e organit kompetent, së paku tre vite nga data e kontrollit, duke përfshirë edhe kopjen nga dokumentacioni përkatës.

(3) Kur organi kompetent konsideron se kafshët nuk janë të afta që ta vazhdojnë dhe ta përfundojnë udhëtimin, mund të urdhërojnë që kafshët të shkarkohen, t'u jepet ujë, të ushqehen dhe të lihen të pushojnë.

Neni 40

Ngecja gjatë kohës së transportit

(1) Në rastin e rrethanave të paparashikueshme, organi kompetent i ndërmerr të gjitha masat e domosdoshme, që ta pengojë ose ta zvogëlojë në minimum ngecjen e transportit, ose vuajtjen e kafshëve. Organi kompetent siguron se janë ndërmarrë të gjitha masat në vendin e transferimit ose në vendkalimin kufitar, me qëllim që t'u jepet përparësi transportit të kafshëve.

(2) Nuk lejohet mbajtja e panevojshme e dërgesës së kafshëve në kohën e transportit, përveç në rastet kur ajo është e domosdoshme për mirëqenien, mbrojtjen shëndetësore të kafshëve dhe shëndetësinë publike të

veterinarisë. Ngecja ndërmjet ngarkimit dhe nisjes, duhet të reduktohet në minimum. Nëse gjatë kohës së transportit, dërgesa me kafshë duhet të mbahet më gjatë se 2 orë, organi kompetent duhet të ndërmarrë masa me qëllim që të sigurohen kushtet përkatëse për përkujdesjen e kafshëve, edhe kur është e domosdoshme të ushqyerit e tyre, dhënia e ujit, shkarkimi dhe vendosja.

Neni 41

Masat urgjente

(1) Kur organi kompetent konfirmon se dispozitat e këtij ligji nuk respektohen, do të urdhërojnë që personi përgjegjës për kafshët t'i ndërmarrë të gjitha masat e domosdoshme, të nevojshme për ta mbrojtur mirëqenien e kafshëve. Këto masa nuk guxojnë të shkaktojnë vuajtje të panevojshme ose plotësuese të kafshëve, dhe doemos duhet të të jenë të përpjesshme me rrezikun e konfirmuar. Shpenzimet për masat e zbatuara, janë në llogari të personit përgjegjës për kafshët.

(2) Varësisht nga rrethanat, masat urgjente mund të jenë:

1) ndërrimi i shoferit ose mbikëqyrësit;

2) riparimi i përkohshëm i mjeteve të transportit, me qëllim preventive të mundësisë për lëndim të drejtpërdrejtë të kafshëve;

3) mbingarkimi dhe zhvendosja e dërgesës, ose të pjesëve të saj në mjetet tjera të transportit;

4) kthimi i kafshëve deri në vendin e dërgimit përmes rrugës më të shkurtër, ose vazhdimi deri në vendin e destinimit përmes rrugës më të shkurtër, varësisht nga dobia për mirëqenien e kafshëve dhe

5) shkarkimi i kafshëve, vendosja dhe kurimi përkatës, deri në zgjidhjen e problemit.

(3) Në rastin kur nuk ekzistojnë mjete të tjera për mbrojtje dhe mirëqenie të kafshëve, të njëjtat do të theren ose do t'u bëhet eutanazia në mënyrë humane.

(4) Në rastin kur është e domosdoshme që të transportohen kafshët në rrethana urgjente, organi kompetent do të lëshojë leje me shkrim për transportin e kafshëve, me të cilën identifikohen kafshët dhe definohen kushtet e veçanta, nën të cilat të njëjtat mund të transportohen. Kjo leje detyrimisht i shoqëron kafshët.

(5) Nëse personi që është përgjegjës për kafshët nuk mund të kontaktohet, ose nuk arrin që t'i plotësojë instruksionet, organi kompetent menjëherë do të merret vesh për zbatimin e masave të domosdoshme.

(6) Për vendimet e marra nga organi kompetent dhe shkaqet për ato vendime, transportuesi ose përfaqësuesi i tij, do të njoftohet në afatin më të shkurtër të mundshëm. Nëse është e nevojshme, organi kompetent do t'i sigurojë ndihmë transportuesit, me qëllim të implementimit të masave të nevojshme urgjente.

Neni 42

Përjashtim lidhur me transportin

Dispozitat nga nenet 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40 dhe 41 të këtij ligji, nuk zbatohen në rastet si vijojnë:

1) transportin e kafshëve që nuk është për qëllime komerciale dhe transportin deri dhe prej ambulancave, klinikave dhe spitaleve të veterinarisë, me rekomandimin e doktorit të mjekësisë së veterinarisë dhe

2) pa dallim nga neni 27 paragrafi (1), si dhe neni 41 i këtij ligji, lejohet:

a) transporti që e kryejnë pronarët e kafshëve, me mjete transportuese të cilat sipas rrethanave gjeografike, kërkojnë transport për udhëtim sezonal, për lloje të caktuara të kafshëve dhe

b) transporti që e kryejnë pronarët e kafshëve, me mjete transportuese në largësi më të vogël se 50 kilometra nga vendi i rritjes.

KREU IV

MBROJTJA DHE MIRËQENIA E KAFSHËVE
GJATË KOHËS SË THERJES DHE MBYTJES

Seksioni I

Kushtet e përgjithshme për mbrojtjen dhe mirëqenien e
kafshëve gjatë kohës së therjes dhe mbytjes

Neni 43

Dispozita të përgjithshme

(1) Dispozitat për mbrojtjen dhe mirëqenien e kafshëve gjatë kohës së therjes ose mbytjes, zbatohen gjatë bartjes, vendosjes në magazinën e thertores, fiksimit, trullësjes, therjes dhe mbytjes së kafshëve të rritura dhe të ruajtura për prodhimin e mishit, lëkurës, gëzofit ose prodhimeve të tjera, si dhe në metodat e mbytjes së kafshëve për kontrollin e sëmundjeve.

(2) Dispozitat nga paragrafi (1) i këtij neni, nuk do të zbatohen në:

1) eksperimentet teknike dhe shkencore, të lidhura me procedurat nga paragrafi (1) i këtij neni, të kryera nën mbikëqyrjen e organit kompetent;

2) kafshët që janë të mbytura në ngjarje kulturore ose sportive dhe

3) mbytjen e kafshëve të egra gjatë kohës së gjuetisë, me mjete dhe mënyrë në pajtim me ligjin.

(3) Kafshët duhet të kursehen nga çdo shqetësim që mund të evitohet, dhembje ose vuajtje gjatë kohës së bartjes, vendosjes në magazinën e thertores, fiksimit, trullësjes, therjes ose mbytjes.

Seksioni II

Kushtet që kanë të bëjnë për kafshët e therura ose të
mbytura në thertoret

Neni 44

Veprimi me kafshët

(1) Pa përjashtim të dispozitave të tjera nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë, konstruksioni, kapacitetet, pajisja e thertores dhe funksionimi i tyre, duhet t'i kursejë kafshët nga çdo shqetësim që mund të evitohet, dhembje dhe vuajtje.

(2) Njëthundrakët, përtypësit, derrat, lepuijt dhe shpesët, që janë sjellë në thertore për therje, duhet të barten dhe nëse është e domosdoshme të vendosen në magazinën e thertores, të fiksuar, të trullësura para therjes ose të mbytura menjëherë dhe të gjakosura, në pajtim me dispozitat e këtij ligji.

(3) Me përjashtim nga paragrafi (1) i këtij neni, kushtet për trullësje para therjes nuk do të zbatohen, në rastin kur kafshët theren me metoda të veçanta për therje, të nevojshme gjatë ceremonive të caktuara fetare, ndërsa janë të paraqitura dhe të lejuara paraprakisht, nga organi kompetent.

(4) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, më afërsisht e përcakton mënyrën e veprimit me kafshët nga ky nen.

Neni 45

Pajisja dhe personeli

(1) Instrumentet, pajisja për fiksimit dhe pajisja tjetër dhe instalimet që shfrytëzohen për trullësjen ose mbytjen e kafshëve, doemos duhet të jenë të dizajnuara, të konstruktura, të mirëmbajtura dhe të shfrytëzuara, në mënyrë që të arrihet trullësja e shpejtë dhe efikase ose mbytja, në pajtim me dispozitat e këtij ligji. Me qëllim që të lejojë trullësjen ose mbytjen e kafshëve, organi kompetent e kryen kontrollin nëse instrumentet, pajisja për fiksimit dhe pajisja tjetër që shfrytëzohet për trullësje ose therje, janë në pajtim me rregullat e përcaktuara.

(2) Pajisja rezerve dhe instrumentet, doemos duhet të ruhen në vendin e therjes në rastet e prishjes së të njëjtës, dhe të njëjtat detyrimisht mbahen në gjendje të rregullt dhe kontrollohen rregullisht.

(3) Nuk lejohet angazhimi i personave në qarkullimin, vendosjen në magazinën e thertores, fiksimin, trullësjen, therjen ose mbytjen e kafshëve, të cilët nuk kanë njohuri ose aftësi për kryerjen e detyrave në mënyrë humane dhe efikase, dhe në pajtim me dispozitat e këtij ligji.

Neni 46

Inspektimi dhe kontrolli

Inspektimet dhe kontrollet në thertore kryhen nga ana e organit kompetent, i cili duhet të tërë kohën të ketë qasje të lirë në të gjitha pjesët e thertores, me qëllim që ta konstatojë plotësimin e kushteve të përcaktuara me këtë ligj. Këto inspektime dhe kontrole mund të realizohen njëkohësisht me kontrollet e kryera për qëllime të tjera.

Seksioni III

Kushtet që kanë të bëjnë për kafshët e therura
ose të mbytura jashtë thertoreve

Neni 47

Veprimet me kafshët

(1) Gjatë therjes së kafshëve jashtë thertoreve, zbatohen dispozita nga neni 44 paragrafët (2) dhe (3) të këtij ligji.

(2) Organi kompetent mund të lejojë përjashtim lidhur me shpesët, lepuijt, derrat, dhentë dhe dhitë të therura ose të mbytura jashtë thertores, nga ana e pronarëve të tyre dhe për përdorim personal, me ç'rast therja ose mbytja e kafshëve, është në pajtim me nenin 43 të këtij ligji, ndërsa derrat, dhentë dhe dhitë kanë qenë paraprakisht të trullësura.

(3) Gjatë therjes dhe mbytjes së kafshëve për kontrollin e sëmundjes, mbytja edhe kur është e mundur therja e kafshëve, do të kryhet në kushte dhe me metoda me të cilat pengohet çdo rrezik nga zgjerimi i sëmundjes.

(4) Dispozitat nga paragrafët (1) dhe (3) të këtij neni, nuk do të zbatohen në rastin e kafshës që doemos duhet të mbytet menjëherë, për shkaqe të jashtëzakonshme (fatkeqësi elementare, epidemi e ngjashëm).

(5) Kafshët e lënduara ose të sëmura, doemos duhet të theren ose të mbyten aty për aty. Organi kompetent mund ta lejojë transportin e këtyre kafshëve për shkak të therjes ose mbytjes, nëse transporti nuk e shkakton vuajtjen e mëtejme të kafshëve.

(6) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, më afërsisht e përcakton mënyrën e veprimit me kafshët nga ky nen.

KREU V
MBIKËQYRJA

Seksioni I

Kompetencat për zbatimin e këtij ligji

Neni 48

Mbukëqyrja

(1) Mbikëqyrjen e zbatimit të dispozitave të këtij ligji dhe aktive nënligjore të miratuara në bazë të këtij ligji, e kryen Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave.

(2) Mbikëqyrjen inspektuese për zbatimin e këtij ligji dhe dispozitave të miratuara në bazë të këtij ligji, e kryen Drejtoria e veterinarisë, përmes veterinerëve zyrtarë dhe të autorizuar.

Neni 49

Detyrat dhe obligimet për kryerjen e inspektimit

(1) Veterinerët официелë dhe të autorizuar, gjatë kryerje së detyrave të tyre, kanë të drejtën e qasjes së lirë te pronat private dhe publike, objektet, vendet e rritjes, vendbanimet, institucionet dhe mjetet transportuese, si dhe te evidenca dhe dokumentet, duke përfshirë edhe bazën elektronike të të dhënave.

(2) Personat përgjegjës për objektet dhe mjetet transportuese, që janë lëndë e inspektimit veterinar nga paragrafi (1) i këtij neni, janë të obliguar që t'ia paraqesin për inspektim informatat e kërkuara organit kompetent.

(3) Nëse organi kompetent konfirmon se personat juridikë dhe fizikë, dhe mjetet transportuese nga paragrafi (1) i këtij neni, nuk janë në pajtim me dispozitat e këtij ligji, do të miratojë aktvendim me të cilin do të urdhërojë:

1) marrjen e masave për harmonizimin me dispozitat e këtij ligji;

2) kontrollin e përforuar të të njëjtave dhe

3) në rastin e mosrespektimit serioz ose të përsëritur dhe pa përjashtim të sanksioneve të tjera të kumtuara, tërheqjen e përkohshme ose heqjen e lejes.

Neni 50

Ankesat

Personat juridikë dhe fizikë ndaj të cilëve është kumtuar masa me aktvendim nga organi kompetent nga neni 49 paragrafi (3) i këtij ligji, kanë të drejtë ankese te ministri, në afat prej 15 ditësh nga dita e marrjes së aktvendimit. Ankesa nuk e prolongon zbatimin e aktvendimit.

KREU VI

DISPOZITAT PËR KUNDËRVAJTJE

Neni 51

Kundërvajtje

(1) Gjopa në shumë prej 10 000 deri 15 000 euro me kundërvlerë në denarë, do t'i kumtohet për kundërvajtje personit juridik, nëse:

1) e nxit agresivitetin e kafshëve kundër kafshëve të tjera (neni 5 paragrafi (3));

2) i nxit, organizon ose përkrah luftimet ndërmjet kafshëve, për çfarëdo dedikimesh (neni 5 paragrafi (4)) dhe

3) i detyron kafshët për punën që e tejkalon kapacitetin e tyre fiziologjik, aftësinë shëndetësore dhe të kondicionit (neni 5 paragrafi (5)).

(2) Gjopa në shumë prej 2 500 deri 5 000 euro me kundërvlerë në denarë, personit përgjegjës te personi juridik, do t'i kumtohet për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni.

(3) Gjopa në shumë prej 3 000 deri në 6 000 euro me kundërvlerë në denarë, do t'i kumtohet personit fizik, për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni.

(4) Për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni përveç gjobës, personit juridik do t'i shqiptohet sanksioni i veçantë për kundërvajtje, konfiskimi i kafshëve, dhe do t'i kumtohet sanksioni kundërvajtës, ndalimi i përkohshëm për kryerjen e veprimtarisë në kohëzgjatje prej 20 deri në 30 ditë.

(5) Për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni, përveç gjobës personit përgjegjës në personin juridik, do t'i kumtohet sanksion kundërvajtës ndalim i përkohshëm për kryerjen e profesionit ose detyrës së tij, në kohëzgjatje prej 10 deri në 15 ditë.

(6) Për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni përveç gjobës, personit fizik do t'i kumtohet edhe masa e veçantë për kundërvajtje, konfiskimi i kafshëve, dhe do t'i kumtohet sanksioni kundërvajtës, ndalimi i përkohshëm për kryerjen e profesionit ose detyrës së tij, në kohëzgjatje prej 10 deri në 15 ditë.

Neni 52

(1) Gjopa në shumë prej 4 000 deri 6 000 euro me kundërvlerë në denarë, do t'i kumtohet për kundërvajtje personit juridik, nëse:

1) nuk i plotëson obligimet ndaj kafshëve të tij, lidhur me përkujdesjen, sigurimin e kushteve për plotësimin e nevojave të tyre fiziologjike etologjike të mbajtjes (neni 5 paragrafi (1));

2) nuk zbaton praktikë të mirë veterinarie, gjatë sigurimit të përkujdesjes mjekësore të veterinarisë, kryerjes së operacioneve kirurgjike, për të cilat nuk ekziston indikator mjekësor dhe nuk përdor anestezi përkatëse të plotë ose lokale (neni 5 paragrafi (2));

3) nuk i plotëson kushtet e përgjithshme që kanë të bëjnë me vendbanimet, objektet dhe pajisjen ku janë vendosur kafshët, dhe ndikimin e tyre në shëndetin, mirëqenien, nevojat fiziologjike dhe etologjike të kafshëve (neni 6);

4) nuk i plotëson kushtet e përgjithshme që kanë të bëjnë me të ushqyerit, rritjen, riprodhimin, kurimin dhe shfrytëzimin e kafshëve, dhe ndikimin në shëndetin, mirëqenien, nevojat fiziologjike dhe etologjike të kafshëve (neni 7);

5) e kryen rritjen dhe furnizimin me kafshë eksperimentale, në objekte që nuk janë të regjistruara nga organi kompetent, ose puna e tyre është në kundërshtim me kushtet nën të cilat është regjistruar objekti (neni 17 paragrafi (1));

6) kryen eksperimente me kafshë, në objekte që nuk janë të regjistruara nga organi kompetent, ose puna e tyre është në kundërshtim me kushtet nën të cilat është regjistruar objekti (neni 18 paragrafi (1));

7) shfrytëzon kafshë endacake nga llojet shtëpiake, për qëllime eksperimentale (neni 18 paragrafi (4));

8) kryen eksperimente jashtë objekteve në të cilat kryhen eksperimente me kafshë, pa leje nga ana e organit kompetent (neni 18 paragrafi (6));

9) shfrytëzon lloje të tjera të kafshëve, në kryerjen e eksperimenteve (neni 19 paragrafi (1));

10) nuk i plotëson kushtet e përgjithshme, gjatë kohës së transportit të kafshëve (neni 27 paragrafi (1));

11) nuk e plotëson ditarin e udhëtimit (neni 29 paragrafi (4));

12) nuk është i regjistruar (neni 30 paragrafi (1) pika 1), dhe nuk i plotëson kushtet e transportit (neni 30 paragrafi (2));

13) e kryen transportin e kafshëve me mjete transporti, që nuk janë të kontrolluara dhe të lejuara (neni 31 paragrafët (1) dhe (2));

14) nuk vepron me kafshët në mënyrë përkatëse, nuk e kryen kontrollin dhe nuk i plotëson kërkesat nga ditari i udhëtimit (neni 32 paragrafët (1) dhe (2));

15) nuk vepron sipas kushteve që kanë të bëjnë me operatorët në qendrat e grumbullimit (neni 33);

16) nuk i përmbush kushtet për lejimin e pikave kontrolluese (neni 34, paragrafi (2));

17) vendos kafshë me status të ndryshëm shëndetësor (neni 34 paragrafi (4));

18) nuk i kursen kafshët nga shqetësimi që mund të evitohet, dhembja ose vuajtja gjatë kohës së bartjes, vendosjes në magazinën e thertores, fiksimit, trulllosjes, therjes ose mbytjes (neni 43 paragrafi (3));

19) përdor konstruksion, kapacitet dhe pajisje që funksionojnë ashtu që u shkaktojnë dhembje dhe vuajtje kafshëve (neni 44 paragrafi (1));

20) kafshët e sjella në thertore për therje nuk janë të fiksuara, të trulllosura para therjes, të mbytura menjëherë dhe të gjakosura (neni 44 paragrafi (2)) dhe

21) nuk shfrytëzon dhe nuk ka instrumente, pajisje për fiksimit, pajisje dhe instalime për trulllosjen dhe mbytjen e kafshëve, që të arrihet trulllosja dhe mbytja efikase dhe e shpejtë (neni 45 paragrafi (1)).

(2) Gjopa në shumë prej 1 000 deri në 3 500 euro me kundërvlerë në denarë, personit përgjegjës te personi juridik, do t'i kumtohet për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni.

(3) Gjopa në shumë prej 500 deri 2 500 euro me kundërvlerë në denarë, do t'i kumtohet personit fizik për kundërvajtjen nga paragrafi (1) pikat 1, 3, 4, 8, 9, 10, 17, 18, 20 dhe 21 të këtij neni.

(4) Për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni përveç gjobës, personit juridik do ti shqiptohet edhe sanksioni i veçantë për kundërvajtje, konfiskimi i kafshëve, dhe do t'i kumtohet sanksioni kundërvajtës, ndalimi i përkohshëm për kryerjen e veprimtarisë në kohëzgjatje prej 20 deri në 30 ditë.

(5) Për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni, përveç gjobës personit përgjegjës te personi juridik, do t'i kumtohet sanksion kundërvajtës, ndalim i përkohshëm për kryerjen e profesionit ose detyrës së tij, në kohëzgjatje prej 10 deri në 15 ditë.

(6) Për kundërvajtjen nga paragrafi (1) pikat 1, 3, 4, 8, 9, 10, 17, 18, 20 dhe 21 të këtij neni përveç gjobës, personit fizik do t'i kumtohet edhe masa e veçantë për kundërvajtje, konfiskimi i kafshëve, dhe do t'i kumtohet sanksioni kundërvajtës, ndalimi i përkohshëm për kryerjen e profesionit ose detyrës së tij, në kohëzgjatje prej 10 deri në 15 ditë.

Neni 53

(1) Gjopa në shumë prej 1 500 deri në 4 000 euro me kundërvlerë në denarë, do t'i kumtohet për kundërvajtje personit juridik, nëse:

1) kryen ruajtjen e kafshëve për qëllime fermash, në objekte që nuk janë të regjistruara nga organi kompetent, ose puna e tyre është në kundërshtim me kushtet nën të cilat është regjistruar objekti (neni 12 paragrafi (1));

2) nuk i përmbush kushtet për vendosjen e kafshëve për qëllime eksperimentale (neni 14);

3) kryen eksperimente pa leje të veçantë nga organi kompetent (neni 15 paragrafi (5));

4) nuk i paraqet eksperimentet në organin kompetent, dhe kryen eksperimente personi që nuk është i autorizuar (neni 20 paragrafi (1));

5) nuk i përmbush kushtet për ruajtjen e kafshëve në kopshtet zoologjike (neni 22);

6) nuk i shoqëron kafshët, gjatë kohës së transportit me dokumentet e transportit (neni 28 paragrafi (1));

7) nuk e cakton personin përgjegjës për transport, i cili do të sigurojë informata për planifikimin, zbatimin dhe përfundimin e udhëtimit (neni 29 paragrafët (2) dhe (3) pika 2);

8) nuk e koordinon udhëtimin dhe e rrezikon mirëqenien e kafshëve (neni 29 paragrafi (3) pika 1);

9) therin kafshë të dedikuara për ceremoni fetare, që nuk janë të paraqitura dhe të lejuara (neni 42 paragrafi (3)) dhe

10) angazhon persona që nuk kanë njohuri dhe aftësi për kryerjen e detyrave, në mënyrë humane dhe efikase (neni 43 paragrafi (3)).

(2) Gjopa në shumë prej 500 deri në 1 500 euro me kundërvlerë në denarë, do t'i kumtohet personit përgjegjës te personi juridik, për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni.

(3) Gjopa në shumë prej 50 deri në 1 000 euro me kundërvlerë në denarë, do t'i kumtohet personit fizik, për kundërvajtjen nga paragrafi (1) pikat 1, 3, 4, 6 dhe 10 të këtij neni.

(4) Për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni përveç gjobës, personit juridik do t'i kumtohet masa e veçantë për kundërvajtje, konfiskimi i kafshëve, dhe do t'i kumtohet sanksioni kundërvajtës, ndalimi i përkohshëm për kryerjen e veprimtarisë në kohëzgjatje prej 20 deri në 30 ditë.

(5) Për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni, përveç gjobës personit përgjegjës te personi juridik, do t'i kumtohet sanksioni kundërvajtës, ndalim i përkohshëm për kryerjen e profesionit ose detyrës së tij, në kohëzgjatje prej 10 deri në 15 ditë.

(6) Për kundërvajtjen nga paragrafi (1) pikat 1, 3, 4, 6 dhe 10 të këtij neni përveç gjobës, personit fizik do t'i kumtohet masa e veçantë për kundërvajtje, konfiskimi i kafshëve, dhe do t'i kumtohet sanksioni kundërvajtës, ndalimi i përkohshëm për kryerjen e profesionit ose detyrës së tij, në kohëzgjatje prej 10 deri në 15 ditë.

Neni 54

(1) Gjopa në shumë prej 200 deri në 1 800 euro me kundërvlerë në denarë, do t'i kumtohet për kundërvajtje personit juridik, në rast se:

1) nuk e mban dhe ruan evidencën (neni 17 paragrafi (3));

2) nuk e mban dhen ruan evidencën (neni 18 paragrafi (7)) dhe

3) nuk e paraqet për inspektim dokumentacionin e kërkuar (neni 26 paragrafi (2)).

(2) Gjopa në shumë prej 150 deri në 800 euro me kundërvlerë në denarë, personit përgjegjës te personi juridik, do t'i kumtohet për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni.

(3) Gjopa në shumë prej 15 deri në 500 euro me kundërvlerë në denarë, do t'i kumtohet personit fizik, për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni.

KREU VII

DISPOZITA KALIMTARE DHE PËRFUNDIMTARE

Neni 55

Periudha kalimtare

Personat juridikë dhe fizikë që e kryejnë veprimtarinë që është lëndë e rregullimit të këtij ligji, janë të obliguar që punën e tyre ta harmonizojnë me dispozitat e këtij ligji, në afatin prej tri vitesh, nga dita e zbatimit të këtij ligji.

Neni 56

(1) Personat juridikë dhe fizikë të cilët kryejnë aktivitetet lidhur me ruajtjen e pulave, janë të obliguar që ta harmonizojnë punën e tyre me neni 11 të këtij ligji, në afat prej gjashtë vitesh nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

(2) Objektet e reja të ndërtruara, përkatësisht objektet që lëshohen në përdorim për ruajtjen e pulave, me ditën e fillimit të zbatimit të këtij ligji, duhet të jenë në pajtim me dispozitat e këtij ligji dhe dispozitat e miratuara në bazë të këtij ligji.

(3) Sistemet themelore të kafazeve, që kanë qenë në përdorim deri në ditën e zbatimit të këtij ligji, duhet t'i përmbushin kushtet e përcaktuara me këtë ligj. Ndërtimi i sistemeve të reja të kafazeve, nuk lejohet pas ditës së fillimit të zbatimit të këtij ligji.

(4) Në periudhën prej gjashtë vitesh, nga dita e fillimit të zbatimit të këtij ligji, të gjitha objektet me sisteme themelore të kafazit, duhet të nxirren nga përdorimi.

Neni 57

(1) Dispozitat nënligjore të parapara me këtë ligj, do të nxirren në afatin prej dy vitesh, nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

(2) Deri në nxjerrjen e dispozitave nga paragrafi (1) i këtij neni, do të zbatohen dispozitat ekzistuese.

(3) Organi kompetent do ta vendosë sistemin e regjistrimit të objekteve, nga nenet 12 dhe 26 të këtij ligji, në afatin prej tre vitesh nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Neni 58

Hyrja në fuqi

Ky ligj hyn në fuqi në ditën e tetë, nga dita e botimit në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë", ndërsa do të zbatohet nga 1 janari 2008.

1493.

Врз основа на член 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З**ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА НУСПРОИЗВОДИ ОД ЖИВОТИНСКО ПОТЕКЛО**

Се прогласува Законот за нуспроизводи од животинско потекло,
што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 6 септември 2007 година.

Бр. 07-3832/1
6 септември 2007 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Љубиша Георгиевски, с.р.

**ЗАКОН
ЗА НУСПРОИЗВОДИ ОД ЖИВОТИНСКО
ПОТЕКЛО****ГЛАВА I
ОПШТИ ОДРЕДБИ****Член 1
Предмет**

(1) Со овој закон се уредуваат категоризацијата, собирањето, превезувањето, отстранувањето, преработката, употребата и складирањето на нуспроизводи од животинско потекло од аспект на здравствената заштита на животните и ветеринарното јавно здравство.

(2) На нуспроизводите од животинско потекло, покрај одредбите од овој закон се применуваат и одредбите од другите закони од областа на ветеринарното здравство и заштитата на животната средина, доколку со овој закон поинаку не е уредено.

(3) Одредбите од овој закон немаат одраз на прописите од областа на контролата и ерадикацијата на заразните болести кај животните.

**Член 2
Цели**

Цели на овој закон се:

а) оневозможување на собирањето, превозот, складирањето, манипулирањето, преработката и употребата или отстранувањето на нуспроизводите од животинско потекло да претставува ризик за здравјето на животните или луѓето и

б) овозможување на ставање во промет и во определени специфични случаи извоз, увоз и транзит на нуспроизводите од животинско потекло и на одделни производи добиени од нив.

Член 3**Исклучоци**

Одредбите од овој закон не се однесуваат на:

а) сурова храна за домашни миленици во продавници или други простории, каде што расекувањето и складирањето се изведува единствено за директно снабдување на потрошувачите на лице место;

б) млеко или колострум кои се отстранети или употребени во фармата на потекло;

в) цели трупови или делови од труп од диви животни за кои нема сомневање дека се инфицирани со болести кои се пренесуваат на луѓе или животни, освен риба уловена за комерцијална намена и цели трупови или дел од труп на диви животни наменети за трофеи;

г) сурова храна за домашни миленици за употреба на лице место, добиена од животни заклани на фармата на потекло за употреба како храна од страна на фармерот и неговото семејство;

д) помии, освен доколку:

- не потекнуваат од превозни средства вклучени во меѓународен промет,

- се наменети за исхрана на животни или

- се наменети за употреба во објекти за производство на биогаз или компост;

ѓ) јајцеклетки, ембриони и семе наменети за репродукција и

е) транзит по воздушен пат.

**Член 4
Дефиниции**

(1) Поимите дефинирани со Законот за ветеринарно здравство се применуваат и во овој закон, доколку со овој закон поинаку не се дефинирани.

(2) Одделни изрази употребени во овој закон го имаат следново значење:

1. "Нуспроизводи од животинско потекло" се цели трупови или делови од трупови или производи од животинско потекло одредени согласно со овој закон како нуспроизводи од категориите 1, 2 или 3 кои не се наменети за исхрана на луѓе, вклучително и јајцеклетки, ембриони и семе;

2. "Животно" е секое 'рбетно или без'рбетно животно вклучувајќи риби, влекачи и амфибии;

3. "Фармски животни" се сите животни кои се чуваат, тоа или размножуваат од луѓето за производство на храна (месо, млеко и јајца), волна, крзно, пердуви, кожа или друг производ од животинско потекло;

4. "Диви животни" се сите животни кои не се одгледувани од луѓе;

5. "Домашни миленици" се сите животни кои припаѓаат на видови кои вообичаено се одгледуваат и чуваат од страна на луѓето за цели различни од фармското одгледување, но не се наменети за исхрана на луѓе;

6. "Крзнени животни" се животни кои се чуваат, одгледуваат за производство на крзно, а не се користат за исхрана на луѓе;

7. "Ставање во промет" е секоја активност чија цел е продажба на нуспроизводи од животинско потекло, или производи добиени од нив во согласност со овој закон, на трета страна во земјата, или која било друга форма на снабдување на третата страна со наплатавање или бесплатно или складирање со цел за снабдување на таква трета страна;

8. "Трговија" е ставање во промет, извоз и увоз на нуспроизводи од животинско потекло за комерцијални цели;

9. "Транзит" е движење низ територијата на Република Македонија од една во друга држава;

10. "Производител" е секое лице од чии активности произлегуваат нуспроизводи од животинско потекло;

11. "ТСЕ" се сите трансмисивни спонгиозни енцефалопати, освен оние кои се појавуваат кај луѓето;

12. "Специфично ризичен материјал" е материјал од животинско потекло кој особено е ризичен за пренос на ТСЕ;

13. "Производи од апикултура" се мед, пчелин восок, матичен млеч, прополис или полен кои се добиваат од пчелите;

14. "Серија" е единица на производство произведена во еден објект со користење на унифицирани производни параметри, или неколку такви единици, кога се

складирани заедно и кои можат да бидат идентификувани ако се појави потреба за нивно повлекување, повторен третман или отстранување доколку резултатите од лабораториски испитувања тоа го налагаат;

15. "Објект за производство на биогаз" е објект во кој се врши биолошка деградација на производи од животинско потекло во анаеробни услови за производство и собирање на биогаз;

16. "Производи од крв" се производи добиени од крв или делови на крв, освен крвно брашно, вклучувајќи сува/замрзната/течна плазма, исушена крв, исушени/замрзнати/течни црвени крвни клетки или нивни делови и мешавини;

17. "Крв" е комплетна свежа крв;

18. "Крвно брашно" е производ добиен со термичко третирање на крв наменето за исхрана на животни или за добивање на органски губриња;

19. "Конзервирана храна за домашни миленици" е термички обработена храна за домашни миленици спакувана во херметички затворени контејнери;

20. "Интермедијарен објект за Категорија 1 или Категорија 2 материјал" е објект во кој се манипулираат и/или привремено складираат непреработени материјали од категориите 1 и 2 за подоцна да бидат превезени до нивната крајна дестинација или објекти каде што на нив ќе бидат извршени промени како што се отстранување на кожа или подкожје или ќе се вршат испитувања постмортем;

21. "Преработувачки објект за Категорија 1 материјал" е објект во кој се преработува Категоријата 1 материјал пред да биде отстранет;

22. "Олеохемиски објект за Категорија 2 материјал" е објект во кој се преработува сало добиено од Категоријата 2 материјал;

23. "Преработувачки објект за Категорија 2 материјал" е објект во кој се преработува Категоријата 2 материјал пред да биде отстранет, трансформиран или употребен;

24. "Интермедијарен објект за Категорија 3 материјал" е објект во кој непреработен Категоријата 3 материјал се сортира и/или сече и/или разладува или смрзнува во блокови и/или привремено складира заради натамошен превоз до неговата крајна дестинација;

25. "Олеохемиски објект за Категорија 3 материјал" е објект кој преработува сало добиено од Категоријата 3 материјал;

26. "Преработувачки објект за Категорија 3 материјал" е објект во кој Категоријата 3 материјал се преработува во преработени животински протеини и други преработени производи кои можат да се употребат како добиточна храна;

27. "Помии" се отпад од храна вклучувајќи и употребено масло за готвење од ресторани, угостителски објекти и кујни, вклучувајќи и јавни кујни и кујни од домаќинствата;

28. "Инсталации за согорување (коинценератори)" се неподвижни или подвижни објекти и опрема чија основна намена е производство на енергија или материјални производи и кои употребуваат нуспроизводи од животинско потекло како редовно или вонредно гориво, или во кои нуспроизводи од животинско потекло се термички обработени заради нивно отстранување. Ако согорувањето се врши на начин што основна цел на објектот не е производство на енергија или материјални производи, туку термичка обработка на нуспроизводи од животинско потекло, објектите ќе се сметаат дека се објекти на инсталации за горење. Оваа дефиниција се однесува и на локацијата, самиот објект и сите линии на согорување, приемот на нуспроизводи од животинско потекло, складирање, објекти за предтретман, системите за дотур на отпад, систем за довод на гориво и воздух, котел, единица за третирање на отпадните гасови, единици за третирање и складирање на

остатоци од согорување и отпадните води, уредите и системите за контрола, евидентирање и мониторинг на условите на согорување;

29. "Согорување" е отстранување на нуспроизводи од животинско потекло или производи добиени од нив во инсталација за согорување;

30. "Собирни центри" се простории за собирање и третман на одделни нуспроизводи од животинско потекло наменети за употреба како добиточна храна согласно со овој закон;

31. "Објект за производство на компост" е објект во кој се врши биолошка деградација на производите од животинско потекло во аеробни услови;

32. "Колаген" е протеински производ добиен од кожа, подкожје и тетиви од животни вклучувајќи и коски од свињи, живина и риби;

33. "Резидуи од разлагање" се резидуи добиени со трансформација на нуспроизводи од животинско потекло во објект за производство на биогаз;

34. "Содржина од дигестивен систем" е содржина од дигестивен систем на преживари, ноєви, без разлика дали се одвоени од дигестивниот систем или не;

35. "Кучешки грицкалицы" се нештавени производи за цваќање наменети за домашни миленици, добиени од кожа и подкожје од копитарни и други животински материјали;

36. "Експериментални животни" се животни кои се употребуваат во експерименти;

37. "Материјал за добиточна храна" се различни производи од животинско потекло во нивна природна состојба, свежи или конзервирани и производи добиени со индустриска преработка на истите, органски и неоргански супстанции, со или без адитиви, кои се наменети за исхрана на животни преработени или непреработени, во подготовката на смеси или како носачи на премикси вклучувајќи и преработени животински производи, производи од крв, сало, рибино масло, деривати на масти, желатин, хидролизирани протеини, дикалциум фосфат, млеко, производи добиени врз основа на млеко и колострум;

38. "Рибино брашно" е преработен животински протеин добиен од морски животни освен морски цицачи;

39. "Додатоци за зачинување" се течни или дехидрирани преработени производи од животинско потекло употребени за подобрување на вкусот на храната за домашни миленици;

40. "Желатин" е природен, растворлив протеин, желатинизиран или не-желатинизиран, добиен со делумна хидролиза на колаген произведен од коски, кожи и подкожје, тетиви и синовији од животни вклучувајќи риби и живина;

41. "Маснотии и маслени мешавини" се материи кои лебдат собрани од површината на отпадни води од систем за отстранување на маснотии каде што има потреба од предтретман;

42. "Чварки" се протеини кои содржат резидуи од топење добиени по делумна сепарација на сало и вода;

43. "Херметички затворени контејнери" се контејнери кои се дизајнирани и наменети да бидат безбедни од влез на микроорганизми;

44. "Кожа и подкожје" е секое кожно и поткожно ткиво;

45. "Инсталации за горење (инценератори)" се неподвижни или подвижни објекти и опрема чија основна намена е термичка обработка на нуспроизводи од животинско потекло, со или без добивање на топлина при горењето, вклучувајќи горење со оксидација, како и други термички третмани како пиролиза, гасификација или плазма-процесите доколку со нив супстанциите добиени од овие процеси се последователно изгорени. Оваа дефиниција се однесува и на локацијата, самиот објект и сите линии на согорување, приемот на нуспроизводи од животинско потекло, складирање, об-

јекти за предтретман, системите за дотур на отпад, систем за довод на гориво и воздух, котел, единица за третирање на отпадните гасови, единици за третирање и складирање на остатоци од согорување и отпадните води, уредите и системите за контрола, евидентирање и мониторинг на условите на согорување;

46. "Инсталации за горење со мал капацитет" се инсталации за горење со капацитет помал од 50 кг на нуспроизводи од животинско потекло на час;

47. "Инсталација за горење со голем капацитет" се инсталации за горење со капацитет поголем од 50 кг на нуспроизводи од животинско потекло;

48. "Хидролизирани протеини" се полипептиди, пептиди и аминокиселини и нивни мешавини добиени со хидролиза на нуспроизводи од животинско потекло;

49. "Горење" е отстранување на нуспроизводи од животинско потекло или нивни производи во инсталации за горење;

50. "Лабораториски реагенси" се спакувани производи, подготвени за употреба од крајниот корисник, кои содржат производи од крв и се наменети за употреба во лаборатории како реагенси или производи на реагенси, без разлика дали се користат самостојно или во комбинација;

51. "Депонија" е објект наменет за отстранување на нуспроизводи од животинско потекло, со негово истурање под земја или на површината на земјата, вклучувајќи:

а) депонии за интерна употреба кога производителот управува со сопствена депонија во кругот на објектите за производство) и

б) трајни депонии, за период подолг од една година кои се употребуваат за времено складирање на нуспроизводи од животинско потекло, со исклучок на:

- објекти каде што нуспроизводи од животинско потекло се растоварени за извршување на подготовки за натамошен превоз за нивно повторно оспособување, третман или отстранување на друго место или

- складирање на нуспроизводи од животинско потекло пред да бидат повторно оспособени или нивен третман во период помал од три години како општо правило или

- складирање на нуспроизводи од животинско потекло пред да бидат отстранети во период помал од една година;

52. "Ѓубре" е измет и/или урина од фармски животни, со или без постелката, кои можат да бидат или непреработени, преработени или трансформирани на друг начин во објект за производство на биогаз или компост;

53. "Материјали од филтрација" се видливи цврсти материјали од животинско потекло или седименти задржани во системот за филтрација како предтретман;

54. "Органски ѓубриња и збогатувачи на почвата" се материјали од животинско потекло употребени во одржување или збогатување на хранливоста на растенијата, физичките и хемиските карактеристики и биолошката активност на почвата, оделно или заедно. Тука се вбројуваат ѓубриња, содржина на дигестивен систем, компост и резидуи од разлагање;

55. "Пасиште" е ливада покриена со трева или други растенија кои се пасат или се користат во исхраната на фармски животни;

56. "Објект за производство на храна за домашни миленици" е објект во кој се произведува храна за домашни миленици или кучешки грицкалицы или додатоци за зачинување и во кои одредени нуспроизводи од животинско потекло се употребуваат во подготвувањето на храна за домашни миленици, кучешки грицкалицы или додатоци за зачинување;

57. "Храна за домашни миленици" е храна за домашни миленици која содржи Категоријата 3 материјал;

58. "Преработени животински протеини" се животински протеини добиени од Категоријата 3 материјал, кои се преработени во форма така што веднаш можат да бидат употребувани како добиточна храна или материјал за добиточна храна, вклучувајќи храна за домашни миленици, или органски ѓубриња и збогатувачи на почвата. Овде не се вклучени производи од крв, млеко, производи на база на млеко, колострум, желатин, хидролизирани протеини и дикалциум фосфат, јајца и производи од јајца, трикалциум фосфат и колаген;

59. "Сурова храна за домашни миленици" е храна за домашни миленици која не поминала низ некој процес за зачувување, освен разладување, замрзнување или брзо смрзнување;

60. "Преработена храна за домашни миленици" е храна за домашни миленици која е теремички обработена, со исклучок на спаѓа сурова храна за домашни миленици;

61. "Преработени производи" се нуспроизводи од животинско потекло кои поминале низ некој преработувачки процес или третман;

62. "Преработувачки методи" се методи со кои се врши преработка на нуспроизводи од животинско потекло;

63. "Преработувачки објекти" се преработувачки објекти за нуспроизводи од животинско потекло;

64. "Производи кои се употребуваат за ин витро дијагностика" се спакувани производи, готови за употреба од крајниот корисник, кои содржат производи на крв, а се употребуваат како реагенси, производи на реагенси, калибратори, китови или други системи, користени самостојно или во комбинација, наменети за употреба ин витро за испитување на мостри земено од луѓе или животни, со исклучок на донирани органи или крв, единствено или главно за дијагностика на физиолошка состојба, здравствена состојба, болести или генетски абнормалности или да се утврди безбедноста и компатибилноста со реагенсите;

65. "Оддалечени подрачја" се подрачја каде што популацијата на животни е во мал број, а преработувачките објекти се оддалечени така што собирањето и превозот не се исплатливи во споредба со отстранувањето во самото подрачје;

66. "Топена маст" се маснотии добиени од преработка на категориите 2 и 3 материјал;

67. "Сепарати" се видливи цврсти животински материјали задржани во отпадни води при сепарација каде што е потребен предтретман;

68. "Тиња" се видливи цврсти животински материјали или седименти задржани во каналите за отпадни води каде што е потребен предтретман;

69. "Објект за складирање" е објект во кој преработените производи се привремено складирани пред нивната крајна употреба или дестинација;

70. "Штавење" е зацврстување на кожи, со употреба на средства за штавење од растително потекло, соли на хром или други супстанции како соли на алуминиум, соли на железо, соли на силициум, алдехиди и кинони (соединенија изведени од бензол), или други синтетички агенси за зацврстување на кожи;

71. "Технички објект" е објект во кој нуспроизводи од животинско потекло се преработуваат во технички производи;

72. "Технички производи" се производи директно добиени од одредени нуспроизводи од животинско потекло, кои не се наменети за исхрана на луѓе или животни, вклучувајќи и штавени и третирани кожи и подкожје, трофеи, преработена волна, влакна, четини, пер-

дуви и делови од пердуви, серум од копитари, производи од крв, фармацевтски производи, медицински помагала, козметика, производи од коски за порцелан, желатин и лепак, органски ѓубриња, збогатувачи на почва, сало, деривати на сало, преработено ѓубре, млеко и млечни производи;

73. "Непреработени пердуви и делови од пердуви" се пердуви или делови од пердуви кои не се третирани со пареа или некој друг метод со кој се обезбедува да се отстранат сите патогени агенси;

74. "Непреработена волна" е овча волна која не поминала низ фабричко миеење, не е третирани со материји за штавење и не е третирана со некои други методи со кои се обезбедува да се отстранат сите патогени агенси;

75. "Непреработени влакна" се влакна од преживари кои не поминале низ фабричко миеење, не се третирани со материји за штавење и не се третирани со некои други методи со кои се обезбедува да се отстранат сите патогени агенси и

76. "Непреработени свињски четини" се свињски четини кои не поминале низ фабричко миеење, не се третирани со материји за штавење и не се третирани со некои други методи со кои се обезбедува да се отстранат сите патогени агенси.

Член 5 Надлежен орган

Надлежен орган за спроведување на овој закон е Управата за ветеринарство во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Член 6 Општи обврски

(1) Нуспроизводите од животинско потекло и производите добиени од нив, се собираат, превезуваат, складираат, манипулираат, преработуваат, нештетно отстрануваат, ставаат во промет, увезуваат, извезуваат, транзитираат или употребуваат во согласност со овој закон.

(2) Оставање, фрлање и неконтролирано отстранување на нуспроизводи од животинско потекло е забрането.

(3) Одгледувачите на животни се обврзани да пријават до Управата за ветеринарство и правното лице определено за собирање на животинските мрши и нуспроизводи од животинско потекло за сите пловисани животни независно од причината на пловисувањето.

(4) Правните и физичките лица кои при вршењето на дејноста создаваат нуспроизводи од животинско потекло, се должни на пропишан начин да обезбедат нештетно отстранување или преработка така што да не претставуваат ризик за здравјето на луѓето и животните, водата, воздухот, почвата и растенијата.

(5) Општината, односно општините во градот Скопје и градот Скопје се надлежни за собирање и нештетно отстранување на животински мрши и нуспроизводи од животинско потекло од нивното подрачје, под услови и на начин утврдени со закон.

(6) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство го пропишува начинот на собирање и нештетно отстранување на животинските мрши и нуспроизводи од животинско потекло и техничко-технолошките услови кои во поглед на објектите, опремата и кадарот треба да ги исполнуваат правните лица кои вршат собирање и нештетно отстранување на животинските мрши и нуспроизводите од животинско потекло, како и техничко-технолошките услови што треба да ги исполнуваат превозните средства за превоз на животински мрши и отпадоци од животинско потекло.

Член 7 Стратегија за управување со нуспроизводи од животинско потекло

(1) Владата на Република Македонија донесува Стратегија за интегриран систем на управување со нуспроизводи од животинско потекло и штетните влијанија од нив. Стратегијата содржи определби во однос на:

а) развивање на технологии кои ќе ја намалат потрошувачката на природните ресурси;

б) технички развој и продажба на производи дизајнирани со цел да не придонесуваат или придонесуваат во многу мала мера во зголемувањето на степенот на штетност и ризикот од загадување преку начинот на кој се произведени, употребени или отстранети;

в) развој на најподобни техники за финално отстранување на опасни материјали содржани во нуспроизводи од животинско потекло кои се наменети за повторно оспособување;

г) оспособување на нуспроизводи од животинско потекло преку рециклирање, повторна употреба или нивна употреба преку друг процес со кој се добива секундарен суров материјал;

д) употреба на нуспроизводи од животинско потекло како извор на енергија и

ѓ) мерки со кои се обезбедува нуспроизводите од животинско потекло да не:

- претставуваат ризик за водата, воздухот, почвата, растенијата и животните,

- предизвикаат непријатности преку бучава или смрдеа и

- предизвикуваат несакани дејствија кон околината и местата од посебен интерес.

(2) За спроведување на мерките од ставот (1) на овој член, средства се обезбедуваат од Програмата за ветеринарно јавно здравство и Програмата за здравствена заштита на животните согласно со Законот за ветеринарно здравство.

Член 8 Планови за управување со нуспроизводите од животинско потекло

(1) Управата за ветеринарство за реализирање на мерките од членот 7 став (1) на овој закон донесува годишни планови кои содржат:

а) вид, количество и потекло на нуспроизводите од животинско потекло кои треба да се преработат или отстранат;

б) општи технички услови;

в) посебни услови за одделни нуспроизводи од животинско потекло;

г) поволни места за депонии и инсталации за согурување;

д) физички или правни лица кои вршат управување со нуспроизводи од животинско потекло;

ѓ) предвидени трошоци за изведба на работите на преработување и отстранување и

е) соодветни мерки на поддршка за рационализација на собирање, категоризација и третман на нуспроизводи од животинско потекло.

(2) Сопственикот на животните, правните и физичките лица кои при вршењето на дејноста создаваат нуспроизводи од животинско потекло ги поднесуваат трошоците за спроведување на соодветни мерки за управување со нуспроизводи од животинско потекло, освен кога средствата за тие намени се обезбедени согласно со програмите од членот 7 став (2) на овој закон.

ГЛАВА II

КАТЕГОРИЗАЦИЈА, СОБИРАЊЕ, ПРЕВОЗ, УПОТРЕБА, ОТСТРАНУВАЊЕ, ПРАБОТКА И ИНТЕРМЕДИЈАРНО СКЛАДИРАЊЕ НА НУСПРОИЗВОДИ ОД ЖИВОТИНСКО ПОТЕКЛО

Член 9

Категоризација на нуспроизводи од животинско потекло

(1) Нуспроизводите од животинско потекло, производите добиени од нив и производите кои содржат делови од нив, во зависност од степенот на ризик по здравствената заштита на животните и ветеринарното јавно здравство, се категоризираат во:

- а) Категорија 1 материјали;
- б) Категорија 2 материјали и
- в) Категорија 3 материјали.

(2) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство објавува во "Службен весник на Република Македонија" Листа на нуспроизводи од животинско потекло според категоризацијата на материјалите од ставот (1) на овој член.

Член 10

Специфичен ризичен материјал

(1) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство со решение, одредени нуспроизводи од животинско потекло ќе ги определи како специфичен ризичен материјал од аспект на трансмисивните спонгиозни енцефалопатии.

(2) Сопственикот на животното, правните и физичките лица кои при вршењето на дејноста создаваат специфичен ризичен материјал се должни да обезбедат соодветно собирање, превоз и нештетно отстранување на специфичниот ризичен материјал.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува посебните технички услови за постапување и нештетно отстранување на специфичниот ризичен материјал.

Член 11

Собирање, превоз и складирање

(1) Нуспроизводи од животинско потекло треба да бидат собрани, превезени, идентификувани и отстранети, без загрозување на здравјето на луѓето, здравствената заштита на животните и без штетни влијанија на животната средина.

(2) Нуспроизводите од животинско потекло се собираат, превезуваат и идентификуваат без непотребно одложување, во објекти кои се одобрени согласно со овој закон.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство го пропишува начинот на собирање, превезување и идентификување на посебните категории на нуспроизводи од животинско потекло.

(4) За време на превозот, пратките на нуспроизводи од животинско потекло треба да бидат придружувани со комерцијален документ и во случаи кога е утврдено со закон и со ветеринарно-здравствен сертификат. Овие документи треба да се чуваат во период од најмалку две години и да бидат достапни за увид на барање на Управата за ветеринарство.

(5) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува формата, содржината и начинот на издавањето на комерцијалниот документ, како и на ветеринарно-здравствениот сертификат за превоз на нуспроизводи од животинско потекло.

(6) Собирањето и складирањето на нуспроизводи од животинско потекло се врши само во објекти кои се одобрени за собирање и складирање на соодветна категорија на нуспроизводи и кои ги исполнуваат условите за собирање и складирање на нуспроизводи од животинско потекло.

(7) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува техничките услови и начинот на вршење на работите кои треба да ги исполнат објектите за собирање и складирање на нуспроизводи од животинско потекло.

Член 12

Увоз, транзит и извоз на нуспроизводи од животинско потекло и преработени производи од нив

(1) Увозот, транзитот и извозот на нуспроизводи од животинско потекло и преработени производи од нив се врши врз основа на претходно одобрение издадено од Управата за ветеринарство согласно со одредбите од овој закон и Законот за ветеринарно здравство.

(2) Нуспроизводите од животинско потекло треба да бидат:

а) произведени согласно со одредбите од овој закон;

б) придружени со меѓународен ветеринарно-здравствен сертификат и

в) пренесени директно во објектот на крајната дестинација, одобрен од Управата за ветеринарство во согласност со овој закон, односно директно во објект одобрен од надлежниот орган на земјата увозник.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство, ги пропишува посебните услови кои треба да ги исполнуваат нуспроизводите од животинско потекло кои се увезуваат, транзитираат односно извезуваат од Република Македонија, како и начинот и постапката на увозот, транзитот и извозот и формата и содржината на ветеринарно-здравствениот сертификат.

Член 13

Водење евиденција

(1) Правните и физичките лица кои испраќаат, превезуваат или примаат нуспроизводи од животинско потекло, водат евиденција за пратките. Евиденцијата треба да се чува најмалку две години и е достапна на увид на барање од страна на Управата за ветеринарство.

(2) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува формата, содржината и начинот на водење на евиденцијата од ставот (1) на овој член.

ГЛАВА III

ИНТЕРМЕДИЈАРНИ ОБЈЕКТИ, ОБЈЕКТИ ЗА СКЛАДИРАЊЕ, ИНСТАЛАЦИИ ЗА ГОРЕЊЕ И СОГОРУВАЊЕ, ПРАБОТУВАЧКИ ОБЈЕКТИ, ОЛЕОХЕМИСКИ ОБЈЕКТИ И ОБЈЕКТИ ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА БИОГАС И КОМПОСТ

Член 14

Објекти

(1) Нуспроизводи од животинско потекло можат да собираат, складираат, преработуваат и нештетно отстрануваат правни лица кои имаат одобрение за соодветната активност, издадено од Управата за ветеринарство.

(2) Интеремедијарните објекти, објектите за складирање, инсталациите за горење и согоорување, преработувачките објекти, олеохемиските објекти и објектите за производство на биогаз и компост треба да ги исполнуваат минималните услови во однос на објектите,

техничката опрема и процедура за соодветната активност согласно со овој закон и да бидат уредени така што да не претставуваат опасност по здравјето на животните и луѓето, да се спречи внесувањето и ширењето на болести, да се обезбеди хигиенски исправно производство и промет и да се спречи загадување на животната средина и природата.

(3) За локацијата, изградбата, доградбата, реконструкцијата и техничко технолошките услови на објектите од ставот (2) на овој член Управата за ветеринарство издава ветеринарно-здравствена согласност. За објектите од ставот (2) на овој член потребно е да се обезбеди и дозвола согласно со прописите за животна средина.

(4) Инвеститорот е должен да достави барање за ветеринарно-здравствена согласност и техничко-технолошка документација изработена согласно со ветеринарно-санитарните и техничко-технолошките услови пропишани за тој вид објекти.

(5) Објект од ставот (2) на овој член не може да отпочне со работа без ветеринарно-здравствено одобрение за работа издадена од директорот на Управата за ветеринарство, врз основа на претходно мислење од комисијата што ја формира министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

(6) Трошоците на постапката во врска со издавањето на ветеринарно-здравствено одобрение за работа на објектот се на товар на сопственикот на објектот.

(7) Одобрението за работа на објектот го издава директорот на Управата за ветеринарство за период од пет години.

(8) Доколку барањето за издавање на одобрение за работа се одбие со решение од директорот на Управата за ветеринарство, незадоволната странка има право да поднесе жалба до министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

(9) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува посебните услови во однос на објектите, техничката опременост, начинот и условите за вршење на соодветна дејност кои треба да ги исполнуваат интеремедијарните објекти, објектите за складирање, инсталациите за горење и согорување, преработувачките објекти, олеохемските објекти и објектите за производство на биогаз и компост и начинот на вршење на ветеринарен преглед и контрола на нуспроизводите од животинско потекло.

(10) Управата за ветеринарство води Листа на одобрени објекти во согласност со овој закон. Секој објект добива службен број со кој се врши идентификација на објектот во зависност од видот на дејноста што се вршат. Листата на одобрени објекти се објавува на најмалку двапати годишно во "Службен весник на Република Македонија".

ГЛАВА IV

СТАВАЊЕ ВО ПРОМЕТ И УПОТРЕБА НА ПЕРЕРАБОТЕНИ ЖИВОТИНСКИ ПРОТЕИНИ И ДРУГИ НУСПРОИЗВОДИ ОД ЖИВОТИНСКО ПОТЕКЛО

Член 15

Ставање во промет и употреба на нуспроизводи од животинско потекло

(1) Преработените животински протеини и други нуспроизводи од животинско потекло може да се стават во промет и користат согласно со овој закон, под услови утврдени со овој закон.

(2) Нуспроизводите од животинско потекло кои се ставаат во промет и користат треба да се добиени од животни кои:

а) доаѓаат од одгледувалишта, или дел од територијата на Република Македонија, или во случај на производи од аквакултура од фарма, зона или дел од зона, која не е под рестриктивни мерки за здравствена заштита на животните и

б) не се заклани во објекти во кои инфилтрирани животни или животни сомнителни на инфекција со некоја од болестите кои се предмет на рестриктивни мерки за здравствена заштита на животните, биле присутни во времето на колењето.

(3) По исклучок од ставот (2) на овој член, доколку се работи за животни кои потекнуваат од одгледувалишта, дел од територијата на Република Македонија, односно зона, предмет на рестриктивни мерки за здравствена заштита на животните, а кои не се инфилтрирани и не се сомнителни на инфекција, може да се одобри ставање во промет и користење, доколку нуспроизводите од животинско потекло се:

- добиени, манипулирани, превезени и складирани одвоено или во различни временски периоди, од производи кои ги исполнуваат сите услови,

- се подложени на третман кој обезбедува елиминирање на ризикот по здравствената заштита на животните, во објект кој е одобрен од Управата за ветеринарство за таа намена,

- се соодветно идентификувани и

- ги исполнуваат соодветните посебни услови за определен вид и категорија на производ.

(4) По исклучок од ставот (2) на овој член, доколку се работи за животни кои се инфилтрирани или се сомнителни на инфекција, може да се одобри ставање во промет и користење, доколку нуспроизводите од животинско потекло се:

- добиени од животни кои не се инфилтрирани или сомнителни на инфекција со болести од листата на О.І.Е кои се предмет на планирање на итни мерки согласно со Законот за ветеринарно здравство,

- добиени, манипулирани, превезени и складирани одвоено или во различни временски периоди од производи кои ги исполнуваат сите услови,

- се подложени на третман кој обезбедува елиминирање на ризикот по здравствената заштита на животните, во објект кој е одобрен од Управата за ветеринарство за таа намена,

- се соодветно идентификувани и е постапено согласно со прописите за здравствена заштита на животните и

- ги исполнуваат соодветните посебни услови за определен вид и категорија на производ.

(5) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува посебните услови и начинот на добивање, манипулирање, третман, превоз и складирање на нуспроизводите од ставовите (3) и (4) на овој член и определува објекти кои можат да се користат за таа намена.

Член 16

Ставање во промет, увоз и извоз на преработени животински протеини и други преработени нуспроизводи од животинско потекло кои можат да бидат употребени како материјал за добиточна храна

(1) Преработените протеини од животинско потекло и другите нуспроизводи од животинско потекло кои се користат за исхраната на животните можат да се стават во промет, увезуваат и извезуваат само доколку:

а) се подготвени во преработувачки објект за Категоријата 3 материјал одобрен и под контрола на Управата за ветеринарство, односно се увезуваат и извезуваат согласно со членот 12 на овој закон;

б) се подготвени единствено од Категоријата 3 материјал во согласност со соодветните процедури од овој закон;

в) се манипулирани, преработени, складирани и превезени согласно со овој закон и

г) ги исполнуваат соодветните посебни услови за определен вид и категорија на производ.

(2) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува условите кои треба да ги исполнуваат нуспроизводите од животинско потекло за исхрана на животните и посебните технички услови и постапките за преработка, манипулирање, складирање и превоз при нивното ставање во промет, увоз и извоз.

Член 17

Ставање во промет, увоз и извоз на технички производи добиени од нуспроизводи од животинско потекло

(1) Техничките производи добиени од нуспроизводи од животинско потекло можат да се стават во промет, увезуваат и извезуваат само доколку:

а) се подготвени во преработувачки објект за Категоријата 2 материјал одобрен и под контрола на Управата за ветеринарство, односно се увезуваат и извезуваат согласно со членот 12 на овој закон;

б) се манипулирани, преработени, складирани и превезени согласно со овој закон и

в) ги исполнуваат соодветните посебни услови за определен вид и категорија на производ.

(2) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува условите кои треба да ги исполнуваат техничките производи добиени од нуспроизводите од животинско потекло и посебните технички услови и постапките за преработка, манипулирање, складирање и превоз при нивното ставање во промет, увоз и извоз.

Член 18

Ограничувања на употребата на нуспроизводи од животинско потекло во исхраната на животните

(1) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство, заради здравствена заштита на животните, спречување на појава на заразна болест кај животните и заштита на ветеринарното јавно здравство може да забрани:

- употреба на нуспроизводи од животинско потекло во исхраната на животните и

- употреба на одредени технички производи од нуспроизводи од животинско потекло.

(2) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ги пропишува поблиските услови, начинот и постапката за спроведување и примена на забраните од ставот (1) на овој член за употреба на одредени нуспроизводи во исхраната на животните и употребата на одредени технички производи од нуспроизводи од животинско потекло.

ГЛАВА V

ИСКЛУЧОЦИ

Член 19

Исклучоци во однос на употребата на нуспроизводите од животинско потекло

(1) По исклучок од одредбите од членовите 14, 15, 16 и 17 на овој закон, а по претходна контрола, Управата за ветеринарство може да даде одобрение за:

а) употреба на нуспроизводи од животинско потекло во дијагностички, образовни или научно-истражувачки цели;

б) употреба на нуспроизводи од животинско потекло за препарирање во објекти за производство на технички производи;

в) употреба на нуспроизводи од животинско потекло за исхрана на животни чии производи не се употребуваат во исхраната на луѓето, во согласност со пропишите од ставот (2) на овој член и

г) употреба на нуспроизводи од животинско потекло за хранење на птици некрофаги кои се сметаат за заштитен или загрозен вид.

(2) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот и постапката за спроведување на исклучоците од ставот (1) на овој член.

(3) Управата за ветеринарство води Листа на одобрени корисници и правни лица од ставот (1) на овој член. Секој корисник и правно лице добива службен број со кој се врши идентификација на објектот во зависност од видот на дејностите што се вршат. Листата на одобрени објекти се објавува најмалку два пати годишно во "Службен весник на Република Македонија".

Член 20

Исклучоци во однос на отстранувањето на нуспроизводите од животинско потекло

(1) По исклучок од одредбите од членот 6 на овој закон, а по посебно одобрение и контрола, Управата за ветеринарство може да одобри:

а) мртвине домашни миленици да бидат директно отстранети како отпад со закопување;

б) одделни категории нуспроизводи од животинско потекло да бидат отстранети како отпад со горење или закопување, доколку се работи за оддалечени подрачја и

в) нуспроизводи од животинско потекло да бидат отстранети како отпад со горење или закопување во случај на појава на болести од листата на О.І.Е кои се предмет на планирање на итни мерки согласно со Законот за ветеринарно здравство, доколку превоз до најблиската инсталација за горење или објект за преработка претставува опасност по здравјето на луѓето или доколку бројот на животните кои треба да се отстранат го надминува капацитетот на објектите за нештетно отстранување.

(2) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство поблиску ги пропишува начинот и постапката за спроведување на исклучоците од ставот (1) на овој член.

ГЛАВА VI

ВНАТРЕШНИ КОНТРОЛИ

Член 21

Внатрешни контроли во објектите

(1) Операторите и сопствениците на интермедијарни и преработувачки објекти и другите објекти од членот 14 на овој закон, или нивни претставници, се должни да ги преземат сите неопходни активности и мерки согласно овој закон. Тие се должни да воспостават, спроведат и одржуваат перманентни процедури развиени во согласност со принципите на Системот на анализа на ризици и критични контролни точки (во натамошниот текст: НАССР), а особено:

а) да ги идентификуваат и контролираат критичните контролни точки во објектот;

б) да воспостават и спроведат методи за мониторинг и контрола на критичните контролни точки;

в) во случај на преработувачки објекти, да земат репрезентативни мостри за да се провери усогласеноста на:

- секоја преработена серија на производи со стандардите наведени во овој закон и

- максималното дозволено ниво на физичко-хемиски резидуи пропишани со закон;

г) да водат евиденција за извршените проверки и лабораториски испитувања наведени во точките б) и в) од овој член и да ја чуваат во период од две години и да е достапна за увид на Управата за ветеринарство и

д) да воведат систем на следливост за секоја испратена серија на производ.

(2) Кога резултатите од лабораториските испитувања на мострите земени во согласност со ставот (1) точка в) на овој член, не се во согласност со одредбите на овој закон, операторот на преработувачкиот објект мора:

а) веднаш да ја извести Управата за ветеринарство за природата на мострата и серијата од која доаѓа;

б) да ги отстрани причините за неусогласеност;

в) да ја преработи или отстрани контаминираната серија под контрола од страна на Управата за ветеринарство;

г) да обезбеди материјалот за кој постои сомневање дека е контаминиран да не биде изнесен од објектот пред да биде преработен под контрола на Управата за ветеринарство и со повторено земање на мостри да се утврди усогласеноста со стандардите пропишани со овој закон, освен ако материјалот не се упати на нештетно отстранување;

д) да го зголеми бројот на земање на мостри и лабораториски испитувања во фазата на производство;

ѓ) да ги испита податоците за нуспроизводите од животинско потекло соодветно на добиените резултати од лабораториското испитување и

е) да пропише соодветни процедури за деконтаминација и чистење на објектот.

(3) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство, ги пропишува насоките за спроведување на НАССР системите, фреквенцијата на контролите, начинот на земање мостри и референтните методи за лабораториско испитување и начинот на вршење на ветеринарен преглед и контрола.

ГЛАВА VII

НАДЗОР

Член 22

Надзор над законитоста

(1) Надзор над спроведувањето на овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон врши Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

(2) Инспекцискиот надзор над спроведувањето на овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон го врши Управата за ветеринарство преку официјалните ветеринари и овластени ветеринари.

Член 23

Вршење на инспекциски надзор

(1) Инспекцискиот надзор се врши редовно, во редовни временски интервали и систематски според утврден план, како и во случај на сомнеж. Инспекцискиот надзор се врши без претходна најава.

(2) Управата за ветеринарство донесува годишен план за вршење на инспекциски надзор со цел за обезбедување контрола на исполнување на одредбите од овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон.

(3) Управата за ветеринарство изготвува годишен извештај за спроведување на планот од ставот (2) на овој член, како и информација со предлог на активности за отстранување на недостатоците и препораки за унапредување на констатираните состојби и го доставува до Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство и Владата на Република Македонија, најдоцна до 31 март во тековната година за претходната година.

Член 24

Начин на вршење на инспекциски надзор

(1) Доколку со извршените инспекции од Управата за ветеринарство се утврди дека еден или повеќе од условите пропишани во овој закон не се исполнети, Управата за ветеринарство презема соодветни корективни мерки.

(2) Официјалниот, односно овластениот ветеринар, со решение ги определува мерките за кои е овластен, согласно со овој закон и Законот за општата управна постапка.

(3) Правните и физичките лица се должни да постапат според решението и да ги спроведат мерките содржани во решението на официјалниот, односно овластениот ветеринар.

(4) Против решението од ставот (2) на овој член, може да се поднесе жалба во рок од осум дена до министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство. Жалбата по решението не го одлага неговото извршување.

Член 25

Одземање на одобрението за работа

(1) На правното лице, кое има одобрение за работа согласно со овој закон, му се одзема одобрението за работа, ако по втор пат му се изрече управна мерка согласно со овој закон со правосилно решение на официјален, односно овластен ветеринар.

(2) Решението за одземање на одобрението за работа го донесува директорот на Управата за ветеринарство.

(3) Против решението од ставот (2) на овој член може да се поднесе жалба до министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство. Жалбата по решението не го одлага неговото извршување.

Член 26

Права и должности при вршење на инспекција

(1) При вршење на инспекциски надзор, официјалниот и овластениот ветеринар имаат право и должност директно да ги испитаат деловните и другите простории, опремата, процесот на работа, производите и други стоки, документите за идентификација и други документи, да одземат производи, документи или примероци со цел за заштитување на докази и податоци, како и да преземат други активности во согласност со целта на инспекцискиот надзор.

(2) Официјалниот и овластениот ветеринар имаат право да влезат во просториите на производителите и други правни субјекти кои се носители на одобрение согласно со овој закон, без оглед на работното време и без дозвола на засегащото правно лице.

(3) Официјалниот и овластениот ветеринар имаат право да го идентификуваат лицето кое ги прекршило одредбите на овој закон и да ги добијат неговите лични податоци.

Член 27

Права и овластувања на официјалниот и овластениот ветеринар

(1) Официјалниот и овластениот ветеринар, во вршењето на надзорот имаат право и овластување да:

- имаат слободен пристап до просториите, постројките, објектите за преработка и складирање, одгледувалиштата и средствата за превоз, како и до евиденцијата и документацијата, вклучувајќи и електронска база на податоци водена за предметот на инспекција,

- земаат мостри од категориите 1, 2 и 3 материјал за лабораториски испитувања, и доколку е потребно, времено да го забранат прометот на нуспроизводи од животинско потекло до добивањето на конечните резултати,

- вршат соодветни испитувања врз нуспроизводите од животинско потекло во согласност со одредбите на овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон,

- вршат инспекција на просториите, постројките, одгледувалиштата, објектите за преработка и складирање и средствата за превоз, како и на постапките и опремата која се употребува во производството, преработката, складирањето, манипулирањето, превозот и ставањето во промет на нуспроизводите од животинско потекло во согласност со одредбите на овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон,

- вршат контрола на нуспроизводите од животинско потекло, земаат и испраќаат мостри за лабораториски испитувања,

- вршат систематски мониторинг и контрола врз нуспроизводите од животинско потекло,

- ја контролираат употребата на средствата за дезинфекција, дезинсекција и дератизација,

- вршат увид на НАССР системите и внатрешните проверки во објектите,

- собираат податоци и извештаи од одговорни лица, сведоци, судски вештаци и други лица, ако тоа е потребно,

- наплаќаат надоместоци за извршени ветеринарни услуги во согласност со одредбите од Законот за ветеринарно здравство,

- забранат собирање, производство, преработка, складирање и трговија со нуспроизводите од животинско потекло ако не ги исполнуваат пропишаните услови согласно со овој закон,

- забранат трговија со нуспроизводи од животинско потекло кои не се придружени со комерцијален документ,

- забранат товарање, претоварање и истоварање на нуспроизводи од животинско потекло ако не ги исполнуваат пропишаните услови согласно со овој закон,

- забранат издавање на комерцијални документи за нуспроизводи од животинско потекло кои не се во согласност со одредбите на овој закон,

- одземат и уништаат нуспроизводи од животинско потекло кои не се во согласност со одредбите на овој закон,

- определат начин на оспособување на условно употребливи нуспроизводи од животинско потекло и дадат инструкции за преработка на нуспроизводи за поинаква намена од првобитната,

- наредат отстранување на неправилностите во производството, преработката, складирањето, манипулирањето и трговијата со нуспроизводи од животинско потекло,

- времено забранат употреба на објекти, опрема за производство, преработка, складирање и трговија со нуспроизводи од животинско потекло ако истите не се во согласност со одредбите на овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон и

- поднесат кривична пријава односно пријава за прекршоци за дејствија утврдени со овој закон.

(2) Лицето одговорно за објектите кои се предмет на ветеринарна инспекција, по барање на официјалниот и овластениот ветеринар е должно да ги обезбеди сите информации потребни за вршење на инспекцискиот надзор.

Член 28

Право и овластување на официјален ветеринар на граничен премин

(1) Официјалниот ветеринар на граничен премин, во вршењето на надзорот има право и овластување да:

- врши физички преглед и контрола на документацијата и идентитетот при увоз и транзит на пратки од нуспроизводи од животинско потекло во согласност со одредбите на овој закон,

- зема мостри од увезените нуспроизводи од животинско потекло за лабораториски испитувања и за потврдување на усогласеноста со ветеринарно-санитарните услови за увоз,

- при вршење на засилени контроли, одзема пратки на увезени нуспроизводи од животинско потекло до добивањето на крајните резултати од лабораториски испитувања,

- забрани увоз и нареди препраќање, преработка или уништување на пратки на нуспроизводи од животинско потекло кои не се во согласност со условите за увоз,

- собира податоци и извештаи од одговорни лица, сведоци, судски вештаци и други лица, ако тоа е потребно за успешно вршење на своите должности,

- наплати надоместоци за извршените ветеринарни услуги за увезените или транзитни пратки на нуспроизводи од животинско потекло, во согласност со одредбите од Законот за ветеринарно здравство,

- поднесе кривична пријава, односно пријава за прекршоци за дејствија утврдени со овој закон,

- води евиденција за увезени, извезени и транзитни пратки кои поминуваат на државната граница и

- остварува соработка со други служби на граничниот премин, особено со царинските служби и граничната полиција заради спроведување на интегрирана гранична контрола.

ГЛАВА VIII

ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ

Член 29

(1) Глоба во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ќе се изрече на правно лице за прекршок, ако:

1) собира, превезува, складира, манипулира, преработува, нештетно отстранува, става во промет, увезува, извезува, транзитира или употребува нуспроизводи од животинско потекло спротивно на одредбите од овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон (член 6 став (1));

2) остава, фрла и неконтролирано отстранува нуспроизводи од животинско потекло (член 6 став (2));

3) не обезбеди на пропишан начин согласно со одредбите од овој закон нештетно отстранување или преработка на нуспроизводи од животинско потекло кои се создадени при вршење на неговата дејност (член 6 став (4));

4) не обезбеди соодветно постапување и нештетно отстранување на специфичниот ризичен материјал (член 10 ставови (2) и (3));

5) врши собирање, превоз и складирање на нуспроизводи од животинско потекло спротивно на одредбите од овој закон (член 11 став (3));

6) врши превоз на пратки на нуспроизводи од животинско потекло без пропишаниот комерцијален документ и без, кога тоа е утврдено, ветеринарно-здравствен сертификат (член 10 став (4));

7) не ги чува документите од членот 10 став (4) на овој закон и/или не ги обезбедува на увид на барање на Управата за ветеринарство (член 10 став (3));

8) собира и складира нуспроизводи од животинско потекло во објекти кои немаат одобрение за работа од Управата за ветеринарство, не ги исполнува техничките услови и работи спротивно на пропишаните начини (член 10 ставови (6) и (7));

9) увезува или извезува нуспроизводи од животинско потекло спротивно на одредбите од членот 12 на овој закон;

10) не води евиденција за пратките на нуспроизводи од животинско потекло согласно со членот 13 на овој закон и/или не обезбедува увид во евиденцијата на барање на Управата за ветеринарство;

11) собира, складира, преработува и/или нештетно отстранува нуспроизводи од животинско потекло без одобрение за соодветна активност од Управата за ветеринарство (член 14 став (1));

12) собира, складира, преработува и/или нештетно отстранува нуспроизводи од животинско потекло без да ги исполни условите согласно со овој закон и/или работи спротивно на пропишаните постапки и услови за вршење на соодветна дејност (член 14 став (10));

13) стави во промет животински протеини и производи добиени од нив спротивно на одредбите од овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон (член 15);

14) стави во промет, увезува и извезува преработени животински протеини и други преработени нуспроизводи од животинско потекло за исхрана на животните спротивно на одредбите од овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон (член 16);

15) стави во промет, увезува и извезува технички производи добиени од нуспроизводи од животинско потекло спротивно на одредбите од овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон (член 17);

16) не постапи согласно со забраната за употреба на определени нуспроизводи од животинско потекло во исхраната на животните и/или забраната за употреба на одредени технички производи од животинско потекло, односно ги употреби на недозволен начин (член 18);

17) не постапи согласно со одобрението од Управата за ветеринарство за отстапките во однос на употребата на нуспроизводи од животинско потекло (член 19);

18) не постапи согласно со одобрението од Управата за ветеринарство за отстапките во однос на начинот на отстранување на нуспроизводи од животинско потекло (член 20);

19) не воспостави, спроведе и одржува перманентни процеси во согласност со принципите на Системот на анализа на ризик и критични контролни точки (член 21 став (1));

20) управителите и сопствениците на преработувачки објекти не го известат надлежниот орган за резултатите од внатрешната проверка на објектот и не преземат соодветни корективни мерки (член 21 став (2)) и

21) не се придржува на посебните услови и начинот на производство, промет и употреба на нуспроизводи од животинско потекло, за кои со овој закон се даваат исклучоци (член 3 став (2)).

(2) Глоба во износ од 1.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе се изрече и на одговорното лице во правното лице, за прекршокот од ставот (1) на овој член.

(3) За прекршокот од ставот (1) на овој член, освен глоба на правното лице ќе му се изрече и прекршочна санкција привремена забрана за вршење на дејност од областа на нуспроизводите од животинско потекло во траење од 20 до 30 дена.

(4) За прекршокот од ставот (1) на овој член, освен глоба, на одговорното лице во правното лице ќе му се изрече прекршочна санкција забрана за вршење професија, дејност или должност во траење од 10 до 15 дена.

Член 30

Глоба во износ од 50 до 1.000 евра во денарска противвредност ќе се изрече на физичко лице за прекршок, ако:

1) остава, фрла и неконтролирано отстранува нуспроизводи од животинско потекло (член 6 став (2));

2) не пријави пцовисано животно до Управата за ветеринарство и правното лице определено за собирање на животински мрши и нуспроизводи од животинско потекло (член 6 став (3));

3) не обезбеди на пропишан начин согласно со одредбите од овој закон нештетно отстранување или преработка на нуспроизводи од животинско потекло кои се создадени при вршење на неговата дејност (член 6 став (4));

4) не постапи согласно со забраната за употреба на определени нуспроизводи од животинско потекло во исхраната на животните и/или забраната за употреба на одредени технички производи од животинско потекло (член 18) и

5) не постапи согласно со одобрението од Управата за ветеринарство за отстапките во однос на начинот на отстранување на нуспроизводи од животинско потекло (член 20).

Член 31

Прекршочен орган

За прекршоците од членовите 29 и 30 на овој закон прекршочна постапка, како и постапка за порамнување води и прекршочна санкција изрекува органот на државната управа надлежен за работите од областа на ветеринарството, на начин утврден согласно со Законот за ветеринарно здравство.

ГЛАВА X

ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 32

Преоден период

(1) Започнатите постапки до денот на примената на овој закон, ќе се завршат согласно со одредбите на овој закон.

(2) Правните лица, кои вршат дејности опфатени со овој закон, се должни во рок од четири години од денот на примената на овој закон да го усогласат своето работење со одредбите од овој закон.

(3) Физичките лица се должни во рок од една година од денот на примената на овој закон да го усогласат своето работење со одредбите од овој закон.

(4) Лицата од ставот (2) на овој член се должни во рок од 12 месеца од денот на примената на овој закон да поднесат пријава со план за усогласување на своето работење до Управата за ветеринарство на одобрување.

(5) На правните лица од ставот (2) на овој член кои нема да поднесат пријава со план за усогласување на своето работење во рок утврден во ставот (4) од овој член, Управата за ветеринарство ќе забрани натамошно работење и ќе го известат Централниот регистар на Република Македонија за бришење на дејностите што ги вршат овие лица опфатени со овој закон.

Член 33

Подзаконски прописи

(1) Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство, ќе ги донесе подзаконските прописи предвидени со овој закон најдоцна во рок од две години од денот на влегувањето во сила на овој закон.

(2) До донесувањето на подзаконските прописи од ставот (1) на овој член, ќе се применуваат постојните прописи.

Член 34

Влегување во сила

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија", а ќе се применува од 1 јануари 2008 година.

L I G J PËR NUS-PRODHIMET ME ORIGJINË SHTAZORE

KREUI DISPOZITAT E PËRGJITHSHME

Neni 1 Lënda

(1) Me këtë ligj rregullohet kategorizimi, grumbullimi, transportimi, mënjanimi, përpunimi, përdorimi dhe magazinimi i nus -prodhimeve me origjinë shtazore nga aspekti i mbrojtjes shëndetësore të kafshëve dhe shëndetësisë së veterinarisë publike.

(2) Për nus - prodhimet me origjinë shtazore, përveç dispozitave nga ky ligj zbatohen edhe ligjet tjera nga sfera e shëndetësisë së veterinarisë dhe mbrojtjes së mjedisit jetësor, nëse me këtë ligj nuk është e rregulluar ndryshe.

(3) Dispozitat nga ky ligj nuk reflektohen në dispozitat nga sfera e kontrollit dhe zhdukjes së sëmundjeve ngjitëse tek kafshët.

Neni 2 Qëllimet

Qëllimet e këtij ligji janë:

a) të pamundësojë grumbullimin, transportin, magazinimin, manipulimin, përpunimin dhe përdorimin ose mënjanimin e nus - prodhimeve me origjinë shtazore të paraqesë rrezik për shëndetin e kafshëve ose të njerëzve; dhe

b) të mundësojë vënien në qarkullim dhe në raste specifike të caktuara eksportin, importin dhe transitin të nus - prodhimeve me origjinë shtazore dhe të prodhimeve të caktuara të fituara nga ato.

Neni 3

Përjashtimet

Dispozitat e këtij ligji nuk kanë të bëjnë me:

a) ushqimin e papërpunuar për kafshët kanakare shtëpiake në dyqane ose hapësira tjera, ku prerja dhe magazinimi bëhet vetëm për furnizim të drejtpërdrejtë të konsumatorëve aty për aty;

b) qumështin ose kolostrumin të cilat janë mënjanuar ose përdorur në fermën e origjinës;

c) trupa të tërë ose pjesë nga trupi i kafshëve të egra për të cilat nuk ka dyshim se janë të infektuara me sëmundje të cilat barten tek njerëzit ose kafshët, përveç peshkut të zënë për dedikim komercial dhe trupa të tërë ose pjesë nga trupi i kafshëve të egra të dedikuara për trofe;

ç) ushqimin e papërpunuar për kafshë kanakare shtëpiake për përdorim aty për aty, të marra nga kafshë të prera në fermë me origjinë për përdorim si ushqim nga ana e fermerit dhe familjes së tij;

d) të shpëlarat, përveç nëse:

- nuk janë prej mjeteve transportuese të përfshira në qarkullimin ndërkombëtar,

- janë të dedikuara për ushqim të kafshëve, ose

- janë të dedikuara për përdorim në objekte për prodhim të biogazit ose kompostos;

dh) qeliza vezë, embrione dhe farë të dedikuar për reproduksion; dhe

e) transit përmes rrugës ajrore.

Neni 4 Definicionet

(1) Nocionet e definuara me Ligjin për shëndetësi veterinarie zbatohen edhe në këtë ligj, nëse me këtë ligj nuk janë të definuara ndryshe.

(2) Shprehje të caktuara të përdorura në këtë ligj e kanë këtë kuptim:

1. "Nus-prodhimet me origjinë shtazore" janë trupa të tërë ose pjesë të trupave ose prodhimeve me origjinë shtazore të përcaktuara në pajtim me këtë ligj si nus - prodhime nga kategoria 1, 2 ose 3 të cilat nuk janë të dedikuara për ushqim të njerëzve, duke përfshirë edhe qeliza vezë, embrione dhe fara;

2. "Kafshë" është secila kafshë kurrizore ose pa kurrizore duke përfshirë peshqit, zvarranikët dhe amfibet;

3. "Kafshë ferme" janë të gjitha kafshët të cilët ruhen, majmen ose shumohen nga njerëzit për prodhimin e ushqimit (mish, qumësht dhe vezë), lesh, gëzof, pendla, lëkurë ose prodhim tjetër me origjinë shtazore;

4. "Kafshë të egra" janë të gjitha kafshët të cilat nuk janë ruajtur nga njerëzit;

5. "Kafshë kanakare shtëpiake" janë të gjitha kafshët të cilat u takojnë llojeve të cilat zakonisht rriten dhe ruhen nga ana e njerëzve për qëllime të ndryshme nga rritja farmaceutike, por janë të dedikuara për ushqim të njerëzve;

6. "Kafshët me lëkurë" janë kafshë të cilat ruhen, rriten për prodhimin e lëkurës, ndërsa nuk përdoren për ushqim të njerëzve;

7. "Lëshim në qarkullim" është çdo aktivitet qëllimi i të cilit është shitja e nus - prodhimeve me origjinë shtazore, ose prodhime të fituara nga ato në pajtim me këtë ligj, palës së tretë në vend; ose çfarë do tjetër forme e furnizimit të palës së tretë me pagesë ose pa pagesë ose magazinim me qëllim të furnizimit të palës së atillë të tretë.

8. "Tregti" është lëshimi në qarkullim, eksport dhe import i nus - prodhime me origjinë shtazore për qëllime komerciale;

9. "Transit" është lëvizja nëpër territorin e Republikës së Maqedonisë prej një shteti në shtet tjetër;

10. "Prodhues" është çdo person prej aktiviteteve të të cilit dalin nus - prodhime me origjinë shtazore;

11. "TCE" janë të gjithë encefalopatët spongioformë të transmisionit përveç atyre të cilat shfaqen tek njerëzit;

12. "Material specifik i rrezikshëm" është materiali me origjinë shtazore i cili është veçanërisht i rrezikshëm për transport të TCE;

13. "Prodhime nga apikultura" janë mjalti, dylli i bletës, hoje dylli amë, propolis ose polen të cilët fitohen nga bletët;

14. "Seria" është njësi e prodhimit e prodhuar në një objekt me shfrytëzimin e parametrave të unifikuar prodhues, ose disa njësi të atilla, kur janë të magazinuar së bashku, dhe të cilat nuk mund të jenë të identifikuar nëse shfaqet nevoja për tërheqjen e tyre, rritajtim ose mënjanim nëse rezultatet nga ekzaminimet laboratorike atë e kërkojnë;

15. "Objekt për prodhimin e biogazit" është objekti në të cilin kryhet degradim biologjik me origjinë shtazore në kushte anaerobe për prodhimin dhe grumbullimin e biogazit;

16. "Prodhime nga gjaku" janë prodhimet e fituara nga gjaku ose pjesë nga gjaku, përveç miellit të gjakut, duke përfshirë plazmën e thatë/të ngrirë/të lëngët, gjakun e thatë, qeliza gjaku të kuqe të thata/ngrira/të lëngëta ose pjesë të tyre dhe përzjerje;

17. "Gjak" është gjaku plotësisht i freskët;

18. "Miell gjaku" është prodhimi i fituar me tretman termik të gjakut të dedikuara për ushqimin e kafshëve ose fitimin e plehrave organike;

19. "Ushqim i konservuar për kafshë kanakare shtëpiake" është ushqimi termik i përpunuar për kafshë kanakare shtëpiake i paketuar në kontejner hermetikisht të mbyllur;

20. "Objekt intermediar për Kategorinë 1 ose Kategorinë 2 material" është objekti në të cilin manipulohen dhe/ose përkohësisht magazinohen materiale të papërpunuara nga Kategorija 1 dhe Kategorija 2 që më vonë të barten deri në destinacionin e tyre të fundit ose objekte ku në të do të bëhen ndryshime siç janë heqja e lëkurës ose nënlëkurës ose do të bëhen ekzaminime post mortem;

21. "Objekt përpunues për Kategorinë 1 material" është objekti në të cilin përpunohen Kategoria 1 material para se të mënjanohej;

22. "Objekt oleokimik për Kategori 2 material" është objekti në të cilin përpunohen ushuj e fituar nga Kategoria 2 material ;

23. "Objekt përpunues për Kategori 2 material" është objekti në të cilin përpunohen Kategoria 2 material para se të mënjanohej, transformohen ose përdoren;

24. "Objekt intermedial për Kategorinë 3 material" është objekti në të cilin Kategoria 3 material i papërpunuar klasifikohet dhe /ose pritet dhe/ose ftohet ose ngrihet në blloqe dhe /ose përkohësisht magazinohet për shkak të transportit të mëtuqjeshëm deri në destinacionin e tij të fundit;

25. "Objekt oleokimik për Kategorinë 3 material" është objekti në të cilin përpunohen ushuj i fituar nga Kategoria 3 materiali;

26. "Objekt përpunues për kategorinë 3 material" është objekti në të cilin Kategoria 3 material përpunohet në proteinë të përpunuar shtazore dhe prodhime të tjera të përpunuara të cilët mund të përdoren si ushqim i kafshëve;

27. "Shpëlarjet" janë hedhurina nga ushqimi duke përfshirë edhe vajin e përdorur për përgatitje nga restorantet, objektet hotelierie dhe kuzhinat, duke përfshirë edhe kuzhinat publike dhe kuzhina t amvisërive;

28. "Instalime për djegie (koinceneratorë)" janë objekte të palëvizshme ose lëvizëse dhe pajisje dedikimi themelor i të cilave është prodhimi i energjisë ose prodhimeve materiale dhe të cilët përdorin nus - prodhime me origjinë shtazore si lëndë djegëse e rregullt ose lëndë djegëse e jashtëzakonshme; ose në të cilët nus - prodhimet me origjinë shtazore janë të përpunuara në mënyrë termike për shkak të mënjanimi të tyre. Nëse djegia kryhet në mënyrë me çka qëllimi kryesor i objektit nuk është prodhimi i energjisë ose prodhimeve materiale, por përpunimi i nus - prodhimeve termike me origjinë shtazore, objektet do të llogariten se janë objekte të instalimeve për djegie. Ky definicion ka të bëjë edhe me lokacionin, vetë objektin dhe të gjitha linjat e djegies, pranimin e nus - prodhimeve me origjinë shtazore, magazinimin, objektet për para tretman, sistemet për hedhjen e mbeturinave, sistemet për sjelljen e lëndëve djegëse dhe ajrit, kazan, njësi për trajtimin e gazrave të hedhura, njësitë për trajtimin dhe magazinimin e mbeturinave nga djegia dhe ujërat e zeza, pajisjet dhe sistemet për kontroll, evidentimin dhe monitorimin e kushteve të djegies;

29. "Djegje" është mënjanimi i nus - prodhimeve me origjinë shtazore ose prodhimeve të fituara nga ata në instalimin për djegie;

30. "Qendra grumbullimi" janë hapësira për grumbullimin dhe tretmanin e nus - prodhimeve të caktuara me origjinë shtazore të dedikuara për përdorim si ushqim i kafshëve në pajtim me këtë ligj;

31. "Objekt për prodhimin e kompostos" është objekti në të cilin kryhet degradimi biologjik i prodhimeve me origjinë shtazore në kushte aerobe;

32. "Kolagjen" është prodhimi proteinash i fituar nga lëkura, nënlëkura dhe tejjat nga kafshët duke përfshirë edhe eshtrat nga derrat, shpezët dhe peshqit;

33. "Mbetje nga zbërthimi" janë mbetjet e fituara me transformimin e nus - prodhimeve me origjinë shtazore në objekt për prodhimin e biogazit;

34. "Përmbajtje nga sistemi për tretje" është përmbajtje nga sistemi për tretje i përtypësve, strucëve, pa dallim se a janë të ndara nga sistemi për tretje apo jo;

35. "Ushqim qensh" janë prodhime të papërpunuara për përtpje të dedikuara për kafshët kanakare shtëpiake, të fituara nga lëkura dhe nënlëkura nga njëthundrakët dhe materiale tjera shtazore;

36. "Kafshë eksperimentale" janë kafshët të cilat përdoren në eksperimente;

37. "Material për ushqim kafshe" janë prodhimet e ndryshme me origjinë shtazore në gjendje të tyre natyrore, të freskët ose të konservuara dhe prodhime të fituara me përpunimin industrial të të njëjtave, substanca organike dhe joorganike, me apo pa aditivë, të cilat janë të dedikuara për ushqim të kafshëve të përpunuara ose të papërpunuara, në përgatitjen e përzierjeve ose si bartës të premikseve duke përfshirë edhe prodhime të përpunuara të kafshëve, prodhime nga gjaku, ushuj, vaj peshku, derivate të vajit, xhelatinë, proteinë të hidrolizuar, dikalcium fosfat, qumësht, prodhime të fituara në bazë të qumështit dhe kulostrumit;

38. "Miell peshku" është proteina e përpunuar shtazore e fituar nga kafshë detare përveç brejtësve detarë;

39. "Aditivë për erëza" janë prodhime të lëngshme ose të dehidruara me origjinë shtazore të përdorura për përmirësimin e shijes së ushqimit për kafshë kanakare shtëpiake;

40. "Xhelatinë" është proteinë natyrore, tretës i xhelatinizuar ose i paxhelatanizuar, i fituar me hidrolizë kolegen të pjesshme të prodhuar nga eshtrat, lëkura dhe nënlëkura, kordhave dhe synove nga kafshët duke përfshirë peshqit dhe shpezët;

41. "Yndyra dhe përzierje yndyrash" janë materie të cilat luhaten në sipërfaqen e ujërave të zeza nga sistemi për mënjanimin e yndyrave ku ka nevojë për para tretman;

42. "Dromca" janë proteina të cilat përmbajnë mbetje nga shkrija e fituar pas ndarjes së pjesshme të ushujit dhe ujit;

43. "Kontejner hermetikisht të mbyllur" janë kontejnerë të cilat janë të dizajnuar dhe të dedikuar të jenë të sigurt për hyrjen e mikroorganizmave;

44. "Lëkurë dhe nënlëkurë" është çdo qelizë lëkurore ose nënlëkurë;

45. "Instalime për ndezje (inceneratorë)" janë objekte të palëvizshme ose lëvizshme dhe pajisje dedikimi themelor i të cilave është përpunimi termik të nus - prodhimeve me origjinë shtazore, me apo pa marrjen e nxehtësisë gjatë djegies, duke përfshirë djegie me oksidim, i dhe trajtime tjera termike si piroliza, gazifikimi ose plazma-proceset nëse me ato substanca të fituara nga këto procese janë djegur njëra pas tjetrës. Ky definicion ka të bëjë edhe me lokacionin, vetë objektin dhe të gjitha linjat e djegies, pranimin e nus - prodhimeve me origjinë shtazore, magazinimin, objektet për para trajtim, sistemet për dërgimin e mbeturinave, sistemet përcjellëse për lëndë djegëse dhe ajër, kazanin, njësinë për trajtimin e gazrave të nxjerra, njësitë për trajtimin dhe magazinimin e mbeturinave nga djegia dhe ujërat e zeza, pajisjet dhe sistemet për kontroll, evidentimin dhe monitorimin e kushteve të djegies;

46. "Instalime për djegie me kapacitet të vogël" janë instalacionet për djegie me kapacitet më të vogël prej 50 kg të nus - prodhimeve me origjinë shtazore në orë;

47. "Instalime për djegie me kapacitet të madh" janë instalacionet për djegie me kapacitet më të madh prej 50 kg të nus -prodhimeve me origjinë shtazore;

48. "Proteinë të hidrolizuar" janë polipeptidet, peptidet dhe aminoacidet, dhe përzierjet e tyre të fituara me hidrolizë të nus - prodhimeve me origjinë shtazore;

49. "Djegje" është mënjanimi i nus -prodhimeve me origjinë shtazore ose prodhimeve të tyre në instalimet për djegie;

50. "Reagensë laboratorikë" janë prodhimet e paketuara, të përgatitura për përdorim nga shfrytëzuesi i fundit, të cilat përmbajnë prodhime të gjakut dhe janë të dedikuara për përdorim në laboratorë si reagensë ose prodhime të reagensëve, pa dallim se a përdoren në mënyrë të pavarur ose në kombinacion;

51. "Plehërishtë" është objekt i dedikuar për mënjanimin e nus -prodhimeve me origjinë shtazore, me hedhjen e tyre nën tokë ose në sipërfaqen e tokës, duke përfshirë;

a) plehërishte për përdorim të brendshëm kur prodhuesi menaxhon me plehërishte personale në rrethin e objekteve për prodhim), dhe

b) plehërishte të përhershme, për një periudhë më të gjatë se një vit të cilat përdoren për magazinimin e përkohshëm të nus -prodhimeve me origjinë shtazore, me përjashtim të:

- objekteve ku nus-prodhimet me origjinë shtazore janë shkarkuar për kryerjen e përgatitjeve për transportimin e mëtutjeshëm për riaftësimin, trajtimin ose mënjanimin e tyre në tjetër vend, ose

- magazinimit të nus -prodhimeve me origjinë shtazore para se të jenë riaftësuar ose trajtimin e tyre në një periudhë jo më të shkurtër se tri vjet si rregull e përgjithshme, ose

- magazinimit të nus -prodhimeve me origjinë shtazore para se të mënjanohej në një periudhë më të shkurtër se një vit.

52. "Pleh" është jashtëqitja dhe/ose urina e kafshëve të fermës me apo pa shtrojtë, të cilat mund të jenë ose të papërpunuara, të përpunuara ose të transformuara në tjetër mënyrë në objekt për prodhimin e biogazit ose kompostës;

53. "Materiale nga filtrimi" janë materiale të dukshme të forta me origjinë shtazore ose fundërra të përmbajtura në sistemin për filtrim si para trajtim;

54. "Plehra organike dhe plehërues të tokës" janë materialet me origjinë shtazore të përdorura në mirëmbajtjen ose pasurimin e ushqimit të bimëve, karakteristikave kimike dhe fizike dhe aktivitetit biologjik të tokës, veças ose së bashku. Këtu radhiten plehrat, përmbajtja e sistemit për tretje, kompostoja dhe mbeturina nga zbërthimi;

55. "Kullotë" është livadhi i mbuluar me bar ose me bimë tjera të cilat kullohen ose shfrytëzohen në ushqimin e kafshëve e fermës;

56. "Objekt për prodhimin e ushqimit për kafshë kanakare shtëpiake" është objekti në të cilin prodhohet ushqim për kafshët kanakare shtëpiake ose ushqim për qen ose aditivë për erëza dhe në të cilat nus - prodhime të caktuara me origjinë shtazore përdoren në përgatitjen e ushqimit për kafshë kanakare shtëpiake, ushqimi për qen ose aditivë për erëza;

57. "Ushqim për kafshë kanakare shtëpiake" është ushqimi për kafshë kanakare shtëpiake i cili përmban Kategorinë 3 material;

58. "Proteinë të përpunuar shtazësh" janë proteina shtazore të fituara nga Kategoria 3 material, të cilat janë të përpunuara në formë kështu që menjëherë mund të përdoren si ushqim kafshe ose material për ushqim kafshe, duke përfshirë ushqimin për kafshët kanakare shtëpiake, ose plehra organike dhe plehërimin e tokës. Këtu nuk janë përfshirë prodhimet e gjakut, qumështit, prodhimet në bazë të qumështit, kolostrumi, xhelatina, proteina e hidrolizuara dhe dikalcium fosfati, vezët dhe prodhimet nga vezët, trikalcium fosfati dhe kolagjeni;

59. "Ushqim i papërpunuar për kafshë kanakare shtëpiake" është ushqim për kafshë kanakare shtëpiake i cili nuk ka kaluar në ndonjë proces për ruajtje përveç për ftohjen, ngrirjen ose ngrirjen e shpejtë;

60. "Ushqim i përpunuar për kafshë kanakare shtëpiake" është ushqimi për kafshë kanakare shtëpiake i cili është i përpunuar në mënyrë termike, me përjashtim që të mos bëjë pjesë në ushqimin e papërpunuar për kafshë kanakare shtëpiake;

61. "Prodhime të përpunuara" janë nus - prodhimet me origjinë shtazore të cilat kanë kaluar në ndonjë proces përpunues ose tretman;

62. "Metoda përpunuese" janë metodat me të cilat bëhet përpunimi i nus - prodhimeve me origjinë shtazore;

63. "Objekte përpunuese" janë objektet përpunuese për nus - prodhime me origjinë shtazore;

64. "Prodhime të cilat përdoren për diagnozë in vitro" janë prodhime të paketuara, të gatshme për përdorim nga përdoruesi i fundit, të cilat përmbajnë prodhime të gjakut, ndërsa përdoren si reagensë, prodhime të reagensëve, kalibratorë, stuko ose sisteme tjera, të shfrytëzuar në mënyrë të pavarur ose në kombinacion, të dedikuara për përdorim in vitro për ekzaminimin e mostrave të marra nga njerëzit ose kafshët, me përjashtim të organeve të dhuruara ose gjak, vetëm ose kryesisht për diagnozë të gjendjes fiziologjike, gjendjes shëndetësore, sëmundjeve ose abnormaliteteve gjenetike ose të përcaktohet siguria dhe kompatibiliteti me reagensët;

65. "Rajone të largëta" janë rajonet ku popullata e kafshëve është në numër të vogël, ndërsa objektet përpunuese janë larg kështu që grumbullimi dhe transporti nuk paguhen në krahasim me mënjanimin në vetë rajonin;

66. "Dhjamë i shkrirë" janë dhjamërat e fituara nga përpunimi i Kategorisë 2 dhe Kategorisë 3 material;

67. "Separatë" janë materiale shtazore të forta të përmbajtura në ujëra të zeza gjatë separacionit ku është i nevojshëm para tretmani;

68. "Lym" janë materiale shtazore dukshëm të forta të kafshësh ose fundërrina të përmbajtura në kanalet për ujëra të zeza ku është i nevojshëm para tretmani;

69. "Objekt për magazinim" është objekti në të cilin prodhimet e përpunuara magazinohen përkohësisht para përdorimit ose destinacionit të tyre të fundit;

70. "Regjie" është përforcimi i lëkurave, me përdorimin e mjeteve për regjie me origjinë shtazore, kripërave të kromit ose të substancave tjera si kripëra të aluminit, kripëra të hekurit, kripëra të silicit, aldehideve dhe kinoneve (lidhje të nxjerra nga benzoli), ose agjensëve tjerë sintetikë për përforcimin e lëkurës;

71. "Objekt teknik" është objekti në të cilin nus - prodhimet me origjinë shtazore përpunohen në prodhime teknike;

72. "Prodhime teknike" janë prodhime të fituara drejtpërdrejt nga nus -prodhime të caktuara me origjinë shtazore, të cilat nuk janë të dedikuara për ushqimin e njerëzve ose kafshëve, duke përfshirë edhe lëkura të regjura dhe të trajtuara dhe nënlëkura, trofe, leshin e përpunuar, qimet, kreshta, pendla dhe pjesë të pendlave, serum nga thundrakët, prodhime të gjakut, prodhime farmaceutike, mjete ndihmëse mjekësore, kozmetikë, prodhime eshtrash për porcelan, xhelatinë dhe ngjitës, plehra organike, plehra toke, ushuj, derivate të ushujve, plehra të përpunuar, qumësht dhe prodhime qumështore;

73. "Pendla të papërpunuara dhe pjesë pendlash" janë pendla ose pjesë pendlash të cilat nuk janë trajtuar me avull ose me ndonjë metodë tjetër me të cilën sigurohet mënjanimi i të gjithë agjensëve patogjenë;

74. "Lesh i papërpunuar" është lesh delesh i cili nuk ka është larë në fabrikë, nuk është trajtuar me materie për regjie dhe nuk është trajtuar me metoda tjera me të cilat sigurohet mënjanimi i të gjithë agjensëve patogjenë;

75. "Qime të papërpunuara" janë qimet e përtypësve të cilat nuk janë larë në fabrikë, nuk janë trajtuar me materie për regjie dhe nuk janë trajtuar me metoda tjera me të cilat sigurohet mënjanimi i të gjithë agjensëve patogjenë;

76. "Kreshta derrash të papërpunuara" janë kreshtat e derrave të cilat nuk janë larë në fabrikë, nuk janë trajtuar me materie për regjie dhe nuk janë trajtuar me metoda tjera me të cilat sigurohet mënjanimi i të gjithë agjensëve patogjenë.

Neni 5

Organi kompetent

Organ kompetent për zbatimin e këtij ligji është Drejtoria për veterinarin në përbërje të Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave.

Neni 6 Obligimet e përgjithshme

(1) Nus-prodhimet me origjinë shtazore dhe prodhimet e fituara nga ato, grumbullohen, transportohen, magazinohen, manipulohen, përpunohen, mënjahohen në mënyrë jo të dëmshme, lëshohen në qarkullim, importohen, eksportohen, transitojnë ose përdoren në pajtim me këtë ligj.

(2) Lënia, hedhja dhe mënjanimi i pakontrolluar i nus - prodhimeve me origjinë shtazore është i ndaluar.

(3) Rritësit e kafshëve janë të detyruar t'i paraqesin Drejtorisë për veterinarë dhe personit juridik të caktuar për grumbullimin e kërmave dhe nus - prodhimeve me origjinë shtazore të gjitha shtazët e ngordhura pavarësisht shkaku e ngordhjes;

(4) Personat juridikë dhe fizikë të cilët gjatë kryerjes së veprimtarisë krijojnë nus - prodhime me origjinë shtazore, janë të detyruar që në mënyrë të përcaktuar të sigurojnë mënjanimin ose përpunimin e padëmshëm kështu që të mos paraqesin rrezik për shëndetin e njerëzve dhe kafshëve, ujë, ajrin, tokën dhe bimët.

(5) Komuna, përkatësisht komunat në Qytetin e Shkupit dhe Qyteti i Shkupit janë kompetente për grumbullimin dhe mënjanimin e padëmshëm të kërmave dhe nus - prodhimeve me origjinë shtazore nga rajoni i tyre, në kushte dhe mënyrë të përcaktuar me ligj.

(6) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave e përcakton mënyrën e grumbullimit dhe mënjanimin e padëmshëm të kërmave dhe nus - prodhimeve me origjinë shtazore dhe kushtet teknike teknologjike të cilat në pikëpamje të objekteve, pajisjes dhe kuadrin duhet t'i plotësojnë personat juridikë të cilët kryejnë grumbullimin dhe mënjanimin e padëmshëm të kërmave dhe nus - prodhimeve me origjinë shtazore, si dhe kushtet teknike - teknologjike që duhet t'i plotësojnë mjetet transportuese për transport të kërmave dhe hedhurinave me origjinë shtazore.

Neni 7 Strategjia për administrim me nus-prodhime me origjinë shtazore

(1) Qeveria e Republikës së Maqedonisë miraton strategji për sistem të integruar të administrimit me nus - prodhime me origjinë shtazore dhe ndikimet e dëmshme nga ato. Strategjia përmban përcaktime në raport me:

a) zhvillimin e teknologjive të cilat do ta zvogëlojnë konsumimin e resurseve natyrore;

b) zhvillimin teknik dhe shitjen e prodhimeve me qëllim që të mos kontribuojnë në mas shumë të vogël në rritjen e shkallës së dëmit dhe rrezikut nga ndotja përmes mënyrës në të cilën janë prodhuar, përdorur ose mënjeluar;

c) zhvillimin e teknikave më të volitshme për mënjanimin final të materieve të rrezikshme të përmbajtura në nus - prodhimet me origjinë shtazore të cilat janë të dedikuara për riaftësim;

ç) aftësimin e nus - prodhimeve me origjinë shtazore përmes riciklimit, ripërdorimit ose përdorimit të tyre përmes procesit tjetër më të cilin fitohet material i papërpunuar sekondar,

d) përdorimin e nus - prodhimeve me origjinë shtazore si burim energjie,

dh) masa me të cilat sigurohen nus - prodhimet me origjinë shtazore;

- të mos paraqesin rrezik për ujë, ajrin, tokën, bimët dhe kafshët,

- të mos shkaktojnë pakënaqësi përmes zhurmës ose kundërmimit, dhe

- të mos shkaktojnë veprime të padëshirueshme ndaj rrethit dhe viseve me interes të veçantë.

(2) Për zbatimin e masave nga paragrafi (1) të këtij neni, mjetet sigurohen nga Programi për shëndetësi të veterinarisë publike dhe Programi për mbrojtjen shëndetësore të kafshëve në pajtim me Ligjin për veterinarë shëndetësore.

Neni 8 Strategjia për administrim me nus-prodhime me origjinë shtazore

(1) Drejtoria për veterinarë për realizimin e masave nga neni 7 paragrafi (1) i këtij ligji miraton plane vjetore të cilat përmbajnë:

a) llojin, sasinë dhe origjinën e nus - prodhimeve me origjinë shtazore të cilat duhet të përpunohen ose mënjahohen;

b) kushtet teknike të përgjithshme;

c) kushtet e veçanta për nus - prodhime të veçanta me origjinë shtazore;

ç) vende të volitshme për plehërishte dhe instalime për djegie;

d) personat fizikë ose juridikë të cilët kryejnë administrim me nus - prodhime me origjinë shtazore;

dh) shpenzimet e parapara në kryerjen e punëve në përpunimin dhe mënjanimin;

e) masat përkatëse të përkrahjes për racionalizim në grumbullimin, kategorizimin dhe tretmanin e nus - prodhimeve me origjinë shtazore.

(2) Pronari i kafshëve, personat juridikë dhe fizikë të cilët gjatë kryerjes së veprimtarisë krijojnë nus - prodhime me origjinë shtazore i bartin shpenzimet për zbatimin e masave përkatëse për administrim me nus - prodhime me origjinë shtazore, përveç kur mjetet për ato dedikime janë siguruar në pajtim me Programet nga neni 7 paragrafi (2) i këtij ligji.

KREU II KATEGORIZIMI, GRUMBULLIMI, TRANSPORTIMI, PËRDORIMI, MËNJANIMI, PËRPUNIMI DHE MAGAZINIMI INTERMEDIAR TË NUS - PRODHIMEVE ME ORIGJINË SHTAZORE

Neni 9 Kategorizimi i nus-prodhimeve me origjinë shtazore

(1) Nus - prodhimet me origjinë shtazore, prodhimet e fituara nga ato dhe prodhimet të cilat përmbajnë pjesë nga ato, në varshmëri nga shkalla e rrezikut ndaj mbrojtjes shëndetësore të kafshëve dhe shëndetësisë së veterinarisë publike, kategorizohen në:

a) kategoria 1 materiale;

b) kategoria 2 materiale;

c) kategoria 3 materiale;

(2) Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave shpall në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë" listën e nus - prodhimeve me origjinë shtazore në bazë të kategorizimit të materialeve nga paragrafi (1) i këtij neni.

Neni 10 Materiali i rrezikshëm specifik

(1) Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave me aktvendim, nus - prodhimet e caktuara me origjinë shtazore do t'i përcaktojë si material i rrezikshëm specifik nga aspekti i Encefalopative spongioforme transamivise.

(2) Pronari i kafshës, personat juridikë dhe fizikë të cilët gjatë kryerjes së veprimtarisë krijojnë material të rrezikshëm specifik, janë të detyruar të sigurojnë grumbullim, transportin, dhe mënjanimin përkatës në mënyrë të padëmshme të materialit të rrezikshëm specifik.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave i përcakton kushtet e veçanta teknike për veprim dhe mënjanim të padëmshëm të materialit të rrezikshëm specifik.

Neni 11

Grumbullimi, transporti dhe magazinimi

(1) Nus - prodhime me origjinë shtazore duhet të grumbullohen, transportohen, identifikohen dhe të mënjahohen, pa rrezikimin e shëndetit të njerëzve, mbrojtjen shëndetësore të kafshëve dhe pa ndikim të dëmshëm të mjedisit jetësor.

(2) Nus - prodhimet me origjinë shtazore grumbullohen, transportohen dhe identifikohen pa prolongim të panevojshëm, në objekte të cilat janë të lejuara në pajtim me këtë ligj.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave e përcakton mënyrën e grumbullimit, transportimit dhe identifikimit të kategorive të veçanta të nus - prodhimeve me origjinë shtazore.

(4) Për kohën e transportit, dërgesat e nus - prodhimeve me origjinë shtazore duhet të jenë shoqëruar me dokument komercial, edhe në raste kur është i përcaktuar me ligj dhe me certifikatën veterinarisë - shëndetësore. Këto dokumente duhet doemos të ruhen në kohëzgjatje së paku dy vjet dhe të jenë të kapshme për inspektim me kërkesën e Drejtorisë për veterinarin.

(5) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, e përcakton formën, përmbajtjen dhe mënyrën e dhënies së dokumentit komercial dhe certifikatën e veterinarisë - shëndetësore për transportin e nus - prodhimeve me origjinë shtazore.

(6) Grumbullimi dhe magazinimi i nus - prodhimeve me origjinë shtazore kryhet vetëm në objekte të cilat janë të lejuara për mbledhjen dhe magazinimin e kategorisë përkatëse të nus -prodhimeve dhe të cilat i plotësojnë kushtet për grumbullimin dhe magazinimin e nus - prodhimeve me origjinë shtazore.

(7) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, i përcakton kushtet teknike dhe mënyrën e kryerjes së punëve të cilat duhet t'i plotësojnë objektet për grumbullimin dhe magazinimin e nus - prodhimeve me origjinë shtazore.

Neni 12

Importi, transiti dhe eksporti i nus - prodhimeve me origjinë shtazore dhe prodhime të përpunuara nga ata

(1) Importi, transiti dhe eksporti i nus - prodhimeve me origjinë shtazore dhe prodhimeve të përpunuara nga ato nuk kryhet në bazë të lejes paraprake të lëshuar nga Drejtoria për veterinarin në pajtim me dispozitat e këtij ligji dhe Ligjit për veterinarin shëndetësore.

(2) Nus - prodhimet me origjinë shtazore duhet të jenë:

- a) të prodhuara në pajtim me dispozitat e këtij ligji;
- b) të dërguara me certifikatë ndërkombëtare të veterinarisë -shëndetësore; dhe
- c) të dërguara drejtpërdrejt në objektin e caktuar të fundit, i lejuar nga Drejtoria e veterinarisë në pajtim me këtë ligj, përkatësisht drejtpërdrejt në objektin e lejuar nga organi kompetent në vendin importues.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, i përcakton kushtet e veçanta të cilat duhet t'i plotësojnë nus - prodhimet me origjinë shtazore të cilat importohen, transitojnë përkatësisht eksportohen nga Republika e Maqedonisë, si dhe mënyra dhe procedura e importit, transitit dhe eksportit dhe forma dhe përmbajtja e certifikatës veterinarë-shëndetësore.

Neni 13

Mbajtja e evidencës

(1) Personat juridikë dhe fizikë të cilët dërgojnë, transportojnë ose pranojnë nus - prodhime me origjinë shtazore, mbajnë evidencë për dërgesat. Evidenca doemos duhet të ruhet së paku dy vjet dhe është i kapshëm për inspektim me kërkesën e Drejtorisë për veterinarin.

(2) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave e përcakton formën, përmbajtjen dhe mënyrën e evidencës nga paragrafi (1) i këtij neni.

KREU III

OBJEKTET INTERMEDIARE, OBJEKTET PËR MAGAZINIM, INSTALIMET PËR NDEZJE DHE DJEGIE, OBJEKTET PËRPUNUESE, OBJEKTET OLEOKIMIKE DHE OBJEKTET PËR PRODHIMIN E BIOGAZIT DHE KOMPOSTOS

Neni 14

Objektet

(1) Nus - prodhime me origjinë shtazore mund të grumbullojnë, magazinonjë, përpunojnë dhe të mënjanojnë në mënyrë të padëmshme persona juridikë të cilët kanë leje për aktivitetet përkatës, të lëshuar nga Drejtoria për veterinarin.

(2) Objektet intermediare, objektet për magazinim, instalacionet për ndezje dhe djegie, objektet përpunuese, objektet oleokemike dhe objektet për përpunimin e biogazit dhe kompostos doemos duhet t'i plotësojnë kushtet minimale në raport me objektet, pajisjen teknike dhe procedurën për aktivitetin përkatës në pajtim me këtë ligj dhe të jenë të rregulluara ashtu që të mos paraqesin rrezik ndaj shëndetit të kafshëve dhe të njerëzve, të pengohet hyrja dhe zgjerimi i sëmundjeve, të sigurohet prodhimi dhe qarkullimi higjienik në rregull dhe të pengohet ndotja e mjedisit jetësor dhe natyra.

(3) Për lokacionin, ndërtimin, rindërtimin, rikonstruktimin dhe kushtet teknike teknologjike të objekteve nga paragrafi (2) i këtij neni Drejtoria për veterinarin lëshon pëlqim të veterinarisë - shëndetësore. Për objektet nga paragrafi (2) i këtij neni është e nevojshme të sigurohet dhe leje në pajtim me dispozitat për mjedis jetësor.

(4) Investitori është i detyruar të paraqesë kërkesë për pëlqim të veterinarisë-shëndetësore dhe dokumentacion teknik-teknologjik në pajtim me kushtet teknike - teknologjike të përcaktuara për atë lloj objekti.

(5) Nuk mund të fillojë me punë objekti nga paragrafi (2) i këtij neni pa lejen e veterinarisë-shëndetësore për punë të lëshuar nga drejtoria e Drejtorisë për veterinarin, në bazë të mendimit paraprak të komisionit që e formon ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave.

(6) Shpenzimet e procedurës në lidhje me lëshimin e lejes së veterinarisë - shëndetësore për punë të subjektit janë në barrë të pronarit të objektit.

(7) Lejen për punë të objektit e lëshon drejtoria e Drejtorisë për veterinarin për një periudhë prej 5 vjetësh.

(8) Nëse kërkesa për lëshimin e lejes për punë refuzohet me aktvendimin e drejtorit të Drejtorisë së veterinarisë, pala e pakënaqur ka të dejtë t'i paraqesë ankesë ministrit të Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave.

(9) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave i përcakton kushtet e veçanta në raport me objektet, përgatitjen teknike, mënyrën dhe kushtet për kryerjen e veprimtarisë përkatëse të cilat duhet t'i plotësojnë objektet intermediare, objektet për magazinim, instalimet për ndezje dhe djegie, objektet përpunuese, objektet oleokimike dhe objektet për prodhimin e biogazit dhe kompostos dhe mënyrën e kryerjes së kontrollit veterinar dhe kontrollit të nus -prodhimeve me origjinë shtazore.

(10) Drejtoria për veterinari mban listë të objekteve të lejuara në pajtim me këtë ligj. Çdo objekt merr numër zyrtar me të cilin bëhet identifikimi i objektit në varshmëri nga lloji i veprimtarive që kryhen. Lista e objekteve të lejuara shpallet së paku dy herë në vjet në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë".

KREU IV

LËSHIMI NË QARKULLIM DHE PËRDORIMI I PROTEINAVE TË PËRPUNUARA SHTAZORE DHE NUS - PRODHIME TJERA ME ORIGJINË SHTAZORE

Neni 15

Lëshimi në qarkullim dhe përdorimi i nus - prodhimeve me origjinë shtazore

(1) Proteinat e përpunuara shtazore dhe nus - prodhimeve tjera me origjinë shtazore mund të lëshohen në qarkullim dhe të përdoren në pajtim me këtë ligj, në kushte të përcaktuara me këtë ligj.

(2) Nus - prodhimet me origjinë shtazore të cilat lëshohen në qarkullim dhe përdoren doemos duhet të jenë të fituara nga kafshët të cilat:

a) vijnë nga vendet për rritjen e kafshëve ose pjesë nga territori i Republikës së Maqedonisë, ose në rast të prodhimeve të akuakulturës nga ferma, zona ose pjesë të zonës, e cila nuk është nën masa restriktive për mbrojtje shëndetësore të kafshëve; dhe

b) nuk janë therur në objekte në të cilat kafshët e infektuara ose kafshët e dyshimta për infeksion me ndonjë prej sëmundjeve të cilat janë lëndë e masave restriktive për mbrojtje shëndetësore të kafshëve, kanë qenë të pranishme në kohën e therjes.

(3) Me përjashtim nga paragrafi (2) të këtij neni, nëse bëhet fjalë për kafshë të cilat e kanë origjinën nga vendi për rritjen e kafshëve, pjesë nga territori i Republikës së Maqedonisë, përkatësisht zone, lëndë e masave restriktive për mbrojtje shëndetësore të kafshëve, e të cilat nuk janë të infektuara dhe nuk janë të dyshimta për infeksion, mund të lejohet lëshimi në qarkullim dhe përdorim, nëse nus - prodhimet me origjinë shtazore janë:

- fituar, manipuluar, transportuar dhe magazinuar ndaras nga, ose në periudhë të ndryshme kohore, nga prodhime të cilat i plotësojnë të gjitha kushtet;

- i janë ekspozuar tretmanit i cili siguron eliminimin e rrezikut ndaj mbrojtjes shëndetësore të kafshëve, në objekt i cili është i lejuar nga Drejtoria për veterinari për atë dedikim;

- janë identifikuar në mënyrë përkatëse; dhe

- i plotësojnë kushtet e veçanta përkatëse për lloj dhe kategori të caktuar të prodhimit.

(4) Me përjashtim nga paragrafi (2) i këtij neni, nëse është fjala për kafshë të cilat janë infektuar ose të dyshimta për infeksion, mund të lejohet lëshimi në qarkullim dhe përdorim, nëse nus -prodhimet me origjinë shtazore janë:

- fituar nga kafshë të cilat nuk janë të infektuara ose të dyshimta për infeksionit me sëmundje nga lista e O.I.E të cilat janë lëndë e planifikimit të masave të urgjente në pajtim me Ligjin për shëndetësi veterinarie;

- fituar, manipuluar, transportuar dhe magazinuar ndaras nga, ose në periudhë të ndryshme kohore, nga prodhimet të cilat i plotësojnë të gjitha kushtet;

- i janë ekspozuar tretmanit i cili siguron eliminimin e rrezikut ndaj mbrojtjes shëndetësore të kafshëve, në objekt i cili është i lejuar nga Drejtoria për veterinari për atë dedikim;

- janë identifikuar në mënyrë përkatëse dhe është vepruar në pajtim me dispozitat e mbrojtjes shëndetësore të kafshëve; dhe

- i plotësojnë kushtet e veçanta përkatëse për lloj dhe kategori të caktuar të prodhimit.

(5) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave i përcakton kushtet e posaçme dhe mënyrën e fitimit, manipulimit, tretmanit, transportit dhe magazinimit të nus - prodhimeve nga paragrafi (3) dhe (4) i këtij neni dhe përcakton objekte të cilat mund të përdoren për atë qëllim.

Neni 16

Lëshimi në qarkullim, importi dhe eksporti i proteinave të përpunuara shtazore dhe nus - prodhimeve tjera me origjinë shtazore të cilat mund të përdoren si material për ushqimin e kafshëve

(1) Proteinat e përpunuara me origjinë shtazore dhe nus - prodhimet tjera me origjinë shtazore të cilat përdoren për ushqimin e kafshëve mund të lëshohen në qarkullim, importohen, eksportohen vetëm nëse:

a) janë përgatitur në objekt përpunues për Kategorinë 3 material i lejuar dhe nën kontrollin e Drejtorisë për veterinari, përkatësisht importohen dhe eksportohen në pajtim me nenin 12 të këtij ligji;

b) janë përgatitur vetëm nga Kategoria 3 material në pajtim me procedurat përkatëse nga ky ligj;

c) janë manipuluar, përpunuar, magazinuar dhe transportuar në pajtim me këtë ligj; dhe

ç) i plotësojnë kushtet e veçanta përkatëse për lloj dhe kategori të caktuar të prodhimit.

(2) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave i përcakton kushtet të cilat duhen t'i plotësojnë nus - prodhimet me origjinë shtazore për ushqimin e kafshëve dhe kushtet e veçanta teknike dhe procedurat për përpunim, manipulim, magazinim, dhe transport gjatë lëshimit të tyre në qarkullim, import dhe eksport.

Neni 17

Lëshimi në qarkullim, import dhe eksport i prodhimeve teknike të fituara nga nus - prodhimet me origjinë shtazore

(1) Prodhimet teknike të fituara nga nus - prodhimet me origjinë shtazore mund të lëshohen në qarkullim, importohen dhe eksportohen vetëm nëse:

a) janë përgatitur në objekt përpunues për Kategorinë 2 material i lejuar dhe nën kontroll të Drejtorisë për veterinari, përkatësisht importohen dhe eksportohen në pajtim me nenin 12 të këtij ligji;

b) janë manipuluar, përpunuar, magazinuar dhe transportuar në pajtim me këtë ligj; dhe

ç) i plotësojnë kushtet e veçanta përkatëse për lloj dhe kategori të caktuar të prodhimit.

(2) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave i përcakton kushtet të cilat duhen t'i plotësojnë prodhimet teknike të fituara nga nus -prodhimet me origjinë shtazore për ushqimin e kafshëve dhe kushtet e veçanta teknike dhe procedurat për përpunim, manipulim, magazinim, dhe transport gjatë lëshimit të tyre në qarkullim, import, dhe eksport.

Neni 18

Përkufizimet në përdorimin e nus -prodhimeve me origjinë shtazore në ushqimin e kafshëve

(1) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, për arsye të mbrojtjes shëndetësore të kafshëve, pengimit të dukurive të sëmundjeve ngjitëse tek kafshët dhe mbrojtjes së shëndetësisë veterinarie publike mund të ndalojë:

- përdorimin e nus -prodhimeve me origjinë shtazore në ushqimin e kafshëve, dhe

- përdorimin e prodhimeve të caktuara teknike nga nus -prodhimet me origjinë shtazore.

(2) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave i përcakton kushtet më të përafërta, mënyrën dhe procedurat për zbatimin dhe aplikimin e ndalesave nga paragrafi (1) i këtij neni për përdorimin e nus -prodhimeve të caktuara në ushqimin e kafshëve dhe përdorimin e prodhimeve të caktuara teknike nga nus -prodhime me origjinë shtazore.

KREU V PËRJASHTIMET

Neni 19

Përrjashtimet në lidhur me përdorimin e nus – prodhimeve me origjinë shtazore

(1) Me përrjashtim nga dispozitat nga nenet 14, 15, 16 dhe 17 të këtij ligji, ndërsa pas kontrollit paraprak, Drejtoria për veterinarin mund të japë leje për:

a) përdorimin e nus - prodhimeve me origjinë shtazore në qëllime hulumtuese shkencore, diagnoze ose edukative;

b) përdorimin e nus - prodhimeve me origjinë shtazore për riparim në objektet për prodhimin e prodhimeve teknike;

c) përdorimin e nus -prodhimeve me origjinë shtazore, për ushqim të kafshëve, prodhimet e të cilave nuk përdoren në ushqimin e njerëzve, në pajtim me dispozitat nga paragrafi (2) të këtij neni; dhe

ç) përdorimin e nus - prodhimeve me origjinë shtazore për ushqimin e zogjve nekrofagë, të cilat llogariten si lloj i mbrojtur ose lloj i rrezikuar.

(2) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave për së afërmi e përcakton mënyrën dhe procedurën për zbatimin e përrjashtimeve nga paragrafi (1) të këtij neni.

(3) Drejtoria për veterinarin mban Listën e shfrytëzuesve të lejuar dhe personave juridikë nga paragrafi (1) i këtij neni. Çdo shfrytëzues dhe person juridik merr numër zyrtar me të cilin bëhet identifikimi i objektit në varshmëri nga lloji i veprimtarive që kryhen. Lista e objekteve të lejuara shpallet së paku dy herë në vit në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë".

Neni 20

Përrjashtimet lidhur me mënjanimin e nus -prodhimeve me origjinë shtazore

(1) Me përrjashtim nga dispozitat e nenit 6 të këtij ligji, ndërsa me leje të veçantë dhe kontroll, Drejtoria për veterinarin mund të lejojë që:

a) kafshët e ngordhura kanakare shtëpiake të mënjanohe në mënyrë korrekte si hedhurin me varrosje;

b) kategori të veçanta nus - prodhimesh me origjinë shtazore të mënjanohe si hedhurinë me djegie ose futje në dhe, nëse bëhet fjalë për rajone të largëta; dhe

c) nus - prodhime me origjinë shtazore të mënjanohe si hedhurinë me djegie ose futje në dhe në rast të shfaqjes së sëmundjeve nga lista O.I.E të cilat janë lëndë e planifikimit të masave urgjente në pajtim me Ligjin për veterinarin shëndetësore, nëse transporti deri në instalimin më të afërt për djegie ose objekti për përpunim paraqet rrezik ndaj shëndetit të njerëzve ose nëse numri i kafshëve të cilat duhen të mënjanohe e tejkalon kapacitetin e objekteve për mënjanim të padëmshme.

(2) Ministri i bujqësisë, pylltarisë dhe ekonomisë së ujërave për së afërmi e përcakton mënyrën dhe procedurën për zbatimin përrjashtimeve nga paragrafi (1) i këtij neni.

KREU VI KONTROLLET E BRENDSHME

Neni 21

Kontrollet e brendshme në objekte

(1) Operatorët dhe pronarët e objekteve intermediare dhe përpunuese dhe objektet tjera nga neni 14 i këtij ligji, ose përfaqësuesit e tyre janë të detyruar t'i ndërmarrin të

gjitha aktivitetet dhe masat e nevojshme në pajtim me këtë ligj. Ata janë të detyruar të vendosin, zbatojnë dhe mbajnë procedurë permanente të zhvilluara në pajtim me principet e Sistemit të analizës së rreziqeve dhe pikave kritike të kontrollit (në tekstin e mëtuajshëm NASSR), ndërsa veçanërisht:

a) t'i identifikojnë dhe kontrollojnë pikat e kontrollit në objektin;

b) të vendosin dhe zbatojnë metoda për monitorim dhe kontroll të pikave të kontrollit kritik;

c) në rastin e objekteve përpunuese, të ndërmarrin mostra reprezentative për të kontrolluar përshtatshmërinë e:

- çdo serie të përpunuar të prodhimeve me standardet e theksuara në këtë ligj, dhe

- nivelin maksimal të lejuar të mbeturinave fizike-kimike të përcaktuara me ligj;

ç) të mbajnë evidencë për kontrollet e kryera dhe ekzaminimet laboratorike të theksuara në pikat (b) dhe (c) nga ky nen dhe ta ruajnë në periudhë prej dy vitesh, dhe të jetë e kapshme për inspektim të Drejtorisë për veterinarin; dhe

d) të vendosin sistem të vëzhgimit për çdo seri të dërguar të prodhimit.

(2) Kur rezultatet nga ekzaminimet laboratorike të mostrave të marra në pajtim me paragrafin (1) pika (c) i këtij neni, nuk janë në pajtim me dispozitat e këtij ligji, operatori i objektit përpunues doemos duhet që:

a) menjëherë ta njoftojë Drejtorinë për veterinarin për natyrën e mostrës dhe serinë nga e cila vjen;

b) t'i mënjanojë shkaqet për mosharmonizim;

c) ta përpunojë ose mënjanojë serinë e kontaminuar nën kontroll nga ana e Drejtorisë për veterinarin;

ç) ta sigurojë që materiali për të cilin ekziston dyshim se është i kontaminuar të mos nxirret jashtë objektit para se të jetë i përpunuar nën kontroll të Drejtorisë për veterinarin dhe me rimarrjen e mostrave të vërtetohet harmonizimi me standardet e përcaktuara me këtë ligj, përveç nëse materiali nuk dërgohet në mënjanim të padëmshëm;

d) ta rrisë numrin e marrjes së mostrave dhe ekzaminimeve laboratorike në fazën e prodhimit;

dh) t'i kontrollojë të dhënat për nus - prodhimet me origjinë shtazore në mënyrë përkatëse me rezultatet e fituara nga ekzaminimi laboratorik; dhe

e) të përcaktojë procedura përkatëse për dekontaminimin dhe pastrimin e objektit.

(3) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, i përcakton orientimet për zbatimin e NASSR sistemeve, frekuencës së kontrolleve, mënyrën e marrjes së mostrave dhe metodat referente për ekzaminim laboratorik dhe mënyrën e kryerjes së vizitës veterinarë dhe kontrollit.

KREU VII MBIKËQYRJA

Neni 22

Mbikëqyrja mbi ligjshmërinë

(1) Mbikëqyrje mbi zbatimin e këtij ligji dhe dispozitat e miratuara në bazë të këtij ligji kryen Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave.

(2) Mbikëqyrjen e inspektimit mbi zbatimin e këtij ligji dhe dispozitat e miratuara në bazë të këtij ligji e kryen Drejtoria për veterinarin përmes veterinarëve oficalë dhe veteranëve të autorizuar.

Neni 23

Kryerja e mbikëqyrjes së inspektimit

(1) Mbikëqyrja e inspektimit kryhet në mënyrë të rregullt, në intervale kohore të rregullta dhe sistematike në bazë të planit të përcaktuar, si dhe në rast të dyshimit. Mbikëqyrja e inspektimit bëhet pa paralajmërim paraprak.

(2) Drejtoria për veterinari miraton plan vjetor për kryerjen e mbikëqyrjes së inspektimit me qëllim të sigurimit të kontrollit për plotësimin e dispozitave nga ky ligj dhe dispozitave të miratuara në bazë të këtij ligji.

(3) Drejtoria për veterinari përgatit Raport vjetor për zbatimin e planit nga paragrafi (2) të këtij neni, si dhe informacione me propozim aktivitetet për mënjanimin e mangësive dhe rekomandime për avancimin e gjendjeve të konstatuara dhe ia paraqet Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave dhe Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, më së voni deri në 31 mars në vitin vijim për vitin paraprak.

Neni 24

Mënyra e kryerjes së mbikëqyrjes së inspektimit

(1) Nëse me inspektimet e kryera nga Drejtoria për veterinari vërtetohet se një ose më tepër nga kushtet e përcaktuara në këtë ligj nuk janë plotësuar, Drejtoria për veterinari ndërmerri masa kolektive përkatëse.

(2) Veterinari zyrtar ose i autorizuar, me aktvendim i përcakton masat për të cilat është i autorizuar, në pajtim me këtë ligj dhe Ligjin për procedurë të përgjithshme administrative.

(3) Personat juridikë dhe fizikë janë të detyruar të veprojnë sipas aktvendimit dhe t'i zbatojnë masat e përmbajtura në aktvendimin e veterinarit zyrtar ose të autorizuar.

(4) Kundër aktvendimit nga paragrafi (2) i këtij neni, mund t'i paraqitet ankesë në afat prej tetë ditësh ministrit të Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave. Ankesa ndaj aktvendimit nuk e prolongon zbatimin e tij.

Neni 25

Marrja e lejes për punë

(1) Personit juridik, i cili ka leje për punë në pajtim me këtë ligj, i merret leja për punë, nëse për herë të dytë i kumtohet masë administrative në pajtim me këtë ligj me aktvendim të plotfuqishëm të veterinarit zyrtar ose të autorizuar.

(2) Aktvendimin për marrjen e lejes për punë e miraton drejtori i Drejtorisë për veterinari.

(3) Kundër aktvendimit nga paragrafi (2) të këtij neni mund t'i paraqitet ankesë ministrit të Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave. Ankesa ndaj aktvendimit nuk e prolongon zbatimin e tij.

Neni 26

Të drejtat dhe obligimet gjatë kryerjes së inspektimit

(1) Gjatë kryerjes së mbikëqyrjes së inspektimit, veterinari oficial dhe i autorizuar kanë të drejtë dhe detyrim që drejtpërdrejt t'i kontrollojnë lokalet e punës dhe të tjera, pajisjet, procesin e punës, prodhimet dhe mallra tjera, dokumentet për identifikim dhe dokumente tjera, të marrin prodhime, dokumente ose ekzemplarë me qëllim të mbrojtjes së dëshmive dhe të të dhënave, si dhe të ndërmarrin aktivitetet tjera në pajtim me qëllimin e mbikëqyrjes së inspektimit.

(2) Veterinari oficial dhe i autorizuar kanë të drejtë të hyjnë në lokalet e prodhuesve dhe subjekteve tjera juridike të cilat janë bartëse të lejes në pajtim me këtë ligj, pa marrë parasysh orarin e punës dhe pa lejen e personin të prekur juridik.

(3) Veterinari zyrtar dhe i autorizuar kanë të drejtë ta identifikojnë pësonin i cili i ka cenuar dispozitat e këtij ligji dhe t'i marrin të dhënat e tij personale.

Neni 27

Të drejtat dhe autorizimet e veterinarit zyrtar dhe të autorizuar

(1) Veterinari zyrtar dhe i autorizuar, në kryerjen e mbikëqyrjes kanë të drejtë dhe autorizim të:

- kenë qasje te objektet, stabilimentet, objektet për përpunimin dhe magazinimin, vendin për rritjen e kafshëve dhe mjetet për transport, si dhe te evidenca dhe dokumentacioni, duke përfshirë edhe bazën elektronike të të dhënave të mbajtur për lëndën e inspektimit;

- marrin mostra nga Kategoria 1, 2 dhe 3 material për ekzaminime laboratorike, edhe nëse është e nevojshme, përkohësisht ta ndalojnë qarkullimin e nus - prodhimeve me origjinë shtazore deri në marrjen e rezultateve përfundimtare;

- kryejnë ekzaminime përkatëse mbi nus -prodhimet me origjinë shtazore në pajtueshmëri me dispozitat e miratuara në bazë të këtij ligji;

- kryejnë inspektimin e lokaleve, stabilimenteve, vendeve për rritjen e kafshëve, objekteve për përpunimin dhe magazinimin dhe mjetet për transport, si dhe të procedurave dhe pajisjes e cila përdoret në prodhimtari, përpunimin, magazinimin, administrimin, transportin dhe lëshimin në qarkullim të nus - prodhimeve me origjinë shtazore në pajtueshmëri me dispozitat e këtij ligji dhe dispozitat e miratuara në bazë të këtij ligji;

- kryejnë kontroll të nus - prodhimeve me origjinë shtazore, marrin dhe dërgojnë mostra për ekzaminime laboratorike;

- kryejnë monitorim sistematik dhe kontroll mbi nus - prodhimet me origjinë shtazore;

- kontrollojnë përdorimin e mjeteve për dezinfektim, dezinsksim dhe deratizim;

- kryejnë inspektim të NASSR sistemeve dhe kontrollet e brendshme në objektet;

- mbledhin të dhëna dhe raporte nga persona përgjegjës, dëshmitarë, ekspertë gjyqësorë dhe persona tjerë nëse kjo është e nevojshme;

- arkëtojnë kompensime për kryerjen e shërbimeve të veterinarisë në pajtim me dispozitat nga Ligji për shëndetësi veterinarie;

- ndalojnë grumbullimin, përpunimin, magazinimin dhe tregtinë me nus - prodhimet me origjinë shtazore nëse nuk i plotësojnë kushtet e përcaktuara në pajtim me këtë ligj;

- ndalojnë tregti me nus -prodhime me origjinë shtazore të cilat nuk janë të shoqëruara me dokument komercial;

- ndalojnë ngarkimin, ringarkimin dhe shkarkimin e nus -prodhimeve me origjinë shtazore nëse nuk i plotësojnë kushtet e përcaktuara në pajtim me këtë ligj;

- ndalojnë lëshimin e dokumenteve komerciale për nus - prodhime me origjinë shtazore të cilat nuk janë në pajtueshmëri me dispozitat e këtij ligji;

- marrin dhe shkatërrojnë nus -prodhime me origjinë shtazore të cilat nuk janë në pajtueshmëri me dispozitat e këtij ligji;

- përcaktojnë mënyrën e aftësisimit të nus - prodhimeve kushtimisht të përdorshme me origjinë shtazore dhe japin instruksione për përpunimin e nus - prodhimeve për qëllim të ndryshëm nga ai paraprak;

- urdhërojnë mënjanimin e parregullive në prodhimtarinë, përpunimin, magazinimin, manipulimin dhe tregtinë me nus - prodhime me origjinë shtazore;

- përkohësisht ndalojnë përdorimin e objekteve, pajisjeve për prodhim, përpunim, magazinim dhe tregti me nus - prodhime me origjinë shtazore nëse të njëjtat nuk janë në pajtueshmëri me dispozitat e këtij ligji dhe dispozitat e miratuara në bazë të këtij ligji;

- paraqesin kallëzim penal përkatësisht kallëzim për kundërvajtje për veprimet e përcaktuara me këtë ligj;

(2) Personi përgjegjës për objektet të cilat janë lëndë e inspektimit të veterinarisë, me kërkesën e veterinarit zyrtar dhe të autorizuar është i detyruar t'i sigurojë të gjitha informacionet e nevojshme për kryerjen e mbikëqyrjes së inspektimit.

Neni 28

E drejta dhe autorizimi i veterinarit zyrtar në kalimin kufitar

(1) Veterinari zyrtar në kalimin kufitar, në kryerjen e mbikëqyrjes ka të drejtë dhe autorizim të:

- kryejë kontroll fizik dhe kontroll të dokumentacionit dhe identitetit gjatë importit dhe transitit të dërgesave nga nus - prodhime me origjinë shtazore në pajtueshmëri me dispozitat e këtij ligji;

- marrë mostër nga nus -prodhimet e importuara me origjinë shtazore për ekzaminime laboratorike dhe për vërtetimin e harmonizimit me kushtet veterinarë - sanitare për import;

- gjatë kryerjes së kontrolleve të forcuara, merr dërgesa të nus - prodhimeve të importuara me origjinë shtazore deri në fitimin e rezultateve përfundimtare nga ekzaminimet laboratorike;

- ndalon import dhe urdhëron dërgimin, përpunimin ose zhdukjen e dërgesave të nus - prodhimeve me origjinë shtazore të cilat nuk janë në pajtueshmëri me kushtet për import;

- mbledhin të dhëna dhe raporte nga persona përgjegjës, dëshmitarë, ekspertë gjyqësorë dhe persona tjerë nëse kjo është e nevojshme për kryerjen e detyrave të veta;

- arkëton kompensim për kryerjen e shërbimeve të veterinarisë për dërgesat e importuara ose transitore të nus - prodhimeve me origjinë shtazore, në pajtueshmëri me dispozitat nga Ligji për veterinarin shëndetësorë;

- paraqesë kallëzim penal përkatësisht kallëzim për kundërvajtje për veprimet e përcaktuara me këtë ligj;

- mbajë evidencë për dërgesa të importuara, eksportuara ose transitore të cilat kalojnë në kufirin shtetëror;

- bashkëpunojë me shërbime tjera në kalimin kufitar, veçanërisht me shërbimet doganore dhe policinë kufitare për shkak të zbatimit të kontrollit të integruar kufitar.

KREU VIII DISPOZITAT PËR KUNDËRVAJTJE

Neni 29

(1) Gjobjë në shumë prej 3 000 euro deri në 5 000 euro me kundërvlerë në denarë, do t'i kumtohet personit juridik për kundërvajtje, nëse:

1) grumbullon, transporton, magazinon, administron, përpunon, mënjanon në mënyrë të padëmshme, lëshon në qarkullim, importon, transiton ose përdor nus - prodhime me origjinë shtazore në kundërshtim me dispozitat e këtij ligji dhe dispozitat e miratuara në bazë të këtij ligji (neni 6 paragrafi (1));

2) lë, hedh dhe në mënyrë të pakontrolluar mënjanon nus - prodhime me origjinë shtazore (neni 6 paragrafi (2));

3) nuk siguron mënyrë të përcaktuar në pajtim me dispozitat e këtij ligji mënjanimin e padëmshëm ose përpunimin e nus -prodhimeve me origjinë shtazore të cilat janë krijuar gjatë kryerjes së veprimtarisë së tyre (neni 6 paragrafi (4));

4) nuk siguron veprim përkatës dhe mënjanim të padëmshëm të materialit të rrezikshëm specifik (neni 10 paragrafi (2) dhe paragrafi (3));

5) kryen grumbullimin, transportin dhe magazinimin e nus -prodhimeve me origjinë shtazore në kundërshtim me dispozitat e këtij ligji (neni 11 paragrafi (3));

6) kryen transport të dërgesave të nus - prodhimeve me origjinë shtazore pa dokumentin e përcaktuar komercial dhe pa, kur është e përcaktuar në certifikatën veterinarë-shëndetësore (neni 10 paragrafi (4));

7) nuk i ruan dokumentet nga neni 10 paragrafi (4) të këtij ligji dhe/ose nuk i siguron në shikim me kërkesën e Drejtorisë për veterinarin (neni 10 paragrafi (3));

8) grumbullon dhe magazinon nus -prodhime me origjinë shtazore në objekte të cilat nuk kanë leje për punë nga Drejtoria për veterinarin, nuk i plotëson kushtet teknike dhe të punës në kundërshtim me mënyrat e përcaktuara (neni 10 paragrafi (6) dhe (7));

9) importon ose eksporton nus - prodhime me origjinë shtazore në kundërshtim me dispozitat nga neni 12 nga ky ligj;

10) nuk mban evidencë për dërgesat e nus - prodhimeve me origjinë shtazore në pajtim me nenin 13 të këtij ligji dhe/ose nuk siguron shikim në evidencë me kërkesën e Drejtorisë për veterinarin;

11) grumbullon, magazinon, përpunon dhe/ose në mënyrë të padëmshme mënjanon nus -prodhime me origjinë shtazore pa leje për aktivitet përkatës nga Drejtoria për veterinarin (neni 14 paragrafi (1));

12) grumbullon, magazinon, përpunon dhe/ose në mënyrë të padëmshme mënjanon nus -prodhime me origjinë shtazore pa i plotësuar kushtet në pajtim me këtë ligj dhe/ose të punës në kundërshtim me procedurat e përcaktuara dhe kushtet për kryerjen e veprimtarisë përkatëse (neni 14 paragrafi (10));

13) lëshon në qarkullim proteina shtazore dhe prodhime të fituara nga ata në kundërshtim me dispozitat nga ky ligj dhe dispozitat e sjella në bazë të këtij ligji (neni 15);

14) lëshon në qarkullim, importon dhe eksporton proteina të përpunuara shtazore dhe nus -prodhime tjera të përpunuara me origjinë shtazore për ushqimin e kafshëve në kundërshtim me dispozitat e këtij ligji dhe dispozitat e miratuara në bazë të këtij ligji (neni 16);

15) lëshon në qarkullim, importon dhe eksporton prodhime teknike të fituara nga nus - prodhime me origjinë shtazore në kundërshtim me dispozitat e këtij ligji dhe dispozitat e miratuara në bazë të këtij ligji (neni 17);

16) nuk vepron në pajtim me ndalesën për përdorimin e nus - prodhimeve të caktuara me origjinë shtazore në ushqimin e kafshëve dhe/ose ndalesën për përdorimin e prodhimeve të caktuara teknike me origjinë shtazore përkatësisht i përdor në mënyrë të palejuar (neni 18);

17) nuk vepron në pajtim me lejen e Drejtorisë për veterinarin për lëshimet lidhur me përdorimin e nus - prodhimeve me origjinë shtazore (neni 19);

18) nuk vepron në pajtim me lejen e Drejtorisë për veterinarin për lëshimet lidhur me mënyrën e mënjanimit të nus - prodhimeve me origjinë shtazore (neni 20);

19) nuk vendos, zbaton dhe mban procese permanente në pajtueshmëri me principet e Sistemit të analizës së rrezikut dhe pikave kritike të kontrollit (neni 21 paragrafi (1));

20) drejtuesit dhe pronarët e objekteve përpunuese nuk e njoftojnë organin kompetent për rezultatet nga kontrolli i brendshëm i objektit dhe nuk ndërmarrin masa përkatëse korrektuese (neni 21 paragrafi (2)); dhe

21) nuk u përmbahet kushteve të veçanta dhe mënyrës së prodhimit, qarkullimit dhe përdorimit të nus - prodhimeve me origjinë shtazore, për të cilat me këtë ligj jepen përjashtime (neni 3 paragrafi (2)).

(2) "Gjobja në shumë prej 1 000 euro deri në 3 000 euro me kundërvlerë në denarë, do t'i kumtohet edhe personit përgjegjës në personin juridik për kundërvajtje nga paragrafi (1) i këtij neni.

(3) Për kundërvajtjen nga paragrafi (1) i këtij neni, përveç gjobjës personit juridik do t'i kumtohet edhe sanksioni për kundërvajtje ndalim i përkohshëm për kryerjen e veprimtarisë nga fusha e nus - prodhimeve me origjinë shtazore në kohëzgjatje prej 20 - 30 ditë.

(4) Пër kundërvajtjen nga paragrafi (1) të këtij neni, përveç gjobës, personit përgjegjës në personin juridik do t'i kumtohet edhe sanksioni për kundërvajtje ndalim për kryerjen e profesionit, veprimtarisë apo detyrës prej 10-15 ditësh.

Neni 30

Gjobë në shumë prej 50 deri në 1 000 euro me kundërvlerë në denarë, do t'i kumtohet personit fizik për kundërvajtje, nëse:

1) lë, hedh dhe në mënyrë të pakontrolluar mënjanon nus - prodhime me origjinë shtazore (neni 6 paragrafi (2));

2) nuk ia paraqet kafshën e ngordhur Drejtorisë për veterinari dhe personit përgjegjës të përcaktuar për grumbullimin e kërmave dhe nus - prodhimeve me origjinë shtazore (neni 6 paragrafi (3));

3) nuk siguron mënyrë të përcaktuar në pajtim me dispozitat e këtij ligji mënjanimi e padëmshëm ose përpunimin e nus - prodhimeve me origjinë shtazore të cilat janë krijuar gjatë kryerjes së veprimtarisë së tyre (neni 6 paragrafi (4));

4) nuk vepron në pajtim me ndalesën për përdorimin e nus - prodhimeve të caktuara me origjinë shtazore në ushqimin e kafshëve dhe/ose ndalesën për përdorimin e prodhimeve të caktuara teknike me origjinë shtazore (neni 18); dhe

5) nuk vepron në pajtim me lejen e Drejtorisë për veterinari për lëshimet lidhur me mënyrën e mënjanimi të nus - prodhimeve me origjinë shtazore (neni 20).

Neni 31

Organi për kundërvajtje

Për kundërvajtjet nga neni 29 dhe neni 30 i këtij ligji, procedurë për kundërvajtje, si dhe procedurë për barazim mban dhe sanksion për kundërvajtje kumton organi i administratës shtetërore kompetente për punët nga sfera e veterinarisë, në mënyrë të përcaktuar në pajtim me Ligjin për veterinari shëndetësore.

KREU X

DISPOZITAT KALIMTARE DHE PËRFUNDIMTARE

Neni 32

Periudha kalimtare

(1) Procedurat e filluara deri në ditën e zbatimit të këtij ligji do të përfundojnë në pajtim me dispozitat e këtij ligji.

(2) Personat juridikë, të cilët kryejnë veprimtari të përfshira me këtë ligj, janë të detyruar që në afat prej 4 vjetësh nga dita e zbatimit të këtij ligji ta harmonizojnë punën e vet me dispozitat e këtij ligji.

(3) Personat fizikë, janë të detyruar që në afat prej një viti nga dita e zbatimit të këtij ligji ta harmonizojnë punën e vet me dispozitat e këtij ligji.

(4) Personat nga paragrafi (2) të këtij neni, janë të obliguar që në afat prej 12 muajsh nga dita e zbatimit të këtij ligji t'i parashirojnë fletëparaqitje me plan për harmonizimin e punës së vet në afatin e përcaktuar në paragrafin (4) të këtij neni, Drejtoria për veterinari do ta ndalojë punën e mëtutjeshme dhe do ta njoftojë Regjistrin qendror të Republikës së Maqedonisë për shlyerjen e veprimtarive që i kryejnë këta persona të përfshirë me këtë ligj.

(5) Personave juridikë nga paragrafi (2) i këtij neni të cilët nuk do të parashirojnë fletëparaqitje me plan për harmonizimin e punës së vet në afatin e përcaktuar në paragrafin (4) të këtij neni, Drejtoria për veterinari do ta ndalojë punën e mëtutjeshme dhe do ta njoftojë Regjistrin qendror të Republikës së Maqedonisë për shlyerjen e veprimtarive që i kryejnë këta persona të përfshirë me këtë ligj.

Neni 33

Dispozita nënligjore

(1) Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, do t'i miratojë dispozitat nënligjore të parapara me këtë ligj më së voni në afat prej dy vjetësh nga dita hyrjes në fuqi të këtij ligji.

(2) Deri në miratimin e dispozitave nënligjore nga paragrafi (1) i këtij neni, do të zbatohen dispozitat ekzistuese.

Neni 34

Hyrja në fuqi

Ky ligj hyn në fuqi ditën e tetë nga dita e shpalljes në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë", kurse do të zbatohet nga 1 janari 2008.

1494.

Врз основа на член 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З

ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ПЛАТНИОТ ПРОМЕТ

Се прогласува Законот за платниот промет, што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 6 септември 2007 година.

Бр. 07-3839/1
6 септември 2007 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Љубиша Георгиевски, с.р.

ЗАКОН

ЗА ПЛАТНИОТ ПРОМЕТ

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Со овој закон се уредува платниот промет во земјата (во натамошниот текст: платниот промет), односите меѓу носителите на платниот промет и учесниците во платниот промет, односите меѓу носителите на платниот промет и Народната банка на Република Македонија во делот за платниот промет, платните системи, порамнувањето на плаќањата, издавањето на електронски пари и надзорот на платните системи.

Член 2

Одделни поими употребени во овој закон го имаат следново значење:

1. "**Платен промет**" се плаќања во денари што ги вршат учесниците во платниот промет преку носителите на платниот промет;

2. "**Учесник во платниот промет**" е домашно или странско, правно или физичко лице кое врши регистрирана дејност или друго физичко лице, кое врши плаќања во денари преку носителите на платниот промет;

3. "**Плаќање**" е уплата на готови пари на трансакциска сметка, пренос на средства од една трансакциска на друга трансакциска сметка и исплата на готови пари од трансакциска сметка;

4. **"Трансакциска сметка"** е сметка која претставува единствен и неповторлив нумерички податок кој служи за идентификација на учесникот во платниот промет, а преку која истиот врши плаќања;

5. **"Блокирана трансакциска сметка"** е трансакциска сметка на учесник во платниот промет за кој има евидентирано неизвршено решение за присилна наплата;

6. **"Платен инструмент"** е налог со кој учесникот во платниот промет му наложува на носителот на платниот промет да изврши плаќање;

7. **"Содржина на платен инструмент"** е збир на елементи на платниот инструмент кои носат информации за негова идентификација и негово извршување;

8. **"Медиум за пренос"** е носител на информации кој содржи платен инструмент и овозможува платниот инструмент да е достапен во пропишан временски период;

9. **"Форма на платен инструмент"** е распоред на елементите на платниот инструмент;

10. **"Решение за присилна наплата"** е налог за извршување од извршител, правосилна судска одлука за дозвола за извршување, извршно решение за казна за прекршок, извршно решение за наплата на јавни давачки или решение на други органи овластени со закон;

11. **"Плаќање со пресметка"** претставува меѓусебно намирување на паричните обврски и побарувања меѓу учесниците во платниот промет со компензација, асигнација, цесија, преземање на долг и други облици на меѓусебно намирување на обврски и побарувања;

12. **"Конечност на плаќање"** е момент кога прирачот на средствата може да располага со нив;

13. **"Расположливи средства"** се сите средства на денарските и девизните трансакциски сметки на учесникот во платниот промет - должник, кај носителот на платниот промет, од кои се извршуваат решенијата за присилна наплата, освен средствата на сметките со посебна намена кои се издвоени согласно со закон или пропис донесен врз основа на закон и средствата одобрени врз основа на договор со банката за дозволено негативно салдо на сметката;

14. **"Електронски пари"** се парична вредност претставена како побарување од издавачот која е сметена на електронски уред, издадена врз основа на приемот на пари во износ кој не е помал од вредноста на издадените електронски пари и е прифатена како средство за плаќање од страна на лица кои не се издавач на тие пари;

15. **"Трезорска сметка"** е трансакциска сметка која содржи систем на сметки кои се водат во Трезорската главна книга и

16. **"Надзор на платниот систем"** е функција која е насочена кон постигнување на целите поврзани со сигурноста и ефикасноста на платните системи преку процес на следење на постојните и планираните аранжмани, проценувајќи ги нив наспроти целите и политиките.

II. НОСИТЕЛИ НА ПЛАТНИОТ ПРОМЕТ

Член 3

Носители на платниот промет се Народната банка на Република Македонија (во натамошниот текст: Народната банка), банките кои добиле согласност за вршење на платен промет согласно со закон и филијали на странски банки и Трезорот при Министерството за финансии (во натамошниот текст: Трезорот), како посебен носител на платен промет за буџетските корисници и единките корисници.

Член 4

Носителот на платниот промет е должен да обезбеди:

1) единствена трансакциска сметка за порамнување во Народната банка;

2) водечки број преку кој може единствено да се идентификува;

3) порамнување на платните инструменти на учесниците во платниот промет во текот на денот, а најмалку на крајот на денот согласно со терминскиот план на системот за порамнување на Народната банка;

4) правила и процедури за користење на услугите кои им ги нуди на учесниците во платниот промет;

5) рамноправност и еднаков третман на сите учесници во платниот промет;

6) сигурност и оперативна достапност;

7) процедури за навремено завршување на обработка, во случај на технички проблеми;

8) тајност на податоците за состојбата на трансакциската сметка согласно со закон;

9) заштита на податоците за сопственикот на трансакциската сметка;

10) сигурен и ефикасен пренос на средства меѓу учесниците во платниот промет и

11) известување на учесниците во платниот промет за состојбата и промените на нивните трансакциски сметки, најдоцна наредниот работен ден по настанување на промената.

Член 5

Народната банка, како носител на платниот промет, ги врши следниве работи:

1) организира систем за порамнување меѓу носителите на платниот промет;

2) отвора и води трансакциски сметки на банките, депозитни сметки на брокерските друштва и други сметки кои со закон е пропишано да се водат во Народната банка и врши плаќање од сметки;

3) отвора и води и други трансакциски сметки, доколку со закон поинаку не е определено;

4) отвора и води трезорска сметка;

5) води пресметковни трансакциски сметки за операторите на платните системи;

6) пропишува стандард за конструкција на сметките на учесниците во платниот промет;

7) доделува водечки број на носителите на платниот промет;

8) го определува износот на плаќањето кое е мало меѓубанкарско плаќање;

9) води регистар на трансакциски сметки во својот систем;

10) извршува решенија за присилна наплата кои се однесуваат за трансакциски сметки што ги води и

11) го уредува начинот на водењето и содржината на единствениот регистар на трансакциски сметки.

Член 6

Банките и филијалите на странски банки како носители на платниот промет ги вршат следниве работи:

1) отвораат и водат трансакциски сметки на учесниците во платниот промет и вршат плаќања од сметки;

2) водат регистар на трансакциски сметки во нивниот систем и

3) извршуваат решенија за присилна наплата кои се однесуваат за трансакциски сметки што ги водат.

Член 7

(1) Трезорот, како посебен носител на платниот промет, освен работите утврдени со членот 38 од Законот за буџетите ги врши и следниве работи:

1) отвора и води сметки на буџетските корисници, единките корисници и на други институции во согласност со закон;

2) води регистар на сметки во неговиот систем;

3) ги врши плаќањата од сметките во рамките на Трезорската главна книга преку Трезорската сметка;

4) задолжува сметки во рамките на Трезорската сметка врз основа на договорни овластувања и

5) задолжува сметки во рамките на Трезорската сметка во случај на исправка на грешка од страна на Трезорот.

(2) Формата и содржината на обрасците за плаќање што ги користат буџетските корисници и единките корисници, како и постапката за исправка на грешка направена при вршење на платниот промет ги пропишува министерот за финансии.

Член 8

(1) Решенијата за присилна наплата кои ја задолжуваат трезорската сметка, односно сметката на должникот која се наоѓа во рамките на Трезорската главна сметка, Народната банка ги извршува така што по истите изготвува налози за извршување кои ги доставува за извршување до Трезорот.

(2) Начинот на извршување на налозите од ставот (1) на овој член кога е задолжена Трезорската сметка, односно сметката на должникот која се наоѓа во рамките на Трезорската сметка, го пропишува министерот за финансии.

Член 9

(1) Трезорот ги информира операторите на платните системи за сметките кои се водат во Трезорската главна книга.

(2) Клириншката куќа која го води единствениот регистар на трансакциски сметки ги доставува податоците од истиот до Трезорот.

III. ВРШЕЊЕ НА РАБОТИТЕ НА ПЛАТНИОТ ПРОМЕТ

Член 10

(1) Платниот промет се извршува единствено преку трансакциски сметки кои се пријавени во единствениот регистар на трансакциски сметки.

(2) Не е дозволено плаќање меѓу учесниците во платниот промет кое не се извршува преку трансакциски сметки.

Член 11

Носителот на платен промет ќе дозволи исплата на платата на учесникот во платниот систем само ако претходно за истата се платени данокот и придонесите.

Член 12

(1) Носителот на платниот промет, за вршење на работите во платниот промет, отвора трансакциска сметка на учесникот во платниот промет на негово писмено барање.

(2) Учесникот во платниот промет може да има повеќе трансакциски сметки кај еден носител на платен промет.

(3) Учесникот во платниот промет може да има трансакциски сметки кај повеќе носители на платниот промет.

(4) Начинот и постапката за отворање и затворање на трансакциската сметка од ставот (1) на овој член ги пропишува гувернерот на Народната банка.

Член 13

(1) Носителот на платниот промет ја затвора трансакциската сметка на учесникот во платниот промет на негово писмено барање доколку се исполнети пропишаните услови врз основа на судско решение или по налог на надлежен орган.

(2) Трансакциската сметка која нема салдо и промени во последните две години и не е блокирана, носителот на платниот промет е должен да ја укине, за што задолжително го известува учесникот во платниот промет.

Член 14

Учесникот во платниот промет е должен за настанатите статусни и други промени писмено да ги известат носителите на платниот промет кај кои има трансакциска сметка најдоцна во рок од три дена од денот на донесувањето на одлуката за статусните и други промени.

Член 15

(1) Носителот на платниот промет е должен податоците за промените во својот регистар на трансакциски сметки да ги достави до единствениот регистар на трансакциски сметки истиот ден, а најдоцна до крајот на работното време на единствениот регистар на трансакциски сметки.

(2) Податоците за промените во регистарот на трансакциски сметки, единствениот регистар на трансакциски сметки ги доставува до Централниот регистар на Република Македонија во рокот утврден во ставот (1) од овој член.

(3) Единствениот регистар на трансакциски сметки го води клириншка куќа која ја определува Министерството за финансии.

Член 16

Податоците од единствениот регистар на трансакциски сметки можат да се користат под услови утврдени со овој и со друг закон.

Член 17

(1) За вршење на платниот промет се користат платни инструменти.

(2) Формата на платните инструменти на медиумите за пренос претставува предмет на договор меѓу носителот на платниот промет и учесникот во платниот промет.

(3) Платните инструменти и нивната содржина и форма, освен формата на платните инструменти содржани во медиумите за пренос, ги пропишува министерот за финансии.

Член 18

(1) Плаќањето преку трансакциски сметки се врши врз основа на платен инструмент.

(2) Платен инструмент на товар на сметка може да издаде:

1) учесникот во платниот промет - имател на сметката;

2) носителот на платен промет врз основа на договорни овластувања и решенија за присилна наплата;

3) носителот на платен промет за исправка на грешка направена од носител на платен промет, со исклучок на Трезорска сметка и

4) Трезорот при Министерството за финансии, за сметки во рамките на Трезорската сметка.

(3) Постапката за исправка на грешка направена од носител на платен промет од ставот (2) точка 3 на овој член ја пропишува гувернерот на Народната банка.

Член 19

(1) Плаќањето по платниот инструмент се извршува доколку на трансакциската сметка на чиј товар се издава платниот инструмент има покритие.

(2) Под покритие на трансакциска сметка се подразбира состојбата на трансакциската сметка од претходниот ден зголемена за приливот на средства во текот на денот и за средствата одобрени врз основа на договор со банката за дозволеното негативно салдо на сметката, намалено за плаќањата во текот на денот до моментот на утврдување на покритието.

Член 20

(1) Учесникот во платниот промет може за плаќање во готово да подига од сметките и да држи во својата благајна пари во готово во висина на благајничкиот максимум.

(2) Висината на благајничкиот максимум ја утврдува учесникот во платниот промет со посебен акт.

(3) Учесникот во платниот промет - правно лице е должен сите парични средства од дневниот пазар примени во готово по која и да било основа да ги уплати најдоцна наредниот работен ден на својата трансакциска сметка.

(4) Плаќањето на производи и услуги во готово од страна на правни лица не може поединечно да биде повеќе од 6.000 денари.

Член 21

(1) Носителот на платниот промет е должен да ги извршува решенијата за присилна наплата во согласност со закон. Носителот на платен промет е должен да постапи по решенијата за присилна наплата најдоцна наредниот работен ден од денот на приемот на решението.

(2) Решенија за присилна наплата се заведуваат во евиденции според датумот и времето на нивното пристигнување и по ист редослед се извршуваат.

Член 22

(1) Решението за присилна наплата се доставува до носителот на платен промет назначен во решението за присилна наплата.

(2) Носителот на платен промет го извршува решението за присилна наплата доколку се точно наведени податоците од кои може со сигурност да се идентификуваат сите елементи на решението. Во спротивно го враќа на органот кој го издал решението за допрецизирање.

(3) Носителот на платен промет го извршува решението за присилна наплата од сите расположливи средства, од учесникот во платниот промет - должник кај носителот на платен промет.

(4) Доколку учесникот во платниот промет - должник на денарските сметки нема средства за целосно извршување на решението за присилна наплата, носителот на платен промет со примена на средниот курс на Народната банка кој важи на денот на трансакцијата, врши конверзија во денари на средства од девизни сметки и пренос на денарската сметка на учесникот во платен промет - должник до износот потребен за целосно извршување на решението за присилна наплата.

(5) Во случај на недостиг на средства за потполно извршување на решението за присилна наплата, носителот на платниот промет го извршува решението до висината на расположливите средства и ја блокира сметката и со доставување на даночниот број на учесникот - должник преку единствениот регистар на трансакциски сметки ги известува сите други носители на платен промет дека не смеат да вршат плаќања од средствата на денарските и девизните сметки на учесникот - должник до потполно извршување на решението, освен налози со кои се врши пренос на средствата на сметката кај носителот на платен промет кој треба да го изврши решението за присилна наплата.

(6) По намирување на обврските по решение за присилна наплата, носителот на платниот промет ја деблокира трансакциската сметка за што преку единствениот регистар на трансакциски сметки ги известува сите носители на платниот промет.

(7) Носителот на платниот промет може да врши платен промет за учесникот - должник доколку нема други евидентирани решенија за присилна наплата.

Член 23

Ако учесникот во платниот промет на денот на истекот на договорот за орочување на неговите средства кај банката, има блокирана трансакциска сметка, банката не може да го продолжи договорот за орочување на средства. Банка кај која се водат орочените средства на учесникот во платниот промет чија сметка е блокирана, е должна на денот на истекот на договорот за орочување на средства, средствата да ги пренесе на трансакциската сметка на учесникот во платниот промет.

Член 24

Доколку трансакциската сметка на учесникот во платен промет е блокирана непрекинато повеќе од 45 дена, носителот на платен промет преку единствениот регистар за трансакциски сметки го известува Централниот регистар на Република Македонија.

Член 25

(1) Учесникот во платниот промет не може да врши плаќање со пресметка доколку има блокирана трансакциска сметка.

(2) Буџетските корисници, единките корисници и другите институции кои имаат сметки во Трезорската главна книга не можат да вршат плаќање со пресметка доколку имаат блокирана сметка.

Член 26

(1) Носителот на платниот промет може да наплатува надоместок за вршење на работите во платниот промет според тарифа што ја утврдува носителот на платниот промет.

(2) Носителот на платниот промет е должен да ја објави тарифата на видно место во своите простории и на својата интернет страница.

Член 27

Носителот на платен промет на барање на учесниците и на потенцијалните учесници во платен промет е должен да им даде претходни информации за условите за извршување на платниот промет. Информациите треба да бидат во разбирлива форма и да ги содржат најмалку следниве елементи:

1) начинот на утврдување на надоместоци што учесникот во платниот промет треба да ги плати на банката за извршените трансакции (депонирање готовина, подигање готовина или трансфер од или на сметката);

2) времето за кое ќе биде одобрена банката на корисникот на трансферот по добивањето на налогот, во случај на дозначување на средства, односно времето кога била одобрена банката, во случај на прилив на средства на сметката и

3) начинот и постапката за остварување на право на приговор и на надоместок за неизвршување и ненавременно извршување кои му се дадени на располагање на учесникот во платниот промет и начинот како да ги оствари тие права.

IV. ЕЛЕКТРОНСКИ ПАРИ

Член 28

(1) Издавач на електронски пари може да биде само:

1) банка со седиште во Република Македонија која од гувернерот на Народната банка добила претходна согласност за издавање на електронски пари;

2) филијала на банка од земја членка на Европската унија, во согласност со Законот за банките;

3) филијала на странска банка која, согласно со Законот за банките, од гувернерот на Народната банка добила дозвола за отворање и работа и

4) друштво за издавање електронски пари, кое од гувернерот на Народната банка добило дозвола за основање и работа во согласност со овој закон.

(2) Примањето на парични средства заради издавање на електронски пари не значи примање на депозит или други повратни извори на средства во смисла на одредбите од Законот за банките, доколку електронските пари се издадат веднаш при приемот на паричните средства.

Член 29

(1) Електронските пари се издаваат врз основа на договор за издавање електронски пари склучен меѓу издавач на електронски пари и физичко лице - сопственик на електронски пари (во натамошниот текст: сопственик).

(2) Врз основа на договорот од ставот (1) на овој член, а по уплата на одредениот износ на парични средства, на сопственикот му се издаваат електронски пари со кои може да врши плаќања во износ до покритието на издадените електронски пари.

(3) За издадените електронски пари сопственикот му плаќа на издавачот провизија. При плаќање со електронски пари не се наплатува провизија или други трошоци.

(4) Покритието на издадените електронски пари е во износ на уплатените парични средства, намалени за износот на извршените плаќања и наплатените провизии.

Член 30

Освен ако поинаку не е пропишано во овој закон, односите меѓу издавачот на електронски пари и сопственикот се уредуваат согласно со одредбите од Законот за облигационите односи.

2. Права и обврски на издавачот и сопственикот

Член 31

(1) Сопственикот може во секое време во периодот на важноста на договорот за издавање на електронски пари да побара од издавачот исплата на покритието на издадените електронски пари во полна вредност, во готови пари или со пренос на негова трансакциска сметка. Исплатата мора да се изврши во рок од најмногу осум дена по приемот на барањето за исплата.

(2) Издавачот на електронски пари нема право за исплатата од ставот (1) на овој член да наплатува надоместок или други трошоци.

(3) Одговорноста за штета која може да произлезе во врска со ставовите (1) и (2) од овој член не може договорно да се исклучи или ограничи.

(4) Во договорот за издавање на електронски пари се утврдуваат условите за исплата, при што може да се утврди минимален износ на исплата кој не може да биде помал од 700 денари.

Член 32

Издавачот на електронски пари е должен да му дозволи на сопственикот пристап до информациите за покритието за издадените електронски пари.

Член 33

(1) Издавачот на електронски пари е одговорен пред сопственикот за изгубениот износ на покритието и за неточното извршување на плаќањето дури и ако причината за таквата загуба на покритието или неточното извршување на плаќањето е резултат на оштетен уред на кој се чуваат електронските пари или на оштетена опрема што не е под директна или ексклузивна контрола на издавачот на електронски пари.

(2) Издавачот на електронски пари може да биде ослободен од одговорноста од ставот (1) на овој член, ако докаже дека загубата на покритието или неточното извршување на плаќањето била предизвикана поради невнимание или намерно дејство на сопственикот.

3. Друштво за издавање на електронски пари

Член 34

(1) На друштвото за издавање на електронски пари соодветно се применуваат одредбите од Законот за банките кои се однесуваат на основање на банка (акционери, почетен капитал, приоритетни акции, дозвола за основање и работење, дозвола за статусни промени и упис во трговски регистар), квалификувано учество во банка и согласности на акционери, отворањето на филијали на банки од Република Македонија во странство, за собранието на банка, управниот и надзорниот одбор на банка (согласности, број на членови, именување и надлежности), служба за внатрешна ревизија на банка, мерки (редовни и дополнителни мерки, повлекување на согласности, укинување на дозвола за основање и работење и за статусни промени), отворањето и водењето на ликвидација на банка, за отворање и водење на стечајна постапка на банка, како и одредбите кои се однесуваат на извештаи, сметководство и ревизија и прекршочни санкции, доколку со овој закон поинаку не е уредено.

(2) Начинот на примена на одредбите од ставот (1) на овој член на друштвата за издавање на електронски пари поблиску го пропишува Советот на Народната банка.

3.1 Основање

Член 35

(1) Друштво за издавање на електронски пари се основа како акционерско друштво, по претходно добиена дозвола од гувернерот на Народната банка.

(2) За основање на друштво за издавање на електронски пари потребен е почетен капитал во пари од најмалку 70 милиони денари.

(3) Друштвото за издавање на електронски пари е должно да ја одржува вредноста на почетниот капитал од ставот (2) на овој член.

3.2 Управување со ризици

Член 36

Друштвото за издавање на електронски пари мора да располага со сопствени средства како што се дефинирани во Законот за банките. Сопствениите средства не смеат да се намалат под износот на почетниот капитал од членот 35 став (2) на овој закон и во секое време мора да изнесуваат најмалку 2% од повисокиот износ од состојбата на:

1) тековното салдо на сите обврски за плаќање што произлегуваат од издавањето на електронски пари или

2) просечното салдо на сите обврски за плаќање што произлегуваат од издавањето на електронски пари во последните шест месеца.

Член 37

(1) Друштвото за издавање на електронски пари е должно да вложува средства во износ најмалку во висина на тековното салдо на сите обврски по издадените електронски пари. Инвестирањето може да биде само во нискоризични и високоликвидни средства.

(2) Видот на средствата во кои друштвата за издавање на електронски пари можат да вложуваат, обемот на вложувања, вкупно и во одделни видови на средства, методологијата за управување со ризиците кои произлегуваат од издавањето на електронските пари и вло-

жувањата, методологијата за вреднување на средствата и начинот и содржината на известувањата во врска со вложувањата и изложеноста кон ризици, ги пропишува Советот на Народната банка.

3.3. Активности

Член 38

(1) Друштвото за издавање на електронски пари не смее да врши други активности освен издавање на електронски пари.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член друштвото за издавање на електронски пари може да врши и:

1) финансиски и нефинансиски услуги поврзани со издавањето на електронски пари, како што е администрирање на (управување со) електронски пари преку оперативни и други споредни услуги поврзани со издавањето на електронски пари и издавање и администрирање на други платежни средства, со исклучок на одобрување на кредити во која било форма и

2) услуги на складирање податоци на електронски уреди во име на други правни лица.

(3) Друштвото за издавање на електронски пари не смее да има и да стекне капитални делови во други правни лица, освен во правните лица кои ги вршат услугите од ставот (2) на овој член.

V. ПЛАТНИ СИСТЕМИ

Член 39

Платен систем претставува систем за пренос на средства кој е заснован на формални и стандардизирани договори и заеднички правила за обработка, пребивање и/или порамнување на плаќања меѓу учесниците во платниот систем.

Член 40

(1) Учесници во платниот систем се носителите на платен промет, клириншка куќа и агентот за порамнување.

(2) Учесниците во платниот систем во рамките на платниот систем ги вршат следниве работи:

- носителот на платен промет ги извршува финансиските обврски кои произлегуваат од платните инструменти во рамките на платниот систем,

- агентот за порамнување води сметки за порамнување на учесниците во платниот систем и

- клириншката куќа врши работи на пресметка и утврдување на обврските и побарувањата на учесниците во платниот систем.

(3) Учесник во платниот систем може да извршува активност на носител на платен промет и/или агент за порамнување и/или клириншка куќа во платниот систем.

(4) Еден од учесниците во платниот систем се определува за оператор на платниот систем. Операторот на платниот систем управува и раководи со платниот систем.

(5) Учесник во платен систем може да учествува во повеќе платни системи.

Член 41

(1) Платен систем се основа со писмен договор за учество во платен систем меѓу сите учесници, или меѓу операторот на платниот систем и секој учесник.

(2) Операторот на платен систем е должен да го пријави основањето на платен систем во Народната банка пред неговото започнување со работа.

(3) Народната банка може да води сметки за порамнување на учесниците во другите платни системи.

(4) Учесниците во платниот систем можат да основат клириншка куќа регистрирана во Трговскиот регистар на Република Македонија како акционерско друштво.

Член 42

(1) Платниот систем мора да има правила пропишани од операторот на платниот систем.

(2) Правилата на платниот систем се дел од договорот од членот 41 на овој закон и ги пропишуваат нај-малку следниве работи:

1) кој е оператор на платниот систем;

2) кој може да биде учесник во платниот систем;

3) начинот на вршење на пресметката и порамнувањето;

4) правата и обврските на учесниците во платниот систем;

5) терминскиот план по кој работи платниот систем;

6) времето кога налозите во системот се конечни и не може повеќе да се отповикаат;

7) начините на размена на налози во платниот систем и

8) видот и висината на плаќањата кои се основа за работата на платниот систем.

Член 43

(1) Пресметката за утврдување на обврските клириншката куќа може да ја врши на еден од следниве начини:

1) преку сума на сите обврски на еден учесник кон друг учесник во пресметковен период (брuto принцип) или

2) како разлика на сите обврски на еден учесник и сите побарувања на еден учесник од другите учесници во системот во пресметковен период (нето принцип).

(2) Пресметката од ставот (1) точка 2 на овој член може да се прави:

1) како разлика на еден од друг учесник (билатерален нето принцип) или

2) како разлика на еден учесник со сите други учесници (мултилатерален нето принцип).

Член 44

(1) Надзор над платните системи врши Народната банка.

(2) Начинот и методологија на надзор на платните системи ги пропишува Советот на Народната банка.

Член 45

(1) Критериумите и стандардите за работењето на платните системи во согласност со меѓународно прифатените стандарди ги пропишува Советот на Народната банка.

(2) Заради ефикасно функционирање на платните системи, Народната банка може да издаде писмени препораки - совети до учесниците во платниот систем или операторот на платниот систем за негово функционирање во согласност со пропишаните стандарди и да утврди рокови во кои тие треба да се усогласат со препораките.

(3) Народната банка може да му забрани на операторот на платен систем да дава услуги во платниот систем доколку не ги почитува пропишаните стандарди и препораки од овој член.

Член 46

(1) Правните лица кои се вклучени во работење на платен систем или вршат други услуги поврзани со плаќања, се должни да доставуваат податоци од извршените активности во платниот промет до Народната банка.

(2) Содржината, начинот и роковите за доставување на податоците од ставот (1) на овој член ги пропишува Советот на Народната банка.

VI. ПОРАМНУВАЊЕ МЕЃУ НОСИТЕЛИТЕ НА ПЛАТНИОТ ПРОМЕТ

Член 47

Порамнувањето меѓу носителите на платниот промет се врши преку системот за порамнување во Народната банка.

Член 48

Плаќањата меѓу учесниците во платниот промет кај различен носител на платен промет се сметаат за конечни кога резултатот од пресметката за утврдувањето на обврските кои потекнуваат од овие плаќања носителот на платниот промет го порамнува во системот за порамнување во Народната банка.

VII. ЧУВАЊЕ НА ДОКУМЕНТИ

Член 49

(1) Носителот на платен промет е должен да ги чува платните инструменти и другите документи врз основа на кои се евидентирани промените на трансакциските сметки најмалку пет години по истекот на календарската година во која се евидентирани промените.

(2) Податоците од регистарот на трансакциски сметки се чуваат трајно. Документацијата врз основа на која е отворена и затворена трансакциската сметка се чува пет години по истекот на годината во која трансакциската сметка е затворена.

(3) Документите и податоците од ставовите (1) и (2) на овој член можат да се чуваат во изворен облик или на друг соодветен начин.

VIII. ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ

Член 50

(1) Глоба во износ од 15.000 до 20.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на носител на платен промет, ако:

1) не ги обезбеди пропишаните услови од членот 4 на овој закон;

2) не води регистар на трансакциски сметки во својот систем (член 6 точка 2);

3) одобри извршување на плаќање кое не е преку трансакциска сметка (член 10 став (2));

4) постапува спротивно на начинот и постапката за отворање на трансакциска сметка (член 12 став (4));

5) не ја затвори трансакциската сметка доколку се исполнети условите, не го извести учесникот во платен промет за укинувањето на трансакциската сметка или не го почитува начинот и постапката за отворање и отворање на трансакциска сметка (членови 12 и 13);

6) податоците за промените во својот регистар на трансакциски сметки не ги доставува до единствениот регистар на трансакциски сметки во согласност со членот 15 став (1) од овој закон;

7) изврши плаќање по платен инструмент од трансакциска сметка на која нема покритие (член 19 став (1));

8) не постапи по решение за присилна наплата најдоцна наредниот ден од денот на приемот на решението за присилна наплата, решенијата за присилна наплата не ги евидентира според датумот и времето на нивното пристигнување или не ги извршува решенијата за присилна наплата според нивниот редослед (член 21);

9) не изврши конверзија во денари на средства од девизни сметки со примена на средниот курс на Народната банка на Република Македонија кој важи на денот на трансакцијата или не изврши пренос на денарската сметка на учесникот во платен промет - должник до износот потребен за целосно извршување на решението за присилна наплата (член 22 став (4));

10) не ја блокира сметката или не го достави даночниот број на учесникот - должник преку единствениот регистар на трансакциски сметки до другите носители на платен промет дека не смеат да вршат плаќања од средствата на денарските и девизните сметки на учесникот - должник до потполно извршување на решението за присилна наплата (член 22 став (5));

11) по намиравање на обврските по решение за присилна наплата не ја деблокира сметката или за деблокирањето на сметка не ги извести другите носители на платен промет преку единствениот регистар на трансакциски сметки (член 22 став (6));

12) не го извести Централниот регистар за трансакциска сметка која е блокирана непрекинато повеќе од 45 дена (член 24);

13) не ја објави тарифата за надомест за вршење на работите во платниот промет на видно место во своите простории и на својата интернет страница (член 26 став (2));

14) на барање на учесникот во платниот промет не му стави на располагање информации за условите за извршување на платниот промет или условите за извршување на платниот промет не го содржат минимумот информации (член 27);

15) решенијата за присилна наплата кои ја задолжуваат трезорската сметка не ги извршува со изготвување на налози за извршување кои ги доставува за извршување до Трезорот (член 8 став (1));

16) не ги извршува финансиските обврски кои произлегуваат од платните инструменти во рамките на платниот систем (член 40 став (2) алинеја 1) и

17) е учесник во платен систем без да склучи договор за основање на платен систем или е учесник во платен систем без да склучи договор со операторот на платен систем (член 41 став (1)).

(2) Покрај глобата за дејствијата од ставот (1) точки 1, 6 и 8 на овој член на носителот на платен промет ќе му се изрече и прекршочна санкција привремена забрана за вршење дејност во траење од шест месеца до пет години.

(3) Глоба во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршокот од ставот (1) на овој член и на одговорното лице кај носителот на платен промет.

(4) Покрај глобата за дејствијата од ставот (1) точки 1, 6 и 8 на овој член на одговорното лице кај носителот на платен промет ќе му се изрече и прекршочна санкција забрана за вршење професија, дејност или должност во траење од една до пет години.

Член 51

(1) Глоба во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на учесникот во платен промет - правно лице, ако:

1) не го извести писмено носителот на платниот промет кај кого има трансакциска сметка за настанати статусни и други промени (член 14);

2) не ги уплати најдоцна наредниот работен ден на своја трансакциска сметка примените парични средства во готово по кој било основ (член 20 став (3)) и

3) има блокирана трансакциска сметка, а врши плаќање со пресметка (член 25 став (1)).

(2) Покрај глобата за дејствијата од ставот (1) точки 1 и 3 на овој член на учесникот во платен промет - правно лице ќе му се изрече и прекршочна санкција привремена забрана за вршење дејност во траење од шест месеца до пет години.

(3) Глоба во износ од 2.000 до 4.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршокот од ставот (1) на овој член и на одговорното лице кај учесникот во платен промет - правно лице.

(4) Покрај глобата за дејствијата од ставот (1) точки 1 и 3 на овој член на одговорното лице кај учесникот во платен промет - правно лице ќе му се изрече и прекршочна санкција, забрана за вршење професија, дејност или должност во траење од една до пет години.

Член 52

(1) Глоба во износ од 15.000 до 20.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно или физичко лице ако издава електронски пари, а не ги исполнува условите за издавање на електронски пари пропишани со овој закон.

(2) Покрај глобата за дејствието од ставот (1) на овој член на правно лице ќе му се изрече и прекршочна санкција привремена забрана за вршење дејност во траење од шест месеца до пет години.

(3) Глоба во износ од 5.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршокот од ставот (1) на овој член и на одговорното лице кај правното лице.

(4) Покрај глобата за дејствието од ставот (1) на овој член на одговорното лице кај правното лице од ставот (1) на овој член ќе му се изрече и прекршочна санкција, привремена забрана за вршење дејност или должност во траење од една до пет години.

(5) Покрај глобата за дејствието од ставот (1) на овој член на физичкото лице ќе му се изрече и прекршочна санкција привремена забрана за вршење дејност или должност во траење од една до пет години.

(6) За прекршокот од ставот (1) на овој член сторен од користолъбие или со кој се предизвикува поголема имотна штета на правното лице или на физичкото лице и на одговорното лице во правното лице ќе му се изрече прекршочна санкција глоба до двојниот износ на максимумот на оваа санкција или во сразмер со висината на причинетата или прибавената имотна корист.

Член 53

(1) Глоба во износ од 10.000 до 15.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на издавач на електронски пари, ако:

1) издаде електронски пари без да склучи договор за издавање на електронски пари (член 29 став (1));

2) на сопственикот на електронските пари не му овозможи исплата на покритието на издадените електронски пари или исплатата не ја изврши во рок од осум дена од приемот на барањето за исплата (член 31 став (1));

3) за исплатата од членот 31 став (1) на овој закон наплатува надоместок или други трошоци (член 31 став (2));

4) на сопственикот на електронски пари не му дозволи пристап до информациите за салдото и покритието за издадените електронски пари (член 32);

5) не вложува средства во износ најмалку во висина на тековните обврски по издадените електронски пари или вложувањето е во високоризични и/или нискоризични средства (член 37 став (1)) и

6) врши други активности освен издавањето на електронски пари (член 38 став (1)).

(2) Покрај глобата за дејствијата од ставот (1) точки 1, 3 и 5 на овој член на издавачот на електронски пари ќе му се изрече и прекршочна санкција привремена забрана за вршење дејност во траење од шест месеца до пет години.

(3) Глоба во износ од 2.000 до 4.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршокот од ставот (1) на овој член и на одговорното лице кај издавачот на електронски пари.

(4) Покрај глобата за дејствијата од ставот (1) точки 1, 3 и 5 на овој член на одговорното лице кај издавачот на електронски пари ќе му се изрече и прекршочна санкција, забрана за вршење професија, дејност или должност во траење од една до пет години.

Член 54

(1) Глоба во износ од 10.000 до 15.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на клириншка куќа, ако:

1) не го води единствениот регистар на трансакциски сметки (член 15 став (2));

2) трансакциските сметки од единствениот регистар кој го води не ги доставува до Трезорот (член 9 став (2));

3) не ги врши работите на пресметка и утврдување на обврските и побарувањата на учесниците во платниот систем (член 40 став (2) алинеја 3);

4) е учесник во платен систем без да склучи договор за основање на платен систем или е учесник во платен систем без да склучи договор со операторот на платен систем (член 41 став (1)) и

5) пресметката за утврдување на обврските не ја врши согласно со членот 43 од овој закон.

(2) Покрај глобата за дејствијата од ставот (1) точка 1 на овој член на клириншката куќа ќе му се изрече и прекршочна санкција привремена забрана за вршење дејност во траење од шест месеца до пет години.

(3) Глоба во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршокот од ставот (1) на овој член и на одговорното лице во клириншката куќа.

(4) Покрај глобата за дејствијата од ставот (1) точка 1 на овој член на одговорното лице во клириншката куќа ќе му се изрече и прекршочна санкција забрана за вршење професија, дејност или должност во траење од една до пет години.

Член 55

(1) Глоба во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на операторот на платен систем, ако:

1) не ја извести Народната банка за започнување со работа (член 41 став (2));

2) не пропише правила на платниот систем (член 42 став (1)) и

3) не ја почитува забраната на Народната банка (член 45 став (3)).

(2) Глоба во износ од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршокот од ставот (1) на овој член и на одговорното лице во операторот на платниот систем.

Член 56

(1) Глоба во износ од 2.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на правно лице вклучено во работење на платен систем или правно лице кое врши други услуги поврзани со плаќања ако до Народната банка не достави податоци од извршени активности во платниот промет (член 46 став (1)).

(2) Глоба во износ од 1.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршокот од ставот (1) на овој член и на одговорното лице во правното лице од ставот (1) на овој член.

IX. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 57

Носителите на платниот промет се должни сите трансакциски сметки да ги пријават во Единствениот регистар на трансакциски сметки најдоцна до 31 декември 2007 година.

Член 58

Акцептните налози издадени заклучно со 30 јуни 2001 година ќе се извршуваат до нивна целосна наплата.

Член 59

Обврската од членот 11 на овој закон банките се должни да ја вршат најдоцна до 31 декември 2008 година.

Член 60

Учесниците во платните системи и операторите на платни системи кои веќе работат, се должни да го пријават своето работење во Народната банка во рок од 30 дена од влегувањето во сила на овој закон.

Член 61

Подзаконските прописи кои произлегуваат од овој закон ќе се донесат најдоцна до 31 декември 2007 година.

Член 62

Со денот на применувањето на овој закон престанува да важи Законот за платниот промет ("Службен весник на Република Македонија" бр. 32/2001, 50/2001, 52/2001, 103/2001, 37/2002, 41/2002, 61/2002, 42/2003 и 13/2006).

Член 63

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија", а ќе се применува од 1 јануари 2008 година.

L I G J PËR QARKULLIMIN E PAGESAVE

I. DISPOZITAT E PËRGJITHSHME

Neni 1

Me këtë ligj rregullohet qarkullimi pagesor në vend (në tekstin e mëtejme: qarkullimi pagesor), marrëdhëniet midis bartësve të qarkullimit pagesor dhe pjesëmarrësve në qarkullimin pagesor, marrëdhëniet midis bartësve të qarkullimit pagesor dhe Bankës Popullore të Republikës së Maqedonisë në pjesën e qarkullimit pagesor, sistemet pagesore, barazimet e pagesave, dhënia e parave elektronike dhe mbikqyrja e sistemeve pagesore.

Neni 2

Nocionet e caktuara të përdorura në këtë ligj e kanë kuptimin si vijon:

1) **"Qarkullim i pagesave"** janë pagesat në denarë që i bëjnë pjesëmarrësit në qarkullimin pagesor nëpërmjet bartësve të qarkullimit pagesor.

2) **"Pjesëmarrës në qarkullimin pagesor"** është personi i vendit ose i huaj, juridik ose fizik i cili bën veprimtari të regjistruar ose personi tjetër fizik i cili bën pagesa në denarë nëpërmjet bartësve të qarkullimit pagesor.

3) **"Pagesë"** është arkëtimi i parave të gatshme në llogari transaksioni, bartja e mjeteve nga një llogari transaksioni në llogari tjetër transaksioni dhe pagesa e parave të gatshme nga llogaria e transaksionit.

4) **"Llogari transaksioni"** është llogaria e cila paraqet të dhënë unike të papërsëritshme numerike, që shërben për identifikimin e pjesëmarrësit në qarkullimin pagesor nëpërmjet të cilës i njëjti bën pagesa.

5) **"Llogari e bllokuar transaksioni"** është llogari transaksioni, e pjesëmarrësit në qarkullimin pagesor për të cilin ka të evidentuar aktvendim të pa zbatuar për pagesë të detyruar.

6) **"Instrument pagesor"** është urdhërpagesë me të cilin pjesëmarrësi në qarkullimin pagesor i urdhëron bartësit të qarkullimit pagesor të bëjë pagesë.

7) **"Përmbajtja e instrumentit pagesor"** është përmbledhje e elementeve të instrumentit pagesor që bartin informata për identifikimin dhe për zbatimin e saj.

8) **"Medium për bartje"** është bartës i informatave që përmban instrumenti pagesor dhe mundëson që instrumenti pagesor të jetë në qasje në periudhë të përcaktuar kohore.

9) **"Forma e instrumentit pagesor"** është renditja e elementeve të instrumentit pagesor.

10) **"Aktvendim për pagesë të detyrueshme"** është urdhërpagesë për zbatim nga përmbartuesi, vendim i plotfuqishëm gjyqësor për leje për realizim, aktvendim përmbartues për dënim për kundërvajtje, aktvendim përmbartues për pagesën e detyrimeve publike ose aktvendim i organeve tjera të autorizuar me ligj.

11) **"Pagesë me përlllogaritje"** paraqet barazimin e ndërsjellë të obligimeve dhe kërkesave në para midis pjesëmarrësve në qarkullimin pagesor me kompensim, asignacion, cesion, ndërmarrje të borxhit dhe forma tjera të barazimit të ndërsjellë të obligimeve dhe kërkesave.

12) **"Finaliteti i pagesës"** është momenti kur pranuesi i mjeteve mund të disponojë me ato.

13) **"Mjetet e disponueshme"** janë të gjitha mjetet në llogari transaksioni në denarë dhe në deviza të pjesëmarrësit në qarkullimin pagesor- debitorit, të bartësi i qarkullimit pagesor prej të cilit realizohen aktvendimet për pagesë të detyruar, përveç mjeteve në llogari me dedikim të veçantë të cilat janë të ndara në pajtim me ligjin ose dispozitave të miratuara në bazë të ligjit dhe mjetet e lejuara në bazë të marrëveshjes me bankën për saldon negative të lejuar të llogarisë.

14) **"Para elektronike"** janë vlerë parash të paraqitura si kërkesë të emetuesit që janë: të vendosura në aparat elektronik; të lëshuara në bazë të pranimit të parave në shumë që nuk është më e vogël se vlera e parave elektronike të lëshuara dhe është pranuar si mjet pagese nga ana e personave që nuk janë emetues të atyre parave.

15) **"Llogari e Trezorit"** është llogari transaksioni që përmban sistem të llogarive që mbahen në Librin kryesor të Trezorit.

16) **"Mbikqyrje e sistemit pagesor"** është funksion që është drejtuar drejt arritjes së qëllimeve lidhur me sigurinë dhe efikasitetin e sistemeve pagesore nëpërmjet procesit të përcjelljes së aranzhmaneve ekzistuese dhe atyre të planifikuara, duke vlerësuar ato përkundër qëllimeve dhe politikave.

II. BARTËSIT E QARKULLIMIT PAGESOR

Neni 3

Bartës të qarkullimit pagesor janë Banka Popullore e Republikës së Maqedonisë (në tekstin e më tejme Banka Popullore), bankat që kanë marrë pëlqim për kryerjen e qarkullimit të pagesave në pajtim me ligjin dhe filialet e bankave të huaja dhe Trezori pranë Ministrisë së Financave (në tekstin e mëtejme Trezori), si bartës i veçantë i qarkullimit të pagesave për shfrytëzuesit buxhetor dhe njësitë shfrytëzuese.

Neni 4

Bartësi i qarkullimit pagesor është i detyruar të sigurojë:

1) llogari unike të transaksionit për barazim në Bankën Popullore;

2) numër udhëheqës nëpërmjet të cili mund të identifikohet;

3) barazim të instrumenteve pagesore të pjesëmarrësve në qarkullimin pagesor gjatë ditës, së paku në fund të ditës, në pajtim me planin e terminit të sistemit për barazim të Bankës Popullore;

4) rregulla dhe procedura për shfrytëzimin e shërbimeve të cilat ua ofron pjesëmarrësve në qarkullimin pagesor;

5) barazi dhe trajtim të njëjtë të të gjithë pjesëmarrësve në qarkullimin pagesor;

6) siguri dhe qasje operative;

7) procedura për përfundimin me kohë të përpunimit, në rast të problemeve teknike

8) fshehtësi të të dhënave për gjendjen e llogarisë së transaksionit në pajtim me ligjin;

9) mbrojtjen e të dhënave për pronarin e llogarisë së transaksionit;

10) bartje të sigurt dhe efikase të mjeteve midis pjesëmarrësve në qarkullimin pagesor, dhe

11) informim të pjesëmarrësve në qarkullimin pagesor për gjendjen dhe për ndryshimet e llogarive të tyre të transaksionit, më së voni ditën e ardhshme të punës pas paraqitjes së ndryshimit.

Neni 5

Banka Popullore, si bartëse e qarkullimit pagesor, i bën punët si vijon:

1) organizon sistemin për barazim midis bartësve të qarkullimit pagesor;

2) hap dhe mban llogari transaksioni të bankave, llogari depozitimi të shoqërive brokere dhe llogari të tjera që me ligj është përcaktuar që të mbahen në Bankën Popullore dhe bën pagesa nga llogaritë;

3) hap dhe mban llogari të tjera transaksioni, nëse me ligj nuk është përcaktuar ndryshe;

4) hap dhe mban llogari Trezorit;

5) mban llogari përllogaritëse të transaksionit për operatorët e sistemeve pagesore;

6) përcakton standarde për konstruksionin e llogarive të pjesëmarrësve në qarkullimin pagesor;

7) jep numër evidentues, bartësve të qarkullimit pagesor;

8) e përcakton shumën e pagesës, e cila është pagesë e vogël ndërbankare;

9) mban regjistër të llogarive të transaksionit në sistemin e vet;

10) realizon aktvendime për pagesa të detyruara që kanë të bëjnë për llogaritë e transaksionit që i mban, dhe

11) e rregullon mënyrën e mbajtjes dhe përmbytjen e regjistrit unik të llogarive të transaksionit.

Neni 6

Bankat dhe filialet e bankave të huaja si bartëse të qarkullimit pagesor i bëjnë punët si vijon:

1) hapin dhe mbajnë llogari të transaksioneve të pjesëmarrësve në qarkullimin pagesor dhe kryejnë pagesa nga llogaritë;

2) mbajnë regjistër të llogarive të transaksioneve në sistemin e tyre; dhe

3) realizojnë aktvendime për pagesa të detyrueshme që kanë të bëjnë për llogaritë e transaksionit që i mbajnë.

Neni 7

(1) Trezorit si bartës i veçantë i qarkullimit pagesor përveç punëve të përcaktuara me neni 38 nga Ligji për Buxhetet i bën punët si vijon:

1) hap dhe mban llogari të shfrytëzuesve buxhetorë, njësisive shfrytëzues dhe të institucioneve tjera në pajtim me ligjin;

2) mban regjistër të llogarive në sistemin e tij;

3) i bën pagesat e llogarive në suazat e librit kryesor të Trezorit përmes llogarisë së Trezorit;

4) obligon llogari në suazat e llogarisë së Trezorit në bazë autorizimeve të kontraktuara;

5) obligon llogari në suazat e llogarisë së Trezorit në rast të korigjimit të gabimit nga ana e Trezorit;

(2) Formën dhe përmbytjen e formularëve për pagesë që i shfrytëzojnë shfrytëzuesit e buxhetit dhe njësitë shfrytëzuese, si dhe procedurën për korigjimin e gabimit të bërë gjatë kryerjes së qarkullimit pagesor i përcakton ministri i Financave.

Neni 8

(1) Aktvendimet për pagesat e detyrueshme që e obligojnë llogarinë e Trezorit, respektivisht llogarinë e debitorit e cila gjendet në suazat e llogarisë kryesore të Trezorit, Banka Popullore i realizon ashtu që sipas të njëjtave përgatit urdhërpagesa për realizim të cilat i dorëzojnë për realizim në Trezor.

(2) Mënyrën e realizimit të urdhërpagesave nga paragrafi 1 i këtij neni, kur është e obliguar llogaria e Trezorit respektivisht llogaria e Trezorit që gjendet në suazat e llogarisë së Trezorit, e përcakton ministri i Financave

Neni 9

(1) Trezorit i informon operatorët e sistemeve pagesore për llogaritë që mbahen në librin kryesor të Trezorit.

(2) Shtëpia kliring e cila e mban regjistrin unik të llogarive të transaksioneve i dorëzojnë të dhënat nga i njëjti në Trezor.

III. KRYERJA E PUNËVE TË QARKULLIMIT PAGESOR

Neni 10

(1) Qarkullimi pagesor realizohet kryesisht përmes llogarive të transaksionit që janë të lajmëruar në Regjistrin unik të llogarive të transaksionit.

(2) Nuk lejohet pagesa midis pjesëmarrësve në qarkullimin pagesor që nuk bëhet përmes llogarive të transaksionit.

Neni 11

Bartësi i qarkullimit pagesor do t'i lejojë pagesën e rrogës pjesëmarrësit në sistemin pagesor vetëm nëse paraprakisht janë paguar për të njëjtën tatimi dhe kontributet.

Neni 12

(1) Bartësi i qarkullimit pagesor për realizimin e punëve në qarkullimin pagesor hap llogari transaksioni të pjesëmarrësit në qarkullimin pagesor me kërkesë të tij me shkrim.

(2) Pjesëmarrësi në qarkullimin pagesor mund të ketë më shumë llogari transaksioni te një bartës i qarkullimit pagesor.

(3) Pjesëmarrësi në qarkullimin pagesor mund të ketë llogari transaksioni te më shumë bartës të qarkullimit pagesor.

(4) Mënyrën dhe procedurën për hapjen dhe mbylljen e llogarisë së transaksionit sipas paragrafit 1 të këtij neni, i përcakton guvernatori i Bankës Popullore.

Neni 13

(1) Bartësi i qarkullimit pagesor e mbyll llogarinë e transaksionit të pjesëmarrësit në qarkullimin pagesor me kërkesë të tij me shkrim nëse janë plotësuar kushtet e përcaktuara, në bazë të aktvendimit gjyqësor ose me urdhër të organit kompetent.

(2) Llogaria e transaksionit që nuk ka saldo dhe ndryshime gjatë dy viteve të fundit dhe nuk është bllokuar, bartësi i qarkullimit pagesor është i detyruar ta ndërpresë për çka detyrimisht e informon pjesëmarrësin e qarkullimit pagesor.

Neni 14

Pjesëmarrësi në qarkullimin pagesor është i detyruar për ndryshimet statusore të paraqitura me shkrim t'i informojë bartësit e qarkullimit pagesor te të cilat ka llogari transaksioni më së voni tre ditë nga dita e marrjes së aktvendimit për ndryshimet statusore dhe ndryshimet tjera.

Neni 15

(1) Bartësi i qarkullimit pagesor është i detyruar që të dhënat për ndryshimet në regjistrin e tij të llogarive të transaksionit t'i dorëzojë në regjistrin unik të llogarive të transaksionit të njëjtën ditë, më së voni deri në fund të orarit të punës të regjistrin unik të llogarive të transaksioneve.

(2) Të dhënat për ndryshimet në regjistrin e llogarive të transaksioneve, regjistrin unik të llogarive të transaksioneve i dorëzon në Regjistrin qendror të Republikës së Maqedonisë në afatin e caktuar në paragrafin (1) të këtij neni.

(3) Regjistrin unik të llogarive të transaksioneve e mban shtëpia kliring të cilën e përcakton Ministria e Financave.

Neni 16

Të dhënat nga regjistri unik i llogarive të transaksioneve mund të shfrytëzohen në kushte të përcaktuara me këtë ligj dhe me ligj tjetër.

Neni 17

(1) Për kryerjen e qarkullimit pagesor shfrytëzohen instrumente pagesore.

(2) Forma e instrumenteve pagesore të mediemeve për bartje parqet lëndë marrëveshjeje midis bartësit të qarkullimit pagesor dhe pjesëmarrësit në qarkullimin pagesor.

(3) Instrumentet pagesore dhe përmbajtja dhe forma e tyre, përveç formës së instrumenteve pagesore të përfshira në medimet për bartje i përcakton ministri i Financave.

Neni 18

(1) Pagesa nëpërmjet llogarive të transaksionit bëhet në bazë të instrumentit pagesor.

(2) Instrument pagesor në barrë të llogarisë mund të lëshohet:

1) pjesëmarrësi i qarkullimit pagesor- posedues i llogarisë,

2) bartësi i qarkullimit pagesor, në bazë të autorizimeve të kontraktuara dhe aktvendimeve për pagesë të detyruar,

3) bartësi i qarkullimit pagesor për korigjimin e gabimit të bërë nga bartësi i qarkullimit pagesor, me përjashtim të llogarisë së Trezorit, dhe

4) Trezori pranë Ministrisë së Financave, për llogari në suazat e llogarisë së Trezorit.

(3) Procedurën për korigjimin e gabimit të bërë nga bartësi i qarkullimit pagesor nga paragrafi 2 pika tre e këtij neni e përcakton guvernatori i Bankës Popullore.

Neni 19

(1) Pagesa sipas instrumentit pagesor bëhet nëse llogaria e transaksionit në barrë të së cilës jepet instrumenti pagesor ka mbulesë.

(2) Me mbulesë të llogarisë së transaksionit nënkuptohet gjendja e llogarisë së transaksionit të ditës së kaluar e zmadhuar për derdhjen e mjeteve gjatë ditës dhe për mjetet e lejuara në bazë të marrëveshjes me bankën për saldo negative të lejuar të llogarisë, e zvogëluar për pagesa gjatë ditës deri në momentin e përcaktimit të mbulesës.

Neni 20

(1) Pjesëmarrësi në qarkullimin pagesor mund për pagesë me para në dorë të marrë nga llogaritë dhe të ruajë në arkën e vet para të gatshme në lartësinë e maksimumit të arkës.

(2) Lartësinë e maksimumit të arkës e cakton pjesëmarrësi në qarkullimin pagesor me akt të veçantë.

(3) Pjesëmarrësi i qarkullimit pagesor – person juridik është i detyruar që të gjitha mjetet në para të tregut ditor të bërë me para të gatshme në çfarëdo baze t'i arkëtojë më së voni ditën e ardhshme në llogarinë e vet të transaksioni.

(4) Pagesa e produkteve dhe e shërbimeve me para në dorë nga ana e personave juridikë nuk mund të jetë më shumë se 6.000 denarë.

Neni 21

(1) Bartësi i qarkullimit pagesor është i detyruar që t'i realizojë aktvendimet për pagesë të detyruar në pajtim me ligjin. Bartësi i qarkullimit pagesor është i detyruar që të veprojë sipas aktvendimeve për pagesë të detyruar më së voni ditën e ardhshme nga dita e pranimit të aktvendimit.

(2) Aktvendimet për pagesë të detyruar evidentohen në evidenca sipas datës dhe kohës së arritjes së tyre dhe sipas të njëjtës radhitje realizohen.

Neni 22

(1) Aktvendimi për pagesë të detyruar dorëzohet te bartësi i qarkullimit pagesor të shënuar në aktvendimin për pagesë të detyruar.

(2) Bartësi i qarkullimit pagesor e realizon aktvendimin për pagesë të detyruar nëse janë shënuar saktë të dhënat prej ku mund të identifikohen të gjitha elementet e aktvendimit. Në të kundërtën, ia kthen organit që e ka dhënë aktvendimin për ta precizuar.

(3) Bartësi i qarkullimit pagesor e realizon aktvendimin për pagesë të detyruar nga të gjitha mjetet disponuese, të pjesëmarrësit në qarkullimin pagesor-debitor te bartësi i qarkullimit pagesor.

(4) Nëse pjesëmarrësi i qarkullimit pagesor – debitor në llogari denare nuk ka mjete për realizimin e plotë të aktaktvendimit për pagesë të detyruar, bartësi i qarkullimit pagesor me përdorimin e kursit mesatar të Bankës Popullore që vlen në ditën e transaksionit, bën konvertimin në denarë të mjeteve të llogarisë devizore dhe bartje në llogari denare të pjesëmarrësit në qarkullimin pagesor-debitor deri në shumën e duhur për realizimin e plotë të aktvendimit për pagesë të detyruar.

(5) Në rast të mungesës së mjeteve për realizimin e plotë të aktaktvendimit për pagesë të detyruar, bartësi i qarkullimit pagesor e realizon aktvendimin deri në lartësinë e mjeteve disponuese dhe e bllokoi llogarinë dhe me dorëzimin e numrit tatimor – debitor nëpërmjet regjistrin unik të llogarive të transaksionit i informon të gjithë bartësit e qarkullimit pagesor se nuk guxojnë të bëjnë pagesa nga mjetet e llogarisë në denarë në llogari devizore pjesëmarrësit-debitor deri në realizimin e plotë të aktaktvendimit, përveç urdhërpagesave me të cilat bëhet bartja e mjeteve në llogari te bartësi i qarkullimit pagesor që duhet ta realizojë aktaktvendimin për pagesë të detyruar.

(6) Pas përmbushjes së obligimeve sipas aktaktvendimit për pagesë të detyruar, bartësi i qarkullimit pagesor e bën deblokimin e llogarisë së transaksionit për çka nëpërmjet regjistrin unik të llogarive të transaksionit i informon të gjithë bartësit e qarkullimit pagesor.

(7) Bartësi i qarkullimit pagesor mund të bëjë qarkullim pagesor për pjesëmarrësin debitor nëse nuk ka aktvendime tjera të evidentuara për pagesë të detyruar.

Neni 23

Nëse pjesëmarrësi i qarkullimit pagesor në ditën e skadimit të marrëveshjes për afatizim të mjeteve të tija te banka, ka llogari të transaksionit të bllokuar, banka nuk mund ta vazhdojë marrëveshjen për afatizimin e mjeteve. Banka te e cila mbahen mjetet e afatizuara të pjesëmarrësit në qarkullimin pagesor e cila llogari është e bllokuar, është e detyruar në ditën e skadimit të marrëveshjes për afatizim të mjeteve, mjetet t'i bartë në llogarinë e transaksionit të pjesëmarrësit në qarkullimin pagesor.

Neni 24

Nëse llogaria e transaksionit të pjesëmarrësit në qarkullimin pagesor është e bllokuar pa ndërprerë më shumë se 45 ditë, bartësi i qarkullimit pagesor nëpërmjet regjistrin unik për llogari të transaksionit e informon Regjistrin qendror të Republikës së Maqedonisë.

Neni 25

(1) Pjesëmarrësi i qarkullimit pagesor nuk mund të bëjë pagesë me llogaritje nëse ka llogari të bllokuar të transakcionit.

(2) Shfrytëzuesit buxhetor, njësitë shfrytëzues dhe institucionet tjera që kanë llogari në Librin kryesor të Trezorit nuk mund të bëjnë pagesë me llogaritje nëse kanë llogari të bllokuar.

Neni 26

(1) Bartësi i qarkullimit pagesor mund të bëjë pagimin e kompensimeve për kryerjen e punëve në qarkullimin pagesor sipas tarifës të cilën e përcakton bartësi i qarkullimit pagesor.

(2) Bartësi i qarkullimit pagesor është i detyruar që ta shpall tariforin në vend të dukshëm në lokalet e veta dhe në faqen e vet të internetit.

Neni 27

Bartësi i qarkullimit pagesor me kërkesë të pjesëmarrësve dhe të pjesëmarrësve potencialë në qarkullimin pagesor është i detyruar që t'u japë informata paraprake për kushtet për kryerjen e qarkullimit pagesor. Informatat duhet të jenë në formë të kuptueshme dhe t'i përmbajnë së paku të dhënat si vijon:

1) mënyrën e përcaktimit të kompensimeve që pjesëmarrësi i qarkullimit pagesor duhet t'ia paguajë bankës për transakcionet e bëra (depozitimin e parave në dorë, marrjen e parave në dorë ose transferi prej llogarisë ose në llogari);

2) kohën për të cilën do të lejohet banka e shfrytëzuesit të transferit pas marrjes së urdhërpagesës, në rast të referimit të mjeteve, respektivisht kohën kur është lejuar banka, në rast të derdhjes së mjeteve në llogari, dhe

3) mënyrën dhe procedurën për realizimin e të drejtës së kundërshtimit dhe të kompensimit për realizim dhe të mosrealizimit në kohë, që i janë dhënë në disponim pjesëmarrësit në qarkullimin pagesor dhe mënyra se si duhet t'i realizojë ato të drejta.

IV. PARATË ELEKTRONIKE

Neni 28

(1) Emetuesi i parave elektronike mund të jetë:

1) banka me seli në Republikën e Maqedonisë e cila nga guvernatori i Bankës Popullore ka marrë pëlqim paraprak për dhënien e parave elektronike,

2) filial i bankës së vendit-anëtare e Unionit Evropian, në pajtim me Ligjin për bankat,

3) filiali i bankës së huaj i cili, në pajtim me Ligjin për bankat, nga guvernatori i Bankës Popullore ka marrë leje për hapje dhe për punë, dhe

4) shoqëria për dhënien e parave elektronike, që nga guvernatori i Bankës Popullore ka marrë leje për themelim dhe për punë në pajtim me këtë ligj.

(2) Pranimi i mjeteve në para për shkak të dhënies së parave elektronike nuk do të thotë pranimi i depozitit ose i burimeve të tjera kthyesë të mjeteve në kuptim të dispozitave nga Ligji për bankat, nëse paratë elektronike jepen menjëherë gjatë pranimit të mjeteve në para.

Neni 29

(1) Paratë elektronike jepen në bazë të marrëveshjes për dhënien e parave elektronike të lidhur midis dhënësit të parave elektronike dhe personit fizik- pronar i parave elektronike (në tekstin e mëtejshëm: pronari).

(2) Në bazë të marrëveshjes nga paragrafi (1) i këtij neni, ndërsa pas pagesës së shumës së caktuar të mjeteve në para, pronarit i jepen para elektronike me të cilat mund të bëjë pagesa në shumë deri në mbulesën e parave elektronike të dhëna.

(3) Për paratë e dhëna elektronike pronari i paguan dhënësit provizion. Gjatë pagimit me para elektronike nuk paguhet provizion ose shpenzime tjera.

(4) Mbulesa e parave të dhëna elektronike është në shumë të mjeteve në para të arkëtuara, të zvogëluara për shumën e pagesave të bëra dhe provizioneve të paguara.

Neni 30

Përveç nëse nuk është përcaktuar ndryshe në këtë ligj, marrëdhëniet midis dhënësit të parave elektronike dhe pronarit rregullohen në pajtim me dispozitat e Ligjit për marrëdhënie obligative.

2. Të drejtatat dhe obligimet e dhënësit dhe pronarit

Neni 31

(1) Pronari mund çdo kohë në periudhë të vlefshmërisë së marrëveshjes për dhënien e parave elektronike të kërkojë nga dhënësi pagimin e mbulesës së parave të dhëna elektronike në vlerë të plotë, në para të gatshme ose me bartje në llogari të tij të transakcionit. Pjesa detyrimit duhet të bëhet në afat prej së paku tetë ditëve pas pranimit të kërkesës për pagesë.

(2) Dhënësi i parave elektronike nuk ka të drejtë për pagesën nga paragrafi (1) nga ky nen të paguajë kompensim ose shpenzime të tjera.

(3) Përgjegjësia për dëmin që mund të lind në lidhje me paragrafët (1) dhe (2) nga ky nen nuk mund me përgjegjësi të përjashtohet ose të kufizohet.

(4) Në marrëveshjen për dhënien e parave elektronike përcaktohen kushtet për pagesë, gjatë së cilës mund të përcaktohet shuma minimale e pagesës që nuk mund të jetë më e vogël se 700 denarë.

Neni 32

Dhënësi i parave elektronike është i detyruar t'i lejojë pronarit qasje në informatat për mbulesën për parata elektronike të dhëna.

Neni 33

(1) Emetuesi i parave elektronike është përgjegjës para pronarit për shumën e humbur të mbulesës dhe për pagesën e bërë jo të saktë edhe nëse shkak për humbjen e tillë të mbulesës ose të realizimit jo të saktë të pagesës kur edhe ajo është si rezultat i aparatit të dëmtuar në të cilin ruhen paratë elektronike ose të pajisjes së dëmtuar që nuk është në kontroll direkt ose në kontroll ekskluziv të dhënësit të parave elektronike.

(2) Emetuesi i parave elektronike mund të lirohet nga përgjegjësia nga paragrafi (1) i këtij neni nëse dëshmon se humbja e mbulesës ose realizimi jo i saktë i pagesës është shkaktuar për shkak të pakujdesisë ose veprimit me qëllim të pronarit.

3. Shoqëria për dhënien e parave elektronike

Neni 34

(1) Ndaj Shoqërisë për dhënien e parave elektronike në mënyrë adekuate zbatohen dispozitat nga Ligji për bankat që kanë të bëjnë për themelimin e bankës (aksionarët, kapitali fillestar, aksionet prioritare, leja për themelimin e punës, leja për ndryshime statusore dhe regjistrimi në regjistrin tregtar), pjesëmarrja kualifikuese në bankë dhe pëlqimet e aksionarëve, hapja e filialeve të bankave të Republikës së Maqedonisë jashtë vendit, për Kuvendin e bankës, këshillin drejtues dhe mbikëqyrës të bankës (pëlqimet, numri i anëtarëve, emërimet dhe kompetencat), shërbimi për revizion të brendshëm të bankës, masat (masat e rregullta dhe plotësuese, tërheqja e pëlqimeve, heqja e pëlqimeve për themelim dhe për punë dhe për ndryshime statusore), hapja dhe mbajtja e likuidimit të

bankës, për hapjen dhe mbajtjen e procedurës falimentuese të bankës, si dhe dispozitat që kanë të bëjnë për raportet, kontabilitetin dhe revizionin dhe sanksionet kundërvajtëse, nëse me këtë ligj nuk është përcaktuar më ndryshe.

(2) Mënyrën e zbatimit të dispozitave nga paragrafi (1) nga ky nen të shoqërisë për dhënien e parave elektronike më për së afërmi e përcakton Këshilli i Bankës Popullore.

3.1. Themelimi

Neni 35

(1) Shoqëria për dhënien e parave elektronike themelohet si shoqëri aksionare, sipas lejes së marrë paraprakisht nga guvernatori i Bankës Popullore.

(2) Për themelimin e shoqërisë për dhënien e parave elektronike të duhet kapital fillestar në para prej së paku 70 milionë denarë.

(3) Shoqëria për dhënien e parave elektronike është e detyruar ta mbajë vlerën e kapitalit fillestar nga paragrafi (2) i këtij neni.

3.2 Menaxhimi me rreziqet

Neni 36

Shoqëria për dhënien e parave elektronike detyrimisht duhet të disponojë me mjete personale siç janë definuar në Ligjin për banka. Mjetet personale nuk guxojnë të zvogëlohen nën shumën e kapitalit fillestar nga neni 35 paragrafi 2 nga ky ligj dhe në secilën kohë detyrimisht duhet të jetë së paku 2% nga shuma më e lartë nga gjendja e:

1. saldosh rrjedhëse të të gjitha obligimeve për pagesë që dalin nga dhënia e parave elektronike, ose
2. saldosh mesatare të të gjitha obligimeve për pagesë që dalin nga dhënia e parave elektronike gjatë gjashtë muajve të fundit.

Neni 37

(1) Shoqëria për dhënien e parave elektronike është e detyruar të depozitojë mjete në shumë prej së paku në lartësinë e saldosh rrjedhëse të të gjithë obligimeve sipas dhënies së parave elektronike. Investimi mund të jetë vetëm në mjete me rrezik të ulët dhe të lartë të likuiditetit.

(2) Llojin e mjeteve në të cilat shoqëritë për dhënien e parave elektronike mund ta depozitojnë, vëllimin e depozitimit, përgjithshëm dhe në lloje të veçanta të mjeteve, metodologjinë për menaxhim me rreziqet që dalin nga dhënia e parave elektronike dhe depozitimet, metodologjinë për vlerësimin e mjeteve dhe mënyrën dhe përbajtjen e informatave në lidhje me depozitimet dhe ekspozimet e rreziqeve, i përcakton Këshilli i Bankës Popullore.

3.3. Aktivitetet

Neni 38

(1) Shoqëria për dhënien e parave elektronike nuk guxon të bëjë aktivitete tjera përveç dhënies së parave elektronike.

(2) Me përjashtim të paragrafit (1) nga ky nen, shoqëria për dhënien e parave elektronike mund ta bëjë edhe:

1. shërbimin financiar dhe jofinanciar lidhur me dhënien e parave elektronike, siç është administrimi i (menaxhimit me) parave elektronike nëpërmjet shërbimeve operative dhe shërbimeve tjera lidhur me dhënien e parave elektronike dhe dhënien e menaxhimit me mjetet tjera pagese, me përjashtim të lejimit të kredisë në çfarëdo forme, dhe

2. shërbimin e vendosjes së të dhënave në aparate elektronike në emër të personave tjerë juridik.

(3) Shoqëria për dhënien e parave elektronike nuk guxon të ketë dhe të fitojë pjesë kapitale në persona tjerë juridik, përveç në persona juridik që i bëjnë shërbimet nga paragrafi (2) nga ky nen.

V. SISTEMET E PAGESAVE

Neni 39

Sistemi i pagesës paraqet sistem për bartjen e mjeteve që është themeluar me marrëveshje formale dhe standarde dhe me rregulla të përbashkëta për përpunimin, ndërhyrje dhe/ose barazim të pagesave nëpërmjet pjesëmarrësve në sistemin e pagesës.

Neni 40

(1) Pjesëmarrësit në qarkullimin pagesor janë: bartësit e qarkullimit pagesor, shtëpia kliring dhe agjenti për barazim.

(2) Pjesëmarrësit në sistemin pagesor në suazat e sistemit pagesor i bëjnë punët si vijon:

- bartësi i qarkullimit pagesor i bën obligimet financiare që dalin nga instrumentet pagesore në suazat e sistemit pagesor;
- agjenti për barazim mban llogari për barazim të pjesëmarrësve në sistemin pagesor dhe
- shtëpia kliring bën punë të llogaritjes dhe përcaktimin e obligimeve dhe kërkesave të pjesëmarrësve në sistemin pagesor.

(3) Pjesëmarrësi në sistemin pagesor mund të bëjë aktivitete të bartësit të qarkullimit pagesor dhe/ose agjentit për barazim dhe/ose shtëpisë kliringe në sistemin pagesor,

(4) Një prej pjesëmarrësve në sistemin pagesor përcaktohet për operator të sistemit pagesor, Operatori i sistemit pagesor menaxhon dhe udhëheq me sistemin pagesor.

(5) Pjesëmarrësi në sistemin pagesor mund të merr pjesë në më shumë sisteme pagesore.

Neni 41

(1) Sistemi pagesor themelohet me marrëveshje me shkrim për pjesëmarrje në sistemin pagesor midis të gjithë pjesëmarrësve, ose midis operatorit të sistemit pagesor dhe secilit pjesëmarrës.

(2) Operatori i sistemit pagesor është i detyruar ta paraqes themelimin e sistemit pagesor në Bankën Popullore para fillimit të tij me punë.

(3) Banka Popullore mund të mbajë llogari për barazimin e pjesëmarrësve në sistemet tjera pagesore;

(4) Pjesëmarrësit në sistemin pagesor mund të themelojnë shtëpi kliring të regjistruar në regjistrin tregtar të Republikës së Maqedonisë si shoqëri aksionare.

Neni 42

(1) Sistemi pagesor detyrimisht duhet të ketë rregulla të përcaktuara nga operatorit të sistemit pagesor,

(2) Rregullat e sistemit pagesor janë pjesë të marrëveshjes nga neni 41 nga ky ligj dhe i përcaktojnë së paku punët si vijon:

- 1) kush është operator i sistemit pagesor;
- 2) kush mund të jetë pjesëmarrës në sistemin pagesor;
- 3) mënyrën e mbajtjes së llogaritjes dhe barazimit;
- 4) të drejtat dhe obligimet e pjesëmarrësve në sistemin pagesor;
- 5) planin e terminit sipas të cilit punon sistemi pagesor;
- 6) koha kur urdhërpagesat në sistem bëhen definitive dhe nuk mund më shumë të tërhiqen;
- 7) mënyrat e këmbimit të urdhërpagesave në sistemin pagesor dhe
- 8) lloji dhe lartësia e pagesave që janë bazë për punë të sistemit pagesor.

Neni 43

(1) Llogaritjen për përcaktimin e obligimeve shtëpia kliring mund ta bëjë në një prej mënyrave si vijon:

1) nëpërmjet shumës së të gjithë obligimeve të një pjesëmarrësit ndaj pjesëmarrësit tjetër në periudhën llogaritëse (bruto principi) ose.

2) si diferencë e të gjitha obligimeve të një pjesëmarrësi dhe të gjitha kërkesat e një pjesëmarrësi nga pjesëmarrësit tjerë në sistemin në periudhën e llogaritur (neto principi).

(2) Llogaritja nga paragrafi (1) pika 2 nga ky nen, mund të bëhet:

1) si diferencë e njërës pjesëmarrës prej pjesëmarrësitet tjetër (principi bilateral neto) ose

2) si diferencë e njërës pjesëmarrësi me të gjithë pjesëmarrësit tjerë (principi multilateral neto).

Neni 44

(1) Mbikëqyrje të sistemit pagesor bën Banka Popullore.

(2) Mënyrën dhe metodologjinë e mbikëqyrjes së sistemeve pagesore i përcakton Këshilli i Bankës Popullore.

Neni 45

(1) Kriteret dhe standardet për punën e sistemeve pagesore në pajtim me standardet ndërkombëtare të pranueshme i përcakton Këshilli i Bankës Popullore.

(2) Për shkak funksionimit efikas të sistemit pagesor, Banka Popullore mund të jep rekomandime me shkrim-këshilla, pjesëmarrësve në sistemin pagesor ose operatorit të sistemit pagesor për funksionimin në pajtim me standardet e përcaktuara dhe të përcaktojë afate gjatë të cilave duhet të harmonizohen me rekomandimet.

(3) Banka Popullore mund t'indalojë operatorit të sistemit pagesor që të jep shërbime në sistemin pagesor nëse nuk i respekton standardet dhe rekomandimet e përcaktuara nga ky nen.

Neni 46

(1) Personat juridik që janë inkuadruar në punën e sistemit pagesor ose bëjnë shërbime tjera lidhur me pagesat, janë të detyruar që të dorëzojnë të dhëna nga aktivitetet e kryera në qarkullimin pagesor në Bankën Popullore.

(2) Përmbajtjen, mënyrën dhe afatet për dorëzim të të dhënave nga paragrafi (1) të këtij neni i përcakton Këshilli i Bankës Popullore.

VI. BARAZIMET MIDIS BARTËSVE TË QARKULLIMIT PAGESOR

Neni 47

Barazimi midis bartësve të qarkullimit pagesor bëhet nëpërmjet sistemit për barazim në Bankën Popullore.

Neni 48

Pagesat midis pjesëmarrësve në qarkullimin pagesor të bartësve të ndryshëm të qarkullimit, konsiderohen si definitive kur rezultati nga llogaria për përcaktimin e obligimeve që dalin nga këto pagesa bartësi i qarkullimit pagesor e barazon në sistemin për barazim në Bankën Popullore.

VII. RUAJTJA E DOKUMENTEVE

Neni 49

(1) Bartësi i qarkullimit pagesor është i detyruar t'i ruajë instrumentet pagues dhe dokumentet tjera në bazë të cilave janë evidentuar ndërrimet e llogarive të transaksioneve së paku 5 vjet pas skadimit të vitit kalendarik në të cilën janë evidentuar ndërrimet.

(2) Të dhënat nga regjistri i llogarive të transaksionit ruhen përgjithmonë. Dokumentacioni në bazë të të cilit është hapur dhe mbyllur llogaria e transaksionit ruhet 5 vjet pas skadimit të vitit në të cilin llogaria e transaksionit është mbyllur.

(3) Dokumentet dhe të dhënat nga paragrafët (1) dhe (2) të këtij neni mund të ruhen në formën burimore ose në mënyrë tjetër adekuate.

VIII. DISPOZITAT KUNDËRVAJTËSE

Neni 50

(1) Gjobë në shumë prej 15.000 deri 20.000 euro në kundërvlerë me denarë dot'ishqiptohet për kundërvajtje bartësit të qarkullimit pagesor nëse:

1) nuk i siguron kushtet e përcaktuara nga neni 4 të këtij ligji;

2) nuk mban regjistër të llogarive të transaksionit në sistemin e vet (neni 6 pika 2);

3) lejon realizimin e pagesës e cila nuk është nëpërmjet llogarisë së transaksionit (neni 10 paragrafi (2));

4) vepron në kundërshtim me mënyrën dhe procedurën për hapjen e llogarisë së transaksionit (neni 12 paragrafi (4));

5) nuk e mbyll llogarinë e transaksionit nëse janë plotësuar kushtet, nuk e informon pjesëmarrësin në qarkullimit pagesor për heqjen e llogarisë së transaksionit ose nuk e respekton mënyrën dhe procedurën për hapjen dhe mbylljen e llogarisë së transaksionit (nenet 12 dhe 13);

6) të dhënat për ndërrimet në regjistrin e tij të llogarive të transaksionit nuk i dorëzon në regjistrin unik të llogarive të transaksioneve në pajtim me nenin 15 paragrafi (1) nga ky ligj;

7) bën pagesën sipas instrumentit pagesor nga llogaria e transaksionit në të cilën nuk ka mbulesë (neni 19 paragrafi (1));

8) nuk vepron sipas aktvendimit për pagesë të detyruar më së voni ditën e ardhshme nga dita e pranimit të aktvendimit, aktvendimet për pagesë të detyruar nuk i evidenton sipas datës dhe kohës së arritjes së tyre ose nuk i kryen aktvendimet për pagesë të detyruar sipas radhitjes së tyre (neni 21);

9) nuk bën konvertimin në denarë të mjeteve nga llogaria devizore me kurs mesatar të Bankës Popullore të Republikës së Maqedonisë që vlen ditën e transaksionit ose nuk bën bartjen e llogarisë në denarë të pjesëmarrësit në qarkullimin pagesor-debitor deri në shumën e duhur për realizim të plotë të aktvendimit për pagesë të detyruar (neni 22 paragrafi (4));

10) nuk e bllokoi llogarinë ose nuk e dorëzon numrin tatimor të pjesëmarrësit – debitor nëpërmjet regjistrin unik të llogarive të transaksioneve të bartësit tjerë të qarkullimit pagesor se nuk guxojnë bëjnë pagesa nga mjetet e llogarive në denarë dhe atyre devizore të pjesëmarrësit –debitor deri në realizimin e plotë të aktvendimit për pagesë të detyruar (neni 22 paragrafi (5));

11) pas përmbushjes së obligimeve sipas aktvendimit për pagesë të detyruar nuk e deblokoi llogarinë ose për zhblokimin e llogarisë nuk i informon bartësit tjerë të qarkullimit pagesor nëpërmjet regjistrin unik të llogarive të transaksionit (neni 22 paragrafi (6));

12) Nuk e informon Regjistrin qendror për llogarinë e transaksionit e cila është e bllokuar pa ndërprerë më shumë se 45 ditë (neni 24);

13) nuk e publikon tarifën për kompensim për kryerjen e punëve të qarkullimit pagesor në vend të dukshëm në lokalitet e saja dhe në veb faqen e sajë (neni 26 paragrafi (2));

14) me kërkesë të pjesëmarrësit në qarkullimin pagesor nuk i vë në dispozicion informata për kushtet e realizimit të qarkullimit pagesor ose për kushtet për realizimin e qarkullimit pagesor nuk mbajnë minimumin e informatave (neni 27);

15) aktvendimet për pagesë të detyruar që e obligojnë llogarinë e Trezorit nuk i realizon me përgatitjen e urdhërpagesave për realizim të cilat i dorëzon për realizim në Trezor (neni 8 paragrafi (1));

16) nuk i kryen obligimet financiare që dalin nga instrumentet pagesore në suazat e sistemit pagesor (neni 40 paragrafi (2) alineja 1) dhe

17) është pjesëmarrës në sistemin pagesor pa lidhjen e marrëveshjes për themelimin e sistemit pagesor ose është pjesëmarrës në sistemin pagesor pa lidhur marrëveshje me operatorin e sistemit pagesor (neni 41 paragrafi (1)).

(2) Përveç gjobës për veprimet nga paragrafi (1) pikat 1, 6 dhe 8 të këtij neni bartësit të qarkullimit pagesor do t'i shqiptohet edhe sanksioni kundërvajtës ndalim i përkohshëm për kryerjen e veprimtarisë në kohëzgjatje prej gjashtë muajve deri pesë vjet.

(3) Gjobjë në shumë prej 4.000 deri 6.000 euro në kundërvlerë me denarë, do t'i shqiptohet për kundërvajtje nga paragrafi (1) të këtij neni edhe personit përgjegjës te bartësi i qarkullimit pagesor.

(4) Përveç gjobës për veprimet nga paragrafi (1) pikat 1, 6 dhe 8 të këtij neni personit përgjegjës te bartësi i qarkullimit pagesor do t'i shqiptohet edhe sanksioni kundërvajtës, ndalim për kryerjen e profesionit, veprimtarisë ose detyrës në kohëzgjatje prej një deri pesë vjet.

Neni 51

(1) Gjobjë në shumë prej 4.000 deri 6.000 euro në kundërvlerë me denarë do t'i shqiptohet për kundërvajtje pjesëmarrësit në qarkullimit pagesor – personit juridik nëse:

1) Nuk e informon me shkrim bartësin e qarkullimit pagesor te i cili ka llogari transaksioni transaksion për ndryshimet e paraqitura statusore dhe ndryshimet tjera (neni 14);

2) nuk i paguan së paku ditën e ardhshme në llogarinë e vet të transaksionit mjetet e pranuar me para të gatshme në çfarëdo baze (neni 20 paragrafi (3));

3) ka llogari transaksioni të bllokuar, ndërsa bën pagesa me llogaritje (neni 25 paragrafi (1)).

(2) Përveç gjobës për veprimet nga paragrafi (1) pikat 1 dhe 3 të këtij neni, bartësit të qarkullimit pagesor –person juridik do t'i shqiptohet edhe sanksioni kundërvajtës ndalim i përkohshëm për kryerjen e veprimtarisë në kohëzgjatje prej gjashtë muajve deri pesë vjet.

(3) Gjobjë në shumë prej 2.000 deri 4.000 euro në kundërvlerë me denarë, do t'i shqiptohet për kundërvajtje nga paragrafi (1) të këtij neni edhe personit përgjegjës te pjesëmarrësi i qarkullimit pagesor-person juridik.

(4) Përveç gjobës për veprimet nga paragrafi (1) pikat 1 dhe 3 të këtij neni, personit përgjegjës te pjesëmarrësi i qarkullimit pagesor –person juridik do t'i shqiptohet edhe sanksioni kundërvajtës, ndalim për kryerjen e profesionit, veprimtarisë ose detyrës në kohëzgjatje prej një deri pesë vjet.

Neni 52

(1) Gjobjë në shumë prej 15.000 deri 20.000 euro në kundërvlerë me denarë do t'i shqiptohet për kundërvajtje personit juridik ose fizik nëse jep para elektronike, ndërsa nuk i plotëson kushtet për dhënien e parave elektronike të përcaktuar me këtë ligj.

(2) Përveç gjobës për veprimin nga paragrafi (1) të këtij neni, personit juridik do t'i shqiptohet sanksioni kundërvajtës ndalim i përkohshëm për kryerjen e veprimtarisë në kohëzgjatje prej gjashtë muajve deri pesë vjet.

(3) Gjobjë në shumë prej 5.000 deri 10.000 euro në kundërvlerë me denarë, do t'i shqiptohet për kundërvajtje nga paragrafi (1) të këtij neni edhe personit përgjegjës te personi juridik.

(4) Përveç gjobës për veprimin nga paragrafi (1) të këtij neni, personit përgjegjës te personi juridik nga paragrafi (1) të këtij neni do t'i shqiptohet edhe sanksioni kundërvajtës, ndalim i përkohshëm për kryerjen e veprimtarisë ose detyrës në kohëzgjatje prej një deri pesë vjet.

(5) Përveç gjobës për veprimin nga paragrafi (1) të këtij neni, personit fizik do t'i shqiptohet edhe sanksioni kundërvajtës, ndalim i përkohshëm për kryerjen e veprimtarisë ose detyrës në kohëzgjatje prej gjashtë muajve deri pesë vjet.

(6) Për kundërvajtjen nga paragrafi (1) të këtij neni, të bërë me interes ose me çka shkaktohet dëm më i madh i pasurisë personit juridik ose personit fizik dhe personit përgjegjës në personin juridik do t'i shqiptohet sanksioni kundërvajtës – gjobjë deri në shumën e dyfishit të maksimumit të këtij sanksioni ose në proporcion me lartësinë e interesit të shkaktuar ose të marrë të pasurisë.

Neni 53

(1) Gjobjë në shumë prej 10.000 deri 15.000 euro në kundërvlerë me denarë do t'i shqiptohet për kundërvajtje emetuesit të parave elektronike nëse:

1) jep para elektronike pa lidhur marrëveshje për dhënien e parave elektronike (neni 29) paragrafi (1));

2) pronarit të parave elektronike nuk i mundëson pagesën e mbulesës së parave elektronike të dhëna ose pagesën nuk e bën në afat prej tetë ditëve nga pranimi i kërkesës për pagesë (neni 31 paragrafi (1));

3) për pagesë nga neni 31 paragrafi 1 të këtij ligji paguan kompensim ose shpenzime tjera (neni 31 paragrafi (2));

4) pronarit të parave elektronike nuk i lejon qasje në informatat për saldon dhe mbulesën për paratë elektronike të dhëna (neni 32);

5) nuk depoziton mjete në shumën së paku në lartësinë e obligimeve vijuese për paratë elektronike të dhëna ose depozitimet janë mjete likuide të rrezikut të lartë dhe/ose të ulët (neni 37 paragrafi (1)) dhe

6) bën aktivitete tjera përveç dhënies së parave elektronike (neni 38 paragrafi (1)).

(2) Përveç gjobës për veprimet nga paragrafi (1) pikat 1, 3 dhe 5 të këtij neni emetuesit të parave elektronike do t'i shqiptohet edhe sanksioni kundërvajtës ndalim i përkohshëm për kryerjen e veprimtarisë në kohëzgjatje prej gjashtë muajve deri pesë vjet.

(3) Gjobjë në shumë prej 2.000 deri 4.000 euro në kundërvlerë me denarë, do t'i shqiptohet për kundërvajtje nga paragrafi (1) të këtij neni edhe personit përgjegjës te dhënësi i parave elektronike.

(4) Përveç gjobës për veprimet nga paragrafi (1) pikat 1, 3 dhe 5 të këtij neni personit përgjegjës te dhënësi i parave elektronike do t'i shqiptohet edhe sanksioni kundërvajtës, ndalim për kryerjen e profesionit, veprimtarisë ose detyrës në kohëzgjatje prej një deri pesë vite.

Neni 54

(1) Gjobjë në shumë prej 10.000 deri 15.000 euro në kundërvlerë me denarë do t'i shqiptohet për kundërvajtje shtëpisë kliring nëse:

1) nuk mban regjistër unik të llogarive të transaksioneve (neni 15 paragrafi 2);

2) llogaritë e transaksioneve të regjistrit unik të cilin e mban nuk i dorëzon në Trezor (neni 9 paragrafi 2));

3) nuk i bën punët e llogaritjes dhe përcaktimin e obligimeve dhe kërkesave të pjesëmarrësve në sistemin pagesor (neni 40 paragrafi (2) alineja 3);

4) është pjesëmarrës në sistemin pagesor pa lidhur marrëveshje për themelimin e sistemit pagesor ose është pjesëmarrës në sistemin pagesor pa lidhur marrëveshje me operatorin e sistemit pagesor (neni 41 paragrafi (1)), dhe

5) llogaritjen për përcaktimin e obligimeve nuk e bën në pajtim me nenin 43 nga ky ligj.

(2) Përveç gjobës për veprimet nga paragrafi (1) të këtij neni, shtëpisë kliring do t'i shqiptohet edhe sanksioni kundërvajtës ndalim i përkohshëm për kryerjen e veprimtarisë në kohëzgjatje prej gjashtë muajve deri pesë vjet.

(3) Gjobë në shumë prej 4.000 deri 6.000 euro në kundërvlerë me denarë, do t'i shqiptohet për kundërvajtjen nga paragrafi (1) të këtij neni edhe personit përgjegjës në shtëpinë kliring.

(4) Përveç gjobës për veprimet nga paragrafi (1) pika 1 të këtij neni personit përgjegjës në shtëpinë kliring do t'i shqiptohet edhe sanksioni kundërvajtës, ndalim për kryerjen e profesionit, veprimtarisë ose detyrës në kohëzgjatje prej një deri pesë vjet.

Neni 55

(1) Gjobë në shumë prej 4.000 deri 6.000 euro në kundërvlerë me denarë do t'i shqiptohet operatorit të sistemit pagesor nëse:

1) nuk e informon Bankën Popullore për fillimin me punë (neni 41 paragrafi (2));

2) nuk përcakton rregulla të sistemit pagesor (neni 42 paragrafi (1));

3) nuk e respekton ndalesën e Bankës Popullore (neni 45 paragrafi (3)).

(2) Gjobë në shumë prej 2.000 deri 3.000 euro në kundërvlerë me denarë, do t'i shqiptohet për kundërvajtjen nga paragrafi (1) të këtij neni edhe personit përgjegjës në operatorin e sistemit pagesor.

Neni 56

(1) Gjobë në shumë prej 2.000 deri 6.000 euro në kundërvlerë me denarë do t'i shqiptohet personit juridik të përfshirë në punë të sistemit pagesor ose personit juridik që bën shërbime tjera lidhur me pagesat nëse në Bankën Popullore nuk dorëzon të dhëna nga aktivitetet e kryera në qarkullimin pagesor (neni 46 paragrafi (1)).

(2) Gjobë në shumë prej 1.000 deri 3.000 euro në kundërvlerë me denarë, do t'i shqiptohet për kundërvajtjen nga paragrafi (1) të këtij neni edhe personit përgjegjës në personin juridik paragrafi (1) të këtij neni.

IX. DISPOZITAT KALIMTARE DHE PËRFUNDIMTARE

Neni 57

Bartësit e qarkullimit pagesor janë të detyruar të gjitha llogaritë e transaksionit t'i paraqesin në Regjistrin unik të llogarive të transaksioneve më së voni deri 31 dhjetor 2007.

Neni 58

Urdhëresat akceptuese të dhëna deri në fund të 30 qershorit 2001 do të realizohen deri në pagesën e plotë të tyre.

Neni 59

Obligimin nga neni 11 i këtij ligji, bankat janë të detyruara ta bëjnë më së voni deri më 31 dhjetor 2008.

Neni 60

Pjesëmarrësit në sistemet pagesore dhe operatorët e sistemeve pagesore që tani më punojnë, janë të detyruar ta paraqesin punën e tyre në Bankën Popullore në afat prej 30 ditë nga hyrja në fuqi e këtij ligji.

Neni 61

Dispozitat nënligjore që dalin nga ky ligj do të miratohen më së voni deri më 31 dhjetor 2007.

Neni 62

Me ditën e zbatimit të këtij ligji pushon të vlejë Ligji për qarkullim pagesor ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 32/2001, 50/2001, 52/2001, 103/2001, 37/2002, 41/2002, 61/2002, 42/2003 dhe 13/2006).

Neni 63

Ky ligj hyn në fuqi ditën e tetë nga dita e botimit në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë" ndërsa do të zbatohet nga 1 janari 2008.

1495.

Врз основа на член 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З

ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ЛОВСТВОТО

Се прогласува Законот за изменување и дополнување на Законот за ловството, што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 7 септември 2007 година.

Бр. 07-3864/1
7 септември 2007 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Љубиша Георгиевски, с.р.

ЗАКОН

ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ЛОВСТВОТО

Член 1

Во Законот за ловството ("Службен весник на Република Македонија" број 20/96, 26/96, 34/97, 69/2004 и 84/2007), по членот 3 се додава нов член 3-а, кој гласи:

"Член 3-а

Под дивеч, во смисла на овој закон, се подразбираат следниве видови животни и птици:

1)	обичен елен	(Cervus elaphus L)
2)	елен лопатар	(Dama dama L)
3)	срна	(Capreolus capreolus L)
4)	дивокоза	(Rupicapra rupicapra L)
5)	муфлон	(Ovis musimon Schreb.)
6)	мечка	(Ursus arctos L)
7)	дива свиња	(Sus scrofa L)
8)	див зајак	(Lepus europaeus Pall)
9)	верверица	(Sciurus vulgaris L)
10)	бизамски глушец	(Fiber Zibethicus L)
11)	полв	(Glis glis L)
12)	стоболка	(Citellus citellus L)
13)	еж	(Erinaceus europaeus romanicus Barr)
14)	рис	(Lynx lynx L)
15)	видра	(Lutra lutra L)
16)	волк	(Canis lupus L)
17)	чакал	(Canis aureus L)
18)	лисица	(Vulpes vulpes L)
19)	дива мачка	(Felis silvestris Schreb)
20)	куна златка	(Martes Martes L)
21)	куна белка	(Martes foina Erh)
22)	мала ласица	(Mustela nivalis L)
23)	твор	(Mustela putorius L)
24)	јазовец	(Meles meles L)
25)	голема дропла	(Otis tarda L)
26)	мала дропла-прскач	(Otis tetrax L)
27)	лештарка	(Trastres bonasia L)
28)	ловен фазан	(Phasianus sp.)
29)	полска еребица	(Perdix perdix L)
30)	еребица камењарка	(Alectoris graeca Meisner)
31)	потополошка-препелица	(Coturnix coturnix L)
32)	гулаб-гривнеж	(Columba palumbus L)
33)	гулаб-дупкар	(Columba oenas L)

34)	див гулаб или гулаб пештерник	(<i>Colubma livia</i> Gm)	шка	
35)	грлица	(<i>Streptopelia turtur</i> L)	88) јастреб-кокошкар	(<i>Accipiter gentilis</i> L)
36)	гугутка	(<i>Streptopelia decaocto</i> Friv.)	89) јастреб врапчар	(<i>Accipiter nisus</i> L)
37)	шумска шљука	(<i>Scolopax rusticola</i> L)	90) обичен глувчар	(<i>Buteo buteo</i> L)
38)	ритска или барска шљука	(<i>Gallinago gallinago</i> L)	91) гакест глувчар	(<i>Buteo lagopus</i> Brunn)
39)	шљука ливадарка или голем бекасин	(<i>Gallinago media</i> -Latham)	92) глувчар осаш	(<i>Pernis apivoris</i> L)
40)	мал бекасин	(<i>Lymnocyptes minimus</i> – Brunn)	93) еја мочуришна	(<i>Circus aeruginosus</i> L)
41)	дива гуска	(<i>Anser anser</i> -L)	94) еја ливадарка	(<i>Circus pygargus</i> L)
42)	белочелна лисеста гуска	(<i>Anser albifrons</i> -Scop.)	95) еја полска	(<i>Circus cyaneus</i> L)
43)	мала белочелна гу- ска	(<i>Anser erythropus</i> L)	96) луња 'рѓеста	(<i>Milvus milvus</i> L)
44)	гуска глоговница	(<i>Anser Fabalis</i> lath)	97) луња црна	(<i>Milvus migrans</i> Bodd)
45)	морска утва	(<i>Tadorna tadorna</i> L)	98) сур орел	(<i>Aquila chrysaetos</i> L)
46)	дива пајка или пај- ка глуварка	(<i>Anas platyrhynchos</i> -L)	99) орел крстач или орел зајачар	(<i>Aquila heliaca</i> Sav.)
47)	берија или крѓа	(<i>Anas crecca</i> -L)	100) орел клокташ	(<i>Aquila clanga</i> Pall)
48)	пајка-ластарка или калкурук	(<i>Anas acuta</i> -L)	101) џуцест орел	(<i>Hieraaetus pennatus</i> Gm)
49)	пајка пупчаница	(<i>Anas guerguedula</i> L)	102) орел рибар	(<i>Pandion haliaetus</i> L)
50)	пајка-њорка	(<i>Aythya Nyroca</i> -Guld)	103) белоопашест орел	(<i>Haliaetus albicilla</i> L)
51)	црвеноглава њорка или алмабаш	(<i>Aythya ferina</i> L)	104) орел змијар	(<i>Circaetus gallicus</i> Gm)
52)	џуцулеста њорка	(<i>Aythya fuligula</i> L)	105) бел мршојадец	(<i>Neophron percnopterus</i> L)
53)	пајка-лажичарка	(<i>Anas clypeata</i> L)	106) белоглав мршојадец	(<i>Gyps fulvus</i> Habi)
54)	жолтоклун лебед или лебед пејач	(<i>Cygnus cygnus</i> L)	107) црн мршојадец	(<i>Aegyptius monachus</i> L)
55)	нем лебед	(<i>Cygnus olor</i> -Gmel)	108) брадест (жолтог- лав) мршојадец	(<i>Gypaetus barbatus</i> L)
56)	прдавец	(<i>Crex crex</i> L)	109) голем ушест був	(<i>Bubo bubo</i> L)
57)	лиска	(<i>Fulica atra</i> L)	110) шумски ушест був	(<i>Asio otus</i> L)
58)	бел штрк	(<i>Ciconia ciconia</i> L)	111) мочуришен був	(<i>Asio flammeus</i> Pont)
59)	црн штрк	(<i>Ciconia nigra</i> L)	112) кук-градинарски	(<i>Otus scops</i> L)
60)	блескав или црн ибис	(<i>Plegadis falcinellus</i> L)	113) кукумјавка	(<i>Athene noctua</i> . Scop.)
61)	пепелава чапја	(<i>Ardea cinerea</i> L)	114) шумски був	(<i>Strix aluco</i> . L)
62)	црвена чапја	(<i>Ardea purpurea</i> L)	115) забулена утка	(<i>Tyto alba</i> . Scop)
63)	бела чапја	(<i>Egretta alba</i> L)	116) гавран	(<i>Corvus corax</i> . L)
64)	мала бела чапја или сребреникава чапја	(<i>Egretta garzetta</i> L)	117) црна врана	(<i>Corvus corone corone</i> L)
65)	жолта чапја	(<i>Ardeola ralloides</i> Scop)	118) врана гачец	(<i>Corvus frugilegus</i> L)
66)	ноќна чапја или гаќ	(<i>Nycticorax nycticorax</i> .L.)	119) сива пепелава вра- на или гарга	(<i>Corvus corone cornix</i> L)
67)	мал воден бик или мало чапјиче	(<i>Ixobrychus minutus</i> .L.)	120) чавка	(<i>Coloeus monedula</i> L)
68)	воден бик или букаец	(<i>Botaurus stellaris</i> .L.)	121) страчка	(<i>Pica pica</i> L)
69)	розов пеликан	(<i>Pelecanus onocrotalus</i> L)	122) сојка	(<i>Garrulus glandarius</i> L)
70)	кадрав пеликан	(<i>Pelecanus crispus</i> Bruck)	123) модра чавка	(<i>Coracias garrulus</i> L)
71)	голем корморан	(<i>Phalacrocorax carbo</i> -L)	124) црвеноклуна галица	(<i>Pyrrhocorax pyrrhocorax</i> L)
72)	мал корморан	(<i>Phalacrocorax pygmeus</i> - Pall)	125) галица чолица	(<i>Pyrrhocorax graculus</i> L)
73)	голем нуркач	(<i>Podiceps cristatus</i> L)	126) сариасма златна	(<i>Oriolus oriolus</i> L)
74)	обичен нуркач	(<i>Podiceps griseigena</i> Bodd)	127) сколовранец	(<i>Sturnus vulgaris</i> L)."
75)	мал нуркач	(<i>Tachybaptus rufficollis</i> Pall)		
76)	сив жерав	(<i>Grus grus</i>)		
77)	обичен галеб	(<i>Larus ridibundus</i>)		
78)	мал галеб	(<i>Larus minutus</i> Pall)		
79)	блатно коковче	(<i>Ralluus aguaticus</i> L)		
80)	зелено коковче	(<i>Gallinula chloropus</i> L)		
81)	калуѓерка	(<i>Vanellus vanellus</i> L)		
82)	чурулин	(<i>Burhinus dedicnemus</i> L)		
83)	сив сокол	(<i>Falco peregrinus</i> Tunst)		
84)	сокол остриж	(<i>Falco subbuteo</i> L)		
85)	ветрушка црнонокта	(<i>Falco tinnunculus</i> L)		
86)	белонокта ветрушка	(<i>Falco naumanni</i> Fleisch)		
87)	црвенонога ветру-	(<i>Falco vespertinus</i> L)		

Член 2

По членот 10 се додава нов член 10-а, кој гласи:

“Член 10-а

Дивечот од членот 3-а на овој закон е дивеч под заштита и дивеч без заштита.

Дивеч под заштита е: обичен елен, елен лопатар, срна, дивокоза, муфлон, мечка, дива свиња, див зајак, верверица, рис, видра, чакал, голема дропла, мала дропла, лештарка, ловен фазан, полска еребица, еребица камењарка, препелица (потполошка), гулаб (гривнеж, дупкар и пештерник), грлица, гугутка, шлука (шумска и барска), бекасин (голем и мал), гуска (дива, белочелна лисеста, мала белочелна и глоговница), морска утва, пајка (глувара, берија или крѓа, ластарка, пупчаница и лажичарка), пајка њорка (црвеноглава и џуцулеста), жолтоклун лебед, нем лебед, прдавец, лиска, бел штрк, црн штрк, блескав или црн ибис, чапја (црвена, бела, мала бела, жолта и ноќна), мал воден бик или мало чапјиче, воден бик, розов, пеликан, кадрав пеликан, нуркач (голем, обичен и мал), сив жерав, обичен галеб, мал галеб, блатно коковче, зелено коковче, калуѓерка, чурулин, сив сокол, сокол остриж, ветрушка (белонокта и црвенонога), јастреб врапчар, обичен глувчар, гакест глувчар, глувчар осаш, еја (мочуришна, ливадарка и полска), луња ('рѓеста и црна), сур орел, орел крстач, орел клокташ, џуцест орел, орел рибар, белоопашест орел, орел змијар, бел мршојадец, белоглав мр-

шојадец, црн мршојадец, брадест мршојадец, голем ушест був, шумски ушест був, мочуришен був, кук, кукумјавка, шумски був, забулена утка, гавран, модра чавка, црвеноклуна галица, галица челица, златна сариасма, полв, стоболка, еж, мал корморан, црна врана, сојка и волк.

Дивеч без заштита е: бизамски глушец, лисица, дива мачка, куна златка, куна белка, мала ласица, твор, јазовец, пепелава чапја, голем корморан, јастреб кокошкар, врана гачец, пепелава врана, чавка, страчка и сколовранец.”

Член 3

По членот 14 се додава нов член 14-а, кој гласи:

“Член 14-а

Трајно се забранува ловење на: мечка, срна, рис, видра, чакал, верверица, голема и мала дропла, дива гуска, морска утва, пајка лажичарка, жолтоклун лебед, нем лебед, прадец, бел штрк, црн штрк, блескав или црн ибис, чапја (црвена, бела, мала бела, жолта и ноќна), мал воден бик, воден бик, розов пеликан, кадрав пеликан, нуркач (голем, обичен и мал), сив жерав, обичен галеб, мал галеб, блатно коковче, зелено коковче, калуѓерка, чурулин, сив сокол, сокол остриж, ветрушка (белонокта, црнонокта и црвенонога), јастреб врапчар, обичен глувчар, гаќест глувчар, глувчар осаш, еја (мочуришна, ливадарка и полска), луња (рѓеста и црна), сур орел, орел крстач, орел клокташ, цуџест орел, орел рибар, белоопашест орел, орел змијар, бел мршојадец, белоглав мршојадец, црн мршојадец, брадест мршојадец, голем ушест був, шумски був, мочуришен був, кук, кукумјавка, шумски ушест був, забулена утка, гавран, модра чавка, црвеноклуна галица, галица чолица, златна сариасма, стоболка, мал корморан, црна врана, полв, еж и сојка.”

Член 4

По членот 54 се додава нов член 54-а, кој гласи:

“Член 54-а

Забрането е ловење дивеч:

- 1) на начин и со средства со кои дивечот масовно се уништува;
- 2) ноќно време, за време на поплави, големи снегови, непогоди и пожар;
- 3) со стапици, мрежи, кафези, кошеви, клопки, вештачки мамци, употреба на рефлектори, лепила, омамливи средства или со затруена храна;
- 4) со автоматска пушка или со полуавтоматска пушка;
- 5) со неловечка муниција;
- 6) со отров;
- 7) газење на дивеч со возила и ловење на дивеч со чамци на моторен погон;
- 8) со кучиња ртови, неловни кучиња и ловни кучиња без положен испит за ловни особини и
- 9) со соколарење.”

Член 5

Во членот 57 став 1 зборовите: “или ловечка” се бришат.

По ставот 2 се додаваат три нови става 3, 4 и 5, кои гласат:

“Кучињата од ставот 1 на овој член треба да имаат положен испит за вродени особини според стандардите на Меѓународната кинолошка организација (FCI).

Кучињата од ставот 1 на овој член треба да имаат положен работен испит според стандардите на Меѓународната кинолошка организација (FCI).

Испитот за вродени особини и работниот испит го спроведува Кинолошкиот сојуз на Македонија.”

Член 6

Во членот 77 став 1 точка 1 зборовите: “член 15 став 1” се заменуваат со зборовите: “член 14-а”.

Во точката 4 зборовите: “(член 55 став 1 точки 1, 2, 3 и 6)” се заменуваат со зборовите: “(член 54-а точки 1, 2, 3, 6, 8 и 9)”.

Во ставот 3 зборовите: “за извршување на стопанскиот престап” се заменуваат со зборовите: “за извршување на прекршокот”.

Член 7

Во членот 78 став 1 точките 2 и 3 се бришат.

Во точката 15 зборовите: “(член 55 став 1 точка 7)” се заменуваат со зборовите: “(член 54-а точка 7)”.

По точката 18 се додава нова точка 18-а, која гласи: “18-а. Дозволи ловење со кучиња кои не ги исполнуваат условите од членот 57 ставови 3 и 4 на овој закон;”.

Член 8

Во членот 79 став 1 точките 2, 4, 5 и 6 се бришат.

Во точката 14 зборовите: “одредбите од член 55” се заменуваат со зборовите: “одредбите од членот 54-а”.

По точката 16 се додава нова точка 16-а која гласи: “16-а. Лови дивеч со кучиња кои не ги исполнуваат условите од членот 57 ставови 3 и 4 на овој закон;”.

Во ставовите 2 и 3 броевите “4, 5, 6” се бришат, а по бројот “16” се додава бројот “16-а”.

Член 9

Овој закон влегува во сила со денот на објавувањето во “Службен весник на Република Македонија”.

L I G J PËR NDRYSHIM DHE PLOTËSIM TË LIGJIT PËR GJUETI

Neni 1

Në Ligjin për gjueti (“Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë” numër 20/96, 26/96, 34/97, 69/2004 dhe 84/2007), pas nenit 3 shtohet nen i ri 3-a si vijon:

“Neni 3-a

Me kafshë të egra, në kuptim të këtij ligji, nënkuptohen këto lloje kafshësh dhe shpendësh:

1)	dre i rëndomtë	(Cervus elaphus L)
2)	dre brilopatë	(Dama dama L)
3)	kaproll	(Capreolus capreolus L)
4)	dhë e egër	(Rupicapra rupicapra L)
5)	dele e egër	(Ovis musimon Schreb.)
6)	ari	(Ursus arctos L)
7)	derr i egër	(Sus scrofa L)
8)	lepur i egër	(Lepus europaeus Pall)
9)	ketër	(Sciurus vulgaris L)
10)	mi bizami	(Fiber Zibethicus L)
11)	gjer	(Glis glis L)
12)	stopolkë	(Citellus citellus L)
13)	iriq	(Erinaceus europaeus romanicus Barr)
14)	rrëqebull	(Lynx lynx L)
15)	vidër	(Lutra lutra L)
16)	ujk	(Canis lupus L)
17)	çakall	(Canis aureus L)
18)	dhëlpër	(Vulpes vulpes L)
19)	mace e egër	(Felis silvestris Schreb)
20)	shqarth	(Martes Martes L)
21)	kunadhe	(Martes foina Erh)
22)	nuselalë e vogël	(Mustela nivalis L)
23)	qelbës	(Mustela putorius L)
24)	vjedull	(Meles meles L)
25)	pulegër e madhe	(Otis tarda L)

26)	pulegër e vogël	(Otis tetra L)	76)	kojrrilë e hirtë	(Grus grus)
27)	pula e pyjeve	(Tetrastes bonasia L)	77)	pulëbardhë e rëndomtë	(Larus ridibundus)
28)	fazan gjahu	(Phasianus sp.)	78)	pulëbardhë e vogël	(Larus minutus Pall)
29)	thëllëzë fushe	(Perdix perdix L)	79)	laureshë kënete	(Ralluus aguaticus L)
30)	thëllëzë mali	(Alectoris graeca Meisner)	80)	laureshë jeshile	(Gallinula chloropus L)
31)	shkurtë	(Coturnix coturnix L)	81)	kallogjere	(Vanellus vanellus)
32)	gugash	(Columba palumbus L)	82)	klinzë	(Burhinus dedicnemus L)
33)	pëllumb	(Columba oenas L)	83)	sokol i hirtë	(Falco peregrinus Tunst)
34)	pëllumb i egër	(Columba livia Gm)	84)	sokol kreshtash	(Falco subbuteo L)
35)	turtull	(Streptopelia turtur L)	85)	fajkua kthetërkuq	(Falco tinnuculus L)
36)	kumri	(Streptopelia decaocto Friv.)	86)	Fajkua kthetërbardhë	(Falco naumanni Fleisch)
37)	pulëdushke	(Scolopax rusticola L)	87)	Fajkua këmbëkuq	(Falco vespertinus L)
38)	shaptore pyjesh ose kënete	(Gallinago gallinago L)	88)	petrit vrasës pulash	(Accipiter gentilis L)
39)	shaptore fushe ose shapkë e madhe	(Gallinago media-Latham)	89)	petrit vrasës harabelash	(Accipiter nisus L)
40)	shapkë e vogël	(Lymnocyptes minimus Brunn)	90)	qift i rëndomtë	(Buteo buteo L)
41)	patë e egër	(Anser anser-L)	91)	qift miu	(Buteo lagopus Brunn)
42)	patë ballëbardhë	(Anser albifrons-Scorp.)	92)	gjeraq	(Pernis apovoris L)
43)	patë e vogël ballëbardhë	(Anser erythropus L)	93)	gjeraqinë kënete	(Circus aeruginosus L)
44)	patë murrizi	(Anser Fabalis lath)	94)	gjeraqinë fushe	(Circus pygargus L)
45)	rosë deti	(Tadorna tadorna L)	95)	gjeraqinë fushe	(Circus cyaneus L)
46)	bajzë e egër	(Anser platyrhynchos-L)	96)	qift bojëkafe	(Milvus milvus L)
47)	bajukë	(Anas crecca-L)	97)	qift i zi	(Milvus migrans Bodd)
48)	rosë amerikane	(Anas acuta-L)	98)	shqiponjë e hirtë	(Aguila chrysaetos L)
49)	rosë e larme	(Anas guerguedula L)	99)	shqiponjë kryqëzuese ose shqiponjë lepurvrasëse	(Aguila heliaca Sav.)
50)	rosë sqepbollë	(Aythya Nyroca-Guld)	100)	shkabë	(Aguila clanga Pall)
51)	almabash	(Aythya ferina L)	101)	shqiponjë xhuxh	(Hieraetus pennatus Gm)
52)	almabash zhytës	(Aythya fuligula L)	102)	shqiponjë peshk gjuajtëse	(Haliaeetus albicilla L)
53)	rosë sqeplugë	(Anas clypeata L)	103)	shqiponjë bishtbardhë	(Circus gallicus Gm)
54)	mjellmë sqepverdhë ose mjellmë këngëtare	(Cygnus cygnus L)	104)	shqiponjë gjarpër vrasëse	(Neophron percnopterus L)
55)	mjellmë memece	(Cygnus olor-Gmel)	105)	larash i bardhë	(Gyps fulvus Habi)
56)	shkurtë e madhe	(Crex crex L)	106)	larash kokëbardhë	(Aegypius monachus L)
57)	zhytër	(Fulica atra L)	107)	larash i zi	(Gypaetus barbatus L)
58)	lejlek i bardhë	(Ciconia ciconia L)	108)	larash kokëverdhë	(Bubo bubo L)
59)	lejlek i zi	(Ciconia nigra L)	109)	buf veshgjatë pylli	(Asio otus L)
60)	ibis i bardhë ose i zi	(Plegadis falcinellus L)	110)	buf kënete	(Asio flammeus Pont)
61)	çafkëthime	(Ardea cinerea L)	111)	gjon kopshti	(Otus scops L)
62)	çafkë e kuqe	(Ardea purpurea L)	112)	kukuvajkë	(Athene noctua Scop.)
63)	çafkëbardhë	(Egretta alba L)	113)	buf pylli	(Strix aluco L)
64)	çafkëbardhë e vogël ose çafkë argjendi	(Egretta garzetta L)	114)	hut syhapur	(Tyto alba Scop)
65)	çafkë e verdhë	(Ardeola ralloides Scop)	115)	korb	(Corvus corax L)
66)	çafkë nate ose sorrë	(Nycticorax nycticorax L)	116)	sorrë e zezë	(Corvus corone corone L)
67)	shkurtë e vogël ose gatë e vogël	(Ixobrychus minutus L)	117)	sorrëshkinë	(Corvus frugilegus L)
68)	shkurtë uji	(Botaurus stellaris L)	118)	sorrë e hirtë ose grizhël	(Corvus corone cornix L)
69)	pelikan rozë	(Pelecanus onocrotalus L)	119)	çafkë laraskë	(Coloeus monedula L)
70)	laradash	(Pelecanus crispus Bruck)	120)	grifshë	(Pica pica L)
71)	karabullak i madh	(Phalacrocorax carbo-L)	121)	çafkë e zezë	(Garrallus glandarius L)
72)	karabullak i vogël	(Phalacrocorax pygmeus-Pall)	122)	galë sqepkuqe	(Soraciac garrallus L)
73)	kredharak i madh	(Podiceps cristatus L)	123)	galë	(Pyrrhocorax pyrrhocorax L)
74)	kredharak	(Podiceps griseigena Bodd)	124)	sariasmë e artë	(Pyrrhocorax graculus L)
75)	kredharak i vogël	(Tachybaptus rufficollis Pall)	125)	gargull	(Oriolus oriolus L)
			126)		(Strurnus vulgaris L)."
			127)		

Neni 2

Pas nenit 10 shtohet nen i ri 10-a, si vijon:

“Neni 10-a

Kafshët e egra nga neni 3-a i këtij ligji janë kafshë të egra të mbrojtura dhe kafshë të egra të pa mbrojtura.

Kafshë të egra të mbrojtura janë: dreri i rëndomtë, dreri brilopatë, kaprolli, dhia e egër, delja e egër, ariu, derri i egër, lepuri i egër, ketri, rrëqebulli, vidra, çakalli, pulegra e madhe, pulegra e vogël, pula e pyjeve, fazani i gjahut, thëllëza e fushës, thëllëza e malit, shkurta, pëllumbi (gugash, guhak, pëllumbi i egër), turtulli, kumria, shaptoerja (pylli ose kënete), shapka (e madhe dhe e vogël), pata (e egër, ballëbardhë, ballëbardhë e vogël dhe murrizi), rosa e detit, rosa (amerikane, bajza, bajuka, e larme dhe sqeplugë), mjellma sqepverdhë, mjellma memece, shkurta e madhe, zhytra, lejleku i bardhë, lejleku i zi, ibisi i bardhë ose i zi, çafka (e kuqe, e bardhë, e vogël e bardhë, e verdhë dhe nate), shkurta e vogël ose gata e vogël, shkurta e ujit, pelikani rozë, pelikani laradash, kredharaku (i madh, i rëndomtë dhe i vogël), kojrrila e hirtë, pulëbardha e rëndomtë, pulëbardha e vogël, lauresha e kënetës, lauresha e gjelbër, kallogjerja, kllinza, sokoli i hirtë, sokoli i kreshtave, fajkoi (kthetërbardhë dhe këmbëkuq), petriti vrasës harabelash, qifti i rëndomtë, qifti i miut, gjeraqi, gjeraqina (kënete, livadhi dhe fushe), qifti (bojëkafë dhe i zi), shqiponja e hirtë, shqiponja kryqëzuese, shkaba, shqiponja xhuxh, shqiponja peshk gjuajtëse, shqiponja bishtbardhë, shqiponja gjarpër vrasëse, larashi i bardhë, larashi kokëbardhë, larashi i zi, larashi kokëverdhe, bufi veshgjatë, bufi veshgjatë i pyllit, bufi i kënetës, gjoni, kukuvajka, bufi i pyllit, huti syhapur, korbi, çafka e zezë, gala sqepkuqe, gala, sariasma e artë, gjeri, stopolka, iriqi, karabullaku i vogël, sorra e zezë, grifsha dhe ujku.

Kafshë të egra të pambrojtura janë: miu bizami, dhelpra, macja e egër, shqarhi, kunadhja, nuselala e vogël, qelbësi, vjedulla, çafkëthimja, karabullaku i madh, petriti vrasës pulash, sorrëshkina, sorra e hirtë, çafka, laraska dhe gargulli.”

Neni 3

Pas nenit 14 shtohet nen i ri 14-a si vijon:

“Neni 14-a

Ndalohet në mnyrë permanente gjuajtja e: ariut, drerit, kaprollit, rrëqebullit, vidrës, çakallit, ketrit, pulegrës së madhe dhe pulegrës së vogël, patës së egër, rosës së detit, rosës sqeplugë, mjellmës sqepverdhë, mjellmës memece, shkurtës së madhe, lejlekut të bardhë, lejlekut të zi, ibisit të bardhë ose të zi, çafkës (e kuqe, e bardhë, e vogël e bardhë, e verdhë dhe nate), shkurtës së vogël, shkurtës së ujit, pelikanit rozë, pelikanit laradash, kredharakut (i madh, i rëndomtë dhe i vogël), kojrrilës së hirtë, pulëbardhës së rëndomtë, pulëbardhës së vogël, laureshës së kënetës, laureshës së gjelbër, kallogjeres, kllinzës, sokolit të hirtë, sokolit të kreshtave, fajkoi (kthetërbardhë, kthetërkuq dhe këmbëkuq), petritit vrasës harabelash, qiftit të rëndomtë, qiftit miut, gjeraqit, gjeraqinës (kënete, livadhi dhe fushe), qiftit (bojëkafë dhe të zi), shqiponjës së hirtë, shqiponjës kryqëzuese, shkabës, shqiponjës xhuxh, shqiponjës peshkgjuajtëse, shqiponjës bishtbardhë, shqiponjës gjarpërvrasëse, larashit të bardhë, larashit kokëbardhë, larashit të zi, larashit kokëverdhe, bufit veshgjatë, bufit të pyllit, bufit të kënetës, gjonit, kukuvajkës, bufit veshgjatë të pyllit, hutit syhapur, korbit, çafkës së zezë, galës sqepkuqe, galës, sariasmes së artë, stopolkës, karabullakut të vogël, sorrës së zezë, gjerit, iriqit dhe grifshës.“

Neni 4

Pas nenit 54 shtohet nen i ri 54-a si vijon:

“Neni 54-a

Ndalohet gjuajtja e kafshëve të egra:

- 1) në mënyrë dhe me mjete me të cilat kafshët e egra asgjësohen në masë;
- 2) natën, gjatë përmbytjeve, reshjeve të mëdha të dëborës, fatkeqësive dhe zjarrit;
- 3) me kurthe, rrjeta, kafaze, kosha, gracka, karrema artificiale, përdorim të reflektorëve, ngjitësve, mjeteve joshëse ose me ushqim të helmuar;
- 4) me pushkë automatike ose me pushkë gjysmë automatike;
- 5) me municion jo të gjahut;
- 6) me helm;
- 7) shkelja e kafshëve të egra me makina dhe gjuajtja e tyre me varka me motor;
- 8) me qen jo të racës, qen që nuk janë të gjahut dhe qen gjahu pa provim të dhënë për veçoritë e gjahut dhe
- 9) me gjueti me fajkonj.”

Neni 5

Në nenin 57 paragrafin 1, fjalët: “ose gjuetie” shlyhen.

Pas paragrafit 2, shtohen tre paragrafë të rinj 3, 4 dhe 5 si vijon:

“Qentë nga paragrafi 1 i këtij neni duhet të kenë provim të dhënë për cilësitë e lindura sipas standardeve të Organizatës Ndërkombëtare Kinologjike (FCI).

Qentë nga paragrafi 1 i këtij neni duhet të kenë të dhënë provim e punës sipas standardeve të Organizatës Ndërkombëtare Kinologjike (FCI).

Provimin për cilësitë e lindura dhe provimin e punës e zbaton Shoqata Kinologjike e Maqedonisë.”

Neni 6

Në nenin 77 paragrafin 1 pikën 1 fjalët: “neni 15 paragrafi 1” zëvendësohen me fjalët: “neni 14-a”.

Në pikën 4 fjalët: “(neni 55 paragrafi 1 pikat 1, 2, 3 dhe 6)” zëvendësohen me fjalët: “(neni 54-a pikat 1, 2, 3, 6, 8 dhe 9)”.

Në paragrafin 3 fjalët: “për kryerjen e shkeljes ekonomike” zëvendësohen me fjalët: “për kryerjen e kundërvajtjes”.

Neni 7

Në nenin 78 paragrafin 1, pikat 2 dhe 3 shlyhen.

Në pikën 15, fjalët: “(neni 55 paragrafi 1 pika 7)” zëvendësohen me fjalët: “(neni 54-a pika 7)”.

Pas pikës 18 shtohet pikë e re 18-a, si vijon:

“18-a. Lejon gjahun me qen që nuk i plotësojnë kushtet nga neni 57 paragrafët 3 dhe 4 të këtij ligji.”

Neni 8

Në nenin 79 paragrafin 1 pikat 2, 4, 5 dhe 6 shlyhen.

Në pikën 14 fjalët: “dispozitat nga neni 55” zëvendësohen me fjalët: “dispozitat nga neni 54-a”.

Pas pikës 16 shtohet pikë e re 16-a, si vijon:

“16-a. Gjuan kafshë të egra me qen që nuk i plotësojnë kushtet nga neni 57 paragrafët 3 dhe 4 të këtij ligji.”

Në paragrafët 2 dhe 3 numrat “4, 5, 6” shlyhen, ndërsa pas numrit “16” shtohet numri “16-a”.

Neni 9

Ky ligj hyn në fuqi me ditën e botimit në “Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë”.

Neni 4

Pas nenit 66 shtohet nen i ri 66-a si vijon:

“Neni 66-a

Nëse bashkësia e ujërave nuk disponon me lokale personale administrative dhe të tjera, kushtet hapësinore për punë, lokal për zyra dhe lokal për vendosjen e automjeteve, pjesëve rezervë, pajisjes lëvizëse të ekonomisë së ujërave dhe sendeve të tjera të luajshme të domosdoshme, kërkime kërkesën të bashkësisë së ujërave kushte minimale hapësinore për këto qëllime mund të sigurojë komuna në rajonin e së cilës është selia e bashkësisë së ujërave.”

Neni 5

Në nenin 70 pas paragrafit (2) shtohet nen i ri (3) si vijon:

“(3) Me propozimin e Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, Qeveria e Republikës së Maqedonisë merr vendim për mbartjen e shfrytëzimit dhe të administrimit të infrastrukturës për ujitje dhe/ose kullim lidhjes së bashkësisë të ujërave, si dhe të instalimeve dhe objekteve tjera të cilat janë në funksion të infrastrukturës, e që nuk janë në rajonin e bashkësisë të veçanta të ujërave të cilat janë bashkuar në lidhje. Lidhjes mund t'i barten lokale administrative dhe lokale tjera të nevojshme për kryerjen e veprimtarive të lidhjes nëse të njëjtat nuk shfrytëzohen nga ndonjë bashkësi e caktuar e ujërave.”

Neni 6

Në nenin 74 paragrafi (2) ndryshon dhe si vijon:

“(2) Pas shlyerjes së bashkësisë nga regjistri, deri në themelimin e bashkësisë së re, për realizimin e veprimtarisë së ujërave me interes publik në rajonin e bashkësisë do të kujdeset ekonomia e ujërave e cila e furnizon me ujë bashkësinë e ujërave ose ekonomia e ujërave të cilën me aktvendim do ta përcaktojë ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave.”

Neni 7

Obligohet Komisioni ligjvënës juridik i Kuvendit të Republikës së Maqedonisë të konfirmojë tekstin e pastruar të Ligjit për bashkësitë e ujërave.

Neni 8

Ky ligj hyn në fuqi ditën e tetë nga dita e shpalljes në “Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë”.

1497.

Vrz основа на член 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З

ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ОСНОВАЊЕ НА НАЦИОНАЛНА АГЕНЦИЈА ЗА ЕВРОПСКИ ОБРАЗОВНИ ПРОГРАМИ И МОБИЛНОСТ

Се прогласува Законот за основање на Национална агенција за европски образовни програми и мобилност, што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 7 септември 2007 година.

Бр. 07-3872/1
7 септември 2007 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Љубиша Георгиевски, с.р.

ЗАКОН

**ЗА ОСНОВАЊЕ НА НАЦИОНАЛНА АГЕНЦИЈА
ЗА ЕВРОПСКИ ОБРАЗОВНИ ПРОГРАМИ И МОБИЛНОСТ**

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Со овој закон се уредуваат основањето, работата, раководењето, управувањето, финансирањето, надзорот над работата, како и други прашања поврзани со работата на Националната агенција за европски образовни програми и мобилност.

Член 2

За остварување на Програмата за доживотно учење 2007-2013 и Програмата Млади во акција 2007-2013 (во натамошниот текст: програмите), се основа Национална агенција за европски образовни програми и мобилност (во натамошниот текст: Националната агенција) која е самостојна во своето работење.

Националната агенција има својство на правно лице. Националната агенција стекнува статус на правно лице со запишување во Централниот регистар на Република Македонија.

Седиштето на Националната агенција е во Скопје.

Член 3

Одделни поими употребени во овој закон го имаат следново значење:

1. “Доживотно учење” е облик на континуирано учење во текот на целиот живот заради усовршување, дополнување, продлабочување и осовременување на знаењето;

2. “Мобилност” е поминат временски период во друга земја учесник во програмите на подготвителни курсеви или курсеви за повторување на материјали на домашниот или на работниот јазик, со цел да се изведе проучување, да се стекне работно искуство, други активности за учење или предавање, или поврзана административна активност;

3. “Учесници на пазарот на трудот” се работници, самовработени или лица кои чекаат вработување;

4. “Заедницата” се однесува на земјите од Европската унија, на земјите кандидати за членство, како и на сите други земји кои што учествуваат делумно во програмите и

5. “Земји учеснички во програмите” се однесува на земјите на Европската унија, земјите членки на Европската асоцијација за слободна трговија, земјите кандидати за членство во Европската унија и други земји коишто учествуваат во програмите.

Член 4

Националната агенцијата во остварување на програмите:

- придонесува во развојот на заедницата како општество засновано на напредно знаење, со одржлив економски развој, повеќе и подобри работни места и поголема социјална кохезија, истовремено обезбедувајќи заштита на средината за идните генерации, а особено размена, соработка и мобилност во областа на образованието и обуката,

- придонесува кон развивање на квалитетно доживотно учење и промовира одличност, иновација и европска димензија на системите и практиките од областа,

- помага при подобрувањето на квалитетот, атрактивноста и пристапноста на можностите за доживотно учење достапно во земјите учеснички во програмите,

- го зајакнува придонесот за доживотното учење преку социјална кохезија, активно граѓанство, меѓукултурен дијалог, еднаквост на половите и лична исполнителност,

- помага при унапредувањето на креативноста, конкурентноста, вработувањето и порастот на претприемачкиот дух,

- придонесува кон зголемено учество во доживотното учење на луѓе од различни возрасти, вклучувајќи ги и оние со посебни потреби и обесправените групи, без оглед на нивната социјално-економска положба,

- го промовира учењето јазичи и јазичната разновидност,

- го поддржува развојот на иновативните содржини засновани на информатичката и комуникациската технологија, услуги, педагогии и практика за доживотно учење,

- ја зајакнува улогата на доживотното учење во создавање на чувство за европско граѓанство засновано на разбирање и почитување на човековите права и демократијата и охрабрување на толерантноста и почитта кон другите народи и култури,

- ја поттикнува соработката на сите сектори за образование и обука во Европа со цел да обезбеди квалитет,

- ја поттикнува најдобрата употреба на резултати, иновативни производи и процеси и ги разменува функционалните практики од областите опфатени од Програмата за доживотно учење, со цел да го подобри квалитетот на образованието и обуката,

- објавува огласи за користење на програмите,
- ги информира граѓаните за работите поврзани со програмите, преку средствата за јавно информирање, изготвување билтени, интернет страница или на друг начин и

- врши и други работи утврдени со закон.

II. ПРОГРАМИ КОИ ГИ ОСТВАРУВА НАЦИОНАЛНАТА АГЕНЦИЈА

Програма за доживотно учење 2007-2013

Член 5

Програмата за доживотно учење 2007-2013 се состои од потпрограмите Коментиус, Еразмус, Леонардо да Винчи, Грунтвинг, Жан Моне и Трансверзалната потпрограма.

Член 6

Потпрограмата Коментиус одговара на потребите за предавање и учење на сите оние од предшколското, основното и средното образование и на установите кои го спроведуваат таквото образование, како и институциите поврзани со ова образование.

Потпрограмата Еразмус одговара на потребите за предавање и учење на сите оние во високото образование и стручното образование и обука на терцијарно ниво, без оглед на должината на нивното траење или квалификација и ги опфаќа и докторските студии и на установите кои го спроведуваат таквото образование и обука.

Потпрограмата Леонардо да Винчи одговара на потребите за предавање и учење на сите оние во стручното образование и обука, на некое друго ниво кое не го опфаќа терцијарното, како и на институциите и установите кои го спроведуваат таквото образование и обука.

Потпрограмата Грунтвинг одговара на потребите за предавање и учење на сите оние кои се дел од образованието за возрасни, како и на институциите и установите кои го спроведуваат таквото образование и опфаќа:

- развивање на применети политики и иновации во доживотното учење,

- промоција на учењето јазичи,

- развивање иновативна содржина заснована на информатичка и комуникациска технологија, услуги, педагогии и практика за доживотно учење и

- распределба и примена на резултатите од активностите поддржани според програмата и размена на добра практика.

Потпрограмата Жан Моне опфаќа распределување грантови за поддршка на одредени институции и установи кои решаваат прашања поврзани со европската интеграција и распределување грантови за поддршка на други европски институции и асоцијации од областа на образованието и обуката.

Трансверзалната потпрограма опфаќа индивидуална мобилност, студиски посети за експерти, мултилатерални проекти, тематски мрежи за работа на прашања поврзани со содржината на доживотното учење.

Програма Млади во акција 2007-2013

Член 7

Програмата Млади во акција 2007-2013 ја опфаќа активноста со цел развивање на соработката меѓу младите.

Член 8

Со Програмата млади во акција 2007-2013 се обезбедува:

- промовирање на активното граѓанство на младите луѓе воопшто и особено нивното учество во европското граѓанско општество,

- развивање на солидарноста и промовирање на толеранцијата кај младите луѓе, особено поради зајакнување на социјалната кохезија,

- подобрување на заемното разбирање меѓу младите луѓе од различни земји,

- придонесување кон развојот на квалитетот на системите за поддршка на младинските активности и способностите на организациите од граѓанското општество кај младината и

- промовирање на европската соработка меѓу младината.

Програмата од ставот 1 на овој член ги надополнува делите што се остваруваат во другите области на активности на заедницата, особено во областа на доживотното учење, вклучувајќи го стручното образование и неформалното образование, како и други области како што се културата, спортот и вработувањето.

Програмата од ставот 1 на овој член придонесува и кон развојот на политиките на Европската унија, особено во областа на културната, мултикултурната и лингвистичката разновидност во Европа, унапредувањето на социјалната кохезија и борбата против сите видови дискриминација што се засноваат врз половата или расната припадност, бојата на кожата, националното и социјалното потекло, политичко и верско уверување, инвалидитетот, возраста или сексуалната ориентација, имотната и општествената положба, како и во поглед на одржливиот развој.

Член 9

Корисници на програмите можат да бидат:

- ученици, студенти, учесници во обука и учесници во образованието за возрасни,

- наставници, професори, обучувачи и друг персонал кој е вклучен во кој било дел од образовниот процес,

- учесници на пазарот на труд,

- институции или установи кои спроведуваат учење во рамките на Програмата за доживотно учење, или во рамките на нејзините потпрограми,

- лица и органи одговорни за системите и политиките кои се однесуваат на кој било аспект од доживотното учење на локално и централно ниво,

- претпријатија и други правни лица, вклучувајќи ги и трговските друштва, стопанските комори и други здруженија на правни лица од областа на индустријата,

- институции кои обезбедуваат насока, советување и информативни услуги кои се однесуваат на кој било аспект од доживотното учење,

- асоцијации кои дејствуваат во областа на доживотното учење, вклучувајќи ги и студентските, асоцијациите на учесниците во обуката, ученичките, наставничките, родителските и асоцијациите на возрасните ученици,

- истражувачки центри и тела кои решаваат прашања поврзани со доживотното учење и

- здруженија на граѓани и фондации.

Член 10

Пристапот, целите и активностите на програмите ги пропишува директорот на Националната агенција според правилата на Европската комисија.

Член 11

Националната агенција ги објавува огласите од членот 4 алинеја 12 на овој закон во средствата за јавно информирање и на интернет страница во кои ги наведува и условите кои треба да ги исполнат кандидатите.

III. УПРАВУВАЊЕ И РАКОВОДЕЊЕ СО НАЦИОНАЛНАТА АГЕНЦИЈА

Орган на управување

Член 12

Орган на управување на Националната агенција е Управниот одбор.

Претседателот и членовите на Управниот одбор ги именува и разрешува Владата на Република Македонија.

Управниот одбор го сочинуваат претседател и четири члена, и тоа: по еден од Министерството за образование и наука, Министерството за финансии и Македонскиот младински прес и два члена од Советот на Младински НВО.

Претседателот и членовите на Управниот одбор се именуваат со мандат од шест години и може само уште еднаш повторно да бидат именувани.

При именување на Управниот одбор се води сметка за правична и соодветна застапеност на сите заедници на Република Македонија не нарушувајќи го принципот на стручност и компетентност.

Член 13

За претседател и член на Управниот одбор може да биде именувано лице кое ги исполнува следниве услови:

- да е државјанин на Република Македонија,
- да има завршено високо образование и
- да го познава англискиот јазик.

Член 14

Претседателот и член на Управниот одбор можат да бидат разрешени и пред истекот на мандатот, ако:

- сам тоа го побара,
- избере или разреши директор спротивно на одредбите од овој закон,
- се јави како корисник на програмите и
- не ја донесе завршната сметка во рок утврден со закон.

Член 15

Управниот одбор:

- го донесува Статутот на Националната агенција,
- го избира и разрешува директорот,
- ја донесува годишната програма за работа на Националната агенција,
- ја донесува завршната сметка,
- го донесува годишниот извештај за работењето на Националната агенција,
- го донесува годишниот финансиски извештај за Националната агенција,
- дава согласност на актите за организација и работа и систематизација на работните места на Националната агенција,
- одлучува по приговорите во врска со работниот однос на вработените во Националната агенција,
- донесува деловник за својата работа и
- врши други работи утврдени со Статутот.

Орган на раководење

Член 16

Директорот е раководен орган на Националната агенција.

Директорот го избира и разрешува Управниот одбор.

Директорот се избира по пат на јавен конкурс кој го објавува Управниот одбор во средствата за јавно информирање.

Директорот се избира за време од пет години и може повторно да биде избран само уште еден мандат.

За директор може да биде избрано лице кое ги исполнува следниве услови:

- да е државјанин на Република Македонија,
- да има завршено високо образование,
- активно да го познава англискиот јазик и
- да има три години работно искуство со менаџирање со програмите на заедницата.

Член 17

Директорот може да биде разрешен и пред истекот на мандатот за којшто е избран, ако:

- сам тоа го побара,
- при вршење на ревизија се утврдат сериозни неправилности во неговото материјално-финансиско работење поради што е нанесена штета на Националната агенција и
- се јави како корисник на програмите.

Член 18

Ако на објавениот конкурс не се јават кандидати или ако Управниот одбор не именува директор од пријавените кандидати, се распишува нов јавен конкурс.

Ако поради причините од ставот 1 на овој член не се избере директор или предвреме му престанал мандатот, Управниот одбор без јавен конкурс ќе именува вршител на должноста, по правило од редот на вработените во Националната агенција.

Вршителот на должноста директор ги има сите права и должности на директор на Националната агенција.

Вршителот на должноста директор се именува за време до изборот на директор, а најдолго за шест месеца.

За вршител на должноста директор може да биде именувано лице кое ги исполнува условите како за избор на директор.

Член 19

Директорот на Националната агенција ги врши следниве работи:

- раководи со работата на Националната агенција,
- ја претставува и застапува Националната агенција,

- ги предлага годишната програма за работата на Националната агенција, Статутот и завршната сметка,
- го предлага годишниот извештај за работата на Националната агенција до 31 март,
- го предлага годишниот финансиски извештај на Националната агенција,
- ја организира реализацијата на годишната програма,
- ги донесува актите во врска со работниот однос со вработените,
- формира советодавни тела согласно со Статутот,
- врши избор на крајните корисници на програмите според правилата на Европската комисија,
- одговара за материјално-финансиското работење и законитоста на работите од негова надлежност и
- врши други работи утврдени со закон и Статутот.

Член 20

Директорот на Националната агенција формира советодавни тела и ангажира надворешни соработници по пат на јавен конкурс.

Членовите на советодавни тела и надворешните соработници ги предлагаат крајните корисници на програмите и вршат други работи утврдени со Статутот.

Членовите на советодавните тела и надворешните соработници ги избира директорот од редот на кандидатите кои ги исполниле условите утврдени во јавниот конкурс кои соодветствуваат на обврските и активностите кои произлегуваат од програмите.

Член 21

Директорот, член на Управниот одбор и вработен во Националната агенција не можат да бидат корисници на програмите.

Член на советодавно тело и надворешен соработник не можат да бидат корисници на програмата за која е избран.

IV. ФИНАНСИРАЊЕ НА НАЦИОНАЛНАТА АГЕНЦИЈА

Член 22

Средствата за финансирање на Националната агенција се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија и од Европската комисија во согласност со Меморандумот за разбирање склучен меѓу Министерството за образование и наука и Европската комисија и од други извори согласно со закон.

Член 23

Од Буџетот на Република Македонија се обезбедуваат средствата за плати и надоместоци, тековното одржување и опремата за работа на Националната агенција.

Кофинансирањето од Европската комисија ќе се регулира со посебни договори склучени меѓу Националната агенција и Европската комисија.

За кофинансирање на годишната програма за работа на Агенцијата за остварување на програмите, Националната агенција склучува договори со Европската комисија и со Министерството за образование и наука кое претставува национален авторитет за Националната агенција.

За финансирање на програмите се отвораат две посебни сметки за секоја од програмите во Народната банка на Република Македонија и една буџетска сметка.

Националната агенција за вршењето на своите активности што произлегуваат од програмите и потпрограмите по потреба отвора и потсметки на посебните сметки на Националната агенција.

V. ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ

Член 24

Глоба во износ од 1.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе се изрече за прекршок на директорот, вработените, претседателот и член на Управниот одбор, членовите на советодавните тела и надворешните соработници ангажирани од директорот, доколку постапат спротивно на одредбите на членот 21 од овој закон.

VI. НАДЗОР

Член 25

Надзор над спроведувањето на одредбите од овој закон и над работењето на Националната агенција врши Министерството за образование и наука.

Надзор над финансиското работење на Националната агенција за средствата од Буџетот на Република Македонија, врши Министерството за финансии и Државниот завод за ревизија.

По барање на Министерството за образование и наука ревизија може да врши и друштво за ревизија кое го избира Министерството за образование и наука под услови и на начин утврден со Законот за јавните набавки.

Извештајот од ревизијата друштвото за ревизија го доставува до Националната агенција и до Министерството за образование и наука.

Непосреден надзор над остварувањето на програмите врши Европската комисија на начин пропишан во Меморандумот од членот 22 на овој закон.

Член 26

Надзор над непосредно извршување на активностите и наменско користење на средствата од страна на крајните корисници на програмите врши Националната агенција.

VII. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 27

Стручните и административните работи во однос на подготвувањето за отпочнување на работата на Националната агенција ги врши Министерството за образование и наука.

Претседателот и членовите на Управниот одбор ќе се именуваат од страна на Владата на Република Македонија во рок од 30 дена од денот на влегувањето во сила на овај закон.

Управниот одбор во рок од 15 дена од денот на именувањето распишува јавен конкурс за избор на директор на Националната агенција, а директорот го избира во рок од 15 дена од денот на истекот на рокот во јавниот конкурс.

Националната агенција започнува со работа со денот на изборот на директорот.

Управниот одбор го донесува Статутот во рок од 60 дена од денот на именувањето на претседателот и членовите на Управниот одбор.

Актите за организација и работа и систематизација на работните места, директорот на Националната агенција ќе ги донесе во рок од 60 дена од денот на неговиот избор.

Средствата за работа на Националната агенција утврдени со членот 22 од овој закон до започнувањето со работа на Националната агенција ќе се обезбедат во буџетот на Министерството за образование и наука.

Член 28

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија".

L I G J
PËR THEMELIMIN E
AGJENCISË PËR PROGRAME ARSIMORE
EVROPIANE DHE PËR LËVIZSHMËRI

I. DISPOZITAT E PËRGJITHSHME

Neni 1

Me këtë ligj rregullohet themelimi, puna, udhëheqja, drejtimi, financimi, mbikëqyrja mbi punën si edhe çështje të tjera të ndërlidhura me punën e Agjencisë nacionale për programe arsimore evropiane dhe për lëvizshmëri.

Neni 2

Për realizimin e Programit për mësim të përjetshëm 2007-2013 dhe Programit të rinjtë në aksion 2007-2013 (në tekstin e mëtejme "Programet"), themelohet Agjencia nacionale për programe arsimore evropiane dhe për lëvizshmëri (në tekstin e mëtejme: "Agjencia nacionale") e cila është e pavarur në punën e vet.

Agjencia nacionale ka cilësinë e personit juridik.

Agjencia nacionale e fiton statusin e personit juridik me regjistrimin në Regjistrin qendror të Republikës së Maqedonisë.

Selia e Agjencisë nacionale është në Shkup.

Neni 3

Nocionet e caktuara të përdorura në këtë ligj e kanë kuptimin në vijim:

1. "Mësim i përjetshëm" është formë e mësimi të vazhdueshëm gjatë tërë jetës për shkak të përsosjes, plotësimit, thellimit dhe modernizimit të diturisë;

2. "Lëvizshmëri" është periudha kohore e kaluar në vend tjetër - pjesëmarrës në Programet e kurseve përgatitëse ose të kurseve për përsëritjen e materialeve në gjuhën e vendit ose në gjuhën e punës, me qëllim që të realizohet studimi, të fitohet përvojë pune, aktivitete të tjera për mësim ose për ligjërime, ose aktivitetet; ndërlidhur administrativ;

3. "Pjesëmarrës në tregun e punës" janë punëtorët, të vetëpunësuarit ose personat të cilët presin punësim;

4. "Bashkësia" ka të bëjë me vendet e Unionit Evropian, të vendeve kandidatë për anëtarësim, si edhe të gjitha vendet tjera të cilat pjesërisht marrin pjesë në Programet e mësimi të përjetshëm 2007-2013 dhe të rinjtë në aksion 2007-2013.

5. "Vende-pjesëmarrëse në programe" ka të bëjë me vendet e Unionit Evropian, vendet anëtare të Asociacionit Evropian për Tregti të Lirë, vendet kandidatë për anëtarësim në Unionin Evropian, dhe vende të tjera të cilat marrin pjesë në Programet.

Neni 4

Agjencia nacionale në realizimin e Programeve:

- kontribuon në zhvillimin e bashkësisë si shoqëri e bazuar në njohuri të përparuar, me zhvillim të qëndrueshëm ekonomik, më shumë vende pune dhe vende pune më të mira dhe kohezion social më të madh, njëkohësisht duke siguruar mbrojtje të mjedisit për gjeneratat e ardhshme, veçanërisht këmbimin, bashkëpunimin dhe lëvizshmërinë në sferën e arsimit dhe trajnimit.

- kontribuon në drejtim të zhvillimit të mësimi të përjetshëm kualitativ dhe promovon shkëlqyeshmëri, inovacion dhe dimension evropian të sistemeve dhe të praktikave nga lëmi;

- ndihmon gjatë përmirësimit të kualitetit, të aktivitetit dhe të qasshmërisë në mundësitë për mësimin e përjetshëm, të arritshëm në Vendet - pjesëmarrëse në Programet,

- e përforcon kontributin nga mësimi i përjetshëm përmes kohezionit social, qytetarëve aktivë, dialogut ndërkulturore, barazisë së gjinive dhe përbushjes personale;

- ndihmon gjatë përparimit të kreativitetit, të konkurrencës, të punësimit dhe rritjes së frymës së sipërmarrësisë;

- kontribuon në pjesëmarrjen e zmadhuar në mësimin e përjetshëm të njerëzve nga moshat e ndryshme, duke i përfshirë edhe ato me nevoja të veçanta dhe grupet që u është bërë padrejtësi, pa dallim në pozitën e tyre sociale-ekonomike.

- e promovon mësimin e gjuhëve dhe llojllojshmërinë gjuhësore;

- e mbështet zhvillimin e përmbajtjeve inventive, të bazuara në teknologjinë informatike dhe komunikative, të shërbimeve, të pedagogji dhe praktikave për mësimin e përjetshëm;

- e përforcon rolin e mësimi të përjetshëm në krijimin e ndjenjës së qytetarisë evropiane të bazuar në mirëkuptim dhe në respektimin e të drejtave njerëzore dhe të demokracisë, dhe inkurajimin e tolerancës dhe të respektit ndaj popujve dhe kulturave të tjera;

- e nxit bashkëpunimin e të gjithë sektorëve të arsimit dhe të trajnimit në Evropë, me qëllim që të sigurojë kualitet;

- e nxit përdorimin më të mirë të rezultateve, të prodhimeve inventive dhe të proceseve dhe i këmben praktikat funksionale nga sferat e përfshira me Programin e mësimi të përjetshëm, me qëllim që ta përmirësojë kualitetin e arsimit dhe trajnimit,

- shpall konkurse për shfrytëzimin e Programeve;

- i informon qytetarët për punët e ndërlidhura me Programet, përmes mjeteve të informimit publik, përpilimit të buletineve, të internet faqes ose në mënyrë tjetër; dhe

- bën edhe punë të tjera, të përcaktuara me ligjin.

II. PROGRAMET TË CILAT I REALIZON AGJENCIA NACIONALE

Programi për mësim të përhershëm 2007-2013

Neni 5

Programi për mësim të përhershëm 2007-2013 përbëhet nga nënprogramet Komenius, Erasmus, Leonardo Da Vinçi, Gruntving, Zhan Mone dhe Nënprogrami Transversal.

Neni 6

Nënprogrami Komenius u përgjigjet nevojave për ligjërimit dhe mësimin e të gjithë atyre nga arsimit parashkollor, themelor dhe i mesëm, dhe të institucioneve të cilat e zbatojnë arsimin e atillë, si edhe institucionet e ndërlidhura me këtë arsim;

Nënprogrami Erasmus u përgjigjet nevojave për ligjërimit dhe për mësimin e të gjithë atyre në arsimin sipëror dhe arsimin profesional dhe trajnimit në nivelin terciar, pa dallim në kohëzgjatjen e tyre ose në kualifikimin dhe i përfshin edhe studimet mjekësore dhe të institucioneve të cilat e realizojnë arsimimin dhe trajnimit e atillë;

Nënprogrami Leonardo Da Vinçi, u përgjigjet nevojave për ligjërimit dhe mësimin e të gjithë atyre në arsimin dhe trajnimit profesional, në ndonjë nivel tjetër i cili nuk e përfshin atë terciar, si edhe të institucioneve dhe të enteve të cilat e realizojnë arsimin dhe trajnimit e atillë;

Nënprogrami Gruntvig u përgjigjet nevojave për ligjërimit dhe mësimin e të gjithë atyre që janë pjesë e arsimit për të moshuarit edhe të institucioneve dhe të enteve të cilat e realizojnë arsimin e atillë, dhe e përfshin;

- zhvillimin e politikave aplikative dhe të inovacioneve në mësimin e përhershëm;
- promovimin e mësimin të gjuhëve;
- zhvillimin e përbajtjes inventive, të bazuar në teknologjinë informatike dhe komunikative, të shërbimeve, të pedagogjive dhe praktikave për mësimin e përjetshëm; dhe

- shpërndarjen dhe aplikimin e rezultateve nga aktivitetet e mbështetura sipas programit dhe këmbimit të praktikës së mirë.

Nënprogrami Zhan Mone, përfshin shpërndarje të grandëve për mbështetjen e institucioneve dhe ente të caktuara, të cilat zgjidhin çështje të ndërlidhura me integrimin evropian dhe shpërndarjen e grandëve për mbështetjen e institucioneve dhe asociacioneve të tjera evropiane nga sfera e arsimit dhe trajnimit.

Nënprogrami transversal e përfshin lëvizshmërinë individuale, vizitat studiuese për ekspertët, projektet multilaterale, rrjetet tematike për punën në çështjet e ndërlidhura me përbajtjen e mësimin të përhershëm.

Programi të rinjtë në aksion 2007-2013

Neni 7

Programi të rinjtë në aksion 2007-2013, e përfshin aktivitetin me qëllim të zhvillimit të bashkëpunimit ndërmjet të rinjve.

Neni 8

Me Programin të rinjtë në aksion 2007-2013, sigurohet:

- promovimi i qytetarisë aktive të njerëzve të rinj në përgjithësi dhe veçanërisht pjesëmarrja e tyre në shoqërinë civile evropiane;

- zhvillimi i solidaritetit dhe promovimi i tolerancës të njerëzve të rinj, veçanërisht për shkak të përfundimit të kohezionit social;

- përmirësimi i mirëkuptimit të ndërsjellë ndërmjet njerëzve të rinj nga vendet e ndryshme;

- kontributi në drejtim të zhvillimit të kualitetit të sistemeve për mbështetjen e aktiviteteve rinore dhe aftësive të organizatave nga shoqëria civile të rinia;

- promovimi i bashkëpunimit evropian ndërmjet të rinjve.

Programi nga paragrafi 1 i këtij neni i përmbush në plotësim qëllimet që realizohen në sferat tjera të aktiviteteve të bashkësisë, veçanërisht në sferën e mësimin të përjetshëm, duke e përfshirë arsimin profesional dhe arsimin joformal, si edhe sfera të tjera si që janë kultura, sporti dhe punësimi.

Programi nga paragrafi 1 i këtij neni, kontribuon edhe në drejtim të zhvillimit të politikave të Unionit Evropian, veçanërisht në sferën e llojllojshmërisë kulturore, multikulturore dhe linguistike në Evropë, përparimin e kohezionit social dhe luftën kundër të gjitha llojeve të diskriminimit që bazohen mbi përkatësinë gjinore ose racore, ngjyrës së lëkurës, prejardhjes nacionale dhe sociale, bindjes politike dhe fetare, invaliditetit, moshës ose orientimit seksual, gjendjes pronësore dhe pozitës shoqërore, si edhe në aspekt të zhvillimit të qëndrueshëm.

Neni 9

Shfrytëzuesit e Programit mund të jenë:

- nxënës, studentë, pjesëmarrës në trajnim dhe pjesëmarrës në arsimimin për të moshuarit;

- arsimtarë, profesorë, trajnues dhe personel tjetër i cili është i kyçur në cilëndo pjesë të procesit arsimor;

- pjesëmarrës në tregun e punës;

- institucione ose ente të cilat e realizojnë mësimin në suazat e Programit për mësim të përjetshëm, ose në suazat e nënprogrameve të saj;

- persona dhe organe përgjegjëse për sistemet dhe politikatat të cilat kanë të bëjnë me cilindo aspekt të mësimin të përjetshëm në nivelin lokal dhe qendror;

- ndërmarrje dhe persona të tjerë juridik, duke i përfshirë edhe shoqëritë tregtare, odat ekonomike dhe shoqatat tjera të personave juridik nga sfera e industrisë;

- institucione të cilat sigurojnë orientim, këshillim dhe shërbime informative të cilat kanë të bëjnë me cilindo aspekt të mësimin të përjetshëm;

- asociacione të cilat veprojnë në sferën e mësimin të përjetshëm, duke i përfshirë edhe asociacionet e studentëve, asociacionet e pjesëmarrësve në trajnimin, asociacionet e nxënësve, arsimtarëve, prindërve dhe të nxënësve të moshuar;

- qendra kërkimore dhe organe të cilat i zgjidhin çështjet e ndërlidhura me mësimin e përjetshëm;

- shoqatat e qytetarëve dhe fondacionet.

Neni 10

Qasjen, qëllimet dhe aktivitetet e programeve i përcakton drejtori i Agjencisë nacionale sipas rregullave të Komisionit Evropian.

Neni 11

Agjencia nacionale i shpall konkurset nga neni 4, alineja 12 e këtij ligji, në mjetet e informimit publik dhe në internet faqen, në të cilat i thekson edhe kushtet të cilat duhet t'i përmbushin kandidatët.

III. ADMINISTRIMI DHE UDHËHEQJA E AGJENCISË NACIONALE

Organi i administrimit

Neni 12

Organi i administrimit të Agjencisë nacionale është Këshilli drejtues.

Kryetarin dhe anëtarët e Këshillit drejtues i emëron dhe i shkarkon Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

Këshilli drejtues përbëhet nga kryetari dhe katër anëtarë, edhe atë: nga një nga Ministria e Arsimit dhe Shkencës, nga Ministria e Financave dhe Presi Rinor i Maqedonisë dhe dy anëtarë nga Këshilli i OJQ Rinore;

Kryetari dhe anëtarët e Këshillit drejtues emërohen me mandat prej gjashtë muajsh dhe mundet vetëm edhe një herë të riemërohen.

Gjatë emërimit të Këshillit drejtues mbahet llogari për përfaqësimin e drejtë dhe përkatës të të gjitha bashkësive në Republikën e Maqedonisë duke mos çrregulluar parimin e profesionalitetit dhe të kompetencës.

Neni 13

Kryetar dhe anëtar i Këshillit drejtues, mund të jetë personi i emëruar i cili i përmbush kushtet në vijim:

- të jetë shtetas i Republikës së Maqedonisë,

- të ketë kryer arsim sipëror; dhe

- ta njohë gjuhën angleze.

Neni 14

Kryetar dhe anëtar i Këshillit drejtues, mund të shkarkohet edhe para skadimit të mandatit, nëse:

- vetë e kërkon atë;

- e zgjedh ose e shkarkon drejtorin në kundërshtim me dispozitat e këtij ligji;

- paraqitet si shfrytëzuesi i programeve;

- nuk e miraton llogarinë përfundimtare në afatin e përcaktuar me ligjin.

Neni 15

Këshilli drejtues:

- e nxjerr Statutin e Agjencisë nacionale;

- e zgjedh dhe e shkarkon drejtorin;

- e miraton programin vjetor për punën e Agjencisë nacionale;
- e miraton llogarinë përfundimtare;
- e miraton raportin vjetor për punën e Agjencisë nacionale;
- e miraton raportin financiar vjetor për punën e Agjencisë nacionale;
- jep pëlqim për aktet për organizimin dhe për punën dhe për sistematizimin e vendeve të punës në Agjencinë nacionale;
- vendos për kundërshtimet që kanë të bëjnë me marrëdhënien e punës së të punësuarve në Agjencinë nacionale;
- nxjerr rregullore për punën e vet, dhe
- bën punë të tjera të përcaktuara me Statutin.

Organi i udhëheqjes

Neni 16

Drejtori është organi udhëheqës i Agjencisë nacionale. Drejtorin e zgjedh dhe e shkarkon Këshilli drejtues. Drejtori zgjidhet me anë të konkursit publik, të cilin e shpall Këshilli drejtues në mjetet e informimit publik. Drejtori zgjidhet për pesë vjet dhe mund të rizgjidhet vetëm edhe një mandat. Drejtor mund të zgjidhet personi i cili i përmbush kushtet në vijim:

- të jetë shtetas i Republikës së Maqedonisë,
- të ketë kryer arsim sipëror;
- të ketë njohuri aktive të gjuhës angleze,
- të ketë tre vjet përvojë pune në menaxhimin e programeve të bashkësisë.

Neni 17

Drejtori mund të shkarkohet edhe para skadimit të mandatit për të cilin është zgjedhur në qoftë se:

- vetë e kërkon atë;
- gjatë kryerjes së revizionit, konstatohen parregullsi serioze në punën e tij materiale-financiare, për shkak të së cilës është shkaktuar dëm i Agjencisë nacionale;
- paraqitet si shfrytëzuesi i programeve.

Neni 18

Nëse në konkursin e shpallur, nuk paraqiten kandidatët ose nëse Këshilli Drejtues nuk emëron drejtor nga kandidatët e paraqitur, shpallet konkurs publik i ri. Nëse për shkak të arsyeve të cekura në paragrafin 1 të këtij neni, nuk zgjidhet drejtori ose i ka pushuar mandati para kohe, Këshilli drejtues, pa konkurs publik do të emërojë ushtrues detyre, sipas rregullit, nga radhët e të punësuarve në Agjencinë nacionale. Ushtruesi i detyrës së drejtorit, i ka të gjitha të drejtat dhe obligimet të drejtorit të Agjencisë nacionale. Ushtruesi i detyrës së drejtorit, emërohet për periudhën deri në zgjedhjen e drejtorit, e më së gjati për gjashtë muaj. Ushtruesi i detyrës së drejtorit mund të emërohet personi i cili i përmbush kushtet si për zgjedhjen e drejtorit.

Neni 19

Drejtori i Agjencisë nacionale i kryen punët në vijim:

- udhëheq me punën e Agjencisë nacionale;
- e prezanton dhe e përfaqëson Agjencinë nacionale;
- e propozon programin vjetor për punën e Agjencisë nacionale, Statutin dhe llogarinë përfundimtare;
- e propozon raportin vjetor për punën e Agjencisë nacionale deri më 31 mars;
- e propozon raportin financiar vjetor të Agjencisë nacionale;
- e organizon realizimin e programit vjetor;
- i nxjerr aktet që kanë të bëjnë me marrëdhënien e punës me të punësuarit;

- formon organe këshillëdhënës, në përputhje me Statutin;
- e bën zgjedhjen e konsumatorëve të fundit të programeve, sipas rregullave të komisionit evropian;
- përgjigjet për punën materiale-financiare dhe për ligjshmërinë e punëve në kompetencë të tij;
- bën edhe punë të tjera, të përcaktuara me ligjin dhe me Statutin.

Neni 20

Drejtori i Agjencisë nacionale formon organe këshillëdhënës dhe angazhon bashkëpunëtorë të jashtëm, me anë të konkursit publik.

Anëtarët e organeve këshillëdhënës dhe bashkëpunëtorët e jashtëm, i propozojnë konsumatorët e fundit të Programeve; dhe kryejnë punë të tjera të përcaktuara me Statutin.

Anëtarët e organeve këshillëdhënës dhe bashkëpunëtorët e jashtëm, i zgjedh drejtori nga radhët e kandidatëve të cilët i kanë përmbushur kushtet e përcaktuara në konkursin publik, të cilat përkojnë me obligimet dhe me aktivitetet që dalin nga programet.

Neni 21

Drejtori, anëtari i Këshillit drejtues, i punësuar i Agjencisë nacionale, nuk mund të jenë shfrytëzues të Programeve.

Anëtari i organit këshillëdhënës dhe bashkëpunëtori i jashtëm, nuk mund të jenë shfrytëzues të programit për të cilin janë zgjedhur.

IV. FINANCIMI I AGJENCISË NACIONALE

Neni 22

Mjetet për financimin e Agjencisë nacionale, sigurohen nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë dhe nga Komisioni Evropian, në përputhje me Memorandumin për mirëkuptim, të lidhur ndërmjet Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës dhe Komisionit Evropian, dhe nga burime të tjera në përputhje me ligjin.

Neni 23

Nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë, sigurohen mjetet për rrogat dhe kompensimet, mirëmbajtja rrjedhëse dhe pajisja për punën e Agjencisë nacionale.

Bashkëfinancimi nga Komisioni Evropian do të rregullohet me marrëveshje të veçanta të lidhura ndërmjet Agjencisë Nacionale dhe Komisionit Evropian.

Për financimin e programit vjetor për punën e Agjencisë për realizimin e Programeve, Agjencia Nacionale lidh marrëveshje me Komisionin Evropian dhe me Ministrinë e Arsimit dhe Shkencës, që paraqet autoritet nacional për Agjencinë nacionale.

Për financimin e Programeve hapen dy llogari të veçanta për çdonjërin nga programet, në Bankën Popullore të Republikës së Maqedonisë, dhe një llogari buxhetore.

Agjencia nacionale për kryerjen e aktiviteteve të veta të cilat dalin nga programet dhe nënprogramet, sipas nevojës hap edhe nënllogari të llogarive të veçanta të Agjencisë nacionale.

V. DISPOZITAT PËR KUNDËRVAJTJE

Neni 24

Gjobë në shumë prej 1000 deri në 3000 euro me kundërvlerë në denarë, do t'u kumtohet për kundërvajtje drejtorit, të punësuarve, kryetarit dhe anëtarit të Këshillit drejtues, anëtarëve të organeve këshillëdhënës dhe bashkëpunëtorëve të jashtëm të angazhuar nga drejtori, në qoftë se veprojnë në kundërshtim me dispozitat e nenit 21 të këtij ligji.

VI. МБИКЌЫРЈА

Neni 25

Mbikëqyrje mbi zbatimin e dispozitave të këtij ligji dhe mbi punën e Agjencisë nacionale, бѐн Ministria e Arsimit dhe Shkencës.

Mbikëqyrje mbi punën financiare të Agjencisë Nacionale, пѐр мјетет nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë, бѐн Ministria e Financave dhe Enti Shtetëror i Revizionit.

Me kërkesë të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës, revizion mund të бѐjë edhe shoqëria e revizionit, të cilën e zgjedh Ministria e Arsimit dhe Shkencës, nëн kushte dhe në мѐnyrën e пѐrcaktuar me Ligjin пѐр furnizime publike.

Raportin nga revizioni shoqëria e revizionit ia дѐrgon Agjencisë nacionale dhe Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës.

Mbikëqyrje të drejtpѐrdrejtë mbi realizimin e Programeve, бѐн Komisioni Evropian në мѐnyrën e пѐrcaktuar në Memorandumin nga neni 22 i këtij ligji.

Neni 26

Mbikëqyrje mbi realizimin e drejtpѐrdrejtë të aktiviteteve dhe të shfrytëzimit qëllimor të mjeteve, nga ana e konsumatorëve të fundit të Programeve, бѐн Agjencia nacionale.

VII. DISPOZITAT KALIMTARE DHE PĒRFUNDIMTARE

Neni 27

Punët profesionale dhe administrative, që kanë të бѐjnë me пѐrgatitjen пѐр fillimin me punë të Agjencisë nacionale, i бѐн Ministria e Arsimit dhe Shkencës.

Kryetari dhe anëtarët e Këshillit drejtues do të emërohen nga ana e Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, në afat prej 30 ditësh nga dita e hyrjes së këtij ligji në fuqi.

Këshilli drejtues, në afat prej 15 ditësh nga dita e emërimit, shpall konkurs publik пѐр zgjedhjen e drejtorit të Agjencisë nacionale, ndërsa drejtorin e zgjedh në afat prej 15 ditësh nga dita e skadimit të afatit në konkursin publik.

Agjencia nacionale fillon me punë me ditën e zgjedhjes së drejtorit.

Këshilli drejtues e miraton Statutin në afat prej 60 ditësh nga dita e emërimit të kryetarit dhe të anëtarëve të Këshillit drejtues.

Aktet пѐр organizimin dhe punën dhe пѐр sistematizimin e vendeve të punës, drejtori i Agjencisë nacionale do t'i nxjerrë në afat prej 60 ditësh nga dita e zgjedhjes së tij.

Mjetet пѐр punën e Agjencisë nacionale, të пѐrcaktuara me nenin 22 të këtij ligji, deri në fillimin me punë të Agjencisë Nacionale, do të sigurohen në buxhetin e Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës.

Neni 28

Ky ligj hyn në fuqi në ditën e tetë nga dita e botimit në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë".

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ

1498.

Врз основа на член 21 од Законот за животна средина („Службен весник на Република Македонија“ бр. 53/05, 81/05 и 24/07), министерот за животна средина и просторно планирање, во согласност со министерот за здравство, министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство и министерот за економија, донесе

НАРЕДБА

ЗА ПРЕСТАНОК ЗА ВАЖЕЊЕ НА НАРЕДБАТА ЗА ЗАБРАНА НА ВНАТРЕШЕН ПРОМЕТ, ОТКУП И ИЗВОЗ НА ОТПАДОЦИ И ОСТАТОЦИ НА ПРОИЗВОДИ ОД ЖЕЛЕЗО, ЧЕЛИК, АЛУМИНИУМ, БАКАР, ОЛОВО, ЦИНК, КАЛАЈ, БРОНЗА И МЕСИНГ

Член 1

Наредбата за забрана на внатрешен промет, откуп и извоз на отпадоци и остатоци на производи од железо, челик, алуминиум, бакар, олово, цинк, калај, бронза и месинг („Службен весник на Република Македонија“ бр. 65/07) престанува да важи.

Член 2

Оваа наредба влегува во сила со денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 02-3261/4
5 септември 2007 година
Скопје

Министер за животна средина
и просторно планирање
Целил Бајрами, с.р.

Министер за здравство,
Имер Селмани, с.р.

Министер за економија,
Вера Рафајловска, с.р.

Министер за земјоделство,
шумарство и водостопанство,
Ацо Спасеноски, с.р.

www.slvesnik.com.mk
contact@slvesnik.com.mk

Издавач: ЈП СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, ц.о.-Скопје
бул. "Партизански одреди" бр. 29. Поштенски факс 51.
Директор и одговорен уредник - Тони Трајанов.
Телефони: +389-2-3298-860, 3290-471, 3290-449.
Телефакс: +389-2-3112-267.

Претплата за 2007 година изнесува 9.200,00 денари.
„Службен весник на Република Македонија“ излегува по потреба.
Рок за рекламации 15 дена.
Жиро-сметка: 30000000188798.
Депонент на Комерцијална банка, АД - Скопје.
Печат: ГРАФИЧКИ ЦЕНТАР ДООЕЛ, Скопје.

ISSN 0354-1622

2007113